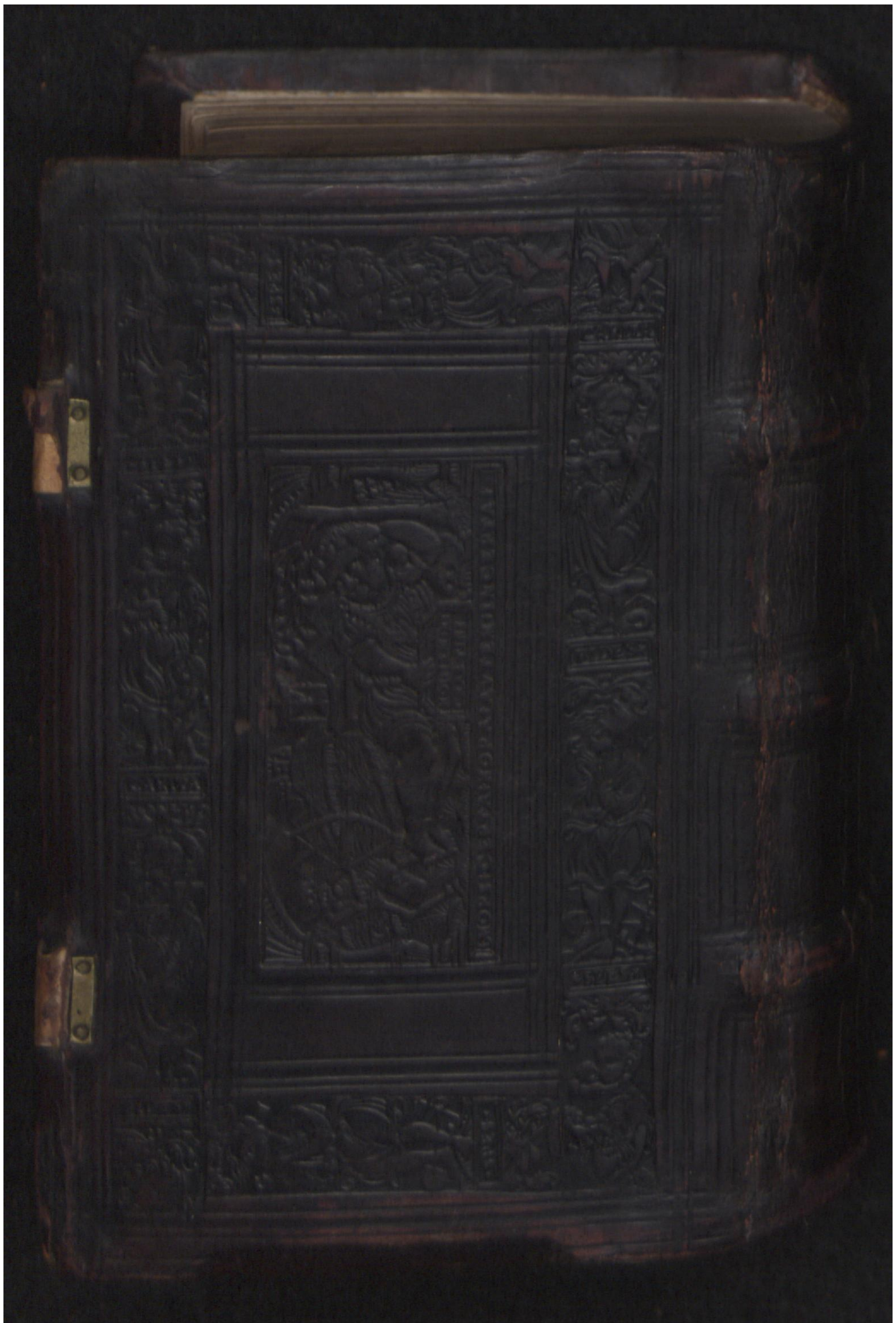

Emi hunc librum in nundinis chyloniensibus Anno 1575 Solid. 14.

64-200.

Augustinus

Desperare utique potuissem propter nimia peccata mea & infinitas negligentias meas, nisi Deus verbum tuum caro fieret & habitaret in nobis.

Augustinus de Ebrietate.

Sicut ager consumitur sempiternis pluviis: sic homo ebrietate.

Itum

Ebrietas est blandus Demon, dulce venenum & suave peccatum.

Seneca.

Ebrietas mentem hominis mutat, & gignit furorem.

Origenes

Ebrietas facit de homine bestiam, de robusto infirmum, de prudenti fatuum.

Ecclesia prophetarum & Apostolorum doctrina fundata est, & Martyrum sanguine rigata.

Stigelius

Si mundus hic daemonibus
Scateret sicut vermibus
Nil timeremus anxie,
Vincemus tamen strenue

Princeps mundi superbiat
Ringatur atque insaniat
Nocere nescit nebulo
Cum fractus sit vel verbulo.

Deus potest remittere peccata
Minister non est Deus
Ergo non potest remittere peccata.

R. hoc argumentum incurrit in fallatias a dicto secundum quid ad dictum simpliciter. Et in fallatia secundum non causam ut causam. Maior Deus solus potest remittere peccata per se propria autoritate, Minister ea autoritate qua fungitur loco dei, Deinde Deus remittit tanquam causa principalis, minister tanquam instrumentum quo uti Deus in hac re voluit.

Iulianus Apostata cum Marco Episcopo Chalcedonensi caecitatem suam, ut probrum obijceret, ingens: neque Galilaeus tuus, (Sic n. Christum uocabat) uisum tibi potest restituere. Tum ille: ego uero inquit gratias ago Christo Domino meo, quod me ideo caecum fieri uoluerit, quo neque te Apostatam & tot sceleribus pollutum, oculis meis aspiciam

Gelasius, qui circa annum 430 Episcopus Romanus fuit, inquit in Iure Canonico dis: 2.

Comperimus quod quidam sumpta tantummodo ~~sacris~~ corporis sacri porcione, à calice sacrati cruoris abstineant. Qui, (quoniam nescio qua superstitione docentur astringi) aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur. Quia diuisio unius eiusdem ministerij, sine grandi sacrilegio non potest prouenire

Basilius

Ebriosus maledictionem Cain sponte sibi attrahit, tremens & incerto nutu nutans & uagans in omni uita.

Augustinus

Maledictus omnis, qui pulcherrimum & fragrantissimum uernantis iuuentutis florem diabolo, fortidas uero decrepitae & sordidae maturitatis faeces Deo offerunt.

Augustinus

Optime is docet & imperat, qui suae doctrinae typus & imperata primus facit.

Non petant aures nugis uerbisque pudendis
Atque aliqua dictis impietate ioùs.

Versiculi continentes oia Euangelia dominicalia,

Hyemalia

21 21 11 1 2 2
Castellum, Signa, Vineis, Vox, Anima, remansit,

2 8 8 13 20 8
Hydria, Lepra, ratis, Zizania, uinea, semen.

18 4 15 11 6 18 21
Crux; tentans, catuli, regium, pisces, lapides, lans.

Æstiua

16 20 10 16 16 16 35
Vnctio, Pax, Pastor, Modicum, uado, pete, pneuma,

14 3 16 14 15 6
Mansio, Nicodemus, Diues, iuga; drachma, misertus,

5 5 8 7 16 19
Rete, Racha, panes, à falsis, uillicus & flens

18 7 10 6 7
Phariseus. mutus! oculi, lepra, quærite, Nain.

14 22 9 22
Hydrops, mandatum, paraliticus, ecce parani,

4 18 22 9 6
Regulus, & seruus, pharisæi, filia, panes.

M. Crucigerus

Filius Dei dr Samaritanus quia in illo loco pbuit se uidere Iacobo Gens: 28, ubi postea Samaria est conierta.

D. Eber

Johannis babtista usus est alio ciborum genere quam alij consueuere, idcoque significauit abrogatam esse legem de certo ciborum genere et finem fore politiæ Iudaicæ.

D. M. Luth.

Bellum est unum de maximis ac summis officijs Charitatis. Et non est mouendum nisi in extrema necessitate pp defensionem innocentium.

Libertas duplex { Christiana / Politica q etiā est est { Publica / Priuata

Sum Sebastiani ... Ao 83

POSTILLA SEV ENARRATIO EVANGELIORVM, QVAE

in Dominicis diebus, & in Festis Sanctorum, usitatè in Ecclesijs Dei proponuntur, in gratiam piorum ministrorum Euangelij, conscripta per

NICOLAVM HEMMINGIVM.

PRAEFIXA EST EIVSDEM COMMONEFACTIO AD MINIstros Verbi, de perpetuo Ecclesiæ Christi consensu, in doctrina & uero cultu Dei, ne opinionum uarietate, & sectarum multitudine offensi, uel confessionem abijciant, uel segnius officium faciant.

ANNO M. D. LXV.

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

OMNIBVS SERVIS DEI ET MINISTRIS IESV CHRISTI, IN INCLYTIS REGNIS *Dania ac Noruegia, suis fratribus in Christo dilectis, gratiam, misericordiam & pacem à Deo patre & Domino nostro* IESV CHRISTO, *optat Nicolaus Hemmingius minister Euangelij in Academia Hafniensi.*

RODEST INPRIMIS OBseruare, carissimi fratres, perpetuum Catholicæ Ecclesię Christi consensum in doctrina & uero Dei cultu : præsertim in hac maxima opinionum uarietate, quæ facit, ut multi non pessimi angantur animis, dubitantes cuinam cœtui se socios adiungant. Nam dum alij alium magistrum iactant (de cuius sapientia & pietate gloriantur non sine aliorũ contemtu, quos tanquam ex alto despiciunt) fit, ut cæco iudicio pro eo affectu, quo quemquam illis aut fauere intelligunt, aut aduersari, eius eruditionem & pietatem æstiment. Hinc nascuntur simultates, sinistræ suspiciones, odia, iurgia, uindictæ cupiditas : quibus sursum deorsum omnia miscentur. Ex qua re duplex incommodum (ut alia taceam) nascitur. Nam & Euangelij hostes in sua pertinacia impieta-

teq́; confirmantur, & infirmiores ac imperitiores, qui magis propensi ad amplexandam ueritatem erant, non parum perturbantur, fluctuantes & incerti, quibus se potissimum partibus adiungant. Inter quos non pauci quasi nihil certi de tota religione tradi statui'ue possit, non modò de omnibus eius partibus, sed etiam de omnibus religionibus dubitare incipiunt. Hîc nostrum officium est, fratres dilecti, & precibus nostris & admonitionibus iuuare infirmos, ne hac turba & colluuione opinionum offensi, ruant præcipites in certum interitum. Huic malo potissimum medetur perpetua Catholicæ Ecclesiæ consensus in doctrina & uero Dei cultu obseruatio. Vt enim unus est tantùm Deus: ita & una æterna constans & minimè fallax Dei ueritas, una religio uera, una fides, una rectè uiuendi regula, & una Christi Ecclesia, quæ sola uerum colendi Deum modum nouit. Huius Ecclesiæ qui non est ciuis, gratia & salute excidit, quantumuis magnos se habere magistros gloriatur. Contrà, qui in hoc cœtu Deum spiritu & ueritate colit, gratiæ & salutis hæres est, etiamsi bubulcum magistrum habeat. Non enim hæc res pendet ab hominis uel dignitate, uel indignitate: sed à magisterio spiritus Christi, qui suum purum uerbum & sincerum nobis

uitæ & ſalutis regulam eſſe uoluit. In quo uerbo & cultu uerbo tradito, ſummus fuit omnium ſanctorum Patriarcharum ante diluuium & poſt diluuium, Prophetarum, Apoſtolorum, atque adeo omnium piorum conſenſus: quorum doctrinam & cultum, ſi nos uerè retinemus, poſſumus iure in Chriſto gloriari, quòd ſimus ciues Eccleſiæ Ieſu Chriſti, etiamſi totus mundus nos exoſos habeat, & tanquam hæreticos execretur. Volo igitur, fratres, de hoc perpetuo conſenſu nonnulla dicere, ut certò nobis conſtet, an in eo conſenſu Catholicæ Eccleſiæ ſimus, nec ne: aut aduerſarij noſtri, qui, cùm iactant ſuos magiſtros (quos Patres uocant) ferro & igne curſum doctrinæ Propheticæ & Apoſtolicæ intercludere conantur. In huius argumenti tractatione multa ſanè concurrunt, quæ huc tanquam ad ſcopum collimant. Hîc enim neceſſariò quæritur, quiſnam ſit ortus ueræ religionis: quæ certitudo: quantus conſenſus omnium ætatum Eccleſiæ in eadem doctrina: quibus artibus Satan ueram religionem oppugnare ſoleat: deniq; qua prudentia pij aduerſus Satanæ inſidias & fraudes uti debeant: ne, quemadmodum primi parentes fecerunt ſinamus nos πιθανολογίαις à fontibus ſalutis ad ciſternas Diaboli, humanas traditiones & ἐθελοθρησκείας abduci.

A quo autem ortum habeat uera religio attingendum non eſſet, niſi tantus fuiſſet olim,& hodie eſſet hominum et Diabolorum furor, quòd auſi ſint religiones inſtituere pro cæco ſuæ rationis ſenſu, quas ferro & igne tuentur: ac eam religionem, quæ à ſolo Deo eſt, perſequuntur, ut uaticinium comprobent, quod editum fuit de ſemine ſerpentis morſuro calcaneum ſeminis mulieris. His multò rectius iudicauit prophanus Socrates, qui cùm apud Xenophontem interrogaretur, quænam eſſet uera religio, reſpondit eam eſſe, quam ipſe Deus inſtituit. Nam cùm Dominus clarè apud Prophetam dicit, ſe abominari doctrinam & cultus hominum extra omnem controuerſiam ſit nobis, quòd uera atq; perpetuò conſtans religio ab ipſo æterno Deo ortum habeat. Apollo Pythius ab Athenienſibus interrogatus, quas potiſſimum religiones tenerent, reſpondit eas, quæ eſſent in more maiorum. Cùm rurſus obijcerent, morem maiorum ſæpè mutatum eſſe, ait optimum ſequendum. Nam, ut ait Heſiodus, νόμος ἀρχαῖος ἄριστος. Ad eundem modum hodie aduerſarij antiquitatem iactant, autoris ueræ religionis nomine ſuppreſſo, qui potius cum Socrate reſpondere, quàm cum impuro Dæmone deberent. Nam ut Satan: ita & illi antiquitatis autori-

tate ad ſtabiliendos errores abutuntur. Verum quidem eſt, antiquiſſimam religionem optimam eſſe, modò ab optimo Deo ortum habeat, & non ab antiquo ſerpente, qui à principio ſuam religionem in mundum ex diametro cum diuina religione pugnantem inuexerat. Quare diſcernendum eſt inter duplicem antiquitatem. Vna enim ad Deum: altera ad Satanam refertur. Prior illa antiquitatum omnium longe uetuſtiſſima eſt, ut quæ nec principium nec finem habeat. Ex hac uetuſtiſſima antiquitate prodijt ueritas Dei, qua docetur, quænam ſit uera religio, cui confirmandæ Deus miranda teſtimonia addidit, quæ eſſent ueluti perpetua quædam & authentica ſigilla ueritatis diuinæ. Poſterior eſt, quæ principium habuit, & finem habitura eſt: ex qua prodijt omnis ſuperſtitio & impietas. Vtraq; hæc antiquitas habet ſuos propagatores ueluti Patriarchas quoſdam, quos poſteriores, Patres appellarunt de quibus non parum gloriantur. Papiſtæ ſemper in ore habent patres: in omni controuerſia de doctrina & cultu Dei ad eos tanquam ad extremam ancoram cõfugiunt. Nos quoq; patres agnoſcimus: ſed inter nos & illos ingens eſt diſcrimen. Nos enim eos Patres profitemur, qui à Deo acceptam religionem fideliter tradiderunt poſteris, ut ſunt

Patriarchæ, sancti Reges, Prophetæ, Christus ipse & Apostoli: hos solos patres ueneramur, à quorum sententia discedere, salute excidere iudicamus. De patribus, qui tempora Apostolorum secuti sunt, iudicamus iuxta regulam Ambrosij. Nos noua omnia, quæ Christus non docuit, iure damnamus: quia fidelibus uia Christus est. Si igitur Christus non docuit quod docemus, & nos id detestabile iudicemus. Et iuxta hanc Pauli regulam: Si quis aliud Euangelium docuerit, anathema sit: illi autem, ut fucum faciant simplicioribus, interrogandum esse dicunt de semitis antiquis, non esse limites antiquos transgrediendos, quos fixerunt Patres & maiores nostri. Quod si id minimè licere in agrorum finibus certum est, quantò minus id licere in religionis limitibus iudicabitur? Verùm nos limites, quos fixit autor religionis Deus: quos acceptos diuinitus tuebantur sancti Patriarchæ, & Apostoli: à quib. apros & lupos inuicta animi fortitudine repulerūt sancti martyres (inter quos primum locum obtinet sanctus Abel) deniq; quos filius Dei suo precioso sanguine statuit, non transgredimur: sed intra illos manemus constantes. At fines, quos antiquus serpens cum sua sobole fixit, transgredimur, intra quos non nisi mera damnatio clauditur. Religionem igitur

ueram ad Deum,qui antiquus dierum denominatur à Daniele,referimus. Vnde constabit & eam antiquissimam esse,& sui autoris naturam ingeniumq; referre. Quare ut constantissima est semper: ita sui perpetuò similis existit.

Sed quænam illa est sibi perpetuò constans religio, quæ eius summa, quæ partes? uox Dei & signum uoci additum ueram religionis & cultus Dei normam præscribit. Semper enim Deo in more fuit suam uoluntatem uerbo, & externo aliquo signo hominibus patefacere. Quod enim uerbum auribus ingerit, ut ad mentem transmittatur, idem signum oculis aspiciendum proponit, ut ueluti per fenestras lux quædam in animum transfundatur:ut uox & signum sit duplex uerbum, uocale & aspectabile, quorum finis & scopus unus est:sed signi interpretatio semper è uerbo solo petenda est. Hæc qualia sunt, quinq; tempora, quibus Deus præcipuè suam uocem sonuit & signa edidit, apertissimè docebunt:ut sunt status ante lapsum: tempus promissæ reparationis: tempus repetitæ promissionis:tempus reipublicæ Mosaicæ: ac deniq; tempus completæ promissionis, exhibito Iesu Christo Domino nostro. Hisce quinq; temporibus eandem fuisse religionem & sibi per omnia constantem, uoce

Dei & ſignis diuinis eſt oſtendendum.

Ante lapſum quando Adam ornatus erat imagine Dei, Deus homini & uerbum tradiderat & ſignum. Verbum requirebat noticiam Dei, & obedientiam erga ipſum: prohibebat, ne quid tentaret homo contra Dei interdictum ſub comminatione pœnæ: habebat etiam uerbum promiſſionem immortalitatis, quam promiſſionem fide amplectebatur Adam. Et arbor uitæ, ut aſpectabile uerbum, idem per oculos in mentem transfudit. Quæ omnia eò ſpectabãt, ut Adam imaginem Dei tanquam in ſpeculo repræſentans, Deum perpetuò coleret & celebraret. Ex his conſtat, quòd uera religio ante lapſum hominis fuerit purus cultus Dei iuxta Dei uerbum, cuius regula erat uerbum & ſignum. Partes fuerunt agnitio Dei, fides promiſſæ immortalitatis, obedientia erga Deum interior & exterior. Finis, repræſentare imaginem Dei, ac eum prædicare & celebrare. Et fuit in eo ſtatu cultus Dei perfectiſſimus, qualis eſt futurus poſt reſurrectionem, niſi quòd tum non quidem ſubſtantia, ſed gradibus, futurus eſt multò plenior. Hic cultus Dei, qualis eſt primo homini præſcriptus, à nobis etiam poſt lapſum requiritur. Neque ulla mutatio facta eſt in cultus ratione: ſed horribilis deprauatio ſecuta eſt in toto humano genere

poſt

poſt lapſum primorum parentum, ut hunc cultum plenè præſtare, imò ne ipſum incoare poſſit quiſquam, niſi ad arborem uitæ, quę eſt Ieſus Chriſtus, ei acceſſus patefactus fuerit.

Lapſo igitur genere humano in primis parentibus, Deus rurſus ſuam uoluntatem patefecit uerbo & ſigno: nnde diſcitur, quo cultu poſt lapſum uoluerit coli. Verbo reprehendit tranſgreſſionem ſui mandati: uerbo promiſſionem edidit de Meſſia, qui homo factus ſolueret lytron pro reatu Adæ, & reſtitueret homini imaginem Dei, quam peccando amiſerat. Signum adiecit uerbo, quod erat ueluti aſpectabilis quædam concio de Meſſia. Hoc autem ſignum erat mactatio & oblatio pecorum & frugum terræ. Ex his ſequitur, quòd poſt lapſum Deus requirat omnino ſimilem cultum cum eo, qui fuit ante lapſum, licèt ſuis gradibus eam perfectionem non habeat, quam ante lapſum habuit. Requirit enim hîc Deus agnitionem ſui, requirit agnitionem noſtri peccati: requirit agnitionem Chriſti, qui eſt loco arboris uitæ quæ erat in Paradiſo: requirit fidem Meſſiæ, requirit ex fide obedientiam, ut paulatim magis magisq; in homine reparetur imago Dei per Chriſtum, hoc eſt, ut in mente refulgeat firma Dei noticia: in anima ſanctitas:

tas:et in omnibus uiribus obedientia ex præscripto uerbi præstanda. Hæc breuiter uerbo & signo indicantur in principio Mosis. Nam olim οἱ παλαιοὶ κρείττονες ἡμῶν ὄντες, καὶ ἐγγυτέρω θεῶν οἰκῶντες, ut Platonis uerbis utar: melius & solidius erudiebantur breuibus Aphorismis & symbolis, quàm nos longis concionibus. Fuit enim olim ea docendi ratio cùm Theologis, tùm Philosophis communis & familiaris, ut id quod breuibus Aphorismis proponerent, idem certis significarent symbolis. Lapso homine hic Aphorismus propositus uoce Dei est: Semen mulieris conteret caput serpentis. Symbolum, quod quadam imagine idem significabat, fuit oblatio diuinitus patribus commendata.

Abel itaq; cùm suas offerret uictimas, in Aphorismum propositum respiciebat, & offerens hæc cogitabat. Primùm mortem uictimæ intuens, admonebatur de morte, in quam inciderat genus humanum propter peccatum: unde haud dubiè ingens dolor in animo eius excitatus est. Deinde intuens sanguinem uictimæ admonebatur factæ promissionis de Messia: cuius merito & intercessione placari iram Dei iuxta promissionem statuit: unde & consolatio in corde nata est, & fides, qua Deo acceptus fuit per Ie-

ſum Chriſtum. Hac fide iuſtificatum ſola, ueram ſanctitatem iuxta uocem Dei meditatus eſt, Deum prædicans & laudans propter iuſticiam & miſericordiam. Atq; ita Abel, imagine Dei in ſe quodammodo reparata, uerum cultum Deo præſtitit, quem cultum poſtea morte ſua confirmauit. Nam cùm Cain frater & Hypocrita ipſum à confeſſione promiſsi ſeminis & uero cultu auocare ſtuderet, potius mortem oppetere uoluit, quam in impium fratris decretum conſentire, ſignificans hac ſua conſtantia, quòd is demum uere Deum colat, qui obedientiam erga Deum & Chriſti confeſſionem omnibus rebus mundi, atq; adeo uitæ ipſi, qua nihil homini carius eſſet ſolet, anteponat. Ex hoc ergo uerbo & ſigno primis parentibus poſt lapſum tradito apparet, quod eadem religio fuerit eorum poſt lapſum, quæ ante lapſum erat. Etſi autem quædam circumſtantiæ externæ acceſſerunt propter deprauationem naturæ, & promiſſionem reparationis: tamen ſubſtantia cultus Dei eadem manebat, atque ad eundem finem tendebat, licet imperfectius. Hic cultus Dei purus durauit in Eccleſia, quæ fuit perexigua, uſq; ad diluuium, hoc eſt, annos mille ſexcentos quinquaginta ſex. Nam Caini poſteritas carnaliter promiſſionem intelligens, perſecuta eſt ueram Eccleſi-

am:

am: sibi Ecclesiæ titulum usurpauit: uerum cultum Dei in prophanam hypocrisin & superstitionem commutauit. Porrò cùm hypocrisin & superstitionem cum alijs horrendis sceleribus diluuio puniuisset Dominus, Nohæ uerbo & symbolo uerum Dei cultum iterum commendat: non nouum quidem, sed prorsus eundem, quem ab initio instituerat. Verùm cùm hunc hypocrisi & superstitione Iaphet, & Cham tyrannide profligasset, mansit in sola familia Patriarchæ Sem. Is enim rectè intelligens promissionem & eius symbolum, Deum ex fide coluit eiq; obediuit, quemadmodum Abel & Nohe fecerunt. Etsi autem & uerbum & symbolum traditum primis parentibus, Nohæ & Sem retinuerunt: tamen propter nouum euentum nouum symbolum accessit. Nam cùm Deus impium mundum diluuio perdidisset propter defectionem à uero & puro cultu Dei, promisit Nohæ & eius posteritati, se postea mundum diluuio non perditurum. Huic promissioni symbolum, nempe arcum cœlestem adiecit, qui erat promissionis quoddam μνημόσυνον. Arcum itaq;, qui in nubibus apparere solet, uerbi sui nota inscripsit Deus, ut quasi sigillo promissum illud suum ratum fore confirmaret, quo se non solùm Deum Nohæ, eiusq; posteritatis, cuius se in fidem cliente-

clientelamq́ contulerant, futurum receperat: uerùm etiam se deinceps homines nunquam aquarum inundationibus deleturum. Hoc igitur symbolum intuens Nohe & Sem, exemplo sancti Abelis, Deo uerum & spiritualem cultum exhibuerunt.

Sequitur Abrahami ætas usq́ ad tempora Mosis, qua ætate idem cultus & uoce Dei & nouo symbolo Patriarchis est commendatus. Nam, decrescente iam sapientia, quæ fuit in primis parentibus, ut uerbo clariori, ita symbolo euidentiori opus erat. Verbum igitur Abrahamo propositum fuit hoc: Benedicentur in semine tuo omnes cognationes terræ. Symbolum uerbo additum erat circumcisio genitalis membri in masculis. Vt ergo uerbo docuit, uerumq́ cultum requisiuit: ita symbolo idem fecit, quod erat doctrinæ & cultus sigillum. Cùm enim ait: Benedicentur in semine tuo, tria apertissimè insinuat: quorum primum est repetitio accusationis totius generis humani propter peccatum & defectionem à Deo. Nam cùm promittit benedictionem, significat eos in maledictione hærere, quæ maledictio peruasit in homines omnes cum peccato. Alterum est repetitio promissionis seminis & beneficiorum eius, quod Adamo dictum erat sub his uerbis: Semen mulieris conteret caput serpen-

ſerpentis. Id quod hîc ſignificantiori uoce benedictionis exprimitur. Nam benedictionis uoce ſignificatur fauor Dei, reconciliatio, remiſsio peccatorum, & iuſticia propter Chriſtum, quemadmodum Paulus Moſis interpres exponit. Tertium eſt indicatio noſtræ imbecillitatis, quòd noſtris uiribus non poſſimus benedictionem nanciſci: ſed oportere nos eam obtinere fide in ſemen promiſſum. Hanc fidem Abrahæ ſecuta eſt obedientia in tota eius uita, iuxta præceptum: Ambula coram me & eſto perfectus: quam obedientiam ſanctus Patriarcha declarauit uictima filij. Quanti enim fecerit obedientiam erga Deum, ex eo apparet, quòd potius uoluerit unigenitum filium Iſaac, quem genuerat in ſenectute, cui tam magnificæ promiſſiones erant factę, ad mandatum Dei mactare, quàm ab obedientia erga Deum recedere. Symbolum uerò additum à uerbo interpretationem mutuari debet. Nihil enim aliud ſymbolum eſt, quàm aſpectabile uerbum. Tria proinde ſympolum ponit ob oculos: nempe natiuitatem noſtram carnalem eſſe corruptam: Deinde, promiſſum eſſe ſemen, per quod natura reparabitur: tum circumciſione carnis ſignificari circumciſionem cordis, qua amputatur ignorantia Dei, affectuum impuritas, & cordis contumacia: ut nouus homo naſcatur,

ſcatur, geſtans imaginem Dei in uera ſancti-tate & iuſticia. Ecce quàm aptè quadrant hæc cum prioribus. Vox quidem mutatur, ſed ſignificatio manet. Hæc in uerbo & in ſym-bolo uarietas humanæ imbecillitati ſeruit, & ignorantiæ noſtræ medetur: non aliquam nouam colendi Deum rationem præſcribit, quemadmodum carnale ſemen Abrahæ au-tumauit. Nam quemadmodum Cainitæ hypocriſin, reiecto puro intellectu uerbi & ſymboli, amplexati, perſecuti ſunt Abelem & imitatores fidei ipſius: ita Iſmaëlitæ in li-tera circumciſionis hærentes, ſpiritu negle-cto, perſecuti ſunt ueros filios Abrahæ: ex quo factum eſt, quod uerus cultus apud pau-ciſſimos remanſerit. Nam cùm exularent in Aegypto Patres, ſola familia Ioſeph, mortuo Patriacha Iacob, uerum cultum retinuit, qui cùm poſt eius mortem tantùm non extin-ctus eſſet, Deus, nato Moſe in Aegypto & a-gente iam 80. annum, à promiſſione facta A-brahæ 340. anno, uerbum iterum promiſſio-nis repetit: multa addit ſigna, & ut conſerua-retur cultus uerus, erexit regnum & ſacerdo-tium. Tametſi autem idem uerbum & idem ſignum Moſi commendat, quod antè Patriar-chis commendarat: tamen longiores concio-nes & plura inſuper ſigna adhibet, prout eius ætatis ratio poſtulabat. Quæ omnia ad eun-

dem ſcopum collimabant, & eundem cultum Dei ſpiritualem hominibus commendabant: Nam in deſerto (ut prætercam rubum ardentem & columnas ignis & nubis) Man, Petra, & Serpens æneus, ut ſymbola doctrinæ & cultus Dei proponebantur: quæ tria ſignificabant Chriſtum olim promiſſum. Man enim, Paulo interprete, ſignificabat cibum ſpiritualem, quo noui homines per Chriſtum facti aluntur in Chriſti regno. Petra figurabat potum ſpiritualem, quo credentes reficiuntur. Serpens ſuſpenſus adumbrabat Chriſtum ſuſpendendum in aram crucis pro peccatis mundi: quemadmodum ipſe Chriſtus ſymbolum hoc interpretatur. Intuitus in ſerpentem æneum typus erat fidei, qua homines iuſtificati & uiuificati coram Deo ambulant, et ad perfectionem aſpirant. Verùm poſt quàm populus in terram promiſſam, quæ typus erat cœleſtis Patriæ, introductus erat, plura adhuc ſigna ueluti aſpectabiles conciones ei propoſitæ ſunt: ex quibus pauca quædam attingam: nam omnia perſequi inſtituta breuitas non permittit. Tota quidem reſpub: ſignificat Eccleſiam: ſacerdotium & regnum figurant Chriſtum, qui ſacerdotio ſuo placat iram Patris iuxta promiſſionem primam, et ſuo regno deſtruit regnum Diaboli, peccatum & mortem: & utroq; reparat imaginem

ginem Dei in homine, ad quam homo erat creatus, ut ita rursus ornatus imagine Dei, uera obedientia ipsum colat ac celebret.

Ceremoniæ multæ sunt additæ, quarum spiritualis significatio primam promissionē explicat, ac cultum Dei spiritualem commendat. Verùm quia multæ sunt, paucas easq; illustriores eligam, & breuitur excutiam. Sacerdotis ornatus, annua oblatio summi sacerdotis, arca fœderis, agnus phase, sanguinis aspersio, baptisma, quotidianæ oblationes singularem habuere rerum spiritualium significationem quæ omnes dulces habent meditationes de mediatoris conditionibus & piorum officio. Sacerdos summus laminam in fronte & uestes mundas gestauit. Lamina aurea diuinitatem Christi significabat: uestis uerò munda humanitatem, sed mundam & puram ab omni peccato. Quòd autem sacerdos semel in anno intrauit in sancta sanctorum, typus fuit sacerdotis Christi, qui una oblatione consummaret sanctificandos. Hoc apertè Exod. 28. indicatur, ubi Dominus ait: ut sit ei placatus Dominus. Deinde uestes sacerdotis figurant sanctitatem, qua ornatos uult esse suos sacerdotes Dominus, quemadmodum Dauid Mosis interpres exponit, cùm ait: sacerdotes tui induantur iusticia, & sancti tui exultent. Arca fœderis

 signi-

ſignificat populum Dei, cùm quo expreſſo uerbo pactum fecit Dominus. In hac arca fuerunt tabulæ legis, quæ tegebantur in arca lamina aurea: quare nihil aliud ſignificatum fuit, quàm quod habet prima promiſſio, Semen mulieris conteret caput ſerpentis, niſi quòd ſymbolum dulcius rem exprimit. Tabulæ enim decalogi in arca teguntur aurea lamina, quæ dicitur propiciatorium. Hoc eſt, Chriſtus qui eſt propiciatio pro peccatis noſtris, tegit in Eccleſia peccata hominum, aduerſus iram & horrendum iudicium Dei, quid quæſo hoc eſt aliud, quàm ſemen mulieres conteret caput ſerpentis? Ita hunc typum explicat Moſis interpres Paulus Rom. 3. Iuſtificamur gratis per illius gratiam, per redemtionem quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propiciatorium per fidem in ſanguine eius. Vt enim pontifex Hebræorum ſolebat ſemel ſingulo quoq; anno propiciatorium imbuere ſanguine, cùm in ſancta ſanctorum ingrederetur: Ita ſummus noſter pontifex Ieſus Chriſtus ſemel obtulit ſe Patri pro peccatis mundi, & æternam redemtionem reperit. Agnus Phaſe habuit etiam ſignificationem ſymbolicam, qua prima promiſſio ueluti uiuis coloribus depingebatur: cuius typum explicat Paulus, cùm ait: & phaſe noſtrũ immolatus eſt Chriſtus.

Quòd

Quòd autem iste agnus de grege sumebatur, innuebat Christum carnem nostram assumsisse & infirmitates carnis nostræ tulisse, & per omnia nobiscum similiter tentatum absque peccato, ut nos quoque cœlestes, qui terreni, spirituales, qui carnales sumus, redderet. Quòd autem de agno dicitur: immolabitque eum uniuersa multitudo filiorum Israël, significatur non propter unum & alterum obiisse Christum: sed propter Ecclesiam, hoc est, propter totum corpus scriptorum in libro uitæ. Sanguinis aspersio apertam habet significationem. Symbolum enim fuit sanguinis Christi, effusi in ara crucis, quo aspersæ conscientiæ nostræ mundantur à mortuis operibus, quemadmodum typum hunc autor Epistolæ ad Hebræos piè explicat. Eodem pertinent baptismata & quotidianæ oblationes. Figurabant enim hæc in genere cùm purgationem illam, qua Christus abluit & emundat nos ab omni iniquitate, tùm sanctitatem ueram, qua credentes ornantur, ut iam imaginem Dei repræsentare incipiant in gloriam & laudem Dei. Hæc legis typica fuerũt symbolicæ interpretationes primæ promissionis, quas qui intellexerunt cum Adam, Abele, Seth, Enoch, Noha, Abraham &c. uerum cultum & spiritualem Deo exhibuerunt, non dissimilem quò ad substantiam cul-

tus attinet, ſed omnino ſimilem imò eundem. Sed quid hîc fit? Sicut Cainitæ promiſſionem carnaliter intellexerunt, & ex ſymbolo addito fecerunt cultum per ſe: ita hîc maxima pars Iudæorum, omiſſo ſpiritu, literam admirata eſt, & cultum Dei poſuerunt in iſtis externis ritibus ſine fide: quem errorem taxat grauiſſimè Dominus apud Prophetam, ubi ait: Quò mihi multitudinem uictimarum ueſtrarum dicit Dominus? et paulò pòſt: ne offeratis ultra ſacrificia fruſtra, incenſum abominatio eſt mihi. Et huius rei cauſam mox ſubiungit, cum ait, iniqui ſunt cœtus ueſtri, calendas ueſtras & ſolennitates ueſtras odit anima mea. His uerbis ſignificat Deus, non ita ſe inſtituiſſe ceremonias, quaſi eas ut cultum requireret ſpiritualem, ſed ut in ijs populus ſe ad pietatem exerceret, obfirmaretq; fidem ſuam, magisq; ac magis ſeſe in puro cultu Dei contineret. Verùm ut natura ſuperſtitioſi ſunt homines, maxima pars per hypocriſin abducta eſt à uero ceremoniarum uſu, ac in earum obſeruatione proram & puppim, ut aiunt, ſuæ ſalutis collocarunt, quorum errorem miſſi Prophetæ, cùm arguerent, rapti ſunt ad ſupplicia tanquam in legem Dei blaſphemi. Ex his patet, ſummum fuiſſe conſenſum ipſorum qui in repub. Moſis uixerunt, cùm in doctrina, tùm in cultu

cum

cum sanctis patribus ante diluuium & post diluuium, usque ad uocationẽ Mosis, & à Mose usque ad Christum. Quid enim hîc requiritur præter agnitionem peccati, fidem in Christum, inuocationem, sanctitatem, obedientiam, & alias uirtutes, quæ ad reparandam imaginem Dei in nobis tanquam partes requiruntur? Restat postrema ætas, qua λόγος æternus iuxta uaticinia assumsit semen mulieris, hoc est, naturam humanam, ut contereret caput serpentis, h. ut Iohannes interpretatur, destrueret opera diaboli. Hic Mosis & Prophetarum interpres & completor, eundẽ cultũ Dei iam ferè collapsum uerbo & symbolis restituit, iussit prædicari pœnitentiam & remissionem peccatorum, credentes in se ornat sua iusticia, donat Spiritu sancto, excitat in ijs motus congruentes legi & uoluntati Dei: breuiter, reparat imaginem Dei, ad quam primus homo conditus erat, iubet ut ita luceat lumen nostrum, ut glorificetur Pater noster cœlestis. Hunc eundem cultum suis discipulis commendat, quem ipsi uoce & uita docuerunt & expresserunt. Verùm ut perpetuò hunc cultum conseruaret Ecclesia, uerbum certum tradidit, ac uerbo duo externa ueluti sigilla apposuit, baptismum & cœnam Domini. Verbum primam promissionem clarius interpretatur. Signa sunt aspe-

ctabiles quædam conciones, quæ idem quod uerbum docent & offerunt. Sed quid hîc fit? ut olim Cainitæ, Camitæ & Pseudoisraëlitæ uerbum corruperunt, & ei carnali sua stulticia humana somnia assuebant: ita hypocritæ à uerbo deficientes, in hac postrema mundi ætate, cultum Dei conspurcarunt, donec hæreticorum furijs & regno Antichristi doctrina rursus ferè cùm ueris cultibus, sacramentis partim conspurcatis humanis traditionibus, partim mutilatis, obruta sit. Cæterùm ante 40. ferè annos excitatus Propheta Dei beatus Lutherus, restituit doctrinam & cultum ueterem, quem & primi nostri parentes acceperant à Deo, & Christus suæ Ecclesiæ commendarat. Atque hunc uerum & perpetuum cultum Dei esse, quem nostra Ecclesia hodie tuetur, clarissimè intelligitis, qui ipsum ad normam Patriarcharum & Ecclesiæ Apostolicæ refert. Sed quid nobis accidit? idem sanè quod primis parentib. quod Abrahamitis, quod Ecclesiæ Apostolicæ. Diabolus enim toto impetu ruit ad perdendum Euangelium & uerum cultum Dei abolendum: atq; id nostra ætate furiosius agit, quia nouit exiguum sibi restare tempus, quo liceat ei in Ecclesiam Christi sæuire. Quibus autem technis iste aduersarius Christi ad delendam sinceram doctrinam & uerum cultum

tum utatur, res ipſa hodiè palàm loquitur. Primùm enim regnum, illudq́; ampliſſimum nempe Turcicum erexit, quod palàm blaſphemat nomen Chriſti. Deinde, aliud regnū, quod Papatum uocant ſtatuit: quod etſi non profitetur ſe palàm aduerſari Chriſto: ſingulari tamen dolo & fraude regnum Chriſti inuadit: doctrinam corrumpit: ſacramenta contaminat, breuiter, uerùm cultum Dei peruertit. Papa enim miniſterij titulo primatum aſſecutus, omne ſuperſtitionis & idolatriæ genus in mundum inuexit, adeò ut poſt natos homines nulla unquam ſit audita uiolentior intolerabiliorq́; tyrannis, nullumq́; extiterit idolomaniæ genus, quo grauiter irrogata ſit maieſtati diuinę iniuria & quo Chriſtianorum hominum mentes prodigioſius ſint faſcinatæ. Poſteaquam autem hac ex parte ſuas faudes deprehenſas cognouit Satan, non agit indutias, ſed ſuæ impietatis miniſtros conquirit, quales ſunt Libertini, Anabaptiſtæ, Seruetiani, Antinomi & alij, qui doctrinam repurgatam & ſacramenta rurſus ſuo impuro roſtro fœdare conantur. At uerò cùm hiſce ſuis conatibus animaduertit ſe non poſſe curſum Euangelij, & puri cultus Dei impedire, aggreditur alia uia, qua inteſtinis diſſidijs diſtrahat, ac hoſtiliter inter ſe committat illos ipſos, quos animaduertit ſe-

riam præ cæteris meditari Ecclesiæ ac ueræ religionis restitutionem, ne scilicet coniunctis studijs & consilijs hoc tam præclarum opus unanimes moliantur. Præterea subinde quosdam è castris Christi exturbat, qui Apostatæ facti, grauissimum damnum Ecclesiæ inferunt: inter quos sunt, qui nouam rationem conciliandi odium puræ doctrinæ apud infirmos & imperitiores excogitant. Colligunt enim antinomias in dictis eorum, quorum opera Deus est usus in hac extrema senecta mundi ad repurgandam suam Ecclesiam: cùm tamen in nulla parte fundamenti doctrinæ & cultus Dei possint ullam ueram Antilogiam monstrare, utut se in mille formas Protei isti transforment. His machinamentis Satanæ uidemus effectum esse, quòd obstinati sint facti confirmatiores in sua superstitione: infirmiores ac imbecilliores magna ex parte succumbant, cum piorum omnium ingenti dolore: & nisi Christus accelerauerit suum aduentum, metuendum est, ne rursus superioribus tenebris pleriꝗ; inuoluantur. Quid nobis quæso hic faciendum est fratres? Cauendæ sunt insidiæ Satanæ: respiciendum est ad exempla maiorum, Abel, Abrahæ, Prophetarum, Christi & Apostolorum: horum cœtui in doctrina, cultu, inuocatione nos adiungamus: non turbemur multitu-

titudine hoſtium : non moueat nos numerus transfugarū : non frangamur animo in cruce & ærumnis , quas pios perferre in hoc mundo neceſſe eſt : non tantùm reſpiciamus ad humilitatem Eccleſiæ, quæ in hac uita humi iacet contemta : ſed etiam intueamur Chriſtum triumphantem , qui eos , quos conformes ſibi facit in hac uita, olim beata immortalitatis gloria donaturus eſt, modò conſtantes perſeuerauerint uſq; ad finem. Meminerimus grauiſſimæ ſententiæ Chriſti : uigilate & orate,ne intretis in tentationem.Quod uobis(inquit)dico,omnibus dico.Tentat mundus : ſolicitat caro turbant hæreticorum agmina : offendunt doctrinæ & morum ſcandala: futiles ſuperborum hominum rixæ moleſtant : aduerſus hæc omnia præſidium tutiſſimū eſt inuocatio Dei. Non enim fruſtra dicit Salomon:Turris fortiſſima nomen Domini, ad eam confugiet iuſtus & ſaluabitur. In inuocatione noſtra reſpiciamus ad Eccleſiam Propheticam & Apoſtolicam, & muniamus animos noſtros aduerſus Mahometicas & Papiſticas idolomanias & hæreticorū ἐνοχλήσεις : ſæpe cogitemus , quàm firmis & immotis fundamentis nitatur Eccleſiæ perpetua doctrina , & conſtans Eccleſiæ Chatolicæ cultus : ueniant nobis in mentem patefactiones diuinæ, quibus ipſe Deus ſuam

uolun-

uoluntatem hominibus patefecit, quando locutus eſt cum ſanctis Patriarchis & Prophetis: quam ſuam uoluntatem multis ſtupendis miraculis confirmauit, cùm in ueteri, tùm in nouo teſtamento: aſpiciamus dulciſſimum conſenſum Moſis, Prophetarum, Chriſti, Apoſtolorum in doctrina & cultu: incitemur ad confeſſionem exemplo tot Martyrum, qui cum Abel protomartyre doctrinam cœleſtem ſuo ſanguine confirmarunt: abſtineamus à futilibus diſputationibus, quibus uinculum pacis, quod eſt dilectio, ſoluitur, & magis piæ uitæ ſtudeamus, quàm argutis & inutilibus diſputationibus, ex quibus quid mali ortum ſit in Eccleſia, non ſine magno dolore animi cogito. Etſi autem in his regnis eſt ſumma (ſit Deo gratia) adhuc tranquillitas, & in omnibus Eccleſijs pius conſenſus: tamen pietas ſuadet, ut afficiamur eorum calamitate, qui hodie affliguntur propter quorundam intempeſtiuas rixas, quibus multorum principum & aliorum animi uulnerantur. Verùm cùm his malis mederi non poſſumus, confugiamus ad illum, qui ſolus poteſt omnia. Orate igitur cum tota Eccleſia Chriſti æternum Deum Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ut ſibi Eccleſiam in hac uita colligat, & in ea puritatem doctrinæ, & uerum cultum conſeruet: ut ipſum
uerè

uerè colamus, & in omni æternitate celebremus ac diligamus. Orate, ut gubernet ſuo ſpiritu regem Dominum noſtrum clementiſſimum D. Fredericum eius nominis ſecundum, qui ut Patri ſanctiſſimo in regnum ſucceſſit: ita paternarum uirtutum hæres exiſtit uerißimus: non ſolùm iuſticiæ & æquitatis amantißimus Princeps, uerumetiam Eccleſiarum ſcholarumq́ fautor et patronus optimus, imò nutricius fideliſſimus. Orate, ut Chriſtus ſuo ſpiritu regat regni Conſiliarios et alios nobiles et gubernatores Eccleſiarum, politiarum, ſcholarum, & Oeconomiarum, addatq́ ipſis animum, gloriam Dei, ueram doctrinam, & honeſtatem diſciplinæ conſeruandi, ut tranquillam & quietam uitam degamus cum omni pietate & honeſtate. Orate pro omnibus regni ſtatibus, ut omnes dulci concordia coaleſcant, & alij alios ſubleuent, ut maiores cogitent inferiores cohæredes regni Dei ſecum futuros: ut inferiores ſuperioribus obediant in Domino, ut Paulus præcipit: ut ita dulciſſima harmonia ordinum in hoc regno conſtituta, pacificè et tranquille uiuamus. Orate aduerſus hoſtes Regis & Regni. Orate, ut Chriſtus impetus Satanæ reprimat ac largiatur Eccleſiæ Doctores & paſtores in uera doctrina & pietate concordes, qui recta docendo & exemplo piæ uitæ glori-

gloriam Dei illustrent: quò tandem plenè omnes retecta facie gloriam Domini, ut in speculo conspicientes, in eandem imaginem transformemur à gloria in gloriam, sicut à Domini spiritu, Amen.

Iam reliquum est, ut nonnihil dicam de meo consilio, cur uidelicet has in Euangelia Dominicalia enarrationes ediderim in lucem. Ante quatuordecim annos priuatim domesticis meis discipulis dictaui quædam scholia in Euangelia dominicalia, quò eorum studia hac mea opella nonnihil iuuarem, nihil omnino cogitans de edendo. Sed quid fit? quæ paucis discipulis dictata erant multis communicantur: & dum animaduerti ista auidè à multis expeti, ea nonnihil ante sexennium auxi. Iam uerò piorum quorundam pastorum preces me impulerunt, ut publicarem & in lucem emitterem. Quare cùm hic labor totus destinatus sit pijs Euangelij ministris, mihi uisum est sub nomine uestro, carissimi fratres, hunc meum laborem in lucem emittere. Quòd si quis fructus ad uos inde peruenerit, Deo gratias agite, et me Deo uestris commendate precibus. Hoc unum studiosè curaui, ut doctrinam Catholicæ Ecclesiæ purè proponerem, quam & schola Vitebergensis ultra 40. annos & adhuc sincerè tuetur, & præstantissimi uiri huius Scholæ

pro-

profeſſores: D. Iohannes Macabæus Alpinas: D. Petrus Palladius: D. Iohannes Seningius: D. Olaus Chriſoſtomus (qui omnes iam in Domino quieſcunt, expectantes plenam liberationem per aduentum Filij Dei) tradiderunt. In hoc conſenſu perſiſtimus & nos, qui illis in officio ſucceſſimus in hac ſchola: & ſeriò oramus Deum, ut in hoc conſenſu uiuamus & moriamur. Non enim dubitamus, quin hic ſit conſenſus perpetuus Eccleſiæ Dei, ſicuti ſuprà ſatis oſtendimus. Oro Deum Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ut nos ſuo Spiritu coniungat, ut unum in ipſo ſimus. Bene & feliciter in Chriſto ualete. Hafniæ 30. Martij, Anno à Chriſto nato 1561.

DOMI

MA

V M A
folym
ad m
fus
cens
contra uos est, &
alligatam, & pullu
cite mihi. Et si qui
tire: Dominus hi

DOMINICA PRI-
MA ADVENTVS
Matth. 21.

CVM appropinquassent Hiero-
solymis, & uenissent Betphage
ad montem Oliuarum, tũc Ie-
sus misit duos discipulos di-
cens eis: Ite in castellum, quod
contra uos est, & statim inuenietis Asinam
alligatam, & pullum cum ea, soluite & addu
cite mihi. Et si quis uobis aliquid dixerit, di-
cite: Dominus his opus habet, & confestim

emittet eos. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur, quod dictum est per Prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion: Ecce Rex tuus uenit tibi mensuetus, sedens supra Asinam & pullum filium subiugalis. Euntes autem discipuli fecerunt sicut præceperat illis Iesus. Et adduxerunt Asinam & pullum, & imposuerunt super illos uestimenta sua, & eum super illa collocarunt. Plurima autem turba strauerunt uestimenta sua in uia: Alij uerò cedebant ramos de arboribus, & sternebant in uia. Porrò turbæ quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant dicentes: Hos anna filio Dauid, benedictus qui uenit in nomine DOMINI, Hos anna in altissimis.

ENARRATIO TEXTVS.

CVM hoc de Aduentu Domini festum sit omnium primum ordine, quod in Ecclesia celebratur, operæprecium est, ut admoneamur quæ in singulis festis spectanda sint, ne aut cum impio & prophano mundo eis in contumeliam Dei abutamur, aut minus piè quàm par est, eadem celebremus non sine multorum scandalo. Sunt autem in uniuersum tria in singulis festis consideranda: Historia, quæ festi fundamentum est: beneficium, cuius historia meminit: & festi uerus legitimusq; usus. Vt enim historia mentem erudit: ita beneficium Dei, cuius memoriam confirmat historia, fidem

Tria sunt in singulis festis consideranda

dem alit & confirmat: ex qua fide gratitudo manat, quæ Deum pro accepto beneficio celebrat mente, uoce, confeßione, & moribus: in qua gratitudine uerus festi usus conspicitur.

Hæc tria omnibus festis accommodanda sunt. Quare cùm hoc festum sit institutum de Aduentu Domini, Historia Aduentus quæ ad conceptionem, natiuitatem, doctrinam & facta Christi, præcipuos articulos nostri Symboli, pertinet, discenda est: beneficium Dei, quod est per Sacrificium expiatorium saluare perditam ouem, est recolendum: illa mens erudienda, hoc fides alenda & confirmanda est, ut inde mentis gratitudo nascatur, qua Deum, qui filium dare dignatus est, mente, uoce, confeßione & moribus celebremus. Porrò ut nobis præsens festum reddatur cùm in Dei gloriam, tùm in nostri instructionem utilius, tres locos ordinè tractabo, qui sunt:

I. De Aduentu Domini.

II. Descriptio regis Christi & eius regni.

III. De ciuibus huius regis, eorum officio, atq; adeò de uero usu & salutari meditatione Aduentus Domini.

DE PRIMO.

Quò magis & certius erudiamur in Dei laudem, & nostri salutarem instructionem de Aduentu Domini nostri Iesu Christi, Sex circumstantias cum diuo Bernardo pensandas in eo proponamus,

quæ sunt: Quis sit qui ueniat: Vnde: quò: ad quid: quando: & qua.

QVIS I. Venit secundum Gabrielis testimoniū altißimi filius, æqualis altißimo patri in uera dignitate. Hinc discamus quanta sit eius Maiestas, dignitas et potentia. Venit Semen mulieris, uerus homo de semine Abraham & Dauid, iuxta oracula Prophetarum, et testimonia Apostolorum: minor Patre in uera humanitate. Ex quo discamus, qua naturæ societate nobis coniunctus sit: ut ad eum accedere non pertimescamus. Venit ergo Christus, qui idem Deus est uerus, & homo uerus, una persona in duabus naturis subsistens, qui & potest saluare, quia Deus: & uult, quia naturam nostram assumsit, ut pro nobis uictima fieret.

VNDE II. Vnde uenit? è cœlo uenit, è sinu patris uenit, qui omnia implet, & ubiq; inuisibiliter adest: uenit & in utero uirginis conceptus Spiritus sancti opera, nutritur sanguine uirginis, nascitur, educatur, circumciditur &c.

QVO III. Quò uenit? in mundum uenit, qui per ipsum factus est: in propria uenit, et sui eum non receperunt, uenit in inferiores partes terræ. Atq; hoc est sine controuersia magnum illud mysterium, de quo Apostolus 1. Tim. 3. Deus manifestatus est in carne, iustificatus est in spiritu, cōspectus est ab Angelis, prædicatus à gentibus, fides illi habita est in mundo, sursum receptus est in gloriam.

AD QVID IIII. Ad quid uenit? Causas Aduentus Domini in mun-

in mundum, uox Dei prænunciat: Typi figurant: oracula Prophetarum clamant: uerba & facta aduenientis Domini comprobant: Apostolica testantur præconia: ac omnium sanctorum læta confitetur Ecclesia.

Vox Dei ad Serpentem fuit, Gen. 1. Semen mulieris conteret caput tuum, quod Apostolus explicans ait: Christus apparuit, ut destruat opera Diaboli. Huius uocis sententiam sæpè sanctis patribus idem Deus inculcauit, & potissimum Abrahamo, dicens: In semine tuo benedicentur omnes gentes. Ex his ergo intelligitur, quod propter duo aduenerit Christus: Primùm, ut destrueret opera Diaboli, Alterum, ut benedictionem adduceret super filios Abrahæ, hoc est, super omnes qui Christum fide receperint, sicuti Abraham fecit. Nam cùm Adam se, & totam posteritatem, suo lapsu regno Satanæ mancipasset, ac in maledictionem commeritam cõiecisset, requirebat iusticia Dei, ut aut commeritas pœnas lueremus, aut satisfaceret aliquis in genere humano iusticiæ Dei: uerùm cùm nulla finita potẽtia potuit Diabolum superare, et Deum iratum placare, prodijt filius Dei de arcana sua sede, uenit in mundum, fit homo, nostram causam in se recipit, destruit regnum Diaboli, ac iram Patris placat, factus pro nobis uictima & sacerdos.

Hoc ipsum multi figurant typi: ut sacrificia patrum, agnus phase, aspersio sanguinis uaccæ rufæ super populum, atq; adeò Arca fœderis, totum

sacrificium Aaronicum cum omnibus suis ritibus & ceremonijs.

Oracula Prophetarum innumera has ipsas causas Aduentus Domini consentientibus suffragijs clamant: ut Esaiæ 53. Verè languores nostros tulit, & dolores nostros portauit, ipse uulneratus est propter præuaricationes nostras, & attritus est propter iniquitates nostras. Dominus coniecit in illum iniquitates omnium nostrum. Huiusmodi sunt plurima testimonia Prophetarum, quæ breuitatis causa omitto.

Verba & facta Christi aduenientis idem comprobant: Venite, inquit, ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego uos refocillabo. Item: Qui credit in me non peribit: Sed uitam æternam habebit. Item: Pro ijs sanctifico me ipsum: hoc est, me hostiam Deo Patri offero pro ipsorum peccatis expiandis: quod non solùm multa miracula, quæ fecit, quibusq; opera Diaboli destruxit, conuincunt, uerumetiam mors ipsa, & eam secuta gloriosa uictoria.

Apostolica testimonia quis potest numerare? Paulus dicit: Mortuus est pro peccatis nostris, & resurrexit propter iustificationem nostri. Idem scribit: Eum qui non nouit peccatum, fecit peccatum, ut nos fieremus iusticia Dei in ipso. Iohannes Baptista clamat: Ecce Agnus Dei qui tollit peccata mundi. Iohannes Apostolus: Iesus Christus purgat nos ab omni iniquitate nostra. Idem summam bene=

beneficiorum Chriſti complectens, ſcribit: ~~Chriſtus apparuit, ut deſtruat opera Diaboli.~~

Deniq; uniuerſa Chriſti Eccleſia has ipſas Aduentus Chriſti cauſas læta per Spiritum Chriſti confitetur, ita canens: ~~Tu ad liberandum ſuſcepturus hominem, non horruiſti uirginis uterum.~~ Tu deuicto mortis aculeo, aperuiſti credentibus regna cœlorum &c. 5.

Verùm ſi de tempore quæris, reſpondet Apoſtolus Paulus: ~~Poſtquam uenit plenitudo temporis, emiſit Deus Filium ſuum natum ex muliere, factum ſub Lege, ut eos qui erant legi obnoxij redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.~~ QVANDO. Gal. 4. Venit ergo nec ſerius, nec tardius quàm uenire debuit. De hoc aduentus Domini tempore prædixerunt Prophetæ, Iacob, et Daniel: de qua re plura dicenda erunt die natiuitatis Domini. Gen: 49. Daniel. 9. 6

Vnum reſtat, uia uidelicet per quam uenit: & hæc quoq; diligẽter requirenda, ut poßimus rectà ei occurrere. QVA. Sicut itaq; ad operandam ſalutem noſtram uenit ſemel in carne uiſibilis: ita quotidiè ad ſaluandas animas ſingulorum ubicunq; eius uerbum cogitatur, legitur, prædicatur, in ſpiritu uenit, & inuiſibilis: imò illic ſemper adeſt iuxta promißionem: Ero uobiſcum uſq; ad conſummationem ſeculi: Atq; tum rurſus apparebit uiſibilis iudex uiuorum & mortuorum, ut qui ipſum antea aſpernabantur medicum & ſaluatorem, tum ſentient iudicem, & ſuorum ſcelerum uindicem

iustißimum: de quo Aduentu proxima die Dominica plura audiemus. Atq; hoc pacto de Aduentu Domini breuiter dictum sit.

DE SECVNDO.

Secundus locus, quem continet textus Euangelij, habet descriptionem Regis Christi, atq; eius regni: quæ descriptio confirmatur Zachariæ testimonio, quod adducit Euangelista, ut sciamus hanc pompam non temerè institutam: Sed ex uoluntate Dei & consilio arcano Trinitatis longè antea prænunciatam fuisse. Multa enim hæc pompa nos docet de conditionibus regis Christi, & eius regni.

Pompa nos docet.

PRIMVM enim hæc Christi pompa equitantis in Ierusalem discrimē facit inter Christum regem, et mundi reges, eorumq́; diuersa regna. Satis enim arguit hæc contemta pompa, quod Christus nec mundanus Rex sit, nec regni eius administratio sit mundana: Nam Reges mundi, ut à suis magnifici æstimentur, splēdidè ornantur: ita regnorum mundanorum administratio splendorem & magnificum requirit apparatum. SECVNDO docet hæc historia, quòd sub hac uili pompa lateat omnipotentia & diuinitas quædam. Nam cùm ait, soluite, & adducite mihi. Item, Dominus his opus habet. Item, Confestim demittet eos, significat Christus rex noster se diuina sua uirtute omnia, quæ uult, efficere posse: atq; adeò hominum corda et uoluntates in sua habere manu.

Etsi igitur regnum Christi in hoc mundo ap=

paret

paret contemtibile: Tamen si Regis potentiam & diuinitatem respicis, nihil eo augustius, nihil potentius, nihil deniq; gloriosius.

Porrò uaticinium Prophetæ tria continet, pri- I. Vatitinium continet.
mùm exhortationem ad Ecclesiam iam deiectam & planè consternatam: Lætare, inquit, & exulta filia Sion. Hinc docemur, quòd ad deiectos & consternatos, planeq; contritos spiritu pertineat Eu-
angelium. Deinde continet hoc uaticinium man- II.
datum Dei, ut huic regi homagium præstemus, quemadmodum secundus quoq; Psalmus hortatur,
cùm ait: Osculamini filium. TERTIO continet III.
hoc uaticinium descriptionem personæ Christi, nimirum quòd sit Rex Ecclesiæ promissus: Ecce ait, Rex tuus uenit: ac si diceret, hic est tandem ille promissus Rex, de quo tot extant testimonia, qui restituet regnum Dei, quod Diabolus inuasit, ac
peccato perdidit. Hunc regem mansuetum, & mi- Mansuetus.
tem esse dicit, ut eum non fugiamus tanquam crudelem tyrannum: Sed potius plena cum fiducia accedamus, petamusq; ab eo promissam salutem.
Quòd autem eum pauperem esse prædicat, id ad PAVPER.
præsentis uitæ conditionem referendum est: Qui
ideò pauper esse uoluit, ut nos Spiritu pauperes QVARE PAVPER.
ditet, & æternum beet.

DE TERTIO.

Huius Regis ciues sub persona discipulorum Christi, & turbæ describuntur, quos nos imitari debemus, modò inter ciues regni Christi censeri

1 uelimus. Primùm itaq; cum diſcipulis Chriſto ad-
ducimus Aſinam: hoc eſt, nos quibus miniſterium
uerbi demandatum eſt, omnia, quæ nobis præcepta
ſunt, in gloriam Chriſti & regni eius propaga-
2 tionem faciemus. Deindè ueſtimenta noſtra ſter-
nemus ſuper Aſinam: id quod tum demum facie-
mus, quando facultates noſtras ad conſeruationem
3 miniſterij conferemus. Ramos quoq; cædemus de
arboribus, et obijciemus Chriſto: hoc eſt, Chriſtum
prædicabimus, & agnoſcemus perpetuum regem:
cuius regnum perpetuò inſtar palmæ florere opta-
bimus, ut nullis operibus ærumnarum huius mundi
4 ſuccumbat. Clamabimus Hoſanna: hoc eſt, ex fide
inuocabimus, & confitebimur hunc Regem, certi
quòd eius regnum ſit benedictum in excelſis.

Hinc iam breuiter colligamus, quis ſit uerus uſus, & ſalutaris meditatio huius feſti de ſalutari CHRISTI Aduentu. Primùm itaq; ſtudeamus, ut hic Rex ad nos ueniat: Quomodo hoc fit? Vera pœnitentia accerſitur, ſolida fide retinetur, puro cultu delectatur. Deindè admoneamur gratitudinis, ut ipſum mente, uoce, confeßione, & moribus celebremus: qui noſtra cauſa ad nos uenit: qui factus homo dedit ſeipſum pro peccatis noſtris, ut eriperet nos de præſenti ſeculo malo, iuxta uoluntatem Dei & Patris noſtri: Cui gloria in ſecula ſeculorum,

AMEN.

DOMI-

DOMINICA SECVNDA ADVENTVS, EVANgelium Luc. 21.

ERunt ſigna in Sole & Luna & Stellis, & in terris anxietas gentium per deſperationem, reſonanti mari, & fluctu, extabeſcentibus hominibus præ timore & expectatione eorum, quæ ſuperuenient orbi terrarum, Nam uirtutes cœlorum mouebuntur. Et tum uidebunt Filium hominis uenientem in nube cum poteſtate & gloria magna. His autem fieri incipientibus, ſuſpicite & attollite capita ueſtra, quoniam appropinquat redemtio

demtio uestra. Et dicit illis similitudinem, Videte ficum & omnes arbores, cùm protrudunt iam gemmas, cernentes, ex uobis ipsis scitis, quòd iam instet æstas. Ita & uos, cùm uideritis hæc fieri, scitote, quòd instet regnum Dei. Amen dico uobis, non præteribit ætas hæc antequam omnia facta fuerint. Cœlum & terra transibunt, uerba autem mea non transibunt, Cauete autem uobis, ne quando grauentur corda uestra crapula & ebrietate, & curis huius uitæ, & superueniat in uos repentina dies illa, tanquam laqueus enim superueniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ. Vigilate ergo omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia quæ futura sunt, & stare ante filium hominis.

ENARRATIO TEXTVS.

Quemadmodum proximo die Dominico Ecclesia memoriam Aduentus Christi in carne recoluit: Ita hæc Euangelica lectio de Secundo ipsius Aduentu tractat, & pertinet ad Articulum fidei nostræ, quo mente & ore confitemur eundem Dominum, qui prius uenit, ut esset Mediator & Saluator in se credentium uenturum ad iudicandum uiuos & mortuos: ut illi, qui Christum in hac uita receperunt, & Saluatorem agnouerunt, æterna donentur uita resuscitatis corporibus: & qui eum spreuerunt, indulgentes suis affectibus in contume-

tumeliam Dei, dignis cruciatibus afficiantur æternum. Constituantur autem huius Euangelicæ lectionis tres loci.

I. De Aduentu Christi ad iudicium.

II. Vsus et fructus præmonitionis de eodem aduentu.

III. Exhortatio Christi ad discipulos, ut sint parati sine impedimentis.

DE PRIMO.

Occasionem huic concioni de Aduentu Christi ad iudicium, præbuit colloquium Christi & discipulorum eius de templo Hierosolymitano. Nam cùm admirarentur discipuli ornatum templi, ipse Dominus respondit fore, ut ita uastaretur aliquando, ne relinqueretur lapis super lapidem. Hoc audientes discipuli, interrogant de tempore. Quibus respondens, signa quæ præcederent excidium Hierosolymitanum exposuit, illos confirmans, ne animum desponderent propter imminentia mala: hinc occasione sumta transit ad uniuersale, & supremum iudicium, & quæ signa illud sint præcessura enumerat.

Verùm quò omnia nobis fiant illustriora, primùm circumstantias quinq;, quas textus complectitur, examinabimus. Deinde ipsum iudicium ex scripturis describemus.

Circumstantiarum itaq; prima est temporis. Tempus enim monstrat à signis, & comparatione confirmat. Sunt autē plura signorum genera, quæ

Aduentus DOMINI ad iudicium præcedunt.

PRIMVM in Sole & Luna & stellis conspicitur, quod quale sit futurum Marc. 13. cap. his uerbis explicat: Sol obtenebrabitur, hoc est, erunt frequentes Solis eclipses: & Luna non dabit splendorem suum, dum uidelicet patitur eclipsin: & stellæ cœlo decident, hoc est, uidebuntur decidere. Huius generis signa præterijsse quàm plurima hæc nostra testatur ætas. Nunquam enim tot contigere uel Solis uel Lunæ eclipses.

SECVNDVM signum imminentis iudicij, est anxietas gentium præ desperatione, hoc est, ut Matthæus & Marcus interpretantur: Insurget gens contra gentem, & regnum contra regnum, nec erit locus tutus à bellis. An non huius generis signis plenum esse mundum testatur hic dies?

TERTII generis signa sunt maris, fluctuum, Aëris, tempestatum, horrendorum tumultuum, & inusitatorum quorundam & uehementium uentorum. An non & huius generis signa nostra ætas uidit quàm plurima?

QVARTVM genus signorum ex secundo & tertio manat, quod est extabescentia præ timore & expectatione eorum, quæ superuenient orbi terrarum.

QVINTVM genus: uirtutes Cœlorum mouebuntur, hoc est, erunt inusitati aspectus in cœlo, & in terris terræ motus. Breuiter, Cœlum & Terra irati iudicis faciem quodammodo referent,

ut

ut peccatores istis iræ Dei signis moti, agant pœnitentiam, & conuertantur ad Dominum.

Hæc signa in hunc modum ad extremum iudicium applicat Dominus: Videte ficum & omnes arbores: cùm iam emiserint folia, uos eas cernentes, ex uobis ipsis agnoscitis, quòd iam propè sit æstas: Ita et uos, cùm uideritis hæc fieri, agnoscite, quòd prope sit regnum Dei. Nam hæc signa è creaturis omnibus, quæ sursum ac deorsum feruntur, erunt ueluti præcones, quorum uoce citabuntur homines ad horribile illud tribunal, qui hîc in mundo lasciuientes suam ipsorum salutem neglexerunt, & ueluti ebrij Christum salutis autorem contemserunt.

Præter hæc quintuplicia signa, quorum textus meminit, sunt & alia Matth. 24. Marc. 13. 2. Thess. 2. Dani. 2. & 7. Apocal. 17. quæ omnia sunt ueluti quædam aspectabiles conciones de pœnitentia, quibus Deus inuitat homines, ut confugiant ad filium suum dominum nostrum Iesum Christum, in quo sola salus est.

SECVNDA circumstantia est, quòd is qui est filius Dei & hominis, Iesus Christus, sit futurus iudex: Vnde pij & impij habent quod discant. Pij quidem, ut sciant illum futurum iudicem, qui omnibus in se credentibus uitam æternam promiserat addito iureiurando. Amen dico uobis, Omnis qui credit in me nō pereat, sed habeat uitam æternam. Hæc promißio iuramento confirmata ne- qua-

Esa: 66. Ecce Dns in igne veniet, & quasi turbo quadriga eius.

IMPII

quaquàm fallere poteſt. Impij uerò, ut uel agant pœnitentiam relicta impiorum colluuie, & ita de ſalute per Chriſtum parta gaudeant, uel meminerint, hunc quem renuerunt ſaluatorem, adiudicaturum ipſos æternis cruciatibus, ut tum demum cum ſuo magno malo diſcant, quàm ſit horrendum in manus Dei uiuentis incidere.

TERTIA circumſtantia eſt, quòd ſit uenturus in nube glorioſus & tremendus, non ſeruus, ut antea ſed Dominus: non iudicandus, ſed iudicaturus: non iam inuitaturus homines ad pœnitentiam, ſed impœnitentes æternis pœnis puniturus: idq; ut iudex iuſtus.

QVARTA circumſtantia, quòd ſit uenturus potens, cum poteſtate & gloria magna, unde diſcendum, quòd & poßit damnare rebelles, & ualeat æterna uita donare credentes.

QVINTA circumſtantia cauſam Aduentus Chriſti ad iudicium (quantum quidem ad pios attinet) exprimit: Appropinquat redemtio ueſtra, qua uoce Chriſtus indicat, non fore, ut Eccleſia benè in hoc mundo ſit habitura, non enim poteſt antea à uanitate huius mundi liberari: Ita ſignificat complementum beneficiorum Chriſti erga Eccleſiam, eſſe plenam redemtionem ab omnibus malis: cum qua coniuncta eſt perfecta fruitio æterni Dei cum æterna lætitia. Hæc ergo pertinent ad piorum conſolationem. Verùm, quantum ad impios attinet, iſte dies Aduentus Domini erit dies iræ &

calami=

calamitatis, non liberationis: caliginis & tenebrarum, non lucis: mœroris, non lætitiæ: exitij, non salutis.

Cæterùm iudicij forma, Matth. 25. his uerbis describitur: Cùm autem uenerit filius hominis in Maiestate sua, & omnes Angeli cum eo: tunc sedebit super sedem Maiestatis, & congregabuntur apud eum omnes gentes, & separabit eas ab inuicem, sicut pastor segregat oues ab hœdis, & statuet oues quidem à dextris suis, hœdos autem à sinistris. Tunc dicet Rex ijs, qui à dextris erunt: Venite benedicti Patris mei, & poßidete Regnum uobis paratum à constitutione mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare &c. & ijs, qui à sinistris erunt, dicet: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare &c. Atq; ita impij ibunt in supplicium sempiternum: iusti uerò in uitam æternam. Et in Apocal. 20. Sedebit super thronum magnum candidum, à cuius conspectu fugit terra & cœlum, & mortui magni & pusilli stabunt in conspectu throni: & tunc aperietur liber uitæ, & libri conscientiarum, & iudicabuntur ex his, quæ scripta sunt in libris, secundum opera ipsorum: qui bona egerunt, ibunt in uitam æternam: qui uero mala, in ignem æternum. IVDICII FORMA

Porrò in sententia Iudicij duo spectanda sunt: A parte Dei, benedictio: à parte hominum, bona

BENEDICTI

Solo CHRISTI beneficio recipimur, & gratis iustificantur

BONA OPERA

opera. Cùm dicit: Venite benedicti patris mei, significat eos gratis saluari propter Christum, quem fide receperunt. Nam in solo Christo benedicuntur homines, in gratiam Dei recipiuntur, & gratis iustificantur. Verùm cùm ad bona opera prouocat, id facit Dominus, non quòd sint, causæ salutis: sed propter alias causas, nempè, quia sunt testimonia ueræ fidei & timoris Dei. Deindè, ut compensatione ærumnarum, quas ferunt in hac uita, proposita, magis eos ad piè, sancteq; uiuendum excitet.

DE SECVNDO.

Cur Christus præmonuerit suos de suo ad iudicium Aduentu, explicat, cùm ait: Cùm hæc fieri incipient, suscipite, & attollite capita uestra. Hæc omnia signa admonebunt nos perpetuæ cuiusdam pœnitentiæ in hac uita: sed quid nos facimus? Videmus ceruicibus nostris imminere diem extremam, nihilominus pœnitentiam differimus, indulgemus nostris affectibus: Quid faciunt nobiles? quid principes? quid docti? quid indocti? quid ciues? quid rustici? quid deniq; ferè omnes? Quis seriò de hac Christi præmonitione cogitat? pluris facimus prædium rusticanum, quàm Regnum Dei: imò quis non huius uitæ commoda uel perexigua anteponit saluti animæ.

DE TERTIO.

Quia Christus præuidit, quibus malis mundus esset inundaturus sub sui Aduentus tempus, exhortatio

rationem instituit: ut cùm uitent, quæ tùm maximam mundi partem à salute promissa excludunt: tùm se strenuos præbeant milites, qui uigilijs & precationibus pugnent contra hunc mundum, sub uexillis unius Iesu Christi. Quò autem ad utrunq; sint paratiores, interponit rationes: nam & diem illum repentè superuenturum ait, & isto pacto eos omnia euasuros mala, & constituendos coram Dei Filio pronunciat.

Ait ergo: Attendite uobis ipsis, ne quando grauentur corda uestra crapula & ebrietate, & curis huius mundi. Hæc sunt ergo uitanda, crapula, ebrietas, & cura huius mundi, impia scilicet, & prophana, quæ fidem Christi extinguit. His malis cùm omnes mundi ordines implicari & inuolui manifestißimum sit, eò magis hæc Christi exhortatio in conspectu nobis esse debet: ne mundi malis moribus decepti pereamus.

Deindè, cũ subiungit Dominus: Vigilate omni tempore deprecantes, docet quibus rebus occupari eos oporteat, qui superuentura mala cupiant effugere. Requirit in summa fugam malorum, & ardens bonorum studium: utrunq; coniungit Apostolus ad Titum scribens: Abnegantes omnem impietatem, & mundanas concupiscentias, sobriè, iustè, & piè uiuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei, Cui sit laus, imperium, & gloria in secula seculorum, Amen.

DOMINICA TERTIA ADVENTVS, EVAN=gelium Matth. 11.

IOhannes autem cùm audiſſet in carcere facta Chriſti, miſſis duobus diſcipulis ſuis, dixit illi: Tu es ille qui uenturus eſt, an alterum expectamus? Et reſpondet Ieſus dixit illis: Ite & renunciate Iohanni ea, quæ auditis & uidetis: Cœci uiſum recipiunt, & claudi ambulant, leproſi mundantur, & ſurdi audiunt, mortui excitantur, & pauperes lætum accipiunt Euangelij nuncium: Et beatus eſt quiſquis non fuerit offenſus in me. Euntibus autem

III.
TERTIA
, EVAN=
th. xi.

audisset in carcere
bus discipulis suis,
uenturus est, an alte=
espondet Iesus dixit
hanni ea, quæ audi-
m recipiunt, & clau-
ndantur, & surdi au-
, & pauperes lætum
cium: Et beatus est
sus in me. Euntibus
autem

autem illis, cœpit Iesus dicere turbæ de Iohanne: Quid existis in desertum ut uideretis? Num arundinem, quæ agitatur à uento? Age, quid existis ut uideretis? num hominem mollibus uestibus amictum? Ecce qui mollia gestant, in domibus regum sunt. Ad quid existis uiderere? num Prophetam? Certè dico uobis, & excellentiorem Propheta, Hic est enim, de quo scriptum est, Ecce ego mitto nuncinm meum ante faciem tuam, qui præparaturus est uiam tuam ante te.

ENARRATIO TEXTVS.

HOC Euangelium describit nobis Regnum Christi, illudq; depingit proprijs suis coloribus, quantum scilicet ad externam eius formam, quæ in oculos incurrit, attinet. Nam si eius arcanam uim respicis fidei oculis, est longè splendidissimum & gloriosissimum: Hic itaq; solummodo de eius externa specie agitur. Præcursor incarceratur: Vnde monemur, quòd Christi Regnum sub cruce sit constitutum: mittuntur discipuli dubitantes, sed ad Christum solum: Christus Rex ipse inter pauperes, cæcos, surdos, leprosos uersatur: Illi curantur & recipiunt lætum salutis nuncium, quod mundi potentes, nobiles, & sapientes contemnunt. Breuiter, ut hoc Euangeliũ Regnum Christi depingit: ita confirmat Iohannis ministerium, & Christum uerum esse Meßiam promissum

patribus certis indicijs euincit. Verùm uberioris doctrinæ causa præsens Euangelium in quatuor locos distribuatur: Qui sunt:

I. Et sors, & officium ministrorum uerbi indicatur.
II. Interrogatio Iohannis.
III. Responsio Christi.
IIII. Encomium & laudatio Iohannis.

DE PRIMO.

Iohannes autem, cùm audisset in uinculis opera Christi, ad ipsum mittit duos de discipulis suis. Iohannes uinculis constrictus sortem ministrorum uerbi exemplo suo docet: Et idem, discipulos suos ad Christum mittens, uerum officium ministrorum uerbi ostendit. De utroq; igitur ordine dicam, ac primùm de sorte eorum in hac uita.

SORS Ministrorum. Iohannes hortatur homines ad pœnitentiam, & accusat scelera: Sed quid illi euenit? Hoc docet Historia, Matth. 14. Illic enim narratur, quod, cùm Iohannes reprehendisset Herodem, ac dixisset, non licere ipsi habere uxorem fratris sui, coniectus sit in carcerem, ac tandem supplicio capitis affectus. Istud præmium retulit sanctus Baptista ab impio Tyranno. Nam quemadmodum Medicus, si furiosi hominis uulnus attingit, illudq; curare conatur, non aliud expectare potest, quàm ut furiosus in se manus conuertat, ac malum pro bono reddat: Ad eundem modum minister uerbi, si hominis impij et

potissi-

potißimum tyranni alicuius peccatum reprehendit, ut agat pœnitentiam, & sanetur à peccati plaga, non aliud expectet, quàm minas, maledicta, mortem. Quàm autem uerum hoc sit, non solùm Iohannis exemplum docet: uerumetiam totius Ecclesiæ historia, cùm ueteris, tùm noui Testamenti. Hinc tot martyres clarent, hinc tot Prophetarum neces, hinc Apostorum persecutio, Pauli trucidatio, Petri crucifixio: & alia atq; alia aliorum supplicia, quæ nos commonefaciunt de sorte sanctorum ministrorum in hac uita. Sed felix est Crux, quam Christus præclaram pronũciat: Beata crux, quæ est uia ad ueram & diuturnam uictoriam per Christum Iesum. Mat: 5.

Quare non debent ministri Euangelij propter persecutionem cessare in officio: sed Iohannis exemplo incitati, strenuè facere officium, quod in his potißimum situm est. PRIMVM ut prædicent Christum, & monstrent agnum tollentem peccata mundi. Deindè arguãt peccata. Sunt enim organa Spiritus sancti, qui mundum per ipsos peccati arguit, sicut in Iohanne uidemus. 3. Pia, sanctáq; sua uita ministerium suum ornent. 4. Minas mundi cum Iohanne contemnant, parati ad ferenda potius quæuis supplicia, quàm ut in officio cessatores esse uideantur. 5. Si contigerit eis in carcerem mitti, & rapi ad supplicia propter officium ritè præstitum, quid hic facient? negabunt Christum? Minimè. Sed ad Christum discipulos

OFFITIVM Ministrorum

1. 2. 3. 4. 5.

mittent, non metuentes eos, qui corpus occidere tantùm possunt: sed potius eum, qui, ut perdere corpus & animam: ita saluare utrunq; potest. Hæc sint breuiter de primo loco dicta.

DE SECVNDO.

Tu es illi qui uenturus est, an alium expectamus? Huic legationi, & interrogationi occasionem præbuit error discipulorum Iohannis de Meßia: Illi enim partim externa facie Christi offensi (sicut apparet ex responsione Domini) partim amore Magistri decepti, existimabant Ioannem Meßiam esse. Hunc errorem ut adimat discipulis suis Ioannes, mittit eos ad Christũ, ut interrogent illum, sit'ne ipse Meßias, an alius adhuc sit expectandus, utq; isto pacto, dictis et factis Christi plenius erudirentur de Christo, quòd ipse sit uerus Meßias, & non Iohannes. Non ergo mittit Iohannes discipulos suos ad Christum, quòd dubitet ipse de Christo: Sed, ut dubitantium discipulorum saluti consulat. Discamus igitur nos à Iohanne humiliter de nobis sentire, ne quid nobis arroganter tribuamus: Discamus à discipulis, obedientiam præstare superioribus nostris, & potißimum ijs, qui nos rectà ad Christum uoce & uita mittunt.

QVID A IOHANNE DISCAMVS

QVID A DISCIPVLIS.

DE TERTIO.

Sed quid respondet Christus? Euntes renunciate Iohanni, quæ auditis & uidetis, Cœci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes Euan-

Euangelizantur, & beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me.

Hoc responsum quatuor continet: signa indubitatò monstrantia uerum Meßiam: imaginem Ecclesiæ in hac uita: ad quos Euangelium pertinet: & admonitionem, ne quis offendat ur externa facie Christi, atq; eius Ecclesiæ.

Probatio, quòd ipse Iesus sit uerus Meßias, hæc est, Quicunq; sua uirtute cæcis uisum præbet, claudis rectè incedendi facultatem, leprosis sanationẽ, surdis auditum, mortuis uitam, & pauperibus, hoc est, contritis & anxijs conscientijs propter sensum peccati annunciat Euangelium, is absq; omni dubio uerus est Meßias: Nam Esaias ita de Meßia uaticinatur: Pusillanimes, confortamini, nolite timere, ecce Deus uester ultionem adducet retributionis. Deus ipse ueniet, & saluabit uos. Vnde illũ cognoscemus? Respondet Propheta. Tunc aperientur oculi cæcorum: & aures surdorum patebunt: & saliet, uelut cervus, claudus: & apertæ erunt linguæ multorum. Idem: Spiritus Domini super me, eò quòd unxit me ad Euangelizandum pauperibus, ut mederer contritis corde, & prædicarem captiuis libertatem, & clausis apertionem. Cùm igitur me uidetis, iuxta Prophetarum uaticinia ista præstare mea uirtute, cur me non agnoscitis Meßiam? Atq; ita Christus hac demonstratione se uerum Meßiam esse conuincit, & suum officium esse docet, miseris & afflictis opem ferre.

Signa monstrantia Messiam.

35.

61.

CHRI officium.

IMAGO ECCLIAE in hac uita.

Imago praeterea Ecclesiae, & Regni Christi, hîc conspicitur contemta coram mundo: auditores Christi sunt pauperes, aegroti & contemti coram mundo. His Christus annunciat salutis uiam, & medetur illorum morbis. Et quemadmodum tum sanabat corporum morbos: ita hodiè peccatorum conscientias peccato uulneratas sanat, et affert laetitiam cordibus spiritualem: id quod uerè sentiũt, qui in uera inuocatione uocem Euangelij audiunt.

EVANGELIVM ad pauperes pertinet.

Cùm dicit, pauperes Euangelizantur, ostendit ad quosnam pertineat Euangelium: nimirum ad pauperes, hoc est, contritos corde ob peccatorum suorum foeditatem. Vnde in Psalmo: Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicies. Item alius Psalmus: Qui sanat contritos corde. Et Esaias 57. Deus habitat cum contrito & humili spiritu, ut uiuificet spiritum humilium, et uiuificet cor contritorum. Ad eos igitur solos pertinet Euangelium, qui sentiunt sua peccata, dolent & expauescunt iudicium Dei, & abijciunt propositum peccandi.

EVANGELIVM QVID.

Est proinde Euangelium laeta annunciatio de remissione peccatorum, et consolatio in corde per uerbum & Spiritum sanctum, quae ad illos solos pertinet, qui agunt poenitentiam et credunt Euangelio, accipiunt remissionem peccatorum, donantur iusticia Christi, qua illis imputata, tanquam iusti apparent in conspectu Dei donantur Spiritu sancto, & iam noua creatura in Christo effecti, incipiunt

plunt Deo ex fide obedire, & quotidiè satagunt, ut in omni cognitione & sensu abundent, Philipp. 1.

Admonitio Domini: Beatus qui in me offensus non fuerit, primùm significat Iohannis 1
discipulos offensos fuisse in persona Christi. Deinde in genere monet omnes, ne externa facie regni 2
Christi offendantur: ut uel non recipiant Euangelium, uel receptum reijciant, quemadmodum multi omnibus temporibus offenduntur. Cicero sua ætate adeò offensus est seruitute populi Dei, quòd noluerit doctrinam Ecclesiæ recipere. Sua cuiq;, inquit, ciuitati religio Læli est, nostra nobis: stantibus Hierosolymis pacatisq; Iudæis: tamen istorum religio sacrorum, à splendore huius imperij, grauitate nominis nostri, maiorum institutis abhorrebit: nunc uerò hoc magis, quòd illa gens, quid de imperio nostro sentiret, ostendit armis, quàm cara dijs immortalibus esset docuit, quòd est uicta, quòd elocata &c.

CICERO.

Hæc quatuor hodiè etiam Papistæ iactant: Splendorem, grauitatem nominis, instituta maiorum, & dominium. Verùm Christus hic monet, ne istis laruis sinamus nos decipi: sed potius adiungamus nos pusillo & contemto gregi, qui uocem pastoris Christi audit. Multò enim consultius est cum Noa & paucis alijs Arcam intrare, & à diluuij periculo liberari, quàm cum maxima & florentißima parte mundi perire: Melius est cum

PAPISTA

ulce-

ulceroso Lazaro in sinu Abrahæ gaudere, quàm cum diuite epulone inferni tormentis cruciari.

DE QVARTO.

COMENDATIO MINISTERII.

Illis abeuntibus cœpit IESVS dicere ad turbas de Iohanne. Quid existis in desertum uidere &c. Hoc Iohannis encomium eò pertinet, ut ipsa turba magnifaciat ministerium Iohannis, ac ipsius uoci tanquam cœlesti credat. Coniungit autem Christus in hoc encomio omnia quæ probū Apostolum decent, & commendat illum à quatuor uirtutibus. Primùm à constantia: Confert enim ipsum rupi immobili, quæ non agitatur à uentis, instar arundinis. Num arundinem, quæ agitatur à uento existis uidere? quasi diceret, nequaquàm talis est Iohannes: Sed instar firmæ rupis potius, quæ nullis tempestatibus & fluctibus cedit. Debet ergo uerus Euangelij præco, nec terrore hominum, nec fauore à ueritate deflectere: id quod, proh dolor, nimis multi faciunt hodie.

Commendatur Johannes à constantia. I

II A. Vitæ genere.

Deinde commendat Iohannem à uitæ genere: uidelicet, quòd agat uitam non mollem, ut adulatores aulici: non splendorem quærit, ut qui gratiam hominum uenantur: sed uitam degit, suo munere & functione, dignam: quæ nec inuocationem Dei impedit, nec ipsum in officio languentem reddit. Hoc in genere etiam ad omnes uerbi ministros pertinet: ut ita uiuant, ne uel mollities in moribus conspiciatur, uel alijs uanis rebus impediantur, quò minus officium faciant.

Ter-

TERTIO *commendat Iohannem, ab excellentia Prophetiæ: præponit enim ipsum omnibus alijs Prophetis.* III

QVARTO, *commendat eum, à legatione qua fungitur:* Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te. *Eſt ergo Iohannes legatus Meßiæ & præcurſor, qui regi aduenienti uiam parat prædicatione pœnitentiæ. Huius exemplum ſuo quodam modo imitari debent miniſtri Euangelij: debent* CHRISTO *parare uiam: debent Chriſto adducere homines: debent unicam monſtrare ſalutis uiam Chriſtum Ieſum, Cui honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.* IIII

DOMINICA QVARTA ADVENTVS, EVANgelium Iohan. I.

HOC eſt teſtimonium Iohannis, quando miſerant Iudęi ab Hieroſolymis Sacerdotes & Leuitas, ut interrogarent eum: Tu qui es? Et confeſſus eſt, & non negauit: Et confeſſus eſt, iuquiens, Non ſum ego Chriſtus. Et interrogauerunt eum, Quid ergo? Helias es tu? Et dicit: non ſum. Es tu Propheta ille? Et reſpondit: Non. Dixerunt ergo ei: Quis es, ut reſponſum demus ijs, qui miſe- Deu: 18.

miserunt nos? Quid dicis de te ipso? ait: Ego uox clamantis in deserto: Dirigite uiam Domini, sicut dixit Esaias Propheta. Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis. Et interrogauerunt eum, ac dixerunt ei: Cur ergo baptizas, si tu non es Christus, neq; Helias, neq; Propheta ille? Respondit eis Iohannes, dicens: Ego baptizo aqua, sed in medio uestrum stat, quem uos nescitis, ipse est, qui cùm me sequeretur, antecessit me, cuius ego non sum dignus, ut soluam corrigiam calceamenti. Hæc in Bethabara facta sunt trans Iordanem, ubi Iohannes baptizabat.

Cap. 40.

ENAR-

ENARRATIO TEXTVS.

OCcasio huius Euangelij hæc fuit: Pharisæi audiuerant, q; Iohannes institueret nouam docendi rationem, et inueheret ceremonias nouas, idq; sine autoritate pontificum: quòd iuberet parare uiam Domino: quòd reciperet ad Baptisma totam Iudæam: quòd clamaret adesse promissum Regem & Meßiam. His rebus auditis Pharisæi moti, mittunt ad ipsum in desertum nuncios interrogatum, qua autoritate id faciat. Id fecerunt, nō quòd ipsius doctrinæ aures præbere cuperent: sed potius ideò, ut Christum, & ipsum perderent: ut lucro sas ceremonias retinere possent: utq; suam autoritatem, nulla habita ratione salutis populi sibi commißi, retinerent: quorum exemplum strenuè satis nostri Papistæ sibi imitandum proponunt.

Summa autem hæc est, quòd interrogant Iohannem, An sit Christus: Ille autem, ut uerus Christi minister, Christo testimonium præbuit, & iussit eos dirigere uiam Domini, suam uocationem tacitè confirmans esse diuinam. Docendi gratia, tres sint loci huius Euangelij. SVMMA EVANGELII

I. Testimonium Iohannis de Christo.

II. Descriptio Iohannis, adeoq; omnis pij ministri uerbi Dei.

III. Quid sit parare uiam Domini.

DE PRIMO.

In testimonio Iohannis sex consideranda sunt.

I. Qui mittuntur, et cur mittuntur. Mittuntur autem

autem Pharisæi à Pharisæis: sanctißimi in specie, à sanctißimis: qui uidebantur sibi esse columnæ Ecclesiæ Dei: qui habuerunt prærogatiuam succeßionis: qui titulum Ecclesiæ sibi solis arripuerunt. Sed ecce, qui capita Ecclesiæ uidebantur, hostes sunt Christi. Vnde discamus nec titulis, nec succeßionibus: Sed soli diuinæ uoci credendum esse. Obseruemus quoq; artem Satanicam, quam à suo Magistro didicerant hi Pharisæi, non enim hîc interrogant, quòd faueant Christo aut Iohanni, ut uideri uolunt: sed ut perdant utrunq;, ut serpens in Paradiso fecit.

Scopus ministerij.

II. Cui datur testimonium? Christo. Quis dat testimonium? Iohannes. Hinc duo disce:
I Primum, quòd ministerium uerbi debeat hunc scopum habere, ut Christo perhibeat testimonium. Secun-
II dum, quòd ars Christiana sit, contra Satanæ technas pura Christi confeßione niti.

Pij confiteri christum debet.

III. Coram quibus datur testimonium? Coram mundo & hostibus Christi: Vnde discendum est, quòd debeat pius confiteri Christum coram toto mundo, cum discrimine famæ, rerum, & uitæ: ad quod cùm promißio, tùm comminatio nos inuitabunt. Promißio est: Qui confessus fuerit me coram hominibus, confitebor & ego illum coram Patre meo cœlesti: Comminatio, Quemcunq; puduerit mei coram hominibus, eius & me pudebit coram Patre meo cœlesti.

Matt: 10
Marci. 8
Lucæ. 9. 12.

IIII. Summa testimonij Iohannis de Christo, hæc est,

est, quòd Christus sit homo, quòd sit Deus, quòd sit 1. 2.
uerus Meßias, remissor peccati. Nam cùm dicit, 3. 4.
Ipse est qui post me uenturus est, indicat ipsius
ueram humanitatem: Cùm uerò addit, qui ante
me fuit, ipsius diuinitatem fatetur. At cùm ait:
Medius autem uestri stetit, quem uos nescitis, Respondet ad quæstionem, & Iesum Meßiam
esse pronunciat. Baptismi lauacrum, concionatur
Meßiæ officium esse, peccatum remittere.

Testimonium Johannis de christo.

Vsus & fructus huius testimonij, quòd nos debeamus testimonio Iohannis credere, & Christum amplecti, uerum peccatorum remissorem, qui sanguine suo nos lauit à peccatis: cuius rei efficax signum, Baptismum nobis contulit: de quo aliàs.

VI. Pharisæi sunt imago personatorum Christianorum, id est, Hypocritarum, qui non possunt ferræ ueræ pietatis doctrinam: Sed fingunt se pios externis moribus: se sanctißimos simulant, sed aliam personam intus gerunt: inde est, quod tales hypocritæ dicantur. Nam ut hypocritæ in fabulis sunt, qui personas absentes habitu & gestu externo repræsentant: Ita Pharisæi, pietatis absentis laruam tantùm conspiciendam præbent: Vnde hypocritæ sunt dicti, ut qui, etsi reuera in corde sint impij, foris tamen sanctißimi appareant.

Personati Christiani.

Hypocrita.

DE SECVNDO

Ego sum uox clamantis in deserto: PRIMVM Iohãnes definit omnes Prophetas, Apostolos & ministros uerbi, quòd sint uox. SECVNDO,

Definitio Prophetæ

DO, quòd non ſit uox inanis, ſed clamantis, id eſt, prædicantis. TERTIO, in deſerto, id eſt, in mundo uniuerſo. QVARTO, admonentur auditores dignitatis illius uocis. Eſt enim non uox hominis: ſed Dei clamantis etc. QVINTO, quòd Iohannes allegat Eſaiæ teſtimonium. Nihil enim pius concionator afferre debet ſine teſtimonio ſacrarum literarum: Teſtimonium autem præſens deſumtum eſt ex ca. 40. SEXTO, admonentur quoq; concionatores, ne Deo tribuant alienam uocem: Qui enim id faciunt; non Dei miniſtri ſunt, ſed Diaboli flagella: quos non ſecus atq; lupos fugere decet.

40.

DE TERTIO.

Parare uiam Domino.

Parare uiam Domino eſt, eodem Iohanne Baptiſta autore, pœnitentiam agere: nec ſine magna cauſa eſt Iohannes uſus hac figura loquendi, quæ propriè pertinet ad regna mundana. Solent enim regibus aduenturis uiæ præparari: quò accedere poßint ſine periculo & offendiculo. Hoc ipſe Eſaias exponit, cùm ait: Omnis uallis exaltabitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & erit præruptum in rectitudinem, & loca confragoſa in planitiem. Hæc ſpiritualiter intelligenda ſunt, de impedimentis omnibus interioribus & exterioribus, quæ impediunt, quò minus Rex noſter Chriſtus ad nos ueniat: Interiora impedimenta ſunt, ignoratio Dei, cupiditates, prauitas, ſtulta confidentia &c. Exteriora impedimenta ſunt, ſcandala omnia

Interiora impedimenta.

Exteriora.

omnia quæ obijcit Satan in doctrina, Sacramento & moribus. Verùm, ut breuius dicam, Montes (id est, quicquid altum est in mundo) destruendi sunt concione legis. Valles, id est, qui spiritu contriti sunt, attollendi sunt prædicatione Euangelij. Sentes, id est, mala uita, praui affectus sunt amputandi noua obedientia, & studio formandi uitam secundum uerbum Dei: atq; ut id fiat, requiritur primũ, ut sint qui clament in deserto. Deinde opus est sana doctrina, quæ est lucerna, præparantium uiam. Tum requiritur, ut adueniente Domino, id est, lucente in cordib. nostris gratia Dei, ut præbeamus nos obsequentes per ueram pœnitentiam, & exhibeamus nos ciues Dei, homagium Christo Domino præstantes. Postremò offeramus munera & uitulos labiorum nostrorum, id est, confeßionem: idq; mente, uoce, confeßione & moribus.

MONTES

VALLES

SENTES

SANA DOCTRIÃ

OBSEQVIVM

CONFESSIO

Verùm, quia hæc intelligi non poßunt sine exemplorum appositione: breuiter sententiam Prophetæ & Iohannis declarabimus exemplis. Summa concionis Iohannis fuit: Agite pœnitentiam, credite Euangelio, hoc est, quod ex Esaia dicit, parate uiam Domini. Quomodo id fecit: Montes depreßit: Nam cùm uideret multos ex Pharisæis & Saducæis uenire ad Baptismum suum, dixit eis: Progenies uiperarum, quis demonstrauit uobis fugere à uentura ira? Nolite dicere intra uos: patrem habemus Abraham. Dico enim uobis, quòd potest Deus de lapidibus istis suscitare filios Abra-

EXEMPLVM

IOHANNES

Montes depreßit

Mat 3

hæ. Iam. n. securis ad radicē arboris posita est. Omnis arbor quæ non fructū bonum facit, excidetur, & in ignem mittetur. Vide hìc, quomodo Iohannes montes humiliat. PRIMVM, cùm uocat eos, progeniem uiperarum, taxat illorum cor prauum, sanguinis cupidum, & ingratum. Deindè tollit causam, de qua maximè gloriabantur. Ex eo enim superbiebant, quòd erant filij Abrahæ: Sed hoc nihil prodesse ait: Nam Deus non est personarum acceptor: neq; enim qui ex carnali Semine Abrahæ sunt, mox sunt filij: sed qui Abraham imitantur fide et obedientia, hi sunt eius filij, quemadmodum Christus apud Iohannem testatur: eos filios Diaboli appellans, qui se filios Abrahæ esse gloriabantur. TERTIO commimationem addit nisi resipiscant. Securis, inquit, ad radicem arboris posita est: Hoc est, ultio diuina non procul abest, ut omnis arbor mala excidatur, et in ignem mittatur. Ita & alij ministri uerbi montes demoliri debent, monstratis peccatis hominum, sublata gloriationis materia, & propositis pœnis, quæ omnes, qui non conuertuntur, manent. Deindè ualles exaltabunt: quomodo id? Quemadmodum Iohannes fecit, monstrato Christo, dicens: Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Cùm dicit ECCE, inuitat ad fidem: Cum addit, AGNVS DEI, QVI TOLLIT PECCATA MVNDI: reconciliationis materiam exprimit. Tertiò, sentes amputat, dū ait, AGITE FRVCTVS DIGNOS POENITENTIA. Simi-

Filij Abrahæ.

Valles exaltantur.

Simile exemplum in Nathan Propheta habemus. PRIMVM, montem deiecit, hoc est, Hypocrisin in Dauide: Qui commisso adulterio & homicidio securè uixit, tanquam re benè gesta: Idq; proposita parabola de duobus uiris, quorum unus erat pauper, alter diues, Diues habebat oues & boues plurimas: pauper autem nihil habebat, nisi unicam ouem, quam emerat, & nutrierat, & quæ creuerat apud eum cum filijs eius, simul de pane illius comedens, & de calice eius bibens, & in sinu eius dormiens, eratq; illi sicut filia. Sed cùm peregrinus ad diuitem uenisset, accepit hanc pauperis ouem diues, & suo hospiti apposuit, parcens suis. Cùm hoc Dauid audiret, indignatus est dicens: Filius mortis est qui fecit hoc. Respōdit Nathan: Tu es ille uir: Vriam Hetheum occidisti gladio, & uxorem eius accepisti in uxorem tibi. Ecce ego, ait Dominus, suscitabo aduersus te malum. En quomodo Nathan exprobet Dauidi peccatum, tollit materiam gloriationis, ne putet se non puniendum, eò q, Rex sit: & comminatur illi pœnas. Hîc deiectus est magnus ille mons, & hypocrisis: uerùm, cùm animaduertit Nathan Dauidem deiectum & iacentem, adeò ut diceret cum magno eiulatu: Ego peccaui Domino: uallem hanc subleuat, dicens: Dominus transtulit peccatum tuum, non morieris. Deinde sentes quoq; amputat, dum proposita pœna morte filij, continet eum in officio.

Aliud exemplum.

DIVES. PAVPER.

Ad eundem modum Petrus in Actis, primùm

III Exemplum.

 concio=

concione legis cristas Iudæorum deprimit, et montes humiliat: peccatum illis inculcat, docet nihil prodesse, quòd sint de posteritate Abrahæ, proponit comminationes pœnarum, nisi resipiscant. Mox ubi audit eos compunctos corde & peccati conscientia deiectos, erigit eos rursus proposito Christo: in cuius nomen iubet eos baptizari. Deinde quoq; cauet ne sentes succrescant, inhortans eos ad pœnitentiam.

Hæc exempla sunt illustria, & ad primi hominis conuersionem congruunt. Superbit Adam secutus nouum doctorem Diabolum. Hunc primùm Deus prosternit obiurgatione, proposita peccati magnitudine: mox deiectum erigit, data promißione Seminis, quod erat contriturū caput serpentis.

Similiter Dominus superbos Pharisæos humiliat, afflictam Magdalenam exaltat, atq; ad piam sanctamq; hortatur uitam dicens: Fides tua te saluam fecit: uade in pace.

Cur peccata coram non arguant quidam.

Cæterùm ministri uerbi, qui hoc pacto non deprimunt montes, non attollunt ualles, nec sentes amputant, non sicut Dei, sed ut Diaboli & uentris mancipia faciunt. Multi quidē in genere declamitant contra adulteria, incestus, usuras et alia uicia Sed pauci sunt, qui in os crimina obijciunt, ut Iohannes Herodi, Pharisæis & Hypocritis: ut Christus suis auditoribus: ut Ambrosius Theodosio.

Cæcitas

Timiditas.

Quare hoc non faciunt? Partim, quia uerè non cogitāt cuius uice funguntur: partim, quia metuunt

suæ

ſuæ uitæ & fortunis. Verùm contra hanc cæcita=
tem et timiditatem opponant uocationis ſuæ man 1 Mandatum
datum & promiſsionem, qua Chriſtus promiſit ſe 2 Promiſsio
affuturum ſuis ſeruis, & ſibi imputat factum, quic
quid ipſius fit miniſtris. Præterea, ſe confirmabunt
Iohannis & aliorum ſanctorum miniſtrorum con= 3 Exemplum
ſtantia et exemplo, ſubindeq́; Deum precabuntur, 4 Oratio
ut ſibi animum addat, ut ea facere audeant, quæ ip
ſius interſint gloriæ, Cui honor in ſecula ſeculo=
rum, Amen.

IN FESTO NATIVI- TATIS CHRISTI, EVAN gelium Lucæ. 2.

EXijt decretum à Cæsare Augusto, ut censeretur totus orbis. Hæc descriptio prima facta est prȩside Syriæ Cyrenio. Et ibant omnes, ut profiterentur in suam quisq; ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à Galilæa, de ciuitate Nazareth, in Iudæam, in ciuitatem Dauid, quȩ uocatur Bethlehem, eò quòd esset de domo & familia Dauid: ut profiteretur cum Maria, desponsata sibi uxore, quæ erat prægnans. Accidit autem, cùm essent ibi, Completi sunt dies pariendi, Et peperit filium suum primogenitum, ac fascijs eum inuoluit, reclinauitq́ue eum in præsæpi, quòd non esset eis locus in diuersorio. Et pastores erant in regione eadem uigilantes, & excubantes excubias nocte, super gregem suum: & ecce Angelus domini, astitit illis, & claritas Domini circumfulsit illos & timuerunt timore magno. Et dixit illis Angelus: Ne timeatis, Ecce enim, annuncio uobis gaudium magnum, quod futurum est toti populo, quia natus est uobis hodie seruator, qui est Christus Dominus, in ciuitate Dauid. Et hoc uobis signum, Inuenietis infantem fasciis inuolutum, positum in præsæpi. Et subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum & dicentium: Gloria in altissimis Deo, ac in terra pax, hominibus bona uoluntas.

ENAR-

ENARRATIO TEXTVS.

HÆC historia est confirmatio Articuli nostri Symboli, qui est: natus ex Maria uirgine. Qui Articulus nouam natiuitatem proponit, quæ antiquam & Adamicam & corruptam sanctificat in eis omnibus, qui hunc Christum fide apprehendunt. Et tametsi hic articulus de natiuitate Christi, uel pueris Christianis debet esse notißimus: Tamen magnas ob causas certum ei festum ab Ecclesia deputatum est: ut nimirum historia cum suis circumstantijs explicetur & discatur: non tantùm ut oblectemur pulcherrima huius Historiæ narratione: sed multò magis, ut in conscientijs confirmandis & erigendis, huius summi Articuli usus conspiciatur. Non enim sacræ Historiæ legendæ sunt ut humanæ, sed ut usum earum perpetuò cogitemus & exerceamus, ad nos docendos, instituendos & consolandos: utq; per lectionem scripturarum spem habeamus. Porrò locos duos tantùm constituamus, in quibus plurimi alij, ut patebit, delitescunt, & sunt hi.

I. Historia Christi nati cum suis circumstantijs & membris.

II. Vsus & praxis huius Historiæ.

DE PRIMO.

I. In Historia nouem membra consideremus, quorum primum est de tempore: Natus est Christus post Romam conditam 700. anno: à mundo condito 3944. à Christo nato ad hodiernum diem,

Primo de circumstantia temporis

Eutropius 755.

Valentinus Münsterus in chronographia sua numerat annos
3.9.60. tot Lutherus q[illegible]
4.1.21. Brentius
3.9.31. Francus
3.9.44. Carion
Hebraei 3.7.60.
Theob: Billigerg 4.1.07.
Eusebius 5.2.09.
Beda 5.1.99.
Flousbach. 3.9.62.

TEMPORIS meminit Euangelista.

nunc expleti sunt anni 1560. Sed cur Euangelista adeò perspicuè meminit temporis, decreti Cæsaris, ducis Cyrenij? Tres sunt causæ. PRIMA, uaticinia Prophetica: Sunt autem uaticinia de uenturo Christo duplicia. Alia enim simpliciter, sine certi temporis præscriptione, uenturum Meßiam annunciant: qualia sunt: Semen mulieris conteret caput Serpentis. Item: Benedicentur in Semine tuo omnes gentes. Esaiæ 7. Ecce uirgo concipiet &c. Dauid: Dixit Dominus Domino meo &c. Balaam. Ex Iacob orietur stella. Alia uaticinia tempus & annum paßionis, & regni Christi prædicunt. Iacob: Non auferetur Sceptrum de Iuda, donec ueniat Zilo, id est, filius eius, scilicet mulieris: ac si dicat: Semen mulieris quod est promissum, ut destruat opera Diaboli, tum demum ueniet, ubi Sceptrum de Iuda ablatum fuerit: Cùm ergo hîc Lucas meminit Augusti, tributi, & peregrini ducis, significat iamiam adesse tempus, in quo nasci Christum oportuerit, iuxta uaticinium Iacob. Daniel quoq; annum crucifigendi Christi & resurgendi expreßit cap. 9. Scias ergo & intelligas, quòd ab exitu sermonis, de reducendo populo, & ædificanda Hierusalem, usq; ad Christum ducem hebdomadæ septem, et hebdomadæ sexaginta duæ: post hebdomadas uerò sexaginta duas occidetur Christus: & in una hebdomada roborabit pactum multis, & in dimidia hebdomada cessare faciet sacrificium.

VATICINIA De Christo duplicia.

Genes. 3.

Genes. 22.

Genes. 49.

Danielis 9.

Hîc

Hic clarè Daniel prædicit tempus occidendi Christi. Sed tria hic sunt obseruāda. Quid hebdomada: Quando incoanda supputatio: & cur 70. hebdomadas in tres ordines digerat. HEBDOMADA

Hebdomada in hoc loco imtelligenda est, non de dierum hebdomada, sed annorum: ut una hebdomada 7. annos contineat, & 70. hebdomadæ annos 490.

Sed quando incoanda supputatio? Ab exitu sermonis, hoc est, ab eo tempore, quo prædixit Ieremias fore, ut liberaretur populus à captiuitate Babylonica, id est, captiuitatis ferè anno 20. Inchoanda supputatio.

Diuidit præterea hebdomadas in tres partes, Diuiduntur Hebdomadæ
propter res diuersis temporibus gestas, primùm, 1
in 7. hebdomadas: nam per id tempus, hoc est, 49.
annos manserunt adhuc Iudæi in captiuitate sua
Babylonica. Deinde in 62. hebdomadibus, hoc est, 2
annis 350. instaurata fuit Hierusalem, mansitq; po
pulus illic. Postremò, hebdomada ultima Christus 3
Baptizatus fuit, prædicauit, miracula edidit, ac tandem pro nostra salute passus est. Passus autem fuit ætatis 33. anno. Hæc si conferas cum Historijs, inuenies Lucam iuxta hanc computationem, tempus nascentis Christi signasse. II Causa.

SECVNDA causa, ut Iudæi confundantur, qui adhuc Meßiam expectant, prorsus deleta iam multis seculis politia Mosaica.

TERTIA causa, ut nos simus certi, quòd uerè sit natus & exhibitus Christus, quem olim De- III

us

us promisit fore liberatorem generis humani è faucibus serpentis.

LOCVS.
2do Circumstantia oppidi Bethlehem seu Loci.

Secundum de loco. Nascitur in Bethlehem & in peregrinatione: In Bethlehem quidem, propter uaticinium Micheæ, quod allegat Matthæus cap. 2. ex Micheæ 5. cap. In peregrinatione uerò, ut significetur Ecclesiam Christi in hoc mundo in peregrinationibus mansuram, idq; non sine contemtu & persecutione: Idem Iohannes indicat, ter repetendo eandem sententiam: tenebræ eum non apprehenderunt: mundus eum non cognouit: sui eum non receperunt: ex his consequitur Regnum Christi non esse mundanum.

Iohannes 1.

PARENTES.
Cur Filium Dei oportuerit ex virgine nasci.
I Promissio.
II Necessitas.
3tio Circumstantia Generis seu familia.

Tertium de parentibus. Secundum humanitatem nascitur in coniugio quidem: sed ex uirgine, cuius rei grauißimæ causæ sunt. Prima est promißio: Semen mulieris conteret caput Serpentis. Gen. 3. Item: Ecce uirgo prægnans pariet filium. Esaiæ 7. Secunda est neceßitas: Nemo enim natus secundum naturæ cursum, est sine labe & peccato. Ergo debuit Meßias ex uirginis sanguine, sine semine uirili per Spiritum sanctum concipi, ut esset purus ab omni labe peccati, sicuti uerum Emanuelem Deum & hominem decuit.

QVARTVM, quia Christus uerus Deus & uerus homo est: ex primo capite Iohannis dicendum est de diuinitate Christi, & explicandæ circumstantiæ temporis, modi, rei, loci, facti, causæ. Si itaq; quæris: quando fuit Christus secundum diuinita-

uinitatem? Respondet Iohannes: In principio erat uerbum, id est, uerbum fuit ante initium omnium creatarum rerum. Non est igitur creatura Christus. Si quæris: quomodo fuit? Respondet: Et uerbum erat apud Deum: ergo alia persona est à Deo Patre. Si quæris quid fuit? Respondet: Et uerbum erat Deus: quo dicto significatur, quòd una sit essentia diuina. Si quæris: quid egit? Respondet: Omnia per ipsum facta sunt. Si quæris: quid agit? Respondet: Illuminat omnem hominẽ ueniens in hunc mundum. Si quæris: quò uenit? Respondet: In mundum uenit, in sua uenit. Si quæris: quomodo uenit? Respondet: Verbum caro factum est. Si quæris: cur uenit? Respondet: Vt daret potestatem filios Dei fieri, quotquot in ipsum credunt. Si quæris: quando uenit? Respondet: fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Iohannes &c. Hæc breuiter meminisse de diuinitate Christi profuerit.

QVINTVM de cunabulis Christis, quæ nihil aliud, quã mundi contemtum & paupertatem extremam significant, quam paupertatem Christus experiri uoluit, ut nos diuites redderet. In hæc cunabula inspiciant arrogantes, ac deponant fastum huc inspiciant pauperes, ac desinant desperare, tanquam ob paupertatem spreti. Obseruandus est hic abusus omnium rerum conditarũ à Deo: Bethlehem seruit lucro: Diuersorium hospitibus: Christus Rex in stabulum reijcitur omnium rerum Dominus. Sic & hodie Ecclesia spernitur, dum Impij abun-

Quando chrs secundum Diuinitate.
Quomodo.
Quid.
Quid egit.
Quid agit
Quò uenit
Quomodo uenit
Cur uenit
Quando.
CVNABVLA CHRISTI
2 Cor: 8.
Abusus oĩum rerum.

abundant opibus, honoribus & potentia.

APPARATIONes Angeloy.

SEXTVM *de apparitionibus Angelorum: qui primùm testantur adesse Dominum. Secundò, ipsa claritate ostendũt, qualis sit Rex recens natus Christus. Tertiò, qualia sint eius beneficia, et qualis inde Deo reddatur gloria, hymno declarant.*

CONTIO Angelorum:

SEPTIMVM *de concione Angeli ad pastores.* Nolite timere: Ecce enim Euangelizo uobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est uobis hodie saluator, qui est Christus dominus in ciuitate Dauid. Et hoc uobis signum, Inuenietis infantem pannis inuolutum positum in præsepio.

Hæc concio omnium, quæ unquam antea in mundo factæ sunt, est excellentißima, cuius partes sunt plurimæ.

Non timeant.

PRIMA: *Iubent Angeli ut pastores non timeant: qua re ostendunt Christum aduenisse, ut tollat maledictionem legis, & peccatum, propter quod uenit in homines maledictio.*

Non dedit nobis spiritum timiditatis.

Gaudium magnum

SECVNDA: *concio Euangelij: Annuncio uobis gaudium magnum. Cùm magnum dicit, distinguit hoc à mundi gaudio, quod durat ad breue tempus, & debili fundamento nititur. Verùm hoc gaudium, quod Angeli annunciant, Magnum dicitur quatuor de causis:*
1 *Primùm propter materiam, quæ magna est, nempe reconciliatio nostri*
2 *cum* DEO. *Secundò, propter diuturnitatem & stabilitatem: perpetuò enim durat & manet constans.*

stans. Tertiò, propterea quòd ad paucos tantum non pertinet: sed ad omnes qui hanc annunciationem gaudij fide recipiunt. Quartò, quia spirituale est, pertinens ad totius hominis salutem. 3. 4.

TERTIA: causa & materia huius gaudij: Quia, inquit, hodie uobis natus est saluator, qui est Christus Dominus. NATVS SALVATOR.

QVARTA: monstrat locum. In ciuitate, inquit, Dauid, hoc est, Bethlehem. IN CIVITATE

QVINTA: signum uerbo additur. Ait enim, hoc erit uobis signum: inuenietis infantem, pannis inuolutum, positum in præsepio. Hoc signum duo facit. Primùm deducit eos rectà ad puerum, ne ipsum quærentes aberrent: Etsi.n. omnes matres inuoluunt pannis suos infantes, tamen in præsepijs non ponunt. Secundò discernit Regnum huius pueri, à regnis huius mundi. Nam regna mundi externum splendorem habent: atq; hæ sunt partes concionis Angelicæ. SIGNVM

OCTAVVM de natiuitate Christi. Primùm reuelatur Pastoribus: Vnde duo discenda sunt. Vnum, Christi regnum non esse mundanum. I.
Alterum, Christi Regnum pertinere ad pauperes, II
iuxta illud: Pauperes Euangelizantur. Cur reueletur Christi natiuitas pastoribus.

NONVM de carmine Angelico, quòd est: Gloria in excelsis Deo, in terra pax, hominibus bona uoluntas. Hæc concio miro compendio complectitur fructum Dominicæ natiuitatis, quæ in tribus consistit. Primùm enim Deo red- I
ditur Carmen Angelicum.

2. ditur gloria. 2. Pax fit hominibus. 3. Bona uoluntas
3. Dei erga homines declaratur.

GLORIA.

Primùm ergo, cùm Angeli dicunt: Gloria in excelsis Deo: significāt quòd nemo poßit Deo ueram gloriam tribuere sine cognitione Christi. Homo enim erat conditus in hunc finem, ut Deo conditori gloriam tribueret. Sed per lapsum primorū parentum factum est, ut nec rectè agnouerit Deum, nec glorificauerit. Sed quæris: quid est Deo gloriam tribuere? Tribuere alicui gloriam nihil aliud est, quàm alicui ueram uirtutem tribuere. Vt cùm rex aliquis, iustè, sapienter, fortiter, clementer agit, tribuitur ipsi à subditis gloria, hoc est, subditi ipsius facta approbant, ac cum singulari beneuolentia ipsum prædicant. Proinde simili modo Deo tribuitur gloria, quando agnoscuntur & uerè sentiuntur ipse uirtutes, sapientia, iusticia, fortitudo, misericordia, ueritas & aliæ.

Homo quare conditus.

Gloriam tribuere quid?

Deo tribuitur gloria agnoscendo in ipso.

Sapientia Dei in eo cōspicitur, quòd hominem, quem condiderat in suam gloriam, reparet rursus, ut imaginem, quam per peccatum perdiderat, per Filium suum, natum ex uirgine, recuperet: ac ita gloriam sapientiæ Deo tribuat.

Sapië.

Iusticia peruidetur ex eo, quòd hominem, qui peccauerat, noluerit in gratiā recipere sine compensatione iniuriæ. Nam cùm aut hominem æternùm perire ob suum peccatum necesse erat, aut aliquem in humano genere satisfacere Deo oportebat, qui sustineret pœnas pro toto genere humano;

Iustic.

Deus

Deus dedit filium, qui aſſumſit humanam naturã, in qua ſatisfecit iuſticiæ Dei: qnare laus iuſticiæ meritò Deo, Chriſto domino nato, tribuenda eſt.

Fortitudinis commendatio eſt, quòd ſerpentem & eius ſemen, per Chriſtum ſuperauerit, atq; adeò ipſius regnum deleuerit, quantum quidem ad omnes eos attinet, qui hunc natum Ieſum fide apprehenderint.

Miſericordia in eo relucet, quòd humanum genus perditum & oppreſſum tyrannide Diaboli, et ingentibus ærumnis & calamitatibus, morte, inferno, & damnatione, per filium, & propter filium in gratiam recipiat: Hæc Dei miſericordia omnia opera Dei excedit, quam perpetuò et Angeli boni, & homines electi prædicabunt, imò diaboli etiam inuiti agnoſcent.

Veritas in eo patefit, quòd promiſsionum antiquarum memor, exhibeat quod olim promiſit. Lapſis enim in peccatum primis parentibus promiſit Semen mulieris, quod erat contriturum caput ſerpentis: hanc promiſsionem nunc implet dato filio.

Propter has ergo uirtutes, Deo gloria tribuenda eſt: idq; potiſsimum ab ijs, qui ſentiunt ipſius beneficia. Hæc gloria tum demum ei tribuitur, cùm primùm agnoſcimus hoc Dei mirandum beneficium. Deinde cùm Filium fide amplectimur. Tertiò cùm mente, uoce, confeſsione & moribus Deum prædicamus. Quartò, cùm quàm plurimos ad agnitionem Dei inuitamus.

Deinde cùm dicunt Angeli: In terra pax: notatur præcipuum beneficiũ Christi, propter quod in mundum uenit, nimirum ut pax fieret inter Deum & hominem. Hæc pax est mutuus consensus Dei & hominum: Dei quidem recipientis homines in gratiam propter Filium: Hominum uerò, fide accipientium oblatum beneficium cum gratiarum actione, ac perpetua animi gratitudine. Huius pacis dulcißimi sunt fructus: Accessus ad Deum, gaudium Spiritus, bona conscientia, lætus de hac uita exitus. Hanc pacem turbant peccata contra conscientiam, securitas, neglectus uerbi. Quare non secùs, quàm pestes fugienda sunt.

In terra pax.

Pax mutuus consensus Dei & hominum.

Fructus pacis.

Pacem turbant.

Postremo loco addunt: Hominibus bona uoluntas, Hoc est, postquam Deus hominibus per Christum reconciliatus est, fauet ipsis, & uera paternaq; στοργῇ ipsos complectitur, tanquam carissimos liberos, quos sibi adoptatos in Christo caros habet: De hoc beneplacito etiam loquitur Dauid in Psalmo 5. Quoniam tu benedices iusto Domine, sicut scuto beneplacito munis eum. Cùm Dauid hoc loco beneplacitum Dei confert scuto, monstrat eius uerum usum et fructum. Significat enim quod fauor Dei, sit nobis uice clipei, quo munimur aduersus impugnantium nos tela. Diabolus sua ignita in nos tela uibrat: sed hoc scuto tuti sumus. Atq; ita de alijs.

Bona uoluntas.

DE SECVNDO.

Vsus duplex est: Generalis, qui ex tota historia

petitur

petitur, Et ſpecialis, qui petitur ex ſingulis partibus. Generalis ergo eſt, ut diſcamus noſtrum uerũ ſaluatorem Deum & hominem ex uirgine natum recipere et amplecti, opponendo eum omnibus miſerijs noſtris, peccato, morti, maledictioni, iræ Dei & inferno: certi, quod hic Filius Dei et Mariæ ſit, ſecundum uaticinium Eſaiæ, Nobis natus & nobis datus. Idq; ut ſit iuſticia & ſalus omni in ipſum credenti. Specialis uſus eſt multiplex. PRIMVS [1] ut à parentibus Chriſti, obedientiam erga magiſtratum diſcamus. SECVNDVS, ut à paſtori- [2] bus diſcamus, obtemperare teſtimonijs de Chriſto, Chriſtum quærere, & redire ad opera uocationis. TERTIVS, ut ab Angelis diſcamus, primùm [3] annunciare Chriſtum ignotis: unde omnes pij miniſtri uerbi conſolari ſe poterunt in miniſterio, quòd idem doceant, quod antea per tantos heroicos Spiritus traditum eſt. Deinde diſcamus ab Angelis & paſtoribus confeßionem huius Chriſti. Poſtremò diſcamus glorificare Deum, & cum Angelis canere, Gloria in altißimis Deo, cui ſit honos et gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

[Margin, handwritten: Vsus Generalis. — Specialis usus. — Ministrorum uerbi Consolatio.]

FERIA SECVNDA
NATIVITATIS CHRISTI,
Euangelium Matth. 23.

ECce ego mitto ad uos Prophetas, & ſapientes, & ſcribas, & illorum aliquos occidetis, crucifigetiſq;, & illorum nonnullos

flagellabitis in Synagogis uestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatem, ut ueniat super uos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti, usq; ad sanguinem Zachariæ filij Barachię, quem occidistis inter Templum & Altare. Amen dico uobis: uenient hæc omnia super generationem istam. Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties uolui congregare filios tuos, quemadmodum Gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Ecce relinquetur uobis domus uestra deserta: Dico enim uobis, haud quaquam me uidebitis post

posthac, donec dicatis: Benedictus qui uenit in nomine Domini.

ENARRATIO TEXTVS.

PRiusquam accedamus ad textus enarrationem, quia hic dies diuo Stephano dicatus est, dicam quare sanctorum festa in Ecclesia Dei celebrari soleant: & quid nobis in exemplo diui Stephani spectandum sit.

Festa celebrantur in Ecclesia Dei non Ethnico more, sicuti apud Papistas, ut sanctos patronos & intercessores inuocemus, id quod non potest fieri, sine horrendo sacrilegio & contemtu filij Dei: Sed sunt multæ aliæ grauissimæ causæ, cur quorundam sanctorum festa in Ecclesijs nostris retineri sit utile, & sunt potissimum Sex.

Cur sanctorum Festa celebrantur.

PRIMA, ut perpetua historia Ecclesiæ aspiciatur, quæ nobis & uitæ regula esse debet, & admonitio de prouidentia Dei: Si enim Historias, prophanorum hominum, in quibus alicuius uirtutis larua apparuit, iucundum est legisse: multò iucundius erit profectò, eorum historias legere, in quibus uiuæ uerarum uirtutum icones refulserunt, ut in Paulo, Petro, Maria, Stephano, Magdalena, latrone & alijs multis.

I Sanctorum Festa celebrantur

SECVNDA, ut testimonia de doctrina, de ministerio docendi, & de Ecclesia considerentur: Sunt enim edita miracula, factæ sunt mirandæ uocationes ad ministerium Ecclesiæ, illustrata est doctrina per uniuersam Ecclesiam: In his testimonijs,

pulcerrimum est uidere perpetuum consensum ueræ Ecclesiæ in scriptis Propheticis, Apostolicis & in Symbolis, & dijudicare inter ueram doctrinam Ecclesiæ, et omnium temporum corruptelas, mendacia & imposturas.

TERTIA, ut Deus celebretur, & ei gratiæ agantur, quòd se patefecerit, tradiderit doctrinam ostenderit præsentiam suam in Ecclesia, & nos ciues fecerit eius cœtus, qui habet testimonia, ueræ Ecclesiæ & ueri cultus.

QVARTA, ut exempla confirmēt fidem nostram: Cùm legimus ipsos exauditos et adiutos esse diuinitus, ut in Psal. 33. dicitur: Iste pauper clamauit ad Dominum, Dominus exaudiuit eum, fiduciam concipimus, ut & nos inuocantes iuuet. Sic ergo unusquisq; nostrum statuat et apud se colligat: Magdalenam, Latronem, Paulum pœnitentes recepit in gratiam, non obstantibus eorum enormibus peccatis, quibus Deum antea offenderant: Igitur et ego ad eundem Dominum confugiam, ut me in gratiam recipiat. Petrum post horrendum lapsum uenia dignatus est: Ergo & ego lapsus non desperabo. Est enim semper sibi constans et sibi similis, nec est personarum acceptio apud eum.

QVINTA, ut pro uocatione singuli sanctorum exempla imitemur: Paulus non fractus est persecutionum mole, sed constanter Euangelium docuit: cuius exemplum imitentur ministri uerbi. Iohannes nō ueritus est Herodis minas: quare pius concio=

concionator ipsius exemplo discat mundi furores contemnere. Abraham ex fide sancte instituit suam domum, in uero timore Dei & inuocatione: ab hoc ergo discant omnes pij patresfamilias: & sic alia exempla accommodentur.

SEXTA, ut Sanctorum dulcis sit apud nos memoria, & laudetur eorum uirtus, quòd donis Dei benè usi sint, quòd sint domicilia Dei et testes de eo, quòd sint ornati ingentibus uirtutibus, quòd sint nobis uiua exempla conuersionis, fidei, pœnitentiæ, constantiæ, patientiæ et aliarum uirtutum.

Hæ sex causæ sunt grauißimæ, propter quas et memoria sanctorum, exemplo ueteris Ecclesiæ retinetur, & eorum festa celebrantur. Quæ cùm ita fiant, omnia in gloriam Dei & nostram ipsorum salutem cedunt.

Iam pauca de Stephano dicenda sunt, in cuius Historia has circumstantias cogitemus: Religionem, officium in Ecclesia, defensionem suæ religionis, constantiam in confeßione, Inuocationem Christi, consolationem, & uitæ exitum.

Religio Stephani: Stephanus fuit Christianus, uir plenus fide & Spiritu sancto, plenus gratia et fortitudine. Vbi enim uera fides, ibi Spiritus sanctus, quò maior incremēta fides capit, eò magis se præsentem testatur Spiritus sanctus, accēdens motus in cordibus congruentes cum lege Dei. Contrà, ubi Spiritus sanctus non sentitur efficax, ibi neq; fidem ueram adesse, manifestum est. Habemus Religio Stephani.

ergo hîc, quod in Stephano imitemur, nempe fidem efficacem, cui testimonium præbet Spiritus sanctus: non imitantur fidem Stephani, qui eam in ore habent, & interim inuoluuntur prauis cupiditatibus, & ruunt quocunq; cœci affectos eos abripiunt.

Officium Stephani in Ecclesia fuit pauperibus ministrare, & seruare thesaurum Ecclesiæ in usum sanctorum pauperum: in quo officio non dubium est eum sedulum fuisse. Nam habuit Spiritum sanctum gubernatorem, ueram fidem, & caritatem, agendi regulam. Hunc ergo sibi proponant pauperum curatores & Diaconi. Primùm adferant fidem, sine qua nulla diligentia, et nullum officium ritè fieri potest. Deinde in administratione declarent se regi Spiritu sancto, ne uel durius pauperes excipiant, uel ad gratiam hominum bona dispensent, uel torpeant in officio, uel etiam furentur ipsi, uel quòd uerè pauperum est transferant in alios: sed omnem fidem in officio præstent, cogitantes Deum suæ administrationis inspectorem: statuentes quòd membra Christi sint, quorum cura ipsis demandata est: uerè sentientes templa Dei esse, quibus præfecti sunt, utut paupertate, morbis & ulceribus scateant.

Pauperum curatores

Quomodo defenderit Religionem quam professus est Stephanus, ostendit 6. et 7. cap. Actorum: Non in periculo abijcit confeßionem: non dißimulat, ut multi: sed constans est & fortis suæ religionis

Defensio Religionis.

nis propugnator: non ipsum impedit multitudo sectarum, quæ tum erant plurimæ: non frangitur autoritate Pharisæorum ac summorum uirorum in Iudæa. sed Sectis se fortiter opponens, solus impetum totius populi sustinet, & longa oratione suam religionem defendit: quod exemplum nos quoque imitemur.

Constantia eius in confeßione indè apparet, quòd non minis, non excommunicatione, non lapidatione absterreatur à confeßione: sed ut inuictus miles, confeßionem in medijs periculis retinet. Hoc nobis quoq; in exemplum propositum est. Constantia

Inuocatio Christi, cùm iam obrutus lapidibus iacet, ostendit & fidem, & testatur de uera caritate huius uiri. Intercedit enim pro suis interfectoribus, neq; frustra pro illis interceßit. Nam Paulus, qui custos erat uestium eorum, qui Stephanum lapidabant, postea conuersus est. Inuocatio

Consolatio in hac inuocatione sentitur: Nam filium Dei, pro quo ista sustinuit, uidit stantem à dextris Dei pro se interpellantem, qua consolatione pœnæ acerbitas non parum mitigata est: hunc si nos in nostra cruce imitemur, uerè sentiemus præsens Dei auxilium consolantis nos suo sancto Spiritu. Consolatio

Exitus uitæ ipsius lætißimus fuit. Nam in hac precatione: Domine Iesu, suscipe spiritum meum, expirauit & obdormiuit in Domino: Atq; ita ipse cursum consummauit, fidem seruauit, ac iam Exitus uitæ

coronam, ut strenuus uictor, cum gloria obtinet. Hunc ergo & nos morituri nobis proponamus.

Summa Euangelij.

Nunc textum Euangelij uideamus, cuius summa est. Christus prædicit pericula ministrorum uerbi, & comminatur pœnas persecutoribus. Nos docendi causa quatuor locos tractabimus, Qui sunt:

I. Prædictio persecutionis ministrorum uerbi.
II. Exaggeratio peccati persecutorum.
III. Comminatio pœnæ.
IIII. Exprobatio ingratitudinis eorum, qui Christum inuitantem se ad pœnitentiam respuunt.

DE CONCIONATORIBUS & eorum persecutionibus.

DE PRIMO.

Ecce ego mitto ad uos Prophetas & sapientes & scribas, & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex illis flagellabitis in Synagogis uestris, & persequimini de ciuitate in ciuitatem. Hoc loquitur Christus ad Iudæos, qui tùm uidebantur ipsa Dei Ecclesia esse, & significat quanta rabie persequentur aliquando suos legatos, Prophetas & Apostolos. Mittit quidem Deus suum uerbum, ut saluentur recipientes uerbum eiq; fidem adhibentes: quòd autem inde quidam fiant deteriores, hoc non Deo, sed maliciæ hominum imputandum est, qui Deum trahentem per uerbum sequi nolunt. Cur autem persequantur impij Apostolos, explicat Dominus Matth. 10. ubi ait. Et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum.

Cur persequantur Apostoli.

um. Iohan. 16. Sed uenit hora, ut quisquis uos interfecerit, arbitretur se cultum præstare Deo, & hæc facient uobis, quia non nouerunt Patrem, neq; me. Hîc causam ponit, cur impij ita in pios insaniant, uidelicet quòd Deum ignorent: quæ Dei ignoratio facit, ut ipsi parricidæ putent se sacras uictimas offerre Deo, cùm fideles occidunt. Adq; adeò ruunt ignorantes Deũ in hypocrisin, ex hypocrisi in parricidium, donec compleuerint mensuras scelerum suorum. Quid ergo facit Christus? Venit ad ægrotos: illi, ut phrenitici, in Christum se conuertunt, quem de medio sublatum cupiunt. Monstrat ille per suos morbum: Illi contrà, morbũ non agnoscunt: quare & Medicum contemnunt, & eius legatos persequuntur.

DE PŒNIS

DE SECVNDO.

Vt ueniat super uos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram à sanguine Abel iusti &c. Quàm grauiter peccent persecutores Ecclesiæ, ostendit. Dicit.n. eos fore reos totius sanguinis sanctorum, qui unquã effusus est, non secus, atq; ipsi sua manu omnes pios et sanctos, atq; adeò ipsum Christum trucidassent: Nam inter omnes impios quædam impietatis cognatio est, quæ facit pœnas æquè graues, & reatum æqualem.

Persecutores Ecclæ peccant.

DE TERTIO.

Amen dico uobis, uenient hæc omnia super generationem istam. Hæc tametsi propriè dicuntur de persecutoribus Iudæis: tamen in uni=

COMINATIO Poenæ.

uersum

uersum ad omnes Ecclesiæ persecutores pertinent. Iuramentum quod interponit Dominus, nos docet duo. Primùm, quòd impij uerè aliquando rapiantur ad supplicia, utut diu differri uideatur iudicium. Deinde, quòd pij, qui persecutionem patiuntur, aliquando gloriosè liberentur, traditis suis hostibus perpetuis supplicijs: Vnde discant pij, non succensere impijs persecutoribus, sed potius commiseratione super illorum certa damnatione tangi, et pro illis intercedere, ut Dominus eos conuertat, ne omnes damnentur: quemadmodum Stephanus fecit, ut suprà audiuimus.

Non succensendum persecutoribus.

DE QVARTO.

Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis Prophetas &c. Hæc uerba Christi compellantis Hierusalem primùm exprobationem habent. Deinde affectum Christi erga eos declarant. Tum significant, quòd sua propria culpa pereant. Postremò pœnam comminantur.

Cùm enim dicit: Quoties uolui te congregare, exprobrat ingratitudinem, quòd nec oblatum beneficium recipere uoluerint, nec suæ salutis ullam rationem habuerint, tantum abest, ut benefactoris liberalitatem agnouerint, aut ei grati fuerint. Vtinam non magna pars eorum, qui hodiè audiunt Euangelium, illis esset similis: id quod sanè suis declarant fructibus.

Affectum suum erga ipsos declarat Dominus, dum se Gallinæ confert, quæ suos pullos intimè amat,

mat, & nihil non agit, quò eos ab inimicis auibus tueatur. Absit à pijs cordibus, sentire Christum apud se aliud statuisse de Iudæis, uoluntate aliqua arcana, quàm quòd lacrimis, & ore testatus est. Nam horrendum est, cogitare in Christo contradictorias uoluntates esse, qui ipse damnat cor duplex. Verè igitur illorum salutem uoluit, iuxta dictum Prophetæ: Nolo mortem peccatoris: sed ut conuertatur & uiuat.

TERTIO loco, cùm ait Dominus, ET NOLVISTI, apertè testatur Iudæos sua culpa perijsse, & repugnasse Christo ex propria malicia, qui eis salutem obtulit. Non dicit, & Deus noluit recipere in gratiam: sed TV NOLVISTI: Quare hinc duo discamus. Primùm, ut cautiores facti Iudæorum damno, uerbo Dei præbeamus aures, & inuitanti Christo nos obsequentes præbeamus, nec reluctemur Spiritui sancto, qui uolūtates omnium mouet, qui audiunt Euangelium. Alterum, quòd, quicunq; uerbum audientes, ei non obtemperant, pereant sua culpa: quorum interitus & damnatio non ascribenda ulli fato, aut uoluntati arcanæ Dei, quasi quorundam salutem non uellet.

QVARTO, cùm subiungit: Ecce relinquetur uobis domus uestra deserta. Hæc pœnæ comminatio, etsi in specie pertinet ad Iudæos persecutores, quibus uastationem minatur religionis, politiarum et Oeconomiarum: In genere tamen ad omnes persecutores Euangelij pertinet. Comminatur

tur autem illis, ut aliqui saltem ex ipsis resipiscant. Nam omnes Propheticæ comminationes habent tacitam conditionem, scilicet, nisi egeritis pœnitentiam: sicut in Niniuitis uidemus, & Christum audimus contestantem, his uerbis: Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis, Luc. 13.

Simus ergo admoniti hac comminatione, ut nos modò uelimus effugere iram Dei, seriam agamus pœnitentiam, et Christum saluatorem nostrum ueris gemitibus imploremus, ut nos in uera fide & inuocatione conseruet, cui cum Deo Patre et Spiritu sancto sit laus, honor & gloria in secula seculorum, Amen.

FERIA TERTIA NATIVITATIS DOMINI,

Iohan. 21.

Dicit Iesus Petro: Sequere me. Conuersus Petrus, uidit illum discipulum, quem diligebat Iesus, sequentem, qui & recubuit in Cœna super pectus eius, & dixit: Domine: quis est ille qui te tradit? Hunc ergo cùm uidisset Petrus, dicit Iesu: Domine, hic autem quid? Dicit ei Iesus: Si uelim eum manere donec ueniam, quid ad te? tu me sequere. Exiit ergo sermo iste inter fratres, quòd discipulus ille non moreretur. Et non dixerat ei Iesus: non moritur? Sed, si eum uelim manere, donec ueniam, quid ad te? Hic est discipulus

pulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc, & scimus quòd uerum est testimonium eius.

ENARRATIO TEXTVS.

Summa huius Euangelij est: Postquam Christus ter interrogasset Petrum an se amaret, mandat illi, ut se sequatur, significans, quòd se sua morte esset glorificaturus. Præterea correcto errore Petri, Euangelista aliorum discipulorum sensum corrigit, qui male intelligentes uerba Domini, putârunt falso Iohannem non moriturum. Postremò asserit, Euangelium à Iohanne scriptum de Christo uerum esse. Porrò huius Euangelij quatuor constituantur loci: qui sunt,

I. Colloquium Christi & Petri, et mandatum Christi, ut Petrus se sequatur.

II. Vt uocatio cuiq; sua commendatur: Ita damnatur curiositas.

III. Correctio erroris discipulorum orti ex malè intellectis uerbis Domini.

IIII. Commendatio Euangelij à Iohanne scripti.

DE PRIMO.

Et cùm hoc dixisset, dicit Petro: Sequere me. Quia Petrus ter negauit Christum, uoluit Dominus terna confeßione eum in suum statum et Apostolatum restituere. Nam par erat, ut qui toties negasset suum Dominum, hac ratione & ueluti disciplina castigaretur, ac probaretur, & ut nota fieret eius conuersio. Tria autem sunt, quæ hîc cum Petro agit Dominus: Primùm ter illum interrogat, an se amet: cui Petrus ter quoq; respondet, ut hac terna confeßione, apud alios ternam negationem ablueret, ac in suum ita locum restitueretur. Deinde ter commendat illi Apostolatus officium, dicens: Pasce oues meas, hoc est, esto Apostolus meus, qui doctrina Euangelij, Sacramentis, & sancta uita mihi congreges oues. Habemus hîc munus Apostolatus, adoq; omnium ministrorum uerbi, esse pascere oues Christi. Deinde Metaphora ouium significatur, qualisnam sit cœtus ille hominum qui ouium appellatione signatur. Primùm ergo quædam de pascendi ratione, Deinde de ouibus quædam hîc dicenda sunt.

Christus

Christus pascit, & Apostoli, aliiq; ministri uerbi pascunt: sed non similis omnium ratio est. Christus enim ut Dominus, ouiũ pastor: Apostoli ut serui. Christus intus suo Spiritu: Apostoli externo ministerio. Nam eos qui feritate morum ursi aut Leones erant, cicurant, intus Domino per Spiritum suum operante: ac ita in ouile Christi, hoc est, in regnum Christi introducunt: idq; adhibitis clauibus Ecclesiæ Christi, à Christo uero pastore datis. Sunt autem hæ claues aliæ nullæ, quàm uerbum & fides: uerbum adhibet minister, fidem ad prædicationem uerbi intus adhibet Spiritus CHRISTI. Nam prædicatio uerbi Dei, de peccatorum remißione impetranda per Christum, unica clauis est ad aperiendum regnum cœlorum. Quòd si is, qui audit, adiungat etiam ueram fidem, & Euangelio uerè adsentiatur, accedit etiam clauis altera: his duabus clauibus recluditur regnum cœlorum & impetratur condonatio peccatorum. Hoc ita esse ostendit legatio Christi, in qua, quod per claues figuratè dicitur, claris & significantibus uerbis exprimitur cùm ait: Euntes prædicate Euangelium omni creaturæ; Ecce habes priorem clauem. Verùm cùm addit: Qui crediderit, saluus erit, alteram ostendit clauem. Sunt ergo hæ duæ claues uerbum & fides, quibus recluditur regnum cœlorum: Verbum applicatur foris per ministrum: sed uirtute Spiritus receptum gignit per fidem, qua intratur in ouile Christi.

Deinde, cùm pastores intromiserint oues in ouile Christi, debent eas pascere uerbo et Sacramentis: aberrantes ab ouili, pedo, hoc est, obiurgationibus reuocabunt: laborantes & ægrotas consolationibus refocillabunt: & semper excubias agent circa gregem suum, ne lupi ueniant & disrumpant ouile, & dispergant oues. Hæc omnia commisit Dominus Petro atq; alijs Apostolis, imò omnibus ministris Euangelij, quando dixit Petro, Pasce oues meas.

Sed cur oues appellat, quos Christo adducunt Apostoli? Tres causas potißimum inuenio: quarum Prima est, quòd mansuetos esse oporteat, qui Christo dant nomina. Non enim decet eos, qui in Christi familia censeri uolunt, imitari truculentiam leonum, rapacitatem luporum, astutias uulpium, libidinem hircorum, sordes porcorum, aut alios ferinos affectus exprimere.

Secunda causa est, quòd quemadmodū oues sui pastoris uocem norunt, & alienam refugiunt: Ita pij solum Christum doctorem agnoscent, & eos, qui eius uocem sonant, audient, & non alios quantumuis magni nominis, imò etiamsi fuerint Angeli de cœlo.

Tertia causa est, quòd quemadmodum oues suum pastorem, quocunq; iuerit, sequuntur: Ita pij Christum, in uita, in cruce, in gloria sequi debebunt, ipsius uitam uitæ regulam intuebuntur, ipsius crucem per patientiam, quoties opus est, sustinebunt,

nebunt, ac postea cuius in cruce socij erant, gloriæ quoq; erunt participes: quemadmodum Paulus ait: Si cum illo patimur, una etiam cum illo glorificabimur. Hinc ergo pij uerbi ministri discant rectè pascere gregem Christi. Et oues sint mansuetæ: audiant sui pastoris unicam uocem: eumq; sequantur in uita, cruce & gloria.

Tertium quod agit hîc Christus, est quòd Petro significat, quali mortis genere sit Deum glorificaturus, cùm ait: Cùm esses iunior cingebas te, et ibas, quò uolebas: cùm autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & transferet quo noles. Significatur his uerbis, quòd Petrus ob Christi confeßionem debeat aliquando crucis supplicium subire: quod Irenæus & pleriq; ueterum testantur Romæ factum esse regnante Nerone. Tametsi de hac re iusta potest esse dubitatio.

His subiungit Christus mandatum suum ad Petrum, & iubet ut se sequatur, non amplius abijciat confeßionem, sicut antea, sed strenuè usq; ad mortem se inuictum militem Christi præstet: hoc unusquisq; nostrum sibi dictum putet.

DE SECVNDO.

Conuersus Petrus, uidit illum discipulum, quem diligebat Iesus sequentem, qui & recubuit in Cœna super pectus eius: hunc ergo cùm uidisset, dicit Petrus Iesu: Domine, hic autem quid? Cui Iesus: Si eum uelim manere donec ueniam,

quid ad te? tu me sequere. Petrus audiens à Domino, quòd esset aliquando subiturus Christi nomine durum supplicium, non tam quid sibi faciendum præscribitur spectat, quàm est solicitus alijs: est quidem paratus ad ferendam crucem Christi nomine: sed interim accedit ex infirmitate carnis quædam curiositas, quæ ea inuestigat, quæ ad se nō spectant. Tanta enim hominum imbecillitas est, ut semper in nostris aduersis respiciamus ad aliorum felicitatem: qua re facimus ipsi nobis crucem acerbiorum & difficiliorem. Libenter uellemus, ne alij nobis essent feliciores. Dulce enim, iuxta prouerbium, commune naufragium. Verùm cùm Dominus hanc curiositatem taxat in Petro, sciamus hanc reprehensionem ad nos quoque pertinere. Vt autem istud in Apostolo corrigat, ait: Quid ad te? me sequere, quasi dicat: Noli respicere ad aliorum felicitatem, sed potius hoc specta, ut tuum officium facias, ac feras quicquid tibi Dominus ferendum imposuerit. Ita uult Dominus, ut nostram curemus uocationem in timore Domini: non uult, ut putemus nos infeliciores esse, si alij nobis uidentur feliciores. Nam quælibet uocatio suam habet adiunctam crucem, quæ ferēda est æquo animo. Omnes inquit Paulus, qui uolunt piè uiuere in Christo, persecutionem patientur: nemo ergo, modò pius erit, expers crucis erit. Quare curiositate prophana abiecta, unusquisq; maneat in uocatione, qua uocatus est: Sit quietus, & propria agat, iuxta Pauli consilium

Dulce commune naufragium

lium

lium. Quietos uult nos eſſe, ne inſtar hominum prophanorum in alienis negocijs nimium occupemur: quemadmodum multi hodiè faciunt. Vult nos propria agere, hoc eſt, uult unumquemq; quæ ſuæ uocationis ſunt, curare. Vt autem id fieri poßit, quinq; ſunt in quaq; uocatione ſpectanda. Primùm uocatio debet eſſe legitima. Deindè, fides & caritas debent eſſe actionum regulæ in uocatione. Tertiò, ſi quid aduerſi in uocatione contigerit, conſolationem petas à conſcientia legitimæ uocationis. Quartò, uocationem ad gloriam Dei & Eccleſiæ Chriſti commodum referes. Poſtremò, quia nihil feliciter in uocatione abſq; benedictione diuina ſuccedit, Deus rogandus eſt, ut manus auxiliatrices adhibeat. Hoc ſi feceris in uero timore Dei, ſenties ſanè tuam uocationem non inutilem Eccleſiæ Dei fore.

DE TERTIO.

Exijt inter fratres ſermo, quòd diſcipulus ille non moreretur. Vide quàm facilis eſt in errorem lapſus. Chriſtus dicit. Si eum uolo manere, quid ad te? Diſcipuli autem hoc intellexerunt, quaſi ſine conditione dixiſſet: Volo illum manere, & non mori, donec ueniam. Hìc ergo admonemur diligentiæ in lectione ſacrorum librorum, ne aliena, quàm quæ dicuntur illinc extruamus. Amplectamur itaq; quæ clara & perſpicua ſunt: quæ cum conditione, aut obſcurè dicuntur, conferamus cum

clarioribus locis: & imploremus Deum, ut nobis det clauem ueræ scientiæ, quò intelligamus ea sine errore, quæ nostræ salutis intersunt: à quæstionibus inutilibus, nihil facientibus ad ædificationem, abstineamus, scientes hanc simplicitatem gratam Deo iuxta dictum: altiora te ne quæsieris.

DE QVARTO.

Ipse Euangelista claudit suum Euangelium dicens: Hic est discipulus iste, qui perhibet testimonium de hís, & scribit hæc, & scimus, quòd uerum est testimonium eius. Hæc est ueluti quædam obsignatio Euangelij à Iohanne scripti, cùm dicit, ~~Scimus~~, significat Euangelium esse certum uerum & infallibile. Hoc Euangelium uocat testimonium, quia de Christo & eius beneficijs testatur. In quem autem finem suum Euangelium scripserit Iohannes, exponit ipse in fine capitis 20. cùm ait: ~~Hæc autem scripta sunt, ut credatis, quòd Iesus est Christus ille filius Dei, & ut credentes uitam habeatis per nomen eius.~~ Est ergo duplex finis Euangelij: nempè noticia Iesu Christi, & salus per fiduciam in ipsum, Cui gloria in secula, Amen.

DOMINICA INFRA OCTAVAM NATIVITAtis Christi, Luc. 2.

ET

ET erant Pater & Mater eius mirantes super his quæ dicebantur de illo. Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrem eius. Ecce positus est hic ad ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicitur. Quin & tuam ipsius animam penetrabit gladius, ut retegantur ex multis cordibus cogitationes. Et erat Anna Prophetissa filia Phanuel de tribu Aser: Hæc processerat in multam ætatem, & uixerat cum uiro annis septem à uirginitate sua. Et hæc uidua annorum ferme octoginta quatuor, quæ non discedebat de templo, ieiuniis ac deprecationibus seruiens die ac nocte: & hęc eadem hora superueniens, uicissim confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemtionem Hierosolymis. Et ut perfecerunt omnia secundum Legem Domini, reuersi sunt in Galilæam in ciuitatem suam Nazareth: Puer autem succrescebat, corroborabaturque spiritu, & implebatur sapientia, & gratia Dei erat super illum.

ENARRATIO TEXTVS.

HOC *Euangelium est pars rerum gestarum, die purificationis beatæ uirginis in Templo, postquam parentes* IESV *secundum legem Mosi obtulissent & constituissent puerum coram Domino. Est autem summa huius partis, quòd Si-*

meon & Anna testimonium dent Christo, & agno scant illum Regem & Meßiam promissum: cui impius quidem mundus sese oppositurus est in proprium malum: pij uerò amplectenter ipsum sibi in resurrectionem & salutem. Constituamus autem tres locos, qui sunt:

I. Admiratio parentum Iesu.

II. Testimonium Simeonis & Annæ de Christo.

III. Augmentum humanitatis Christi.

DE PRIMO.

Parentum Christi admiratio ostendit, quòd ratio nihil percipiat rerum diuinarum. Debemus ergo uoci Dei credere, eamq; admirari, potius quàm abnegare. Admirantur autem quòd Deus nunc secundum suum æternum ac arcanum consilium miserit Meßiam, quem tot Prophetæ, Patriachæ, & Reges expectauerant: Admirantur testimonium Angelicun, admirantur senis Simeonis uocem, qua etiam in fide confirmantur solidius.

Hæc admiratio sancta quædam est cogitatio, qua reuerenter considerant & amplectuntur spiritus sancti uaticiniũ: unde magis magisq; in Christi cognitione proficiunt. Hoc exemplum nobis quoq; proponendum est. Non mox repudiabimus, quæ ratio non capit: sed sancta cum admiratione amplecti debemus diuina oracula, & ut fides nostra noua capiat incrementa, omnia adminicula ex Prophetijs, ex miraculis, ab exemplis, ab omnibus deniq; rebus colligemus in maiorem admirationem

Nam ille demum in schola Christi benè profecit, qui quotidiè cum augmento fidei magis magisq; admiratur.

Porrò Ioseph hîc dicitur pater Christi, eò quòd Maria fuerit ei desponsata, & quòd Ioseph mandatum Dei habuerit curandi hunc puerum & eius matrem, & quia putatus est uulgo esse pater Christi. Paulus dicit ad Heb. quòd Christus est ἀπάτωρ & ἀμήτωρ, id est, sine patre & sine matre: Sine patre quidem secundum natiuitatem carnalem: Sine matre uerò est, secundum natiuitatem illam admirabilem & æternam, qua filius Dei natus sit à Patre sine matre ab æterno: de qua natiuitate principium Euangelij concionatur, sicuti nuper audiuimus.

DE SECVNDO.

In testimonio Simeonis, quatuor consideranda sunt. Primùm, benedicit eis: qua re Simeon declarat suum affectum erga Christum & eius regnum, nimirum quòd cupiat bene huius noui Regis nouo regno: atq; hoc fecit Simeon consuetudine sanctorum Patriarcharum, qui solebant senes bene precari iunioribus. Est enim benedicere hebraica phrasi nihil aliud, quàm felicem successum optare ac bona precari. Hinc singuli discamus, Primùm Christum confiteri: Deinde eius regno benè precari, quod pertinet ad secundum præceptum, & ad secundam petitionem. Benedicere

Alterum, quod considerandum est in testimo-

nio Simeonis, est uaticinium, quod duo complectitur: Primùm, quòd Christus sit futurus multis in ruinam, ut in ipsum impingentes cadant multi & pereant, non ipsius culpa: sed ipsorum, qui hunc Christum amplecti nolunt. Sed quæret aliquis. Quo modo Christus positus sit in ruinam incredulis, qui iam sunt perditi. Bis pereunt impij, Primùm propria infidelitate sunt perditi. Deindè, quia oblata salute se ultrò priuant. Perinde enim est, ac si quis ob furtum esset adiudicatus morti semel, & deindè regis filium pro se intercedentem conspueret, spreta per illum oblata liberatione. Hic meritò bis perditus dici posset, cùm ob proprium furtum, tùm quia liberatorem suum aspernaretur in maius supplicium. Quamuis ergo omnes impios, qui Christi nomen non audierunt, certus manet infidelitatis suæ intertius: Tamen illi, qui scientes & uolentes Christum respuunt, secundam ruinam sentient, & grauius punientur. Seruus enim sciens uoluntatem Domini & non faciens, uapulabit plagis pluribus: mitius ergo erit Turcis et ethnicis in extremo die quàm illis, nisi egerint pœnitentiam. Alterũ, quòd idem Christus sit futurus resurrectio multorum in Israël, id est, liberatio à peccato, donatio iusticiæ, resurrectio à morte, & hæreditas omnium bonorum.

TERTIVM, quod considerandum est in Simeonis testimonio, est Apostrophe ad uirginem matrem Christi, cui prædicit crucem & persecutionem,

nem, dicens: Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. Hæc uerba etiamsi propriè ad Mariam pertineant: tamen communiter ad totam Ecclesiam, cuius typum gessit, referenda sunt. Maria opus habuit hac admonitione propter duo. Primùm ut hoc Spiritus sancti oraculo admonita, componeret se ad sustinendos tristes euentus, cùm uideret filium suum malè excipi à suis, ac tandem in crucem suspendi. Deinde, ut ita munita aduersus futuros insultus, nihilominus certa fiducia exultare, quòd tandem ipsius filius esset futurus suorum hostium uictor: hac freta fiducia astitit cruci, forti animo ipsius gloriosum triumphum expectans. Deinde hæc uerba ad Ecclesiam totam pertinent. Hoc enim uaticinio indicatur, quòd ipsa Ecclesia sit in hoc mundo futura sub cruce, & simul exemplo uirginis eam erigit.

QVARTVM, quod in hoc Simeonis testimonio considerandum, est, quòd Simeon dicit, disceptationes ex multorum cordibus reuelandas: qua uoce significat fore multos, qui apertè se declarabunt esse hostes Christi, & rursus qui Christum confitebuntur, usq; ad extrema pericula & sanguinis effusionem. PRIMVM nos consoletur aduersus scandalum crucis. ALTERVM in nobis fiduciam alat.

In testimonio Annæ duo consideranda sunt: Primùm Prosopographia personæ Annæ, quam commendat à Prophetico spiritu, id est, cognitione re-

rum

rum spiritualium seu regni Christi à parentibus, ab ætate, à castitate, à sedulitate precandi.

Hæc eò pertinent, ut sanctißimæ matronæ maiorem autoritatem concilient, ut plus uni sanctæ matronæ credamus, quàm maximæ Pharisæorum & Sacerdotum turbæ, qui hunc CHRISTVM non agnoscunt.

Imitemur igitur nos potius paucos pios, quàm innumeram Impiorum turbam, quæ Euangelium persequitur. Obseruemus quoq; hic imaginem Ecclesiæ Christi, quæ est grex pusillus, non præferens splendorem mundi: sed faciem uerbi cœlestis.

Alterum est confeßio Annæ, quæ tria continet.

1. *Quòd cum Simeone confitetur Christum, & simul melodia aliqua Christum prædicabat: unde pij discant, ut se mutuò hortentur ad deprecandas laudes Dei.*
2. *Docet populum. Cessantibus enim Scribis & Pharisæis, mulier sancta prodit & loquitur de illo omnibus, qui expectabant redemtionem in Hierusalem.*
3. *Apertè Christum* λυτρωτὴν *& Redemtorem agnoscit. Intellexit enim istum infantem fuisse Semen illud promissum, quod contriturum esset caput serpentis, ac ita hominem perditum eriperet è regno Diaboli.*

DE TERTIO.

Puerulus autem crescebat & roborabatur Spiritu, implebaturq; sapientia, & gratia

Dei

Dei erat super illum. Hoc est, Quemadmodum puer Iesus ætate progressus est: Ita diuina natura in ipso se exeruit, ac indies magis magisq; proficiebat sapientia, et unà cum ætate creuerunt in eo animi dotes. Verùm quia diuinitati nihil potest accedere, manifestum est hæc ad humanam pertinere naturam: Quemadmodum enim corpore adoleuit paulatim: Ita secundum animam indies magis magisq; dotes animi creuerunt. Neq; hoc à Christo alienum est, qui nostri causa formam serui assumsit, in qua & exinanitus fuit: Nam ut propter nos exinanitus fuit: Ita rursus paulatim creuit, donec in suam gloriam iterum per resurrectionem ingressus est. Neq; hoc factum est sine nostra doctrina & admonitione. Docemur enim, illum ideò creuisse, ut nos de plenitudine eius accipiamus gratiam pro gratia. Admonemur & nos exemplo filij Dei, ut perpetuis incrementis studeamus, ut in dies magis magisq; abundemus in uera Dei cognitione & omni sensu: ut & uero iudicio & affectu probemus quæ sint pia, sancta & honesta, & ueros fidei fructus quotidiè edamus: sed ita ut dies sequens præcedentem superet. Nam qui non progreditur in cognitione Dei, & sensu pietatis, ipse retrogreditur, ac in eo paulatim extinguitur fides & ita rursus in corde ipsius sepelitur Christus, ac iterum in peccata contra conscientiam ruit. Exemplum habemus in Dauide. Is enim sapiantia spirituali supra omnes suæ ætatis homines profece-

rat,

tat, & gratia Dei erat cum illo. Sed quid factum est? Factus est sedens in suo regali solio paulò languidior: Extinguebatur paulatim ille ardor & zelus gloriæ Dei, qui fuit in illo dum contra Goliad pugnauit, & eum uicit: & cùm in periculis uersabatur quotidiè persequente ipsum Saule. Quid inde factum est? Conspicitur mulier decora & pulcra: affectus excitantur sine ullo impedimento. Ardor enim spiritus iam prorsus friguit: uoluntas cedit affectui, ac deinde ruit in peccatum contra conscientiam commisso adulterio, cui mox addidit optimi ciuis parricidium: quæ scelera postea per integrum annum hypocrisi texit, etsi simulauit quidem pietatem, quæ iam Spiritu Dei absente exulabat.

Huiusmodi sunt multa alia exempla, quæ monent nos, ut Iesum puerum hic imitemur. Is creuit sapientia, & gratia Dei erat super illum: nos quoq; crescamus sapientia salutari, et rogemus fontem sapientiæ Iesum, ut de sua plenitudine nobis largiatur: Ita futurum est, ut gratia Dei, quam obtinemus per & propter Christum, super nos maneat. Vt enim gratia Dei sola facit, ut in donis spiritualibus faciamus quotidiè progressus: Ita retinetur gratia & manet, quando ipsi non torpemus, sed strenuè laboramus, ut gratiam accepisse frustra non uideamur.

Huc pertinet illud Pauli: Spiritum nolite extinguere. Suscitanda sunt igitur dona Dei crebris exerci-

exercitijs, ut indies magis proficiamus in gloriam Dei Patris, Filij & Spiritus sancti, Cui soli Deo sit honor, gloria, in secula seculorum, Amen.

DIE CIRCVMCISIONIS DOMINI, EVANgelium Luc. 2.

ET postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, uocatum est nomen eius IESVS, quod uocatum erat ab Angelo, priusquam in utero conciperetur.

ENARRATIO TEXTVS.

HOC festum de Circumcisione Domini, tres ob causas in Ecclesia institutum est. Quarum prima est, ut sciatur Historia. Secunda, ut beneficium Dei erga genus humanum, quod Historia commendat, intelligatur. Tertia, ut beneficio diuino rectè utamur, cùm in Dei gloriam, tùm in nostram salutem & aliorum ædificationem.

Historia est, quòd Christus Dominus die octauo à sua natiuitate carnali, iuxta legem Mosis sit circumcisus, & nomen ei, quod ab Angelo prædictum erat, sit inditum, uocatusq; sit Iesus.

Beneficium, quod Historia commendat, est, quòd pro nobis id factum sit, quemadmodum Paulus docet: Factus est sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret.

Vsus deniq; in his consistit, ut cognito benefi-

cio,

cio, Deo grati simus, nostram fidem hoc facto confirmemus, ac exemplo Dei patris & filij ipsius Iesu Christi studeamus de omnibus benè mereri. Porrò, ut hæc nobis informandis de hoc beneficio efficacius seruiant, duos locos tractabo, Qui sunt:

I. De Circumcisione.

II. De suauißimo nomine Iesu.

DE PRIMO.

Vt hanc de Circumcisione distinctius intelligamus doctrinam, hæc ordinè nobis explicanda uidentur: quomodo Deus soleat hominem de sua instituere uoluntate: Qualis res fuerit Circumcisio illa carnalis, quæq; in illa sint spectãda: unde constabit Sacramentorum cùm ueteris, tùm noui Testamenti ratio: Cur Christus sit circumcisus: & quæ sit spiritualis illa circumcisio sine qua salus nmini unquam contigit.

Quomodo Deus soleat hoiem de sua uoluntate instituere.

Deus ante lapsum, & post lapsum, ante legem, sub lege, & post Christum exhibitum, semper solitus est hominem de sua uoluntate duabus instituere rebus:, una, perceptibili mente, altera, perceptibili sensu, ut id, quod menti offertur intelligendum, quodammodo sensibus externis percipiatur: Ita uoluit Deus clementißimus humanæ consulere imbecillitati.

Menti uerbum proponit, per quod suam uoluntatem homini patefecit: sensibus signa aspectabilia, quæ idem docent uisibiliter, quod uerba sonant & menti offerunt. Hominem formatũ Deus in Paradiso

radiso

radiso posuit, ei uerbum suæ uoluntatis testimonium dedit: uerbo adiecit duplex signum externum, nempe arborem uitæ, & arborem scientiæ boni & mali. Post lapsum hominis dedit promissionem Seminis, cui signa externa sacrificia adiecit. Superato diluuio, promissionem uoce proposuit, ac eius signum arcum cœlestem fecit. Abrahamo fit promissio Seminis, cui promissioni signum circumcisionis in perpetuam rei memoriam adiecit. Promisit liberationem de seruitute Ægyptiaca, quam & præstitit: sed hanc promissionem agno Phase obsignauit. Mosi promissionem commendauit, sed addito ueluti sigillo testamento sanguinis uaccæ rufæ. Tandem Deus dat Filium, & per illum promittit credentibus uitam æternam, quam promissionem, duobus augustissimis Sacramentis, Baptismo & Cœna Domini, confirmauit. Breuiter: semper suo uerbo Dominus aliquod externum adiicere testimonium solet, ut & mente & sensu, quasi palpemus, quæ sit eius erga nos uoluntas. Quicquid enim ab homine percipitur, id fit aut mente aut sensu, aut utroq; simul: Verùm Deus, ut certiores simus de nostra salute, uerbum menti, signum externum sensibus, proponit, & nihil non facit, quod ad nostram salutem facere iudicatur. Atq; ita Deus hominem de sua uoluntate instituere solet.

Qualis res fuerit Circumcisio illa carnalis, q. in illa spectanda

Hoc iacto fundamento, qualénam signum fuerit circumcisio illa carnalis & aspectabilis, facilè intelligitur, modò uerbum, cui hoc signum additum

tum est, in medium producamus. Nam signum nihil aliud est, quàm promißionis, quæ uerbo continetur, efficax quoddam Symbolum & authentica obsignatio.

Quodnam est igitur uerbum, cui circumcisio additur? Dominus Gene. 17. promisit se fore Deum Abrahami & Seminis eius, & requirit ab Abrahamo fidem huius promißionis, & ut ambulet coram se & sit perfectus, hoc est, ut omnia postponat obedientiæ erga se, retinens fidem & bonam conscientiam. Huic promißioni & mutuo pacto ipse Deus externam circumcisionem adiecit, ut in carne Abrahæ testimonium esset mutui inter Deum & Abrahamum fœderis: Ait enim Dominus: hoc est pactum quod obseruabitis inter me & uos, & semen tuum post te. Circumcidetur inter uos, omne masculinum, & circumcidetis carnem præputij uestri, ut sit in signum fœderis, inter me & uos &c.

Videmus ergo hic promißionem præcedere, mandatum signi sequi, Signum præscribi, et fidem promißionis iuxta Pauli rationem, exigi: Vnde colligitur in Circumcisione esse quatuor: promißionem mandatum Dei, signum aspectabile, & fidem promißionis, quam necessariò requirit promißio. Atq; hæc quatuor in Circumcisione sunt spectanda, quæ in eiusdem definitione includi debent hoc modo.

Circumcisio Carnalis quid? Circumcisio carnalis mandata à Deo, est resectio

ctio præputij uirilis membri, quo Deus suum pactum cum homine initum confirmat, & uicißim homo hoc diuini fauoris testimonio confirmatus se uiua fiducia erigit. Quare Paulus Circumcisionem σφραγῖδα, id est, signaculum iustitiæ fidei appellat Rom. 4. Est enim ueluti externa promißionis de gratuito fauore Dei obsignatio: eadem de causa Stephanus in Actis Circumcisionem testamentum appellat. Quia ergo promißio necessariò præcedit, & fides sequitur, quæ in promißionem respicit, mutuū erit fœdus Circumcisio, Dei quidem promittentis, et hominis fide promissam gratiam recipientis, quæ promißionis fides signo externo confirmatur: Atq; hæc est Circumcisionis uera ratio. Iam duo necessariò adijcienda sunt: unum, cur in seminali membro illud signum esse uoluerit Dominus. Alterum, quare etiam nunc non duret, cùm promißio sit æterna.

Præcisio eius membri, quod est geniture instrumentum, significat primùm totam naturam nostram, ut est propagata ab Adam, corruptam esse. Deinde significat eandem amputandam & resecandam. Caro enim & sanguis non possunt intrare in regnum cœlorum. Tertiò, significabat uenturum esse Semen promissum, quod afferret nouam natiuitatem, qua homines nascerentur filij Dei. Atq; ita si generalem rationem Circumcisionis spectes, est testimonium & obsignatio gratiæ: si Symbolum, est naturæ deprauatæ & mundan-

dæ nota: si externam hominum societatem, est signum seu tessara, quo Ecclesia à prophanis cœtibus discernitur.

Quare nunc cesset circumcisio.

Sed quare etiam nunc non durat Circumcisio, cùm promißio nondum cessauit? quia unum signabatur per Circumcisionem exhibendum, quod iam exhibitum est: Nempe Semen mulieris, quod est Christus Dominus de purißimo uirginis sanguine natus. Quare etsi res promissa manet: signum tamen Circumcisionis mutatum est in Baptismum: ut sicuti Circumcisio figurabat uenturum: ita Baptismus testetur exhibitum Christum. Quare adhuc qui circumcidi uult, Christum uenturum expectat, & non credit exhibitum.

In circumcisione concurrunt.

Ex his quæ iam de Circumcisione dixi, facilè est iudicare, quæ sit sacramentorum, cùm noui, tùm ueteris testamenti ratio. Vt enim in Circumcisione quatuor concurrunt: promißio, mandatum de signo, signi usus, & fides promißionis: Ita in omni Sacramenti ratione eadem concurrere necesse est: ut Sacramentum diuinum, sit signum uisibile mandatum & institutum à Deo, quo, ut Deus ergo hominem suam testatur promißionem: ita homo accipiens signum, uicißim suam erga Deum fidē profitetur, eamq; usu signi & cogitatione confirmat. Verùm in signis singulis, spectanda est singularis analogia signorum ad res signatas: ut aquæ in Baptismo analogia ad rem signatam, hoc est, quemadmodum foris hominem abluit ab externis sordi-

sordibus: Ita Christi sanguis intus abluit conscientias nostras à mortuis operibus. Atq; ita de alijs.

Sed cur Christus circumcisus est, cùm sit extra numerum peccatorum? Hoc Paulus Galatis scribens exponit, cùm ait: Quando uenit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum natum ex muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret: Quare ut natus est propter nos: ita & circumcisus: neq; uoluit Circumcisionem abolere ante suam in ara crucis peractam uictimam: qua re testatus est, Circumcisionem, Sacramentum fuisse diuinitus institutum. Cur christus circumcisus. Galat. 4

Iam pauca adijcienda sunt de spirituali Circumcisione, quæ uocatur in scriptura Circumcisio cordis in spiritu, non manu facta, quæ significatur per illam externam, ut res inuisibilis per rem aspectabilem. De hac præcipit Dominus, Deut. 10. Circumcidite præputium cordis uestri, & ceruicem uestram ne induretis amplius. Sed Paulus ad Phil. 3. omnium luculentißimè, hanc spiritualem definit Circumcisionem, cùm ait: Nos Circumcisio sumus, qui Spiritum Dei colimus & gloriamur in Christo, & non in carne confidentes. In his Pauli uerbis sunt duo spectanda: causa seu effectus, seu actiua Circumcisio & paßiua. Causa est ipse Christus, atq; adeo actiua Circumcisio est, qua Filius amputat quicquid est peccati & maledictionis in nobis, quæ circumcisio sentitur in omnibus pijs omnium ætatum. Effectus seu paßiua Circumcisio, Spiritualis circumcisio.

 est,

est, qua renati amputant indies magis ac magis reliquias peccati, & student nouæ uitæ omnibus uicijs, quantum fieri potest, amputatis. Verùm Paulus optimo ordine distribuit effectus: & tres statuit. 1. Vt colamus Deum spiritu. 2. Vt gloriemur in Christo. 3. Vt abijciamus fiduciam carnis abnegando nos ipsos. Vltimo loco positus primus ex ordine consequentiæ: quem secundus sequitur, & hunc qui in primo loco ponitur.

Proinde nos circumcidere oportet omnia membra cùm interiora, tùm exteriora. Interiora: ut sunt, mens, cor, uoluntas. Mens circumcidenda est abiectione erroris & uera Dei noticia: à corde uiciosi affectus amputari debent: uoluntas, conuersione ad Deum. Exteriora: ut sunt aures, oculi, labia, mores &c. ut iam non amplius deprauatæ naturæ obsequium præstent: sed Spiritui regenerationis obtemperent.

DE SECVNDO.

Nomina solebant imponi pueris in circumcisione, sicuti nunc baptizatis imponuntur. Tunc quidem ut essent Circumcisionis testimonia: nunc uerò ut sint Baptismi collati signa. Quare quoties nostra nomina audimus, debemus reuocare in memoriam fœdus, quod cum Deo in Baptismo iniuimus.

More igitur aliorum puerorum, Christo impositum est nomen in Circumcisione, & uocatus est IESVS.

Solita

Solita autem ſunt imponi infantibus nomina, uel ex arbitrio hominum: idq́; nunc ex cognatione, nunc ex uirtute clarorum hominum, nunc ex caſu, nunc ex affectu: uel ex mandato Dei: idq́; non ſine aliqua ſignificatione rei uel præteritæ, uel futuræ. Nam Deus, qui falli nequit, non fruſtra imponit hominibus nomina. De noīe Ieſu.

Cur ergo filius uirginis IESVS eſt nominatus? Propter officium quod in mundo erat habiturus: Sic enim iuſſu Dei Angelus ait, Matth.1. Vocabis nomen eius IESVM, quia populum ſuum liberabit à peccàtis eorum. Ieſus enim ſaluator eſt, Angelus adiecit ſaluandi genus, nimirum à peccato: ergo à morte, damnatione, ira Dei, inferno: ergo placat Patrem, reſtituit imaginem Dei, & donat æterna uita credentes. Hæc enim omnia coniuncta ſunt cum peccati condonatione. Verum ut uſum huius nominis IESV certiorem teneamus, ad quatuor partes eum reuocabo.

PRIMA eſt, quod admoneat nos perditos eſſe ſine hoc Ieſu, id eſt, Saluatore. Quare nos peccati admonet & pœnitentiæ.

SECVNDA, quòd monſtret nobis ſalutis fontem: nam qui ſaluari uult, hinc hauriat neceſſe eſt. Quare nos fidei in hunc Saluatorem admonemur.

TERTIA, quòd ſit noſtra conſolatio, contra deſperationem, magnitudinem peccati, indignitatem,

tem, particularitatem, potentiam & uires Diaboli: hinc hypoſtaſis fidei naſcitur.

QVARTA *admonet nos obedientiæ & gratitudinis, ne noſtra culpa ſalute per ipſum parta excidamus, Cui gloria in ſecula ſeculorum, Amen.*

DIE EPIPHANIAE DOMINI, EVANGELIVM

Matth. 2.

CVm autem natus eſſet IESVS in Bethlehem ciuitate Iudææ, temporibus Herodis Regis: Ecce Magi ab Oriente acceſſerunt Hieroſolymam, dicentes: Vbi eſt ille, qui

qui natus eſt Rex Iudæorum? Vidimus enim illius ſtellam in Oriente, & acceſſimus ut adoremus eum. Auditis aũt his Herodes Rex turbatus eſt, & tota Hieroſolymorum urbs cum illo, & conuocatis omnibus pontificibus, & ſcribis populi, percõtatus eſt eos, ubi Chriſtus naſceretur. At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iudææ. Sic enim ſcriptum eſt per Prophetam: Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es inter principes Iuda: Ex te enim mihi proditurus eſt dux, qui gubernaturus eſt populum meum Iſraël. Tum Herodes clàm accerſitis Magis accuratè perquiſiuit ab illis, quo tempore ſtella apparuiſſet. Et iuſſis ire in Bethlehem, dixit: Profecti illuc, accuratè inquirite de puero. Vbi uerò inueneritis, renunciate mihi, ut & ego ueniam, & adorem illum. At illi audito rege profecti ſunt: et ecce ſtella, quam uiderant in Oriente, præcedebat illos, donec progreſſa ſtaret ſupra locum, in quo erat puer. Cùm autem uidiſſent ſtellam, gauiſi ſunt gaudio magno ualdè. Et ingreſſi domum inuenerũt puerum cum Maria matre eius, & proſtrati, adorauerunt illum, & apertis theſauris ſuis obtulerunt ei munera, Aurum & Thus & Myrrham: & oraculo admoniti in ſomnis, ne reuerterent ad Herodem, per aliam uiam reuerſi ſunt in regionem ſuam.

Mich. 5.

ENARRATIO TEXTVS.

HOC festum uocatur in Ecclesia Epiphania Domini, hoc est, apparitiones Domini. Postquam.n. de Aduentu et natiuitate Domini festa celebrata sunt ab Ecclesia, uisum fuit sanctis patribus hoc etiam festum addere, ut docerent Ecclesiam de uarijs Domini in carne apparitionib. Quadruplicem aũt rationem aßignant, cur hoc festum Epiphania uocant, quarum prima est, quòd hoc die apparuerit Magis quærentibus Christum ductu stellæ. Secunda, quòd hoc die reuolutis 29. annis ab eius natiuitate, apparuerit eius gloria in Baptismo per testimonium Patris de cœlo sonantis: Hic est Filius meus dilectus: & per uisibilem S. sancti super eum apparitionem. Tertia, quòd eodem die elapso à Baptismo anno, apparuerit ipsius gloria in nuptijs, dum uertit aquam in uinum. Quarta, quòd 31. ætatis suæ anno rursus apparuerit gloria ipsius, dum quinq; millia hominum saturauit panibus septem. Hæ omnes apparitiones eò pertinent, ut et Christum probent uerũ Meßiam & saluatorem in se credentium, & in nobis confirment fiduciam: ut certò statuamus nos salutem per ipsum consecuturos. Atq; hæc de ratione festi: nunc ad ipsum Euangelium accedamus, quod continet Historiam primi generis apparitionum Christi, nimirum quomodo Magis apparuerit, hoc est, Ethnicis, ut sciamus Christum cum suis beneficijs ad Ethnicos quoq; pertinere. Est autem summa huius narratio-

rationis Euangelicæ, quòd Magi uenerint Hierosolymam quæsitum recens natum: Sed cum eum non illic inuenissent, profecti sint, secuti ductum stellæ, quæ eos præcedebat donec uenerunt Bethlehē, ubi inuentum puerum honorabant, & offerebant munera: quo facto diuinitus admoniti per aliam uiam reuersi sunt in regionem suam. Duos locos in hoc Euangelio tractabimus, qui sunt:

I. Historia cum suis circumstantijs & doctrinis, quæ sunt plurimæ.

II. Vsus Historiæ, & spiritualis significatio oblationis Magorum.

DE PRIMO.

Præsentis Historiæ circumstantiæ sunt multæ, quarum singulæ peculiares continent doctrinas et admonitiones.

Nato Christo in Bethlehem temporibus Herodis, ueniunt Magi ab Oriente, ut adorent recens natum Regem.

Hic tria ueniunt perpendenda, tempus, Magorum conditio, & finis aduentus.

Tempus significatur, cùm dicitur TEMPORIBVS HERODIS: cessauerat enim sceptrū à Iuda, & iuxta uaticinia Christus nasci debuit. Hæc collatio uaticiniorum de natiuitate Christi et tempore, quo natus est, ut confutat Iudæos, qui ipsum adhuc expectant: ita piorum fidem confirmat, ut certò sibi persuadeant hunc ipsum esse uerum Meßiam, quem Magi quærunt.

Magorum conditio, quod fuerint non ex Iudæis: ſed ex gentibus: unde diſcimus, quòd hic nouus Rex, natus in Bethlehem, etiam ad gentes pertineat, quæ Magorum exemplo monentur, ut Chriſtum quærant & adorent.

Magi Magi præterea dicebantur: qua appellatione eorum dignitas & officij excellentia ſignificatur. Eſt enim Magus hebraica uox, & dicitur à meditando & docendo, quæ duo ad Reges & ſacerdotes potiſsimum ſpectarunt: Vnde Perſæ ſuos reges & Sacerdotes Magos appellarunt. Quid hinc docemur? Chriſtus in præſepi reclinatus iacet contemtus à ſuo populo: Magi uerò ab Ethnicis oriundi ueniunt, ut adorent: qua re ſignificatur, quòd etſi regnum Chriſti non ſit de hoc mundo, eſſe tamen regnum magnificum & glorioſum, imò cœleſte, quod multi agnoſcent non offenſi eius externa & humili coram mundo ſpecie.

SECVNDA circumſtantia eſt, quòd Magi ueniant Hieroſolymam, & illic quærant recens natum Chriſtum. Iudæi qui libros Propheticos in manibus habuerunt, quibusq́; commiſſa erant oracula Dei, ſtertunt ſecuri, Chriſtum non quærunt: ſed illi, qui eorum iudicio ad Eccleſiam Dei non pertinebant, quærunt. Sed ubi? In Regia ciuitate Hieruſalem: quò cùm ueniſſent, & nihil de hoc rege audirent, non parum quaſſata eſt illorum fides: nihilominus tamen, ſe ſigno erigunt. Dicunt enim: uidimus eius ſtellam. Didicerant haud dubiè ex reliquijs

liquijs scholæ Danielis, quãdo Christus esset nascitururus, talis stella tempus nascentis significaret.

TERTIA circumstantia est diligenter cõsideranda: nam monstrat qualis rex sit Christus. Vt enim præsepe, in quo iacuit, arguit regnum ipsius non esse de hoc mundo: Ita stella de cœlo apparens cœlestem illum esse regem docet. Et quemadmodũ præsepe docet ipsum humilem esse in mundi conspectu: Ita stella eius regni Maiestatem aspiciendam proponit, in fidei nostræ profectum, ne eum nobis contemtibilem prauus & malignus gentis suæ despectus reddat: quæ gens adhuc in sua ignorantia perseuerans Christum persequitur.

Quidam hic quærunt, qualisnam fuerit stella, & alij aliud sentiunt, sed hoc manifestum est, quòd tribus proprietatibus ab alijs perpetuis stellis differat, nempe situ, motu & splendore. Situs, quòd fuerit in infima aëris regione, alioqui certum iter proficiscentibus monstrare non potuisset. Motus, quòd non circulariter mouebatur: sed rectà progressa est, ut dux uiæ, non secus atq; columna nubis & ignis, ante populum exeuntem de Ægypto processit. Splendor quoq; differentiam facit: quia aliæ stellæ, noctu tantùm micant, hæc etiam interdiu eluxit. Non ergo fuit naturalis & perpetua stella, quales sunt, quæ in firmamento sunt. Quid ergo, Cometa'ne fuit? Similis quidem Cometæ apparet fuisse: sed Angelum Dei fuisse non dubium est, quemadmodum Epiphanius testatur. Hic enim

appa-

Qualis stella.

apparuit in forma ſtellæ, ut & Chriſti regnum oſtenderet cœleſte, et ipſum Chriſtum ueram ſtellam ac facem prædicaret, qui hominem ſolus à tenebrarum regno in ſuum glorioſum regnum introducit prætenſa ſui uerbi face, & illuſtrante ipſius Spiritu corda hominum, unde Zacharias CHRISTVM appellat Orientem ex alto, illuminantem eos, qui ſedent in umbra mortis. Et Iohannes: Erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum.

QVARTA circumſtantia eſt de Herode, & tota ciuitate Hieruſalem. Herodes turbatur & tota Hieroſolyma cum eo. Herodes metuit regnum à ſe translatum iri in recens natum Regem. Non.n. intellexit Chriſti regnum fore cœleſte, & non de hoc mundo: unde Eccleſia canit: Hoſtis Herodes quid times, non adimit terreſtria, qui regna dat cœleſtia. Hieroſolymitanorum ingratitudo et oſcitantia notatur, qui tædio malorum fracti, abiecerant iam ſpem redemtionis & ſalutis promiſſæ: Potius uoluerunt cum impio Herode ſub ſeruitute uiuere, quàm nouum regem, qui æternam libertatem adferret, recipere. Sed ea eſt hominum deprauata natura, quòd ſatius iudicent retinere aliquam tranquillitatem carnis, quàm cum aliquo periculo Chriſtum ſalutis autorem recipere.

QVINTA concilium Herodis & Sacerdotum continet, cum Prophetia Micheæ Prophetæ. Herodes alioqui religionis & Prophetiarum contemtor,

temtor, iam turbatus, ubi Christus nasceretur, quærit. Nam audita interrogatione Magorum, mox conijcit regem illum, de quo quærunt, Meßiam esse, olim diuinitus promissum: sed quid Sacerdotes? Sincerè ex scriptura respondent, producto in mediũ Micheæ testimonio, qui tamen postea se furiosè toti scripturæ opposuerunt. Scripturam enim magnifaciunt impij, donec suis affectib. aduersari non uidetur: sed quando peccatum accusat, quando cristas deprimit, quando mortem & damnationem proponit, quando deniq; aliquid contra receptos mores, doctrinam, et traditiones tentatur, ibi mox fremunt impij, non àmplius agnoscitur Christus, iam blasphemus appellatur. Papistæ nostri hodiè fatentur nobiscum Christum unigenitum filium Dei esse, assumsisse naturam humanam, unam esse personam subsistentem in duabus naturis: uerùm ubi uentum est ad Christi officium, & dicimus illum esse solum Iesum, solum Christum, hoc est, solum Saluatorem, solum Pontificem & intercessorem, & neminem saluari posse, nisi qui sola in illum fide iustificatus fuerit: Hîc fremunt, quia illorum mores, doctrina & traditiones non possunt stare cum hoc Christi officio: ideò partim corrumpunt scripturas, partim abijciunt, & eos, qui Christum docent sincere & purè, gladio & igne persequuntur, quemadmodum Scribæ & Sacerdotes, qui hîc primùm cum Simeone & Anna sincerè responderunt, postea tanquam phrenetici,

fidem

fidem Christi abiecerunt, & eum cũ suis ministris persecuti sunt. Atq; ita nõ satis est, si Papistæ cum sinceris Doctoribus in primis principijs conueniant: sed oportet esse in toto fundamento & omnibus fidei articulis constantem consensum: Non ergo scrutemur uerba ad eius perditionem, sicuti Herodes fecit: non negligenter, ut Scribæ & Pharisæi, qui monstrant quidem uiam: sed quam ipsi non ambulant, qui similes fuerunt fabris Arcæ Nohæ, quam cùm ædificassent, ipsi perierunt: Nohe aũt cum suis est saluatus, sicuti hìc Magi saluati sunt, perditis Scribis & Sacerdotibus. Sed scrutemur scripturam cum Simeone, Anna, Maria & alijs, qui inde salutem adepti sunt.

Iam paucis Prophetiam Micheæ uideamus. Ita enim ait: Et tu Bethlehem in terra Iudæ, nequaquam minima es inter duces Iudæ. Ex te enim exibit Dux, qui pascet populum meum Israel, & egressus eius ab initio à diebus æternitatis. Hoc Micheæ testimonium multa de Christo docet: Primùm locum natiuitatis eius monstrat. 2. Eius officium docet, quod est Dominatorem agere in Israël ad pascendum populum suum. 3. Incarnationem eius, qua uerus homo sit natus ostendit: Nam cùm dicit AB INITIO, indicat incarnationem Christi, qui iam ab initio mundi promissus fuit, ut suo tempore secundum carnem nasceretur. 4. Cùm ait, à diebus æternitatis, significat eius diuinam naturam, qua ante conditum mun=

mundum fuit. 5. Quòd una persona sit in duabus naturis subsistens. Cùm enim ait, egressus seu egressiones eius, nomen plurale ad naturam diuinam et humanam pertinet: Singulare, EIVS, personæ unitatam subindicat. Atq; ita uidemus Prophetam præcipuos nostræ fidei articulos coniunxisse, qui fusius ab alijs enarrantur.

SEXTA circumstantia est de astutia Herodis, qui cùm prudenter se egisse putat, maximè desipit: non est enim prudentia, non est astutia, non est consilium aduersus Dominum: clam uocat Magos, tanquam unà cũ illis natum regem amplecteretur: quærit tempus apparitionis stellæ, quasi inde certior de Meßia fieri uellet: iubet ut cùm inuenerint puerum, sibi renunciẽt: ac si unà cum ipsis eundem adorare cuperet. Ecce quantum hìc sudat uulpes Herodes, sed consilium quod erat in hac re præcipuum, nec ipse nec Iudæi secuti sunt. Si honoris gratia per aliquot uiros deduxisset Magos, facilima ratio fuisset ad inueniendum infantem: sed Deus illorum cõsilia infatuauit. Hodiè, imò multis annis quæsiuerunt Papistæ perdere religionem: sed ita dominus infatuauit illorum consilia, q; ne unũ quidem hominem Lutherum potuerint perdere. Hinc discamus quòd Deus sit custos Ecclesiæ, & consilia impiorum perdat iuxta Psalmum primum. Prou: 21.

SEPTIMA circumstantia est de oblatione Magorum, qui Christo inuento, regi Iudæorum obtulerum munera, Aurum, Thus, & Myrrham: mu-

nera sanè, quorum illa terra fertilis erat. Hic duo discamus. Primùm, quod nos qui Christo homagium præstamus, debemus aliquid de nostris facultatibus conferre ad conseruationem ministerij. Alterum, de prouidentia Dei, qui isto munere uoluit tanquam uiatico ad exilium prospicere puero recens nato, & parentibus eius: unde discamus quòd Deus nolit suam Ecclesiam deserere.

OCTAVA circumstantia, quòd Magi in somnis admoniti, per aliam uiam reuersi sint in regionem suam: quare & Herodes delusus est, & Deus declarauit, quòd suorum etiam dormientium curam habeat.

DE SECVNDO.

Singulæ circumstantiæ huius historiæ aliquam doctrinam suppeditant Ecclesiæ, sicuti uidimus: nunc autem quantum ad usum generalem attinet, duo discamus à Magis: quorum prius est, quærere Christum ductu stellæ. Alterum, inuento Christo munera offerre. Ductum stellæ cum ipsis sequimur, quando nobis lucernam pedibus nostris, solum uerbum Dei proponimus, & eũ in uerbo suo quærimus: inuento Christo munera offerimus cum Magis, Aurum, Thus, & Myrrham, quando Aurum, hoc est, puram fidem & castam uitam: Thus, id est, confeßionem, inuocationem, gratiarum actionem: Myrrham, id est, patientiam sub cruce & afflictione exhibemus. Præterea offeremus Mariæ, id est, Ecclesiæ Christi, & ministerio uerbi, & Ioseph, id

est, ijs qui præsunt Ecclesiæ, munera: hoc est, promouebimus ministerium totis uiribus & facultatibus, ut quam optimè habeat Ecclesia in hoc mundo per Christum Iesum Dominum nostrum, cui gloria in secula, Amen.

DOMINICA I. POST EPIPHANIAM, Luc. 2.

ET cùm factus esset Iesus annorum duodecim, ascendentib. illis Hierosolymam secundum consuetudinem diei festi, cõsummatisq; diebus cùm redirent illi, remansit puer Iesus Hierosolymis, & non cognouerunt parentes eius. Cæterùm rati eum esse in

comitatu, uenerunt itinere diei, & requirebant eum inter cognatos & inter notos: Et cùm non inueniſſent eum, reuerſi ſunt Hieroſolymam, quærentes eum. Et accidit poſt triduum, inuenerunt illum ſedentem in medio Doctorum, audientem illos, & interrogantem eos. Stupebant autem omnes qui eum audiebant, ſuper intelligentia & reſponſis eius: & uiſo eo admirati ſunt. Et dixit mater eius ad illum. Fili, cur feciſti nobis ſic? Ecce Pater tuus & ego dolentes quærebamus te, & ait ad illos: Quid eſt quòd quærebatis me? An neſciebatis quod in his, quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe? Et illi non intellexerũt ſermonem quem locutus eſt ipſis, & deſcendit cum eis, uenitq́ Nazareth, eratq́ ſubditus illis. Mater autem eius conſeruabat uerba omnia hæc in corde ſuo. Et Ieſus proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines.

ENARRATIO TEXTVS.

HIC textus pars eſt Hiſtoriæ de geſtis Chriſti, & continet quid egerit duodecimo ſuæ ætatis anno, uidelicet q́ ſpecimen quoddam ſuæ uocationis exhibuerit, diſputando & diſſerendo, cum legis doctoribus. Quid autem egerit Dominus à tempore quo oblatus ſit in templo, uſq; ad duodecimum annum, et quid deinde à 12. ad 30. ferè, ſacra Hiſtoria non meminit: quare id ſcire noſtra non intereſt:

tereſt: ſufficit enim nobis, iſta cognoſcere, quæ Deus uoluit patefacere, ut quæ nos erudiunt, in Dei cognitione, & uera pietate: Illis igitur omißis, quæ ocioſi Monachi ſcripſerunt de infantia & puerili ætate Chriſti, Euangelium præſens iuxta gratiam, quam Dominus dederit, explanabimus.

Eſt autem ſumma huius Hiſtoriæ. Chriſtus duodecim annos natus, cum parentibus ſuis in feſto Paſcatos proficiſcitur Hieroſolymam: qui in reditu amiſſus inquiritur, inuenitur inter doctores, & à parentibus reprehenſus, defendit ſe ſuperioris mandato, nempe Dei, quòd oportuerit ſe ipſius negocia curare, atq; ita deſcendit cum illis, eſt ſubditus, proficit ſapientia, ætate, gratia apud Deum & homines.

I. Exemplum Ioſeph, Mariæ, & Chriſti, proficiſcentium Hieroſolymam nobis proponitur.

II. Tentatio Mariæ & Ioſeph ex amißione Ieſu pueri.

III. Cura & officium parentum erga liberos, & liberorum uicißim obedientia erga parentes.

IIII. Profectus Chriſti, in ſapientia, ætate & gratia.

DE PRIMO.

Et cùm factus eſſet annorum duodecim aſcendentibus illis Hieroſolymam ſecundum conſuetudinem diei feſti. Hîc primùm

quædam de festis Iudæorū sunt admonenda. Deinde exemplum Ioseph, Mariæ & pueri spectandum.

Deus in ueteri Testamento instituit uaria & multiplicia festa, ut populum suum de præstitis beneficijs admoneret, erudiret rudes, & omnes in uero Dei cultu contineret: Verùm non omnia festa erant æquè solennia. Quotidiè manè & uespere fiébant sacrificia. Singulis septimanis, septima dies celebris erat. Habebant singuli menses peculiare festum. Tria præterea solennia festa singulis celebrabantur annis.

Quotidiè manè & uesperi fiebant oblationes in memoriam æterni cultus debiti Deo, addebantur preces à pijs, reuocabant in memoriam promißionem Seminis, in quam fide intuebantur in omnibus suis oblationibus. In huius locum Ecclesia substituit matutinas & uespertinas preces.

SEPTIMO quoq; die hebdomadis memoria celebrabatur creationis rerum, adhibitis sacrificijs & gratiarum actione: in cuius locum Ecclesia substituit diem primum septimanæ, in memoriam secundæ creationis, hoc est, regenerationis, quæ fit per resurrectionem Domini, quæ primo die hebdomadis contigit: atq; ideo ab Ecclesia Apostolica iste dies, Dominicus dictus est.

Singulis mensibus in exordijs mensium, hoc est, in Neomenia festum celebrabatur in memoriam conseruationis: Nam cùm uiderent lunam semper seruare ordinarios motus et illuminationes, uoluit

Festum Neomeniorum.

Deus,

Deus, ut pro toto gubernationis beneficio gratiæ Deo agerentur: atq; ideo hoc festum Neomeniorum instituit. Hoc festum etsi Christianos non obligat: tamen non minus nos gratos esse oportet Deo, quàm pij Iudæi fuerunt.

Singulis annis tria solennia festa habebant, quæ sunt, Pascha, Pentecoste, Scenopegia. Pascha erat institutum in memoriam liberationis ab Ægyptiorum seruitute: Pentecoste, in memoriam datæ legis in monte Sina: Scenopegia, in memoriam habitationis populi in deserto quadraginta annis in Tabernaculis, ut hac ceremonia reuocarent totum beneficium liberationis ab Ægypto in memoriam. In locum horũ trium festorum Iudaicorum, substituit Ecclesia, Pascha in memoriam resurrectionis Domini, qui nos de seruitute Diaboli liberauit: Pentecosten in memoriam confirmationis Euangelij per uisibilem exhibitionem Spiritus sancti, & miraculosa linguarum dona: Et natalitia Domini in memoriam dati & exhibiti Christi.

Pascha.

Pentecoste

Scenophegia.

Porrò in tribus illis solennib. & annuis festis, debebant omnes masculini sexus uenire Hierusalem iuxta legem Mosi: cui legi hic Ioseph & puer Iesus se subijciunt, cùm ut legi satisfacerent, tùm ut suo exemplo nos excitarent ad reuerentiam erga ministerium et pias ceremonias, quas ideo seruare pios decet, quia sunt Pædagogia quædam & disciplina ad conseruandam religionem utilis.

Verùm discernendum est inter ceremonias di-

mina autoritate institutas, & eas quæ grauitatis et ordinis causa institutæ sunt: ad illarum obseruationem obligamur iure diuino. Requirit enim à nobis Christus, ut baptizemur singuli semel, ut sacra ipsius Cœna participemus sæpè, ut eius uerbum aßiduè audiamus: at humanæ ceremoniæ non ita obligant, modò absit contumacia, contemtus & scandalum.

Quemadmodum igitur hic audimus Mariam, Ioseph, & puerum Iesum festa, ceremonias Iudaicas, singulari religione obseruasse: ita nos discamus magnifacere ceremonias nostras, & illis libenter interesse, ac alios nostros bono exemplo ad obedientiam & pietatem inuitare.

DE SECVNDO.

Consummatisq; diebus, cùm redirent, remansit puer in Hierusalem &c. Hic incipit Euangelista describere tentationẽ Mariæ & Ioseph: in qua tentatione quatuor sunt circumstantiæ pensandæ: Prima recitat aliquot occasiones huius tentationis. Secunda tentationem ipsam & crucem Ioseph & Mariæ describit. Tertia, factum illorum in hac tentatione exponit. Quarta consolationem habet.

PRIMA occasio indicatur his uerbis. **Remansit puer Iesus in Hierusalem,** Quare, inquies, non significauit parentibus? Primùm, ut significaret se nõ esse tantũ Mariæ filium: sed Dei quoq;, quod plus est, ideoq; non tàm parentem matrem, quam

quàm æternum Patrem respexit. Deinde, ut suo exemplo doceat pueros, non expectandum esse consilium parentum, ubi obedientia Deo præstanda agitur: Deo enim plus quàm parentibus debetur. Tertiò, ut parentes suos maioris diligentiæ admoneat, atq; adeò omnes qui liberos habent, ut diuinitus commissum depositum obseruarent diligentius. Quartò, ut ipsi, Maria & Ioseph, disciplina hac castigatoria admoniti, cogitarent seriò, qualesnam sua natura essent: nempe ignaui & segnes, non per omnia suo satisfacientes officio.

SECVNDA indicatur occasio, cùm dicitur & non cognouerunt parentes eius. Hîc taxatur apertè negligentia parentum Iesu, quæ negligentia fuit nō leue peccatum: unde nec leuis crux extitit in corde uirginis, sensit partem gladij suum cor tetigisse, cuius duodecimo anno antea mentionem fecerat sanctus Simeon. Cogitabat tantum thesaurum commissum sibi à Deo, ut illum obseruaret: contulit summam miseriam cum miseria Euæ: Nam ut illa genus humanum à Diabolo seducta perdidit: Ita uirgo existimauit se sua negligentia amisisse mundo promissum Saluatorem.

TERTIA occasio tentationis & crucis indicatur cùm dicitur, existimantes ipsum esse in comitatu, ex negligentia enim error nascitur.

Iam ipsa satis dura tentatio & crux sequitur. Quærentes Iesum integro triduo, ipsum non inueniunt. Amissus non inuenitur inter cognatos: gra-

uis crux. Amißus mon inuenitur inter notos: grauior crux. Quæsitus triduò non inuenitur: grauißima crux.

Sed quid faciunt in hac acerbißima cruce mœstißimus Ioseph, afflictißima uirgo? Redeunt Hierusalem, ingrediuntur Templum, inueniunt amissum inter doctores sedentem disputantem.

Hìc rursus concipiunt consolationem & tanquam è tenebris inferni liberãtur, uiso puero Iesu.

Hæc in nostram doctrinam & consolationem scripta sunt: non enim aliter nobis accidit in nostra tentatione & cruce. Amittitur Christus thesaurus noster preciosus. Quæ occasio? Negligẽtia: non audimus uerbum, non inuocamus, rarò sacramento Cœnæ utimur, in nullis deniq; pietatis studijs nos exercemus. Hanc negligentiam sequitur error, labimur ex uno peccato in aliud: ex una hæresi in aliam. Hinc tandem nascitur mala conscientia, quæ parit desperationem. Quid in his ærumnis faciendum? quærendus est Christus, is solus hisce malis mederi potest. At ubi quæso quærendus est? inter cognatos & notos nostros? nequaquam. Vbi ergo? In sancta ciuitate Hierusalem, id est, in Ecclesia. Apud quosnam? Apud eos qui uerbum habent, hic ubi amissum Christum inueneris, retinendus est fide, inuocatione, & sanctis moribus: ne nos rursus deserat, & nos amisso Christo pereamus, sicut Iudas fecit.

DE TERTIO.

Quis

Quia factum Ioseph & Mariæ monet nos de cura & officio parentum erga liberos: similiter factum pueri Iesu monet, de officio puerorum & obedientia erga parentes, de utroq; ideò breuius dicam, quia de ea re solet in Catechesi diligentius doceri.

Quantum igitur ad parentes attinet, has sequentes admonitiones necessarias esse iudico.

PRIMVM cogitent parẽtes, se ideò generare liberos, ut liberi nati sint ciues Ecclesiæ, ac Deum, unà cum ipsis colant, & ubi ipsi obdormierint in Domino, Dei cultores suo loco relinquant. Vtinam non pauci essent, qui hoc seriò cogitarent.

DEINDE statuant se omnem operam perdituros, nisi pueros suos in timore Domini educauerint, & sæpè opem diuinam implorauerint, contra tot insidias, quas diabolus struit teneræ ætati. Audimus multos conqueri de inobedientia puerorum suorum: sed non animaduertunt, quòd diuinitus puniantur, quòd uelint suos pueros probos efficere, sine benedictione Domini, quam rarò seriò implorârunt.

TERTIO cogitent, quàm nobilis res sit puer: quem ipse Dominus in utero matris formauit, aluit, in lucem produxit, donauit corpore & anima, ut ipsum Deum archetypum tanquam in tabella referat.

QVARTO sciant hæc ordine curanda esse: corpori debẽt nutrimentum, educationem, uéstes,

& aliquando uirgas, ut liberos in officio contineant: Animæ debent doctrinam, eam duplicem, pietatis et ciuilitatis, illa bonam conscientiam apud Deum obtinent, hac bonam famam coram hominibus consequuntur. His enim duabus rebus potißimum in hac uita studere debemus. Paulus utramq; complectitur, cùm ait: Parentes educate liberos in disciplina & correptione Domini. Cõfirmatur Tobiæ facto, qui filium suum instituens ait: Omnibus dieb. uitæ tuæ in mente habeto Deum, & caue ne peccato consentias. Hic primùm pietatis studium commendat filio: Deinde ne cõsentiat peccato, hoc est, ne auscultet eis, qui se ad peccandum inuitant: Requirit ergo à filio sanctam quãdam ciuilitatem.

POSTREMO cogitent parentes, quàm multa cumulent peccata & committant, qui, ut par est, non faciunt officium in educandis liberis suis. Primùm naturæ legem uiolant, quæ omnibus dictat officium suum esse, piè & honestè prolem educare. Deinde contra Deum peccant: mandatum enim Dei & autoritatem contemnunt: Is enim cùm iubet piè honesteq; liberos educari, contemtor Dei est, qui imperata recusat. Tertiò contra dignitatem suam, Deus enim parentes, loco quodammodo suo uult esse, quantum ad externam disciplinam attinet: sed hanc dignitatem uilipendunt, qui officium negligunt.

Hæc peccata multiplices pœnæ sequuntur spirituales & corporales, in ipsis parentibus & in liberis

liberis : Atque adeò in tota posteritate.

Iam puerorum officiũ erga parentes quale sit, Iesu pueri exemplum euidenter docet: adeò ut non magnopere sit necessum aliunde præcepta petere. Puerorum officium.

Primùm, ascendit Hierusalem cum parentibus: undè discant boni pueri cum parentibus Deum colere, ac sacros cœtus amare, ac reuerenter interesse ceremonijs Ecclesiæ.

Deinde disputat, quærit, audit: hinc nostri pueri discant, quærere quæ ignorant, disputare de dubijs, & audire recta docentes: Quamuis aũt Christus non disputauit, de quo dubitauit: non quæsiuit, quod ignorauit: non audiuit rectius docentes: Tamen exemplum nobis prodest. Deberent ergo pueri pij, reuersi domum cum parentibus disputare, si quid dubij haberent de rebus auditis &c.

Præterea Christus parentes, cognatos, notos propter uerbum Dei amittit: hinc nostri quoque pueri discant, pluris Deum facere, quàm carnales parentes, in maiori precio habere uerbum Dei uiui, quàm edicta parentum.

Postremò, Christus redit cum parentibus, et est illis subiectus. Hinc pueri nostri discant reuereri parentes, ac eis obtemperare in omnibus quæ pia & honesta sunt. Hæ uirtutes puerorum, ut habent magnificas promißiones de bono successu in hac uita: Ita uicia cum his uirtutibus pugnantia in pueris habent comminationes & pœnas grauißimas, quæ etiam ad posteritatem eorum se extendunt:

nam

nam ut plurimum nepotes ueluti hæreditate accipiunt maiorum uicia.

DE QVARTO.

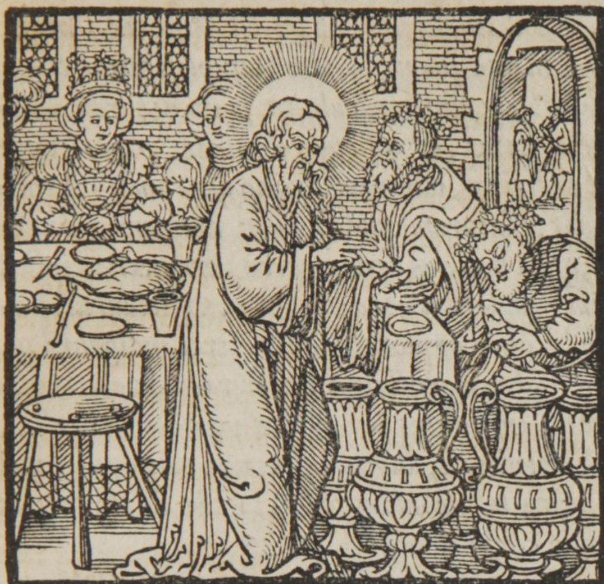
Quia de quarto loco nonnulla die abhinc octauo dicta sunt tantum unum & alterum uerbum dicam. Iuxta diuinam naturam Christus non crescebat ætate, sapientia & gratia: sed iuxta humanam naturam, quam, quia ueram assumsit, in ea creuit ætate, sapientia & gratia. Cuius exemplum utinam imitaremur, ut cum ætate, sapientia & gratia coram Deo & hominibus accresceremus. Hoc autem ut fiat, donet nobis Christus, Cui gloria in secula seculorum, Amen.

DOMINICA II. POST EPIPHANIAM, EVANGElium Iohan. 2.

ET die tertia nuptiæ fiebant in Cana Galilææ, & erat mater Iesu ibi. Vocatus est autem & Iesus, ac discipuli eius ad nuptias. Et ubi defecisset uinum, dicit mater Iesu ad eum: Vinum nõ habent, dicit ei Iesus: Quid mihi tecum est mulier? nondum uenit hora mea. Dicit mater eius ministris: Quodcunq; dixerit uobis facite. Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ, secundum purificationem Iudæorum, capientes singulæ metretas binas aut ternas. Dicit eis Iesus: Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas usq; ad summum.

Et

Et dicit eis: Infundite nunc, & ferte architriclino:& tulerunt. Postquam autem gustasset architriclinus aquam in uinum uersam, neque sciret unde esset, sed ministri sciebant, qui hauserant aquam, uocat sponsum, & dicit ei: Omnis homo primo loco bonum uinum ponit,& cùm inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu seruasti bonum uinum usq; ad hoc tempus. Hoc edidit initium signorum Iesus in Cana Galilææ, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius.

ENARRATIO TEXTVS.

HOC

HOC Euangelium pars est Historiæ Christi, in qua suam gloriam in nuptijs manifestam reddit: Nam uini miraculo, & suam naturam diuinam declarat, & officium insinuat, & ueritatem suæ doctrinæ, tanquam diuino quodam sigillo obsignat: Naturam quidem suam diuinam eo declarat, quòd naturas rerum uerbo permutat: ad ipsius enim mandatum aqua fit uinum. Officium uerò ostendit, quòd imploratus opem ferat indigentibus. Certitudinem doctrinæ hoc miraculo ueluti obsignat: Nam ne quis de certitudine doctrinæ ipsius, quæ cœlestis est, dubitet, diuinum edit opus, quod doctrinæ testimonium reddit: unde discipuli eius in fide confirmantur.

Loci autem quos in hac concione tractabimus, erunt quatuor.

I. De nuptiarum solennitate.
II. De ipso coniugio iam inito & confirmato.
III. De præsenti miraculo, cum suis circumstantijs.
IIII. De exemplis uitæ quæ hinc sumi poßint.

DE PRIMO.

De nuptijs dicturus, hæc ordinè dicam. 1. Inter quas personas, natura & pietas nuptias approbet. 2. Qua uia futuri coniuges debeant nuptias aggredi. 3. Qualis consensus, & quorum esse debeat. 4. Cur in cœtu Ecclesiæ publico stipulationem publicam fieri conueniat. 5. Quale conuiuium nuptiale esse deceat.

Inter quas p̄sonas ñā & pietas nup-tias approbet.

In personis matrimonium ineuntibus spectanda sunt quatuor, cognatio, affinitas, religio & naturales uires, quæ in coniugio requiruntur. Quantum ad cognationem et affinitatem attinet, arcendi sunt à matrimonio, qui se inuicem attingunt gradibus consanguinitatis & affinitatis in Leuitico prohibitis. Præteria eitam uiolare gradus, à magistratu ciuili prohibitos, nequaquam licet. Quid autem in religione fieri expediat, factum Abrahæ aliorumq; sanctorum, interdictum Pauli, pericula, imò in multis horrendi lapsus ostendunt. Abraham cùm suo Isaaco uxorem diligere instituit, mandauit procuratori domus suæ Eleezer, ut non acciperet filio suo, de filiabus Cananæorum: sed abiret ad cognationem suam, et inde acciperet uxorem filio suo Isaac. Sciuit enim Abraham, quantum, mali in familia pariat dispar religio: Hinc enim contentiones, hinc blasphemiæ, hinc impedimenta cultus & inuocationis Dei.

Interdictum Pauli est, ne ducamus iugum cum infidelibus: quòd non solùm de doctrina intelligendum est: sed de omni uitæ consuetudine. Qui tetigerit picem, inquit Salomon, coinquinabitur ab ea. Neq; enim fieri potest, ut qui cum impio conuersetur, non aliquid labis ipse etiam contrahat.

Pericula & multi horrendi lapsus ex dispari coniugio sequuntur, testis Salomon est, qui prophanarum mulierum conuictu factus est idolatra: Testis est Achab, qui impiæ Iezabelis consilio adeo fu-

rit, quòd Prophetas Dei trucidare non ueritus sit, ac tandem ruit in æternum exitium: tantum potest impiæ mulieris malicia.

His accedat puerorum educatio, quæ legitima esse nequit, quando parentes diuersam colunt religionem: Tùm enim aut pueri omnino prophani fiunt, omnis religionis contemtores, aut hypocritæ, cùm propter alterum parentum, quod sentiunt, confiteri non audent.

Quartò requirit in personis, quæ contrahent matrimonium, ne altera alteram fallat, cùm uel morbo & frigiditate exhaustæ sint uires, uel alioqui in natura defectus sit, ut quis ad matrimonij beneuolentiam reddendam non fuerit idoneus.

Viam, qua futuri coniuges debeant nuptias aggredi, docent exempla, pietas & honestas. Hæc enim tria simul docent, quòd non à leuitate, ut sæpè fit, non inter pocula, non à libidine incoandus sit contractus. Abraham petit suo filio coniugem, parentes Rebeccæ consentiunt. Postea quæritur puellæ consensus, & Isaac eam in uxorem ducit. Iacob seruit Laban longo tempore, parentes puellæ de nuptijs solicitat, quorum uoluntati accedit uirginis pudicus consensus. Pietas quoq; idem suadet: Nam ut quartum præceptum præcipit honorari parentes: Ita uult etiam, ut hic honor parentibus deferatur, ut de nuptijs liberorum statuant, utq; liberi nihil in hac re tentent cum contumelia parentum. Hoc etiam ipsum omnibus dictat natura,

Exemplum Abrahæ. Pietas. Honestas.

tura, ut honesta sit hæc copula, quæ non nisi per mortem finiri aut dissolui potest.

Postquam autem hac uia omnia legitimè tentata sunt, propius rem accedere oportet, & audiendus mutuus contrahentium consensus, qui minimè coactus esse debet: sed liber, ut neutra pars se coactam dicere iure poßit. Quanquam enim à parentibus rectè fit initium: tamen parentibus non licet inuitos cogere: Nam præterquam quòd coactum matrimonium non sit uerè matrimonium, accedit hoc mali, quòd rarò in talibus res benè succedat. Consensus.

Cur autem in cœtu Ecclesiæ stipulationem publicè fieri conueniat, quatuor sunt causæ. 1. Vt sciant qui contrahunt hunc statum in Ecclesia locum habere. 2. Vt uoce ministri instituantur futuri coniuges in hoc sui coniugij auspicio. 3. Vt testis sit Ecclesia stipulationis factæ, ne cum scandalo uiuant, ac si contubernium potius esset, quàm coniugium. 4. Vt iuuentur publicè precibus totius Ecclesiæ, quò inceptum matrimonium cedat in gloriam Deo, ipsis in commodum, adeoq; toti Ecclesiæ in ædificationem per piam in sancto coniugio conuersationem. Stipulatio cur fiat in cœtu Ecclesiæ. I II III IIII

Restat ut de conuiuio nuptiali breuiter aliquid dicatur, in quo quid abesse, quidq; adesse oporteat, considerandum est. Abesse omnino oportet à Christianis nuptijs. 1. Crapulam. 2. Superbiam. 3. immodicos sumtus. 4. Turpes & scurriles sermones, quales solent esse impudicorum tibicinum. Conuiuium nuptiale.

5. Impedimentum pietatis, ne uidelicet eo tempore indulgeant conuiuio, quando sacra in templis fiunt, unde Deus offenditur, proximus scandalizatur, et multis est occasio lapsus. Contrà, adesse debent. 1. Pietas. 2. Honesta hilaritas. 3. Sancta colloquia. 4. Crebra uota, ut Deus hunc suum statum sua benedictione secundet: Hæc enim legimus in sanctorum nuptijs fuisse usitata, quare etiam Deus sua bonitate huiusmodi nuptias est prosecutus.

DE SECVNDO.

Postquam iam de nuptijs quædam signauimus, breuiter nunc de ipso inito & confirmato matrimonio nonnulla adijciam, & tantùm duo faciam: Primùm causas finales coniugij cõmemorabo. Deinde qnibus uirtutibus consuetudo coniugalis amabilis & dulcis redditur, exponam.

Causæ finales matrimonij.

Causas finales matrimonij quatuor esse omnes pij norunt: quarum PRIMA est mutuum adiutorium: Nam, cùm Salomon dicit: uæh soli, significat mutuum adiutorium & societatem necessariam esse, quò melius & tranquillius ærumnas huius uitæ feramus. Propter hanc causam possunt contrahere matrimonium senes, quorum corpus effœtum est, ut gignere non posint.

SECVNDA causa, est procreatio sobolis: uult enim Deus isto pacto humanum genus seruari. Atq; ideò ad primos parentes dixit: Crescite et multiplicamini, & replete terram.

TERTIA causa est, ut sit Ecclesia domestica, in

ca, in qua parentes, tanquam Prophetæ, dignitate Prophetica ſunt ornati, ut ſuos liberos de Deo & religione doceant, & liberi, tanquam plantulæ quædam, perpetua doctrina & exhortationibus irrigentur, ut tandem fiant arbores dulciſsimum fructum fidei producentes.

QVARTA cauſa, eſt uitatio ſcortationis in hac corrupta & deprauata natura: ita.n. ait Paulus: Propter fornicationem unuſquiſq; uxorem ſuam habeat. Eſt.n. coniugium remedium contra impuriſsimum ſcortationis & adulterij ſcelus, in quo multa et horrenda ſcelera concurrunt: Primùm.n. contumax uiolatio legis diuinæ eſt. 2. Legis naturalis eſt peruerſio. 3. Legum ciuilium turpis & fœda tranſgreſsio. 4. Regenerationis cœnum eſt. 5. Plagium eſt horrendum: non. n. noſtri iuris ſumus: ſed eius qui ſuo precioſo ſanguine nos redemit. 6. Reſurrectionis dehoneſtamentum eſt, Quid n. fœdius eſt, quàm turpiſsimo ſcelere fœdare corpus, quod olim ad æternam reſurget gloriam. 7. Eſt horrenda templi Dei prophanatio, 1. Cor. 6. Cùm autem hìc tot peccata concurrant, non eſt quòd quiſquam manus ultrices Dei ſe euaſurum putet.

Ceterùm conſuetudo coniugum amabilis & dulcis redditur hiſce quinq;: Pietate, uirtute, mutua ἐπιεικείᾳ, mutuo amore, & utrinq; ſedulò & piè præſtito officio. Coniugium dulce redditur.

Pietas iure primùm locum tenet. Nulla enim ſtabilis et firma amicitia eſt, niſi à Deo ortum ha-

beat: quare pietatem prælucere necesse est: cùm enim coniuges decreuerunt Deo obedire, omnia postea faciliora fiunt.

Virtus & morum probitas inter coniuges, mutuam oblectationem parit. Hæc enim cùm exercetur, consuetudinem uitæ reddit amabiliorem.

Mutua ἐπιείκεια, qua æqui boniq; consulimus alter alterius mores & errores, omnino est necessaria: Nam in hac imbecillitate naturæ multa errata incidunt, quæ nisi mutua condonatione tegun tur, horrendi tumultus orientur.

Mutuus amor ex pietate ortum habens & uera uirtute, facit, ut non mimus acutè in aliorum uicia introspiciamus: sed multa aut non animaduertimus, aut si audiuerimus, amore tegimus: operit enim multitudinem peccatorum caritas.

Officium utrinq; piè & sedulò præstitum iugum leue & suaue reddit. Cùm enim coniuges se mutuò animaduertunt, & uident parem diligentiam in officio, fit & suauior consuetudo, & magis utrinq; excitantur ad officia præstanda, ut alter alteri æqualia reddat.

Hæc quinq; ubi non adsunt, uitæ consuetudo omnium acerbißima est, imò ipsa morte durior. Quare pij dent operam, ut hæ uirtutes perpetuò in sua uita conspiciantur.

DE TERTIO.

Explicatis locis, qui præbuerunt occasionem huic miraculo: nunc ipsum miraculum cum suis

cir-

circumſtantijs uideamus. Sunt aũt circumſtantiæ plures, ut ſunt tempus, occaſio, interceßio matris et reſponſio, apparatus miraculi, miraculum ipſum confirmatio miraculi, uſus & fructus eiuſdem.

Tempus notatur quod & tertio die, ex quo in Galilæam peruenerit factum ſit, & omnium primum miraculorum quæ Dominus edidit, fuerit: Tempus igitur monet, ut ſingulari diligentia hoc miraculum perpendamus.

Occaſio miraculi quadruplex è textu colligi poteſt. 1. Ipſæ nuptiæ in Cana celebratæ. 2. Matris Ieſu inuitatio ad nuptias. 3. Defectus uini. 4. Cor uirginis ad iuuandum promtißimum.

Deficiente igitur uino, Mater Ieſu ad Filium dicit: Vinum non habent: Cui Ieſus, Quid mihi tecum eſt mulier? nondum uenit hora mea. Mater quidem hoc dicit uel commiſerationis cauſa, uel ut filius opem ferat præſenti neceßitati, quacũq; tandem ratione: ſed Chriſtus matri durius reſpondet: idq; maximas ob cauſas: non hîc dignatur eam matris titulo: ſed mulierem ſimpliciter eam appellat. Deinde ait: quid mihi tecum? nondum enim uenit hora mea. Dominus hîc longius proſpicit: uidet enim quæ ſuperſtitiones aliquando erant orituræ de inuocatione Mariæ uirginis. Videt quòd quæ propria eſſent Dei & mediatoris, in illam impiè eſſent translaturi. Quare hoc duriori reſponſo perpetuam & grauem doctrinam omnibus ſeculis tradit, ne immodicus ſanctorum cultus

ſui officij honorem obſcuret: atq; ideò matrem propriam in uulgarem mulierum ordinem cogit: Non ergo de cauſa leui matrem ita alloquitur: Quid mihi tecum? ſed ut inter ſuum officium & matrem, adeoq; alios ſanctos diſcernat. Non uult partiri officium, quod ſuum eſt proprium, & matri partem attribuere: ſed ſibi ſoli uendicat ſaluatoris officium: Impiè ergo ſuperſtitioſi uirginem ſalutarunt reginam cœli, aduocatam, uitã, dulcedinem, matrem gratiæ, atq; adeo ſalutem mundi: Nulla enim pars redemtionis Mariæ aſcribenda eſt. Quod autem addit, nondum uenit hora mea, duo inſinuat, nempe ſe nequaquam incogitantia uel torpore ceſſaſſe, et ſibi rem curæ furturam, ubi oportunitas ſe offerret.

Quid hîc mater Ieſu? quodcunq; ait miniſtris, dixerit uobis, facite: hoc ad apparatum miraculi pertinet: concipit tantùm mater bonam ſpem, ut præſenti neceßitati ſuccurrat filius. Quòd autem dicit miniſtris: Quicquid iuſſerit uobis facere, facite, nobis ſuppeditat generalem doctrinam in Eccleſia, cuius et typus et membrum eſt beata uirgo. Quid ergo Eccleſia hinc diſcit? ut cum beata uirgine iubeat miniſtris adeóq; omnibus Chriſtianis, ut Chriſto obtemperent faciendo quicquid ille iuſſerit, utut parum ratione conſentaneum eſſe uideatur.

Iam Dominus oblata oportunitate iubet miniſtris, ut hydrias, id eſt, uaſa aquaria ſex, quæ illic erant

erant deſtinata purgationi ſuperſtitioſæ Iudæorum, quarum ſingulæ capiebant binas aut ternas metretas, hoc eſt, omnes ſimul circiter ſex Amer uini capiebant, has inquam hydrias iubet Dominus implere aqua uſq; ad ſummum: quo facto iubet dari Architriclino. Nam arcana uirtute Chriſti, uinum iam erat, quod modò fuit aqua: quod cùm guſtaſſet Architriclinus, dicit ſponſo: Omnis homo primùm bonum uinum ponit, & cùm inebriati fuerint, tum id quod eſt deterius: Tu autem ſeruaſti bonum uinum uſq; adhuc. Hoc additum eſt ad confirmationem miraculi: teſtatur enim Architriclinus, hoc uinum multò nobilius fuiſſe quàm id, quo antea uſi ſunt.

Iam ſequitur uſus & fructus miraculi. Et manifeſtauit (inquit Euangeliſta) gloriam ſuam, & crediderunt in eum diſcipuli eius. Deſtinatum igitur erat hoc miraculum duabus rebus, nempe manifeſtandæ Chriſti gloriæ & fidei diſcipulorum confirmandæ. Quæcunq; enim miracula mundo oſtendit Chriſtus, totidem diuinæ eius gloriæ teſtimonia fuerunt, & totidem doctrinæ ipſius ac fidei in auditoribus obſignationes.

Fructus miraculorum.

Hic eſt ergo uerus uſus miraculorum Chriſti, ut eius gloria illuſtrata, & per illa ueluti authentica ſigilla confirmata ipſius doctrina, in ipſum uiua fiducia recumbamus. At miracula quæ uel obſcurant gloriam Chriſti, uel fidẽ extinguunt, præſtigiæ Diaboli ſunt, à quibus, ut nobis caueamus,

monet Dominus Matth.24. Surgent, inquit, Pseudochristi & Pseudoprophetæ, & dabunt signa et magna prodigia: Ita ut in errorem inducantur, si fieri posit, etiam electi: Ecce prædixi uobis. Nemo ergo credat miraculis, nisi quæ gloriam Christi manifestant, & ueram in ipsum fidem alunt & confirmant.

DE QVARTO.

Quia in hoc Euangelio multarum personarum fit mentio, nunc quid doctrinæ & admonitionis, à singulis petendum sit, breuiter ostendam.

Primùm igitur ab omnibus his conuiuis discamus exemplum frugalis hilaritatis, modò absit luxus & insania: de qua re in primo loco plura dicta sunt.

A sponso & sponsa discamus, Christum recipere in nostra conuiuia, quod tum demum fit, quando in timore Dei, & cum gratiarum actione utimur donis Dei ad honestam hilaritatem, & relinquimus domi eos, qui non sunt inuitati.

A miraculo discant sponsus & sponsa, quòd, si Christus ab ipsis ad nuptias inuitetur, mutaturus sit aquam in uinum, hoc est, omnia amara in dulcia conuertet, eos prosequetur sua benedictione, adeò ut nihil sit ipsis defuturum.

A Christo discamus pro nostris facultatibus, iuuare sponsum & sponsam, hoc est, Ecclesiam ornare quibuscunq; id tandem poterimus modis.

A Christo rursus res, quæ in abusu et supersti-

tione

tione fuerunt, transferre ad bonum piumq; usum, ut gloriæ Dei & Ecclesiæ in ædificationem seruiant. Hydriæ hîc seruierunt superstitioni Iudaicæ: sed Christus eis utitur ad illustrandam suam gloriam, & in ædificationem Ecclesiæ. Ita bona Ecclesiastica quæ olim erant, in abusu, nunc in meliorem usum conuerti deberent.

A Maria discamus affici aliorum commiseratione & inopia, & inuocare Deum, ut pauperibus sua adsit benedictione.

Ab Architriclino discamus purgatis mentibus Christi facta approbare.

A ministris discamus Christo iubenti operas obtemperare, & non tam spectare quid iubeat, quàm facere quòd iubeat.

A Christo, Maria, & discipulis simul discamus familiaritatem cum hominibus colere, boni consulere illorum tenuitatem: discamus etiam pauperum honestas nuptias nostra præsentia honorare, & facultatibus, cùm res postulat, iuuare.

Hæc copiosius diximus de hoc Euangelio, quia hæc materia, quam continet, non nisi semel in anno tractari solet. Dixi de ratione nuptiarum, de matrimonio, ostendi quoq; quantum peccatum sit uiolatio sexti præcepti: Exposui miraculum cum suis circumstantijs, & quid doctrinæ et admonitionis exempla personarum in hoc Euangelio nobis commendent. Deus autem pater Domini nostri Iesu Christi det nobis suam gratiam, ut hoc miraculo con-

lo confirmati, Deo Patri, *Christo & Spiuitui san-cto ueram tribuamus gloriam in uero timore* Dei *& fide, cui soli immortali & uiuo* Deo *sit honor, gloria & imperium in omnia secula seculorum, Amen.*

DOMINICA III. POST EPIPHANIAM, EVAN- gelium Matth. 8.

CVm descendisset autem de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ: Et ecce leprosus accedens adorauit eum dicens: Domine, si uelis, potes me mundare: protensaq; manu tetigit

tetigit illum, dicens: Volo, mundus esto: ac protinus mundata fuit illius lepra. Et dicit illi Iesus: Vide, ne cui dixeris, sed abi, ostende teipsum Sacerdoti, & offer munus, quòd iussit offerri Moses in testimonium ipsis. Porrò cùm ingressus fuisset Iesus Capernaum, adijt eum Centurio obsecrans eum, & dicens: Domine famulus meus decumbit domi paralyticus, ac grauiter discrutiatur. Et dicit illi Iesus: Ego cùm uenero, medebor illi. Et respondens Centurio, dixit: Domine, non sum idoneus, ut tectum meum subeas: Imò tantùm dic uerbum, & sanabitur famulus meus. Nam & ego sum homo alterius potestati subditus, & habeo sub me milites, & dico huic, uade, & uadit, & alteri, ueni, & uenit, & seruo meo, fac hoc, & facit. Hæc autem cùm audisset Iesus, admiratus est, & ait sequentibus se: Amen dico uobis ne in Israel quidem tantum fidei reperi. Dico autem uobis, quòd multi ab Oriente & Occidente uenturi sunt, & accumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno cœlorum: filij uerò regni eijcientur in tenebras exteriores, illic erit ploratus & stridor dentium: & dixit Iesus centurioni: Abi, & quemadmodum credis, ita fiat tibi, & sanatus est famulus eius in hora illa.

ENARRATIO TEXTVS.

HOC

HOc Euangelium proponit nobis affectũ Christi erga genus humanum, & præcipuè erga eos, qui ad se in anxietate & cruce confugiunt. Quod enim uerbis promisit, dicens: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos, & inuenietis requiem animabus uestris, Id hic facto declarat. Nam postquàm in monte Patris uerbum docuisset, descendit, & opere quod docuit complet, suam doctrinam miraculis confirmans. Duo siquidem miracula hic edit: uerbo sanat leprosum, mandato absentem centurionis filium curat. Horum miraculorum usus est, ut & Christum uerum Meßiam esse comprobent, & eundem uelle afflictis se inuocantibus opem ferre testentur, non secus atq; huic leproso & Centurioni se inuocantibus opem tulit. Cæterùm quò nobis præsentia miracula ad maiorem instructionem seruiant, quatuor locos tractabo, qui sunt.

I. Generalis doctrina de omnibus miraculis Christi.

II. De leproso et eius curatione et circũstãtijs.

III. De Ethnico Centurione, eius fide, & cura pro famulo.

IIII. Laudatio fidei huius Ethnici.

DE PRIMO.

Quia Euãgelica historia multa miracula Christi, quibus suam gloriam manifestat, doctrinam confirmat, et fidem in auditoribus auget, continet: uolo breuem & generalem doctrinam tradere, cuius

usus

usus erit in omnib. particularibus miraculis Christi. Cur autem Dominus addat suo sermoni miracula, proximo die Dominico dictum est, & iam statim breuiter in principio repetij. Verùm ut plenam doctrinam miraculorum habeamus, plura sunt excutienda, quæ ut in certum claudantur numerum, quinque quæstionibus omnia subijciam: Quæ personæ: qui fines: quis modus: & quis usus: curque hodie non edantur miracula. De miraculis quæstiones.

I Personæ sunt triplices: Primùm morbis & tyrannide Diaboli oppressæ. Deinde spectatores miraculorum. Postremò Christus miracula edens.

II Fines sunt plures. 1. Vt Christus suam gloriam manifestet. 2. Vt doctrinam suam obsignet. 3. Vt hominum fides confirmetur, qui miracula cernunt 4. Vt Deus glorificetur uisis ipsius stupendis operibus. 5. Vt paulatim regnum Diaboli destruatur. Quæcunq; miracula eduntur contra hos fines, damnantur, ut præstigiæ Diaboli, Mathæi 24.

III Modus uarius est: nunc enim solo uerbo edit miracula, ut hic: nunc, ut precium sui corporis ostendat, manum applicat: nunc ad Deum præmissa gratiarum actione: nūc sola uirtute sine uerbo, ut aquam in uinum couertit. Ad hunc modum etiam pertinet fides eius, qui miraculo iuuatur, ut in hoc Euangelio legitur.

IIII Vsus triplex est: ut miraculosè sanatus non amplius peccet: ut spectatores fiduciam de sanatore concipiant: utq; nos, qui miracula domini legimus,

de

de gloria Christi & de doctrina confirmemur, simul fidem in ipsum concipiamus, quòd non secùs erga nos affectus sit, quàm fuit erga illos.

V Sed cur iam nulla miracula fiunt? Cæcus planè est, qui nulla miracula hodiè conspicit. Ecclesia Christi est exiguus grex, quem Diabolus Rex tenebrarum, & Papa Antichristus persequuntur, & omnes neruos intendunt eò, ut ueram Christi religionem extinguant: id tamen non possunt. Vnum Lutherum totus mundus persequebatur: sed pilum de capite ipsius non tetigerunt. Quare? Miraculose ipsum adq; adeo pusillum suum gregem defendit Deus. Hæc præsentia Dei in Ecclesia satis miraculosa est, ut non alia miracula quærere sit necesse. Deinde miracula & uirtutes sanationum corporum & uisibiles donationes. S sancti solummodo in primitiua Ecclesia edebantur, ut in perpetuum in omnem posteritatem Christi gloriam, doctrinam & nostram fidem confirmarent. Quorum usus apud nos est, ut sciamus ea fuisse authentica quædam sigilla, quibus Deus suam doctrinam in perpetuum confirmatam & obsignatam uoluit.

Præsentia chri in Eccl[ia]

DE SECVNDO.

In leproso qui sanatur, spectentur sex: Infirmitas, personæ conditio, fides, inuocatio, patientia, confeßio.

Infirmitas Leprosi.

Infirmitas leprosi pœna peccati est: quare ipsum iræ diuinæ admonet, et iusti Dei iudicij. Est. n. omnis crux, omnis calamitas, et quicquid aduersi nobis in

bis in hac uita accidit, ueluti concio quædam diuina, qua Deus accuſat peccatum, oſtendit ſuã iram: quam Dei iuſtiſsimam iram cùm homo cogitat ſeriò, ſine cognitione Chriſti, in deſperationem ruit: undè ſæpè fit, ut homo uel ſibi manus afferat, uel paulatim tabeſcat dolore: Conſcientia enim peccati, nunquàm, uel ad momentum illum tranquillum ſinit: Hoc uno declaremus exemplo: Oedipus rex Thebanus, orta in ſuo regno Peſtilentia, cegitat aliquod atrox ſcelus, à ſe uel ſuis perpetratum eſſe: Vocat Tireſiam ſacerdotem: iubet ut ſua augurandi arte monſtret autorem tam atrocis ſceleris, propter quod tota reſpublica adeò graui peſtilentia infeſtetur: Deprehendit tandem Oedipus ſeipſum et non alium iſtud graue ſcelus perpetraſſe. Suſtulerat. n. de propria matre, quã ignarus in uxorem duxerat, liberos: Nam puer expoſitus eſt à parentibus, ut interimeretur: ſed paſtor, cui hoc mandatum erat, parcit puero eleganti, qui tandem uir factus, bella geſsit pro Thebanis feliciter, & pro re benè geſta ei regnum tradiderunt, et reginam Iocaſtam in uxorẽ dederunt: ducit ergo ignarus propriam matrem in uxorem. Poſtquàm aũt hoc peccatum Oedipo innotuit per ſacerdotem, & conſpexit totum regnũ grauiſsima peſte infeſtari propter ſuum factũ, de ira Dei cogitat: Huius cogitatione adigitur in deſperationem. In hac deſperatione primùm adimit ſibi oculos, ne hunc ſolem aſpiciat. Deinde conſcientia ſceleris excarnificatus,

magno eiulatu iubet, ut astantes à se discedant, ne uel umbra sua noceat bonis. Postea fugiens à regno, uixit cœcus & mendicus, donec desperatione absorptus, perijt. Mater Iocasta peccati cõscientia impatiens doloris, mox ubi innotuit culpa, sibi uitam laqueo finiuit: Adeò horrendum & fœdum malum est peccatum, quando homo illud cordis oculis uerè intuetur.

Personæ leprosæ conditio admodum dura fuit: nam separatim à cœtu populi Dei illum uiuere oportuit. Quo ingenti dolore haud dubiè multi contabuerũt: nam non solum à societate hominum fuerunt exclusi: uerumetiam consolatione per uerbi prædicationem destituti erant. Præterea quinq; notis erant ab alijs hominibus distincti, quæ res non parum auxit dolorem. Prima nota, uestimentum dissolutum & dissectum. Secunda, caput detectum. Tertia, os coopertum. Quarta habitatio semota ab hominum consuetudine. Quinta, publica proclamatio, qua immundus proclamabatur, ut indignus qui inter Israëlitas in populo Dei uersaretur. Atq; hæc conditio fuit huius leprosi: his malis si non accessisset fides in Christum, prorsus dolore fuisset extinctus.

Accedit ergo Christum, concipit fidem & tametsi sensit se damnationem meruisse: tamen liberali promissione Christi se erigit. Audiuerat haud dubiè hanc uocem Christi: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis. Audiuerat haud dubiè à

Iohan-

Iohanne de Christo: Ecce Agnus Dei qui tollit peccata mundi. Leprosus ergo hic cognito medico, spem sanitatis concipit, certa fiducia in Christum recumbens.

Ex hac fide Christum inuocat: est enim fidei germanus fructus inuocatio, ut quæ sine fide fieri nequit, iuxta illud: Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt.

Verùm in inuocatione singulare patientiæ exemplum proponitur. Ait enim Christo leprosus: Domine, si uis, potes me mundare? Quemadmodum Dauid expulsus regno, cum conditione petijt se restitui, si ita Deo bonum uideretur: Ita hic leprosus hoc beneficium corporale relinquit in manu Domini, qui melius nouit, quæ nobis expediunt, quàm nos ipsi.

Hæc prætcrea oratio insigne confeßionis Christi exemplum habet. Scribæ & Pharisæi persequebantur eos, qui Christum confitebantur: sed hic pauper contemtus leprosus uel fremantibus principibus & sacerdotibus Christum confitetur, statuit Christum omnipotentem esse, adeoq; uerum Meßiam: cuius constantem confeßionem & nos imitari decet.

Iam leprosi huius curatio spectanda est, in qua plures sunt circumstantiæ examinandæ, quarum singulæ peculiares doctrinas habent. Manu corpus leprosi tangit: promittit alacriter quod petit leprosus: uerbo iubet eum mundum esse: effectus,

hoc est, mundatio à lepra sequitur continuò: mundato dat triplex præceptum, ut nemini dicat, ut ostendat se Sacerdoti, ut offerat munus secundum legem.

Manus extensio et attactus corporis leprosi immensæ gratiæ & bonitatis Christi symbolum fuit, quo facto mirum in modum leprosi fidem auxit. Nam cùm uidebat filium Dei non solùm non abhorruisse instar aliorum hominum à suo colloquio: Verumetiam suam immunditiem manu tetigisse, singulari Spiritus gaudio est perfusus.

Cum hoc contactu coniungitur promißio: Volo: leprosus ait, si uis. Christus uolo respondet. Hinc apud se leprosus conclusit se mox sanatum iri.

Promißioni addit Mundus esto: qua uoce suam diuinam potentiam declarat, confirmat doctrinam, & fidem in spectatoribus & Historiæ lectoribus auget: uelle enim Christi facere est: omnia quæ uoluit in cœlo & in terra, fecit. Hæc Christi potentia consolabitur nos aduersus potentiam Diaboli &c.

Et confestim est mundata lepra eius. Hoc ipsum miraculum est & beneficium erga leprosum: quo beneficio tanquam symbolo quodam notat: quòd is paratus sit, ad purgandos omnes à sua spirituali lepra, qui ad ipsum fide accedunt.

Mandata sequuntur, primùm ne leprosus cuiquam dicat: huic mandato zelo quodam prædicandi beneficij Christi leprosus non optemperat, in

qua re non parum peccauit. Debebat enim non gratias referre benefactori iuxta suum sensum: sed obedientiam potius, qua nullum aliud Christo acceptius est sacrificium.

Secundum & tertium mandatum sequuntur: Vade ostende te Sacerdoti, & offer munus tuum in testimonium ipsis. Hoc fecit Christus, ut legi Mosis hoc pacto satisfieret, in qua committitur sacerdotibus iudicium de lepra, ut infectos de cœtu reijciant, & sanatos recipiant publico suo testimonio. Quòd autem offerre sanati iubentur, ideò factum est, ut ista oblatio esset symbolum gratitudinis illorum, qui sanitatem adepti essent erga Deum.

Papistæ, qui ex hoc loco confeßionem auricularem extruunt cum enumeratione peccatorum, stulti sunt, & fœdè deprauant scripturam, eam in alienum sensum detorquentes. De confeßione, quam nos retinemus in nostris Ecclesijs, aliâs dicendum est.

DE TERTIO.

Historia continens beneficium Centurioni exhibitum, plurimas doctrinas, quas numeris distinguam, quò melius teneri poßint, habet.

1. Obseruanda est imago duplicis populi Iudaici et Ethnici. Primùm sanatur Iudæus. Deinde Ethnicus: unde docemur beneficia Christi promiscuè ad omnes pertinere, non esse distinctionem Iudæi, & Græci. Vt enim omnes peccauerunt & egent' glo-

ria Dei: Ita omnibus Christus suum beneficium offert fide recipiendum.

2. *Diuersa conditio Iudæi et Ethnici non caret doctrina. Iudæus erat pauper, Ethnicus diues? non ergo Christus respectum habet præsentis fortunæ, non contemnit pauperem, non reijcit diuitem. Iudæus erat plebeius, nobilis uerò Centurio: in regno ergo Christi, non habent rationem maiorum stemmata: sed in Christum fides, qua omnes siue nobiles siue ignobiles, filij Dei nascuntur. Iudæus erat in mundo contemtus, Centurio aulicus honoratus: sed ex fide æstimat Dominus, quis sit apud se honoratior.*

3. *Iam ex circumstantijs quæramus, qualis fuerit fides Centurionis: quòd Ethnicus fuerit extra populum Dei peculiarē, satis humiliat ipsum. Posset quidem gloriari apud homines de Centuriatus dignitate: sed hæc gloriatio nullum locum habet apud Deum: Nam ut ait apud Hieremiam Dominus, qui gloriatur, in me glorietur, qui facio misericordiam, iudicium & iusticiam: non ergo Centurio sine pœnitentia accedit Christū: sed agnita sua miseria, opem Christi implorat pro famulo, idq; ex uera fide, qua re ipsius etiam caritas erga proximum declaratur, Cùm autem dicit:* Non sum dignus, ut intres in domum meam: item, tantum dic unum uerbum, & sanabitur puer meus, *& se peccatorem fatetur, & Christum diuina natura præditū agnoscit, in quem & credit.*

At

At cùm subiungit: Nam & ego homo sum sub potestate constitutus &c. significat quàm facilè sit Christo diuina uirtute etiam absentes iuuare solo uerbo & uoluntate, cùm ipse sit homo sub aliena potestate constitutus, possit famulis præscribere quæ facienda, & ipsi imperata faciunt.
4. Hic quæstio oritur de aliena fide. Centurio credit sed famulus eius sanatur: unde certam hanc doctrinam colligimus, quòd pij sua fide possint alijs impetrare corporalia beneficia: sed an aliquis aliena fide saluari possit salute æterna, quæstio apud Christianos nulla est: Nam illi sciunt neminem saluari sine propria fide, quæ quidem acquiri potest, cùm pij pro alijs orant, ut Deus ipsis largiatur fidem.

DE QVARTO.

In hoc præconio fidei Ethnici plura sunt consideranda. Primùm admonitio Christi, quæ ad eius humanitatem refertur: Indicat enim affectus humanos, sed sine peccato. 2. Iurat se non inuenisse tantam fidem in Israël. Iudæi enim non solùm uerbum, uerumetiam signa requirebãt: sed hic Ethnicus modicum doctrinæ gustum cùm haberet, solo uerbo est contentus. Mariæ fides perfectior erat: sed ex perfectiori instructione, & certioribus & pluribus signis: maior igitur est Centurionis fides secundum aliquam partem, non secundum absolutam fidei rationem. 3. Docemur hoc loco, quòd oporteat fidem crescere, & quotidiana incrementa

ſumere. 4. Docet hîc Chriſtus de uocatione gentium, ut ipſæ cum Abraham, Iſaac & Iacob colligantur in unam Eccleſiam per fidem in Chriſtum. 5. Prædictio reiectionis Iudæorum propter ſuam incredulitatem cum interminatione pœnæ. 6. Cùm dicit Centurioni, Vade, fiat tibi ut credidiſti, ſignificat omnia poßibilia credenti, quemadmodum Chriſtus alibi teſtatur, Cui honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

DOMINICA IIII. POST EPIPHANIAM, EVANgelium Matth. 8.

ET

ET cùm ingressus esset Iesus nauim, secuti sunt eum discipuli sui: & ecce motus magnus factus est in mari, adeo ut nauis operiretur à fluctibus, ipse uerò dormiebat. Et accedentes discipuli excitauerunt illum, dicentes: Domine, serua nos, perimus. Et dicit illis: Quid timidi estis exigua præditi fiducia? Tunc excitatus increpauit uentos & mare, & facta est tranquillitas magna. Porrò homines admirabantur, dicentes: Qualis est hic, quia uenti, quoq; & mare obediunt illi.

ENARRATIO TEXTVS.

HOc Euangelium rursus indolem Christi nobis ponit ob oculos, quæ est suis adesse in periculis, eosq; iuuare, secundum Psalmi dictum: Tecum sum in tribulationibus. Item: Inuoca me die tribulationis, exaudiam te & honorificabis me. Ad eundem modum Apostolorum exemplum hìc docet, quid in periculis sit faciendum, uidelicet ut cum Apostolis Christum nostra fide excitemus, quò nobis petentibus opem ferat. Hæc est autem summa Euangelij, quòd Christus periclitantibus discipulis in naui præ tempestate subitò orta, excitatus increpet mare, & uentum, unde tranquillitas magna secuta est, & admiratio in spectatoribus. Locos autem tres tractabimus, qui sunt.

I. *Varietas tentationum piorum in hoc mundo.*

II. Historiæ præsentis explicatio cum suis circumstantijs.

III. Pulcerrima imago Ecclesiæ Christi in hoc mundo.

DE PRIMO.

Quia hoc Euangelium meminit tentationis in naui, uolo breuiter indicare tentationum genera, quibus homines sollicitantur: idq; ideò, ut agnitis periculis, quæ nos undiq; circumstant, simus uigilantiores, ne tentationibus fracti abijciamus confeßionem ac gratia excidamus. Sicuti enim Christi discipuli inter maris fluctus tentabantur de uita: Ita singuli Christiani, omni ferè hora salutis suæ naufragium timere debent.

Tentationum genera sunt multa: aut. n. tentatio Deum autorem habet, aut à diabolo proficiscitur, aut ab hominibus uenit, aut in ipso qui tentatur causam habet, aut res circumstantes molestant.

Deus tentat, ut nobis ipsis reddamur probatiores: non enim tentat, ut sciat, quem nihil latet: sed ut scire nos faciat, quantum in pietate profecerimus. Et tentat Deus in moribus, & in doctrina, & in signis iræ. In morib. tentauit Abraham, quando iußit eum mactare filium suum unigenitũ Isaac in holocaustum: Verùm Abraham obediendo Deo in re adeò dura & difficili, factus est sibi ipsi probatior, & uidit uerum suæ fidei fructum, præferre obedientiam erga Deum omnib. rebus mundi. Sic hodiè pij diuinitus tentantur, dum mandatis Dei

propositis, omnium uirtutum morumq; regulis certißimis probatiores sibi redduntur per spontaneam obedientiã. Ac contrà qui scientes & uolentes ruunt in peccata, & succumbunt tentationi, fiunt rei iræ Dei, donec resipiscant.

Deinde in doctrina quoq; tentat nos Deus, quãdo permittit Pseudoprophetas uenire, et uaria dogmata erronea proponere, de quo tentationis genere loquitur Moses Deut. 13. Si surrexerit in medio tui Propheta, aut qui somnium se uidisse dicat & prædixerit signum atq; portenttum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi: eamus & sequamur Deos alienos, & seruiamus ijs (hoc est, si nouum modum colendi Deum instituat) non audies uerba Prophetæ illius & somniatoris, quia tentat uos Dominus Deus uester, ut palàm fiat, utrum diligatis eum, an non, in toto corde, et in tota anima uestra. Hæc tẽtatio Deo ascribitur, quatenus probationis est, & non seductionis. Ad eundem modũ hodiè dat nobis uerbum: sed permittit oriri hæreses plurimas, ut eo pacto nos tentet probetq;, an illum uerè ex uiua sinceraq; fide diligamus. Aliquando in signis tentat Dominus, dum in cœlo, terra, mari, horrenda suæ iræ signa proponit, quæ signa mirũ in modum piorum animos concutiunt. De hoc tentandi genere loquitur Moses Exod. 20. Nolite timere, ut enim tentaret uos uenit Deus, & ut terror illius esset in uobis, & non peccaretis.

Diabolus tentat defectione à doctrina, præsumtione

tione in officio, idolatricis cultibus & multis alijs modis: de quibus dicendum est Dominica secunda qradragesimæ.

Homines, cùm hostes, tùm amici tentant nos uarijs modis, doctrina, hypocrisi, exemplo, consilio, promißione, comminatione.

Inuenit etiam homo in seipso, à quibus tentatur, ut sunt peccatum hæreditarium. Deinde multi affectus inde pullulantes, qui nos solicitant, ut aliquid contra Deum tentemus. Tentatur interdum homo à dotibus aut animi aut corporis, quales sunt pulcritudo, robur, ingenium, artificium &c. Hoc tentationis genere, qui superari nolit, cogitet omnia diuinitus collata in Dei gloriam & aliorum commodum.

Res quoq; circumstantes sæpè piorum mentes tentant & perturbant, quarum quædam ante nos sunt, ut quæ imminent: quædam post, ut quæ præterierunt: quædam à dextris, ut quæ iucunda sunt: quædam à sinistris, ut quæ tristia existant. Ante nos, mors minatur, iudicium Dei horrendum excruciat, infernus os patens habet. Post nos seu retrò à tergo sunt præterita peccata, quæ conscientiam hominis cruciant. A dextris sunt diuitiæ, honores, potentia, quæ multos homines in æternum exitium præcipitant. A sinistris sunt paupertas, probra, contemtus, infamia, pericula in terra, mari, domi, foris. Hæc tentationum genera sunt grauißima, quæ superantur fide, inuocatione, crebris

suspi-

ſuſpirijs ad Deum pro auxilio, morum innocentia, breuiter, perpetua ſeriaq; pœnitentia. Hæc de tentatione uolui hoc loco dicere, ut nos excitemur ad uigilantiam et precationē, ne intremus in tentationem.

DE SECVNDO.

In huius miraculi hiſtoria ſequentes ſunt conſiderandæ circumſtantiæ.

1. Tentatio fidei. Diſcipuli habent ſecum in naui Dominum, atq; ideò nauigant ſecurius: ſed hæc ſecuritas non ita diuturna fuit: Nam tempeſtate orta, nauis fluctibus obruitur: unde factum eſt, ut qui paulò antea ſecuri nimiùm fuerunt, iam fluctibus maris deſperabundi obijciantur: Quare nemo nimiùm fidat ſecundis: ſed in rebus ſecundis metuat.

2. In hoc periculo grauiſsimo Chriſtus dormiuit, cùm ut uires laboribus fatigatas ſomno recrearet ac reficeret, tùm ut diſcipulorum fidem exploraret, non quòd ipſe ſcrutator cordium quicquam ignorarit: ſed ut ipſi ſibi diſcipuli fierent notiores. Præterea etiam ideo Dominum dormiſſe credendum eſt, ut in diſcipulis maior fides excitaretur, & maiore timore perculſi diſcipuli, Chriſtum uehementius inuocarent, ac in maximo periculo præſens auxilium maioris facerent. Nam ſi Chriſtus uigilaſſet, opem laborantibus, ut in graui periculo, ſua ſponte, ſine diſcipulorum precibus tuliſſet. Etſi autem omnia, quæ ad noſtram ſunt ſalutem neceſſaria, ex ſua bonitate et paterno erga ſuos affectu dare paratus eſt: non tamen niſi rogatus dare

dare solet: Est enim oratio ordinarium instrumentum ad impetranda omnia, quæ nobis à Deo necessaria sunt: idq́; ea de causa, ut ipsum quidem uerum Deum creatorem & fontem omnis boni ueneremur, nos uerò imponentes creaturas (ut quæ sine Deo nec quicquam habemus, nec quicquam ualemus) agnoscamus.

3. Praxis fidei hîc conspicitur: Fides enim non est ociosus assensus aut cogitatio: sed est fortis gigas, qui uicit mundum, ut Iohannes inquit. Hæc est uictoria, quæ uicit mundum, fides uestra: uincit quidem fides: sed per uictorem quem poßidet. Hæc fides habet mundum hostem, hoc est, peccatum, mortem, Diabolum, pericula, carnem. A parte peccati stat lex, conscientia, desperatio. A parte fidei stat Euangelium, sacrificiũ CHRISTI, certa fiducia. Cùm ergo suo fulmine, fumo, igne, uaporibus, tonitru te adoritur lex, accipiat fides Euangelium, illudq́; legi opponat.

Cùm ergo lex dicat: omnis qui non fecerit omnia quæ scripta sunt in libro legis, maledictus est, oppone Euangelium: Omnis qui credit in Filium, habet uitam æternam.

Mors cùm minetur mortem, oppone ei mortis uictorem Iesum Christum, qui morti uictæ exprobrans ait: ubi mors aculeus tuus, ubi ô inferne uictoria tua? idem apud Iohannem ait: Qui credit in me, non gustabit mortem in æternum: sed transibit à morte ad uitam. Mors igitur pio homini utilis

est:

est: nam est tantùm transitus ad meliorem uitam tantum abest ut pijs formidabilis esse debeat.

Diabolus quidem accusat, & magnum catalogum facinorum texit, sed oppone ipsi Christi sententiam de ipso, qui ait: Princeps huius mundi iam iudicatus est, & illud Pauli: Deus est qui iustificat, quis est qui condemnet? si obijcit nobis iniusticiam nostram, Respondeamus cum Paulo: Eum qui non nouit peccatum, fecit peccatum, ut nos fieremus iusticia Dei in ipso.

Pericula similiter peccati nos coarguunt: Sunt enim ueluti concio iudicij Dei de peccato, Responde iudicium à Dei domo incipere, & Dominum omnem filium quem recipit castigare, idq; in bonum filij.

Caro solicitat ad desperationem: sed tu carnem subijcito spiritui, et dic ipsius iudicium hic nullum habere locum: atq; ita mille occurrunt, quæ salutem nostram impedire uolunt.

Potuit ergo Nero, peccato, lege, morti, carni ita exprobrare? nequaquam: nam soli filij DEI hoc ius habent, alij tenentur captiui sub peccato, quia serui sunt peccati, ut qui peccatum faciant, illi indulgendo aduersus Spiritum, imò spiritu extincto prorsus. Quicunq; ergo uult peccato, legi, morti, Diabolo, carni &c. exprobrare, uideat an sentiat ueram pœnitentiam, uideat an habeat fidem & bonam conscientiam: Deniq; uideat an ita sit compositus, quòd omnia uitæ commoda post-

ponat obedientiæ erga Deum abiecto peccandi proposito.

4. Christus duo reprehendit in discipulis. Primùm pusillanimitatem, quia non debebant timere eo præsente: cuius cùm tot miracula uidissent, facilè didicisse potuerunt eum non perire posse, cui Christus præsens adest. Deinde fidei paruitatem, quia non crediderunt eum posse tantùm dormiendo, quantùm uigilando, tantùm mari, quantùm terra, qui terræ erat & maris creator.

5. Vt autem dormiendo declarauit se hominem esse: ita hìc imperando uentis se Deum esse docet: utrunq; seruit fidei nostræ tenuitati. Humanitas enim uoluntatem erga nos, diuinitas uerò facultatem docet, quæ duo ad omnem actionem proæreticam requiruntur.

6. Christus, ut breuiter complectar, hac Historia ostendit, se uerè uelle salutem hominum, & præsertim eorum, qui se inuocant. Nam ut uult se in periculis à nobis inuocari: ita etiam uult paternum suum erga nos affectum, dum à periculo liberat, declarare.

DE TERTIO.

Hæc allegoria est suauißima: pingitur enim hìc sors & imago Ecclesiæ. Mare est mundus: Nauis est Ecclesia: uentus est Diabolus: pius cœtus credentium discipuli sunt: Christus est ueritas: Euangelium fides.

Primùm hìc obserua, antequam Christus cum disci-

diſcipulis in nauim ingreditur, mare tranquillum
eſt, hoc eſt, mundus ſecurè ſtertit in ſuis peccatis:
Verùm poſt ingreſſum Chriſti in nauim, excitatur
tempeſtas ualida, adeò ut nauis uideatur obrui. Sed
quid? Adeſt qui imperet mari & uentis Chriſtus
Dominus: hinc ergo primùm diſcamus, extra hanc
nauiculam, id eſt, Eccleſiam non eſſe ſalutem. Ve-
rùm hìc diligenter ſpectandum, ne hoſtilem nauim
pro uera agnoſcamus. Hoſtilis nauis foris quidem
eſt ornatior, intus capatior: ſed habet uera nauis
ſuum ornatum interius, & multò auguſtiorem
habet gubernatorem S. ſanctum, habet naucleros
omnes pios, habet uerbum Dei, Sacramenta in ue-
ro uſu, & obedientiam erga miniſterium: his the-
ſauris contenta eſt hæc nauis in tantis fluctibus.

2. Obſeruetur quòd hæc nauis non uerſetur in
tranquillo mari: ſed turbetur fluctibus, qui ipſam
huc illuc impellunt: quod uerißimum eſſe ipſa mun
di Hiſtoria docet. Deus condito mundo, hanc na-
uiculam in medio poſuit: uerùm Diabolus hoſtis
filij Dei, mox illam turbàuit procellis: poſtea miſe-
randis modis iactata eſt uſq; ad tempora Nohæ:
poſt Nohe ad Abrahamum: inde ad tempora Mo-
ſis: tum ad Chriſtum, qui, ut hanc nauim ſaluaret,
uenit in mundum. Neq; adhuc conquieuerunt flu-
ctus eius. Sed quænam cauſa eſt cur mundus hanc
nauiculam ferre nequeat? quia Eccleſia mundi o-
pera arguit, hoc eſt, mundi ſapientes ſtulticiæ ac-
cuſat: iuſtos peccati reos peragit: diuites non beat:

sed infelices & miseros pronunciat, nisi pietas uera diuitijs præsit moderatrix: Atq; hoc est quod Christus promisit fore, cùm ait: Spiritus sanctus mundum peccati, iusticiæ, iudicij arguet. Quid peccauit Abel in Cain, qui ipsum horrendè occidit? Respondet Ioannes: Opera eius fuerunt bona, & fratris mala. Quid Nohe? Quid Ieremias? quid Esaias? quid Christus? deniq; quid tot sancti martyres inde usq; ab initio mundi? mundum de tenebris ad lucem deducere uoluerunt, ut renunciatis mundanis concupiscentijs piè, honestè, iusteq; homines in mundo uiuerent. Hanc gratiam mundus suis benefactoribus referre solet: fluctibus enim uult obruere eos: sed non succedunt illi omnia ex uoto: non potest nauiculam hanc funditus perdere: nam ex sanguine Martyrum noui nascuntur Martyres.

Discamus igitur hanc sanctam aduersus scandalum persecutionis at paucitatis artem. Si offendit te iactatio nauis respice ad Christum qui præsens in naui adest. Si paucitas te turbat, respice ad Arcam Nohæ, ad Sodomitas, ad reliquum mundum totum: ea quæ sunt optima nunquam placuerunt, nisi paucißimis, Ecclesia in principio exigua fuit: in medio maxima: in fine ita rursus exigua erit, ut uideatur operta fluctibus, malicia Diaboli, prauis doctrinis dæmoniorum & sceleratis moribus.

Discamus proinde in his fluctib. excitare Christum nostra inuocatione, qui à sua naui nunquam abest.

abest: sed eam Spiritu sancto, uerbo, Sacramentis, disciplina gubernat: Cui unà cum Patre & Spiritu sancto, honor & gloria sit, in secula seculorum, Amen.

DOMINICA V. POST EPIPHANIAM, EVANGElium Matth. 13.

ALiam parabolam proposuit eis, dicens: Assimilatum est regnum cœlorum homini seminanti bonum semen in agro suo, sed dormientib. hominibus, uenit illius inimicus & seminauit Zizania inter triticum,

abijtq́ȝ. Cùm autem germinasset herba et fructum fecisset, tunc apparuerũt Zizania: Accedentes autem serui patrisfamilias, dixerunt illi: Domine, non'ne bonum semen seminaras in agro tuo: unde igitur habet Zizania: Ille uerò dixit illis: Inimicus homo fecit. Serui autem dixerunt illi: uis igitur abeamus & colligamus ea? at ille dixit, non: ne dum colligatis Zizania, eradicetis cum illis simul & triticum: sinite pariter crescere utraq́ȝ, usq́ȝ ad messem, & in tempore messis dicam messoribus: colligite primum Zizania, & colligate ea in fasciculos ad comburendum ea: triticum uerò congregate in horreum meum.

ENARRATIO TEXTVS.

Occasionem huic Euangelio *præbuerunt auditores Christi, quorum alij fuerunt* Hypo*critæ, qui sibi tamen non parum placuerunt, quòd accenserentur gregi Christi: Alij fuerunt sinceri et boni: sed quia uiderunt confusam bonorum cum malis simul mixturam, non parum turbabantur illorum mentes.* V*t ergo & illos suæ hypocriseos et pœnæ olim secuturæ admoneret, & hos, proposita futura separatione & mercede, ad constantiam et infractam fiduciam erigeret, hanc proponit parabolam. Cuius hic sensus est, quòd bonis mali permisti esse debeant in* Ecclesia*, donec hic mundus steterit, qui in fine seculi sunt à se inuicem separandi, ut pijs merces, impijs uero commerita reddatur pœna:*

pœna:pertinet proinde hoc Euangelium eò,ut hypocritas terreat,ac proposita pœna inuitet ad pœnitentiam: & consoletur pios, eosq; ad tolerantiam malorum armet. Porrò loci huius Euangelij quatuor sunt:

I. Quale sit regnum Christi in hoc mundo.

II. De hostibus huius regni.

III. Oratio discipulorum Christi contra hostes, et cur Deus patiatur hostes in Ecclesia.

IIII. De pœnis hostium Christi & præmijs piorum.

DE PRIMO.

Regnum cœlorũ uaria in scriptura significat. PRIMVM enim cùm Iohannes dicit, agite pœnitentiam:approprinquat enim regnum cœlorum, non est aliud regnum cœlorum, quàm uitæ nouitas, qua Deus nos instaurat in spem beatæ immortalitatis:Nam ereptos è seruitute peccati & mortis,sibi nos uendicat,ut in terra peregrinantes cœlestem uitam iam fide poßideamus. Cùm ergo dicit, appropinquat regnum cœlorum, significat restitutionem ad beatam uitam, adeóq; ueram & æternam felicitatem in Christo proponit. DEINDE significat ipsum Christi Euangelium, quo ciues in regnum cœlorum aggregantur, ut cùm dicit Dominus:Regnum cœlorũ intra uos est. TERTIO significat fructum prædicati Euangelij in cordibus piorum,atq; tunc est, ut Paulus Rom.14. definit, iusticia, gaudium spiritus & pax in conscien-

tijs nostris. QVARTO significat ipsam futurã felicitatem in æterna uita post iudicium: ut cùm Christus promittit fore, ut multi ab oriente et occidente ueniant & accumbant cum Abraham, Isaac & Iacob in regno cœlorũ. QVINTO ipsam uisibilem Ecclesiã significat in hoc mundo, in qua sunt boni et mali permixti usq; ad messem, hoc est, consummationem seculi. In hac significatione capitur regnum cœlorum in hoc præsenti Euangelio: de quo regno nunc pauca ex præsenti parabola dicam. Simile est regnum cœlorum homini, qui seminauit bonum semen in agro suo &c. Homo seminans, est Christus uerus Deus et uerus homo: Ager est mundus: semen sunt filij regni. Horum trium singula plura docent.

Primùm enim cùm Christus dicitur seminator, hæc significantur. 1. Quanta sit Ecclesiæ dignitas, quæ autorem habet Filium Dei. 2. Quòd sapientes mundi non seminent Ecclesiam: id. n. solius Christi est: quare nec sapientia mũdi conseruatur. 3. Quòd officium Christi sit seminare, hoc est, docere iusticiam & salutem æternam. 4. Quòd nullus posit semen bonum fieri, id est, iustificari & innouari ad uitam æternam, sine Christo seminatore.

Deinde cùm Christi ager dicatur mundus, plura nobis cogitanda offeruntur. 1. Quòd non unum aliquod regnum mundi, non Italia, non Græcia, non Iudæa, non deniq; ulla natio sub sole posit sibi soli uendicare, quòd sit ager Domini; nam totus mundus

dus est ager ille, in quem suum semen conijcit Christus seminator. Quare ut nulla natio, adeoq; nullus homo potest iuste conqueri, se de regno cœlorum exclusum esse: ita nullus populus poterit hanc gloriam sibi soli, ut dixi, uendicare. 2. Hîc conspicitur, quòd immensa sit Dei misericordia offerentis omnibus per uastum orbem Christi beneficia, hoc est, sapientiam, iustificationem, sanctificationem & redemtionem. 3. Cur ager dicatur, obseruandum: Nam hac Metaphora significatur, quòd cultura sit necessaria. Nam ut ager hic prædicatione pœnitentiæ est arandus: Ita sanguine & spiritu Christi irrigandus est, alioquin semen suffocatur & perit.

Semen est hîc & id quod seminatur, & id quod crescit. Quid seminatur? Euangelium Christi, quod ut offert gratuitam remißionem peccatorū: ita iugem requirit pœnitentiam. Hoc semen, id est, Euangelium Christi, ager excipit fide: sed Spiritu sancto fouetur & conseruatur, ne obrutum tempestatibus, carne, & cruce intermoriatur, & pereat. Deinde semen dicitur id, quod è semine nascitur, nempe triticum ipsum, hoc est, filij Dei. Est enim uerbum Dei seu Euangelium, semen illud incorruptibile, quo renascimur in filios Dei:

Hæc ergo descriptio est regni cœlorum, id est, Ecclesiæ Dei in hoc mundo. Vnde primùm docemur, quòd Ecclesia nō sit opus hominis alius, quàm filij Dei: Quare uanus est Papa, cùm gloriatur se

huius Ecclesiæ seminatorem esse. Deinde, quòd humanis doctrinis non ædificetur Ecclesia, sed tantùm Euangelio Iesu Christi, quod qui purum docent, cooperarij sunt Christi seminatoris.

DE SECVNDO.

Hæc parabola docet, quod regnum Christi sit suos habiturum hostes, quemadmodum etiam prima promißio habet Gen. 3. Semen serpentis insidiabitur semini mulieris. Hoc quàm uerum sit docet Ecclesiæ Historia inde à promißione Seminis in hunc usq; diem. Vbi est Abel, ibi est etiā aliquis Cain: ubi Isaac, ibi etiam Ismaël: ubi Iacob, ibi etiam Esau aliquis: ubi Dauid, ibi Saul: ubi Christus, ibi Iudas: ubi Paulus, ibi Nero aliquis, nec est quod aliud speremus: perpetuò enim Satanas insidiatur Ecclesiæ Christi, quam aut prorsus abolere, aut prauis doctrinis & moribus contaminare conatur.

Sed quando ueniunt hostes: Cùm homines dormiunt, uenit inimicus homo & seminat Zizania, Hoc somno, cùm ministri uerbi, tùm auditores taxantur. Ministri uerbi dormire dicuntur, cùm non fideliter faciunt officium, docendo, quæ salutaria sunt: monendo eos, qui segniores uidentur: obiurgando eos, quos uiderint non recta uia incedere ad ueritatem Euangelij: consolando pauidas conscientias: & confutando erronea dogmata, quæ cum fundamento, hoc est, articulis fidei pugnant. Auditores quoq; dormire dicuntur, cùm uel segniter uerbum audiunt: uel frigent & paulatim deficiunt,

unt, quemadmodum hodiè uidemus multos facere.

Cum ita dormiunt homines, uenit inimicus homo, idq; ideò, quia hostis Christi est, cuius regnum, hoc est, Ecclesiam uastare cupit, & suum regnum dilatare mendacio & homicidio.

Quid facit inimicus homo? seminat in agro Domini. Quid? 1. falsam & hæreticam doctrinam pugnantem cum articulis fidei: idq́; cœpit in Paradiso & deinceps omnibus ætatibus. Vbicunq; enim uera et sincera Euangelij doctrina prædicatur, ibi quoq; hic inimicus adest, ut fontes saluatoris salutares ueneno inficiat, ne homines ex fontibus puris saluatoris salutem hauriant. 2. Seminat uerbi contemtum in multis. Ex his seminibus nascuntur Zizania, id est, filij nequam, ut sunt. 1. Hypocritæ, 2. Sophistæ, 3. Tyranni, 4. Blasphemi, 5. Scelerati: atq; hi omnes coniunctis copijs Ecclesiam, hoc est, pusillum illum Christi gregem oppugnant.

Sed quid est quod dicit, inimicum hominem iacto Zizaniorum semine in agro domini abire? an Diabolus ab Hypocritis, Sophistis, Tyrannis discedit? Nullo pacto: sed ideò abire dicitur, quia aliam personam induit: non uult uideri hostis: sed spiritus Dei et angelus lucis, quemadmodum in Anabaptistis uidere est, qui iactant quidem spiritum Dei & arcanas reuelationes, cùm tamen meris Satanæ præstigijs fallantur.

Atq; ita hic secundus locus primùm docet, quòd Ecclesia habet suos hostes etiam in medio agro,

hoc est, in externa societate Ecclesiæ. 2. Monet, ne assentiamur hostibus. 3. Discamus hostes à ueris ciuibus Ecclesiæ discernere. 4. Monet, ne nos exemplo multorum aut deficiamus ab Ecclesia prorsus, aut offendamur calamitate Ecclesiæ, quæ in hac uita hostium iniurijs exposita est.

DE TERTIO.

Serui patremfamilias accedunt & dicũt, nónne bonum semen seminasti in agrum tuum? per hunc accessum seruorum ad patremfamilias, significatur oratio piorum pro Ecclesia contra sectas & scandala in Ecclesia: Pij enim ut perpetuò precantur bona & salutaria Ecclesiæ, ita deprecantur mala & nociua, id quòd in Psalmis Dauidicis paßim uidere licet: Rogate, inquit, quæ ad pacem sunt Ierusalem: Ita prosperentur diligentes te. Contrà, hostes cõfundantur, ait, et pereant, qui uolunt mihi malum. Item Psal. 7. Conuertatur labor eius in caput eius, atq; in uerticem eius iniquitas ipsius descendat.

Sed quomodo hoc stare potest cũ Christi præcepto qui iubet, ut oremus pro maledicentibus nobis & iniuriam nobis facientibus? Oratio Ecclesiæ contra hostes habet semper annexam conditionem pœnitentiæ & conuersionis: Est enim sensus, ut aut conuertantur per pœnitentiam, aut confundantur & pereant: ne perpetuo blasphemias in Deum crepent, & sanctis Dei sint molesti. Orandum est ergo pro hostibus ut conuertantur, quòd si non

si non conuertantur, orandum est contra eos, ut confundantur, frustrati suis consilijs, quibus struunt Ecclesiæ Christi insidias.

Vis'ne, inquiunt famuli, ut eamus & eradicemus eas? quibus ait, non: sed sinite utraq; crescere, ne forte colligentes Zizania, eradicetis simul & triticum. Primùm hîc sciendum est, quòd Christus neq; de pastorum, neq; magistratuum officio disserat: sed tantùm offendiculum tollit, quo turbantur infirmi, dum uident in Ecclesia multos esse impuros. Pastoribus enim commissus est gladius spiritualis, quo separant impuros ab Ecclesia, dum eos excommunicant, quò pudore suffusi tandem resipiscant, & boni eorum contagione non coinquinentur. Magistratui est etiam gladius commissus, sed secularis, ut uocant, quo turbatores humanæ societatis punit & eijcit. Quanquam autem pastores et magistratus uel maximè sedulò fecerint officium: tamen ita nunquam purgabunt Ecclesiam, quin aliquæ feces impuræ doctrinæ & prauæ uitæ remaneant, quòd cum uidemus, non debemus offendi: sed admoniti hac parabola, purgare quantum possumus, reliqua Deo committentes. Non enim Christus hoc dicto indulget alendis sordibus in Ecclesia: sed tantùm fideles suos hortatur, ne animo deficiant, cùm malos secum ferre cogãtur: Ex hoc ergo loco colligamus. 1. Quanta sit misericordia Dei, qui tam patienter malos in Ecclesia fert, ut agant pœnitentiam. 2. Quòd his consolemur nos

con=

contra scandalũ paucitatis obedientiũ Euangelio.
3. Quòd confutentur Anabaptistæ, qui negant illũ cœtum Ecclesiam esse, in quo sunt multi scelerati.

DE QVARTO.

Et in tempore messis dicam messoribus: colligite primùm Zizania, & colligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum uerò congregate in horreum meum. *Hîc concionatur de separatione piorum ab impijs, quæ est futura in consummatione seculi.* Deinde prædicit *fore, ut impij puniantur: pij uerò aggregentur in regnum* Dei. *Quemadmodum enim Zizania colliguntur & igni mandantur: triticum uerò colligitur & in horreum seruandum reponitur: ita in fine seculi futurum est, ut impij tradantur æternis pœnis cruciandi, pij uerò liberentur & donentur æternæ uitæ possessione.* Hoc *sine parabola* Christus Matth. 26. *ita exprimit in sententia extremi iudicij, ubi impijs dicturus est:* Ite *uos maledicti in ignem æternum,* Pijs *uerò:* Venite *benedicti* Patris *mei, & possidete regnum uobis paratum ab initio.* In *summa,* Impijs *lata duplex pœna nominatur, maledictio, & ignis æternus, quia enim contemserunt beneficium Christi gratuitò sibi oblatum, maledictioni omnium creaturarum subijcientur, quæ pœna quam sit horrenda, nulla lingua explicare potest.* Deinde *duplici punientur igni, nempe malæ conscientiæ, cuius ingens cruciatus nunquam finietur : & igne corpus urente non*

con-

consumente: nam æternis pœnis corpus destinatum, perpetuum ignem sentiet. Si hæc seriò cogitaremus, non ita frigidi essemus in rebus salutis nostræ.

In sententia piorum duplex proponitur præmium, nempe benedictio paterna, et regni Dei hæreditas: Illa opponitur maledictoni, hæc æternis pœnis: Duplex ergo argumentum hinc sumamus: unum à pœnis impiorum, Alterum à præmijs iustorum, utrunq; efficax est (modò ritè cogitetur) ad operandum in nobis timorem Dei & ueram perpetuamq; pœnitentiam.

Hoc ergo pacto tota hæc parabola hunc habet scopum, ut relinquat impius uiā suam qua peccat, relinquat iniquus cogitationem suā, qua de remiß: peccatorum desperat, & secundum Prophetæ dictum conuertatur ad Dominum, quia multus est ad ignoscendum. In hoc MVLTO nihil deest, sed est in eo omnipotens misericordia & misericors omnipotentia, Cui gloria in secula, Amen.

DOMINICA SEPTVAGESIMÆ, EVANGELIVM Matth. 20.

SImile est regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exijt primo statim diluculo, ad conducendos operarios in uineam suam. Conuentione autem facta cum operarijs in

rijs in singulos dies denario, misit eos in uineam suam. Et egressus circiter horam tertiam, uidit alios stantes in foro ociosos, & illis dixit: Ite & uos in uineam meam, & quodcunque iustum fuerit, dabo uobis. Illi autem abierunt. Rursum autem exijt circiter sextam & nonam horam, & fecit similiter. Circa undecimam uerò exijt, & inuenit alios stantes ociosos, ac dixit illis: Cur hîc statis totum diem ociosi? Dicunt ei: quia nemo nos conduxit: Dicit illis: abite & uos in uineam meam; & quicquid fuerit iustum, accipietis. Cùm autem uespera facta esset, dicit Dominus uineæ procuratori suo: uoca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à postremis usq; ad primos. Et cùm uenissent qui circa undecimam horam uenerant, acceperunt singuli denarium. Venientes autem & primi, arbitrati sunt, quòd plus essent accepturi, & acceperunt ipsi quoque singuli denarium. Et cùm accepissent, murmurabant aduersus patremfamilias, dicentes: Hi nouissimi unam horam fuerunt in opere, & illos pares nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstum. At ille respondens, dixit: amice, non facio tibi iniuriam. Nonne denario pactus es mecum? Tolle quod tuum est, & abi. Volo autem huic nouissimo dare sicut & tibi. An non licet mihi facere

facere quod uolo in rebus meis? An oculus tuus malus est, quod ego bonus sim? sic nouissimi erunt primi, & primi nouissimi: Multi enim sunt uocati, pauci uerò electi.

ENARRATIO TEXTVS.

HÆC parabola imaginem Ecclesiæ nobis ob oculos ponit: nam in ea ostenditur, quomodo in Ecclesia, quæ uineæ confertur, agitur. Quemadmodum enim operarij se habent ad uineam: sic se habent homines ad Ecclesiam. Operarij autem in uineam alij maturius, alij serius uocantur: alij multum diuq́;, alij parum breuiq́; laborant tempore: sic hominum alij citius, alij tardius prædicatione Euangelij Ecclesiæ aggregantur: alij minus, alij magis laborant. Præterea, ut paterfamilias alijs ex conducto dat mercedem diurnam, alijs ex gratia tantundem: ad eundem modum cœlestis Pater æquè in omnes munificus est, qui in Ecclesia sua laborant. Deinde ut paterfamilias superbos & contumaces abire iubet, & eos, qui ipsius liberalitatem boni consulunt, fouet: Ita DEVS Pater, eos qui quærunt mercedem operum, reijcit, cùm eos, qui ex gratuita ipsius beneuolentia pendent, æterna donat uita. Atq; ita sensus huius Euangelij est, quòd nemo debeat suis operibus uel fidere, si sunt multa: uel desperare, si sunt nulla: sed tantùm ex bonitate DEI pendeat, ambulans in timore DOMINI. Porrò loci tres constitui possunt

I. Quòd quilibet Christianus conductus sit in uineam Domini, ut laboret.

II. Generalis doctrina de bonis operibus & mercede bonorum operum.

III. De dicto Christi: Sic erunt nouissimi primi, & primi nouissimi: multi sunt uocati, pauci uerò electi.

DE PRIMO.

Ecclesia Dei sæpè in scripturis uinea Domini dicitur: idq; primùm, quia Dominus eam elegit & dignatus est fœdere gratiæ & æternæ salutis, innumerisq; beneficijs prosecutus est, plantauit & coluit. Tota Ecclesia uinea est: singuli autem Christiani palmites sunt, qui & alia ratione operarij dicuntur. 2. Hæc appellatio ostendit, quanti Dominus suam Ecclesiam æstimet: nulla enim possessio uinea preciosior est. Nam nulla plus operæ & assidui laboris flagitat. 3. Cùm Ecclesiam uineam suam appellat Dominus, suam curam & solicitudinem erga nos commendat. 4. Significat hæc appellatio nos assiduo cultu & continua cura indigere, & manum à Domino adhiberi oportere, si ueros et fructuosos palmites habere uelit. 5. Quòd qui in Ecclesiam recepti sint, debeant fructum bonum producere. Vt enim non labruscas, sed uuas uini palmites producunt: ita Christiani non carnis, sed spiritus opera facient.

Iam quomodo quilibet Christianus in uinea Domini laborare debeat spectandum est. Vt enim in uinea

uinea uaria ſunt officia: alius enim plantat, alius rigat, alius putat, alius alligat, alius pedamenta ponit, alius fodit, alius terram ſtercorat: Ita in Eccleſia diuerſæ ſunt uocationes et officia, pro quorum uarietate in Eccleſia laborandum eſt. Dominus ordinat ſingulis labores ſuos pro ſua uoluntate, uni dat falcem, alij ligonem, alij cultrum ſiue ſecurim: Ita alius concionator eſt, alius magiſtratus, alius paterfamilias, alius in ſchola doctor, alius diſcipulus, alius artifex &c.

Verùm hîc quilibet in ſuo labore tria ſpectabit. 1. An ſuus labor ſit utilis in uinea & mandatus à patrefamilias. 2. Quid uitandum ſit inter laborandum. 3. Quid quomodoq; faciendum.

An labor tuus ſit utilis & mandatus à patrefamilias, ſcias ex duobus, præcepto nimirum et uocatione. Præceptum habet omnis labor, qui ad hanc uineam plantandam, rigandam, fouendam, conſeruandam facit. hoc eſt, labor qui gloriæ Dei, ædificationi Eccleſiæ & hoſpitijs Eccleſiæ, id eſt, politijs & Oeconomijs deſeruit, diuinitus præceptus eſt in prima tabula, & in quarto præcepto. Deinde non ſufficit laborem præceptum eſſe, niſi legitima ſit uocatio facta ad laborandum: Qui.n. ſibi ſumit laborem in uinea ſine uocatione, temerarius eſt & nullum fructum edit.

Inter laborandum uitare oportet. 1. Ne ſuperbias, ſi plus quàm alius, aut etiam melius tibi laborare uidearis. 2. Ne ſpectes mercedem operæ præſti-

tæ:sed præceptum patrisfamilias, qui ut labores in uinea te collocauit.3. Ne minus laborantes contemnas.4.Ne murmures contra patremfamilias, si liberalis uidetur in eos, qui te minus laborasse uidentur.

Quid inter laborandum spectandum et aßiduè cogitandum. Primùm unumquemq; cogitare oportet, se non ad ocium: sed ad laborem introductum esse in uineam Domini. Nullus.n.in uinea Domini relictus est locus segniciei aut torpori: nullus sine patrisfamilias offensione, quod sibi iniunctum est, in alium reijcere potest: Quare strenuè laboret, qui in hanc uineam introductus est sine fraude: Nam maledictus est, qui facit opus Domini fraudulenter.2.Inter laborandum cogitet se stare in conspectu Domini, qui non solùm uidet externas actiones, sed etiam secreta cordium, et ex cordis affectu opus æstimat, potius quàm ex operis effectu.3. Hæc Domini inspectio ad solicitè agendum, laborantem solicitabit, ut alacri animo æstum et pondus diei ferat. 4. Sola bonitas patrisfamilias Dei præcipientis laborem spectanda est, sola inuitabit ad strenuè præstandum officium.5.Vbi omnia feceris, dices te inutilem seruum esse: Nam si uel superbias, quòd prior ueneris in uineam Domini, uel cõtemnas alios, qui te minus laborasse uideantur, uel murmures contra patrẽfamilias, qui æquè liberalis est in alios atq; in te, audies: Amice, non facio tibi iniuriam, non'ne denario pactus es mecum?

cum? tolle quod tuum est, & abi. An non licet quod uolo facere in meis? An oculus tuus malus est, quòd ego bonus sum? *Tria hîc taxantur in murmuratione. 1. Quòd confidat dignitati sui laboris. 2. Quòd liberalitatem in patrefamilias non admiretur & prædicet, sed culpet potius. 3. Quòd inuideat alijs liberalis patrisfamilias benignitatem: tales sunt omnes, qui iusticiam ex operibus sectantur uacui fide.*

DE SECVNDO.

Vt doctrinam de bonis operibus distinctius intelligamus, tria sunt nobis perpendenda: PRIMVM, *quæ requirãtur ad boni operis rationem.* DEINDE, *quæ sint causæ bonorum operum.* TERTIO, *cur Deus adeò multas & præclaras promißiones adiecerit bonis operibus, & cur ea mercede dignetur.*

Quantum ad primum attinet, quinq; requiruntur, ut aliquod opus ab homine factum meritò bonum dici poßit. 1. Præceptum. 2. Spiritus Christi. 3. Fides. 4. Finis uerus. 5. Gratia qua boni consulitur defectus.

Quòd autem ad boni operis rationem requiratur præceptum, manifestum est ex his quatuor: ex conditione nostra, ex mandato, ex prohibitione, ex cultus diuini ratione:

Nostra conditio est, quòd simus serui Dei, & is Dominus Deus noster: Quare ut ipsius est præcipere nobis facienda: ita nostrum est ipsius uolun-

tatem ſequi, tanquam regulam certiſsimam officij noſtri.

Iam docet mandatum Ezech. 20. In præceptis meis ambulate, & iudicia mea cuſtodite, & facite ea. Eſai. 48. Ego Dominus Deus tuus docens te utilia, ambulare te faciens in uia qua ambulas. Hier. 33. Speculatorem dedi te domui Iſraël, audies ex ore meo ſermonem, & annunciabis eis ex me.

Prohibitio eſt manifeſta Deut. 12. Non facietis ſinguli quod ſibi rectum uideatur. Ezech. 20. In præceptis patrum ueſtrorum nolite incedere.

Cultus Dei ratio requirit, ut opus quod placeat, ſit præceptum: Vnde Dominus pronunciat ſe fruſtra coli mandatis & doctrinis hominum. Et Eſai. 29. unum ex flagitijs nominatur, propter quæ mala minatur populo ſuo Dominus, quòd coluerint ipſum mandatis hominum. Quare Paulus Coloſ. 2. omnem ἐθελοθρησκείαν manifeſtè damnat.

Hinc ergo patet, quòd ad boni operis rationem requiratur præceptum Dei: Sit ergo uerbum Domini lucerna noſtra, quæ nobis præluceat in omnibus noſtris actionibus.

Secundò requiritur ad boni operis rationem Spiritus Chriſti. Quicunq; enim ſpiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei. Spiritus carnis commaculat opus, adeò ut qui in carne ſunt, Deo placere non poßint. Opus eſt ergo ſpiritu regenerante nos in nouos homines, ſine quo nec nos, nec opera noſtra placent.

Tertiò

Tertiò requiritur fides: Fide enim perſona reconciliatur Deo & fit iuſta: propter fidem ergo placent quoq; opera: Nam ſine fide impoßibile eſt placere Deo: Quicquid enim non fit ex fide peccatum eſt.

Quartò requiritur finis uerus ad operis bonitatem, quemadmodum hæc uerba Auguſtini teſtantur: Noueris (inquit) non officijs, ſed finibus à uicijs diſcernendas eſſe uirtutes: officium autem eſt, quod faciendum eſt: finis uerò propter quod faciendum eſt. Cùm itaq; facit aliquid homo, ubi peccare non uidetur, ſi non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare conuincitur: eſſe autem finem ultimum omnium actionum noſtrarum gloriam Dei decet, cui multi alij ſæpè ſubordinantur.

QVINTO, ad boni operis rationem requiritur gratia, quà boni conſulitur defectus: Nam tametſi fide iuſtificatus, non ſatisfacit legi Dei, imò ſentit multas maculas in omnibus ſuis operibus: tamen ipſius opera uerè placent Deo, & quod eſt in illis uicium tegit gratia.

Iſta ergo quinq; requiruntur ad boni operis rationem, ſine quibus opus nequaquam coram Deo bonum dici poteſt: nunc quod ſecundo loco promiſi, cauſas recitabo, quæ nos ad benè agendum permouebunt, & ſunt in uniuerſum tres, Neceßitas, Dignitas, Præmium.

Neceßitas quintuplex eſt: mandati, debiti, fidei retinendæ, uitationis pœnarum, & conuerſionis.

NECESSITAS prima, est mandatum Dei, cui omnes creaturæ rationales obedire debent. Et Paulus ait: Hæc est uoluntas Dei sanctificatio uestra.

SECVNDA necessitas, est debitum, de quo Rom. 8. Debitores sumus Dei, non carnis: non enim sumus nostri iuris: sed eius qui redemit nos suo precioso sanguine.

TERTIA necessitas, est fides, quæ retineri nequit, ubi peccatis contra conscientiam indulgemus: Vnde Paulus: Si quis suorum & maximè domesticorum curam non habet, fidem abnegauit & infideli deterior est. Milita militiam honestam, habens fidem & bonam conscientiam.

QVARTA necessitas est uitatio pœnarum: Propter iniquitates, inquit Dauid, corripis filios hominum.

QVINTA necessitas, est cōuersio: Viuo ego dicit Dominus, nolo mortem peccatoris: sed ut conuertatur & uiuat. Cùm enim fit conuersio, homo uiuificatur & regeneratur in nouum hominem, ut iam spiritu facta carnis mortificet, Rom. 8.

Secunda causa bonorum operum est dignitas. Nam iustificati sunt filij Dei: sunt templum Dei sanctum: sunt reges & sacerdotes, uncti à Spiritu sancto, qui induti iusticiam, Deum mente, uoce, confeßione, & moribus prædicare debent.

Tertia causa, est præmium, hoc est, compensatio patientiæ, & obedientiæ credentium erga Deum:

um : Nam Deus promittit præmium, quod nos ex fide expectare debemus, non nitentes operibus à nobis præſtitis : ſed promißionibus gratuitis : Ita Moſes Hebr.11. legitur reſpexiſſe ad remunerationem. Cùm ergo Deus promittit remunerationem, duo faciemus. Primùm noſtri operis indignitatem & imperfectiònem agnoſcamus. Deinde Deũ promittentem in ſuis promißis ueracem ſtatuemus, freti promittentis bonitate, non operis dignitate.

Perpendendum tertio loco propoſui, cur Deus adiecerit promißiones bonis operibus, & cur ea mercede dignetur : Huius rei cauſæ potißimum ſunt quinq;.

PRIMA, ut ſint teſtimonia prouidẽtiæ Dei. Vult enim ſciri Deus & bona corporalia res eſſe ab ipſo creatas, & non caſu ſpargi, ſed ab ipſo Ecclesiæ dari & conſeruari, iuxta dictum: Eſurientes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes.

SECVNDA, ut ſint teſtimonia, quòd uelit Deus etiam in hac uita ſeruare Eccleſiam: unde 1. Timoth.4. Pietas habet promißiones præſentis uitæ & futuræ.

TERTIA, quia Deus uult & neceßitatem corporalem eſſe commonefactionem de fide, inuocatione, ſpe, gratiarum actione, & uult hæc bona fide peti, & expectari per patientiam

QVARTA, ut ſint cõmonefactiones de promißione gratiæ. Beneficia enim corporalia, fidelibus ſunt gratiæ obſignatio.

QVINTA, quia Deus uult utrumq; fieri: & Ecclesiam esse subiectam cruci, & inter ipsa pericula seruari in hac uita. Vtrunq; Esai. 37. indicatur: Domine Deus noster salua nos de manu Zenacherib, ut cognoscant omnia regna terræ, quòd tu solus sis Dominus.

DE TERTIO.

Sententia, qua hanc parabolam claudit Dominus, diligenter obseruanda est. Sic nouissimi erunt primi, & primi nouissimi. Quare? Multi enim sunt uocati, pauci uerò electi.

Huius sententiæ propositio, quæ est paradoxon rationi, ut erigit pusillanimes agnoscentes suam infirmitatem: ita Hypocritas superbos, tumentes opinione iusticiæ & sanctitatis, deijcit, & ueluti diuino quodam fulmine prosternit. Sed qui sunt primi? Qui nouißimi? Primi apud seipsos sua opinione & operum suorum æstimatione, erunt nouißimi apud Deum, id est, nullius precij, imò homines sententia Dei damnati.

Nouißimi apud seipsos sunt, qui seriò agnoscunt suam uilitatem & infirmitatem, ut qui nihil sentiant se habere meriti, hi erunt primi apud Deum, hoc est, Deo accepti, modò firma fide in Christum mediatorem recumbant.

Ratio sententiæ huius, Multi sunt uocati, pauci uerò electi, duo docet: unum quanta sit bonitas & misericordia Dei uocantis omnes ad agnitionem sui filij per Euangelium. Alterum, quanta sit

sit ingratitudo hominum, è quibus adeo pauci inueniuntur qui sunt electi, hoc est, sinceri, pij, & agentes pœnitentiam seriam: sunt pauci qui suis operibus, adeoq; sibi totis renunciant, & soli Deo fidunt, eum mente, uoce, confeßione & moribus glorificantes. Hæc ergo sententia nos primùm monet, ut agnoscamus beneficium Dei, qui nos uocat per Euangelium. Secundò, ut detestemur ingratitudinem mundi, non acceptantis oblata beneficia. Tertiò, ut iungamus nos pœnitentia, fide & uera inuocatione illis paucis, qui sincerè Euangelium recipiunt in gloriam Dei. Cui honor in secula, Amen.

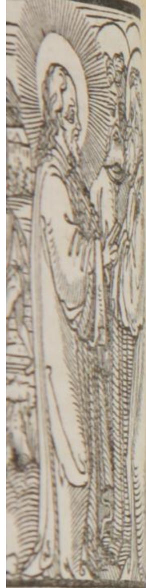
DOMINICA SEXAGESIMÆ, EVANGElium Luc. 8.

CVm autem turba plurima conueniret, & è singulis ciuitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem: Exijt qui sementem faciebat, ad seminandum semen suum: & inter seminandum, aliud cecidit circa uiam, & conculcatum est, & uolucres cœli comederunt illud. Et aliud cecidit super petram, & enatum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas, & simul enatæ spinæ suffocauerunt illud. Et aliud cecidit in terram bonam, & enatum fecit fru-

ctum centuplum. Hæc dicens, clamabat: Qui habet aures ad audiendum, audiat. Interrogabant autem eum diſcipuli eius, dicentes, quæ eſſet iſta parabola. At ille dixit: Vobis datum eſt noſſe myſteria regni Dei, cæteris autem per parabolas, ut uidentes non uideant, & audientes non intelligant. Eſt autem hæc parabola: Semen eſt ſermo Dei: qui autem iuxta uiam, hi ſunt, qui audiunt, deinde uenit diabolus, & tollit ſermonem de corde eorum, ne credentes ſeruentur. Nam qui ſupra petram, ij ſunt, qui cùm audierunt, cum gaudio ſuſcipiunt ſermonem, & hi radices non habent, qui ad tempus credunt, & in

tempo-

tempore tentationis recedunt. Quòd autem in ſpinas cecidit, hi ſunt, qui audierunt, & à ſolicitudinibus & diuitijs ac uoluptatibus uitæ euntes, ſuffocantur, nec referunt fructũ. Quod autem in bonam terram, hi ſunt, qui in corde honeſto ac bono audientes ſermonem retinent, & fructum afferunt per patientiam.

ENARRATIO TEXTVS.

HOc Euangelium continet pulcram imaginem Eccleſiæ militatis in hoc mundo, & naſcentis ex incorruptibili ſemine uerbo Dei, *in cuius uiſibili cœtu quales, & quàm multiplices ſint auditores, ſeminis naturalis ſimilitudine depingit:* Idem *enim euenire ſemini cœleſti teſtatur, quod ſemini naturali, iacto in terram, accidere ſolet.* Nam *ut non omne fert fructum, quod ab agricola in terram iacitur: ſed uix quarta pars:* Ita *uerbum* Dei *uarios habet auditores, in quorum paucißimis ſalutarem producit fructum:* Loci *tres ſunt:*

I. *Parabolæ explicatio.*

II. *Genera auditorum uerbi* Dei.

III. *De dicto* Domini: Q*ui habet aures ad audiendum, audiat.*

DE PRIMO.

Cauſæ cur Dominus *in parabolis locutus ſit turbis, plures ſunt.* Prima *eſſe poteſt prædictio* Pro*phetarum:* Prophetæ *etenim prædixerunt fore, ut* Chriſtus *adueniẽs in parabolis eſſet docturus.* Fuit

autem

autem antiquißima docendi ratio, parabolis & Symbolis docere. 2. Quia hoc genus docendi mirificè in oculos, & animos hominũ incurrit. 3. Quia quæ huiusmodi imaginibus et symbolis traduntur, memoriam iuuant, ut doctrina per ista, ueluti symbola, ad posteritatem omnem transmittatur. 4. Parabole quoq; duriores obiurgationes molliunt, & uelo quodam tegunt, ut minus offendant: postea autem animo perceptæ & intellectæ erudiunt', & idem quod perspicua doctrina efficiunt, & interim neminem traducunt.

Porrò partes huius parabulæ sunt: Seminator, semen, fructus, terra.

Seminator Deus est, qui tametsi per homines semen in terram mittit: tamen ipse unà adest & operatur: quare ministri uerbi coadiutores Dei dicuntur: quo nomine significatur utrunq;, scilicet, quòd & Deus suo modo operatur, & homines cooperatores suam operam Deo collocant. Hîc duo discamus: Primùm esse preciosum et nobile semen: uidemus.n.in mundo, quò præclarius fuerit semen, eò prudentiores & peritiores adhiberi, qui semen in terram iaciũt. Si reges mũdi dicerentur adhibitis sapientibus mundi, hoc semen in terram mittere, omnes admirarentur: ómnes singulari cura cuperent hoc semen cognoscere: sed hîc iam adest seminator Deus, adsunt Oeconomi mysteriorum Dei: quare necesse est, & seriam & nobilem in primis hanc esse sationem. Alterum, quod hinc discamus,

mus, est, magnum flagitium esse, grauißimisq; pœnis plectendum: uel huius seminatoris Dei semen in terram, id est, in cor prius aratro legis præparatum, non recipere: uel receptum non maximo cultu, solicitudine, ac diligentia fouere ut crescat, quò seminatori gratißimum ferat fructum.

Semen est ipsum uerbū Dei, non hominis, quod semen filius Dei unigenitus attulit è sinu Patris: hoc semen uiuum est, quare si fructum aliquando non proferre uidetur, non seminis, sed terræ culpa est. Hoc semen qui uel uiciant, ut hæretici faciunt: uel suffocant, ut hypocritæ: uel ui opprimunt, ut tyranni: uel adulterinum substituunt, ut Papistæ, sentient olim iusti Dei iram, qui ut semen purum dedit: ita idem purum et minimè uiciatum uult seruari, quod apud suam Ecclesiam deposuit in thesauris Prophetarum & Apostolorum reconditum.

Fructus, quem hoc semen producit, seminis, ut decet, naturam imitatur, postquam excreuit. Primùm.n. ex eo in terram iacto, nascitur pœnitentia, hoc est, uitæ prioris sceleratæ mutatio: quemadmodum enim nobile aliquod semen, terræ uisceribus conceptum, sua uirtute suffocat urticas, quæ prius terram occupârunt: Ita hoc semen herbas malas, quas in corde hominis seminauit Diabolus, hoc est, peccata suffocat uera contritione, ut non amplius ut antea fructum ferant lethalem ad damnationē. Deinde hoc semen unà cum salutari pœnitentia producit fidem, cuius fructus est Deo gratißimus: ex hac

ex hac fide tanquam è ſpica proueniunt ſemina, hoc eſt, filij Dei, iuxta illud: Qui credunt, dedit hanc dignitatem, ut filij Dei fierent. Hi, ut inquit Petrus, renati ſunt, non ex corruptibili ſemine: ſed incorruptibili per ſermonem uiuentis Dei, & manentem in æternum. Filij Dei ita ex ſemine incorruptibili Dei nati, proferunt ſuum fructum, nempe bona opera & patientiam, quibus uſq; ad meſſem ager Domini fœcundus floret.

DE PRIMO.

Ex ſeminis conditione iacti in terram, genera auditorum uerbi Dei quatuor colligere eſt: Semen enim iactum in terram, aut non concipitur terræ uiſceribus, aut concipitur cũ fructu, ſed mox flacceſcente & pereunte, aut concipitur cum fructu durante uſq; ad meſſem: atq; hæc uarietas ex conditione terræ prouenit: nam ſi in uiam cadit ſemen, non agit radicem, ſed aut conculcatur pedibus, aut à uolucribus deuoratur. Si in petricoſa loca cadit, quia in altum radices non mittit, enatum mox perit: ſi inter ſpinas cadit, à ſpinis ſuffocatum moritur ſine utilitate: Si in terram bonam iactum fuerit, fructum fert, eumq; copioſum. Hinc eſſe quatuor auditorum genera, manifeſtè Dominus concludit: de quibus nunc ordinè dicendum eſt.

PRIMVM auditorum genus hoc modo parabola ſignificatur. Aliud cecidit ſuper uiam, & conculcatum eſt. Parabola à Domino ita explicatur. Qui ſecus uiam hi ſunt, qui audiunt, deinde

deinde uenit Diabolus, & tollit uerbum de corde eorum, ne credentes salui fiant. *In hac explicatione multa concurrũt diligenter perpendenda. 1. Quæ causa sit, quòd non ferat fructum, nimirum quia terra dura & sicca est, hoc est, corda audientium sunt saxea & dura, adeò, ut uerbo non cedant.* Durescunt autem corda peccandi consuetudine, impunitatis spe, cogitationibus Epicureis, exemplis peccantium infinitis, & diaboli dolis. *Quòd autem* Dominus *ait sermonem seminatum in cordibus eorum,* Perinde est, ac si dicat, uicio hominum et prauitate fieri, quòd de corde auditorum eripiatur: Deo proinde iniuriam faciunt, qui illi suam damnationem asscribunt: Ille enim in omnes misericors: is semen mittit in terram, hoc est, mittit qui Euangelium doceant: sed hominum culpa euenit, quòd sine fructu conculcetur. 2. Diligenter obseruandum est, quòd Diabolus dicatur uenire & tollere sermonem de corde: unde colligimus hunc salutis nostræ hostem, ut sationis tempore solent famelicæ aues, simulac prodit in medium doctrina, instare & irrumpere ad eam rapiendum, priusquàm humore concepto germinet: hoc Satanæ perpetuum studium esse, historia omnium temporum docet, ac Petrus testatur, cùm ait: eum tanquam Leonem rugientem quærere quẽ deuoret. Sicuti enim primis nostris parentibus aduersatus est, idq; per uerbi diuini ablationem de corde ipsorum: ita hodiè simili studio incumbit, ut uer-

ut uerbum prædicatum infructuosum apud auditores maneat. 3. Est obseruandum, quòd Euangelium sit salutis prædicatio. Nam cùm dicit, Diabolum tollere uerbum de cordibus auditorum, ne salue fiant, satis indicat uerbum Dei nostræ saluti destinatum esse. 4. Obseruanda est hîc magna fidei laus, dum nostræ salutis causa, aperta uoce Christi hîc uocatur, ut credentes, inquit, salui fiant. Quemadmodum enim salus ministerio Euangelij hominibus offertur: Ita sola fide recipitur oblata salus & retinetur: Vnde Apostolus: Euangelium est potentia Dei in salutem omni credenti. 5. Vt magna nostra ingratitudo taxatur, qui salutem oblatam per uerbum contemnimus: Ita execrandus est eorum error, qui uerbo uocali suam uirtutem adimere conantur, qui sanè diaboli organa sunt ad impediendum hominum salutem.

SECVNDVM auditorum genus hac parabola notatur. Aliud cecidit super Petram & enatum exaruit, quia non habuit humorem. Parabola à Domino explicatur his uerbis. Nam qui super Petram, hi sunt, cùm audierint, suscipiunt cum gaudio sermonem: hi tamen radices non habent qui ad tempus credunt, et tempore tentationis recedunt: dum crux non premit et persecutio, non infimum locum in Ecclesia habent: uerùm ubi persecutio oritur propter Euangelium, succumbunt, & in ipsis fides emoritur sine fructu: huius

generis

generis auditores ſunt, pròh dolor, plurimi. Cùm primùm in hoc regno repurgata doctrina Euangelij eſſet, plurimi uiſi ſunt Euangelium ſeriò amplecti: ſed cùm uiderent amicos offendi: cùm animaduerterent non parum ſuæ autoritati apud Papiſtas decedere, & iam preßius eos crux tangeret, obliti dulcedinis Euangelij, quod cum gaudio prius ſuſceperāt, ab eo turpiter cum ignominia ſumma et animarum ſuarum horrendo interitu diſcedunt miſeri, quibus ſatius fuiſſet nunquam bonum Euangelij guſtaſſe, quàm ut cum tanta ignominia gratia & ſalute rurſus exciderent.

TERTIVM auditorum genus parabola hac pingitur, Et aliud cecidit inter ſpinas, & ſimul enatæ ſpinæ ſuffocauerunt illud. Parabolam Dominus interpretans, ait: Quod autem in ſpinas cecidit, hi ſunt, qui audierunt, & à ſolicitudinibus & diuitijs ac uoluptatibus uitæ euntes, ſuffocantur, nec referunt fructum. In hac explicatione Domini plura ſunt conſiderāda. primùm q̃ hoc genus hominum fuerit idoneum ad fouendum intus ſementem, hoc eſt, q̃ uera pœnitentia ſint ad Dominum cõuerſi, credant et ament uerbum Dei. Deinde, quòd aliunde proueniat corruptio ſeminis, hoc eſt, uerbi Dei in corde hominis ſeminati, nempe à ſpinis. Quemadmodum ſemē bona terra conceptum, enatum ſæpè ſpinarum complexu corrumpitur, ut prorſus pereat ante meſſem: Ita multi in principio pij & colentes Deum,

ſpinis ante finem uitæ ſuffocantur, ſpinis, inquam, ſolicitudinum, diuitiarum & uoluptatum. Tertiò obſeruandum hic eſt, quòd Dominus hic ponat tria genera ſpinarum, quæ ſementem cœleſtem, poſtquam in culmum aſſurrexit, ſuffocant: ut ſunt ſolicitudines ſeu curæ huius ſeculi, ut Matthæus habet, diuitiæ, ſeu, ut Matthæus et Marcus habent, deceptio diuitiarum & uoluptates uitæ.

Cùm ergo hæ ſunt ſpinæ, quibus uerbum Dei ſuffocatur, & nemo noſtrum ſit, qui non ingenti ſpinarum copia & quaſi denſa ſilua refertus ſit, danda eſt opera, ut ſi ſpinas ipſas omnino euellere non poßimus: ſaltem aculeos ipſorum retundamus, ne diuinam ſementem confodiant & perdant.

Quantum igitur ad PRIMVM ſpinarum genus attinet, ita retundatur, ſi toti huic mundo cum ſuis concupiſcentijs renunciemus, & utamur hoc mundo tanquam non utentes: quemadmodum monet Paulus.

SECVNDVM genus non nocebit, ſi Salomonis conſilio uſi fuerimus, qui ait: Si diuitiæ affluunt, noli cor apponere. Item Pauli, qui ait: Præcipe diuitibus in hoc ſeculo, ne ſuperbiant, ne ſperent in diuitiarum incertitudine: ſed in Deo uiuente, qui præbet nobis abundè omnia ad fruitionem: ſed ut benè agant, & diuites eſſe ſtudeant in bonis operibus, & ſint liberales erga alios.

TERTIVM genus ſpinarum, uoluptatis uita eſt, quæ in delicijs, pompa, gloria mundi, deli-

catis cibis & uestibus, & rebus uenereis posita sunt: quæ omnes & singulæ semen diuinum suffocant, ut fructum uitæ æternæ producere nequeat. Has ergo spinas diligenter caueant, quibus salus eterna curæ est.

QVARTVM genus auditorum hac parabolæ parte notatur. Et aliud semen cecidit in terram bonam, & dedit fructum emergentem atque crescentem, & attulit unum triginta, & unum sexaginta, & unum centum: Explicatur parabola à Domino his uerbis: Quod autem in terram bonam cecidit, ij sunt, qui corde bono & benigno audientes sermonem retinent, & fructum afferunt in patientia. In hac explicatione quinq; obseruanda sunt, quæ bonam terram, in quam iactum est semen Domini, definiunt. 1. Est corde bono et benigno recipere semen et uerbum audire. 2. Retinere semen, id est, non obliuisci uerbi auditi, sed illud perpetuò meditari. 3. Est fructum facere in uera pietate, sanctitate, caritate & uocationis munere. 4. Quòd hunc fructum in patientia ferre oporteat, ne uidelicet ullis rebus sinamus à fide, & fructu producendo nos abduci. 5. Quòd non omnes æquè multum fructus proferant: ait enim Dominus: unum triginta, unum sexaginta, unum centum, hoc est, qui credunt Euangelio pro mensura fidei fructificant: alij plus, alij minus. Hoc in fructibus discrimen docet et consolatur: docet quidem, quòd semen DEI non

debeat esse infrugiferum, modò salutare ipsum nobis esse cupiamus: consolatur uerò eos, qui benigno & bono sunt corde, & multum fructus cupiunt producere in horreum Dei: sentiunt tamen se uiribus destitui, & non posse sexagesimum aut centesimum prouentum reddere. Hi non despondeant animum: nam paterfamilias etiam inferiores dignatur suo honore & bonitatis elogio.

Quisquis ergo suæ salutis amans est, studeat fructum facere, pro suæ uocationis ratione: & quando se parum producere animaduertit, petat opem à patrefamilias, & in ipsius confidat bonitatem, qui non abijcit eum, qui uel minimum fructum profert.

DE TERTIO.

Dum hęc diceret, ait Euangelista, exclamans alta uoce, ait: Qui habet aures ad audiendum audiat. Quoniam autem exclamat Dominus, significatur & ipsius affectus erga homines, quod cupiat eos saluos fieri, et hominum surditas ad audiendum ea quæ salutis sunt. Deinde cùm ait: Qui habet aures ad audiendum audiat, haud obscurè indicat, se duo genera auditorum habere, quorum quidam sunt surdi, non quòd non audiant externis auribus: sed quòd in intima cordis non reponant quæ audiunt. Huius generis auditorum quanta sit copia, docent scelerati mores multorum, qui fidem in ore habent sine fructu omni, in uita et moribus: quidam sunt auriti, quod auribus externis capiūt, in in-

in intima cordis reponunt, fructum seminis pro mensura fidei producentes. Verùm sciendum, neminem sua industria sibi aures, quibus fructuosè uerbum Dei audire poßit, formare & aptare: sed oportere aures ipsas à domino perforari. Cùm enim uerbum foris in auribus sonat, adest Spiritus sanctus in uerbo efficax, qui aures cordis aperit ad audiendum, & recipiendum uerbum, modò ipsi nostra malicia spiritui aperienti non reluctemur. Tametsi enim solus Dominus aures aperire potest, & omnibus se paratum exhibet, tamen illis solis aperiuntur, qui sua coutumacia Domino non resistunt. Quare nostrum est perpetuis suspirijs ad Dominum clamare, ut aures nostras aperiat, corda præparet, affectus purget, quò uerbum audiamus in nostram salutem & gloriam Dei, Cui honor & gloria in secula, Amen.

DOMINICA QVINQVAGESIMÆ, EVANGElium Matth. 3.

TVnc autem accedit Iesus à Galilæa, ad Iordanem ad Iohannem, ut baptizaretur ab illo. At Iohannes prohibebat illum, dicens: Mihi opus est, ut abs te baptizer, & tu uenis ad me? Respondens autem Iesus dixit ad illum: Omitte nunc, sic enim decet nos, ut compleamus omnem iusticiam. Tunc omittit illum. Et baptizatus Iesus

aſcendit protinus ab aqua : & ecce aperti ſunt illi cœli, & uidit ſpiritum Dei deſcendentem tanquam Columbam, & uenientem ſuper ipſum. Et ecce uox de cœlis dicens: Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum eſt.

ENARRATIO TEXTVS.

HOC feſtum inſtitutum eſt in Eccleſijs noſtris propter hiſtoriam Baptiſmi Chriſti, quæ hiſtoria præcipuum factum, quod unquam in mundo contigit, continet: neq; unquam continget, priuſquam Chriſtum uiderimus uenientem in nubibus cum Angelis ſuis & poteſtate magna. Si ergo de- lectat

lectat nos maiorum Heroum historia, habemus hic maximi Herois historiam, quæ non solum sua iucunditate oblectat animos legentium: Verumetiam sola, plura commoda affert, quàm omnes Historiæ mundi afferre possunt. Priusquam autem accedimus ad huius Historiæ expositionem, duæ nobis sunt diluendæ quæstiones: Quarum prior est, curnam hoc festum in Ecclesiastica nostrarum Ecclesiarum ordinatione sit institutum: Posterior, cur hoc tempore anni potius quàm alio. Ad priorem quæstionem respondeo. Historia Christi texitur propter nostram salutem, ideò uoluit etiam Ecclesiastica ordinatio in Dania hanc potißimum historiæ partem non omittere: sed certo tempore anni eam proponere.

Ad posteriorem dico, quòd hoc tempore conueniat maximè eam historiam tractare: idq; duabus de causis. Primùm propter ordinem & seriem Historiæ. Hactenus enim ordinè audiuimus. 1. de natiuitate Domini. 2. die Circumcisione. 3. de apparitione. 4. de oblatione eius in templo. 5. de disputatione eius in templo cùm ageret 12. annum. Quid aũt egerit à duodecimo anno usq; ad 29. nihil scriptum èst, nisi quòd fuerit subiectus suis parentibus. 6. de Baptismo eius qui hoc anni tempore optimè recitatur. 7. sequitur de ieiunio. 8. de tentatione. 9. de doctrina & miraculis. 10. de paßione. 11. de resurrectioue. 12. de ascensione in cœlum. 13. de mißione Spiritus sancti, qua Christi do-

doctrina confirmata est.14. sequuntur reliquo tempore anni conciones uariæ, in quib. beneficia Christi Ecclesiæ commendantur, proponuntur pietatis exempla, inuitantur homines ad piam sanctamq; uitam. 15. de iudicio extremo, & præmijs piorum & pœnis impiorum. Hæc sunt præcipua membra historiæ Christi, qua optimo ordine, prout res gestæ sunt, singulis annis in nostris Ecclesijs tractantur. Est præterea alia causa, cur hoc anni tempore de Baptismo Christi agit nostra Ecclesia, nimirum ut doceatur, qualenam uestimentum deceat Christianos contra Diabolicum illum & Ethnicum furorem, & debacchandi ritum, qualis hactenus in usu fuit in multis locis Christiani orbis, non sine graui Dei offensa. Atq; hæc de præsenti festo dicta sufficiant. Loci tres:

I. Historia Baptismi Christi, cum suis circumstantijs.
II. Vsus Historiæ in Ecclesia.
III. Nostri Baptismi ratio & usus.

DE PRIMO.

In Baptismo Domini plures sunt perpendendæ circumstantiæ, & potißimum hæ quinq;. 1. Quæ personæ hîc agant. 2. Locus. 3. Colloquium Christi & Iohannis. 4. Baptizatio Christi. 5. Euentus, seu id quod contigit Baptizato Domino. De his quinque circumstantijs ordine dicam.

PRIMA: Tunc uenit Iesus à Galilæa ad Iohanē. Hîc duas personas habemus. Iohannē, qui in spiritu

ritu Heliæ missus erat ad præparandam uiam Domini: Vnde pater eius Zacharias spiritu prophetico de eo dixit adhuc infante: Et tu puer Propheta altißimi uocaberis: præibis.n. ante faciem Domini parare uias eius: ea de causa Christus ipse pronunciat Iohannem plus quàm Prophetam esse, & quo nullus maior de muliere natus sit. Deinde habemus hîc alteram personam, nempe ipsum Christum, Deum & hominem: Adsunt ergo hîc duæ personæ, quibus nihil præclarius habet hic mundus uniuersus: Iohannes fuit summus Propheta Dei: Christus æterni Dei æternus filius: quorum quia & summa dignitas & autoritas existit, nobis hic insinuantur quanta sit, & dignitas & autoritas Baptismi, qui à Deo profectus celebratur per eos, quibus nihil habet mundus eximium magis.

SECVNDA: Venit ad Iordanem. Hic locus signatur celebrati Baptismi. Iordanis non frustra meminit Euãgelista: uult enim, ut ad miracula, quæ olim in Iordane contigerunt respiciamus, ut inde nos colligamus, quæ sit uis & efficacia Baptismi spiritualis.

Primùm itaq; occurrit miraculum, quod contigit cùm populus duce Iosua ingrederetur in terram promissam: Nam Iordanis fluuius contra naturam aquæ ab altera parte stetit ut murus, præbuitq; populo Dei iter, ut siccis transiret pedibus, secutus arcam Domini, quam sacerdotes Dei præferebant ante populum. Isto typo significatum est,

nos è regno Satanæ, in regnum Dei transferri per baptismum, præcepente Christo, qui uera propiciationis arca est.

2 reg. 2 Helias pallio diuisit Iordanem, ac transgressus fluuium in cœlum subiectus est. Naaman Syrus le-
2 reg. 5 prosus ablutus in Iordane ad iussum Prophetæ sanitati est restitutus. Vt autem Heliæ factum transitum in cœlum per Baptismum fieri adumbrat: Ita Naaman Syri purgatio spiritualem per Baptismum fieri mundationem à peccatis figurat: Nam quod foris figurat baptismus, id intus sua uirtute operatur Dominus. Cùm igitur hîc sit Iordanis mentio, meminerimus quòd spiritualiter de Baptismo nostro significet.

TERTIA, At Iohannes prohibebat illũ, dicens: Mihi opus est, ut abs te baptizer, & tu uenis ad me? Respondens autem Iesus, dixit ad illum: Omitte nunc, sic enim decet nos, ut compleamus omnem iusticiam: *tunc omittit illum.* In hoc colloquio plura sunt spectanda membra: Primùm de prohibitione, qua Christum obnixè prohibebat & oratione & manu. Duo quidem hîc diligenter perpendit Iohannes, sed tertium negligit. Perpendit se indignũ esse, ut qui soluat corrigiam calceorum Christi, ne dum eius nudũ corpus abluat. Deinde perpendit, quod Christus sit immunis à peccato, atq; ideo iudicat ipsum non indigere Baptismo, ut eo abluatur in signum pœnitentiæ. Tertiũ, ut dixi, neglexit: nempe quòd esset & sui

officij,

officij, & officij Christi. Debebat .n. officium intueri, & non indignitatem suæ personæ debebat iudicare. Christum non aliquid moliri posse, quòd nõ spectaret ad officium Mediatoris. Atq; ideo audit à Christo, Omitte nunc: sic enim decet nos implere omnem iusticiam. Tu missus es ut baptizes: ego autem ueni ut baptizatis salutem conferam, faciamus ergo uterq; quod nos doceat.

Hic ergo tria à Iohanne discamus: Primũ agnoscere nos indignos esse, quibus ullum in Ecclesia ministerium committatur. Deinde agnoscere Christum eum esse, qui solus à maculis peccati nos abluere ualet. Tum mandato Christi obedire in nostra uocatione, non impediente nos indignitate nostra, sed urgente officium mandato Domini.

QVARTA: Et baptizatus Iesus: hic æternus filius Dei, sanctus, immaculatus, purus à peccatis, & excelsior cœlis, baptizatur. Sed cur baptizatur? plures possunt aßignari causæ: Primùm. n. uoluit per baptismum inaugurari ministerio Dei, & hoc quasi fœdere ostendere se ministrum Dei esse. Secundò, ut Baptismus externus esset figura mortis, sepulturæ & resurrectionis suæ: unde & suam paßionem Baptismi nomine designauit, cùm filijs Zebedæi responderet Matthæi uicesimo, dicens, Potestis baptizari Baptismo quo ego baptizor? Tertiò, ut sanctificatas relinquere aquas omnibus baptizandis: non enim Sacramenta Ecclesiæ consecrantur murmure Sacerdotis, tanqnam magica

Cæ cur Chrs baptizatur.

magica incantatione:sed Sacramentorum conficitur consecratio institutione, facto, promißionibus Christi ac nostra obedientia erga ipsum. Quartò, Baptismum nobiscum communem habere uoluit, ceu certißimum unionis & societatis, quam nobiscum habere dignatus est, testimonium & pignus: Vnde Paulus probat nos esse filios Dei, qui Christum per Baptismum induimus. Quotquot, inquit, baptizati estis, Christum induistis. Quintò, ipse facere uoluit, quod omnibus facere imperauit, quemadmodum ait Augustinus: optimè enim is docet, et imperat, qui suæ doctrinæ typus est, & imperata primus facit.

QVINTO euentes consideretur. Nam quæ contigerunt baptizato Christo et orante, sunt omnium maxima miracula quæ unquam contigerunt. Primùm aperitur cœlum, qua re significatur, & quòd solus Christus sit uia in cœlum, quem induimus in Baptismo, & quòd cœlum clausum maneat omnibus, qui Christum uiam unicam in cœlum non agnoscant. Deinde uidit Spiritum Dei descendentem quasi Columbam, & sedentem super eum: Hæc dulcißima imago est beneficiorum Christi. Nos oẽs in diluuio peccati perditi eramus: sed Christus uenit nobis arca, qui nos in se recipit à diluuio, in cuius testimonium uenit Columba, & quiescit super eum. Huius rei typus erat Arca Nohæ, & columba quam emisit, quæ reuersa ramum oleæ in ore habuit, in signum siccati diluuij: Ita hîc S. sanctus, in

specie

ſpecie columbæ apparens, teſtis eſt abſorpti diluuij peccatorum: ſed in ſola Arca eſt ſalus, hoc eſt, in Eccleſia Chriſti, ubi S. ſanctus habitat. Tertiò audita eſt uox de cœlo, dicens: Hic eſt filius meus dilectus, per quem placatus ſum. Ecce hîc audiuimus Patrem cœleſtem præconem Euangelij eſſe. Quid quæſo poteſt admirabilius eſſe? quid magis ſtupendum? ô deploranda cœcitas hominum, ô deteſtanda ſurditas: Pater cœleſtis ſonat ſuum Euangelium de cœlo, & nos cœci non intuemur cœlum, nos ſurdi non audimus uocem docentis. Sed quid quæſo docet? Hic eſt, inquit, Filius meus dilectus. En teſtimonium Patris de Filio, huic crede, ſi ſalus tibi curæ eſt, is natura eſt filius, nos gratia. Ideo dilectum appellat, non quòd nos dilecti non ſimus: ſed in dilecto, in quo ſolo nos caros habet: illum propter ſe amat, nos uerò propter illum. Natura enim ſumus filij iræ, Epheſ. 2. per Chriſtum uerè adoptamur in filios, unde ſequitur in concione Dei: In quo complacitum eſt mihi, id eſt, per quem ſum placatus & humano generi reconciliatus. Hic tria ſunt alto animo perpendenda. 1. Quòd ſine Chriſto Deus ſit nobis iratus, idq́; propter peccatum, quo Deum offendimus. 2. Quòd ſolus Chriſtus ſit reconciliatio noſtri: ipſe enim eſt propiciatio pro peccato. Sanguis enim Ieſu Chriſti purgat nos ab omni iniquitate. 3. Quòd hæc paterna beneuolentia & reconciliatio ſit fide accipienda ac baptiſmo obſignanda. Hanc fidem ſequi debet noua

obedi-

obedientia & gratitudo erga Deum. Ecce habes summam Euangelij, ad quam in omni uita & mortis hora respicere debemus: non enim aliunde solida conscientiæ consolatio sumi potest. Atq; hæc sint breuiter dicta de narratione Euangelica.

DE SECVNDO.

Etsi usus ex ijs quæ dicta sunt facilè colligi potest: tamen quædam hîc capita recitabo: Primùm ergo sciamus, quòd noster Baptismus hîc consecretur, & sanctificetur aqua Baptismi per Christum, quia aqua baptizari dignatus est. Deinde totum spectaculum nobis ob oculos, tanquam in imagine Ecclesiam Christi depingit, hîc conspicitur Iohannes doctor in Ecclesia: ubi enim uerbum Dei non est, ubi non auditur docentis uox, illic Ecclesia monstrari non potest. Deinde Christus baptizatur: à benè enim instituta Ecclesiæ, usus Sacramentorum abesse non potest. Tertiò Christus baptizatus orat, cuius exemplum membra ipsius imitantur, & Deo uerum cultum ex fide præstent. Quartò, Filius stat in medio: uox Patris sonat de cœlo: Spiritus sanctus requiescit super Baptizatum: idem reuera hodiè fit in nostra Ecclesia: Deus enim Pater, Filius & Spiritus sanctus suæ Ecclesiæ adest, & per uocem prædicantium testatur suam beneuolentiam erga Christi Ecclesiam. Per Filij præsentiam testatur, quòd nos in filios adoptauerit, & per Spiritum sanctum testatur se gubernare Ecclesiam suam: unde & nos hanc fiduciam conci-

concipiamus, quòd portæ inferorum non sint præualituræ aduersus eam.

DE TERTIO.

Pleraq; quæ ad nostrum Baptismum pertinent, sunt in superioribus locis explicata: Quare breuiter quædam attingam, quæ præcipuè scire necessarium est, atq; duo dicam: quale sit signum Baptismus, & quæ sit uera eius meditatio.

Quale ergo signum est Baptismus? Primum est testimonium gratiæ, eiusq; & exhibitæ, & applicatæ baptizato, nimirum quòd Deus sit illi placatus per Christum, quod sanè testimonium requirit fidem. Deinde est symbolum hoc signum, quod quadam ratione docet: Est enim signum uirtutis spiritualis Christi, nimirum quòd Christus sua morte, sepultura, & resurrectione sit nostri liberatio à morte, sepulcro, & donator uitæ æternæ. Deinde est symbolum uitæ nouæ coram Deo, quemadmodum Paulus Rom. 6. docet his uerbis. Quotquot baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem eius baptizati sumus, consepulti igitur sumus cum ipso per Baptismum in mortem, ut quemadmodum Christus excitatis est ex mortuis, ita et nos in nouitate uitæ ambulemus.

Præterea, coram hominibus est tessara quædam profeßionis, qua testamur nos esse membra Christi, & hostes Diabolorum.

Meditatio pia Baptismi in his rebus posita est.

PRIMVM statuere oportet, quòd baptismus

mus noster sit firmißima quædam obsignatio, & Sacramentum nostræ reconciliationis cùm Deo.

DEINDE, Baptismus debet nobis esse perpetua quædam admonitio, quòd hæc reconciliatio sit facta, per sanguinem, mortem, sepulturam ac resurrectionem Christi.

TERTIO admonebit nos mortificationis carnis & uiuificationis spiritus, adeoq; perpetuæ in hoc mundo pœnitentiæ, & futuræ per Christum glorificationis.

QVARTO, admonebit nos, quòd regenerationis beneficium sit donum & opus totius Trinitatis, in cuius nomine baptizamur, ut ipsi adhæreamus, ac colamus per totam uitam, Cui honor & gloria, in secula seculorum, Amen.

DOMINICA PRIMA
IN QVADRAGESIMA
Euangelium Matth. 4.

TVnc Iesus subductus fuit in desertum à Spiritu, ut tentaretur à diabolo. Et cùm ieiunasset dies quadraginta ac noctes quadraginta, tandem esuriit. Et accedens ad eum tentator, dixit: Si filius Dei es, iube ut lapides hi panes fiant. At illi respondens, dixit: scriptum est: Non solo pane uicturus est homo, sed omni uerbo quod egreditur per os Dei, Tunc assumit illum Diabolus in sanctam ciuitatem

uitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum templi, dicitq; illi, Si filius es Dei, præcipita te deorſum: Nam ſcriptum eſt: Angelis ſuis mandaturus eſt de te, ac manibus tollent te, ne quando impingas in lapidem pedem tu=um. Dixit illi Ieſus: Rurſus ſcriptum eſt: non tentabis Dominum Deum tuum. Rurſum aſſumit illum Diabolus in montem excel-ſum ualdè, & commonſtrat ei omnia regna mundi, & gloriam illorum, & dicit illi: Hæc omnia dabo tibi, ſi proſtratus adoraueris me. Tunc dicit illi Ieſus: Abi Satana: ſcri-ptum eſt enim: Dominum Deum tuum ado-rabis, & illum ſolum coles. Tunc dimittit il-

lum Diabolus, & ecce Angeli accedebant ac ministrabant ei.

ENARRATIO TEXTVS.

QVemadmodum proximo die Dominico audiuimus historiam Baptismi Christi, in qua maximæ res continentur: Ita hoc Euangelium etiam partem historiæ Christi continet, uidelicet de eius ieiunio & tentatione: quibus rebus Deus singulari sapientia suum Filium humiliari uoluit, & ostendere, quàm uerum sit, quod olim prædixit: nimirum quòd ut serpens insidiaturus esset calcaneo Seminis mulieris, hoc est, quòd Christi personæ ac eius regno esset Satan positurus insidias (id quod hæc Historia uerißimum esse ostendit) ita idem Semen contriturum esse caput serpentis: Cuius rei specimen quoddam in hac Historia uidemus. Hæc omnia eò referenda sunt, ut & Christi obedientiam sub cruce discamus, & sciamus qualem clipeum oporteat oponere tentationibus & iaculis Diaboli. Loci duo.

I. De Ieiunio.

II. De Tentatione.

DE PRIMO.

In hoc loco duo spectanda sunt: Primùm quænam sit ratio ieiunij in genere. Deinde quid sentiendum sit de Christi ieiunio in specie.

Ieiunium quid et quotuplex? Ieiunium est abstinentia ad tempus à cibo & potu, qua corpus affligitur et ueluti mortificatur. Et est triplex: Indifferens, pium & impium.

Indiffe-

Indifferens ieiunium est, cùm uel præ inopia uel ualetudinis causa, uel ingenti aliquo animi mœrore abstinetur à cibo & potu. Hoc per se nec placet nec displicet Deo, uerùm prout fides et patientia adfuerint, placere & displicere putandum est.

Ieiunium pium, Christianum et acceptum Deo, est abstinentia non solùm à cibo & potu, qua corpus premitur et mortificatur: Verumetiam ab omnibus alijs rebus, quæ carni ullam uoluptatem adferre possunt, eò pertinens, ut plenũ sit spiritus imperium per ueram pœnitentiam, piam orationem, & seriam renunciationem omnium iniuriarum, quibus proximus lædi potest. Nam corporis afflictio per ieiunium, est symbolum mœroris animi propter peccatum, et testimonium ueræ pœnitentiæ. Huius fines sunt (propter quos & acceptum est) tres: Mortificatio carnis: Excitatio spiritus: & intensius omnis pietatis studium. Huiusmodi fuit ieiunium Pauli, cuius meminit 2. Cor. 6. & certè deberent pij homines sancto ieiunio sæpè spiritum excitare, ne carnis concupiscentijs succumberent.

Fines Iejunij

Est autem hoc sanctum et Christianum ieiunium duplex. Priuatum et solene. Priuatum, est quod quis sua sponte sibi imponit, uel pietatis excitandæ causa (quale ut sæpè aliâs, ita potißimum ante sacram synaxim, à quolibet Christiano, cuius caro hac castigatione indiget, institui uellem) uel officij noui capessendi gratia, ut se quis eo præparet ad meditationem officij, oretq; ut Deus auspicijs sui

Christianum Iejunium duplex. NB

muneris propicius aſpiret: huiuſmodi fuit olim ieiunium Moſis in monte, et Heliæ in deſerto, & ieiunium Chriſti in deſerto, cuius hîc fit mentio.

Solenne ieiunium pium et Chriſtianum, eſt, quod Magiſtratus pius, ſiue gubernatores Eccleſiarum indicunt, uel ut præſens malum: ut peſtis, gladius, ſectæ, ſeditiones etc. uera pœnitentia et inuocatione Dei tollatur aut mitigetur: uel ut mala quæ ob peccata graſſantia imminere uidentur, caueantur. Huius generis ieiunia à ſanctis Regibus et Prophetis ſæpè indicta ſunt, quæ Deo fuerunt grata propter pœnitentiam, fidem, inuocationem, caritatem, meditationem beatæ uitæ, et huiuſmodi alia, quæ in Chriſtiano ieiunio adeſſe ſolent & omnino debent. De hoc duplici ieiunio, priuato & ſolenni, tenenda eſt hæc regula, quòd ut priuatum liberum eſt in arbitrio cuiuſq; poſitum: Ita ſolenne mandato magiſtratus, caritatis lege, & publici commodi neceſſitate obligat, quare illud contumaciter uiolare grande peccatum eſt.

Regula de Ieiunio obſeruanda.

Impium ſeu Phariſaicum ieiunium, eſt abſtinentia à certo cibi genere, quæ putatur cultus Dei eſſe per ſe, & res Deo grata propter ipſum opus, ideoq; meritoria. Quaſi uerò Deus moraretur externa opera, ubi conſcientia eſt impura: & ieiunium per ſe eſſet in eo genere operum, quæ Deo immediatè & ſimpliciter probantur, quemadmodum ea, quæ in lege ſua, hoc eſt, Decalogo præſcribit, et non potius eſſet externum quoddam

exerci-

exercitium, & quædam corporalis exercitatio, alium finem spectans, nimirum ut pœnitentiæ, orationi, carni domandæ, caritati, meditationi beatæ uitæ subseruiat: Meritò ergo Prophetæ huiusmodi Hypocritica ieiunia damnant: in quibus plurima horrenda scelera concurrunt: Vt opinio cultus, fiducia operis, necessitas, coactio, delectus ciborum necessarius, modus ieiunandi, quo uel porci saginari poßint, meditatio fraudis & iniuriæ proximorum.

Potest autem hoc ieiunium Pharisaicum diuidi in duo genera, ut unum statum, aliud arbitrarium dicatur. Statum ordinarium est, & certo tempore anni affixum, quale apud Papistas quadragesimale ieiunium, ut uocant, & ieiunium quatuor temporum Apostolorum, quibus suffragia Apostolorum emere uoluerunt, & cuiusmodi plurima, in quibus nihil, præter meram superstitionem & multiplicem impietatem exercuerunt.

Ieiunij Pharisaici duo genera.

Arbitrarium ieiunium, est quod aliquis arbitrio suo, quo Deum sibi debitorem faciat, deligit: quale illius fuit, qui iactabundus in oratione sua ad Dominum ait: Ieiuno bis in Sabbato ubi suum ieiunium, ut opus sanctum & meritorium prædicat, ac Deum admonet, ne eius obliuiscatur.

Hæc sint dicta in genere de ieiunio, nunc pauca de Christi ieiunio adijciam. De hoc ita ait Euangelista: Tunc ductus est Iesus in desertum à spiritu, ut tentaretur à Diabolo, & cùm ieiunas-

ſed quadraginta diebus & quadraginta noctibus poſtea eſuriit. Hic primùm tempus notatur nimirum quòd ſtatim à Baptiſmo ieiunauerit. Deinde notatur locus, nempe deſertum. 3. Modus ieiunij, uidelicet quòd quagraginta diebus & noctibus abſq; omni cibo uixerit. 4. Miraculum, quòd & tanto tempore potuerit abſq; cibo uiuere, & quòd non eſurierit tanto ſpacio: nam non ſenſit famem priuſquam quadraginta dies & totidem noctes præterierant.

Sed cur Chriſtus hoc fecit? Primùm, ut hoc miraculo teſtaretur de ſua diuina potentia. Deinde propter figuram: Moſes enim typus Chriſti, in monte ieiunauit quadraginta dies & totidem noctes. 3. Vt ſatisfaceret pro gula primorum parentum & noſtra. 4. Propter uocationem: Hoc enim uſitatum Deo eſt, cùm uelit aliquem arduo officio præfici, ſicuti in Moſe & Helia uidemus. 5. Vt eſſet exemplum nobis, ut nos ſobrij perpetuò in timore Domini uiuamus.

Eſt igitur uſus ieiunij Chriſti agnoſcendus, qui eſt multiplex. 1. Vt cogitemus quantum fuerit humiliatus filius Dei. 2. Vt exemplo filij Dei ſobriæ orationi ſtudeamus. 3. Vt illi gratias agamus, qui noſtro nomine tantum ieiunium ſuſtinuit.

Deinde ab altera parte cauendus eſt abuſus, ne uidelicet abutamur hoc ſancto Chriſti ieiunio, quod fit, ſi uel præceptum uniuerſale faciamus ex hoc Chriſti facto: uel putemus nos fieri participes

ieiunij

ieiunij Christi per nostrum fictum ieiunium: uel suspicemur ieiunium nostrum peccatorum remissionem mereri, ex opere operato, sicuti Thomas Aquinas sacrilege docet: uel iudicemus cum Ambrosio hoc quadragesimale ieiunium à Pontificibus Ecclesiæ impositũ esse necessitatis, ita ut nemo pius habeatur, nisi qui hoc ieiunium seruârit. Hæ omnes opiniones pugnant ex diametro cum ipso fidei fundamento, quod est solius Christi merito saluari credentes.

At dicunt: Omnis Christi actio nostra est instructio: Is autem ieiunauit quadraginta dies: ergo nos debemus hoc factum Christi imitari. Verum quidem est, quòd dicunt, omnis Christi actio nostra est instructio, sed non est uerum, quòd omnis Christi actio sit nobis imitanda, id quod ex actionum Christi differentijs manifestum est: Sunt enim actiones Christi aliæ morales: aliæ miraculosæ: aliæ peculiares. Morales uitam ac mores nostros instruunt: est enim ipse perfectissimum uirtutum exemplar. Miraculosæ, inter quas hoc ieiunium numero, mentem nostram de ueritate doctrinæ Christi informant & confirmant. Peculiares seu piaculares sunt, quæ ad redemtionis & expiationis beneficium pertinent: Hæ salutis fiduciam in nobis fouebunt & alent. Atq; ita omnis Christi actio est quidem nostra instructio, sed non omnis imitanda sed tantùm quæ ad mores & uitam, iuxta legis decalogi præscriptum pertinent:

Licet'ne ergo ieiunium quadragesimale ieiunare? licet, modò seruentur in eo conditiones, quas suprà dixi in sancto & Christiano ieiunio seruandas esse. Et sanè apertè fateor isto tēpore singulari sobrietate opus esse, ad meditandum beneficium redemtionis, quòd tùm solet in nostris Ecclesijs quotidiè proponi in enarratione paßionis Dominicæ: sed coactio & neceßitas abesse debent.

DE SECVNDO.

Accedens ad eum tentator &c. In his Christi tentationibus uidere licet: Primùm, qànta sit audacia Satanæ & studium eius ad destruendum regnum Christi. Nam ne quidem filio Dei pepercit, sed eum accedit, tentat: & quemadmodum regnum Dei in Paradiso inuasit & superior est factus: Ita nouum Paradisum regnum Christi molitur destruere, ac eius regem telis tentationum adoritur. Deinde hìc licet uidere quàm sit humiliatus filius Dei, ut non solùm sit afflictus ieiunijs, uerumetiam tentationibus Satanæ sit petitus.

Cæterum, ut nos hinc salutarem instructionem accipiamus, Primùm de tentationibus Christi dicam. Deinde quare sit tentatus: Postremò, quid nobis doctrinæ & consolationis sit petendum ex tentationibus Christi.

In singulis tentationibus Christi, quæ tres hìc numerantur, quatuor spectemus. 1. Quæ occasio. 2. tentationis modus. 3. tentationis finis. 4. modus uictoriæ.

Quantùm

Quantùm itaq; ad primã attinet tentationem, eius occaſio hiſce Euangeliſtæ uerbis indicatur: Et cum ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſuriñt. Ecce qualem occaſionem nactus eſt. Chriſtus ieiunat: parat ſe ad officium capeſſendum: ſed Satan aliud molitur, & ex bono facto Chriſti eius perdendi materiam captat. Hoc perpetuum Satanæ ſtudium fuit, & ut benefactis ſanctorum & peccatis abutatur illis in perniciem: ſed nouit Deus qui ſunt ſui, & poteſt eos è tentatione eripere.

Tentationis modus ſequitur: ait enim tentator: Si filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant: finis huius tentationis fuit, Chriſto perſuadere, periculum facere, an Deus miraculo ſuam diuinitatem comprobare uellet: quod ſi non faceret, ut ſuſpicaretur Dominus ſe Deo curæ non eſſe. Pugnat ergo hæc tentatio cum prouidentia Dei, qua Deus ſuis filijs prouidet omnia, quæ ſunt ipſis ad ſalutem & præſentem uitam neceſſaria.

Modus uictoriæ ſequitur: Cui reſpondens dixit: Scriptum eſt, Non in ſolo pane uiuit homo: ſed in omni uerbo quod procedit de ore Dei. Hîc uidemus in uerbo Dei uictoriam eſſe ſitam aduerſus Satanã. Satan uult perſuadere Chriſto, quòd ſit periturus, niſi ex lapidibus panes faciat: ſed Chriſtus negat hominem uiuere ſolo pane ſeu cibo corporali. Cibus enim non nutrit, niſi accedat benedictio diuina, à qua panis robur capit.

ſcriptum eſt enim, Comedent & non ſaturabuntur. Scripturam autem huc adductam à Chriſto habes Deut. 12. Quo in loco conſolatur Moſes populum in deſerto, ubi nõ erat panis: ſed Deus Manna de cœlo dedit, & aquam de petra. Hanc promiſsionem Chriſtus ſibi atq; omnibus pijs applicat: ſignificans fore, ut in medio famis Deus ſuis ſit adfuturus et neceſſaria ſuppeditaturus. Huius promiſsionis exempla habemus in Iſraëlitis, Helia, Eliſæo, Moſe, & hîc in Chriſto. Huc illud Prophetæ: Non confundentur in templo malo, & in diebus famis ſaturabuntur. Hæc promiſsio, cùm ad nos quoq; pertineat, arripienda eſt fide, et opponenda eſt Satanæ, ne nos tentatione famis euertat. Atq; hæc de prima tentatione Chriſti & eius uſu ſint breuiter dicta. Secunda ſequitur.

II. Occaſio ſecundæ tentationis hiſce uerbis deſcribitur: Tunc aſſumſit eum Diabolis in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſupra pinnaculum Templi. Ecce occaſionem, Ecce artificium Satanæ, qui ex re qualibet perdendi materiam petit.

Modus tẽtationis additur, Si filius Dei tu es, mitte te deorſum: ſcriptum eſt enim, Angelis ſuis mandabit de te, & in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Finis, ut Chriſtus tentaret aliquid contra uocationem, ac ita in ſe iram Dei prouocaret, quemadmodum primi parentes fecerunt. Nam poſt-

postquam uidit maglignus iste, quòd Christus scriptura se erigit, conatur scripturam mendacijs suis inuoluere. Psalmus ille, quem citat Satan, loquitur de prouidentia Dei, quòd uelit Deus quemlibet pium in suis uijs, hoc est, in suo uitæ genere et uocatione legitima conseruare: non præcipit, ut aliquid temerariè faciamus contra uocationem. Sed quomodo Christus hoc Satanæ telum ignitum extinxit? Verbo: ait enim. Rursus est scriptum: Non tentabis Dominum Deum tuum. Hæc habemus Deut. 6. ubi tentare Deum significat aliquid audere per diffidentiam: siue in rebus prosperis siue aduersis: quare talis tentatio aduersatur fidei & Dei timori. Qui enim in rebus prosperis securus uiuit, & deponit timorem Dei, is certò tentat Deum contra primum præceptum: rursus qui in calamitosis succumbit, quasi Deus nullam nostri curam gereret, etiam tentat Deum uocando in dubium eius promißiones. Ecclesia hodiè uexatur cruce, & experitur foris pugnam & intus terrorem, hìc certè non est tentandus Deus: non est dicendum, si sumus eius populus: si uerum est hoc Euangelium quod profitemur, cur ergo non hoc tempore nos iuuat? cur hostibus omnia tam prosperè succedere permittit? hic fortiter cum Christo dicamus, Non tentabis Dominum Deum tuum. Sequitur tertia tentatio.

Tentare Deum quid?

Tertiæ tentationis occasio hisce uerbis indicatur: Iterum assumsit eum Diabolus in montem

III

tem excelsum ualde, & ostendit ei omnia regna mundi & gloriam illorum. *Vide, in prima tentatione abusus est cruce Christi ad ipsum tentandum: nunc illi regna mundi proponit, ut illorum gloria perstringatur ac ruat contra Deum. Tentatio hæc est:* Hæc omnia dabo tibi, si cadens adoraueris me: *Finis fuit, ut Christus fieret idolatra: sed contra hanc tentationem uictoria potitur Dominus. Primùm repellendo Satanam, qui ausus est sibi arrogare diuinos honores. Deinde perfodiendo ipsum gladio Dei dicens: scriptum est,* Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. *Hæc scriptura habetur Deut. 6. in qua duo sunt: præceptio & prohibitio. Præcipit enim, ut unum Deum adoremus, & ei seruiamus diuinis cultibus, iuxta primam Tabulam: prohibet ut ullis creaturis istum honorem tribuamus, siue Diabolis, siue hominibus, siue Angelis. Sit hæc regula nobis perpetuò in conspectu aduersus omnes Papistarum dolos.*

Sed cur tentatus est Christus? 1. Vt nos tentati sciamus nos habere pontificem per omnia tentatū. Deinde, ut nos eius exemplum erudiat, ne sinamus Diabolum ullis rebus nos auocare à uero timore Dei. Cùm ergo uult nobis persuadere, quod non simus Deo curæ, quando premimur cruce & multis ærumnis, respiciamus ad filium Dei, et gladio, quo ipse usus est, reprimamus hostem. Cùm nos solicitat, ut aliquid tentemus contra uocationem, unde

conijci

conijci poßimus in ſalutis & uitæ diſcrimen, opponamus gladium Dei. Cùm magis præmijs nos inuitet ad idolatriam, caueamus ne iſtis hamis nos in naſſam damnationis pertrahat. Breuiter, in tota uita laboremus, & creſcamus in uera Dei cognitione, & muniamur aduerſus Satanam præſentia filij Dei, Cui uictori noſtro unà cum Patre & Spiritu ſancto ſit gloria in ſecula, Amen.

DOMINICA SECVNDA IN QVADRAGESIMA

Euangelium Matth. 15.

ET digreſſus illinc Ieſus, ſeceſsit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Cananęa,

quæ

quæ à finibus illis uenerat, clamabat ad illum, dicens: Miserere mei Domine, fili Dauid: filia mea miserè à Dæmonio agitatur. Ille uerò non respondit ei uerbum. Et accedentes discipuli eius, rogabant illum, dicentes: Amitte illam, nam clamat post nos: at ille respondens, dixit: Non sum missus nisi ad oues perditas domus Israëliticæ. Illa uerò uenit & adorauit eum, dicens: Domine succurre mihi. At ille respondens, dixit: Non est honestum sumere panem filiorum & obijcere catellis. Hæc autem respondit: Certè Domine, etenim catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa Dominorum suorum. Tunc respondens Iesus, dixit illi: ô mulier, magna est fides tua fiat tibi sicut uis, & sanata fuit filia eius ex eo tempore.

ENARRATIO TEXTVS.

HOc Euangelium ad nos gentes præcipuè pertinet: Exemplum enim huius mulieris Ethnicæ, gentes recipi docet. Nam ut eam inuocantem recepit & iuuit: ita nos quoq; uult recipere: non enim apud Dominum est acceptio personarum, ut & Petrus ait: In ueritate comperio, quòd non sit personarum acceptor Deus: sed in omni gente, qui timet Dominum & operatur iusticiam, acceptus est illi. Est autem hoc immotum decretum Dei, quòd ut omnes impœnitentes abijciat & damnet: Ita quicunq; agunt pœnitentiam, & ex fide Deum inuo-

inuocant per Mediatorem unicum Iesum Christum recipiantur, & sola bonitate Dei saluentur. Cuius decreti exemplum uidemus in hac muliere, quæ sub cruce inuocat exauditur, et fide iustificata saluatur, iuxta illud Ioëlis: Omnis qui inuocauerit Nomen Domini, saluus erit. Loci tres:

I. Quæ uera & salutaris pœnitentia.
II. Cur Christus hanc mulierem repulerit.
III. Viua imago ueræ Ecclesiæ.

DE PRIMO.

Omnino necessarium est rectè doceri homines de uera pœnitentia: ea enim nisi adfuerit, nemo saluari potest: ideo dicam clarè & distinctè quid sit salutaris pœnitentia: quomodo fiat: & quibus absoluatur partibus.

Christiana & salutaris pœnitentia absq; omni dubio, est conuersio hominis ad Deum, ut fiat noua creatura, iuxta ipsius uoluntatem, quantum fieri potest in hac infirmitate, uiuens: Vel, ut clarius dicam, salutaris pœnitentia est uerus dolor de offensa Dei, cum uoto ac spe ueniæ propter uictimam filij Dei, & uoluntate, singulariq; studio omne posthac peccatum uitandi, Deoq; totam uitam posthac approbandi.

Hanc esse ueram definitionem salutaris pœnitentiæ, unico Ezechielis testimonio ostendi potest. Hic enim Propheta cap. 18. ita ait: Conuertimini et agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus ue-

ſtris, & non erit uobis in ruinam iniquitas: proijcite à uobis omnes iniquitates ueſtras, & facite uobis cor nouum & ſpiritum nouum.

Hoc teſtimonio tria continentur: Primum eſt inuitatio ad pœnitentiam: Nemo, inquit Dominus, uenit ad me, niſi quem Pater traxerit. Secundum eſt promiſsio: Non erit uobis in ruinam iniquitas. Tertium eſt pœnitentiæ deſcriptio: Agite, inquit, pœnitentiam: Vult nos ergo dolere de offenſa Dei. Proijcite à uobis omnes iniquitates ueſtras: ergo fugam et odiũ peccati requirit. Cùm ait, conuertimini ad Deum, fidem requirit, ſine qua nemo ad Deum conuerti poteſt: fide enim, ut inquit Paulus, acceſſum habemus ad Deum. Præterea cùm additur: facite uobis cor nouum, et ſpiritum nouum, ut noua ſimus creatura poſtulat, iuxta Dei uoluntatem uiuentes. Hinc cõſicitur quòd uera et ſalutaris pœnitentia ſit dolor uerus de offenſa Dei, cum uoto ac ſpe ueniæ, ardentiq́; ſtudio omne peccatum uitandi, ac Deo in poſterum totam uitam approbandi. Hoc in illuſtri exemplo clarius uideamus. Dauid poſt horrendum lapſum in adulterium & homicidium, pœnitentiam agit iuxta formam in Pſalmo expreſſam. Primùm ait: Miſerere mei Deus ſecundum magnum miſericordiam tuam. Hic & dolet ob ſuam miſeriam, quòd Deum adeò indignè offenderit, & agnoſcit Deum miſericordem: unde uotum & ſpes in eo extitit, ac uiua in Meſsiam fiducia. Quantus autem fuerit dolor, quantaq́; fides, qua

qua ſuparauit dolorem, idem Pſalmus multis uerbis indicat: cùm autem addit in eodem Pſalmo: Spiritum nouum crea in uiſceribus meis, ſe nouam creaturam fieri optat. Huiuſmodi multa ſunt exempla: ut Adam, Manaßis, Petri, Latronis, Magdalenæ &c. quæ nos cogitare oportet, ut illorum exemplo & erudiamur de uera pœnitentia, & ſeriam pœnitentiam cum illis agamus.

Etſi autem ex ijs, quæ diximus, mediocriter intelligi poteſt, quomodo fiat uera pœnitentia: tamen illud diſtinctius declarare uolo: nihil enim homini magis neceſſarium eſt, quàm ut uera pœnitentia reconcilietur Deo & ſaluetur. Vt igitur ſciamus quomodo uera pœnitentia agatur, obſeruanda ſunt ſeptem puncta.

1. Noticia Dei requirentis obedientiam. Hæc ſumitur ex Decalogo: Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti etc. Hîc requirit Deus agnitionem ſui: deinde ſequitur qualem obedientiam poſtulat: Nõ habebis Deos alienos coram me. Tertiò comminationes additæ teſtantur, quod damnet inobedientiam: uiſitans (ait) iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem. Poſtremò etiam de Deo ſciendum eſt, quòd ſit miſericors, ſecundum uocem Euangelij. Antequam igitur ad ueram pœnitentiam pateat aditus, requiritur noticia Dei requirentis obedientiam, iudicantis & damnantis ſeriò inobedientiam, et rurſus miſerentis & recipientis peccatores in gratiam propter Mediatorem.

2. Hanc noticiam sequi debet examen factorum nostrorum ad Legem Dei, & singula præcepta seorsim sunt consideranda. Primùm ergo in hoc examine uide, an Deũ habeas cui soli fidas, an ipsum timeas, an ames, an totis uiribus colas, an ipsius nomen tibi sit sacrosanctum, an ipsum prædices, celebres, inuoces, quemadmodum primæ Tabulæ præcepta præcipiunt, Ad eundem modum examen instituendum est in secunda Tabula de proximo etc. Ex hoc examine uenies in cognitionem tuæ turpitudinis, & iustæ damnationis propter Dei offensam: huiusmodi examen à nobis requirit, quoties scriptura nos hortatur ad pœnitentiam.
3. Hoc examine inito ex agnitione peccati, & iudicij Dei, oritur uehemens pauor in conscientia, quem pauorem augent circumstantiæ iudicij Dei, quæ sunt præsentes calamitates, tyrannis diaboli, infernales pœnæ, mors æterna & damnatio.
4. In hoc ingenti pauore, nisi fides succureret, infiniti homines perirent. Nam in hoc pauore, ex contemplatione misericordiæ Dei promissæ propter Christum, concipitur fiducia remißionis peccatorum. Atq; ita homo tanquam ex inferno eluctatur & apprehendit manum filij Dei, qui se ex inferno eripit. Hic mens promißiones Dei cogitat, intuetur filium Dei pendentem in cruce pro tuis & meis peccatis: Audit uocem Ioelis consolatione plenißimam: Conuertimini ad Dominum Deum uestrum, quia gratiosus & misericors est, tardus

ad iram, & uelox ad pietatem, & parcens super malicia. Harum promißionum exempla considerentur, ut nos istis confirmemus.

5. Cognita hac Dei misericordia peccator concipit spem ueniæ, & incipit palàm suum deplorare peccatum, confitetur Deo suam turpitudinem, & confugit seria oratione & ardenti corde ad misericordiam Dei.

6. Qui hoc pacto per hos gradus ascendit: Primùm agnoscens Deum, ipsius Iudicium & misericordiam, sicuti iam expositum est, is hac fiducia absoluitur à peccato suo, & iustificatur corã Deo, non sua iusticia, sed Christi, quæ omni credenti imputatur. Nam uera nostri iustificatio est credentis personæ in Christum absolutio à peccato, imputatio iusticiæ Christi, acceptatio ad uitam æternam gratis propter Christum.

7. Iustificatus fide & adoptatus in filium & regeneratus agit gratias Deo, celebrat Deum, et totam uitam in posterum emendat.

Verùm ut hæc clarius à nobis intelligi poßint, proponam exemplum salutaris pœnitentiæ, de qua audistis, & sumam Manassem regem Iuda, in cuius pœnitentia salutari hæc omnia conspiciuntur, quemadmodum in ipsius oratione apparet.

PRIMVM enim cùm inquit, DOMINE omnipotens, Deus patrum nostrorum Abraham et Isaac & Iacob, quem omnes pauent & tremunt à uultu uirtutis tuæ, & insustentabilis est ira com-

minationis tuæ super peccatores, immensa uerò et inperuestigabilis misericordia promißionis tuæ, quoniam tu es Dominus altißimus, gratiosus, misericors, & multum miserens, & pœnitens super malicias hominum.

In his uerbis Manaßis, est 1. Agnitio Dei. 2. Debitæ obedientiæ testificatio. 3. Iudicij diuini in peccatores confeßio. 4. Misericordiæ noticia et prædicatio.

DEINDE secundum sequitur, uidelicet examen factorum Manaßis ad normam legis, ita enim ait: Peccaui super numerum arenæ maris, multiplicatæ sunt iniquitates meæ Domine.

TERTIO, quantus pauor fuerit in corde ipsius ostendit, cùm ait: Et non sum dignus intueri & aspicere altitudinem cœli præ multitudine iniquitatum mearum.

QVARTO in his pauoribus erigit se cogitatione misericordiæ, & ait: Et nunc flecto genua cordis mei precans ad te Domine, qui promisisti pœnitentiam et remißonem peccatorum, qui peccauerunt tibi.

QVINTO sequitur ueniæ precatio: Quare peto rogans te: Remitte mihi Domine, remitte mihi, & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neq; in æternum iratus reserues mala mihi, quia tu te Deus, Deus, inquam pœnitentium, & in me ostendas omnem bonitatem tuam.

SEXTO, hæc præcatus statuit se exauditum

&

& iustificatũ: quare et addit, Quia indignum sal=uabis me secundum magnam misericordiam tuam. Hic Manasses iustus fide factus, noua est creatura.

SEPTIMO, hanc gratuitam iustificationem sequitur emendatio in tota uita. Vnde sequitur in ipsius oratione: Et laudabo te semper omnib. dieb. uitæ meæ, quoniam te laudat omnis uirtus cœlorũ, & tibi est gloria in secula seculorum, Amen.

Hanc rationem agendi pœnitentiam omnes sancti semper sunt secuti. Dauid agnoscit Deũ, agno=scit iudicium Dei, agnoscit misericordiam, suum factum examinat, pauet ob peccatum: erigit se fi=ducia misericordiæ, precatur ueniam, iustificatur fide, iustificatus Deum celebrat. Hæc in Psalmo 51. conspiciuntur.

Audiuimus quid sit pœnitentia, & quomodo fiat, iam quæ sunt eius capitales partes tenendum est, & numerantur tres, quæ sunt Contritio, Fides, & Noua uita.

Ad contritionem requiruntur prima tria, quæ sunt agnitio Dei, examen facti & pauor consci=entiæ ob peccatum.

Ad fidem tria proxima, cogitatio misericor=diæ, petitio ueniæ, & iustificatio.

Ad nouam uitam requiritur ultimum, quod in cordis, oris, & uitæ institutione secundum Legem Dei consistit.

DE SECVNDO.

Scribitur in hoc Euangelio, quòd Christus re=

pulerit hanc mulierem. Quare hoc facit? quare dicit se tantùm missum esse ad oues quæ perierunt de domo Israël? An non idem Dominus est, qui dicit, Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis &c. Respondeo: Dominus hoc fecit non sine magnis causis. 1. Hoc fecit ut mulieris fides hac mora exerceretur & cresceret. 2. Vt esset exemplum pietatis aduersus pertinaces Iudæos, qui Christum contemserunt. 3. Vt ostenderet Dominus se uelle uinci à nobis aßiduitate præcum nostrarum. 4. Vt hoc exemplo doceret præsentes spectatores ueram pietatis indolem. Sed Dominus aliam causam aßignat, cur hanc mulierem repulerit: dicit enim, Non sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt de domo Israël. Respondeo: Hoc non dicit Christus, quasi negaret gentibus accessum ad gratiam suam: Fuit enim illa mulier gentilis, sed aliæ causæ sunt. 1. Vult hîc notare obstinatam maliciam & ingratitudinem Iudæorum, qui Christum peculiariter ad se missum nō agnouerunt. 2. Quòd uerbum Dei ipse Christus, ante mortem suam prædicaret Iudæis, & post mortem daret mandatum prædicandi gentibus: Nam Dominus prohibuerat prædicare Euangelium inter gentes ante suam mortem. Verùm postea cùm à morte excitatus esset, dedit hoc mandatum Apostolis: Ite in mundum uniuersum, & prædicate Euangelium omni creaturæ &c. Hoc mandatum manifestè ostendit, quòd Christi beneficia ad Iudæos & gentes pertinent,

hoc

hoc est, quòd omnes ex Iudæis & gentibus, qui CHRISTVM recipiunt, & ueram pœnitentiam agunt, sint participes beneficiorum Christi, ita ut ipsius sanguine omnia illorum peccata sint abolita, & tandem in extremo die surgant ad beatam immortalitatem & uitam æternam. Verùm qui CHRISTVM recipere recusant, uiuentes absq; pœnitentia, illi absq; misericordia æternis pœnis cum Diabolo puniuntur: Nam sicut Dominus fuit, est, & erit misericors omnibus agentibus pœnitentiam, absq; omni conditione personarum: ita fuit, est & erit implacabilis iudex eorum, qui pœnitentiam non agunt: non moratur, siue simus reges, siue nobiles, siue ciues, siue rustici.

DE TERTIO.

Pulcerrima imago Ecclesiæ Christi, & singulorum membrorum describitur in hac Cananæa muliere. Primùm enim quemadmodum hæc Cananæa mulier obruitur calamitate: ita & tota Ecclesia & singula eius membra. Hinc Paulus: Omnes qui uolunt piè uiuere in Christo, persecutionem patiantur. Hoc Christus docet cùm iubet nos tollere iugum suum: Vult enim Deus nos fieri conformes suo Filio in afflictionibus & ærumnis, qui olim sumus illi futuri conformes in gloria, Roman. 8. 2. Ecclesia in his calamitatibus orat opem: nam nullum aliud asylum habet Ecclesia, quàm orationem ad DEVM, qua impetratur auxilium.

3. Christus uidetur auertere aurem, dum nõ statim impetramus quæ uolumus. 4. Ecclesia exemplo huius mulieris non desinit precari: sed perseuerabit in oratione, donec impetrauerit quod petit.

Porrò singula membra Ecclesiæ hinc quòd discant habent.

1. Vnusquisq; nostrûm se agnoscat Canæum, hoc est, impium & indignum gratia Dei.

2. Clamet cum hac muliere, miserere, miserere.

3. Si tentaris, persiste tamen huius mulieris exemplo: si non hodie aut cras te exaudierit: tuæ tamen preces non erunt inanes, sed uerè exaudientur propter Christum, si ex fide, huius mulieris exemplo, oraueris.

4. Agnosce te canem cum hac muliere: sed talem, qui ex micis cadentibus de mensa domini sui saturetur, ideoq; in oratione persistite.

5. Futurum est & tibi, quod huic mulieri accidit, quæ prius canis dicebatur, mox pro filia agnita est: tanta est misericordia Domini, Cui honor & gloria in secula seculorum, Amen.

DOMINICA TERTIA IN QVADRAGESIMA,

Euangelium Luc. 11.

ET erat eijciens Dæmonium, & illud erat mutum, cumq; eiecisset dæmonium, locutus est mutus, et admiratæ sunt turbę. Quidam autem ex eis dixerunt: per Beelzebub prin-

principem dæmoniorum eijcit dæmonia. Et alij tentantes, signum de cœlo quærebant ab eo: ipse autem cùm sciret cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum aduersus seipsum diuisum, desolatur & domus supra domum cadit. Quòd si Satanas quoque aduersus seipsum diuisus est, quomodo stabit regnum eius? quia dicitis: per Beelzebub me eijcere dæmonia. Quòd si ego Beelzebub præsidio eijcio dæmonia, Filij uestri cuius præsidio exijciunt? ideò ipsi iudices uestri erunt. Porrò si digito Dei eijcio dæmonia, profectò peruenit ad uos regnum Dei. Cùm fortis armatus custodit atrium suum, in pa-

ce ſunt ea quæ poſſidet: Vbi uerò fortior eo ſuperueniens, uicerit eum, uniuerſa arma eius aufert, in quibus confidebat, & ſpolia eius diſtribuit. Qui non eſt mecum, contra me eſt, & qui non colligit mecum, diſpergit: Cùm immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arentia, quærens requiem, & non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam, unde exiui. Et cùm uenerit, inuenit eam ſcopis mundatam atq; ornatam, tunc uadit, & aſſumit ſeptem alios Spiritus ſecum nequiores ipſo, & ingreſſi habitant ibi, & fiunt extrema hominis illius peiora primis. Factum eſt autem, cùm hæc diceret, extollens uocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus uenter qui te portauit, & ubera quæ ſuxiſti. At ille dixit: Quinimo: Beati qui audiunt ſermonem Dei, & cuſtodiunt illum.

ENARRATIO TEXTVS.

HOC Euangelium, dilecti, clarè oſtendit, cur Chriſtus uenerit in hunc mundum, et aſſumſerit humanam naturam, nimirum ut & nouum regnum incoaret, & regnum Diaboli aboleret, hoc eſt, quòd Deus dicit Gene. 3. Semen mulieris conteret caput Serpentis, quod Iohannes interpretatur, cùm ait: Chriſtus apparuit, ut deſtrueret opera Diaboli, hoc eſt, regnum Diaboli, quod à peccato incipit, peccato ædificatur, damnatione

æterna absoluitur. Huius Satanæ regni destructorem declarat se Christus in hoc Euangelio, dum liberat hominem obsessum à Diabolo. Nam cùm Diabolum expellit, primùm significat se potentiorem diabolo esse. Deinde se ipsius hostem declarat. Tum signo ostendit se humani generis saluatorem. Præterea ostenditur hic ingratitudo mundi erga suum Saluatorem, cùm impij Iudæi adscribunt Satanæ opera Dei. Postremò in fine huius Euangelij, mulier clamãs dat Christo occasionem monstrandi ueram beatitudinem: Nam dum mulier clamat: Beatus uenter qui te portauit, Is respondet: quinimo, Beati qui audiunt uerbum Dei & custodiunt illud.

Loci quatuor.

I. Differentia regni Satanæ & regni Christi.

II. Contentio inter Iudæos & Christum, in qua Iudæi reprehendunt Christi factum, ipse uerò illud defendit.

III. Quid futurum est illis, qui Christum receptum rursus reijciunt, obtemperantes Satanæ.

IIII. Quæ sit uera beatitudo & felicitas.

DE PRIMO.

Et Iesus eijciens Dæmonium. Hæc uerba apertè testantur duo diuersa esse regna: Christi & Satanæ, & esse maximam differentiam inter hæc duo diuersa regna, adeò ut nunquam inter ea conuenire poßit. Cùm ergo Diabolus & Christus duo sint potētißimi diuersorum regnorum reges,

de utroq; dicemus, ut intelligatur, quantùm mali est in Satanæ regno, & quantùm boni & felicitatis in Iesu Christi salutari regno.

De Diabolo hæc quatuor puncta consideranda sunt. 1. Quis sit. 2. Quid faciat. 3. Cur faciat. 4. Cur Deus permittat ut faciat.

Quis ergo est? Quantum ad naturam, est creatura Dei, sicuti Angeli Dei: quantum ad studium & peruersitatem, quam ex se habet, est mendax, latro, fur: qui perpetuo homicidio & mendacio gaudet, & nihil magis expetit, quàm humani generis æternum interitum. Quod talis sit Diabolus, docet fraus eius, qua primos homines decepit.

Quid facit Diabolus? Videmus in hoc Euangelio, quòd hunc miserum hominem reddat cœcum et mutum. Considera, quæso, hic Diaboli crudelem tyrannidem aduersus hunc miserum. 1. Aures obturat illi. Quare? ne uerbum Dei audiat. Cur hoc cupit? Quia scit Diabolus primum gradum in cœlum esse, uerbum Dei audire: Nemo enim sine auditu uerbi Dei unquam salutem consecutus est: Euangelium enim, ut inquit Paulus, est potentia Dei in salutem omni credenti. 2. Cor obsidet, ne uerbum in eo locum habeat. Quare hoc facit? Quia scit sine fide, quæ ex uerbi auditu est, neminem iustificari. Nam ut Christus dicit, qui non credit, ira Dei manet super eum. 3. Reddit mutum. Quare? ne confiteatur Christum suum saluatorem: nam scit neminem saluũ fieri sine oris confeßione: sic enim

Paulus

Paulus Rom.10.ait. Corde creditur ad iusticiam, ore fit confeßio ad salutem.4. Reddit hunc miserum cœcum ne uideat. Quare? ne uideat opera Dei enarrantia gloriam Dei, ut Dauid testatur, cùm ait: Cœli enarrant gloriam Dei, & opera eius annunciat firmamentum. Ecce occludit Satan huic misero homini omnes uias salutis.

Quare hoc facit iste malignus? 1. Quia ipse damnatus est, & nullam salutis spem habet. 2. Odio Christi tanto laborat, quòd ipsius regnum ferre nō potest. 3. Odio implacabili, aduersus humanum genus inflammatur, adeò ut cupiat omnes secum æternùm damnari: Ideò Petrus inquit, 1. Petri 5. Diabolus, ut Leo rugiens circumit, quærens quem deuoret.

Sed cur Deus hoc permittit Satanæ, ut ita homines uexet? 1. Hanc pœnam nostro peccato meruimus: quicquid enim nobis mali acciderit, nobis ipsis adscribemus, & causam in nobis ipsis quæremus. 2. Deus hoc permittit, ut intelligamus quanta sint beneficia Christi erga Ecclesiam: nemo enim melius intelligit libertatis aut sanitatis commoda, quàm qui aliquādo carceris mala et morbi molestias expertus est. 3. Vt Christum inuocemus contra Diabolum, qui solus eum superare potest. 4. Vt fide nos aduersus illum muniamus, iuxta illud: Cui fortes resistite in fide. Est enim fides uictoria mūdi, ut ait Iohannes: Hæc est uictoria quæ uincit mundum, fides uestra. 5. Vt præsentia Christi liberati à

Satanæ

Satanæ, tyrannide, et agnoscamus Christum in nobis habitare, iuxta illud 1.Reg.17. Vt sciat omnis terra, quòd sit Deus in Israel, id est, in Ecclesia, & Deum prædicemus qui nos liberat.

De Diabolo audiuimus, quis sit, quid faciat, cur Ecclesiæ exitio studeat, & cur id Deus permittat: Nunc de rege Christo audiamus, de quo dicam: Quis sit, quid faciat, & cur faciat.

Quis est Christus? Deus & homo à Patre ante secula natus, æternus Deus cum æterno Patre & Spiritu sancto, quemadmodum in Symbolis confitemur: Descendit de cœlo propter nostram salutem, & assumsit humanam naturam, ut sua morte liberaret nos ab æterna morte & supplicio.

Quid facit? Hoc docet nos præsens Euangelium. 1. Aperit huic surdo aures: Deinde eijcit ex illo Diabolum: soluit linguam, ut loqui posśit: oculos quoq; aperit. Hoc ipsum quotidiè facit in sua Ecclesia. 1. Aperit aures, ut audiamus uerbum: quicunq; enim libenter audit uerbum Dei, sciat aures suas apertas esse, & qui contrà non audit uerbum libenter, sciat suas aures adhuc à Satana obturatas esse. Quare qui nondum habet aures ad audiendum uerbum, confugiat ad Christum, i solus aperit. 2. Cor à Diabolo liberat, ut credere posśimus: nam Iohannis 6. docet Christus, quòd fides sit opus Dei: ita enim ait: Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem ipse misit. Si ergo non credis, adhuc diabolus occupat cor tuum: quare Christus adeundus

dus est, qui solus eum superare potest. 3. Soluit linguam, ut cum ore etiam confitearis, prædices & inuoces.

Cur autem hoc facit Christus? 1. Quia est amans hominum, quorum naturam assumsit, quando homo conceptus & natus est ex Maria uirgine. 2. Quia est hostis Diaboli. 3. Quia officium eius est, ut hostis sui Diaboli regnum inuadat, ipsum hostem spoliet, ac omnes in se credentes donet uita æterna.

Ex his iam apparet, quantū sit discriminis inter regnum Diaboli et Christi. In regno diaboli est peccatum & mors: In regno Christi est iusticia & uita. In regno Satanæ est damnatio: in regno Christi est absolutio à damnatione, & salus. In regno Satanæ sunt tenebræ: in regno Christi est lux perpetua. In regno Satanæ est cruciatus: in regno Christi est gaudium. In regno Satanæ conspicitur diabolus cum damnatis omnibus: in regno Christi Sancti fruuntur conspectu Dei & immortalitatis gloria, per Christum Iesum. Hinc ergo admoneamur, & quanto cum studio fugiendum sit regnum Satanæ, & quanta diligentia conandum sit, ut ciues constituamur beati regni Christi.

DE SECVNDO.

Iudæi uidentes hoc factum Christi, tanquam legati Satanæ, se totis uiribus Christo opponunt, & dicunt, in Beelzebub principi Dæmoniorum eijcit dæmonia. Vide quanta sit mundi malicia:

Dei

Dei opus diabolo aſcribit, quò in peccatis ſuis moriatur. Quis mortalium tanta inſania inſurgeret aduerſus Chriſtum, niſi ſpiritu Satanæ excitaretur? Verùm Chriſtus illam contumeliam Dei nequaquam fert, ſed fortiſsimis argumentis iſtam Diabolicam contumeliam confutat.

PRIMVM argumentum: Nemo poteſt per unum Diabolum alium eijcere: Ergo uos improbè aſſeritis me in nomine Beelzebub eijcere dæmonia: Nam ſi unus Diabolus alij Diabolo uim faceret, & eum eijceret, non eſſet ſtabile regnum Diaboli. Nunc autem uidemus regnum Satanæ maximè ſtabile, & firmum eſſe. Nam omne regnum contra ſe diuiſum, deſolabitur: Vbicunq; enim eſt diſcordia, ibi certus expectandus eſt interitus.

SECVNDVM argumentum eſt: Si ego in nomine Beelzebub eijcio dæmonia: ueſtri quoq; filij in eodem nomine eijciunt dæmonia: ſed hoc ueſtro ipſorum iudicio eſt falſum: nam uos Dei uirtute illos dæmonia eijcere fatemini: quare improbè facitis, cùm me dæmonia in nomine Beelzebub eijcere aſſeritis.

TERTIVM argumentum: In digito Dei, id eſt, potentia diuina eijcio dæmonia, ergo falsò Diabolo aſcribitis opus meum.

QVARTVM argumentum: Fortis à fortiori ſuperatur: Diabolus à me ſuperatur: Nam illum eijcio, illius ſpolia capio: igitur ſum illo fortior. Cùm fortis armatus cuſtodit atrium ſuum,

in

in pace ſunt ea quæ poſſidet. Quis eſt ille fortis armatus? Serpens antiquus: Cuſtodit atrium ſuum dum habitat in incredulis, dum hominum ſenſus excæcat, ne Chriſtum agnoſcant: atq; tum omnia quæ poßidet, ſunt in pace, quando ſcilicet ſilet uerbum Dei, & ſonant humanæ traditiones. Verùm cùm gladius ſtringitur, quod eſt uerbum Dei, mox diabolus cogitur cedere: nam Chriſtus qui in uerbo eſt, potentior eſt Satana.

QVINTVM argumentum: Qui non eſt mecum, contra me eſt, & qui non colligit mecum, diſpergit, hoc eſt, diabolus dißipat Eccleſiam, & ego colligo Eccleſiam, ergo inter me & diabolum non conuenit, quòd autem diabolus dißipet Eccleſiam, probat pulcerrima ſimilitudine.

DE TERTIO.

Cùm immundus Spiritus exierit de homine, hoc eſt, cùm diabolus, qui et ipſe immundus eſt, & animos hominum coinquinare multis modis ſolet, exierit de homine, quemadmodum iam de miſero hoc, qui obſeſſus erat, mea uirtute eiectus eſt. Quid tum facit? Ambulat per loca inaquoſa, quærens requiem, & non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam unde exiui: Ambulat per loca inaquoſa, id eſt, per corda non irrigata flumine S. ſancti. Quid eſt quòd quærat requiem & non inueniat? hoc dicto ſignificatur eius ſtudium: non enim ſatis eſt ei nocuiſſe, niſi magis noceat. Tanto perdendi homines ſtudio laborat, non con=

tentus est multa corda poßidere, nisi ad ea redeat, à quibus antea expulsus: unde dicit: Reuertar in domum meam unde exiui. His uerbis significatur, quòd non sinat intentatos eos, qui fide purgati sunt: sed conetur rursus, in eorum corda intrare, quò eos à regno CHRISTI abducat: quod cùm fit, fiunt nouißima hominis illius peiora prioribus, quia fit de nouo hostis Christi, expellit Spiritum sanctum, & grauiores pœnas luet, nisi rursus per ueram pœnitentiam eiecerit diabolum. Obseruemus ergo, quàm periculosum sit ijs, qui semel Christo dederunt nomina, & rursus se iugo Diaboli subijciunt. Hi enim ut grauißimè in Spiritum sanctum peccant, ita etiam grauißimæ pœnæ sunt ipsis metuendæ. Quare qui salutis suæ ulla tanguntur cura, citò resipiscant, & strenuè aduersus Satanam militent: ne eos rursus in peccatorum diluuium præcipitet.

DE QVARTO.

Factum est cùm hęc diceret, extollens uocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus uenter &c. At ille dixit: Quinimo, Beati qui audiunt uerbum Dei & custodiunt illud. Hìc primùm obseruemus diuersa hominum iudicia de uerbo Dei. Quidam admirantur et amāt uerbum, ut hæc mulier: Quidam male loquūtur de uerbo, ut illi, contra quos hic Christus agit. Nam semper à principio mundi fuerunt tales auditores uerbi. Cain uerbum contemsit: Abel amauit. Nohe

emauit uerbum: et reliquus totus mundus contemsit. Tempore Hieremiæ paucißimi uerbum Prophetarum receperunt cum fructu: pleriq; ad ueterem idololatriam redire maluerunt. Hinc apud Ieremiam dicunt: Quando sacrificauimus reginæ cœli (id est, soli) omnia fuerunt nobis prospera: abundauimus frumento &c. Ad eundem modum nostri dicunt: quando Missas audiuimus, dedimus Monachis, omnia fuerunt in meliore precio, maior erat timor Dei, maiorq; caritas: Hanc gratiam refert mundus Deo pro suo beneficio. Dat nobis uerbum salutis: nos potius uolumus humana somnia. Offert gratis: nos uolumus Monachorum nugis mereri. Sed istis omißis audiamus Christum, Beati, inquit, qui audiunt uerbum Dei & custodiunt illud. Hæc pauca uerba sunt, & habent additam magnam promißionem.

Quodnam est illud uerbum Dei? Aliud esse non potest quàm quod Prophetæ tradiderunt: Christus suo confirmauit sanguine: Apostoli docuerunt. Quodnam est illud? Eius summam habet puerilis nostra doctrina Catechismus, & sunt decem præcepta, Symbolum: doctrina de Sacramentis, & quam singulis diebus Dominicis auditis ex Euangelio, hoc est, ut uno dicam uerbo, quam Prophetæ, Christus & Apostoli docuerunt. Hoc uerbum uult audiri: ergo uult ministros esse & pastores, qui hoc uerbum docere poßint. Nam cùm det uerbum, offerat salutem, quæ fide ex auditu

percipitur, necessarium est, ut sint qui hoc uerbum doceant.

Verùm, quia non satis est docere & audire uerbum, nisi custodiatur, addit Dominus: Et custodiunt illud: Quid est custodire uerbum? Est uerbum auditum discere, retinere, eiq; credere, & ex fide Deo ueram obedientiam præstare. Ita Abraham pater noster fecit, audiuit uerbum, retinuit, eiq; obediuit, & ex fide tantam obedientiam præstitit, quod potius, mandante Deo, uoluerit suum unigenitum filium mactare, quàm Dei præceptum uiolare. Sed quis est inter nos qui Deo hanc obedientiam præstat? filij uolumus Abrahæ dici, sed nolumus patris uestigijs insistere. Quid illis promittit qui audiunt & obediunt? Beati, inquit, qui audiunt Verbum &c. Beati, id est, sunt ab omni miseria liberi, à peccato & damnatione. Beati, id est, donati uita & gloria æterna per Iesum Christum dominum nostrum, qui cum Patre & S. sancto uiuit unus Deus in secula seculorum, Amen.

DOMINICA LAETARE, IOHAN. VI.

Post hæc abijt Iesus trans Mare Galilææ, quod est Tiberiadis, & sequebatur eum turba multa, quia uidebant eius signa quæ faciebat super his, qui infirmabantur. Subijt autem in montem Iesus, & ibi sedebat cum disci-

disci-

discipulis suis. Instabat autem Pascha festus dies Iudæorum. Cùm sustulisset ergo oculos Iesus, & uidisset quod multa turba ueniret ad se, dicit ad Philippum: Vnde ememus panes ut edant isti? hoc autem dicebat tentans eum: ipse enim sciebat quid esset facturus. Respondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque pusillum quippiam accipiat. Dicit ei unus ex discipulis ipsius Andreas, frater Simonis Petri: Est puer hîc, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces, sed hæc quid sunt inter tam multos? Dixit autem Iesus: Facite ut homines discumbant:

Erat autem gramen multum in eo loco: Di- ſcubuerunt ergo uiri numero ferme quinq; millia. Accepit autem panes Ieſus, cumq; gratias egiſſet, diſtribuit diſcipulis ſuis: Di- ſcipuli uerò diſcumbentibus. Similiter & ex piſcibus quantum uolebat. Vt autem im- pleti ſunt, dicit diſcipulis ſuis: Colligite quæ ſuperfuerunt fragmenta, ne quid pereat. Collegerunt ergo & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque pani- bus hordeaceis, qui ſuperfuerant his qui co- mederant. Illi ergo homines cùm uidiſſent quod Ieſus fecerat ſignum, dicebant: Hic eſt uerè Propheta ille, qui uẽturus eſt in mun- dum. Ieſus ergo cum cognouiſſet quòd uenturi eſſent, ac rapturi ipſum, ut facerent ipſum Regem, ſeceſſit iterum in montem ipſe ſolus.

ENARRATIO TEXTVS.

*Summa huius Euangelij eſt, quòd Chriſtus do- ctrinam quam tradit Matth. 6. Primùm quæ- rite regnum Dei & iuſticiam eius (id eſt, Dei) & cætera adijcientur uobis, hìc facto ſuo & exem- plo confirmet: ut nos uerbo Chriſti & miraculo eius edocti, curam uentris abijciamus, & ſequa- mur Chriſtum in deſertum, eiq; omnem curam pro nobis relinquamus, iuxta eius mandatum: Iacta in Dominum curam tuam, & ipſe te enutriet. Vult ergo totum hoc Euangelium docere, quòd qui uer*bum

uerbum Dei audiant, ament & conseruent, non sint perituri fame, quia Christus eorum in se curam recipit. Loci tres.

I. Quòd Deus habeat curam illorum qui se sequuntur:

II. Circumstantiæ præsentis miraculi, & eius apud nos usus.

III. Factum huius turbæ uolentis Christum Regem creare: Item de Christi fuga.

DE PRIMO.

In hac prima doctrina multa perpendenda se offerunt, quorũ singula aliquam doctrinam & admonitionem suppeditant: ut sunt Christi profectio, operatio, ardor turbæ ad ipsum audiendum, quid turbam mouerit, quæ utilitas inde ad turbam peruenerit, & quid nos ab exemplo turbæ & facto Christi discedere debeamus.

Profectio Christi narratur his uerbis: Abijt Iesus trans mare Galilææ quod est Tyberiadis. Fuit autem Tiberias urbs in honorem Tiberij Imperatoris ab Herode extructa apud Iordanem. In hac profectione Christi, obseruandus est finis & exemplum. Finis fuit ut latè propagaret suum Euangelium, doctrina & miraculis. Exemplum est, ut nos Christum imitemur, quisque in sua uocatione, non parcentes nobis: sed nocte dieq; per terram, per mare, nostræ studeamus uocationi respondere. Neq; hoc exemplum est ministris

uerbi imitandum tantùm, ſed omnibus iuxta ratio=nem uocationis cuiuſq;.

Quid in hac profectione agit Chriſtus? Marcus cap. 6. dicit Chriſtum miſertum fuiſſe eorum, quia erant ſicut oues non habentes paſtorem, & cœpit eos docere multa. Matthæus addit, quòd tota die fuerit occupatus in ſanandis ægrotis. Hæc quatuor offerunt perpendenda. 1. Affectus Chriſti. 2. Cauſa iſtius affectus. 3. Quales ſimus ſine miniſterio uerbi. 4. Quis finis miniſterij.

Cùm Chriſtus miſeretur turbæ, monemur, ut cogitemus, quàm paternè ſit erga nos affectus, ut qui noſtris calamitatibus afficiatur: hoc eſt, quòd Apoſtolus dicit ad Hebræos: Nos habemus Pontificem, qui poteſt compati infirmitatibus noſtris. Cur aũt miſertus ſit turbæ, cauſa fuit quæ narratur à Marco, Quia erant ſicuti oues, non habentes paſtorem. Sed quales ſũt oues ſine paſtore? Miſeræ, expoſitæ furum & luporum iniurijs. Cùm autem hoc diceret Dominus, populus per falſos doctores erat abductus à uero Dei cultu in uarias ſuperſtitiones, quarum fructus eſt animarum interitus: quemadmodum nos olim in Papatu experti ſumus, ubi pro uero cultu Dei fuerunt in Eccleſiam inuectæ horrendæ ſuperſtitiones, ut inuocatio ſanctorum, prophanatio Sacramentorum, purgatorium & aliæ nugæ, quæ hodiè utinam in multorum animis non reſiderẽt. Hinc ergo diſcamus, quales ſint homines ſine miniſterio uerbi, nempè quòd ſint ueluti oues

in

in deſerto uagantes:ubi omni momento periculum graue illis immineat à furibus & lupis,imò ut uno uerbo dicam: Vbi non eſt uerbum Dei,ibi nulla ſalus.Diſcamus & hîc finem miniſterij uerbi. Homines ſine uerbo ſunt,ſicuti oues uagantes ſine paſtore. Ergo uerbum eſt illis ueluti baculus paſtoralis, quo homines è deſerto ad ſuum paſtorem congregantur: Eſt & ueluti pabulum,quo reficiantur et alantur: Eſt & remedium, quo animæ noſtræ ſanantur. Breuiter, Eſt ſemen immortale, per quod renaſcimur ad uitam æternam, quando uerbo prædicato credimus:quanta autem ſit diuini uerbi neceßitas,hinc facilè intelligitur.

Ardor populi ad audiendum Chriſtum hîc etiam indicatur.Sequebatur,inquit Euangeliſta, eum multitudo magna: Idq́; in locum deſertum procul ab urbibus, ubi nec cibus nec potus erat. Vide maximum ardorem, quo populus geſtit Chriſtum audire, ut nullam curam corporis ſui habere uideatur:hora multa præterijt,inquit Marcus.

Cur autem Chriſtum ita ſecuta ſit turba, explicat Iohannes in hodierno Euangelio:cùm ait:Quia uidebant ſigna quæ faciebat.Signa autem fuerunt cũ teſtimonia potentiæ diuinæ in Chriſto, tùm doctrinæ quædam ſignacula, et ſummæ beneuolentiæ Chriſti erga homines indicia: Nam in horum trium cogitatione deuenerunt per ſigna & miracula quæ Dominus fecit.

Ex hoc ergo,quòd hæc turba ſit Chriſtum ſecuta,hoc

ta, hoc percepit commodum, quòd in salutis suæ cognitionem deuenerit: nam cùm doctrinam suam, quam ore docuit, stupendis miraculis confirmauit, fidem uerbo adhibuerunt, qua fide illi omnes salvati sunt, qui usq; ad finem perseuerârunt. Deinde & corporalia beneficia perceperunt multi: nam sanauit malè habentes, quemadmodum referunt alij Euangelistæ.

Quomodo iam huius turbæ exemplum est nobis imitandum? 1. Hanc turbam imitamur, si uerbum Dei diligenter audiamus et ei credamus, conuicti miraculis Christi, quibus ueritatem suæ doctrinæ confirmauit. 2. Imitabimur etiam hanc turbam in eo, quòd regulæ à Christo Matth. 6. traditæ obediat, ita enim Christus ait: Quærite primùm regnum Dei, & iusticiam eius, & cætera adijcientur uobis. Hic ordo est diligenter ab omnibus pijs obseruandus. PRIMA cura debet esse regni Dei, & iusticiæ Dei. DEINDE etiam suo loco pro uocationis ratione est laborandum. Nam ita scriptura ait: In sudore uultus tui uesceris pane tuo. Et in Psalmo dicitur: Labores manuum tuarum manducabis. Paulus quoq; dicit: Qui laborat, manducet. Ita labor omnib. præscribitur, sed iuxta rationem cuiusq;, alius est enim labor pastoris, alius agricolæ, alius Regis, alius Cancellarij & Senatoris. Verùm cauendū est omnibus, ne ordine inuerso laborent, quod faciunt illi, qui primam quidam curam uentris habēt, postremam uerò mentis. Qui

ergo

ergo Magiſtratum gerit, ſic cogitet: Meus Chri-
ſtus dicit, primùm quærite regnum Dei & iuſti-
ciam Dei, & poſtea reliqua huic uitæ neceſſaria:
huic præcepto mei Domini obtemperabo, certus
quòd uerè, quod promiſit, ſit præſtaturus, utut ra-
tio et mundus totus obmurmuret. Et hunc ordinē
à Chriſto præſcriptum conetur euertere. Deus a-
ues paſcit: cur me ipſi obedientem non paſceret?
Dat corpus: cur non ueſtem? dat animam: cur non
cibum? dat æterna: cur non temporalia? Quicunq;
ergo pius eſt, debet hanc regulam CHRISTI ſe-
qui, Quærite primùm regnum Dei & iuſticiam
eius, et cætera adiicientur uobis. Verùm, pròh do-
lor, multi contra hanc regulam peccant. Primùm
enim qui non ſolùm ipſi uerbum Dei non audiunt,
ſed alijs impedimento ſunt, ut non audiant, quem-
admodum impij mariti faciunt, qui ſuas uxores à
uerbo retinent, auariciæ ſuæ explendæ gratia. Hi
ſuo temerario auſu irrumpunt in officium Dei,
& Chriſti præceptum malignè contemnunt: un-
de quicquid agunt malè ſuccedit. Primùm uolunt
corpori proſpicere, Deinde ſi quando uacat,
animæ exiguam curam habent. Colligo, inquit ali-
quis, uxori meæ & liberis. Rectè facis, & probo
tuum ſtudium: natura enim hoc docet, & ratio
dictat, ut maritus uxoris & prolium curam ha-
beat, & Paulus dicit, Qui negligit ſuos eſt infide-
li deterior: ſed collige iuxta Chriſti regulam, &
huius turbæ exemplum. Primùm quære regnum
Dei,

Dei: Deinde in uocatione tua sis diligens. Si aliter feceris, liberi tui non gaudebunt ex tuis laboribus: nam maledictus labor est tuus, & maledictus fructus laborum tuorum erit, nec proderit liberis tuis. Est enim hoc dictum uerissimum: Ex malè quæsitis non gaudet tertius hæres. Experientia docet quòd malè à parentibus parta, liberi ut plurimum cum meretricib. in ganeis, in potationibus, in contentionibus & litibus absumere turpiter soleant: Quare si pietas nobis cordi est, Christi regulam et huius turbæ exemplum imitemur, quòd si fecerimus, sentiemus liberalem manum Dei erga nos.

DE SECVNDO.

Iam uideamus præsentis miraculi circumstantias, quæ multæ sunt. Primùm Dominus dicit Philippo: Vnde ememus panes ut manducent hi? Cur hoc additur ab Euangelista? Hoc autem dicebat tentans eum, hoc est, ut experiretur quid haberet fidei, qui antea uiderat aquam in uinum conuersam esse in Cana Galilææ.

Sed quid respondet Philippus? Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisq; modicum accipiat. Hîc Philippus immemor miraculorum, quæ antea uiderat, rationem suam in consilium adhibet, quasi diceret, Magna turba est, requiritur ad eam saturandam magna pecunia, & nos nihil ferè habemus, frustra enim de pane emendo disputatur, deliberatio frustra adhibetur, dum impoßibilitas impedit.

Sed uenit alius discipulus Andreas, et dicit puerum adesse, qui habeat quinq; panes hordeaceos, & duos pisces: sed hæc nihil ad tantam turbam: hic discipulus etiam desperat.

Sed quid adhæc Christus? Dicit ergo eis: Facite homines discumbere, quasi dicat, cùm hoc sit impoßibile uestro iudicio, ut tanta turba hìc conseruari poßit, ne fame pereat: Ego qui illis dixi et uobis: Quærite primum regnum Dei & iusticiam eius, & cætera omnia adijcientur uobis, ostendam facto, meam promißionem non esse uanam: uos saltem iubete turbæ, ut ad comedendum discumbat.

Hìc discipuli magistro obtemperant, et uiri numero, quasi quinq; millia se ad comedendum componunt expectantes miraculosam saturitatem.

Cùm ita discumberent, accepit Iesus panes illos quinq; hordeaceos et pisces, ac primùm facta benedictione, & actis gratijs, distribuit discumbentibus, quantum uolebat. Postquàm autem saturati sunt, dixit discipulis suis: Colligite quæ supersunt fragmenta, ne quid pereat. Et illi obtemperantes collegerunt duodecim cophinos fragmentorum. Videtis miraculum, quo Christus suam diuinam potentiam, suam promißionem & suum officium confirmat.

Quid nos hinc discere debemus? Multæ sanè doctrinæ hinc peti possunt.

Primum confirmatur id, quod in primo loco audiuimus, uidelicet, quòd qui Christum sequuntur,

tur, non sint fame perituri, quemadmodum iam audiuistis.

DEINDE hoc miraculo confirmatur affectus Christi erga eos qui sequuntur, de qua re etiam in prima doctrina audiuimus.

Præterea confirmatur hoc miraculo, quòd contra rationis iudicium Christus poßit iuuare quando uult. Nam ut regnum Christi & regnum mundi sunt diuersa: ita alia fieri possunt in regno Christi, quàm in regno mundi. Nam qui regno Christi præsidet, omnipotens est, cuius uelle est fieri: omnia n. quæ uoluit, ut inquit Dauid, fecit in cœlo & in terra. Cùm igitur proponit nobis Euangelium miranda Dei opera, de resurrectione mortuorum, de uita æterna, de æternis impiorum pœnis, et huiusmodi alia, non adhibebimus in consilium rationem nostram, ut ab illa quæramus quid fieri poßit, sed solum uerbum Dei interrogabimus, si enim Deus aliquid dicit, mox ueniet nobis in mentem eius potentia & ueritas: quia potens est, nihil est ei impoßibile: & quia uerax, quicquid dicit ratum & firmum erit. Dicit enim, cœlum & terra transibunt, uerba autem mea non transibunt.

Docemur & hoc miraculo & Christi facto, quòd Deus res modicas piorum augere uelit sua benedictione: non enim in magna rerum copia sita est saturitas: sed in benedictione Domini, quæ sola diuites facit. Vnde Christus Lucæ 12. Non in abundantia cuiusq; uita eius ex ijs quæ poßidet. Et

Dauid

Dauid Psalmo 121. Et abundantia diligentibus te. Sæpißimè accidit, quòd pauper aliquis timens Deum melius pascitur pane & olere, quàm diues impius ex præciosis ferculis & dulcißimo uino. Pauper Lazarus melius pascebatur micis, quæ ei uix dabantur, quàm diues epulo ex suis delicatis cibis. Hæc diligenter cogitemus singuli, ac expectemus promißionem Domini, ut nostris laboribus benedicat, & nostrum panem augeat. Is enim iußit orare & dicere, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

Ad hæc docet nos Christi factum, ut usurpaturi diuina beneficia, gratias agamus Deo pro suo dono, & petamus, ut suum donum sua benedictione consecrare uelit: Creatura enim Dei sanctificatur per uerbum & oratione, quemadmodum Paulus docet 1. Timot. 4. Verùm fit, ut multi, quia non agnoscunt diuina beneficia, & multò minus gratias agunt datori, uel in magna rerum copia sint egentes, uel magna premantur paupertate. Quare hortor uos, ut hoc Christi exemplum imitemini, quoties bonis Dei donis uti uolueritis. Atque hoc sit dictum de præsenti miraculo. Sequitur iam tertius locus.

DE TERTIO.

Cùm uidissent (*dicit Euangelista*) quod Iesus fecerat signum, dicebant: Hic est uerè ille Propheta qui uenturus est in mundum. Iesus ergo cùm cognouisset, quòd uenturi essent

ſent, ut raperent ſe, & facerent ſe Regem, fugit iterum in montem ipſe ſolus:

Hîc duo proponuntur exempla, Vnum turbæ, alterum Chriſti. In turba duo uidemus, Vnum: quòd ex miraculo agnoſcit Meßiam, id quod rectè à turba factum eſt, nam Propheta Iſaias prædixit fore, ut cùm uenerit in mundum Meßias, magna miracula eſſet editurus, per quæ agnoſceretur. Hactenus ergo rectè iudicauit turba. Alterum, quod uidemus in turba, eſt error iudicij turbæ, quæ cùm uideret ex miraculo Ieſum eſſe Meßiam, uoluit eum in Regem creare. Sed Chriſti regnum non eſt mũdanum, ſicuti ipſe Pilato dixit, Regnum meum non eſt de hoc mundo. Voluit quidem turba grata eſſe Chriſto, ſed non ſecundum ſcientiam ſuam declarauit gratitudinem. Vnde nos diſcamus gratitudinem erga Deum ab hac turba: uerùm quia illa errauit in facto, nos uerbum Dei pro regula gratitudinis amplectamur.

Cæterùm cum Chriſtus cognouiſſet imperitum turbæ zelum uolentis ſe in Regem creare, fugit in montem, & non patitur ſe Regem à turba creari. Quid nos hinc diſcamus? PRIMVM, quod modò dixi, quòd regnum Chriſti nõ ſit mundanum. DEINDE quòd nullum honorem expetere debeamus contra noſtram uocationem. Vnuſquiſq; ſit contentus eo dignitatis gradu, ad quem uocatus eſt, et non inuadat alienam functionem gloriæ cupiditate. Verùm hæc tria ſpectemus, quiſq; in ſua uocatione.

Pri-

Primùm laboremus strenuè in timore Dei. 2. Non quæramus uulgi laudes, si quid boni egerimus. 3. Hoc sit nostrum propositum, ut Deo & ipsius Ecclesiæ seruiamus in timore Dei, qui aliter agũt, nihil rectè faciunt: offendunt Deum: suam superbiam produnt, quos Deus sæpè sinit labi, ut ipsorum stulticia innotescat, ac ita suæ arrogantiæ pœnas luant. Quod ne nobis quoq; accidat, rogemus Deum, ut nos suo Spiritu gubernet, Cui soli & æterno Deo sit honor, laus & gloria in secula seculorum, Amen.

DOMINICA IVDICA

IOHAN. VIII.

QVis ex uobis arguet me de peccato? Porrò si ueritatem dico, quare uos non credidistis mihi? Qui ex Deo est, uerba Dei audit: propterea uos non auditis, quia ex Deo non estis. Responderunt ergo Iudæi & dixerunt ei: Nónne benè dicimus nos, quòd Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Et respondit Iesus: Ego Dæmonium non habeo, sed cohonesto Patrem meum, & uos ignominia affecistis me. Ego autem non quæro gloriam meam, est qui quærat & iudicet. Amen dico uobis: si quis sermonem meum seruauerit, mortem non uidebit in æternum. Dixerunt ergo illi Iudæi. Nunc cognouimus quòd dæmonium habes: Abraham mortuus est & Prophetæ, & tu dicis: qui sermonem meũ seruauerit, non gustabit mortem in æternum. Nunquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est, & Prophetæ mortui sunt? quem teipsum facis? Respondet Iesus: Si ego glorifico me ipsum, gloria mea nihil est. Est Pater meus, qui glorificat me, quem uos dicitis Deum uestrum esse, & tamen non cognouistis eum, ego autem noui eum: & si dixero, quòd non nouerim eum, ero similis uestri mendax, sed noui eum, & sermonem eius seruo. Abraham pater uester exaltauit, ut uideret diem meum, & uidit atq; gauisus est. Dixerunt ergo Iudæi

dæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham uidisti? Dixit eis Iesus, Amen amen dico uobis, Antequam Abraham nasceretur, ego sum: Tollebant ergo lapides Iudæi, ut iacerent in eum. Iesus autem abscondit se & exiuit è Templo.

ENARRATIO TEXTVS.

HOc Euangelium continet singularem doctrinam de Christo, & eiusdem doctrinæ oppugnationem per Christi hostes. Quemadmodum .n. Christus suam personam, officium & doctrinam defendit, & monstrat uerum salutis fontem: Ita *Iudæi Christi hostes se opponunt personæ, officio, & doctrinæ Christi, et contra illum agunt: tribus armis, quibus Satanas inde usq; ab initio mundi usus est. Arma autem illa tria hæc sunt:* Hypocrisis (**vduaartis hellighed**) *Sophistica* (**Kraagloff**) *Tyrannis* (**offeruold**) *Habet ergo hoc* Euangelium *duplicis regni descriptionem, uidelicet Christi & Satanæ. Vt enim Christus hîc suum regnum tuetur: ita Satanæ satellites sui Domini partes agunt. Verùm quia nostra interest potius quid dicat Christus, quàm quid contrà sentiat Satanas, ex uerbis Christi duas doctrinas huius* Euangelij *proponam, & quid ad singulas responderint ac fecerint hostes Christi declarabo.* Loci duo.

I. *Quòd quemadmodum* CHRISTVS *sit uerus Meßias: ita omnis qui eum non audit à Deo non sit.*

II. Quòd qui uerbum Christi seruet, à morte æterna liberetur. Et in his duabus præcipuis huius Euangelij doctrinis, contentionem inter Christum & Iudæos exponam, in qua expositione multæ particulares doctrinæ se offerunt.

DE PRIMO.

Primæ doctrinæ partes sunt duæ: Vna, quòd Christus sit uerus Meßias, Altera, quòd qui Christum non audit, à Deo non sit. De priori parte ita habet textus: Quis ex uobis arguet me de peccato? Si ueritatem dico, quare uos non creditis mihi? Doctrinam Christi reprehenderunt Iudæi, quia Satanas & eius ministri oderunt ueritatem. Christus suam doctrinam uitæ innocentia, Prophetarum testimonijs & uarijs miraculis confirmauit, ut et agnosceretur à Iudæis uerus Meßias esse, & ab illis crederetur Christo in salutem. Cùm ergo illi instinctu Satanæ, odio Christi, & amore suæ falsæ doctrinæ, quàm à maioribus acceperant, se Christo totis uiribus opponerent: Christus contrà sitiens salutē humanam, suam innocentiam, doctrinam et officiū defendit, ut saltem quosdam ex suis hostibus lucrifaciat Deo, et à damnationis præcipitio reuocet. De innocentia ergo suæ personæ primùm quærit. Quis (inquit) ex uobis arguet me de peccato? quasi diceret: palàm uixi inter uos ab infantia mea ita innocenter, ut nemo uestrum poßit me ullius peccati arguere: Hoc aūt cùm

cùm ſit proprium Meßiæ, quare me Meßiam olim promiſſum non agnoſcitis? Nam ſolus Meßias eſt abſq; omni peccato. Cùm ergo nemo ueſtrûm poterit me peccati conuincere, ſtultè facitis, qui non ſolum me non agnoſcitis Meßiam: uerumetiam me ut peccatorem condemnatis. Huc addit de doctrina ſua: Si ueritatem dico uobis, cur non creditis mihi? quaſi dicat: cùm doctrinam meam innocentia uitæ, teſtimonio Prophetarum, et multis miraculis ita ueram eſſe doceam, ut uelitis nolitis, eam ueram eſſe fateamini, cur non creditur mihi? prorſus inſanus eſt, qui id quod uerum eſſe nouit, tanquam falſum perſequitur: ſed ea eſt natura hominum, qui malè inſtitutus eſt à puero, difficulter ab errore reuocatur: adeò à teneris aſſueſcere multũ eſt. Verùm hîc quid à Chriſto & à Iudæis diſcamus? A Chriſto quidem diſcant omnes miniſtri uerbi, uitam ſuam inſtituere & ita docere, ut nemo quicquam habeat, quòd uel in uita, uel in doctrina arguere poßit. Tametſi enim ſolus Chriſtus purus erat ab omni peccato: tamen qui eius Euangelium docere uolunt cum fructu, debent publicis criminibus carere. Poëta enim rectè dicit:

Turpe eſt doctori cum culpa redarguit ipſum.

Quomodo enim, quæſo, ſacerdos potator, potatores reprehendere poterit? quomodo audebit ſcortator ſcortatores & adulteros caſtigare? quomodo auarus auariciam? Vſurarius uſuram? contentioſus, lites? Superbus ſuperbiam damnare? In ſumma,

qui alios uult arguere, ipse debet esse sine culpa: Qui autem dicunt: Facite ut doceo, & nolite facere, ut ago, non sunt Christi ministri, sed Satanæ. Nam nemo docere censendus est, nisi uita exprimat, quod uerbis docet. Ita enim Paulus docet Timotheum: Esto forma gregis, id est, quod uoce doces, uita exprime, ut doctrinæ exemplum uiuum in te conspiciant auditores tui. Vnde & de se Paulus dicit: Estote imitatores mei, sicuti ego Christi. Deinde qui audiunt Euangelium, debent aliquid ab his Iudæis discere, non quidem ut cum illis se Christo & suis doctoribus opponant: sed ut eorum damnatione admoniti pœnitentiam agant, & Christi beneficio saluentur.

De altera parte primæ doctrinæ, ita ait textus: Qui à Deo est, uerba Dei audit, propterea uos non auditis, quia ex Deo non estis. Causam aßignat cur Iudæi tam malignè doctrinam Christi contemserint, uidelicet, quòd non fuerint à Deo, sed à Satana. Non loquitur hîc de humana natura, quæ uerè à Deo est, sed de malicia hominum, quæ est à Diabolo: hæc enim malicia facit, quòd homines uerbum Dei non libenter audiant. Hîc unusquisque se examinet, & de se ipso statuat num à Deo sit aut à Diabolo. Qui etenim uerbum Dei libēter audit, habet testimonium Christi quòd sit à Deo: contrà qui uerbum contemnit & persequitur, uerè est à diabolo: tametsi hoc libenter non uolunt audire homines impij. Sed quemadmodum hîc

hic Iudæi Christum, qui sibi hoc indicauit, persequebantur & calumniabantur: ita hodiè ministros Euangelij persequuntur, qui uoce illorum declarātur à Diabolo esse. Quid ergo hìc dicunt Iudæi? Responderunt & dixerunt ei: Non'ne benè dicimus nos, quòd Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Hæc est ars Satanæ, quòd quando non potest inficiari ueritatem, confugit ad conuicia: ita & hodiè fit quando non possunt homines negare, quin uerbum Dei sit, quo illorum impietas arguitur, statim confugiumt ad conuicia, & aliquid quærunt, quod in ministris Euangelij reprehendāt. Sed quid facit hìc Christus? Respondit: Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meum, & uos inhonorastis me: Ego autem non quæro gloriam meam, est qui quærat & iudicet. In hac responsione Christus primùm negat se habere dæmonium, quod ex eo confirmat, quòd quærat gloriam Dei, quod non faciunt qui pacta cum Diabolo fecerunt. Deinde conuicium in Iudæos retorquet, cùm inquit: & uos inhonorastis me, qui Deum honoro. Qui enim eos conuicijs afficiunt qui Deum honorant, à Diabolo eos duci necesse est. Præterea cùm addit: Ego non quæro gloriam meam, est qui quærit & iudicat, remouet à se inanis gloriæ cupiditatem, & se in suo officio Patri commendat. Ex hac Christi responsione, ministri uerbi tria discant. 1. Tueri se quantum fieri poßit à conuicijs quibus afficiantur, ne

illorum ministerium uilescat, ubi ipsi in contemtum uenerint. 2. Conuiciatorib. sua peccata obijcere, quòd non tàm contra homines, quàm contra Deum ipsum belligerantur. 3. Suam gloriam non quærere: sed Dei, & certò sibi persuadere, quòd Deus ipsorum innocentiam tueatur.

DE SECVNDO.

De secunda doctrina ita sonant uerba domini Amen amen dico uobis: si quis sermonem meum seruauerit, mortem non uidebit in æternum. Hæc uerba sunt benè perpendenda, quæ summum beneficium Christi erga homines continent, uidelicet q̃ qui sermonem Christi seruauerit, non sit uisurus mortem in æternum. Verùm quò hæc melius intelligamus, uolo ordinè explicare quid continent. Primùm enim hîc obseruandum est iuramentum Christi. 2. Quales simus sine Christo 3. Quid per illum consequi liceat. 4. Quomodo beneficiorum Christi participes fieri ualeamus.

Iuramentum eò pertinet, ut confirmet nos de ueritate Dei contra omnes humanas & diabolicas doctrinas, contra sensum carnis, atq; adeò contra totum regnum Diaboli, quod Sophistica, Hypocrisi, & tyrannide constat: non enim fieri potest, ut filius Dei fallat, qui tanto iureiurando fidem suæ doctrinæ fecit.

Quales sumus sine Christo? per Christum fit, ut non uideamus mortem in æternum: quare sine Christo, æternæ mortis sumus rei. Est autem ut

qua-

quadruplex uita: ita & quadruplex mors.

PRIMA uita est naturæ, qua naturaliter in hoc mundo uiuimus. Hæc uita bona quidem per se est, quia est donum Dei, quod promittit in Quarto præcepto: sed uariat pro conditione hominũ. Abrahamo quidem fuit bona, quia is ea usus est in gloriam Dei: Neroni uerò fuit mala, quia ea usus est, cũ in contumeliam Dei, qui eam dedit, tùm in suam ipsius condemnationem. Huic uitæ naturali opponitur mors naturalis: quæ mala quidem per se est, quia est pœna peccati: sed pro conditione hominũ uariat. Nam ut Abrahamo hæc mors fuit transitus ad uitam meliorem, quare ei bona fuit: ita Neroni fuit ianua gehennæ, igitur ei mala erat.

SECVNDA uita est peccati, qua scilicet uiuit peccatum in homine, & regnat per concupiscentias suas, ut in omnibus impijs. Hæc perpetuò mala est, quia ad damnationem tendit. Huic opponitur mors peccati, qua mortificatur peccatum in nobis, quod fit, quando in uera pœnitentia & timore Dei uiuimus. Hæc mors peccati semper est bona, quia transitus ad uitam æternam.

TERTIA uita est gratiæ, qua uiuit Christus in nobis per gratiam: hæc semper bona est, quia est donum Dei, & uia ad gloriam. Huic opponitur mors gratiæ, hoc est, priuatio gratiæ, quod fit, quando relabimur in peccata, & abijcimus fidem. Hæc semper est mala, quia est uia ad gehennam.

QVARTA uita est uita æterna, qua pij ui-

uent cum Deo & Angelis in æterna beatitudine: hæc uita maximè bona est. Huic opponitur mors æterna, quæ est æterna damnatio, huic morti æternæ obnoxij sunt omnes sine Christo: nisi enim Christi beneficio ab hac morte liberamur, erit nobis perpetuum peccati stipendium: sicut Paulus dicit Rom:6. Tales ergo sumus sine Christo, hoc est, miseri, damnati, & rei æternæ mortis.

Sed quales per Christum euadimus: Hoc Christus iuramento astruit, nimirum quòd ab æterna morte liberati donemur æterna uita, in qua erit gaudium sine fine.

Quomodo Christi beneficiorum reddimur participes? Respōdet hoc Euangelium: Amen amen dico uobis, si quis sermonem meum seruauerit, non uidebit mortem in æternum. In uerbo igitur Christi magnus thesaurus est: qui hoc seruat, habet Christum, qui solus est uia ad uitam. Quid est seruare uerbum Christi? Est illud audire, illud discere, eiq; credere, iuxta illud: qui credit in filium, habet uitam æternam. Quare? quia qui credit, iustificatur fide sua, hoc est, absoluitur à peccato, donatur iusticia Christi, et acceptatur propter Christum ad uitam æternam. Qui igitur uitam æternam cupit, hæc obseruet quæ iam dicta sunt, uiuat in perpetua pœnitentia, audiat uerbum Christi, ei credat, et usq; ad mortem in fide perseueret: ita futurum est, ut hæc naturalis mors sit illi transitus futura ad æternam uitam.

Sed

Sed quid Iud*æi dicunt ad hanc Christi salutarem doctrinam? Christus dicit,* Qui custodierit semonem meum, nõ uidebit mortem. *Iudæi respondent:* Nunc cognouimus quòd dæmonium habes: Abraham mortuus est & Prophetæ, & tu dicis; Si quis sermonem meum seruauerit, non gustabit mortem in æternum, numquid tu maior es Abraham patre nostro, qui mortuus est &c. quem teipsum facis? *quasi dicerent. Si sermo tuus adeò est efficax, ut te audientes non gustent æternam mortem, sanè maior es Prophetis & Patriarcha nostro Abraham, qui mortui sunt: sed hoc est falsum: non enim es maior Abraham. Est igitur falsum quòd dicis, qui custodierit sermonem meum, non gustabit mortem in æternum: quare blasphemus in Deum es, & habes dæmonium. Christus respondet & ait.* Si ego glorifico meipsum, gloria mea nulla est, (*scilicet uestro iudicio*) est Pater qui glorificat me. *Sententia horum uerborum est, Filius unigenitus Dei est maior seruis Dei & filijs Dei adoptiuis: Ego sum filius Dei unigenitus, quemadmodum Pater ipse de me testatur uoce sua & operibus: Prophetæ autem & Abraham sunt serui Dei & filij Dei adoptiui: Quare sum ego maior, quàm Abraham & Prophetæ: non est ergo mirum, si sermo meus est efficacior quàm illorum. Deinde Sophistica sunt usi: nam quod Christus dixit de æterna morte, illi de naturali morte*

interpretati sunt, sed malignè. Quare Christus pergit eos reprehendere, dicens: Si dixero quod non noui eum, ero similis uobis mendax. Nam uos dicitis, uos nouisse quem non nouistis. Sed quid est nosse Deum? Est. 1. scire quis sit, nempe Pater, Filius, & Spiritus sanctus. 2. credere in illum. 3. iuxta ipsius uoluntatem uitam instituere.

Verùm quia Iudæi de Patre Abraham gloriabantur, pergit Christus ostendere, quàm uana sit ista iactantia, & ait: Abraham pater uester exultauit, ut uideret diem meum, uidit & gauisus est. His uerbis tria docet Chrstus. 1. Quòd fuerit antequam assumserit humanam naturam, nempe ab æterno, æternus Deus. 2. Quòd Abrahã in se crediderit: nam credere in Christum, est spiritualiter Christum uidere. Videtur autem Christus tripliciter: Spiritualiter tantùm, ut Abraham, & nos qui in illum credimus hodiè: Corporaliter tantum, ut Iudæi uiderunt ipsum, qui hîc cum eo colloquebantur: Corporaliter & Spiritualiter simul, ut sancti, qui cum Christo in terra uersati sunt, & nos qui credimus post resurrectionem mortuorum. Prima & ultima uisio est salutaris. 3. Docet Christus his uerbis, quòd Iudæi non insistant uestigijs patris sui Abraham, de quo adeò gloriantur: nam Abraham agnouit Christum, & in eum credidit, et gauisus est de eo: Iudæi autem nec in Christum credunt, nec de illo gaudẽt, imò potius Christum dam

nant

nant, quare falsò gloriantur de Abraham. Sed quid respondent ad hoc Iudæi? Quinquaginta annos nondum habes & Abraham uidisti? ac si dicerent: Abraham mortuus est ante duo millia annorum et ultra: non igitur ipsum uidere potuisti, qui nondum fuisti. Christus respondet: Amen amen dico uobis, antequam Abrahã foret ego sum. Tria apertè de Christo docent hæc uerba. 1. Quòd sit uerus Deus. 2. Quòd sit uerus homo. 3. Quòd Deus et homo Christus non sint duæ personæ, sed una tantùm diuina persona, quæ humanam naturam assumsit, ut fieret uictima pro mundi peccatis. Sed quid ad hoc Iudæi? Tulerunt lapides ut iacerent in eùm. Hîc describitur extremum refugium Satanæ, quod est uis et tyrannis. Hactenus egerunt contra Christum conuitijs, Hipocrisi, Sophistica: nunc tandem arma capiunt. Sed Christus abscondit se, & exit de Templo. Quo facto duo docet, Vnum quòd Ecclesia diuinitus custodiatur aduersus tyrannidem Diaboli et mundi. Alterũ quòd non uelit suum uerbum, nec se in suo uerbo esse apud eos, qui ipsum palàm persequuntur: sed tantùm apud eos, qui se recipiunt & amant. Huic uero Mediatori cum Patre, & Spiritu sancto, sit honor, laus & gloria in secula seculorum, Amen.

DOMINICA PALMARVM MATTH. XXI.

Cum appropinquassent Hierosolymis &c.

Hoc

ENARRATIO TEXTVS.

HOc Euangelium bis in anno legitur, nempe Dominica prima Aduentus, & Dominica Palmarum: sed non eadem de causa. Nam Dominica Aduentus legitur, quia Prophetia Zachariæ concionatur in eo de Aduentu Christi in mundum, qui futurus erat Rex & Saluator in se sperantium: Hodiè autem legitur propter Historiam, quæ hoc die gesta est, nempe sexto die antequam pateretur.

Summa autem Euangelij est, quòd Christus super Asinam & pullum eius, adductos per discipulos sedens, equitauit uersus Hierusalem, cui populus acclamabat, Hosanna filio Dauid, & palmas strauerunt in uia, & uestes suas. Deinde quòd ingressus eiecerit ementes & uendentes &c. Loci sunt tres.

I. Descriptio regis Christi & eius regni.
II. De ciuibus huius regis et eorum officio.
III. De ijs quæ in Templo contigerunt, postquam eò Christus est ingressus.

DE PRIMO.

De hoc lege Dominica prima Aduentus, qui ibi est secundus locus.

DE SECVNDO.

Hic fuit tertius Dominica prima Aduentus: unde petatur explicatio usq; ad paragraphum de usu Aduentus.

DE TERTIO.

Tertius

Tertius locus est historia eorum, quæ contigerunt in templo, postquam eò Christus ingressus est. Hæc historia in quatuor partes distribui potest, quæ sunt.

1. Eiectio ementium & uendentium in Templo, & eius facti ratio.

2. Sanatio claudorum & cœcorum in templo.

3. Defensio puerorum clamantium Hosanna filio Dauid.

4. Fremitus principum, sacerdotum & scribarum aduersus Christum.

DE PRIMA PARTE.

Narrat Euangelista, quòd Dominus ingressus sit templum, & eiecerit ementes & uendentes. Deinde quòd causam sui facti addat, cùm inquit: Domus mea, domus orationis uocabitur, uos autem fecistis illam speluncam latronum, In facto tria perpendenda sunt. 1. Facti occasio. 2. Factum ipsum. 3. Significatio facti. Occasio facti fuit inexplebilis auaricia sacerdotũ, qui ideò hæc ordinârunt, ut qui uellent offerre, haberent ad manum uenale, quicquid cuperent. Horum auaricia cùm sit damnanda, cauere sibi debent ministri Euangelij, ne artes expilandi plebem quærant: quemadmodum in Papatu factum est, ubi Missas, indulgentias, & alias nugas habuerunt uenales in propriam & aliorum damnationem. 2. Perpendendum est Christi factum: nam hoc facto testatur se Regem summum Pontificem, & diuini cultus

præsidem

præsidem esse: Alioqui priuata autoritate manum non admouisset: sed uoce tantùm dolorem animi declarasset. Hoc factum Christi imitari debent & magistratus pius, & præsides cultus diuini, ne extent in templis Christianorum pollutiones cultus diuini. Alij, quibus non est ea autoritas, debent dolore, & uoce testari, quòd cultus diuini corruptelas improbent. 3. Significatio huius facti est perpendenda: nam ut templum pollutum erat: ita significauit spiritualem fore Templi purgationem per suam mortem & resurrectionem gloriosam.

Deinde in causa huius facti, quæ exprimitur hisce uerbis: Domus mea domus orationis uocabitur, uos autem &c. duo discamus: Primum quòd templum uisibile sit sedes diuini cultus. Etsi enim omnis locus est pijs templum, siquidem licet ubiq; Deum inuocare: tamen templum communis locus est, in quo conuenire & precari, & alia, quæ ad pietatis externam disciplinam attinent, exercere oportet. Alterum, ut nos habeamus templa destinata cultui diuino in honore, & seruemus ea munda ab idolis et idolorum cultu. Verùm adeò pròh dolor, adhæret multis Papistica superstitio, ut ne idolum de suo templo tolli permittant. Sed de hac re aliâs plura.

DE SECVNDA PARTE.

Secunda pars rerum gestarum à Christo in templo est, quòd claudos & cæcos ad se uenientes sanauerit: quo facto testatur primùm, quòd sit uerus

Meßias

Meßiæ. Nam Propheta Isaias prædixit, ut cùm uenisset Meßias, talia miracula ederet. 2. Significat hoc factum officium Meßiæ, quod est destruere opera Satanæ: nam cùm morbum tollit Christus, causam etiam amouet: causa autem morbi omnis, est peccatum. 3. Vsum templi indicat symbolo, quod eò destinatum esse debet, ut nos à spiritualibus morbis purgemur, quod fit, dum uerbo, quod illic prædicatur, credimus, & credentes abluimur à peccatis nostris sanguine Iesu Christi, sicuti Iohannes dicit: Sanguis Iesu Christi emundat nos ab omni iniquitate.

DE TERTIA PARTE.

Cùm pueri clamarent in templo Hosanna filio Dauid, & obiurgarentur à Pharisæis, Christus puerorum patrocinium sumit, & eorum factum scripturæ testimonio comprobat. Non'ne legistis inquit, ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem.

Hìc habemus quod discamus ab utrisq;, hoc est, à pueris & à Christo. A pueris primùm discant nostri pueri Christum agnoscere & prædicare. Christus enim cùm dicit regnum cœlorum pertinere ad pueros, profectò uult puerorum fide & uoce laudari & celebrari, sed pròh dolor, multi sunt pueri, qui non solùm ignorant Christum, uerumetiam adeò corruptè sunt educati, ut nihil aliud didicerint quàm iurare, mentiri, turpiter loqui, & alias nequicias exercere, qui non solùm ipsi

aliquando suæ nequiciæ dabunt pœnas: uerumetiam parentes ipsorum à Deo punientur, qui pueros ipsis in pietate erudiendos dedit, adeò sacrilegè neglexerunt. Deinde discamus à pueris, Christum confiteri in medio hostium eius. Hîc aderant Pharisæi & Scribæ præcipui gubernatores Reipub: istius, qui Christum persequebantur & irascebantur omnibus, qui Christo aliquem honorem exhibuerunt: Verùm hac sæuitia non sunt absterriti pueri, sed quò magis prohibebantur, eò magis clamabant: ea enim est uis fidei, quòd ubicunq; sit, non poßit celari, sed semper prorumpat in Dei laudes. Hoc officium ab omnibus requiritur, iuxta illud Pauli dictum Rom. 10. Corde creditur ad iusticiam, ore fit confeßio ad salutem.

A facto Christi discamus primùm, quòd uelit eos, qui sibi credunt, tueri. Deinde, quòd exemplo Christi ratione uocationis debeamus innocentiam aliorum tueri, & præcipuè patrocinio nostro pijs adesse, ne ab impijs opprimantur.

DE QVARTO.

Fremitus principum, Sacerdotum & Scribarum aduersus Christum, longè antè prænunciatus fuit uoce Dei & Prophetarum: Nam cùm Deus Genes. 3. prædicit fore, ut semen serpentis calcaturum sit Semen mulieris, significat quòd Satan & eius membra homines prophani et impij sint Christum & Ecclesiam persecuturi. Et Dauid Psal. 2. non solùm hunc fremitum Iudæorum aduersus Chri-

Christum Spiritu præuidet, cùm ait: Quare fremuerunt gentes, & populi meditantur inania: uerumetiam ex dicto Genesis promittit futurum, ut Semen mulieris, id est, Christus, & omnes in illum credentes sint superaturi Satanam & ipsius membra. Qua autem in re consistit ista uictoria, Dauid in eodem Psalmo indicat cùm ait: Beati omnes qui confidunt in eo. Quare nos Satanæ & eius membris renunciemus, et firma fiducia recumbamus in Christum uictorem Satanæ & donatorem æternæ uitæ, cui honor & gloria in secula, Amen.

DE COENA DOMINI,

I. CORINTH. XI.

EGo accepi à Domino, quod & tradidi uobis, quòd Dominus Iesus in ea nocte, qua traditus est, accepit panem: & postquam gratias egisset, fregit, ac dixit: Accipite, edite: Hoc meũ est corpus, quod pro uobis frangitur, hoc facite in mei commemorationem. Ad eundem modum & poculum, peracta cœna, dicens: Hoc poculum nouum testamentum est in meo sanguine: hoc facite quotiescunque biberitis in mei commemorationem. Quotiescunque enim comederitis panem hunc, & de poculo hoc biberitis, mortem Domini annunciabitis, donec ue-

nerit. Itaq; quiſquis ederit panem hunc, aut biberit de poculo Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini. Probet autem homo ſeipſum, & ſic de pane illo edat, & de poculo illo bibat. Nam qui edit aut bibit indignè, iudicium ſibiipſi edit & bibit, non diiudicans corpus Domini.

ENARRATIO TEXTVS.

HOC Feſtum ideò inſtitutum eſt, ut Hiſtoria *inſtitutionis Cœnæ* Dominicæ *hoc die in* Ecclesia *tractetur, quò uerus huius ſacræ Cœnæ uſus intelligi poßit. Nam cùm Chriſtus pridiè, antequàm pateretur, hanc Cœnam inſtitueret, mandatum dedit diſcipulis, ut hanc Cœnam in ſui conſeruarent memoriam. Quare neceſſe eſt, magnas & graues cauſas eſſe, cur neceſſarium ſit, huius Cœnæ inſtitutionem magnifacere. Niſi enim cauſas inſtitutæ huius Cœnæ diligenter perpenderimus, non poſſumus ſatis admirari ſaluatoris noſtri bonitatem, qui cùm eſſet in grauißimo dolore propter imminentem mortem, uoluit tamen hanc inſtituere & eam commendare Eccleſiæ, in firmißimum Sacramentum noſtræ ſalutis per ipſum partæ, in quo perpetuò conſeruaretur fœderis inter* Deum et hominem *ſanciti ſanguine Chriſti memoria. Verùm ut nos poßimus de hac Cœna diſtinctius docere, proponam tres locos, quos hoc tempore explicabo per* Dei gratiam, Loci tres:

Chrs pridie, ante quam pateretur hanc Coenā instituit.

I. *Inſtitutæ huius Cœnæ circumſtantiæ, & ſignifi-*

gnificationes, unde colligetur eius plena deſcriptio.

II. Vera & legitima probatio eorum qui hac Cœna utiliter uti uolunt.

III. Verus uſus legitimaq; meditatio huius Cœnæ.

DE PRIMO.

Multæ circũſtantiæ ſunt in Hiſtoria inſtitutionis huius Cœnæ, quas ordinè ex textu proponam.

PRIMA eſt temporis: Ita enim habent uerba textus: Dominus noſter Ieſus Chriſtus in ea nocte qua tradebatur. Nam die Iouis ſerò, antequam die Veneris ſequenti crucifigeretur, hanc Cœnam inſtituit: unde duo colligamus. Primùm, quantum neceſſe eſt fuiſſe amorem Chriſti erga nos, qui cùm ſciret ſe poſtridiè paſſurum, uoluit tamen hanc perpetuam ſuorum beneficiorum memoriam inſtituere. Alterum, quòd huius Cœnæ celebratio debeat à nobis fieri in uera pœnitentia, quemadmodum poſtea rurſus dicetur. TEMPVS Quo die coenam instituit.

SECVNDA circumſtantia eſt de conuiuis, qui fuerunt in hac Cœna: in ea præfuit Chriſtus: aderant diſcipuli boni & mali. Boni quidem fuerunt infirmi ualde: malus fuit ſolus proditor Iudas. Hinc docemur quòd Chriſtus uelit ſemper adeſſe huic Cœnæ, & quòd Cœna hæc pertineat ad diſcipulos Chriſti, & tametſi impij quoq; ſe immiſcent: cedit tamen hæc Cœna illis in iudicium & damnationem, quemadmodum poſtea rurſus dicetur. CONVIVÆ Chrs adest semper huic Coenæ.

BENEDICTIO. TERTIA circumstantia est benedictionis: nam accepto pane gratias egit. Si filius Dei ante usum rerum egit gratias, quid nos decet?

ELEMENTA. QVARTA circumstantia est elementorum: nam pane & uino usus est in huius Cœnæ institutione. Quemadmodum enim homo externus alitur pane & uino: ita spiritualiter internus homo alitur corpore & sanguine Christi.

RES INVISIBILES. QVINTA circumstantia est rerum, quæ inuisibiliter adsunt in hac Cœna: ut sunt uerum corpus & uerus sanguis domini nostri Iesu Christi.

FOEDVS. SEXTA circumstantia est mandatum: mandat enim ut Ecclesia perpetuò hunc ritum celebrandæ Cœnæ retineat: Hoc facite, inquit.

SEPTIMA circumstantia est fœderis noui, Hic calix, *inquit*, nouum testamentum est in meo sanguine. *Cur autem uocetur hæc Cœna nouum testamentum, postea dicetur.*

FINIS OCTAVA circumstantia est finis institutæ cœnæ, quæ his uerbis exprimitur: Hoc facite, inquit, in mei recordationem, *hoc est, quotiescunque utimini hac Cœna, memoriam beneficiorum, id est, Paßionis & Resurrectionis meæ recolite, et annunciate mortem meam donec ueniam.*

NONA circumstantia ex octaua sequitur, nimirum quòd celebratio huius Cœnæ pertineat ad adultos tantùm, qui possunt doceri de morte Domini, & qui publicè gratias agere possunt Domino pro beneficijs suis.

Hæ

Hæ ſunt circumſtantiæ huius Cœnæ diligenter perpendendæ: Nunc quæ ſunt huius Cœnæ ſignificationes oſtendam: nam ut Agnus Paſchalis plures habuit ſignificationes, in ueteri teſtamento: ita & hæc ſacra Chriſti Cœna, quæ in locum agni Paſchalis ſucceßit. Vt ergo Agnus Paſchalis. 1. admonebat populum de beneficio olim præſtito, id eſt, de liberatione à ſeruitute Ægyptiaca: 2. Confirmabat fidem utentium. 3. Adumbrabat futuram uictimam Chriſti. 4. Perpetui fœderis inter Deum & homines typus erat: Ita Cœna hæc habet quoq; uarias ſignificationes: idq; partim reſpectu præteriti temporis, partim præſentis, partim futuri, partim æternitatis: quas ſignificationes nunc exponam quàm poſſum clarißimè: Deus adſit & mihi docenti & uobis audientibus, ut in Dei gloriam cedat, & in noſtri ſalutarem inſtructionem.

Significationes Cœnæ Dominicæ.

Agnus Paschalis.

Quæ eſt ſignificatio Cœnæ reſpectu præteriti temporis? ſi tēpus præteritum reſpicimus, eſt hæc ſacra Cœna cōmemoratio quædam hiſtoriæ de paſſione Domini, iuxta Chriſti mandatum: Hoc facite in mei commemorationem: Quotieſcunq; ergo uel ipſi accedimus ad Cœnam, uel alioqui interſumus Cœnæ celebrationi, debemus meminiſſe mortis, ſepulturæ & reſurrectionis Domini.

Cœna respectu præteriti temporis quid.

Quæ eſt ſignificatio Cœnæ reſpectu præſentis temporis? Primùm ſignificat nos uniri & incorporari Chriſto idq; ſpiritualiter. Ita enim Paulus docet, cùm ait: Calix benedictionis cui benedi- 1

Cœna respectu præsentis temporis quid.

cimus, non'ne communio sanguinis Christi est? panis quem frangimus, non'ne communio corporis Christi est? hoc est, communicatio corporis et sanguinis Domini facit nos habere quandam communionem cum Christo.
II Deinde significat nos quoq; uniri inter nos spiritu Christi, qui unà hanc Cœnam communicamus: Cuius communicationis symbolum unus panis existit, ut Paulus testatur, cùm ait: Quoniam unus panis, unum corpus sumus multi. Quemadmodum enim panis, ex multis compactus est granis: ita qui unà communicant, in unum corpus, cuius corpus est Christus, spiritualiter coalescunt: atq; ideò Paulus hanc Christi cœnam uocat communionem. Hinc quidam ex sanctis patribus ait: Cœna dicitur communio. 1. Quia communicamus per ipsam Christo. 2. Quia participamus eius carnem & diuinitatem. 3. Quia communicamus & unimur inuicem per ipsam.

Coena dicitur communio.

III Deinde significat hæc Cœna nos spiritualiter ali & sustentari corpore & sanguine Christi. Vt enim panis & uinum corpora humana nutriunt, augent, conseruant, exhilarant: ita corpus Christi & sanguis alit, auget, conseruat & exhilarat animas nostras ad uitam æternam, modò uera fides in nobis sentiatur.

Coena respectu futuri temporis quid significat.

Quæ est significatio huius Cœnæ respectu futuri temporis? Hæc sacra Cœna significat, quòd uirtute corporis Christi resuscitati ex mortuis, nostra quoq; corpora olim resurgant, ut fiant conformia

glorioso

lgorioso corpori Christi. Vnde Paulus: Si Christus resurrexit, & nos resurgemus, ut fruamur perpetua præsentia Christi corporis in omni æternitate. Vnde quidam sancti Patres hanc Cœnam uocârunt uiaticum, quia admonebat ante mortem sumentes hanc Cœnam, quòd Christus esset in ipsis uia ex his ærumnis ad æternam beatitudinem.

Patres quomodo hanc Coenam uocarunt? Viaticum.

Quæ est significatio Cœnæ Domini respectu æternitatis? Est perpetuum fauoris Dei erga homines testimonium, nullo tempore mutationi obnoxium, ac propterea uocat ipse Dominus hanc suam Cœnam nouum testamentum, ut quod nulli uetustati unquam obnoxium fiat. Verùm ut hoc intelligatur clarius, dicam breuissimè, quæ in omni testamēto concurrant: et quomodo illa quæ in omni testamento concurrunt, etiam hîc adsint: adhæc quid sit nouum testamentum.

Coena respectu aeternitatis quid significat?

In omni testamento sunt quinq;. 1. Testator qui facit testamentum. 2. Bona quæ testator legat. 3. Scripti hæredes. 4. Mors testatoris. 5. Conditiones seruandæ à scriptis hæredibus. In hoc nouo testamento testator est Christus: hæreditas uitæ æternæ possessio: Hæredes sunt filij Dei, id est, omnes qui credunt in Christum: Mors testatoris Christi intercessit. Nam mortuus est & sepultus, et resurrexit tertia die: Conditiones seruandæ à scriptis hæredibus sunt, ut in Christum credant, eiq; obtempe rent, ac uitæ innocentiam tueantur usq; ad finem, & si lapsi fuerint in peccatum, seriam ante mor-

In Testamento Concurrunt.

Testator Quis?

Haeredes Qui?

Conditiones seruandae.

tem agant pœnitentiam. Hinc iam quid sit nouum testamentum concludamus hoc modo: Nouum testamentum est fœdus æternum, sancitum morte testatoris Iesu Christi de gratia Dei, remißione peccatorum & donatione uitæ æternæ, promissa omnibus gentibus & populis in Christum crucifixum credentibus.

Nouum Testamentum Quid?

DE SECVNDO.

Cùm Paulus dicit: Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de Calice bibat: nam qui ederit indignè, aut qui biberit indignè, iudicium sibi edit & bibit. Hæc uerba Pauli quatuor confirmant. 1. Quòd usus Cœnæ in Ecclesia debeat esse. 2. Quòd sit necessaria ante usum huius Cœnæ probatio. 3. Quòd indignè usurpans hanc Cœnam grauißimè peccet. 4. Quòd hæc Cœna tantùm porrigenda sit ijs, qui se probare possunt. De secundo tantùm dicam, uidelicet quomodo unusquisq; se probare debeat, qui hac Cœna utiliter uti cupit.

PROBATIO.

Quomodo ergo debet se probare qui hac Cœna uult uti? hoc Paulus docet 2. Cor. 13. his uerbis: Vos ipsos probate, num sitis in fide: uos ipsos probate. An non cognoscitis uosmetipsos, quòd Christus sit in uobis? Ex quibus uerbis intelligitur, quòd ista probatio in hoc sita est, ut uera sentiatur fides & Christi præsentia in nobis, hoc est, ut planioribus uerbis dicam: is probatus est, & dignè accedit ad sacram Christi Cœnam, qui reuerenter in timore

Quis digne accedit ad sacram Coenam?

Dei,

Dei, in uera pœnitentia, in uera fiducia, & cum pio proposito ad hanc Cœnam accedit: & contrà, qui sine reuerentia, sine timore Dei, sine uera pœnitentia, sine uera fiducia, & cum proposito peccādi accedit, is indignè accedit, nō dijudicans corpus & sanguinem Domini, & sibi iudicium manducat: quare omnis qui accedit hanc Cœnam, et habet animum manendi in suis peccatis, is blasphemus est, & cum Iuda Sacramentum sumit. Quis indigne accedit?

Vt autem rudes homines, non temerè præsumant hanc Cœnam adire, utilis est instituta disciplina confeßionis & absolutionis in Ecclesijs nostris: Nam hæc disciplina multum iuuat ad hoc, ut quis se legitimè probare poßit.

Verùm ut de confeßione & absolutione rectè iudicare poßimus: Primùm sciendum est, quòd ut duplex est confeßio: Ita & duplex absolutio. Vna confeßio est coram DEO tantùm, cùm uidelicet quis suum peccatum coram Deo confitetur, agnoscit se peccatorem, & petit ueniam propter Christum: sine tali confeßione nullus adultus saluatur. Confessio coram Deo. Sic confessus est Dauid cùm inquit: Miserere mei Deus, quia peccaui tibi: ne intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Sic & Daniel confessus est, quando ait: Peccauimus, & iniquè egimus cum patribus nostris. Sic Publicanus, quando non audebat eleuare faciem in cœlum: sed percußit pectus suum dicens: Deus propicius esto mihi peccatori. Huic

ABSOLVTIO. confeßioni respondet absolutio, quæ fit per solum Deum: & hæc fit quando homo credit promißioni gratuitæ. Quicunq; enim credit, est à peccato iustificatus, id est, absolutus à peccato: Nam cùm peccatum sit defectus à lege et uoluntate Dei, cum obligatione ad æternam mortem & damnationem, erit profectò absolutio, liberatio hominis credentis, ab obligatione ad æternam mortem & damnationem. Sic absolutus est Manasse, Dauid, latro in cruce, Magdalena. Ita nos quotidiè absoluimur, quando dicimus ex uero corde: Credo remißionem peccatorũ, et cùm precamur ex fide, remitte nobis debita nostra. Hoc dictum sit de primo genere confeßionis & eiusdem absolutione.

Priuata confessio. Alia confeßio est disciplinæ, cùm homo consilij doctrinæ, & confirmandæ fidei suæ causa accedit ministrum Ecclesiæ, agnoscit se peccatorem, petit consolationem, cupit erudiri uerbo Dei, quò ipsius conscientia tranquilla reddi poßit. Hîc minister uerbi debet eum, qui sic confitetur erudire: & si nouit ipsum, debet uicia, quæ in eo animaduertit, ipsi indicare: debet ostendere ei magnitudinem iræ Dei aduersus impœnitentes: & rursus si confitens dolet ob suum peccatum, & promittit emendationem, debet eum consolari promißionibus Euangelij: & si dicat se promißionibus credere, debet ei minister Christi nomine testari, quòd habeat Deum propicium, & annunciare illi remißionẽ peccatorum in nomine Patris, et Filij, et Spiritus sancti,

cti,cum seria admonitione de peccato in posterum uitando, ne posteriora eius hominis fiant peiora prioribus. Atq; hæc sint dicta de secundo, confeßione publica, & absolutione quæ ei respondet. De confeßione publica, & absolutione publica alio tempore dicendum est, Item de confeßione quæ fit fratribus quos offendimus.

DE TERTIO.

Iam restat, ut quis sit uerus usus, & quæ sit hu-ius sacræ Cœnæ legitima meditatio, dicamus. Cùm rgò hæc sacra Christi Cœna, sit Sacramentum no-træ, per uictimam Christi, redemtionis, hæc ordi-tè sunt meditanda & seriò æstimanda in huius sa-ræ Cœnæ perceptione.

PRIMO in mentem communicantibus ueni-e debet causa mortis Christi, nempe peccatum eneris humani, Rom. 4. Mortuus est propter pec-ata nostra. Esa. 53. Percußit eum propter iniqui-ates nostras.

SECVNDO cogitandus est finis uictimæ hristi, qui est, ut nos redimeret à iure peccati & ortis. 2. Cor. 5. Eum qui non nouit peccatum, fe-it peccatum, nt nos fieremus iusticia Dei in ipso. Iohan. 1. Sanguis Iesu Christi purgat nos ab omni iquitate. Ioh. 1. Agnus Dei tollit peccata mundi.

TERTIO, ex præstantia huius uictimæ co-itandum est, quantam necesse est fuisse iram Dei duersus peccatum, quæ non potuit hostijs expia-i, nisi hostia filij Dei unigeniti.

Quarto

Misericordia Dei erga nos.

QVARTO cogitanda est maxima misericordia Dei, qui uoluit nos miseros peccatores in gratiam recipere propter Filij satisfactionem.

Amor Fili Dei.

QVINTO cogitandus est ingens amor filij Dei qui natura humana assumta uoluit fieri uictima pro nobis, & in se deriuare iram Dei, & iusticiæ Dei crucis supplicio satisfacere. Hæc omnia uult nos cogitare filius Dei, cùm iubet ut hæc Cœna fiat in sui recordationem.

Contritio unde nascitur?

Cùm hæc ita meditamur, ex contemplatione iræ Dei nascitur contritio, ex cogitatione misericordiæ & piacularis uictimæ, fides: ex quibus gratiarum actio, confeßio, patientia & aliæ uirtutes, de quibus hæc Cœna nos admonet.

Breuiter, ut ipse filius Dei nobiscum fœdus facit, quòd nos clementer recipiat: Ita nos uicißim cum ipso fœdus facimus, quòd ei credamus, & beneficia eius grati accipiamus: quòd ut uerè faciamus, donet nobis huius Cœnæ institutor Iesus Christus, cui cum Patre & Spiritu sancto, honor & gloria in secula, Amen.

PASSIO DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI, IVXTA ORdinem historiæ concinnata, ex collatione quatuor Euangelistarum.

ET cùm Hymnum cecinissent, egressus Iesus ibat, ut solitus erat, trans torrentem

Cedron, in montem Oliuarum. Secuti sunt autem illum & discipuli. Tunc dicit illis, Omnes uos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis. Postquam autem surrexero, præcedam uos in Galilæam. Respondens autem Petrus ait illi, Et si omnes scandalum passi fuerint in e, ego tamen nunquam scandalum patiar. Ait illi Iesus, Amen dico tibi, quòd hodie in nocte hac priusquam gallus bis cecinerit, er abnegabis me. At ille uehementius dicebat, Imò si me oportuerit commori tibi, non e abnegabo. Similiter autem & omnes discipuli dicebant.

Tunc uenit Iesus cum illis in uillam, quæ dicitur Gethsemani, ubi erat hortus in quem ntroiuit ipse & discipuli eius. Nouerat autẽ & Iudas proditor eius locum, quia frequenter Iesus conuenerat illuc cum discipulis sus. Tunc Iesus ait illis, Sedete hîc donec uadam & orem illic. Et assumto secum Petro & Iacobo & Iohanne duobus filijs Zebedæi, cœpit expauescere, dolere, & grauiter angi. Et dicit illis, Tristis est anima mea usq; ad mortem. Manete hîc & uigilate mecum, orantes ne intretis in tentationem. Et progressus pusillum ab eis ferme ad iactum lapidis, positisq; genibus, procidit in faciem suam

pro-

proſtratus in terram, & orauit, ut ſi poſſibile eſſet tranſiret à ſe hora, dicens: Abba, Pater mi, omnia poſſibilia ſunt tibi, ſi poſſibile eſſet tranſeat à me calix iſte, ueruntamen non ſicut ego uolo, ſed ſicut tu. Et uenit ad diſcipulos, & reperit eos dormientes, & dicit Petro: Simon dormis? Adeò non potuiſtis una hora uigilare mecum? Vigilate & orate, ut ne intretis in tentationem. Spiritus quidem promtus eſt, ſed caro infirma. Rurſus altera uice abijt & orauit, dicens: Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire à me, niſi bibam illum, fiat uoluntas tua. Et reuerſus inuenit illos iterum dormientes. Erant enim oculi eorum grauati, neq; ſciebant quid reſponderent. Et relictis illis, iterum abijt, & orauit tertio eundem ſermonem, dicens, Pater, ſi uis, transfer Calicem hunc à me, ueruntamen non mea uoluntas, ſed tua fiat.

Apparuit autem illi Angelus de cœlo confortans eum. Et correptus labore, prolixius orabat. Et erat ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentes in terram. Et cum ſurrexiſſet à deprecatione, ueniſſetq; ad diſcipulos ſuos, reperit eos dormientes præ mœſtitudine. Et ait illis: Dormite poſthac & requieſcite, quid dormitis? Sufficit. Ecce appropinquauit hora, & filius hominis traditur in manus peccatorum. Surgite, eamus, ecce appropin-

propinquauit qui me tradit, orate autem ne intretis in tentationem.

Et continuò adhuc eo loquente, ecce Iudas unus è duodecim, accepta cohorte et miniſtris à pontificibus ac Phariſæis & ſenioribus & ſcribis, antecedens turbam multam, uenit illuc cum laternis ac facibus, cum gladijs & fuſtibus. Dederat autem hic proditor commune ſignum illis dicens: Quemcunq; oſculatus fuero is eſt, comprehendite illum, & abducite cautè. Ieſus itaq; ſciens omnia, quæ uentura erant ſuper ſe, proceſſit ac dixit eis: Quem quæritis? Reſponderunt ei: Ieſum Nazarenum. Dicit eis Ieſus, Ego ſum. Stabat autem & Iudas qui prodebat eum cum ipſis. Vt ergo dixit eis, ego ſum, abierunt retrorſum & ceciderunt in terram. Iterum ergo interrogauit, eos: Quem quæritis? Illi autem dixerunt, Ieſum Nazarenum. Reſpondit Ieſus, Dixi uobis, quòd ego ſim. Si ergo me quæritis, ſinite hos abire, ut impleretur ſermo quem dixerat: Ex ijs quos dediſti mihi non perdidi quenquam. Et appropinquauit Ieſu Iudas, ut oſcularetur eum, confeſtimq; accedens dixit: Rabbi aue, ac deoſculatus eſt eum. Dixitq; illi Ieſus: Amice ad quid ades? Iuda, oſculo filium hominis prodis? Tunc acceſſerunt & manus ſuas iniecerunt in Ieſũ, et comprehenderunt eũ. Videntes autẽ ij qui

circa ipſum erant, quod futurũ erat, dixerunt ei: Domine percutiemus in gladio? Simõ ergo Petrus, cũ haberet gladiũ, eduxit eum & percuſſit ſummi ſacerdotis ſeruũ, & abſcidit auriculam eius dexterã. Erat aũt nomen ſeruo Malchus. Reſpondens aũt Ieſus ait, Sinite huc uſq;. Et ait Petro: Immitte gladium tuum in uaginam. Omnes.n. qui acceperint gladium, gladio peribunt. An putes, ꝙ non poſſim nũc rogare Patrem meum, & exhibebit mihi pluſquam duodecim legiones angelorũ: an non bibam calicem quem dedit mihi Pater? Quomodo ergo implebuntur ſcripturæ? quia ſic oportet fieri. Et cũ tetigiſſet auriculam ſerui, ſanauit eum. In illa aũt hora dixit Ieſus ad eos, qui uenerant ad ſe principes ſacerdotum & magiſtratus templi & ſeniores. Tanquam ad latronem exiſtis cũ gladijs & fuſtib. ad comprehendẽdum me, quotidie apud uos ſedebam docens in templo, & non extendiſtis in me manus. Sed hæc eſt hora illa ueſtra & poteſtas tenebrarum, ut impleãtur ſcripturæ. Hoc aũt totum factum eſt, ut complerentur ſcripturæ Prophetarum. Tunc diſcipuli omnes relicto eo fugerunt. Et unus quiſpiam adoleſcentulus ſequebatur illum, amictus ſindone ſuper nudum, & comprehendunt illum adoleſcentuli. Ille uerò relicta ſindone, nudus effugit ab illis.

Oportuit chrm pati.

Cohors igitur & tribunus ac ministri Iudæorum comprehensum Iesum ligauerunt, & abduxerũt eum ad Annam primum. Annas erat socer Caiphæ, qui erat Pontifex anni llius. Erat autem Caiphas is, qui consilium lederat Iudæis, quod expediret unum hominem mori pro populo. Et duxerunt eum d Caipham pontificem, id est, principem acerdotum, ubi omnes summi sacerdotes, ribæ & seniores conuenerant. Sequebatur utem Iesum eminus Simon Petrus & alius iscipulus usq; ad atrium pontificis : Disciulus autem ille erat notus pontifici, & inoiuit cum Iesu in atrium pontificis. Petrus utem stabat ad ostium foris. Exiuit ergo iscipulus ille alter, qui erat notus pontifici, dixit ostiariæ, & introduxit Petrum. Staant autem serui & ministri, qui prunas conesserant inferius in medio aulę, quia frigus at, & calefaciebant se. Erat autem cum eis Petrus stans & calefaciens se, ut uideret nem. Ancilla ergo summi sacerdotis, quæ at ostiaria, ad lumen Petrum se calefacienm intuita, defixis in illum oculis dixit: Et cum Iesu eras, Num & tu ex discipulis es ominis istius? At ille abnegauit coram onibus dicens: Mulier, non sum, Non noui lum, neq; scio quid dicas. I Negatio

Pontifex ergo interrogauit Iesum de di-

ſcipulis ſuis & de doctrina ipſius. Reſpondit ei Ieſus: Ego palàm locutus ſum mundo. Ego ſemper docui in ſynagoga & in templo, quò omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus ſum nihil. Quid me interrogas? Interroga eos, qui audierunt, quid locutus ſim ipſis. Ecce hi ſciunt quæ dixerim ego. Hæc autem cùm dixiſſet, unus aſſiſtens miniſtrorum dedit alapam Ieſu, dicens: Sicci'ne reſpondes pontifici? Reſpondit ei Ieſus: Si mala locutus ſum, teſtare de malo, ſin t bene, cur me cædis? Miſerat eum Annas uinctum ad Caipham pontificem.

Stabat autem Simon Petrus in ueſtibulo, & calefaciebat ſe. Et puſillum poſt primam negationem, cùm exiret ad ueſtibulum, gallus cecinit, & uidit eum altera ancilla, & rurſum cœpit dicere ijs qui aſtabant ibi: Et hic erat cum Ieſu Nazareno. Dicunt ergo ei, Num & tu ex diſcipulis eius es? Et alius dixit, Et tu de illis es. Et iterum negauit cum iureiurando, dicens: Homo, non ſum, ſed neq; noui hominem. Et poſt puſillum, interuallo interiecto ferè unius horæ, alius quidam affirmabat cum ijs qui aſtabant, dicens: Vere & tu ex illis es. Nam & Galilæus es, & loquela tua te manifeſtum fecit. Dicit ei unus ex ſeruis pontificis, cognatus eius cuius abſciderat Petrus auriculam, Non'ne ego te ui-

di in

Gallus primo Canit.

II Negatio.

di in horto cum illo? Tunc cœpit execrari III Negatio
ac peierare, non noui hominem istum de
quo dicis. Et continuò adhuc illo loquente Gallus secundo Canit.
gallus iterum cecinit. Et conuersus Dominus intuitus est Petrum. Et recordatus est Petrus uerbi Domini Iesu, qui dixerat ei, Priusquam gallus cecinerit bis, ter me negabis. Et egressus foras fleuit amarè.

Principes autem sacerdotum & seniores & totum concilium quærebant falsum testimonium contra Iesum, ut morti eum traderent, & non inueniebant, etiam cùm multi alsi testes accessissent, non enim erant satis donea testimonia. Nouissimè autem uenerunt duo falsi testes, & testimonium falsum erebant aduersus illum, dicentes: Nos audiimus eum dicentem: Ego possum diruere & diruam templum hoc Dei, quod est manibus factum, & tribus diebus aliud sine manibus factum extruam. Et ne sic quidem satis idonea erant testimonia illorum. Et surgens summus sacerdos in medium, interrogabat Iesum, dicens: Nihil respondes? Cur isti aduersum te dicunt testimonia? Iesus autem tacebat, neq; quicquam respondebat. Rursus princeps sacerdotum interrogauit & dicit illi: Tu es Christus filius benedicti? Adiuro te per Deum uiuum, ut dicas nobis, an tu sis Christus filius Dei. Dicit illi Iesus:

Tu dixisti, ego sum. Veruntamen dico uobis: amodo uidebitis filium hominis sedentem à dextris uirtutis Dei, & uenientem in nubibus cœli. Tunc princeps sacerdotum abscidit uestimenta sua dicens: Blasphemauit, quid insuper egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam eius, quid uobis uidetur? Illi uerò omnes condemnauerunt eum, dicentes: Reus est mortis. Tunc uiri qui tenebant Iesum, illudentes ei, expuerunt in faciem eius, & colaphis eum cæciderunt. Alij uerò cùm obtexissent faciem illius, palmas in faciem eius dederunt, maximè serui, dicentes: Vaticinare nobis Christe, quis est ille qui te percussit? Et alia multa conuiciantes dicebant in eum.

Manè aūt facto conuenerunt oēs principes sacerdotum & scribæ senioresq; populi ac totum concilium, & inierunt consilium aduersus Iesum, ut eum morti traderent. Et duxerunt eum in concilium suum, dicentes: Num tu es ille Christus? Dic nobis. Et ait illis: Si uobis dixero non creditis: quòd si etiam interrogauero, non respondebitis mihi, neq; dimittetis. Ex hoc tempore erit filius hominis sedens à dextris uirtutis Dei. Dixerūt autem omnes: Tu ergo es filius Dei? Qui ait: Vos dicitis me esse. At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi enim audi-

audiuimus ex ore eius. Et ſurgens uniuerſa multitudo eorum uinctum abduxit Ieſum à Caipha in prætorium, tradititq; Pontio Pilato præſidi. Erat autem adhuc mane.

Traditur Pilato.

Tunc uidens Iudas qui eum tradiderat, ꝙ damnatus eſſet, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus ſacerdotum & ſenioribus, dicens: Peccaui tradens ſanguinem innoxium. At illi dixerunt: Quid ad nos? Tu uidebis. Et proiectis argenteis in templo receſſit, & abiens laqueo ſe ſuſpendit: Suſpenſus autem crepuit medius, et effuſa ſunt omnia uiſcera eius. Principes autem ſacerdotũ acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam, quia precium ſanguinis eſt. Conſilio autem inito, emerunt eſt illis argenteis mercede iniquitatis agrum figuli in ſepulturam peregrinorum. Et innotuit omnibus habitantibus Hieroſolymæ, ita ut appellaretur ager ille lingua illis uernacula Akeldama, hoc eſt, ager ſanguinis, uſq; in hodiernum diem. Tunc impletũ eſt, quod dictũ eſt per Ieremiam Prophetam dicentem: Et acceperũt triginta argenteos precium æſtimati, quem eſtimatum emerunt à filijs Iſraël, & dederunt æs in agrum figuli, ſicut conſtituit mihi Dominus. Iudæi aũt non introiuerunt in prætorium, ne contaminarentur, ſed ut ederent paſcha. Exiuit ergo Pi-

Iudas ſe ſuſpendit.

latus ad eos foras,& dixit: Quam accuſatio-
nem affertis aduerſus hominem hunc? Re-
ſponderunt & dixerunt ei, Si non eſſet hic
nocens, haudquaquam tibi tradidiſſemus e-
um. Dicit ergo eis Pilatus, accipite eum uos,
& ſecundum legem ueſtram iudicate eum.
Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis non licet in-
terficere quenquam. Vt ſermo Ieſu implere-
tur quem dixit, ſignificans qua morte eſſet
moriturus.

Cœperunt autem illum grauiter accuſare
ſummi ſacerdotes & ſeniores de multis, di-
centes: Hunc deprehendimus euertentem
gentem, ac uetantem tributa dare Cæſari, &
dicentem ſe Chriſtum regem eſſe. Introiuit er
go iterum in prætorium Pilatus, & uocans
Ieſum interrogauit eum, dicens: Tu es ille
rex Iudæorum? Reſpondit Ieſus ſtans ante e-
um: A temetipſo hoc tu dicis, an alij dixi-
runt tibi de me? Reſpõdit Pilatus: Num ego
Iudæos ſum? Gens tua & pontifices tradide-
runt te mihi, quid feciſti? Reſpondit Ieſus.
Regnum meum non eſt ex hoc mundo. Si
ex hoc mundo eſſet regnum meum, miniſtri
mei utiq; decretarent, ne traderer Iudęis. Nũc
autem regnum meum non eſt hinc. Dixit ita
que ei Pilatus. Ergo rex es tu? Reſpondit Ie-
ſus. Tu dicis, Ego ſum rex. Ego in hoc natus
ſum, & ad hoc ueni in mundum, ut teſtimo-
nium

nium ſeram ueritati. Omnis qui ex ueritate eſt, audit uocem meam. Dicit ei Pilatus: Quid eſt ueritas? Et cùm hoc dixiſſet, iterum prodijt ad Iudæos, & dicit eis: Ego nihil inuenio noxæ in hoc homine. Et cùm accuſaretur à principibus ſacerdotum & ſenioribus, nihil reſpondit. Pilatus autem rurſus interrogauit illum dicens: Non reſpondes quicquam? Ecce quàm multa dicunt aduerſum te teſtimonia, non audis? Et non reſpondit ei ad ullum uerbum, ita ut miraretur præſes uehementer. At illi inualeſcebant, Commouit populum docens per uniuerſam Iudæam, exorſus à Galilæa uſq; ad hunc locum. Pilatus autem audita mentione Galilææ, interrogauit, num homo Galilæus eſſet. Et ut cognouit, quòd ad Herodis ditionem pertineret, remiſit eum ad Herodem, qui & ipſe Hieroſolymis erat per id tempus.

Herodi mittitur Chrs.

Herodes autem uiſo Ieſu gauiſus eſt ualde. Tenebatur enim multo iam tempore cupiditate uidendi illum, eò quòd audiret multa de eo, & ſperabat ſe ſignum aliquod uiſurum ab eo. Interrogabat autem eum multis ſermonibus. At ipſe nihil ei reſpondebat. Stabant autem principes ſacerdotum et ſcribæ acriter accuſantes eum. Spreuit autem illum Herodes cum exercitibus ſuis. Cumq; illuſiſſet, indutum ueſte alba, remiſit ad Pila-

tum. Et facti sunt amici inter se Pilatus & Herodes in eodem die, nam antea simultates inter eos intercesserant.

Pilatus autem conuocatis principibus sacerdotum ac magistratibus & plebe, dixit ad illos, Obtulistis mihi hunc hominem quasi auertentem populum, & ecce ego coram uobis interrogans, nullum crimen inuenio in homine isto, ex his de quibus accusatis eum, sed ne Herodes quidem: Nam remisi uos ad illum, & ecce nihil dignum morte actum est ei. Emendatum ergo illum dimittam.

In festo autem necesse habebat & consueuerat præses turbæ dimittere unum uinctum quemcunque postulassent. Habebat autem tunc uinctum insignem, uidelicet latronem, qui dicebatur Barrabas, qui cum seditionis autoribus coniectus fuerat in carcerem, qui per seditionem quandam in ciuitate factam homicidium patrauerant. Et cùm acclamasset turba, cœpit flagitare, ut faceret, quemadmodum semper fecerat ipsis. Itaque congregatis illis respondit Pilatus, Consuetudo est uobis, ut unum dimittam uobis in Pascha. Vtrum ergo uultis dimittam uobis, Barrabam, an Iesum regem illum Iudæorum, qui dicitur CHRISTVS? Sciebat enim quòd propter inuidiam tradidissent illum summi sacerdotes. Sedente autem illo pro tribunali,

misit

misit ad eum uxor eius dicens: Nihil tibi cum iusto illo, multa enim passa sum hodie in somnis propter eum. Principes autem sacerdotum & seniores concitauerunt turbas, persuadentes ut sibi potius dimitti peterent Barrabam, Iesum uerò perderent. Respondens autem præses ait illis: Vtrum uultis uobis è duobus dimittam? Et exclamauit simul uniuersa turba dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barrabam. Iterum autem Pilatus locutus est ad eos, uolens dimittere Iesum, & ait: Quid igitur uultis faciam Iesu, quem dicitis regem Iudæorum? At illi rursum clamauerunt omnes: Crucifige, crucifige eum. Ille autem tertio dixit ad illos: Quid enim mali fecit? Nullum crimen capitale comperio in eo. Castigatum ergo dimittam illum. At illi magis clamabant, dicentes: Crucifigatur. Et instabant uocibus magis postulantes ut crucifigeretur. Et inualescebant uoces eorum, ac summorum sacerdotum.

Vxor ad Pilatum mittit.

Tunc ergo apprehendit Pilatus IESVM & flagellauit. Milites autem præsides abduxerunt eum intro in atrium, quod est prætorium, & conuocant ad eum totam cohortem, exutumque induunt purpura siue chlamyde coccina, & plectentes coronam de spinis imponunt capiti eius, dantque arundinem

Flagellatur.

nem in dextram eius, & genu flexo ante eum, illudentes ei cœperunt salutare, dicentes: Aue rex Iudæorum: Et dabent ei alapas. Et cùm expuissent in eum, acceperunt arundinem & percutiebant caput eius, & positis genibus adorabant illum.

Exiuit iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco eum uobis foras, ut cognoscatis, quòd nullam causam in eo inuenio. Exiuit ergo Iesus foras, gestans spineam coronam & purpureum pallium, Et dicit eis: Ecce homo. Cùm ergo uidissent eum pontifices & ministri, clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus, accipite eum uos & crucifigite. Ego enim non inuenio in eo causam. Responderunt ei Iudæi, Nos legem habemus, & secundum legem nostram debet mori, quia filium Dei se fecit. Cùm ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit. Et ingressus est iterum in prætorium & dicit ad Iesum, Vnde es tu? Iesus autem responsum non dedit ei. Dicit ergo ei Pilatus, Mihi non loqueris? Nescis quòd potestatem habeam crucifigendi te, et potestatem habeã absoluendi te. Respondit Iesus, Non haberes potestatem aduersus me ullam, nisi tibi datũ esset è supernis, propterea qui me tradidit tibi maius peccatum habet. Ex eo quærebat Pilatus absoluere eum. Iudæi autem clamabant,

bant, dicentes: Si hunc abſolueris, non es amicus Cæſaris. Quiſquis ſe regem facit, contradicit Cæſari.

Pilatus autem cùm audiſſet hunc ſermonem, produxit foras Ieſum, ſeditq; pro tribunali in loco, qui dicitur lithoſtrotos, Hebraicè autem Gabbata. Erat autem paraſceue paſchæ hora ferme ſexta, Et dicit Iudæis, Ecce rex ueſter. Illi autem clamabant, Tolle, Tolle, crucifige eum. Dicit ergo Pilatus, Regem ueſtrum crucifigam? Reſponderunt Pontifices, Non habemus regem niſi Cæſarem. Tunc ergo Pilatus uidens, quòd nihil proficeret ſed magis tumultus fieret, uolens turbæ ſacere ſatis, adiudicauit ut fieret quod illi poſtulabant. Et accepta aqua abluit manus coram populo: Innocens ego ſum à ſanguine huius iuſti, uos uidebitis, Et reſpondens uniuerſus populus dixit, Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros.

Dimiſit autem illis Barrabam, qui propter ſeditionem & homicidium coniectus fuerat in carcerem, quem popoſcerent. Ieſum autem flagellatum & illuſum tradidit arbitrio illorum ut crucifigeretur.

Accipientes autem Ieſum milites, exuerunt eum purpura, & induerunt eum ueſtibus proprijs, et abduxerunt eum baiulantem ſuam crucem, ut crucifigeretur. Exeuntes autem

tem inuenerunt quendam prętereuntem, hominem Cyrenæum, nomine Simonem, uenientem ex agro, patrem Alexandri & Rufi. Hunc apprehendentes coëgerunt, ut tolleret crucem eius. Et imposuerunt illi crucem, ut portaret post Iesum. Sequebatur autem illum multa turba populi ac mulierum, quæ plangebant & lamentabantur eum. Conuersus autem ad illas Iesus dixit: Filiæ Hierusalem nolite flere super me, sed super uobis ipsis flete & super filijs uestris. Quoniam ecce uenient dies in quibus dicent: Beati steriles & uentres qui non genuerunt, & ubera quę non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus, cadite super nos, & collibus, operite nos, quia si in humido ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Ducebantur autem & alij duo cum eo facinorosi, ut interficerentur.

Et ducunt eum in locum qui dicitur hebraicè Golgata, quod est, si interpreteris, caluariæ locus. Et ibi dederunt ei acetum siue myrrhatum uinum cum felle mixtum bibere. Et cùm gustasset, noluit bibere.

Et crucifixeruut eum in Golgata, & cum eo duos latrones, unum à dextris & alterum à sinistris eius, medium autem Iesum, Et impleta est scriptura, quæ dicit: Et cum iniquis deputatus est. Erat autem hora tertia dum crucifixerunt eum.

Iesus autem dicebat, Pater, remitte illis, nesciunt enim quid faciant.

Scripsit autem & titulum Pilatus, id est, inscriptionem causæ illius, & posuerunt super crucem ad caput Iesu, Erat aũt scriptum, *IESVS NAZARENVS REX IVDÆORVM*, Hunc ergo titulum multi Iudæorum legerunt, quia prope ciuitatem erat locus, ubi crucifixus est Iesus: Et erat scriptũ literis Hebraicis, Græcis et Latinis. Dicebant ergo Pilato pontifices Iudæorum, Noli scribere, Rex Iudæorum, sed quòd ille dixerit: Rex sum Iudæorum. Respondit Pilatus, Quod scripsi, scripsi.

Milites ergo cùm crucifixissent Iesum, acceperunt uestimenta eius, & fecerunt quatuor partes unicuiq; militi partem, & tunicam. Erat autem hæc tunica inconsutilis, à summo contexta per totum. Dixerũt ergo inter se, Ne scindamus eam, sed sortiamur de illa cuius sit, ut scriptura impleretur quæ scripta est per Prophetam, dicens: Partiti sunt sibi uestimenta mea, & super uestem meam miserunt sortem. Sedentes autem seruabant eum ibi. Et milites quidem hæc fecerunt. Et populus stabat spectans.

Stabant autem iuxta crucem Iesu mater eius, & soror matris eius Maria uxor Cleophæ & Maria Magdalenæ, Cùm uidisset ergo

Iesus matrem ac discipulum astantem, quem diligebat, dicit matri suæ, Mulier ecce filius tuus. Deinde dicit discipulo, Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.

Qui autem præteribant, conuicia iaciebant in eum, mouentes capita sua, & dicentes, Væ qui demoliris templum & in tribus diebus extruis. Serua temetipsum, Si filius Dei es, descende de cruce. Similiter & summi sacerdotes illudentes inter sese cum scribis & senioribus & populo dicebant, Alios seruauit, seipsum seruare non potest. Si hic est ille Christus, rex Israël, ille Dei electus, seruet seipsum, descendatq; nunc de cruce, ut uideamus & credamus ei. Confidit in Deo, liberet eum nunc, si uult eum. Dixit enim, Filius Dei sum. Idipsum autem & latrones qui crucifixi erant cum eo exprobrabant conuiciantes ei. Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei, atq; dicentes, Si tu es rex ille Iudæorum, saluum te fac. Vnus autem de his qui pendebant facinorosorum, conuicia dicebat in eum, dicens: Si tu es Christus teipsum serua & nos. Respondens autem alter, increpabat eum, dicens: Ne tu quidem times Deum, quod in eadem damnatione es? Et nos quidem iustè, nam digna factis recipimus, hic uerò nihil mali gessit. Et dicebat ad Iesum, Domine memento mei, cùm

cum ueneris in regnum tuum. Et dixit illi Ie-
ſus, Amen dico tibi, hodie mecum eris in
Paradiſo.

Ab hora uerò ſexta tenebræ factæ ſunt ſu-
per uniuerſam terram uſq; ad horam nonam,
& obſcuratus eſt Sol. Et circa horam nonam
lamauit Ieſus uoce magna, dicens, Eli, eli,
amma azabthani? quod eſt, ſi quis interpre-
etur, Deus meus, Deus meus, cur deſeruiſti
ne? Quidam autem illic ſtantium, cum au-
iſſent, dicebant: Ecce Heliam uocat iſte. Sci-
ns aũt Ieſus, quòd omnia iam conſummata
ſſent, ut conſummaretur ſcriptura, dicit,
itio. Vas igitur erat poſitum aceto plenum,
continuò accurrens unus ex eis, cùm ac-
eptam ſpongiam impleſſet aceto & hyſſo-
o, impoſuit harundini, obtulitq; ori eius,
t biberet, & cum cæteris dicebat, Sinite, ui-
eamus an ueniat Helias ad deponendum
um. Cùm ergo accepiſſet Ieſus acetum, di-
it, Conſummatum eſt. Et iterum clamauit
oce magna, dicens: Pater in manus tuas
ommendo ſpiritum meum. Et cum hæc
ixiſſet, inclinato capite tradidit Spiritum.

Et ecce uelum templi ſciſſum eſt medium
n duas partes à ſummo uſq; ad imũ, & ter-
a mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumen
a aperta, & multa corpora ſanctorum, qui
ormierant ſurrexerunt, & egreſſi è monu-

mentis post resurrectionem eius uenerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis.

Centurio autem qui astabat ex aduerso illi, & qui cum eo erant custodientes Iesum, uidentes quod sic emisso clamore expirasset, uisoq; terræ motu, & his quæ facta fuerant, timuerunt ualde, & glorificauerunt Deum, dicentes, Vere hic homo iustus erat & filius Dei. Et omnes turbæ eorum, qui simul accesserant ad spectaculum istud, & uiderant quæ contingebant, percutientes pectora sua reuertebantur.

Stabant ibi omnes noti eius procul, & multæ mulieres quæ secutæ erant eum à Galilæa, hæc uidentes. Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi parui & Iose mater, & Salome mater filiorum Zebedæi, quæ etiam, cùm esset in Galilæa, secutæ fuerant illum, & ministrauerant ei, aliæq; complures, quæ simul à Galilæa ascenderant cum eo Ierosolymam.

Iudæi ergo, quoniam parasceue erat, ut non remanerent in cruce corpora Sabbato (erat magnus dies ille Sabbati) rogauerunt Pilatum, ut frangerentur eorum crura & tollerentur. Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius, qui crucifixus est cum eo. Ad Iesum autem cùm uenissent, ut uiderunt eum iam mortuum, non frege-

fregerunt eius crura, ſed unus militum lanceã latus eius fodit, & continuò exiuit ſanguis & aqua. Et qui uidit teſtimonium perhibuit, & uerum eſt teſtimonium eius. Et ille ſcit quod uera dicit, ut & uos credatis. Facta ſunt enim hæc ut ſcriptura impleretur, Os non comminuetis ex eo. Et rurſus alia ſcriptura dicit, Videbunt in quem pupugerunt.

Poſt hæc autem cùm ueſpera facta eſſet, quoniam erat paraſceue quæ præcedit Sabbatum, uenit Ioſeph Arimathienſis, oriundus ab Arimathæa ciuitate Iudæorum, uir diues, Senator, bonus & iuſtus, qui non conſenſerat conſilio & facto eorum. Erat enim & ipſe expectans regnum Dei. Nam & diſcipulus erat Ieſu, ſed occultus propter metum Iudæorum. Hic ſumta audacia ingreſſus eſt ad Pilatum, & petiJt ab eo, ut tolleret corpus IESV. Pilatus autem admiratus eſt ſi iam mortuus eſſet. Et accerſito ad ſe Centurione interrogauit illum, an iamdudum mortuus fuiſſet. Et cognita re ex Centurione, donauit corpus IESV ipſi Ioſeph, iubens reddi illum. Et Ioſeph mercatus eſt ſindonem. Venit autem & Nicodemus, qui nenerat primum ad IESVM nocte, ferens mixturam myrrhæ & aloës, ad libras ferme centum. Acceperunt ergo corpus Ieſu depoſitũ, & in-

uoluerunt illud in ſindone munda, obuinxeruntq; linteis cum aromatibus, ſicut mos eſt Iudæis ſepeliri: erat autem in eo loco, ubi crucifixus eſt, hortus, & in horto monumentum Ioſeph nouum, quod is exciderat in Petra, in quo nondum quiſquam poſitus erat. Ibi ergo quia paraſceue erat Iudæorum, & ſabbatum illuceſcebat, quod in propinquo eſſet monumentum, poſuerunt Ieſum. Et aduoluto ſaxo ingenti ad oſtium monumenti abierunt. Erat autem ibi Maria Magdalene & Maria Ioſe, ſedentes contra ſepulcrum, & aliæ mulieres, quæ & ipſe uenerant cum Ieſu de Galilæa, ſpectantes, ubi & quemadmodum poſitum erat corpus eius.

Reuerſæ uerò parauerunt aromata & unguenta, ac ſabbato quidem quieuerunt ſecundum præceptum.

Poſtero autem die, quæ ſequitur poſt paraſceuen, conuenerunt principes ſacerdotum & Phariſæi ad Pilatum, dicentes: Domine recordati ſumus, quòd impoſtor ille dixit adhuc uiuens, Poſt tres dies reſurgam. Iube ergo muniri ſepulcrum uſque in diem tertium, ne quando ueniant diſcipuli eius & ſurentur eum, dicantq; plebi, ſurrexit à mortuis: & erit nouiſſimus error peior illo priore. Ait illis Pilatus, Habetis cuſtodiam. Ite, munite ſicut ſcitis. Illi autem abeuntes munie-

munierunt ſepulcrum obſignato lapide, adhibitis cuſtodibus.

ENARRATIO TEXTVS.

CVM nullum opus ſit magis admirandum, quàm opus redemtionis, quæ eſt Paßio & mors Domini noſtri Ieſu Chriſti, iuxta dictum Petri in prioris primo: Non redemti eſtis caducis rebus auro & argento: ſed precioſo ſanguine agni immaculati & incontaminati, nempe Ieſu Chriſti, decet nos, cariſsimi fratres & ſorores, ſummo ſtudio incumbere, ut huius mirandi operis hiſtoriam cognoſcamus, præſertim cùm nobis commendetur in articulis fidei noſtræ, ubi profitemur nos credere in filium Dei Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui eſt paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus et mortuus &c. idq́; in eum finem, ut ex noticia hiſtoriæ, in nobis fides per Spiritum ſanctum excitetur: unde fiat, ut huius mirandi operis fructus ad nos pertingat.

Cæterùm quò diſtinctius & clarius de hoc admirando opere dicere poßimus: diuidam totam doctrinam de paßione Domini in tres locos ſeu articulos, qui ſunt:

I. *Quotupliciter Dominus eſt paſſus.*

II. *Paßionis Domini æſtimatio & fructus.*

III. *Pia et ſalutaris meditatio Paßionis Domini.*

DE PRIMO.

Quia nos peccauimus anima & corpore, & debuit fieri ſatisfactio pro utroq;, Dominus noſter Peccauimus anima & corpore.

Filius Dei passus est corpore & anima.

Iesus Christus passus est & anima & corpore: Idcircò dicam de utriusq; paßione, animæ uidelicet & corporis Domini.

ANIMA PASSVS

Quòd sit in anima passus testatur ipse & uoce & signo. Voce, cùm dicit: Tristis est anima mea usq; ad mortem: et in cruce: Deus meus, Deus meus cur deseruisti me? Huc pertinet & Prophetia Dauid de Christo: Dolores inferni circumdederunt me, id est, maximis doloribus afficiebar. Signo testatur dolorem apud sepulcrum Lazari Ioh. 11. & in horto. Apud sepulcrum, cùm cogitat tyrannidem Diaboli in genus humanum, et generis humani miseriam: Nam omnes dolores animi, quos perpessus est Christus 33. annis usq; ad mortẽ eius, sunt pars paßionum, quibus afficiebatur filius Dei. In horto testatur maximam fuisse animæ suæ tristitiam, dum præ doloris acerbitate sudauerit sanguineas guttas. Naturale quidem est, quòd homo lacrimet & sudet interdum in ingenti dolore, audito subitaneo malo: sed nullus unquam inuentus fuit, qui sudorem sanguineum præ dolore sudauerit: nemo enim tantum dolorem sustinere posset.

In horto chrs sanguinem sudauit.

Si quæritis causas huius ingentis doloris, scitote non unam esse, sed multas: quarum hæ sunt præcipuæ.

PRIMA: cogitatio tyrannidis in humanum genus, & maximæ miseriæ, qua omnes homines propter defectionem à Deo premebantur.

SECVNDA: cogitatio iræ Dei, quam ipse sustineret

ſuſtinere debuit, propter peccata noſtra, quæ in ſe recipit. Tametſi enim ipſe fuit immunis ab omni peccato: tamen in ſe recipit reatum peccatorum totius mundi. Vnde Iohannes: Agnus Dei tollit, id eſt, in ſuo corpore geſtat, peccata mundi, ſenſit igitur uerè filius Dei iram Patris: qui ſenſus tantum dolorem in ſanctiſſima anima excitauit, quòd ſanguinem ſudauerit.

TERTIA: cogitatio ſupplicij, quod in ſanctiſſimo ſuo corpore mox ſequenti die ſe perpeſſurum præuidit, & contumelia qua afficeretur.

QVARTA: cogitatio ingratitudinis maximæ partis orbis terrarum. Præuidit enim fore, quòd multi ſapientes, multi potentes, & alij omnino eſſent hoc ſuum ſupplicium pro illis redimẽdis ſuſceptum aſpernaturi, imò ſe & ſuos perſecuturi: præuidit etiam quòd maxima pars eorum, qui Chriſtianum nomen portant, ſuis ſceleribus effecturi eſſent, ut hoc ſuo beneficio ſe ipſi ingrati priuarent. Hæ quatuor cauſæ acerbiſſimum dolorem in corde Chriſti excitârunt.

Hunc dolorem Domini & nos cogitare debemus, quò ad fidem & pietatem excitemur, ne cum ingrato mundo pereamus.

Hæc ſint breuiter dicta de animæ Chriſti cruciatu: nunc de corporis ſupplicio dicam. Etſi enim corporis ipſius cruciatus incepit in præſepi, quando matri DOMINI nullus erat locus in diuerſorio, & poſtea cùm octaua à natiuitate ſua die, SVPPLICIO Corporis

ſanguinem in circumciſione effudit: & deinde uſque ad tempus, quo uictima eſt factus in ara crucis pro nobis: Hoc tamen tempore dicam de eo ſupplicio quod ſuſtinuit poſtremum. Etſi autem iam ex Hiſtoria, quam recitaui, facilè à quouis intelligi poteſt, quàm uarijs modis ſit afflictus in ſanctiſſimo ſuo corpore Dominus: tamen quod latè in Hiſtoria ſparſum eſt, in breuem ſummam contraham & diſtribuam pro ratione locorum, in quibus eſt affectus ſupplicio. Sunt autem hæc loca: hortus, domus Caiphæ, ſacerdotum conciliabulum, domus Herodis, prætorium, golgata, hoc eſt, locus extra urbem, ubi ſumebatur ſupplicium de latronibus.

Quid paſſus eſt in horto? Oſculo traditus eſt: manus militum in eum iniectæ ſunt: comprehenſus eſt & uinctus tanquam fur & latro abductus eſt: ubi & illum omnes ipſius diſcipuli deſeruerunt.

Quid paſſus eſt in domo Caiphæ? Illuditur falſis teſtimonijs & conuicijs obruitur, & à miniſtro ſacerdotis alapa cæditur.

Quid patitur in concilio ſacerdotum? falſis teſtimonijs grauatur, illuditur, expuitur in faciem eius, colaphis cæditur, obtecta facie percutitur, et iubetur uaticinari quis illum percuſſerit.

Quid patitur in domo Herodis? Contemtum tyranni & totius aulæ ipſius, & in extremi contemtus teſtimonium, indutum Ieſum ueſte ſplendida miſit Herodes ad Pilatum.

Quid patitur in prætorio? Illic accuſatur: producun-

ducuntur aduersus eum falsi testes: petitur ut crucifigatur: à militibus Pilati induitur purpura in maiorem contemtum: corona spinea imponitur capiti ipsius: datur arundo in dextram eius, & genuflexione illuditur hoc scommate, Aue rex Iudæorum: expuebatur in faciem eius, dabantur illi alapæ, percutiebatur sanctißimum caput eius fustibus, et tandem ad petitionem sacerdotum et totius populi adiudicatur cruci, mortis generi contemtißimo.

Quid patitur iam condemnatus? Imponitur humeris ipsius lignum crucis, in quod erat affigendus: crucifigitur inter duos latrones, ut ipse inter eos maximè facinorosus iudicetur: crucifixo datur uinum myrrhatum cum felle mixtum: & tandem in his grauißimis cruciatibus moritur. Hinc apparet quàm acerbum supplicium sustinuerit filius Dei dominus noster Iesus Christus.

Sed quarum rerum nos admonebit supplicij grauitas? sanè multarum, & præcipuè quatuor. Grauitas supplitij.

PRIMVM. n. magnitudo iræ Dei aduersus peccatum conspicitur: peccatum enim nostrum ita prouocauerat iram Dei, ut nō potuerit placari nisi per filium Dei, qui humana natura assumta, nostram uicem sustinet, & satisfacit iusticiæ Dei.

SECVNDO hic conspicitur fœditas peccati: Nam pro delicti qualitate supplicia quoq; uariant. Latro rota punitur, fur patibulo, homicida gladio, puer delinquens uirga, uerùm filius Dei

turpißimam mortem & execrabilem in lege Dei perpessus est, qua re significatur, quàm abominabile sit peccatum in conspectu Dei.

TERTIO conspicitur hic humiliatio filij Dei, qui infra omnes creaturas deiectus fuit: qua humiliatione testatur amorem suum erga genus humanum, cuius redimendi causa tanta sustinuit.

QVARTO conspicitur horrendum & implacabile odium Iudæorum aduersus sibi missum saluatorem. Tametsi aũt nihil est hic factum præter consilium Dei: Nam longè antea paßio Christi est præfigurata et prædicta à sanctis Dei Prophetis, ut Petrus dicit in prioris primo: tamen Iudæi hoc non fecerunt, ut Dei consilio obtemperarent: sed ut suo odio satisfacerent. Ea enim est mundi natura, quòd eos qui scelera acerbius reprehendunt, è medio sublatos cupiat, quòd licentius peccare liceat. Hæc sint breuiter dicta de primo loco. Esa. 53.

DE SECVNDO.

Vidimus qualis fuit Christi paßio, nunc quod secundo loco promisi, ostendam quæ sit paßionis Christi æstimatio coram Deo, & quis fructus inde proueniat.

Quæ est ergo eius æstimatio coram Deo? Paßio Domini nostri Iesu Christi est sacrificium propiciatorium, in quo æternus filius Dei homo factus & sacerdos perpetuus à Deo constitutus, obtulit se per spiritum æternum æterno Patri, ut ista sua oblatione placaret iram Dei, & satisfaceret pro

culpa

culpa & pœna humani generis, ut omnes, qui in illum credunt & credituri sunt, per eundem san-ctificentur ad uitam æternam, iuxta illud Ioan. 17. pro illis sanctifico meipsum. Hinc patet quæ sit æ-stimatio paßionis Domini, et quid fructus inde ad nos homines proueniat, modò in Christum uiua fi-ducia recumbamus. Christus Mediator inter nos et Deum constitutus, sacrificio suo, id est, morte & paßione placat iram Dei, ipse Sacerdos seipsum offert Deo, idq; ut nos à reatu damnationis libe-ret. Videmus proinde quinq; esse in hoc sacrificio. 1. Sacerdos est ipse Christus. 2. Victima seu res quæ offertur est ipse Sacerdos. 3. Deus est cui hoc sacri-ficium offertur. 4. Mundus est pro quo fit hæc ob-latio. 5. Pactum & fœdus est, quòd hæc oblatio fi-delibus tantum cedat in salutem.

In Sacrificio.

Sed quî fieri potest, ut unius Christi mors sit satisfactoria pro totius mundi peccatis? Ecce ag-nus Dei, inquit Iohannes, qui tollit peccata mundi: nam ex indiuidua & ineffabili unione diuinæ & humanæ naturæ in una persona est dignitas, æsti-matio & meritum infinitum omnium operum & paßionum Christi. Cùm ergò dicitur, filius homi-nis redemit nos per meritum paßionis suæ, opus infiniti precij & ualoris nominatur, quia is fili-us hominis qui est passus, etiam est Deus. Item mors hominis est satisfactio, quia est mors homi-nis qui est Deus. Obediētia filij hominis est nostra iusticia, quia est obedientia hominis, qui est Deus.

Ita filius hominis remittit peccata, quia est Deus, Caro Christi est cibus uitæ, quia est caro hominis, qui est Deus. Tametsi autem diuina natura in Christo nō est passa, sed humana tantùm, ut Petrus ait: Christus est passus carne, tamen paßio est personæ: adeò ut quicquid contumeliæ factum est humanitati Christi, id totum in contumeliam personæ cesserit, iuxta illud: Dominum gloriæ crucifixerunt: unde Ecclesia confitetur filium Dei passum esse, quia in humana natura assumta est passus.

Quæ sit æstimatio paßionis Domini corā Deo dictum est, & quis sit eius fructus in genere: nunc autem quo fructus paßionis Domini conspiciatur melius, eum in partes distribuam: sunt igitur hi fructus.

Fructus paßionis.

PRIMVS, Deo præstita est obedientia. Philip. 2. Humiliauit seipsum factus obediens usq; ad mortem crucis.

SECVNDVS, Diabolus est uictus: In hoc (inquit Iohannes) apparuit Christus, ut destruat opera Diaboli, iuxta primam promißionem: semen mulieris conteret caput serpentis,

TERTIVS, homo à peccatis saluatus est & iustificatus. Ecce, inquit Iohannes, agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Item Rom. 4. Mortuus est propter peccata nostra 2. Cor. 5. Eum qui non nouit peccatum, fecit peccatum, ut nos fierimus iusticia Dei in ipso, hoc est, Christum fecit pro peccato hostiam, ut ipsius iusticia nos iustificemur coram Deo.

Quar-

QVARTVS, æquatio Iudæorum & gentium, iuxta illud Ephes. 2. ipse enim est pax nostra, qui fecit utraq; unum, & interstitium maceriæ soluens, inimicitias per carnem suam, legem mandatorem in decretis abolens, ut duos conderet in semetipsum in unum nouum hominem, faciens pacem, ut reconciliaret ambos in uno corpore Deo per crucem.

QVINTVS, Mors abolita est, Hoseæ 13. Ero mors tua ô mors. Breuiter Christi uictima est nostra redemtio. Nam est precium persolutum pro nobis, quo Deus placatus est, homo redemtus, Diabolus uictus, atq; adeò omnia in cœlo & in terra uni capiti Christo subiecta sunt Ephes. 1.

DE TERTIO.

Pia & salutaris meditatio Paßionis dominicæ ad sex partes reuocari potest, quas Christiani non tantùm hoc tempore: uerùm toto suæ uitæ tempore meditari debent. Harum enim partium pia meditatio non solùm confutat eos, qui in Papatu putant se satisfecisse officio, si toties dominicam orationem & salutationem Anglicam recitauerint, procumbentes coram idolis erectis in superstitiosum cultum: uerumetiam mirum in modum pios confirmat & consolatur, proponam igitur ordinè sex partes huius meditationis. Meditatio Passionis.

PRIMA: ueniet nobis in mentem, quantam necesse sit iram Dei fuisse ob peccatum hominum, quæ non potuit placari ullius creaturæ opere: sed necesse

necesse fuerit unigenitum filium Dei mori, quò iram Dei hac iusta pro peccato satisfactione soluta placaret.

SECVNDA: ueniet nobis in mentem, quàm immensa & imperuestigabilis fuerit misericordia Dei patris, qui potius uoluerit filium unigenitum sustinere acerbißimam mortẽ, quàm genus humanum à se conditum perdere. Fortè cogites Deum potuisse alia ratione genus humanum liberasse. Tu quis es, qui Deum uis docere quid potuerit: cogita de iusticia Dei & misericordia simul: ut enim misericordia mouit illum ad saluandum: ita iusticia eum mouit ut fieret iusta iniuriæ compensatio. Homo peccauit, debuit ergo aut perire, ut satisfacere: non autem potuit purus homo satisfacere iusticiæ Dei, neq; debuit alius quàm homo: Sapientia ergo Dei hic inuenit ex misericordia remedium, ut filius Dei æternus fieret homo, quò & posset, quia Deus, et deberet, quia humanam naturam in se recepisset, satisfacere iusticiæ Dei. Ita in Christi passione apparet mixta cum misericordia iusticia, & utramq; temperauit sapientia.

TERTIA: ueniet in mentem summus & inenarrabilis amor filij Dei erga genus humanum, qui uoluit in se deriuare iram Patris, ac sustinere tam ignominiosam mortem: idq; pro inimicis suis, ut Paulus testatur Rom. 5.

QVARTA: ueniet tibi in mentem uera ratio, qua tibi poßit applicari fructus paßionis domini-

minicæ, ut tibi sit salutaris. Fit autem hæc applicatio, uerbo, fide, & Sacramento. Verbo offertur quasi manu Dei beneficium paßionis Domini, ubi & quoties prædicatur Euangelium Iesu Christi, & ministri uerbi uice Dei omnibus, qui audiunt Euangelium, fructum paßionis Domini ostendunt. Deinde cùm ita offertur quasi manu Dei beneficium paßionis Domini, debet fide recipi quasi manu quadam hominis, quam fidem Spiritus sanctus efficit in hominibus audientibus & obtemperantibus Euangelio: præterea Sacramento utroq;, Baptismo & Cœna Domini obsignatur, ac eius uis & usus tanquam in tabellis pingitur, quemadmodum hæri audiuimus. Cùm igitur recitas articulum fidei de paßione Domini, firmiter statue, & certißimè crede, quòd pro te mortem filius Dei subierit, quod cùm feceris, mortis Domini es particeps, adeò tota Christi obedientia, tua sit absolutio à peccato & tua iusticia. Est autem duplex obedientia in Christo consideranda: Obedientia crucis, & obedientia legis, quæ eius erat perfecta impletio. Vt obedientia crucis est expiatio peccati: ita obedientia legis nobis imputatur in iusticiam, Rom. 5.

Obedientia Chri duplex.

Obedientia crucis eius.

QVINTA: cùm ita participes sumus effecti paßionis Domini per fidem, in mentem nobis ueniet, qualis nam sit sors piorum in hac uita. Quemadmodum enim Christus est passus: Ita uult & reliquos pios pati, ut sint conformes imaginis filij

Dei:

Dei: Vnde Paulus Rom. 6. Ideò enim compatimur, ut unà cum illo glorificemur.

SEXTA: ueniet nobis in mentem quid Christus à nobis, quos suo sanguine redemit, requirat: nam cùm iam ab ipso redemti sumus, debemus ei obedire. Quid uult ipse? 1. ut renunciemus hosti ipsius Diabolo. 2. ut fugiamus peccatum, ne rursus scientes & uolentes Deum nostris peccatis offendamus. 3. ut sanctitati & pietati studeamus, & seruiamus illi in uero timore omnibus diebus uitæ nostræ: quod si fecerimus, finem fidei reportabimus salutem animarum æternam, quam donet nobis Deus Pater per Iesum Christum Dominum nostrum, AMEN.

HISTORIA RESVRRECTIONIS DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI ex collatione quatuor Euangelistarum concinnata.

CVM præteriisset Sabbatum, Maria Magdalene, & altera Maria quæ Iacobi dicitur, & Salome, & Ioanna, & cæteræ quæ cum eis erant, quæ uenerant cum Iesu de Galilæa, emerunt & parauerunt aromata, ut uenirent & ungerent Iesum. Nam sabbato quieuerant secundum præceptum

Veſpera autem ſubbatorum quæ luceſcit in unam ſabbatorum, id eſt, manè profundo crepuſculo, cùm adhuc eſſent tenebræ primo die ſabbatorum, ueniunt exorto ſole ad monumentum, portantes quæ parauerant aromata.

Et ecce terræ motus factus eſt magnus, Angelus enim Domini deſcendit de cœlo, & accedens deuoluit lapidem ab oſtio, ſedebatq́; ſuper eum. Erat autem aſpectus eius fulgur, & ueſtimentum eius candidum ſicut nix. Præ timore autem eius concuſſi ſunt cuſtodes, & facti ſunt ueluti mortui.

Mulieres autem dicebant ad inuicem,

Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Nam erat magnus ualde. Et cùm respexissent, uident lapidem esse reuolutum à monumento. Et ingressæ in monumentum, non inuenerunt corpus Domini Iesu. Currit ergo Maria Magdalena, ut hæc nunciet. Et factum est, dum mulieres mente consternatæ essent de hoc, quòd non inuenissent corpus Iesu, ecce duo uiri steterunt iuxta illas in uestibus fulgurantibus. Cùm expauissent autem & declinarent uultum in terram, dixerunt ad illas. Quid quæritis uiuentem cum mortuis? Non est hîc, sed resurrexit. Recordamini ut dixerit uobis cùm adhuc in Galilæa esset, dicens, quòd oportuerit filium hominis tradi in manus hominũ peccatorũ, & crucifigi, & die tertio resurgere. Et recordatæ sunt uerborum eius, & egressæ à monumento, nunciauerunt postea hæc omnia illis undecim & cæteris omnibus, Et dicebant ad Apostolos hæc, & uisa sunt apud illos ceu deliramentum uerba illarum, neq; crediderunt illis. Cùm uerò currit Maria Magdalena (ut dictum est) uenit ad Simonem Petrum, & ad alterum discipulum quem amabat Iesus, & dicit illis, Sustulerunt Dominum ex monumento, & nescimus ubi posuerunt eũ.

Surgens ergo Petrus exijt & ille alius discipulus, & uenerunt ad monumentum. Currebant

rebant autem duo simul, & ille alius discipulus præcurrit citius Petro, uenitq; prior ad monumentum, & cùm se inclinasset, uidit posita linteamina, non tamen introiuit. Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monumentnm, Et uidit linteamina sola posita, & sudarium quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim inuolutum in unum locum. Tunc ergo introiuit & ille alius discipulus, qui prior uenerat ad monumentum, uiditque & credidit. Nondum enim nouerant scripturam, quòd oportuisset eum à mortuis resurgere. Discipuli ergo abierunt rursus ad semetipsos. Et Petrus mirabatur quod acciderat.

Maria autem stabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret, inclinauit se in monumentum, & uidit duos Angelos amictos albis sedentes, unum ad caput, & alterum ad pedes, illic ubi posuerant corpus Iesu. Dicunt ei illi, Mulier quid ploras? Dicit eis, sustulerunt Dominum meum, nec scio ubi posuerunt eum. Hæc cùm dixisset conuersa est retrorsum, & uidit Iesum stantem, nec sciebat quòd Iesus esset, dicit ei Iesus: Mulier quid ploras? quem quæris? illa existimans quod hortulanus esset, dicit ei: Domine si tu asportasti eum, dicito mihi ubi po

ſueris eum,& ego eum tollam,Dicit ei Ieſus: Maria:Conuerſa illa dixit ei : Rabboni,quod dicitur Magiſter. Dicit ei Ieſus: Noli me tangere, Nondum enim aſcendi ad Patrem meum, Sed uade ad fratres meos & dic eis, aſcendo ad patrem meum & patrem ueſtrum, & Deum meum & Deum ueſtrum: Hæc eſt illa Maria Magdalene, de qua Ieſus eiecerat ſeptem Dæmonia, cui cùm ſurrexiſſet apparuit primùm, manè primo die Sabbati.Illa autem profecta renunciauit diſcipulis, qui cum illo fuerant,lugentibus ac flentibus, quòd uidiſſet Dominum,& ea dixiſſet ſibi.Et illi cùm audiſſent quòd uiueret ac uiſus eſſet ab illa, non crediderunt.

Ingreſſæ autem mulieres in monumentum, uiderunt adoleſcentem à dextris, amictum ſtola candida, & expauerunt. Erat autem Angelus Domini.At ille dicit eis: Nolite timere uos, ſcio enim quòd Ieſum Nazarenum qui crucifixus fuit, quæritis, Non eſt hîc, ſurrexit enim,ſicut dixit, Venite & uidete locum ubi poſuerunt Dominum. Et abeuntes citò,,dicite diſcipulis eius & Petro, quòd ſurrexit à mortuis, & ecce præcedit uos in Galilæam, illic eum uidebitis, ſicut dixit uobis. Ecce dixi uobis. Et abeuntes celeriter fugerunt à monumento cum timore & gaudio magno, & currebant, ut renunciarent

rent

rent diſcipulis eius, Habebat autem illas tremor & ſtupor, neq; cuiquam quicquam dicebant, timebant enim. Cùm autem iſſent ad renunciandum diſcipulis eius, ecce Ieſus occurrit illis dicens: Auete. Illæ autem acceſſerunt & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. Tunc ait illis Ieſus: Nolite timere, Ite renunciate fratribus meis, ut eant in Galilæam, & ibi me uidebunt.

Quæ cùm abijſſent, ecce quidam è cuſtodibus uenerunt in ciuitatem, ac renunciauerunt principibus ſacerdotum omnia quæ acciderant, Et congregati cum ſenioribus, conſilio habito, pecuniam copioſam dederunt militibus, dicentes: Dicite, Diſcipuli eius nocte uenerunt, & furati ſunt eum nobis dormientibus. Et ſi hoc auditum fuerit à præſide, nos perſuadebimus ei, & ſecuros uos faciemus. At illi accepta pecunia, fecerunt ſicut erant docti, & diuulgatus eſt hic ſermo apud Iudæos uſq; in hodiernum diem.

ENARRATIO TEXTVS.

Hoc feſtum ſummum omnium feſtorum eſt, in quo proponitur nobis Articulus de reſurrectione Domini ex mortuis, idq; tertio die, iuxta ſcripturas, qui per ſuam glorioſam reſurrectionē, ut uictor mortis, peccati, Diaboli: ita redemtor omnium, qui in ſe credere non recuſauerint, factus eſt. Solet autem in hoc feſto dici ex Hiſtoria reſur-

rectionis, de beneficio seu fructu eiusdem et de usu: quæ omnia hoc præsens Euangelium continet: Narratur ab Angelo quōd Christus resurrexerit, Hæc est historiæ summa: iubentur mulieres non timere, Et est fructus huius beneficij: ac mulieres Christū excitatum quærunt, quarum exemplo nobis salutaris resurrectionis Domini usus commendatur, quare non frustra Paulus Timotheo scribens, ait, Memento quòd Iesus Christus resurrexerit à mortuis. Nam ut dicit idem Apostolus Roma. 10. si in corde tuo credideris, quòd Deus eum suscitauit ex mortuis, saluus eris. Cæterùm quò nobis hic articulus fidei nostræ reddatur confirmatior., tres locos tractabo in hac concione, qui sunt.

I. Quotuplex sit probatio resurrectionis Domini.
II. Cur tertia die resurrexerit.
III. Quis sit resurrectionis Christi fructus.

DE PRIMO.

Triplici genere confirmatur resurrectio Domini

Triplici testimoniorum genere confirmatur resurrectio Domini: nam sunt testimonia antecedentia, coniuncta & consequentia, de quibus ordinè dicam.

I

Vt antecedentia testimonia resurrectionis domini diligenter expendamus, admonet Christus Lucæ 24. ubi ita ait: Sic scriptum est, & sic oportuit Christum pati & resurgere tertia die, et prædicari in ipsius Nomine pœnitentiam & remißionem peccatorum omnibus gentibus. Sed ubi hoc scriptum est? Ipse respondit & ait: In Mose, Prophetis

phetis & Psalmis de me scriptum est. Proinde in Mose, Prophetis & Psalmis debemus quærere testimonia antecedentia resurrectionis Domini.

In Mose est duplex genus testimoniorum de resurrectione Domini: Nam & claris dictis prænunciatur, & figuris multis adumbratur. Clara sunt hæc dicta: Semen mulieris conteret caput serpentis, id est, Christus diabolum superabit, quod non fieri potuit, nisi per resurrectionem Christi ex mortuis: nam si Christus mansisset in sepulcro, Diabolus uictor fuisset Christi. Donec etenim iacuit in sepulcro Christus, nulla Christi uictoria, id est, nullus triumphus erat: Verùm dum aperto sepulcro prodijt de sepulcro uiuus Dominus, se uictorem Satanæ & triumphatorem declarauit. Huc et illud dictum pertinet: In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Vt ergo in morte maledictio: ita in uita Christi benedictio conspicitur. Adumbratur etiam figuris in Mose. Adam dormiens & postea excitatus, figura fuit morientis & resurgentis Christi. Sic enim ait Augustinus: præfigurata est in protoplasta Adam Christi resurrectio, quia sicut ille post soporem surgens Euam de latere suo fabricatam agnouit: ita Christus è morte resurgens, ex uulnere lateris sui ædificauit Ecclesiam. Isaac quoq; impositus rogo ut cremaretur, liberatus tamen per Angelum, typus fuit Christi oblati in cruce, & postea è morte exemti uirtute diuina. Ioseph coniectus in carcerem, & po-

stea eductus ad summos honores figurabat mortem & resurrectionem Domini.

Prophetarum testimonia.

In Prophetis quoq; sunt & dicta & figuræ de hac resurrectione, de qua loquitur Isaias cap.53. Si posuerit pro peccato animam suam, uidebit semen longæuum, & uoluntas Domini in manu eius dirigetur. Daniel apertè dicit Christum occidendum, & tamen perpetuò regnaturum. Hoseas quoq; dicit, tertia die uiuificabit nos. Figuræ inter multas sunt hæ. Samson obseratis portis clauditur in ciuitate: Dominus obsignato clauditur monumento. Samson fractis seris, subtractisq; portis securus euadit: Christus ruptis inferni potestatibus liber egreditur. Sicut perit nauis, nisi Ionas perditum detur: ita perit mundus, nisi Christus patiatur. Et sicut Ionas fuit in uentre piscis tribus diebus, et postea in terram eiectus est: ita Christus triduum in terra erat, & postea uiuus de sepulcro prodijt.

Figura Samson.

Ionas.

In Psalmis testimonia.

In Psalmis quoq; sunt testimonia & figuræ resurrectionis Christi. Psalmus 2. totus agit de regno & sacerdotio Christi. Psalm. 15. Non dabis sancto tuo uidere corruptionem. Psal. 22. concionatur de paßione Domini & resurrectione. Psalm. 110. De torrente in uia bibet, propterea exaltabit caput. Idem Dauid adumbrat mortem & resurrectionem Domini. Dauid toties fugiens, & tandem ad regnum euectus, typus fuit humiliationis Christi & glorificationis per resurrectionem. Huiusmodi probationes mortis & resurrectionis Domini,

multæ

multæ ſunt in Moſe, Prophetis & Pſalmis, ſed pau ca recitaui ob temporis anguſtiam. Huc accedit quòd Chriſtus ſæpiſſimè præmonuit ſuos de ſua morte & reſurrectione.

Coniũcta teſtimonia ſunt etiam duplicia, nempe clara dicta & ſigna. In hoc Euangelio Angelus dicit: Surrexit & non eſt hîc. Signum conſpicitur, uacuum ſepulcrum: terræ motus, oſtendit ſe Dominus primùm Magdalenæ: Deinde pluribus Apoſtolis: tùm 500. fratribus: & 40. diebus cum ſuis uerſatur diſcipulis, & tandem multis conſpicientibus uiſibiliter aſcendit in cœlum. II

Conſequentia teſtimonia ſunt etiam duplicia, uox Apoſtolorum, ac totius Eccleſiæ uox confitentis Chriſtum ſuum Dominum & Mediatorem. Deinde ſunt ſigna quoq;. Internum eſt ſpiritus Chriſti in corde credentium, qui illis teſtimonium reddit, quòd Chriſtus uiuat, Externa ſigna ſunt baptiſmus & Cœna: nam Baptiſmo figuratur mors, ſepultura, reſurrectio Chriſti, ut Paulus docet Ro: 7. Cœna Domini quoq; reſurrectionem Chriſti nobis commendat. His teſtimonijs antecedentibus, cõiunctis & conſequentibus, qui non credit, olim uidebit iudicem in nubibus uenturum, quem hîc in terra non agnouit ſaluatorem. III

DE SECVNDO.

Cur tertia die ſurrexit? Cur non diſtulit ad extremũ diem, ut nos unà cum illo ſurgeremus? Tertia die reſurrexit primũ propter prophetias, fuit I

enim prædictum ab Hoſea Propheta et præfigura-
11 tum in Iona, ut tertia die reſurgeret. Deinde ut ſatisfaceret ſuis promiſsionibus: promiſit enim diſcipulis, quòd poſtquam eſſet traditus gentibus, & illuſus ab illis occideretur, & tertia die reſurgeret. Non autem anteuertit tertium diem, ut omnibus conſtaret, eum uerè mortuum fuiſſe. Oſtendit ergo ſe iacens in ſepulcro 40. horis uerè mortuũ. Cur autem non diſtulerit reſurrectionem in extremum diem, in promtu ſunt grauiſsimæ cauſæ.

Cur Christi resurrectio non sit in extremum diem reserva, ta.

PRIMA quia ſcriptũ erat: Non dabis ſancto tuo uidere corruptionem. Non enim debuit corpus Chriſti in ſepulcro putreſcere. 1. quia erat ex caſtiſsimæ uirginis ſanguine factum operante Spiritu ſancto. 2. quia dum uerſaretur in mundo illud purum & incontaminatum ſeruauit: indignum proinde fuiſſet tale corpus fieri uermium eſcam.

SECVNDA cauſa, cur non diſtulit reſurrectionem, eſt ſpes noſtra: ita enim Petrus ait, Benedictus Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui regenuit nos in ſpem uiuam per reſurrectionem Chriſti ex mortuis.

TERTIA cauſa, ut eſſet primus reſurgentium: ut. n. Adam erat primus qui apparuit in mortali corpore, propter peccatum: ita Chriſtus primus debuit apparere immortali corpore iuſtificante & ſanante noſtra corpora ab æterna morte.

Tametſi autem omnes reſurgemus, & alij quidam præter Chriſtum reſurrexerunt: tamen maximum

ximum discrimen est inter Christi resurrectionem & aliorum. Primùm enim Christus resurrexit 1
propria uirtute: id nemo præter illum solum potuit unquam facere. Deinde alij qui excitati sunt, 2
ut filius uiduæ, filia Archisynagogi & Lazarus, ac alij surrexerunt iterum morituri: at Christus resurrexit ad immortalitatem. Præterea differt Chri- 3
sti resurrectio ab aliorum resurrectione fructu et efficacia. Christus enim uirtute sua excitat alios, id quod erat significatum in horto ubi erat sepultus, & resurrexit iam oriente sole. Postremò & 4
tempore differt Christi resurrectio à nostra: Christus enim, ut iam ostensum, est & symbolum profitetur, surrexit tertia die, nostra uerò resurrectio differetur ad extremum diem: Tum enim apparebit æterna uita & sempiterna iusticia, quam daturus est omnibus suis, id est, in se credentibus. Hæc sint dicta de secundo loco, cur Christus resurrexerit tertia die, quomodo illius resurrectio à nostra differat, ut per resurrectionem Christi uiuam spem concipiamus æternæ & incorruptibilis hæreditatis in cœlo.

Discrimen inter Chri & alior resurrectione.

DE TERTIO.

Iam tertius locus de fructu resurrectionis Christi restat, qui est copiosior & abundantior, quàm ut humana lingua explicari poßit. Paulus dicit omnia per Christum esse instaurata in cœlo & in terra. Primùm enim Christus prodiens de sepulcro, apparet uictor, triumphator mortis, inferni

& sa-

& ſatanæ, atq; ita ſatisfacit promißioni olim de
illo editæ. Semen mulieris conteret caput ſerpētis:
quod explicans Iohannes ait: Chriſtus apparuit ut
deſtruat opera diaboli. Verùm quantum ad nos ho
mines, propter quorum ſalutem de cœlo deſcendit,
factus homo, mortuus eſt & reſurrexit, quadru-
plex fructus reſurrectionis Chriſti ſpectandus eſt.
Nam reſurrectio Chriſti. 1. eſt noſtra iuſtificatio.
2. eſt uirtus qua in nobis domatur peccatum. 3. Ex-
emplum nouitatis uitæ & cauſa. 4. eſt cauſa no-
ſtræ reſurrectionis eiusq; pignus certißimum: de
hoc quadruplici fructu ordinè dicam.

Fructus resurrectionis Domini.

PRIMVS itaq; fructus reſurrectionis domi-
ni eſt iuſtificatio noſtri, de quo fructu Paulus Ro.
4. Mortuus eſt propter peccata noſtra, & reſur-
rexit propter iuſtificationem noſtri. Et Daniel
cap. 9. Auferetur iniquitas et adducetur ſempiter-
na iuſticia. Quanti aũt precij ſit hic fructus per-
pendendum eſt, quò nobis magis dulceſcat. Nos
naſcimur in peccato & rei iræ Dei. Epheſ. 2. Nos
omnes natura filij iræ ſumus: peccati ſtipendium
eſt mors, Rom. 6. ab hac morte per reſurrectionem
Chriſti liberamur: nam per Chriſtum abſoluimur
à reatu peccati, atq; adeo à morte æterna. Hinc il-
lud in Apocalypſi: Beatus & ſanctus qui habet
partem in reſurrectione prima, in his ſecũda mors
non habet poteſtatem: ſed erunt ſacerdotes Dei &
Chriſti, & regnabunt cum illo. Vt enim prima
mors per Adam eſt: ita reſurrectio prima eſt per
Chri-

Chriſtum huc et illud: Beati qui lauant ſtolas ſuas in ſanguine agni, ut ſit poteſtas eorum in ligno uitæ, & per portas intrent ciuitatem.

SECVNDVS fructus reſurrectionis Domini eſt, quòd ea ſit uirtus quæ in credētes transfunditur, qua fit, ut poßint à uicijs ad uirtutem pergere. Hæc uirtus nobis in Baptiſmo confertur et cōfirmatur Cœna Domini, modò nos ipſi nobis non defuerimus. Porrò hæc uirtus ſentitur in ijs tantum, qui ex immortali ſemine ſunt regeniti, 1. Pet. 1.

TERTIVS fructus eſt exemplū: nam, ut Paulus inquit, Chriſtus reſurrexit, ut nos in nouitate uitæ ambulemus: qui ergo uicijs ſuis indulgent, qui uiuunt ſcelerate et impurè, teſtantur ſuo facto, q; Chriſtum contemnant: Cuius reſurrectio nobis, ut uitæ degendæ ſpeculū propoſita eſt, Nam illi exiſtimant Chriſtum flagellatū, ſpinis coronatū, fudiſſe ſanguinem in ara crucis, ut liceat ipſis indulgere omnib. furoribus, tyrannidi, ſuperbiæ, libidinibus, et hoc pacto, quantum in ſe eſt, de nouo crucifigūt filium Dei. Nos igitur qui non ſolùm dici: uerumetiam eſſe cupimus qui dicimur, hoc eſt, Chriſtiani, id quod res eſt cogitemus, uidelicet quòd Chriſtus mortuus ſit pro peccato expiando corū, qui illum fide recipiunt, & in uera pœnitentia uiuunt, per mortificationem ueteris hominis, et uiuificationem noui hominis. Quatuor ſunt mala, quib. grauantur homines, ignorantia, reatus peccati, uicia et concupiſ-

Mala quibus grauantur homines sunt. Ignorantia. Reatus. Concupiscentia. Metus.

concupiscentiæ ingenitæ, & metus damnationis æternæ. Contra ignorantiam Christus est nobis sapientia, dum nos per Euangelium docet de sua erga nos uoluntate: nisi.n. uerbo Dei de uoluntate instrueremur, perpetuis tenebris nostra mens inuolueretur, quæ tenebræ luce Euangelij depelluntur.

Contra reatum peccati est Christus nobis iusticia: nam ipsius obedientia nobis imputatur credentibus, ut iam non peccatores: sed ut iusti in Dei conspectu appareamus.

Contra uicia & concupiscentias carni ingenitas Christus est nobis sanctificatio, dum uirtute suæ resurrectionis per S. sanctum nos sanctificat.

Contra metum damnationis æternæ, est Christus nobis redemtio. Hæc quatuor Christi beneficia Paulus coniungit 1. Cor. 1. his uerbis: Christus factus est nobis à Deo sapientia, iusticia, sanctificatio et redemtio: qui ergo extremum et ultimum beneficium expetit, debet per priores, tanquam per gradus ad illud properare, ubi enim Christũ didicit, debet in eum credere: ubi credit, debet eius Spiritu sanctificari, id est, exemplo resurgentis Christi, nouam uitam uiuere. Hanc nouam uitam tandem sequetur plena liberatio in extremo iudicio, quando reddet unicuiq; iuxta facta sua: Sit ergo hìc tertius fructus resurrectionis Domini, de quo modò dixi, uidelicet, ut in noua uita iuxta ipsius exemplum uiuamus. Hinc illud Pauli, si surrexistis cum Christo, quæ sursum sunt sapite, &c.

Quartus

QVARTVS fructus resurrectionis Domini est, quòd sit & causa & pignus nostræ resurrectionis, qua animæ mortuorum coniungentur rursus corporibus, in secundo Christi Aduentu, cũ ueniet iudicaturus uiuos & mortuos. Hinc Paulus 1. Cor. 15. prolixè disputat, & hoc argumentum tractat: Christus resurrexit à mortuis, ergo et nos resurgemus. 1. Thess. 4. Nam si credimus, quòd Iesus mortuus est & resurrexit, sic & Deus eos qui obdormierunt, per eum abducet cum illo. Et Ioh. 5. Veniet hora, in qua omnes, qui in sepulcris sunt, audient uocem eius & prodibunt, qui bona egerunt, in resurrectionem uitæ, qui uerò mala fecerunt, ad resurrectionem iudicij. Hîc fit mentio duplicis resurrectionis, scilicet uitæ & iudicij. Resurrectio uitæ est, quæ promittitur ijs, qui benè fecerunt. Resurrectio iudicij est, quam comminatur ijs, qui malè fecerunt. Huc & illud Pauli Rom. 10. Hoc est uerbum fidei quod prædicamus: si confessus fueris ore tuo Dominum Iesum, & credideris in corde tuo, quòd Deus eum suscitauerit ex mortuis, saluaberis, id est, resurges ad resurrectionem uitæ & salutis æternæ.

Resurrectio duplex.

Atq; hæc sint breuiter dicta de resurrectione Domini: unde primùm confirmanda est fides nostra de resurrectionis Articulo. Deinde confutandus est error Iudæorum, qui negant Christi resurrectionem. Tum admonebimur de fructu resurrectionis, ut per eam & nos à peccato in hac uita resur-

resur-

resurgamus, et tandem in extremo die resurgamus ad resurrectionem uitæ per Christum Dominum nostrum, cui cum Patre & S. sancto sit honor, laus & gloria in seculo seculorum, Amen.

FERIA SECVNDA PASCHATOS, *Luc.* 24.

ET ecce duo ex illis ibant eodem die in castellam, quod aberat spacio stadiorum sexaginta ab Hierusalem, nomine Emaus, & ipsi confabulantur inter se de his omnibus quæ acciderant. Et factum est dum confabularentur ac disputarent, & ipse IESVS appropin-

propinquans ibat unà cum illis. Cæterùm oculi eorum tenebantur, ne eum agnoſcerent, in alia enim forma apparuit eis. Et ait ad illos, Qui ſunt hi ſermones, quos confertis inter uos ambulantes, & eſtis triſtes? Ac reſpondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei, Tu ſolus peregrinus es Hieroſolymis, qui ignores, quæ facta ſunt illic his diebus? Quibus ille dixit, Quæ? & dixerunt ei, de Ieſu Nazareno, qui fuit uir Propheta, potens opere & ſermone coram Deo & toto populo, & quomodo eum traditum ſummi Sacerdotes & Principes noſtri in condemnationem mortis, & crucifixerunt eum. Nos autem ſperabamus eum eſſe illum, qui redempturus eſſet Iſraël. Atqui ſuper hæc omnia tertius dies eſt hodie, quo hæc facta ſunt. Sed & mulieres quædam ex nobis attonitos reddidêre nos, quæ diluculo uenerunt ad monumentum, & non inuento corpore eius, uenerunt dicentes, ſe etiam uiſionem Angelorum uidiſſe, qui dicerent eum uiuere. Et abierunt quidam eorum, qui erant nobiſcum ad monumentum, & ita repererunt, ſicut mulieres dixerant, ipſum uerò non uiderunt. Et ipſe dixit ad eos, O ſtulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti ſunt Prophetæ. Non'ne hæc oportuit pati Chriſtum & intrare in gloriam ſuam? Et exorſus à Mo-

ſe & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus ſcripturis quæ de ipſo erant. Et appropinquauerunt caſtello quò ibant. Et ipſe præ ſe ferebat ſe longius ire. Et coëgerunt illum dicentes, Mane nobiſcum, quoniam uergit ad ueſperam, & inclinatus eſt dies. Et intrauit ut maneret cum illis. Et factum eſt dum accumberet cum eis, accepit panem, & benedixit ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti ſunt oculi eorum, & agnouerunt eum, & ipſe euanuit à conſpectu eorum. Et dixerunt inter ſe, Non'ne cor noſtrum ardebat in nobis, dum loqueretur nobis in uia, & aperiret nobis ſcripturas.

Et ſurgentes eadem hora regreſſi ſunt Hieroſolymam, & inuenerunt congregatos undecim, & eos qui cum illis erant, dicentes, Surrexit Dominus uerè & apparuit Simoni, Et ipſi narrabant quæ geſta erant in uia, & quomodo fuiſſet agnitus ipſis ex fractione panis, nec his illi crediderunt. Erat autem ueſpera die illo, qui erat unus ſabbatorum, & fores erant clauſæ, ubi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum.

ENARRATIO TEXTVS.

SVmma huius Hiſtoriæ eſt, quòd Chriſtus eodem die, quo reſurrexerat, apparuerit duobus diſcipulis proficiſcentibus Emaus *(fuit autem* Emaus *uicus duobus ferè miliaribus diſtans à* Hieruſalem)

lem) Et cum illis disseruerit de Meßia, quos cùm instruxisset atq; illis fractione panis se notum reddidisset, euanuit ab illorum oculis. Verùm illi iam certi facti de resurrectione ipsius, mox redeunt Hierosolymas, atq; omnia quæ acciderant, narrauerunt discipulis undecim. Vt autem nos hanc Historiam intelligamus facilius, eam distribuam in quatuor partes, quæ sunt.

I. Quid egerint hi duo discipuli antequam Christus ad eos ueniret in itinere.
II. Colloquium Christi & discipulorum in uia.
III. Quid acciderit in domo.
IIII. Quid fecerint illi discipuli instructi à Domino.

Hæ partes singulæ habent suas doctrinas & admonitiones, quas in singularum explicatione ostendemus.

DE PRIMA PARTE.

Duo ex illis ipso die, quo resurrexerat Dominus, ibant in castellum, quòd erat in spacio stadiorum 60. quæ faciunt septem millia passuum, et passus quadringentos, hoc est, plus minus duo milliaria. Hæc occasio fuit colloquij: & cùm ita irent colloquebantur de Christo. Hinc duo nos discamus. Primum occasionem non negligendam esse exercendæ pietatis. Deinde ubi hanc nacti fuerimus, non esse alienis negocijs & friuolis interrumpendam. In his discipulis uidemus tria, 1. Signum pie-

tatis. 2. Fidei infirmitatem. 3. Admirationem eorum quæ acciderant.

Quòd de Christo & eius gestibus sint locuti piè, ex eo conuincitur, quod isto suo colloquio Christum ad se alliciant. Infirmitas fidei fuit, quòd tametsi antea Prophetias de Christo audierant: tamen tardiores fuerant ad perfectè credendum: Ita fides Christiana habet suam conceptionem & suam teneritudinem, quæ fouenda est donec adolescat colloquijs de Christo. Admirati sunt quoq; de ijs quæ acciderant: nihil enim maiori admiratione dignum est, quàm mortuum de sepulcro uiuum prodire. Hæc admiratio erat mixta spe & metu, seu assensu & dubitatione: quemadmodum enim carnis sensus et rationis iudicium ad dubitãdum solicitauit eos, ita igniculus fidei, qui in ipsis erat, restitit dubitationi, etsi admodum languidè. Ita fit sæpè in Christianis, Caro una ex parte adoritur, & hominem in diffidentiam pertrahere conatur: Spiritus ex altera parte se carni opponit, nunc languidius, nunc fortius. Verùm ne succumbat spiritus, colloquijs de Christo, id est, meditatione & auditione Euangelij, alijsq; pijs exercitijs est excitandus. Hoc ergo exemplo cõfirmatur dictum prophetiæ Isaiæ 42. qui ait de Christo: Arundinem quassatam non perfringet, nec linum fumigans extinguet, in ueritate proferet iudicium. Hæ duæ similitudines docent, quomodo Christus agat cum suis, in quibus aliquam pietatis scintillulam repererit.

Arun=

Arundinis quassatæ similitudine significat se nolle eos, qui semifracti sunt, frangere omnino & conterere, sed leuare potius & sustinere, ut quid boni in ipsis erit, conseruet atq; adaugeat. Hi duo discipuli semifracti fuerunt & non procul à casu, adeò uento carnis agitabantur: sed Christus ne cadant sua subleuat gratia. Deinde Metaphora lini fumigantis sumta est à lychnis, quæ propter fumum quem edunt, non extinguuntur, modò adsit qui manum admouet, ita ubicunq; emicat aliqua pietatis scintilla, Christus adest & eam fouet atq; excitat, ut clarius ardeat, sicuti in his duobus discipulis uidemus. Hinc maxima nobis hauriendæ est consolatio. Etsi nos infirmi homines uacillamus ac claudicamus, tametsi iam quassati aut laxati sumus, tamen nos non statim abijcit quasi prorsus inutiles, sed diu perfert, quoad firmiores & constantiores reddiderit, modò horum discipulorum exemplum imitemur.

DE SECVNDA PARTE.

Et factum est cùm fabularentur & inter se quærerent, ipse Iesus appropinquans ibat cum illis. Hoc Christi factum, Primùm confirmat promißionem Christi, quæ est: ubicunq; fuerint duo uel tres cõgregati in nomine meo, in medio eorum sum: quod tametsi non fit corporaliter semper, tamen uerè spiritualiter, id quod hac sua corporali præsentia uult significare. Hinc ergo discamus, de quo in priori historiæ huius parte admonui, quòd

quicunq; piè de Christo inquirunt aperiunt Christo ianuam ad se iuuandos, ac ipsum doctorem suis pijs exercitijs accersunt sicuti cõtrà prophani homines impuris suis sermonibus, ei ianuam, quò minus ad se ueniat, occludunt. Hoc confirmatur, non solùm hoc exemplo: uerumetiam dicto Prophetæ Isaiæ 66. Ad quem respiciam? nisi ad pauperculum & contritũ spiritu & trementem sermones meos.

Sed quid est quod dicit Euangelista: Oculi eorum tenebantur, ne eum agnoscerent. Hinc monemur de nostra imbecillitate: neq; enim oculi nostri neq; aures suo funguntur officio, nisi eam facultatẽ eis diuina concesserit clementia: si ita se habet res cùm oculis corporeis, multò magis de oculis mentis uerum est. Hinc tria discamus: Vnum, quòd nullæ sint sensuum aut mentis nostræ uires, nisi facultas illis diuinitus detur. Alterum, ne nostra mente & nostris sensibus abutamur in contumeliam creatoris: quod si fecerimus, metuenda est pœna, ne omnem mentem & sensum nobis adimat. Tertium, ut ab eo petamus & illuminationem & conseruationem sensuum, in ipsius gloriam.

Et ait illis: qui sunt hi sermones, quos confertis ad inuicem ambulantes, & estis tristes. Hæc satis ostendunt, quod antea dixi, eos uersatos fuisse inter metum & spem, sed tantum metum non superasse. Verùm Dominus hic uacillantes confirmat, quod Paulus dicit: Dominus non sinit uos tentari supra id quod potestis: sed faciet cum tenta-

tentatione etiam euasionem, ut poßitis sustinere. Hic duo illi discipuli succubuissent, & illorum fides fuisset extincta tentatione, id quod illorum tristitia testatur, nisi Christus mox aduenisset & illorum ruinam erexisset: horum exemplo & Christi facto, & nos consolemur & erigamus.

Et respondens unus, cui nomen Cleophas, dixit: tu solus peregrinus es in Hierusalem, & non cognouisti quæ facta sunt in hisce diebus? Miratur Cleophas, quòd solus ignoret, quod toti ciuitati notum erat, & omnibus qui illuc ad festum Paschæ confluxerant peregrinis.

Quibus ille. Quæ? De Iesu Nazareno &c. Responsio Cleophæ quatuor habet. 1. Confeßio est de Christo, & testimonium, qualis nimirum fuit: qui (inquit) uir Propheta, potens in opere & sermone coram Deo & omni populo.

Hæc descriptio tria de Christo habet. Primo loco, quòd Christus sit Propheta, id est, doctor uoluntatis Dei à Deo missus. Deinde quod non fuerit uulgaris Propheta: sed potens in opere & sermone, id est, excellens uitæ sanctitatis et docēdi facultate. Tertiò additur, coram Deo & hominibus, quo significatur Christum ita Propheticum munus obijsse, quòd se sanctè in omnibus gesserit, tanquam sub Dei oculis. Hæc Christi confeßio magna fuit, etsi non plena. Pharisæi, sacerdotes summi, Pilatus, Herodes, Christum tanquam blasphemum occiderunt: Hi discipuli eum à Deo missum

testantur, unde nos hanc hauriamus doctrinam, q; in religione non sit sequendum potentium iudicium: sed uerbi Dei regula. Illi offensi erant externa specie Christi: hi ueritatem Dei secuti, se quantum potuerunt blasphemis istis opposuerunt.

SECVNDVM, quod est in Cleophæ responsione, est narratio Domini: in qua, & à quibus sit damnatus, & quo mortis genere sit affectus testatur. Summi, inquit, sacerdotes & principes nostri in damnationem mortis eum tradiderunt. Hostes Christi apertè pronunciat summos sacerdotes & principes: unde & nos monemur, palàm accusare eos qui Euangelium persequuntur, ut Papa facit & multi tyranni in orbe terrarum. Deinde quo mortis genere sit afflictus indicat, cùm inquit, & crucifixerunt eum, Quo mortis genere nullum fuit ignominiosius in mundo: quo tamen non est absterritus Cleophas, quò minus illum pro uiro sancto habuerit.

TERTIVM, quod est in Cleophæ responsione, est confeßio fidei in Christum. Nos, inquit, sperabamus quòd ipse esset redemturus Israël, fatetur apertè Cleophas se in Christũ credere, quem summi sacerdotes occiderunt: atq; hæc est indoles ueræ fidei: qui enim fide credit ad iusticiam, ore confitetur ad salutem.

QVARTVM, quod est in responsione Cleophæ, est fidei imbecillis confirmatio ex promißione Christi, & testimonio mulierum, uisione Angelo-

gelorum & diſcipulorum quorundam teſtificati=one. Nam cùm tertium diem nominat Cleophas, id facit ideò, quia Dominus promiſerat ſe tertio die reſurrecturum. Hanc promiſsionem completam credit, etſi inter ſpem & metum iactatur: ſed contra metum adhibet fidei fomenta, ne prorſus extinguatur. Quòd autem corpus à mulieribus non fuiſſe repertum narrat, & oblatam illis Angelorum uiſionem indicat, & quòd de ſepulcro uacuo dixerant mulieres, uirorumq́; teſtimonio idem fuiſſe probatum, eò pertinet, ut ſibi certò perſuadeat Chriſtum reſurrexiſſe. Ita pius homo inter fidem & metum dubius, fidei adhibet fulcimenta, & contra metum pro ſua uirili luctatur.

Sed quid ad hæc Dominus? O ſtulti, inquit, & tardi corde ad credēdum omnibus, quæ locuti ſunt Prophetæ: Hîc primùm fides noſtra habet quod à Chriſto diſcat. Chriſtus reprehendit quidem in illis diſcipulis cùm diſcendi, tùm credendi tarditatem, ſed non abijcit imbecilles: ſed ſuo more eos potius paternè caſtigat & imbecilles iuuat, ne metu fracti fidei igniculum extinguant. Venit enim ut medicus eſſet infirmorum, non ut infirmos terrore occideret. Hinc nos diſcamus, quòd Chriſtus non uelit quenquam abijcere, qui exiguam & imbecillem fidem habet, modò eam confirmari & augeri per uerbum Dei permittat. Sed quid reprehendit in his duobus diſcipulis? Duo. Ignorantiam ſeu diſcendi ignauiam, & tarditatem ad creden=

dum Prophetis. Ignauia impediuit intellectum: tarditas remorata est fidem. Etsi enim habuerũt perexiguam fidem: tamen oportuit eos maiores progressus fecisse, qui nõ solùm ab ineunte ætate Prophetarum uaticinia de Christo audiuerant, sed & ipsum Christum prædicentem, quo mortis genere erat afficiendus, & quòd tertia die iterum uiuus de sepulcro erat egressurus. Hìc & nostra taxatur ignauia, qui per tot annos audimus Euangelium, inter quos tamen multos inuenire est, qui nondum didicerunt symbolum Apostolicum, quibus admodum metuo, nisi maturè resipiscant.

Postquam Christus reprehendit, incipit docere, quod est boni magistri, ait igitur: Non'ne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Hæc Domini docentis propositio est, cuius hic sensus est: Christus debuit iuxta Prophetarum uaticinia pati mortem crucis, & postea excitatus à mortuis in suam gloriam intrare. Pati quidem debuit propter peccata nostra: resurgere uerò propter iustificationem nostri, Rom.4. Cùm ergo fatimini me Christum esse, debetis etiam ex Prophetis scire, q, me oportuerit mori & resurgere à mortuis. Hoc etiam ex Mose & Prophetis ostendit: sed Euangelista, quib. scripturæ locis hoc fecit, nõ explicat. Non est tamen dubium quin promißionem de Christo primùm Adæ propositam exposuerit, quæ est: Semen mulieres conteret caput serpentis, & huiusmodi alias multas, quales hæri

audi-

audiuistis. Moses mandato Dei erexit æneum serpentem in deserto, in quem qui aspexerunt, à suis sanabantur plagis: quem typum Christus explicans Iohan. 3. ait: Sicut Moses exaltauit serpentem in deserto: ita oportet filium hominis exaltari, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Verùm cùm hæc ex Mose & Prophetis recitat, appropinquant pagum, quò iter instituerant, & ille finxit se longius ire, at illi cogunt eum & rogant ut apud se maneat. Hinc nos discamus, quo in loco habere debeamus eos, qui nos errantes obiurgant, & in uiam sanæ doctrinæ reuocant. Non hic rursus obiurgant Christum & eum stultum uocant: sed agnoscunt suam stulticiã & præbent se dociles ei, quòd de errore suo & stulticia liberentur. Hoc omnes faciunt pij: contrà, impij fremunt & aduersus eos insaniunt, qui se in uiam reuocare conantur monstrato eorum errore, sicuti nuper audiuimus Iudæos fecisse.

DE TERTIA PARTE.

Iam quid in domo gestum sit, sequitur: Et factum est (inquit Euangelista) dum discumberet cum eis, accepit panem & benedixit ac fregit, & porrigebat eis. Et aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum. Hic exponit Euangelista, quòd discipuli agnouerint Dominum in fractione panis: nam quoties Dominus sumebat cibum, habuit & peculiarem modum precandi, & singularem gestum porrigendi panem: quæ cùm

ſæpè in Chriſto animaduertiſſent, agnouerunt ipſum, qui iam excitatus à mortuis, eundem morem ſeruauit, quem antea. Quemadmodum itaq; diſcipuli hoc geſtu agnouerunt Chriſtum: ita nos eius exemplo diſcamus, quoties pane ueſcimur, ipſi uitæ autori gratiarum actionem offerre, quæ nota nos à prophanis hominibus diſcerneret.

Porrò agnitus Chriſtus euanuit ab oculis eorum: ipſi uerò ſuauius de eo iam colloquuntur quàm antea. Nonne (inquiunt) cor noſtrum ardebat in nobis in uia, dum loqueretur nobis & aperiret nobis ſcripturas. Hîc obſeruemus fructum uerbi Dei in hominibus. Etſi aũt Chriſtus iam non apparet corporaliter & nobis loquitur: tamen loquitur nobis per miniſtros uerbi, ſicut ait: Qui uos audit, me audit. Quis eſt ille fructus? Qui autem uerbum Dei auribus & corde audit, in eo ignis quidam incenditur, & incipit ardere cor eius: ut ergo qui hunc ardorem in corde ſuo non ſentit, quando uerbũ Dei audit, habet aures, ſed nõ ad audiendum, & cor, ſed non ad intelligendum: idq; ſuo proprio uicio, quia Spiritui ſancto reſiſtit: ita qui hunc ardorem ſentit in ſuo corde, habet teſtimonium loquentis ſpiritus Chriſti in ſe, & quòd ueram uiuamq; fidem habeat: Quare monemur, ut in timore Dei ſumma cum reuerentia & deſiderio uerbum Dei audiamus.

DE QVARTA PARTE.

Et ſurgentes eadem hora regreſsi ſunt in Hieru-

Hierusalem, & inuenerunt congregatos undecim &c. Hæc docent, quòd ardor ille, qui in nobis ad prædicationem uerbi accenditur, non sit ociosus: sed se mox etiam foris ostendat: nam qui Christum uerè nouit, is etiam cupit, ut alij etiam ipsum agnoscant, ut multi simul eum prædicare poßint. Vt talis ardor in nobis accendatur, faxit saluator noster Iesus Christus, cui cum Patre & Spiritu sancto sit honor in secula, Amen.

FERIA TERTIA
PASCHATOS, Lucæ 24.

DVM autem hæc loquuntur, uenit Iesus ipse, discumbentibus illis, & stetit in

medio

medio eorum & dicit eis, Pax uobis. Et exprobrauit illis incredulitatem suam & cordis duriciem, quòd ijs qui se uidissent resurrexisse no credidissent. Expauefacti uerò & conterriti existimabant se spiritum uidere, Et dixit eis, Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in cordibus uestris? Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipse sum. Contrectate me & uidete, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me uidetis habere. Et cum hæc dixisset, ostendit eis manus & pedes, & latus suum. Gauisi sunt ergo discipuli uiso Domino. Adhuc autem illis non credentibus, & præ gaudio mirantibus, dixit eis, Habetis hîc aliquid edulij? At illi obtulerunt ei partem piscis assi, & aliquid de fauo apiario. Et accepit & in conspectu illorum comedit, & dixit ad eos, Hæc sunt uerba, quæ locutus sum ad uos, cùm adhuc uobiscum essem, quòd necesse foret implere omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me. Tunc aperuit illorum mentem, ut intelligerent scripturas, Et dixit eis, Sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam ac remissionem peccatorum in omnes gentes, initio facto ab Hierosolymis. Vos autem estis testes horum. Et dixit eis iterum, Pax uobis.

Sicut

Sicut misit me Pater, ita & ego mitto uos. Hæc cùm dixisset, flauit in eos, & dicit eis: Accipite Spiritum sanctum, Quorumcunque remiseritis peccata, remittuntur eis, quorumcunque retinueritis, retenta sunt.

ENARRATIO TEXTVS.

HÆC est quinta apparitio Domini ipso die Paschatos, qua apparuit discipulis confabulantibus de ipso. Primùm enim apparuit Mariæ Magdalenæ, è qua septem eiecit dæmonia. 2. Apparuit mulieribus redeuntibus à sepulcro. 3. Apparuit Petro. 4. Cleophæ & socio eius. 5. Vt hic textus habet, undecim discipulis de illo confabulantibus. Loci duo.

I. *Salutatio Christi & testimonia quibus probatur eius resurrectio.*

II. *Neceßitas mortis et resurrectionis Christi, & eiusdem usus, uidelicet quòd oporteat in eius nomine prædicari pœnitentiam & remißionem peccatorum omnibus gentibus.*

DE PRIMO.

Iesus stetit in medio eorum & dixit eis: Pax uobis. *Discipuli mœsti loquuntur de Christo, qui illis adest iuxta promißionem: ubicunq; fuerint duo uel tres congregati in nomine meo, ego ero in medio illorum. Etsi enim id non semper fit corporaliter: tamen uerè fit. Non enim unquam faciet contra suam promißionem. Quid autem affert quando uenit, ostendit eius salutatio, qua hic*

suos mœstos consolatur discipulos. Nam cùm datus est Christus mœstis in cõsolationem, hîc pacem offert dicens: PAX VOBIS. Hæc pax, quam suis optat, non est uulgaris, sed diuina: non mundi, sed regni cœlorum, inter Deum & hominem. Verùm ut nos intelligere poßimus, quãtum sit bonum hæc pax, quã Christus suis offert, copiosius exponam, quæ in huius pacis consideratione concurrunt: unde huius pacis plenam descriptionem colligemus.

Quia pax sancitur inter partes dißidentes, Primùm spectandum est, quænam sint partes dißidentes. Sunt autem duæ: Deus & homo. Deus felix & beatus est sine homine, homo miser & damnatus est sine Deo: ergo Deus non opus habuit, ut pacem cum homine quæreret, sed homo sine pace cùm Deo extremè miser est, atq; ideò nulla re magis opus habet, quàm pace cum Deo.

Deinde cùm partes dißidẽt, necesse est aliquam offensam præceßisse. Hæc offensa non à Deo, sed ab homine initium sumit. Quænam est illa offensa? Peccatum. Hoc peccatum fuit quædam à Deo proditoria defectio ad diabolum, cui se homo subiecit. Quanta autem sit hæc offensa, facilè æstimare est ex eius magnitudine, multitudine, turpitudine et pœna. Magnitudo est, q̧ creatura creatorem offendit & contemsit, qui hominis summum bonum fuit. Multitudo ex eius fructibus spectatur. Turpitudo ex horrenda contaminatione humani generis, quæ secuta est hanc offensam. Pœna, maledictio
&

& damnatio, ut taceam innumeras calamitates & ærumnas, quibus humanum genus in hac uita tantum non oppressum est.

Cognita offensa, quæ fecit nos Dei hostes, tertio loco mediator considerandus est, qui certè debuit esse talis, qui et Deum offensum placare posset, & qui illatam iniuriam iustè compensaret. Deum offensum creatura non potuit placare, iniuriã compensare Deus non debuit: Quærendus igitur fuit talis mediator, qui & potuit per potentiam, et debuit per naturam. Cùm talis non potuit haberi, æternus Dei filius altera persona in trinitate uenit in mundum, et assumsit humanam naturam, & factus est homo, Iesus Christus. Hic Iesus Christus coniunctus est Deo Patri diuinitate, & homini per humanitatem: Quare potuit ut Deus, debuit ut homo, qui nostram causam in se recipit.

Hic mediator compensauit iniuriam: nam nostrum reatum in se recepit, pro quo pœnas luit in ara crucis, ac ita satisfecit iusticiæ Dei. Verũ quia nos adhuc manemus peccato coinquinati, Christus tota sua uita in hoc mundo legi Dei obediuit perpetuò, plenè & perfectè, quam iusticiam credentibus imputat, ut sint iusti in Dei conspectu: atq; ita uictima sua iram Dei placat, & obedientia sua nos uestit, ut iusti appareamus in conspectu Dei.

Facta compensatione reconciliatio inter Deum & hominem inita est: nam Pater placatus est per obedientiam Filij.

Verùm quia in omni reconciliatione necesse est inter eos, qui reconciliantur, aliquod pactum intercedere, hoc quoq; in hac cum Deo pace constituta conspicitur: Nam ut ex parte Dei est liberalis et paterna misericordiæ promißio, iuxta illud: Ero Deus tuus, et seminis tui post te. Item: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Viuo ego, nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat, ita ex parte hominis est fides, qua paterna promißio accipitur, quaq; adoptamur in filios Dei per unigenitum filium Iesum Christum.

Cæterùm quia in pactis adhiberi solent obsignationes, neq; hæ in hoc summo pacto amissæ sunt. Sunt autem triplices obsignationes. Prima est iuramentum Christi: Amen amen dico uobis, qui credit in me habet uitam æternam. Secunda est obsignatio per Sacramenta, Baptismum & Cœnam Domini, quæ sunt firmißima pacti inter Deum et hominem sigilla, quæ numquam uiolabuntur, nisi homo sua culpa abiecerit fidem. Tertia obsignatio est Arrabo spiritus, qui testimonium dat spiritui nostro, quòd simus filij Dei. Huc etiam illud pertinet 2. Corinth. 1. obsignauit nos, & dedit Arrabonem spiritus in cordibus nostris. Hæ sunt obsignationes & sigilla, quibus pax inita inter Deum & hominem obsignatur & confirmatur, ut rata sit.

Præterea, ne quis existimet hanc pacem ad paucos quosdam pertinere, obseruanda est eius promulgatio, quæ est uniuersalis: Christus enim ascensurus

ſurus in cœlum, mandatum dedit diſcipulis, ut hanc pacem proclamarent per uniuerſum orbem: ita enim ait: Ite in mundum uniuerſum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Pertinet igitur hæc pax ad omnes, qui uocem Euangelij recipiunt & in Chriſtum credunt, perſeuerantes uſq; in finem. Nam ita ait Dominus: Beatus qui perſeuerauerit uſq; ad finem: non eſt enim ſatis benè incepiſſe, niſi quis quotidianos faciat progreſſus.

Si quæris huius gratiſsimæ pacis fructus, inuenies plurimos in hac uita, & poſt reſurrectionem, In hac uita habes huius pacis beneficio, acceſſum ad Deum tanquam ad Patrem clementiſsimum per Ieſum Chriſtum. Ita enim inquit Paulus: Fide iuſtificati pacem habemus cum Deo per Ieſum Chriſtum, per quem & acceſſum habemus ad gratiam hanc, in qua ſtamus. Secundus huius pacis fructus, eſt bona conſcientia: antea enim peccati conſcientia nos uexat: uerùm poſtquam hanc pacem ſentimus, conſcientia bona & læta redditur, ſicut latronis in cruce, quando audiuit, Hodie eris mecum in Paradiſo. Ad eundem modum cùm audimus in Euangelio annunciari remiſsionem peccatorum credentibus, conſcientia credentium redditur tranquilla. Cum hac bona conſcientia coniunctum eſt gaudium ſpiritus, quo efficitur, ut in medijs afflictionibus gloriemur, ut inquit Paulus. Verùm hæc gloriatio, & hoc gaudium ſpiritus augetur meditatione uerbi, oratione, uſu Sacramentorum, et alijs pijs

is pijs exercitijs. Hunc fructum & quartus sequitur, nimirum fraterna dilectio. Cùm enim intelligimus, et fide sentimus nobis Deum communem Patrem, per communem Mediatorem nobis reconciliatum, incipimus nos inuicem diligere, tanquam huius thesauri communes hæredes. Hunc quartum fructum sequitur quintus, qui est lætus decessus ex uita, quemamodum Simeon conspecto autore huius pacis Christo ait: Nunc dimitte seruum tuum in pace, quia uiderunt oculi mei salutare tuum

Post resurrectionem, huius pacis fructus erit perpetua iucunditas, perpetua læticia & fruitio conspectus Dei, & sanctorum omnium, qui uixerunt inde usq; ab initio mundi: hunc fructum nemo in hac uita satis cogitare potest.

Postquam iam dictum est fusius, quæ in hac pace concurrunt: nunc contraham in breuem summam seu descriptionem, quæ sit hæc pax. Pax igitur inter Deum & hominem est mutuus consensus Dei & hominis, Dei quidem hominem propter Christum in gratiam recipientis: hominis uerò oblatam gratiam fide recipientis, ac obedientiam erga Deum seriò promittentis. Hæc sint dicta de pace, quam Christus hîc offert, non solùm discipulis undecim qui tum aderant: uerumetiam nobis & omnibus, qui hanc pacem uolunt recipere, cùm illis per Euangelij prædicationem offertur. Post hãc pacificam salutationem sequitur in textu, quomodo se Christus probauerit uerè à mortuis resurrexisse,

xiſſe, et id ita prænunciatū in Moſe, Prophetis, & in Pſalmis oſtendit. Verùm quia de his die Paſchatos & heri audiuiſtis: nunc tantùm de neceſsitate & uſu mortis & reſurrectionis Chriſti dicam.

DE SECVNDO.

Sic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati & reſurgere à mortuis tertio die, ac prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum omnibus gentibus, initio facto ab Hieroſolymis.

Primùm ergo cùm dicit: ſic ſcriptum eſt, uult ut non ratio, ſed ſcriptura apud nos ualeat, quoties de regno Dei ſit quæſtio. Vbi autem hoc ſcriptum ſit, addit inquiens: Neceſſe eſt impleri omnia in lege Moſis, & in Prophetis & in Pſalmis. Cùm igitur quæritur de ſalute, conſulendus eſt Moſes, legendi ſunt Prophetæ, & cognoſcendi ſunt Pſalmi, deinde ſcripta Euangeliſtarum & Apoſtolorum. Quicquid cum iſtis ſcriptis pugnat repudiandum eſt, tanquam à Satana profectum.

Quid ſcriptum eſt? quòd oportuerit ſic pati Chriſtum et reſurgere ex mortuis tertio die. Cùm dicit, SIC OPORTEBAT, neceſsitatem mortis & reſurrectionis Chriſti indicat.

Quare ergo oportebat? 1. Vt impleretur ſcriptura, quæ mentiri nequit. Vt enim Deus manet in æternum: ita eius uerbum in æternum manet, & Chriſtus dicit: Cœlum & terra tranſibunt, uerba autem mea non tranſibunt. 2. Oportebat hoc fieri,

quia ita Deus decreuit. Nullo.n. pacto fieri potest, ut quod Deus certò constituit, non procedat. 3. Oportebat Christum pati propter hominum redemtionem à pœnis æternis, quas suis peccatis meruerant: nisi enim Christus fuisset passus, nos in peccatis sub ira Dei mansissemus. 4. Oportebat Christũ pati propter gloriam, qua postea coronandus erat 5. Oportebat Christum pati in nostri instructionem et consolationem: is cùm caput sit, debuit præcedere, cùm in cruce tùm in gloria. 6. Oportebat Christum pati, ut figuris responderet ueritas: multæ. n. figuræ ueteris testamenti, mortem & resurrectionem Christi repræsentabant, de quib. dictum est die Paschatos. Breuiter, ut uno uerbo omnia complectar, Christus passus, mortuus & excitatus est, ut placaretur Deus offensus, saluaretur genus humanum, & destrueretur regnum Diaboli.

Habemus quanta fuerit necessitas mortis et resurrectionis Christi, iam audiamus, quis sit fructus & usus huius admirandi operis. Id quod Dominus hisce uerbis exponit : Et prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum omnibus gentibus. *Ex his primùm colligitur, quid sit Euangelium, & quæ eius summa. Euangelium est prædicatio pœnitentiæ & remissionis peccatorum propter Christum. Summa Euangelij est, quòd liberatio à peccatis & salus contingat per solum Iesum Christum. Verùm ut planius nobis euadat, quanta beneficia nobis offeran-*

tur per Euangelium, quæ omnia sub his Christi uerbis latent, paulò copiosiorem descriptionem ex scripturis adferam.

Euangelium est uniuersalis prædicatio, in qua annunciantur liberatio à maledictione legis & ira Dei, et proclamatur remißio peccatorum, salus ac uita æterna credentibus in filium Dei propter eiusdem uictimam, secundum promißiones olim patribus factas, ut perpetuò gloria bonitatis Dei prædicetur, utq; porrò dignos Euangelio fructus edãt homines per Christum liberati, tandemq; uita fruantur æterna.

In hac descriptione primùm significatur à quibus malis per Euangelium liberamur, nempe à maledictione legis, iuxta illud Galat. 3. Christus factus est pro nobis execratio, hoc est, execrationẽ, quam nos meruimus nostris peccatis, is in se recepit, ut nos fieremus hæredes iusticiæ et benedictionis. Hoc etiam testatur Paulus 2. Corin. 5. ubi ita ait: Eum qui non nouit peccatum, fecit peccatum, ut nos fieremus iusticia Dei in ipso. Hoc est, Christus qui immunis erat a b omni peccato, factus est reus pro nobis: ergo rectè dictum est nobis per Euangelium annunciari liberationem à maledictione legis. Deinde, quia cum maledictione legis etiam ira Dei erat coniuncta, liberamur etiam ab ira Dei, cùm credimus Euangelio. Qui non credit (inquit ueritas) ira Dei manet super eum: proinde qui credit, non amplius est sub ira: sed sub gratia. Iam ubi

gratia regnat, nulla uis est tyrannidis Diaboli, nullus stimulus mortis æternæ, nullus motus inferni: ab istis ergo malis liberationem prædicat Euangelium.

Sed quæ bona sunt quæ annunciat? Annunciat remißionem peccatorum, salutem & uitam æternam. Nos rei peccati sumus natura, maledicti & damnati ad mortem æternam: sed iam Christus in suo Euangelio annunciat nobis remißionem peccatorum, salutem, & uitam æternam, quæ bona nobis meruit sua morte & gloriosa resurrectione.

Habemus à quibus malis liberamur per Euangelium, & quæ bona nobis offeruntur per idem: nunc sequitur, quibusnam contingant ista bona, nimirum credentibus in filium. Hoc multis probatur scripturæ testimonijs: Qui credit, inquit Christus, habet uitam æternam. Vt hanc præcedit remißio peccatorum: ita cum ea coniuncta est salus. Et Petrus dicit fidei nostræ finem esse salutem animarum. Hoc ipsum hìc significatur cùm dicitur: oportet prædicari pœnitentiam, qua scilicet ob peccatum perpetratum dolemus & confugimus ad Christum, qui ait: non ueni uocatum iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Post hæc sequitur, cuius beneficio tanta bona consequimur, propter uictimam Christi, id est, propter mortem et resurrectionem Christi. Vnde Paulus Rom. 4. Mortuus est propter peccata nostra, & excitatus propter iustificationem nostri.

Et ne quis nouam doctrinā existimet Euangelium esse, adieci in definitione, secundum promißionem olim patribus factam, nam & Adamo post lapsum facta promißio, Gen. 3. & sæpè postea repetita est, & inculcata patribus spacio 4000. annorum, donec Christus in carnem uenit.

In fine adduntur fines. 1. liberatio à legis sententia per Christum. 2. ut liberati fructus dignos Euangelio edant. 3. ut prædicent hoc tantum beneficium. 4. ut tandem plenam redemtionem consequantur in uita æterna per Dominum nostrum Iesum Christum, cui cum Patre & Spiritu sancto laus, honor, & gloria in secula seculorum, Amen.

DOMINICA PRIMA POST PASCHA, *Iohan. 20.*

CVm uespera esset die illo, qui erat unus Sabbatorum, & fores essent clausæ, ubi discipuli erant congregati propter metum Iudæorum, uenit Iesus, stetitq; in medio & dicit eis, Pax uobis. Et cùm hæc dixisset, ostendit eis manus ac latus suum. Gauisi sunt ergo discipuli uiso Domino. Dixit ergo eis iterum, Pax uobis, Sicut misit me Pater, ita & ego mitto uos. Hæc cùm dixisset, flauit in eos, & dicit eis: Accipite Spiritum sanctum, Quorumcunque remiseritis peccata, remittuntur eis: quorumcunq; retinueritis, retenta sunt. Thomas autem unus ex duodecim, qui

dicitur Didymus, non erat cum eis quando uenit Iesus. Dixerunt ergo alij discipuli: Vidimus Dominum, Ille autem dixit eis: Nisi uidero in manibus eius uestigium clauorum, & mittam digitum meum in uestigium clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam. Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit: Pax uobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & uide manus meas, & admoue manum tuam, & immitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed credens. Respondit Thomas, & dicit

ei: Dominus meus, & Deus meus. Dicit ei Iesus: Quia uidisti me Thoma, credidisti, beati qui non uiderunt, & crediderunt. Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc, hæc autem scripta sunt, ut credatis quòd IESVS est CHRISTVS ille filius Dei, & ut credentes uitam habeatis per Nomen eius.

ENARRATIO TEXTVS.

HOC Euangelium continet partem Historiæ, quàm scripsit Iohannes Euangelista de resurrectione Domini, in qua parte, uisibili & carnali præsentia, uoce, facto, & signis testatur Dominus se à mortuis resurrexisse: Et commendans discipulis ministerium uerbi, prædicat beatos fore qui in se crediderint. In fine textus additur causa finalis totius sacræ scripturæ: ita enim inquit, Hæc scripta sunt ut credatis, & ut credentes uitam habeatis in nomine eius. Cæterùm quia satis dictum est superiori septimana de resurrectione Domini, nolo pluribus de ea hac uice agere: sed dicam de tribus alijs locis, qui in hoc continentur Euangelio. Loci:

I. *De ministerio uerbi, & potestate Ecclesiæ.*

II. *De Thomæ confeßione.*

III. *De fine sacræ scripturæ.*

DE PRIMO.

Verba

Verba textus de uerbi ministerio & potestate Ecclesiæ sunt hæc. Pax uobis: sicut misit me Pater, & ego mitto uos. Hæc cùm dixisset, insflauit, & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum, Quorumcunque remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Hìc habemus pauca uerba, sed efficacia, quæ continent copiosam doctrinam, quam omnes Christiani scire debent. Quare uos hortor, ut sitis attenti, quò hanc doctrinam percipere poßitis, quò autem id fiat commodius, distinguam hæc uerba, quibus ministerium instituitur, in quatuor partes. PRIMA pars: Pax uobis. SECVNDA pars: Sicut misit me Pater, ita ego uos mitto. TERTIA pars: Insflauit & dixit: Accipite Spiritum sanctum. QVARTA pars: Quorumcunque remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorumcunque retinueritis, retenta sunt: de his quatuor partibus ordinè dicam.

PRIMA pars, nempe salutatio, PAX VOBIS, consolatur non solùm discipulos, qui tùm aderant, uerumetiam animum addit omnibus, qui sunt & qui futuri sunt ministri uerbi in Ecclesia. Qui ministerium uerbi in se recipit, statim habet hostem Diabolum[2], qui perpetuò ipsius doctrinæ & uitæ insidiatur. Si doctrinam corrumpere non potest, uitam contaminare studet, ut quod uerbis docet, quis factis neget. Si uitam non potest diabolus polluere, doctrinæ insidiatur, ut homines decepti

erronea

erronea doctrina, damnentur. In multis & doctrinam & uitam contaminat. Deinde habet minister uerbi etiam mundum aduersus se, qui nunc tyrannide, nunc hypocrisi, nunc sophistica se adoritur, ut officio suo non rectè fungatur.

Quid faciet minister uerbi in tantis periculis? Cōsolabitur se hac Christi uoce: PAX VOBIS, et simul orabit Deum, ut se in hac pace contineat, ne uel doctrina, uel moribus cursum Euangelij impediat: pluris faciet pacem Christi, quàm omnes mundi delicias & amicitias. Hæc sit ergo consolatio ministrorum Euangelij, qui pugnare debent aduersus Diaboli insidias, mundi tyrannidem, hypocrisin & sophisticen.

SECVNDA pars est: Sicut misit me Pater, ita ego mitto uos. Quomodo Pater misit filium? Pater misit filium, ut regnum diaboli aboleret, iuxta illud: Semen mulieris conteret caput serpentis. Item Christus apparuit ut destruat opera Diaboli. Quid? An non solius Christi est conterere caput serpentis? An non solius Christi est destruere opera Diaboli? Verè solius Christi est: sed in hoc tanto opere, opus est duabus machinis: uictima & doctrina. Christus est missus, ut solus sua uictima iratum Patrem placet, et diabolum superet. Deinde quia hoc beneficium hominibus per doctrinam offertur, destruxit etiam opus diaboli per doctrinam. Proinde Christus missus erat ad duo, ad placandum Deum uictima, & ad docendum. Ad prius

us

us illud, solus Christus mitti idoneus fuit: ad posterius, hoc est, ad docendum missi fuerũt olim omnes Prophetæ & postea Apostoli & homines omnes, qui legitimè sunt uocati ad prædicandi munus. Quantum ergo ad docendum attinet, Christus mittit discipulos, quemadmodum ipse erat à patre missus. Hinc duo colligamus. Primùm discrimen inter regna mundi et Ecclesiæ administrationem, seu inter gubernatores mundi et gubernatores Ecclesiarum. Ministri enim uerbi non mittuntur, ut dominẽtur in terra: Christus enim nullum dominium sibi uendicauit, nec mittuntur ad pompas huius mundi, quas Christus contemsit, sed ad docendum Euangelium ad erigendum regnum Dei, ad salutem annunciandam hominibus. Deinde hinc colligendum est quæ sit uerbi, quod prædicant uocati ad ministerium, autoritas: Sicut Pater, inquit, me misit, ita ego uos, ut non uestro, sed meo nomine loquamini. Huc illud dictum Domini ad discipulos, Matthæi decimo, Qui uos audit, me audit, qui uos spernit, me spernit. Hinc habent, qui docent uerbum, consolationem: & qui audiunt, grauem admonitionem. Nam cùm docentes uerbum piè in legitima uocatione, patiuntur aliquid ab ingrato mundo, habẽt ex eo consolationẽ, quod uice Christi fungantur, & Christus cum illis iniuriam patiatur, qui se suo tempore ulciscetur: Qui uerò audiunt uerbum, admonentur primùm de autoritate uerbi: non enim secùs audire uerbum debent, quàm si Chri-

si Christum ipsum loquentem audirent. Deinde admonentur, ut pios uerbi ministros in precio habeant, tanquam Christi legatos. Præterea admonentur pœnæ in quam iusto iudicio Dei incurrent quicunq; uel uerbum prædicatum, uel ipsos ministros contemnunt. Debent quoq; ministri uerbi cogitare in quem gradum dignitatis sint euecti, ne uel doctrinæ puritatem inficiant, uel moribus malis à se auditores alienent.

TERTIA pars: Et cùm dixisset, insufflauit & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum. Hæc uerba singularem doctrinam continent. Nam Christus his uerbis ostendit, unde uerbum quod prædicatur uoce ministrorum, habeat suam uim et efficaciam, quæ sanè non inclusa est in uoce ministri, nec pendet ex sanctitate & dignitate hominis: sed omnis uerbi uis & efficacia ex uirtute spiritus Christi proficiscitur: Nam cùm hîc Christus sufflat in discipulos, ac iubet eos accipere Spiritum sanctum, significat Spiritum sanctum perpetuò affuturum ministerio uerbi: Quasi dixisset: Ecce uos eritis ministri noui testamenti, qui Ecclesiam mihi in mundo ædificabitis, per prædicationem Euangelij, & scio quàm sitis imbecilles ad tantum opus peragendum, præsertim cùm Diabolus, mundus & ratio omnium hominum se uobis opponet. Quapropter huic uestro ministerio uolo adesse Spiritum sanctum, per quem labor uester erit efficax: is enim uirtute sua faciet, ut uerbum

meum quod prædicabitis, non sit ad uos uacuum rediturum. Hîc utilem doctrinam & admonitionem colligamus. Doctrinam quidem, quòd Spiritus sanctus sit alligatus uerbo, & uelit per illud esse efficax. Consolationem uerò, qua, & qui docent, et qui audiunt se erigunt præsentia Spiritus sancti aduersus suæ salutis hostes.

QVARTA pars: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. His uerbis instituit & sancit spiritualem illam Ecclesiæ potestatem, quam uocamus potestatem clauium, & ostenditur clauis, qua aperitur & clauditur regnum cœlorum.

Verùm ut hæc utilißima doctrina clare ab omnibus intelligi poßit, uolo iam in quædam puncta distinguere, quæ sunt: unde sit potestas Ecclesiastica, quid sit, penes quem sit, & in quo consistat. His punctis benè intellectis, nemo erit qui non dextrè intellecturus sit, quænam res & qualis sit potestas Ecclesiastica.

Vnde ergo est hæc potestas? A Deo per Iesum Christum. Si. n. hominem spectes, est ministeriū purum: At si Christum, sublimis est potestas, qua nulla in terra maior, uel utilior, uel dignior existit: Nam Christus sedens ad dexteram Patris in solio Maiestatis suæ, hanc potestatem administrat. Qui igitur hanc potestatem contemnit, & eius fructu priuatur, & est in filium Dei contumeliosus.

Quid est potestas Ecclesiæ? Est potestas remittendi

tendi & retinendi peccata, hoc est, prædicandi Euangelium, cui qui credit aperitur regnum cœlorum, qui uerò non credit, ei ostenditur esse clausum.

Penes quem est hæc potestas? Penes Ecclesiam: quando Petro & alijs Apostolis Dominus dedit claues, apud ipsam Ecclesiam claues has deposuit, à qua ministri habent claues, tanquam ancilla claues suæ heræ habet.

In qua re consistit potestas clauium? In efficacia Spiritus sancti, qui in uerbo & per uerbum est efficax, & fidem in auditoribus uerbi operatur: ita uerbum est ueluti una clauis, quam adhibet minister uerbi, & fides est altera clauis, quàm adhibet Spiritus sanctus, quæ claues cùm adhibentur, aperitur regnum cœlorum.

His ita explicatis, uerba huius textus altius perpendamus. Primùm igitur cum dicit: Quorumcunq; siste gradum et de hac uoce quorumcunque cogita, 1. quòd promißio gratiæ sit uniuersalis: hanc uniuersalem promißionem opponito tentationi de particularitate, & te in uniuersalem promißionem includito. Deinde hanc uocem quorumcunq; multitudini peccatorum oppone. Cùm igitur tentaris ad desperationem ob peccatorum tuorum multitudinem, ueniet in mentem hæc Domini promißio: Quorumcunq; &c. Non dicit, si pauca peccata quis perpetrauerit, aut si multa: neque dicit, si Iudæus est, si Græcus, nobilis, ignobi-

lis, diues aut pauper: ſed dicit Quorumcunq;. Præterea hic locus monet, quòd & publicè & priuatim poßit fieri abſolutio. Sic Deus tria millia hominum publicè abſoluit. Item priuatim Cornelium, ſicut & Nathan Propheta Dauidem. Generali illa abſolutione utuntur miniſtri uerbi quoties Euangelium prædicant. Speciali quando ratio hæc poſtulat, hoc eſt, quando aliquis priuatum colloquium cum miniſtro uerbi expetit, confirmandæ ſuæ fidei cauſa.

2. Ponitur in textu PECCATA ſine addito, quare omnia peccatorum genera hic intelligi debent, quæ ſunt quatuor. 1. uicioſitas naturæ. 2. pullulantes rami ex mala radice. 3. peccata errore commiſſa. 4. peccata uoluntaria. Nullum planè peccatum eſt, quod non ignoſcitur, ſi uenia propter Chriſtum petatur.

3. Verbum REMITTERE obſeruandū eſt, pro quo Matthæus habet ſoluere. Iubet Dominus ut diſcipuli peccata remittant & ſoluant. Remittant quidem ut debitū: ſoluant uerò ut onus prægrauans. Peccata ſiquidem ſunt debita, quia ut debita obligant ad ſolutionem: ita peccata ad ſatisfactionem pœnæ, niſi fiat remißio. Sunt et onera peccata, quia ut onus graue portantem deprimit, ut tandem ſub eo cadat: ita peccata maledictionis onere & legis ſententia opprimunt, donec Chriſtus uenerit, et onus in ſe leuauerit. Sed quid? poteſt'ne homo peccata ſoluere & remittere? Deus dicit

Iſaiæ

Isaiæ 43. Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas, & peccatorum tuorum non recordabor. Hoc testimonium conuincit, quòd solus Deus remittit peccatum. Rursus cùm hîc dicit Dominus, Quorumcunq; peccata remiseritis, erunt remissa in cœlo. Respondeo, Christi dictum manifestè indicat duplicem esse remißionem, unam in terris à ministris uerbi: alteram in cœlo, quæ à solo Deo fit. De hac posteriori loquitur Isaias. Breuiter, Deus ut Dominus: ministri uerbi, ut serui & nuncij remittunt, qui Domini sui uoluntatem annunciant, quæ remißio fit uoluntatis Dei annunciatione. Hoc probatur Num. 6. ubi ita ait Dominus: Sacerdotes ponent nomen Domini super filios Israël, sed ipse benedicam: soluere ergo sacerdotis, est indicare culpam à Deo remissam.

Sed quomodo retinent peccata? uerbo et iuxta uerbum, hoc est, quæcunq; peccata indicauerint uerbo Dei esse retenta, erunt etiam in cœlo. Plura de hac re dixi in festo Cœnæ Dominicæ: Quare nunc ad secundum locum pergo, de quo breuißimè dicam.

DE SECVNDO LOCO.

De Thoma habemus duo in hac historia, nempe incredulitatem et confeßionem: incredulitatem indicat his uerbis: Nisi uidero in manibus fissuram clauorum &c. non credam. Audiuit alios discipulos narrantes se uidisse Dominum: is autem immemor omnium prædictionum Prophetarum et Chri-

sti non credit. Adeò ratio hominis in rebus salutis se Deo & eius uerbo opponit. Hactenus de eius incredulitate: sequitur de eius fide & confeßione: Post dies octo iterum erant discipuli & Thomas cum eis in una domo, & uenit Iesus clausis ianuis, & stetit in medio eorum, & dixit, Pax uobis, & dixit Thomæ, Infer digitum tuum huc, & uide manus meas &c. & noli esse incredulus, sed fidelis. *Audita uoce Domini, & conuictus manifesto signo, concipit fidem, ex qua hanc promit confeßionem, Dominus meus, & Deus meus. A Thoma igitur duo discamus, unde fides sit, & qualis uera fidei confeßio. Fides ex uerbo & signo, sicuti nos habemus Euangelium uerißimum Christi uerbum, & signa duo augustißima, Baptismum & Cœnam Domini. Hæc fides concepta uerbo & confirmata signo, ueram edet confeßionem, qualis hæc Thomæ est, qui hic clamat, Dominus meus, & Deus meus. Hæc Thomæ confeßio, si rectè perpenditur, quatuor continet. Primùm enim agnoscit Christum eundem hominem esse, qui ante triduum fuit occisus à Iudæis. Deinde cùm Deum appellat, eius diuinitatem fatetur. Tum cùm non duos Dominos aut duos Deos dicat, agnoscit unitatem personæ. Postremò cùm meus Dominus & meus Deus dicit, officium redemtionis profitetur, in quem & ipse uiua recumbit fide.*

DE TERTIO.

Beati qui non uiderunt & crediderunt. Hæc uniuersalis doctrina de credentibus est obseruanda: nam hîc Christus disertè pronunciat beatos qui credunt, etiamsi oculis corporeis non uiderint Christum. Huc pertinet tota scriptura, ut inquit. Hæc aũt scripta sunt, ut credatis, quòd Iesus est filius Dei, et ut credentes uitam habeatis in nomine eius. Finis ergo scripturæ est, ut credamus: finis fidei, ut credentes habeamus uitam æternam, quam donet nobis autor uitæ Iesus Christus, cui cum Patre & Spiritu sancto sit honor in secula, Amen.

DOMINICA SECVNDA POST PASCHA, Iohan. 10.

EGo ſum paſtor ille bonus. Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ouibus. Mercenarius autem, & qui non eſt paſtor, cuius non ſunt oues propriæ, uidet lupum uenientem, ac deſerit oues, fugitq́;, & lupus rapit ac diſpergit oues. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius eſt, & oues non ſunt illi curæ. Ego ſum paſtor ille bonus, & cognoſco oues meas, & cognoſcor à meis. Sicut nouit me Pater, ita ego noui Patrem, & animam meam pono pro ouibus. Et alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, illas quoq; oportet me adducere, & uocem meam audient, & fiet unum ouile, & unus paſtor.

ENARRATIO TEXTVS.

Occaſio, cur hoc Euangelium *proponitur in Eccleſia hoc tempore hæc eſt.* Audiuimus in *proximo paſchatis feſto, in quem finem oportuerit Chriſtum pati & reſurgere ex mortuis, nimirum ut in nomine eius prædicaretur pœnitentia & remißio peccatorum omnibus gentibus: per quam prædicationem, deſtrueretur regnum Satanæ, & erigeretur regnum Chriſti.*Hoc *autem cùm aliter fieri non poteſt, quàm per fideles uerbi miniſtros, quos ſcriptura paſtores uocat, placuit* Ec*cleſiæ, hoc die proponere* Euangelium *de ſummo paſtore Ieſu Chriſto, de eius cura erga oues: idq́; ideò, ut fideles uerbi miniſtri huius paſtoris exemplum, in doctrina, uita, & cura pro ouibus imitentur.*

tur. Hactenus de occasione cur hodie præsens Euangelium proponitur. Summa autem Euangelij est quòd ut Christus se uerum pastorem esse, et curam habere suarum ouium profitetur: ita ex aduerso lupos esse testatur, qui ouili suo insidiantur, quos uidentes mercenarij fugiunt, ac oues lupis lacerandas relinquunt: contra quorum perfidiam Dominus promittit se suas oues curaturum, & significat se adhuc alias habere oues quas adducet, ut fiat unum ouile & unus pastor.

Loci tres:

I. De pastore Christo alijsqúe ueris pastoribus.

II. De lupo. Mercenario, & fuga mercenarij.

III. De ouibus Christi, earum nota & unitate ouilis.

DE PRIMO.

In primo loco de pastore Christo habemus duo: Vnum, quæ sit eius indoles, Alterum, quæ sint eius beneficia erga Ecclesiam. Quantum autem ad Christum pastorem attinet, semper meminisse debemus confeßionis Thomæ, quam ab hinc die octauo audiuimus. Is enim cùm dicit, Dominus meus & Deus meus, Primùm confitetur eum, quem alloquitur, eundem hominem esse, qui erat crucifixus & mortuus, quem nunc uerè à mortuis resurrexisse agnoscit. 2. Confitetur eundem hominem esse quoq; uerum Deum: Dicit enim, ET DEVS MEVS. 3. Confitetur hunc hominem & Deum unam per-

ſonam:non.n:dicit Domini mei,ſed Dominus meus. 4. Confitetur hunc θεάνθρωπον (perſonam unicam quæ eſt Deus & homo) eſſe ſuum ſaluatorem: Nam Dominus meus, qui mei curam habet, & Deus meus eſt, qui me in ſuam fidem & gratiam recipit. Confitetur ergo Chriſtum uerum Meßiam & ſaluatorem mundi eſſe, adeoq; uerum illum paſtorem olim promiſſum, de quo Zach. 10. Suſcitabo paſtorem in terra. Hunc Petrus uocat paſtorem et Epiſcopum animarum. Hæc dixi breuiter ex confeßione Thomæ de Chriſto paſtore, ut quæ ſit huius noſtri paſtoris indoles intelligamus: Iam uerba Domini audiamus. Ego (inquit) ſum paſtor bonus Sed quid paſtor bonus? paſtor bonus ponit animam ſuam pro ouibus ſuis, hoc eſt, paſtor ille bonus eſt, qui adeò ſuas oues diligit, quòd potius uelit mortem oppetere, quàm oues ſuas lacerationi & prædæ furum & luporum relinquere. Hoc promiſſum etiam facto declarauit, qui pro ouibus ſuis turpißimam mortem eſt perpeſſus.

Habemus quantus ſit amor Chriſti erga ſuas oues: Iam ut conſpiciamus beneficia, quæ ex mera bonitate præſtat, ſimilitudinem paſtoris ouium Chriſto paſtori accommodabimus. Quid ergo facit bonus ouium paſtor? 1. colligit oues. 2. præcedit. 3. educit eas in paſcua. 4. paſcit eas. 5. excubias ſuper eas agit. 6. regit. 7. defendit. 8. læſis medetur. 9. errantes caſtigat uirga paſtorea. 10. in ſua reducit paſtor. Hæc omnia beneficia Chriſtus ſpiritualiter Eccleſiæ præſtat.

PRIMVM ergo Christus pastor colligit oues. Sed quando? per prædicationem Euangelij. Hoc cœpit facere mox post lapsum primorum parentum: nam in spiritu adfuit Prophetis, & multas oues sibi collegit. Deinde ipse uenit, ut ouem perditam quæreret: & hodie dat prædicatores, qui suo nomine colligunt oues.

DEINDE præcedit oues. Quomodo? In cruce et in gloria: in cruce quidem, dum uarias in hac uita ærumnas perpessus est, quas etiam sanctos experiri necesse est: in gloria, dum per resurrectionem à mortuis in gloriam cœlestem intrauit, quem suo tempore sequentur, quotquot eius ueræ oues fuerunt.

TERTIO educit eas in pascua, in amœnissima prata, ut Dauid Psalmo 23. loquitur: In pascuis herbosis accubare me facit, ad aquas refectorias deducit me.

QVARTO, eductas in prata pascit spiritu & uerbo: Spiritu quidem, dum intus animum confortat: uerbo uerò, dum prædicatur Euangelium, unde concipitur fides in hunc pastorem.

QVINTO, excubias super eas agit, & tanquam in specula sedet, ut obseruet, ne quis ex insidijs oues adoriatur. Hoc autem agit per suos Angelos, per fideles uerbi ministros, per pium Magistratum, Breuiter, per bonos rectores in familijs, politijs, œconomijs.

SEXTO, regit, scilicet Spiritu, uerbo, et di-

ſciplina, unde Dauid: Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco paſcuæ me ibi collocauit.

SEPTIMO, defendit, unde Paulus: Si Deus pro nobis, quis contra nos? Et Dauid: Etiamſi ambulauero in ualle umbræ mortis, non timebo malum, quia tu mecum es: Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt.

OCTAVO læſis medetur, ut enim oues ſæpè ſpinis & uenenis inficiuntur, quæ à perito paſtore ſanantur: ita Chriſtus paſtor ſuas oues ſpinis malorum morum & ueneno peſtiferæ doctrinæ læſas curat & ſanat, unde Pſalmus 146. Qui ſanat contritos cordè, & alligat contritiones eorum. Ezech. 34. Ego paſcam oues meas, et ego eas accubare faciam, quod perierat requiram, et quod abiectum erat reducam, & quod confractum fuerat alligabo, & quod infirmum fuerat conſolidabo.

NONO errantes caſtigat uirga, dum cruce premit, ac ueluti capiſtrum inijcit. Hoc ſi non faceret bonus ille paſtor, multæ huius mundi delicijs, felici rerum ſucceſſu abducerentur à grege, & ſe ipſas in ora luporum conijcerent: unde Dauid de ſe inquit, Bonum eſt mihi Domine, quòd humiliaſti me, ut diſcerem iuſtificationes tuas.

VLTIMO in ſua reducit paſtas, In hoc mundo Chriſtus ſuas oues colligit, paſcit, defendit, curat tanquam in deſerto in peregrino regno: uerùm in extremo die ſuas oues in ſua reducet, hoc eſt, in Patriam, ubi pij cum Chriſto perpetua pace & ſecuritate fruentur.

Dixi

Dixi de Christo pastore, eius indole, cura & beneficijs erga oues, id est, omnes qui in se credũt: nunc aliquid adijciam de pastoribus, qui sub illo sunt constituti, ut curam dominici gregis habeant. Et optandum esset, ut omnes doctrinam, uitam & curam erga oues haberent, qualem summus ille pastor: uerùm quia id non fit, obseruanda sunt quatuor pastorum discrimina & genera.

VNVM genus est eorum, qui benè docent et benè uiuunt, exemplum summi pastoris imitantes. Talis fuit Isaias, Hieremias, Ezechiel, & alij Prophetæ: talis fuit Paulus, Petrus, tales sunt hodiè omnes pij parochi & Episcopi, qui doctrina, uita, confeßione alijs prælucent: Hi à Dauide & Daniele comparantur stellis lucentib. in cœlo, ubi Christi solis æterno lumine illustrantur: Hi, ut Paulus ait, digni sunt duplici honore, hi ædificant ciuitatem Dei utraq; manu.

SECVNDVM genus eorum est, qui malè docent & malè uiuunt. Hi peßimi sunt, qui utraq; manu templum Dei destruunt, quales multos fore his postremis temporibus prædixerunt Petrus & Iudas Apostoli.

TERTIVM genus eorum est, qui benè quidem docent, sed malè uiuunt. Hi quod dextra manu in Ecclesia ædificant, sinistra rursus destruunt, & sunt omnino similes fabris lignarijs, qui arcam Noæ extruxerunt. Hi enim alijs parantes Arcam, per quam à Diluuio sunt liberati, ipsi in medijs

perie-

perierunt fluctibus. Talis olim fuit Iudas, & hodie multi inueniuntur. Dicunt quidem facite sicut docemus, nolite opera nostra imitari. De his locutus est Christus: cùm scribæ et Pharisæi sedent in Cathedra Mosis, qui dicunt, facite, nolite facere opera illorum. Horum damnatio iusta est: sciunt enim & docent facienda, ipsi tamen non faciunt, cùm Turpe est doctori, cùm culpa redarguit ipsum. Bernardus igitur benè ait: Pastores debent impinguare pecus suis potius quàm alienis exemplis.

QVARTVM genus est eorum, qui malè docent, sed benè uiuunt, ita ut publicis criminationibus non sint obnoxij. Hi hypocritæ sunt, & maximum damnum faciunt. Nam cùm homines admirantur externam morum speciem, facilè etiam pertrahuntur, ut doctrinam amplectentur: ut multi ex uobis in Papatu uidistis Monachos, qui non solùm sibi sancti uisi sunt: uerumetiam alijs sua bona opera uendiderunt: ita & animabus hominum & facultatibus eorum insidiati sunt. Dixi de quatuor generib. pastorum seu doctorum in Ecclesia, quorum primum tantùm laudabile est, & Christi regnum in multorum salutem ædificat, idq; iuxta doctrinam & mandatum summi pastoris Iesu Christi.

DE SECVNDO LOCO.

Iam sequitur secundus locus de lupo & mercenario, quorum ille oues Christi lacerat & perdit: hic oues periclitantes, in luporum faucibus relinquit. Ita enim ait textus: Mercenarius autem & qui

qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, uidit lupum uenientem, dimittit oues & fugit, & lupus rapit ac dispergit oues. Hîc *nos scire oportet, quis nam sit ille lupus, de quo Dominus loquitur, & quæ sit eius in oues inuadendi ratio, & quando Mercenarius fugere putandus sit.*

Quis est igitur lupus, de quo Dominus hîc loquitur? Est diabolus: Is enim cùm primùm homo conditus erat, eum adoritur, inuadit & in terram prosternit: Ideò hodiè circumit famelicus, quærens quem deuoret, neq; cessabit, donec hic mundus steterit.

Quomodo quæso inuadit oues Christi? Non una uia eas adoritur: sed ei est quadruplex inuadendi ratio: uel enim Sophistica, uel tyrannide, uel flagitijs, uel hypocrisi in oues Christi impetum facere consueuit.

Sophistica inuadit, quando uel uicia uirtutum titulis ornat, uel pro ueritate Dei errores ingerit, quò miseras oues Christi perdat. Inuocare sanctos, mereri uitam æternam operibus sunt grauissima uicia: sed ea tanquam bona opera defendit, et sic de multis alijs.

Tyrannide inuadit Christi oues, quando facit, ut uel uictu, uel præsidijs præsentis uitæ destituantur, uel aperto bello eos adoritur, ut Euangelij puritatem uel turbet, uel prorsus aboleat.

Flagitijs et scandalis oues Christi inuadit, quando mul=

do multos pertrahit in crimina, per quæ excutitur Spiritus ſanctus, & homines rurſus fiunt Satanæ obnoxij. Quàm multi hodiè de machina proſternuntur, nemo eſt qui non uidet, quo pacto regnant inuidiæ, obtrectationes, potationes, ſcortationes et alia horrenda ſcelera. Hæc cùm uidemus, certum teſtimonium habemus Satanæ inuadentis in ouile Chriſti.

Hypocriſi etiam inuadit in ouile Chriſti, quoties ſua externa ſpecie ſanctitatis grauiſsima ſcelera tegit, quemadmodum in Monachis olim factum eſt, & hodiè in ijs fit, qui Phariſaiſmum nondum depoſuerunt.

Habemus iam quibus uijs lupus, qui eſt Diabolus, inuadit in ouile Chriſti: iam de mercenarij fuga dicemus: Eſt enim mercenarius cuius non ſunt propriæ oues, atq; ideò fugit, uidens accelerantem lupum.

An non Chriſtus interdum fugit? An non mandauit diſcipulis ſuis, Cùm perſecuti uos fuerint in una ciuitate, fugite in aliam? An non Paulus ipſe fugit cùm demiſſus eſt in corbe per murum? Iam cùm certum ſit, nec Chriſtum lupum fuiſſe, nec Apoſtolos reliquos, neceſſe eſt, ut nō de quauis fuga intelligendum ſit, quòd Dominus hîc de fuga dicit. Verùm ſciendum eſt, ꝙ ſit fuga corporis et fuga animi: illa interdum licita eſt, hæc non. Sed quænam eſt animi? cùm aliquis ab officio præſtando fugit, & hæc fuga quadruplex eſt, iuxta quadruplicem

cem lupi inuasionem in ouile Christi: Nam quicunque uerbi minister ulla de causa se non opponit sophisticæ, tyrannidi, flagitijs, hypocrisi, is mercenarius est, & non uerus pastor. Pastor enim bonus. 1. opponet se Sophisticæ, defendendo ueram doctrinam & reprehendendo, confutandoq; falsam, sed mercenarius ad hanc lupi inuasionem timet, non audet defendere ueram doctrinã, ne aliquid de terrenis commodis amittat. Quare uel conniuet ad falsam doctrinam, uel saltem nõ ut deberet reprehendit, quod cùm facit, fugere dicitur, non quidem corpore, sed animo, quia officium deserit. Secundò, Bonus pastor opponet se tyrannidi: uerùm quia sunt duo pastorum genera, unum ciuile, alterum Ecclesiasticum, ut ciuilis pastor armis, ita Ecclesiasticus precibus opponet se luporum tyrannidi. Qui hoc non facit mercenarius est, non pastor. Tertiò, bonus pastor opponet se flagitijs reprehendendo & excommunicando eos, qui suis moribus Ecclesiam offendunt, quemadmodum Iohannes reprehendit Herodem, Christus Pharisæos, & Prophetæ omnes sui seculi uicijs se opposuerunt. Diabolus fideli adulterium persuasit, persuasit incestum, auariciam, libidines, potationes. Hic pastor bonus non timet homines, sed Deum, & hominum uicia ex officio carpit. Contra mercenarius, de sua quiete solicitus, non audet aperire os. Si reprehendit, in genere id facit, non audet reos in faciem obiurgare cum Prophetis alijsque ueris

pastori-

pastoribus. Sed posit aliquis talis mercenarius obijcere. Ecce hìc sum, non fugi. Respondet Augustinus: Quia tacuisti, fugisti: tacuisti, quia timuisti. Quartò, bonus pastor opponet se hypocrisi, quando detrahit laruam externorum hypocritarum, & ostendit quàm turpis sit facies peccati: sed mercenarius lupum hunc fugit, non audet offendere quenquam, ne in hominum odium incurrat.

Iam quæstio excutienda restat, num fuga corporalis semper sit licita. Ad quam respondeo: Pastor aliquis qui de loco in locum fugit, uel rei agendæ gratia, uel tædij causa, uel ob ingratitudinem hominum, certè mercenarius est & non pastor. Verùm si Tyranni persequuntur & insidiantur uitæ alicuius, licet pio pastori fugere manus tyranni, ut postea, si id fieri potest, reuersus magis prosit uiuus, quàm mortuus prodesse potuit: uerùm hic pietas regula esse debeat.

DE TERTIO LOCO.

Tertius locus est de ouibus Christi, earum nota, & quòd sit unum ouile & unus pastor. Oues Christi sunt omnes, qui Christum audiunt & eum ueluti oues sequuntur, in uera simplicitate, innocentia, mansuetudine et obedientia. Neq; aliæ notæ sunt ouium Christi, quàm pietas erga Deum, caritas ergo proximum, in uita puritas, et in uocatione sancta quædam cura & industria. Quòd autem dicit, se alias oues habere, quæ adducendæ sunt in idem ouile, significat ex gentibus & Iudæis unam esse

esse sanctam Ecclesiam catholicam. Et simul modum, quo adducentur oues, exprimit, cùm ait: Et audient uocem meam. Prædicatio ergo Euangelij, & prædicati Euangelij fides facit, ut ouili Christi aggregemur. Qui ex hoc loco statuunt fore, quòd ante iudicium tantus sit futurus consensus in uera religione, ut nullæ sint futuræ hæreses, nulla schismata, toto cœlo errant: nam omnia uaticinia Prophetarum contrarium docent. Et Christus cùm dicit: Putatis ne cùm uenerit filius hominis, quód sit inuenturus fidem super terram, significat ob persecutiones fore, ut plurimi à fide deficiant, & quò propior est dies Domini, eò magis sæuit Diabolus, ut Sophistica, tyrannide, flagitijs, & Hypocrisi pusillum Christi gregem turbet: Quare nos oremus Christum Pastorem animarum nostrarum, ut ipse uelit nos in tantis periculis defendere in sui nominis gloriam. Cui cum Patre & Spiritu sancto sit honor, laus & gloria in secula, Amen.

DOMINICA TERTIA POST PASCHA, Iohan.16.

PVsillum, & non uidebitis me, & iterum pusillum, & uidebitis me, quia ego uado ad Patrem. Dixerunt ergo quidam ex discipulis eius inter se: Quid est hoc quod dicit nobis, Pusillum & non uidebitis me, & rursus pusillum: & uidebitis me, & quia ego

uado ad Patrem? Dicebant ergo: Quid est hoc quod dicit, pusillum. Nescimus quid loquatur. Cognouit autem Iesus, quòd uellent ipsum interrogare, & dicit eis? De hoc quæritis inter uos, quòd dixi, Pusillum & nō uidebitis me, & iterum pusillum & uidebitis me. Amen amen dico uobis, plorabitis & lamentabimini uos, mundus contrà gaudebit. Vos autem mœrore afficiemini, sed mœror uester uertetur in gaudium. Mulier cùm parit, dolorem habet, quia uenit hora eius: cùm autem peperit puerum, iam non meminit anxietatis, propterea quòd gaudeat hominem esse natum in mundo. Et uos igitur

tur nunc quidem mœrorem habetis, sed iterum uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, et gaudium uestrum nemo tollet à uobis. Et in illo die me non interrogabitis quicquam.

ENARRATIO TEXTVS.

HOc Euangelium pars est concionis Christi, quàm habuit pridie antequam pateretur, in Cœna coram discipulis suis, in qua concione multa locuit. Nam de officio suo, morte, cruce, resurrectione, & glorificatione uerba fecit. Deinde de Ecclesia disseruit, quæ sit, & quæ sit eius in hoc mundo fortuna futura: quòd sit habitura aduersarios qui eam impugnent: quòd fide tandem sit superatura omnes suas ærumnas, ad quam partem etiam præsens Euangelium pertinet. Consolatur enim discipulos suos, quos mœstos animaduertit ex prædictione suæ crucis: prænunciat fore, ut excitatus à mortuis, rursus sit eos uisurus: & addit pulcerrimam de muliere parturiente similitudinem, cum qua similem fortunam experietur Ecclesia: quemadmodum enim tristis puerpera consolationem maximam capit, ex prole nata: ita Ecclesia eluctata è præsentis uitæ ærumnis, plena tandem gloria cum Christo fruetur, modò in eius fide usq; ad finem constans perstiterit. Loci tres.

I. Præmonitio Christi de sua morte & resurrectione.

II. Infirmitas Apostolorum adeoq; omnium mortalium.

III. Crux Ecclesiæ in hoc mundo & eiusdem gloriosa ac læta liberatio.

DE PRIMO.

De morte & resurrectione Christi breuius dicam, quia nuper omnia copiosius audiuimus. Modicum, *inquit*, & non uidebitis me, & iterum modicum & uidebitis me, quia uado ad Patrem. Hic *Christus paulò obscurius prædicit suam mortem & resurrectionem. Sensus autem est*: Modicum & non uidebitis me, *id est, mortuus ad triduum in sepulcro iacebo, ut me non uideatis*: & rursus modicum & uidebitis me, *hoc est, excitatus à mortuis conspiciar à uobis quadraginta diebus, antequam inuisibiliter ascendam in cœlum sublatus nube, è conspectu uestro.* Et *hoc est quod dicit*, quia uado ad Patrem, *id est, per mortem transitum faciam à cruce ad gloriam cœlestem. Quid, an non post ascensionem adest suæ* Ecclesiæ? *Imò adest iuxta suam promißionem usq; ad consummationem seculi, non quidem corporali modo, sed spirituali. Nam uerbum* Dei *& gratia Spiritus sancti sunt speculum, in quo Christus uult aspici: et hic aspectus satis est, quo contenti esse debemus, donec ipse ad iudicium uenerit: nam postea perpetuò fruemur eius conspectu.*

Sed cur discipulos suæ mortis et resurrectionis admonuit? Multæ sanæ sunt causæ, quarum præcipua est, quam ipse aßignat his uerbis: Hęc prædixi uobis, ut cùm facta fuerint credatis: *multum*

tum enim confirmantur animi hominum, cùm uident euentum prædictionibus respondere. Neque quicquam magis erexit Apostolos, quàm quòd uiderunt omnia respondere prædictionibus Christi: unde & eius diuinitatem intelligere, & eius officium perspicere potuerunt. Deinde uoluit Dominus his crebris præmonitionibus discipulorum suorum infirmitati consulere, idq; est fidelis magistri, ut habita ratione captus eorum, quos docendos suscepit, illorum ruditati crebris inculcationibus earundem rerum, medeatur. Præterea quoq; ideò prædixit suam mortem & resurrectionem, quò discipuli scirent eum suam præsciuisse mortem et resurrectionem, & libenter usq; ad mortem Patri obtemperasse, ut nos à morte liberaret. Hæc Christi concio nobis quoq; accommodanda est: nam non dissimile nobis accidit. Modicum abesse à nobis uidetur, dum nos sine consolatione relinquit luctantes sub cruce. Deinde rursus uidetur, quando per Euangelium nos consolatur, & sui Spiritus præsen.iam in nostris precibus testatur.

DE SECVNDO.

Ruditas discipulorum Christi in rebus salutis his uerbis describitur. Quid est (inquiunt) quod dicit nobis, modicum & non uidebitis me, & iterum modicum & uidebitis me, & quia uado ad Patrem, nescimus quid loquitur. Valdè mirum est quòd toties admoniti, non solùm typis, figuris & ænigmatibus: uerumetiam claris

uerbis de morte & resurrectione Domini, non tamen intelligere potuerint. Quæ huius rei causa est? Duplex sanè causa est: Vna quòd opinio semel mente concepta, non facilè euellatur, præsertim si altas radices egit. Iudæi atq; adeò ipsi discipuli Domini somniârunt Christi imperium ciuile fore, ut ipse Christus summus imperator, subiecto toto terrarum orbe dominaretur, atq; ipsi discipuli proximi ab eo essent futuri, id quod satis filiorum Zebedæi mater declarauit, quando petijt, ut alter filiorum sederet Christo à dextris, alter à sinistris. Altera causa, est caligo in toto humano genere, qua fit, ut nemo poßit quæ Dei sunt percipere, nisi doctorem habeat Spiritum sanctum. Hinc nos discamus, 1. deplorare hanc nostram cœcitatem. 2. audire frequentius uerbum, quò ab ista caligine ignorantiæ liberemur. 3. rogare ipsum Deum, ut ipse nos doceat, iuxta illud Psalm. 25. Deduc me in ueritate tua, & doce me, quia tu es Deus salutis meæ: bonus & rectus est Dominus, propterea docebit peccatores in uia. Sed nobis cauendum est, ne cùm Dominus doceat, aures cordis ad eius uocē occludamus, quemadmodum omnes illi faciunt, qui uerbum Dei sine fructu audiunt. Qui autem ita aures ad uocem Dei occludunt, tandem commerentur, ut perpetuò relinquantur in sua cœcitate & ignorantia. Deus nos conseruet, ne in hanc ingratitudinis pœnam incurramus, qua uidemus multos esse horribiliter punitos. Multos enim inuenias, quos si interroges

roges post auditam concionem, quid perceperint, non habent uerbum quod respondeant: interrogati de sermonibus habitis in conuiuio aut in placito, possunt singula referre, ita ut ne unum quidem uerbum eos fugiat. Quæ est ratio? In quibusdam hoc facit naturalis ruditas de rebus salutis: in quibusdam autem & pœna, ut audientes non audiant, & intelligentes non intelligant. Quapropter, carissimi, maturè resipiscamus, imploremus opem diuinam, & quando sentimus tædium audiendi & discendi uerbũ Dei in nobis mox cogitemus, quòd Diabolus struat nobis insidias, mox confugiamus ad orationem, qua petamus à Deo, ut et doceat nos, & suo Spiritu faciat suo uerbo locum in nobis.

DE TERTIO.

Amen dico uobis, quòd plorabitis & flebitis uos, mundus autem gaudebit. Vos autem contristabimini, sed tristitia uestra uertetur in gaudium. Idem repetit, quòd paulò antè dixit de sua morte & resurrectione: nam signo proposito triplici, quid eueniet, indicat, sed obscurius. Ploratu discipulorum significatur mors Christi & sepultura. Gaudio mundi significatur triumphus Iudæorum occidẽtium Christum: nam illo mortuo, putabant se suamq; rempublicam securam fore. At cùm subiungit, tristitia uestra uertetur in gaudium, significat se ex mortuis resurrecturum, unde rursus gaudium concipient discipuli. Hoc ipsum declarat proposita similitudi

ne mulieris parturientis, quæ quidē dum parturit, graues dolores sentit: Verùm postq̄ puerum natum uidet, tantum percipit gaudium, q̧ doloris quē paulò antea sensit, prorsus immemor reddatur. Ad eundem modum discipuli Domini, mortuo & sepulto Domino, graues dolores animi sentiunt: sed mox excitato ex mortuis Domino, præ gaudio præteriti doloris obliuiscentur. Atq; hoc est, quod dicit: iterum autem uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, q̧ me à mortuis excitatum uidebitis: & gaudium uestrum nemo tollet à uobis, id est, postea non sum moriturus, ut ex mea morte concipiatis dolorem: sed perpetuò uiuā, et ita uos Spiritu meo de noticia Dei instruam, ut non amplius sit uobis opus me quicquam interrogare. Ita simpliciter uidimus sensum textus: Nunc autem hæc omnia ad Ecclesiam omnium temporū transferenda sunt, quæ in hoc mundo erit sub cruce, dum impij lætantur: uerùm tandem apparente Christo plenum & perfectum gaudium in omni æternitate consequetur. Nam istud triduum, quo Dominus passus est et excitatus, imago est crucis Ecclesiæ, gaudij mundi, id est, impiorum persequentium Christum, & ipsum in suis membris occidentium, & gloriosæ liberationis Ecclesiæ, quæ tum futura est plena, quando Dominus ueniet in nubibus, cum gloria & potestate magna, & assumet suos ad æterna gaudia, & impios tradet Diabolo æternis pœnis cruciandos.

Cum

Cùm igitur hic locus admonet nos de cruce Ecclesiæ, & eius gloriosa liberatione: Dicam 1. Quid sit crux & quàm uaria. Deinde, quæ causæ crucis. Tum, discrimen inter crucem piorum et supplicia impiorum. Ad hæc, quo animo, pio sit crux ferenda. Postremò, unde cõsolatio sub cruce petenda sit.

Quid est crux? Est quæuis afflictio, cui membra Ecclesiæ Christi in hoc mundo obnoxia sunt. Cuius differentiæ quadruplices esse uidentur.

1. Nam crux pij hominis uel est animi dolor afflictioq; corporis, idq; uarijs de causis: ut ex accepto damno, tristi amicorum casu, siti, nuditate, carcere, tortura, ut sanctus Iacob summum dolorem animi habuit propter amissum filium Ioseph. Ioseph corporis afflictionem in carcere expertus est: Lazarus extra portam diuitis famem & corporis ulcera sensit, & multi pij hodiè, uarijs animi et corporis exercentur ærumnis.

2. Vel est pugna acerrima carnis & spiritus in pijs: Nam caro semper concupiscit aduersus spiritum, interdum uincit & prorsus uidetur spiritum prosternere, ut in Dauide uidemus, qui uictus carnis concupiscentijs in peßima scelera homicidij & adulterij lapsus est, et nisi reuocatus fuisset ad pœnitentiam, & rursus imperio spiritus fuisset subiecta caro, æternùm perijsset. Hinc Paulus clamat: Quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Iesum Christum.

3. Vel est difficultas uocationis in Oeconomia,

politia & Ecclesia. Quantam crucem pij etiam mariti & matronæ experiuntur, in educandis liberis, in quærendis necessarijs uitæ, nôrunt illi qui hoc experti sunt. Qui gerunt magistratum: ut reges, nobiles, consules, præfecti, non sunt immunes à cruce, modò alioqui pij sint: Ita quoq; pij Episcopi, parochi & alij Ecclesiarum ministri, sæpè ex difficultate officij grauem experiuntur crucem.

4. Vel crux est certi delicti pœna, sicut sunt multæ causæ calamitatum Ecclesiæ, de quibus causis iam dicam.

Quæ sunt itaq; crucis Ecclesiæ causæ? Quædam causæ crucis in nobis sunt: quædam extra nos. In nobis sunt tres causæ crucis, quarum prima est peccatum inhabitans, hoc est, originale: hoc peccatum, nisi coërceretur, produceret fructus exitiales. Secunda est concupiscentia inde pullulans, tanquam flamma ex igni, quæ flamma nisi aqua crucis extingueretur, incendium inferni excitaret. Tertia causa in nobis, sunt quotidiani lapsus, quos peccatum originis per suas concupiscentias gignit. Septies, inquit Salomon, in die cadit iustus & resurgit. Hos quotidianos lapsus reprimit crux nobis diuinitus imposita, ne cum hoc mundo damnemur in peccatis nostris.

Deinde sunt & extra nos causæ crucis, sed diuersæ. Nam Deus ex paterna bonitate, nos sua uirga uisitat. Quemcunq; enim recipit, castigat, non alio affectu quàm bonus pater. Deinde Diabolus insidia-

insidiatur Ecclesiæ, ut in Iob uidemus: Sed Deus ei limites præscribit, ultra quos progredi non ualet. Præterea membra Diaboli, hoc est, tyranni & mali homines in mundo, qui Ecclesiæ molestias faciunt in hac uita. Sunt & aliæ causæ crucis, quas omittam, & dicam de discrimine crucis piorum et supplicij impiorum.

Quod est igitur discrimen inter crucem piorum & supplicia impiorum, postquam sæpè in hoc mundo uidemus pios & impios grauibus ærumnis affici? Sunt sanè multa discrimina.

PRIMVM discrimen sumitur à causis efficientibus: Nam ut afflictio piorum proficiscitur ex paterno amore Patris cœlestis erga filios suos, ita supplicia impiorum ex ira & furore iusti iudicis Dei proueniunt, qui sceleratos punit, ut hostes & aduersarios.

SECVNDVM discrimen sumitur à causis finalibus, pij enim cruce exercentur in illorum bonum: impij uerò supplicijs afficiuntur in ipsorum malum, nisi resipiscant.

TERTIVM discrimen sumitur ab effectibus: pij enim, ut Iob, Dominum benedicunt & inuocant sub cruce: impij autem fremunt aduersus Deum & indignantur: pij erudiuntur, impij confunduntur: pij probantur, impij perturbantur: pij sub cruce sperant, impij uerò desperant.

QVARTVM discrimē à tempore petitur. Pij ad breue tempus, ut postea cum capite Christo glorifi-

glorificentur: impij uerò perpetuo malo inuoluantur, quorum præsens afflictio præludium est æternarum pœnarum in inferno.

QVINTVM discrimen à loco sumitur. Pij in hoc mundo tantùm erudiuntur: impiorum ignis nunquam extinguetur: hîc enim mala cruciantur conscientia, illic æterna ira Dei obruti, nunquam finienda luent supplicia. Ita habemus discrimina crucis piorum et afflictionis impiorum: nunc pauca adijciam de consolatione, qua pij se sub cruce erigere debent.

Vnde ergo petenda est consolatio? I. Pius qui sub cruce premitur duo considerabit in sua afflictione, nempe iudicium & misericordiam. Iudicium quidem, quòd propter sua peccata puniatur: Ideò Christus dicit, Noli peccare, ne quid deterius tibi accidat. Misericordiam uerò, quòd ideò puniatur, ut conuertatur & agat pœnitentiam, iuxta illud I. Cor. II. Cùm iudicamur à Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur. Fidelis ergo cùm exercetur cruce, ex paterna misericordia consolationem petat.

SECVNDO, pius in cruce petet consolationem ab exemplis, cuiusmodi multa ad Hebr. II. recitantur, & Paulus sæpè nobis proponit exemplum Christi, cui nos conformes fieri oportet in cruce, ut olim cum illo glorificemur. Patitur enim pius cum Christo, tanquam eius membrum: Nam ut Christus passus est, primùm, ut obediret Patri: de-

inde, ut uinceret & damnaret peccatum nostrum, ita & nos Deo obedire debemus sub cruce, & uincere & damnare peccatum nostrum: non quidem illud expiando, ut ipse fecit, sed mortificando.

TERTIO, pius consolationem petit à finibus crucis, non enim castigatur pius cruce ut pereat, sed ut coërceatur, & ueluti freno quodam retineatur, ne à Deo deficiat.

QVARTO pius consolabitur se ex præsentia Dei: ita enim Deus inquit, Ego tecum sum in tribulatione. Nisi enim Deus nos sua præsentia in cruce tueretur, omnino desponderemus animum, & abijceremus confeßionem.

QVINTO petet pius consolationem ex promißione liberationis, mitigationis pœnarum, & auxilij diuini. Clamauerunt, inquit Psalmus, Patres nostri, & exaudisti eos.

SEXTO petet pius consolationem ex collatione præsentis afflictionis & futuræ gloriæ: Illa momentanea est, hæc æterna. Hæc sint dicta de cruce piorum. Deus det nobis gratiam, ut sub cruce Deum uera patientia glorificemus per Iesum Christum Dominum nostrum, Cui honor & gloria in secula seculorum, Amen.

DOMINICA QVARTA POST PASCHA, Iohan. 10.

Vado

VAdo ad eum qui misit me, & nemo ex uobis interrogat me, quò uadam. Sed quia hæc locutus sum uobis, mœstitudo impleuit cor uestrum. Sed ego ueritatem dico uobis, expedit uobis, ut ego uadam. Si enim non abiero, consolator ille non uenit ad uos. Sin autem abiero, mittam eum ad uos. Et cùm uenerit ille, arguet mundum de peccato, & de iusticia, & de iudicio. De peccato quidem, quia non credunt in me. De iusticia uerò, quia ad Patrem uado, & posthac non uidebitis me. De iudicio autem, quia Princeps huius mundi iam iudicatus est. Adhuc multa habeo, quæ uobis dicam, sed non po-

testis portare nunc. Cùm autem uenerit ille, qui est Spiritus ueritatis, ducet uos in omnem ueritatem. Non enim loquetur à semetipso, sed quæcunq; audierit, loquetur, & quæ futura sunt annunciabit uobis. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit uobis. Omnia qnæcunq; habet Pater, mea sunt, Propterea dixi, quòd de meo accipiet, & annunciabit uobis.

ENARRATIO TEXTVS.

HOc Euangelium est pars concionis Christi quam habuit post Cœnam, pridiè quàm pateretur, in qua, ut die abhinc octauo admonui, præmonuit discipulos suos de sua paßione, morte, resurrectione, & de Ecclesiæ persecutione, consolatione & statu regni sui, qualis futura esset usque ad consummationem seculi, disseruit: idq; in eum finem, ut discipuli confirmarentur in fide, & ne abijcerent confeßionem, propter crucem & scandala inde orta inter multos. Ista causa fuit etiam huius concionis, quam recitaui: cuius summa est, quòd Christus polliceatur Ecclesiæ aduocatum, doctorem & gubernatorem Spiritum sanctum: unde indicatur discrimen inter administrationem regni politici & regni Christi. Illud enim externis opus habet neruis, ut legibus, magistratuum ordinibus, publicis pœnis &c. Hoc, *uerbo, spiritu, disciplina paterna & Sacramentis administratur. Loci tres.*

I. Vtilitas et necessitas abitus Christi ad Patrē, in quo regnum Christi describitur.
II. Quid efficiat Spiritus sanctus in mundo.
III. De dicto: Multa habeo uobis dicere, sed non potestis portare modò.

DE PRIMO.

Vado ad eum qui misit me, & nemo uestrum interrogat me, quò uadis? hoc est: *Nunc mea mors imminet & uictoria super morte, quàm nactus ad Patrem ascendam. Quòd ita obscurè loquatur Dominus, ideò facit, ut discipulos excitet ad inquirendum de sua morte & resurrectione diligentius: uerùm illi nihil minus cogitarârunt, quàm ut traderetur tam turpi morti, quem illi Meßiam agnouerant: adeò cœcutit ratio in diuinis, repetit hîc in terra, non potest rectè de rebus cœlestibus & de regno Christi cogitare.*

Quia, *inquit,* hæc dixi uobis, tristitia impleuit cor uestrum, *hoc est, quia auditis me mentionem facere mortis et crucifixionis, tristitia afficimini: nec enim intelligitis, quid boni mea mors & resurrectio sit uobis apportatura.* Sed ueritatem dico uobis: expedit uobis, ut ego uadam, *quasi dicat:* Non cogitabitis *de mea morte, quasi de morte alterius hominis: sed hoc scitote, quòd mea mors, mea resurrectio, & abitus ad Patrem singularem utilitatem uobis adferet.* Vtilitas aūt hæc in summa est. Vt Christus natus, circumcisus, oblatus, Doctor factus est: ita etiam passus est & exci-

& excitatus ex mortuis in nostram salutem, modò firma fiducia in illum recumbamus: unde illud, Roman. 10. Si in corde tuo credideris, quòd Deus excitârit Iesum ex mortuis, saluus eris. Hanc utilitatem abitus Christi, non intellexerunt discipuli: sed tantùm somniârunt de regno mundano, in quo Christus ut summus Monarcha præsideret.

Si enim non abiero, Paracletus non uenit ad uos, quasi diceret, uestra causa patiar, uestra causa resurgam, uestra causa uadam ad Patrem, ut inde uobis Paracletum, consolatorem & aduocatum mittam. His uerbis duo innuit. Vnum, quod Ecclesia sit habitura hostes in hoc mundo, & quòd sit exercenda cruce. Alterum, quòd in cruce & persecutione sit habitura consolatorem & aduocatum Spiritum sanctum, quem ipse donabit ei. Ita enim ait: Cùm autem abiero, mittam eum ad uos. Hæc omnia eò pertinent: ut cùm discipuli uideant Christum tradi à Iuda, rapi ad supplicia, condemnari ad mortem turpißimam, animum aliquo modo erigant, freti his Christi promißionibus. Hinc & nos petamus consolationem, quoties in regnis mundi affligimur, & cogitemus discrimen inter regnum Christi & regnum mundi. In illo est Spiritus sanctus, aduocatus & consolator, quem Pater dabit petentibus, iuxta promißionem Christi: Et dabit Spiritum sanctum petentibus: in hoc afflictio & miseria.

DE TERTIO.

In secunda parte textus dicit, quid Spiritus sanctus facit in mundo. Cùm uenerit (inquit) ille arguet mundum de peccato, & de iusticia, & de iudicio. De peccato quidem, quia non crediderunt in me: De iusticia uerò, quia ad Patrem uado, & iam non uidebitis me: de iudicio autem, quòd princeps huius mundi iam iudicatus est. Hæc Christi uerba ad duo tempora referenda sunt, nempe ad illud quod mox consecutum est ascensionem Domini, & ad reliquum totum tempus, usq; ad consummationem seculi. PRIMVM ergo dicam quomodo intelligenda sint hæc uerba, respectu temporis quod mox consecutum est ascensionem Domini, quando Spiritus sanctus uisibiliter die Pentecostis datus est Apostolis. Primùm dicit: Spiritus sanctus arguet mundum de peccato, hoc est, ita conuincet mundum reum peccati, ut nihil habeat, quod prætexat. Mundus, id est, hostes à quibus sum reiectus, spretus, & in crucem adactus, manifesto spiritus testimonio, ac propria conscientia conuictus fatebitur se errasse, & uehementer peccasse, quòd in me non crediderit. Hoc quàm uerum fuerit, ostendunt illi, quos Petrus arguit homicidij Act. 2. Hi enim conuicti de suo peccato, dicunt: Quid faciemus uiri fratres: ita hi ad homicidij confeßionem adacti sunt, & agnoscunt se uehementer peccasse, quòd illum occiderint in quem credere potius debuissent.

Deinde arguet mundum de iusticia. De cuius iusticia

ſticia? Mundi ne? Non: Mundus.n.nullam ueram iu-
ſticiam habet. De cuius ergo iuſticia? De Chriſti iu-
ſticia. Conuincet enim Spiritus ſanctus coram mun-
do, quòd Chriſtus uerè iuſtus fuerit. Hoc ita eſſe, ex
ſubiecta ratione patet. Quia, inquit, uado ad Pa-
trem, & amplius non uidebitis me. Hoc eſt, cùm
mundus apertè in Eccleſia ſpectabit Spirium ſan-
ctum, per me in uos effuſum, fateri cogetur me ue-
rè iuſtum fuiſſe, & non blaſphemum & impium,
propterea quòd me dicerem Dei filium: Spiritus
ſanctus enim teſtabitur de mea innocentia.

Præterea arguet Spiritus ſanctus mundum de
iudicto, quia princeps huius mundi iudicatus eſt.
Quid hoc eſt? Mundus qui me per ludibrium Chri-
ſtum dixit, & iußit ut de cruce deſcenderem, con-
uincetur per Spiritum ſanctum, quem die Pente-
coſtes in uos effundam, quòd iniquè iudicârit. Nam
Spiritus ſanctus faciet, ut re ipſa intelligant &
cognoſcant me Diabolo ſuperato per reſurrectio-
nem, imperium exercere in mundo, cùm nemo uo-
bis reſiſtere poterit. Hic eſt horum uerborum ſen-
ſus, ſi ea ad efficaciam Spiritus in die Pentecoſtes
referamus. Neq; tamen ad illud tempus pertinent
ita, quin etiam ad totum tempus uſq; ad ſeculi hu-
ius conſummationem referri poßint ac debeant,
quemadmodum nunc declarabo.

PRIMVM ergo Spiritus ſanctus arguet
mundum de peccato, hoc eſt, reum oſtendet pecca-
ti. Cuiusnam peccati? quòd, inquit, non credide-

runt in me. An ergo non ſunt alia peccata, quæ arguet Spiritus ſanctus, quàm infidelitas ſeu non credere in Christum? Sanè ſunt infinita & horrenda peccata contra primam & ſecundam Tabulam. Quare ergo hoc ſolùm poſuit? Quia hoc manente, & cætera detinentur, & hoc diſcedente, & cætera remittuntur. Vt ergo cum infidelitate omnia reliqua peccata adſunt: ita ubi fides eſt in Christum, omnia peccata remiſſa ſunt. Nam credenti promittitur uita æterna, quòd non fieret niſi peccata remiſſa eſſent. Hîc ergo uidemus, quàm ſit neceſſarium in Christum credere. Sed quid eſt in Christum credere? Eſt ſtatuere illum eſſe Pontificem & regem, qui ſua morte expiauit peccatum, & reſurrectione glorioſa adduxit iuſticiam, ſeu quòd ſuo ſanguine, qui Deus & Homo eſt, ſibi Eccleſiam acquiſierit, Act.20. Hæc fides non eſt opus hominis, ſed Dei: non eſt nata ex ratione, ſed ex uerbo Dei. Porrò uerbum Dei eſt duplex: Lex & Euangelium. Lex tollit fiduciam noſtri: Euangelium operatur fiduciam Christi. Lex enim proponit nobis iuſtam uoluntatem Dei, uidelicet ut cuſtodiamus legem alioqui uoluntate Dei damnandi. Euangelium proponit nobis gratioſam uoluntatem Dei, quæ eſt q, Deus uelit nos remiſsis peccatis, propter Christum in gratiam recipere. Vt ergo ex lege deuenimus in cognitionem noſtræ imbecillitatis, & ex hac in cognitionem uoluntatis Dei iuſtæ, et iudicij, unde & in deſperationem: Ita ex noticia Euange-

lij deuenimus in cognitionem misericordiæ Dei, propter Christum datum, ut fieret uictima, & tolleret peccata omnium in se credentium. Ex hac cognitione, operante Spiritu sancto, concipitur fides, qua abolentur omnia peccata, et offertur Christi iusticia, ut non amplius ut peccatores damnemur, sed iusti & filij Dei, in conspectu eius appareamus. Quibus & hæreditas uita æterna est promissa, iuxta illud: Qui credit in filium, habet uitam eternam, qui uerò incredulus est Filio, non uidebit uitam: sed ira Dei manet super eum. Cur ita? quia in peccato suo manet, propter quod ad pœnas æternas obligatus est, iuxta illud: Qui non credit in Filium, ira Dei manet super eum. Iræ nomine maledictio & pœna cum damnatione coniuncta, significatur. Hinc patet quàm necessaria fides sit, & quid efficiat.

Deinde sequitur. Et arguet mundum de iusticia, quia uado ad Patrem, & amplius non uidebitis me. Hoc est, S. sanctus arguet mundum, quòd non sectetur ueram iusticiam, qua coram Deo consistere poßimus, illa autem iusticia est Christi, uidelicet quòd ipse uadens ad Patrem, illic est Pontifex & interpellator pro credentibus: nam Christum pati & interpellare apud Patrem est credentium iusticia. Sed quia hoc non statuit infidelis mundus, arguitur à Spiritu sancto: is enim efficaciter conuincit, quòd nõ aliunde poßit hominibus iusticia contingere, quàm ex imputatione iusticiæ Christi

quæ illis contingit, qui in ipsum credunt. Hæc sunt noua & admiranda omnibus ijs, qui iusticiam fidei non intelligunt: sed somniant se iustos esse, uel externa obedientia legis, uel humanis traditionibus, ut olim Pharisæi & hodiè Papistæ faciunt. Hi non intelligunt, quòd omnia opera mundi sint longè imperfectiora, quàm ut potentiam Diaboli & mortem superare poßint. Sed quomodo probatur quòd Christi obedientia sit nostra iusticia? Id probatur firmißimis scripturæ testimonijs. Paulus Rom. 5. Quemadmodum per inobedientiam unius, scilicet Adæ, peccatores constituti sunt multi: Ita per obedientiam unius Christi, iusti constituentur multi. Hanc Christi iusticiam nobis imputatam habemus, quando in eum credimus, iuxta illud Rom. Corde creditur ad iusticiam. Item: Credidit Abraham Deo, & imputatum est ei ad iusticiam. Paulus Roman. 3. Arbitramur hominem iustificari fide absq; operibus legis. Hoc ipsum significat hîc Christus, cùm ait: Arguet Spiritus sanctus mundum de iusticia, quia uado ad Patrem. Hoc est, Spiritus sanctus non solùm me iustum conuincet fuisse: uerumetiam iusticiam eorum esse, qui in me crediderint, manifestabit.

Præterea sequitur: Et arguet Spiritus sanctus mundum de iudicio, quia Princeps huius mundi iudicatus est. Hoc est, Spiritus sanctus conuincet inuito mundo, me Semen illud esse, quod promissum erat, ut contereret caput serpentis,

tis, id est, quod iudicaturum erat principem huius mundi: cum quo etiam iudicata & damnata sunt omnia eius membra: nam si caput damnatum est, quid poterunt membra? Quare sæuiat Diabolus contra pios quantum uelit: nihil tamen potest. Insidiabitur quidem: sed non prosternet, donec fidem seruauerimus firmam & constantem. Ita enim ait Iohannes: Hæc est uictoria, quæ uincit mundum, fides uestra. Per mundum significatur ipse Satanas, cum uniuersa sua cohorte, tyrannis, Sophstis, Hypocritis & piaculis. Nam Christus per suum Spiritum confudit iudicium Satanæ, qui per suos satellites condemnat Euangelium. Non enim cursum Euangelij impediet: etiamsi id sæpißimè facere conatur flumine sanguinis, inde usq; ab initio mundi, & maximè post resurrectionem Christi.

Habemus quomodo Spiritus sanctus arguet mundum: Nunc breuiter uidemus, quid in Ecclesia faciat. Primùm adest efficax in uerbo & Sacramentis. Vbicunq; enim uerbum Dei purè prædicatur, & Sacramenta iuxta institutionem Christi administrantur, illic adest & uult esse efficax in auditoribus uerbi & participantibus Sacramenta. Qui autem uerbum uel ociosè audiunt, uel Sacramentis utuntur sine reuerentia, hi se opponunt Spiritui sancto, & uerbi & Sacramenti ministerium contemnunt in suum proprium malum & damnationem.

Deinde, ut hic textus docet, adest Spiritus san-

ctus Ecclesiæ, ut Consolator, Aduocatus, Doctor ueritatis. Nam nos in hoc mundo premimur uarijs malis, contra quæ opus est Consolatore, ne fracti aduersis, confeßionem abijciamus. Aduersarius noster Diabolus quotidiè nos accusat: quemadmodum Iob accusauit. Hìc non consisteremus sine aduocato, qui testatur nos Deum habere propicium, qui non uelit nos abijcere propter nostra peccata, modò pœnitentiam egerimus. Deinde multa & profunda ignorantia laboramus, ut non poßimus, quæ Dei sunt, intelligere. Quare opus habemus doctore S. sancto, qui nos in omnem ueritatem ducet, iuxta hanc Christi promißionem: Cùm autem uenerit Spiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem.

Venit autem Spiritus sanctus dupliciter, uisibiliter & inuisibiliter. Visibiliter uenit in Apostolos die Pentecostes, quemadmodum suo tempore audiemus. Inuisibiliter uenit in corda hominum, quando prædicatur Euangelium, & obsignat ueritatem Euangelij in cordibus auditorum. De utroq; Spiritus aduentu loquitur Christus. Nam quòd in Apostolis præceßit uisibiliter, id sequitur inuisibiliter, ubicunq; purè docetur Euangelium.

Sed quò spectat doctrina Spiritus sancti? Non loquetur à semetipso, sed quæcunq; audiet loquetur, id est, Spiritus sanctus eandem doctrinam uos docebit, quam ego docui, & quæcunq; uentura sunt annunciabit uobis: Hoc est, quale sit meum regnum futurum in hac uita & post resurrectionem commu-

nē, reuelabit uobis: Et me glorificabit, quia de meo accipiet et annunciabit uobis: Hoc est, Spiritus sanctus suo testimonio et efficacia gloriam mihi à Patre datam stabiliet, ita ut portæ inferorum nihil præualere poßint aduersus regnum meum, nunquam enim poterunt meam obscurare gloriam.

DE TERTIO.

Nunc restat ut dicamus de dicto: Adhuc habeo uobis multa dicere: sed non potestis portare modò. Hoc loco abutuntur Papistæ, ac si Apostoli non plenam doctrinam tradidissent Ecclesiæ: idq́; in eum finem astruunt, ut suas Missas, inuocationem sanctorum, rosaria, indulgentias, aquam lustralem, & alias Antichristi fraudes confirment. Verùm Christus loquitur ad Discipulorum captum, & de infirmitate quam habuerunt ante suam mortem, & de dono quod accepturi erant post resurrectionem in die Pentecostes. Quasi dicat. Multa dicerem uobis de meo regno & mysterijs alijs: sed iam nondum plenè edocti estis per Spiritum, quem suo tempore dabo uobis, qui ducet uos in omnem ueritatem, id est, in plenam de meo regno cognitionem. Hanc plenam ueritatem consecuti sunt Apostoli ipso die Pentecostes, quam postea scriptis tradiderunt. Nos eandem ueritatem petere debemus, & ea soli contenti erimus, si modò discipuli Spiritus sancti esse uelimus, cui cum Deo Patre & æterno Filio sit honor, laus et gloria in secula seculorum, Amen.

DOMINICA QVINTA POST PASCHA, Iohan. 16.

AMen amen dico uobis, quæcunque petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. Hactenus non petijstis quicquam in nomine meo. Petite & accipietis, ut gaudium uestrum sit perfectum. Hæc per prouerbia locutus sum uobis. Veniet tempus, cùm iam non per prouerbia loquar uobis, sed palàm de Patre meo annunciabo uobis. In illo die in nomine meo petetis. Et non dico uobis, quòd ego rogaturus sim Patrem pro uobis. Ipse enim Pater amat uos, quia uos me ama-

amastis, & credidistis, quòd à DEO exiuerim. Exiui à Patre, & ueni in mundum, iterum relinquo mundum & uado ad Patrem. Dicunt ei discipuli eius: Ecce nunc apertè loqueris, nec prouerbium ullum dicis. Nunc scimus, quòd scis omnia, nec opus est tibi, ut quis te interroget. Per hoc credimus, quòd à Deo existi.

ENARRATIO TEXTVS.

SApienter hoc Euangelium hodiè Ecclesiæ proponitur. Continet enim præcipuum Christianorum opus, quod et illorum propriũ est: soli enim Christiani hunc cultum inuocationis præstare possunt. Nam postquam proximo die Dominico traditum sit, quæ sit uera fides, quæ iusticia, quod iudicium, Breuiter, quodnam sit regnum Christi, & in quibus situm sit: oportunè hoc die, de præcipuo cultu, quem ciues regni Christi præstare possunt, qui est uera Dei inuocatio, prædicatur. Et quia nullum exercitium piorum est magis necessarium, quàm oratio, & nullum opus sit difficilius, quàm rectè orare, uolo hac concione tantùm de oratione dicere: & quò facilius hanc doctrinam intelligamus, duo de oratione dicam: quæ sunt.

I. *Quid sit Christiana oratio & quotuplex.*

II. *Quæ sint conditiones, quæ in omni oratione adesse debent.*

His enim duobus locis explicatis, spero ꝙ nemo sit futurus, modò se docilem præbuerit, qui non

planè

planè & clarè intelligat, quidnam sit Christiana oratio, & quàm necessariò orandi cultus à nobis requiratur.

DE PRIMO.

Quid est ergo Christiana oratio?

Est supplex eleuatio mentis ad Deum, aliquid à Deo petentis, aut pro acceptis beneficijs gratias agentis. Quòd autem sit duplex eleuatio mentis ad Deum, primùm confirmatur Dauidis testimonio, qui precaturus ait Psalm. 25. Ad te Domine leuaui animam meam. Deinde ex forma precandi nobis à Domino præscripta: Pater noster qui est in cœlis. Præterea ex gestu precantium, qui solent oculos in cœlum leuare inter precandum. Hoc igitur scire oportet, quòd non sit tantùm uocis strepitus oratio: sed quòd sit eleuatio supplex cordis ad Deum, cum qua supplici cordis eleuatione uerba quoque ex ore procedunt.

Sed quotuplex est Christiana oratio? Est quadruplex. Deprecatio (aff bedelsse) Adoratio (tilbedelsse) postulatio (faarbedesse) et gratiarum actio. Hæc quatuor orationis genera breuiter declarabo.

Deprecatio ergo est supplex eleuatio animæ hominis ad Deum, qua petitur liberatio ab ijs, quæ molestiam adferunt. Vt cùm petimus nos liberari à tyrannide, uiolentia, morbis, fame & alijs quæ nobis aspera uidentur.

Adoratio est supplex eleuatio animæ hominis ad Deum, qua beneficium aliquod petimus: ut cùm peti-

petimus incrementa fidei, dilectionis, patientiæ, castitatis, & cùm petimus ea quibus opus habemus ad huius uitæ sustentationem.

Postulatio est supplex eleuatio animæ hominis ad Deum, qua alius pro alio petit, uel omnes pro se inuicem intercedunt, ut cùm oramus pro morbo laborantibus, alijs'ue, qui nostra pace indigent.

Gratiarum actio est supplex eleuatio animæ hominis ad Deum, qua Deo gratias agimus, uel pro beneficijs nobis ipsis, alijs'ue præstitis, uel pro malis nobis alijs'ue sublatis. Iam tenemus quid sit Christiana oratio, & quot sint eius genera: nunc restat, ut de piæ orationis perpetuis circumstantijs dicamus.

DE SECVNDO.

In omni pia precatione, has quinq; perpetuas proprietates et circumstantias adesse oportet: quæ sunt. 1. affectus cordis in eo, qui precaturus est. 2. cogitatio causarum, quibus ad orandum impellamur. 3. quisnam sit inuocandus. 4. per quem exaudiamur. 5. quid petere ab optimo Deo oporteat. Nam hæ circumstantiæ facient nobis discrimen inter inanem Battologiam Ethnicorum, & efficacem precationem piorum. Quare rogo uos carissimi, ut diligenter has perpetuas orationis circumstantias, & discatis, & perpendatis.

Prima circumstantia piæ orationis est affectus cordis, ut cor sit benè compositum inter precandum: Nam si honestas expostulat, ut corpus benè com-

nè componamus, quando cum honoratioribus hominibus nobis erit sermo: multò magis par est, ut cùm coram Deo, in conspectu Angelorum, animus noster quàm optimè sit compositus. Qualis ergo debet esse eius affectus, qui cum fructu inuocare uelit? Primùm omnium exuat omnem cogitationem propriæ gloriæ, dignitatis & meriti. Deinde uerè inopiam suam sentiat, statuatq; se prorsus omni ope destitutum, nisi Dominus ipse manus auxiliatrices porrexerit. Tum uera pœnitentia se coram Deo prosternat. Postremò fiducia promißionum diuinarum accendatur ad precandum. Qui enim uel tumet opinione propriæ uirtutis, uel suam inopiam non sentiat, uel uera pœnitentia se coram Deo non prosternat, uel fide careat, cum Pharisæo orat, & non cum Publicano, hoc est, non orat uerè & efficaciter.

Secunda circumstantia est causarum, quibus ad orandum commoueri debemus. Sunt autem multæ causæ, ex quibus quasdam recitabo, quò maius orandi desiderium in nobis excitetur.

PRIMA causa est mandatum Dei, cui obedire omnes creaturas decet. Inuoca me (inquit) in die tribulationis. Et Christi Apostoli sæpè ad orandum ex mandato Dei nos inuitant. Hanc causam diligenter cogitare debemus, quæ in nobis orandi affectum excitet.

SECVNDA causa est promißio: promisit enim Deus se exauditurum preces nostras, sicuti in

hoc

hoc Euangelio dicitur: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. Item in Psalmo, Inuoca me in die tribulationis, et exaudiam te. Exaudire nihil aliud est, quàm largiri petita. Exaudire quid?

TERTIA causa est crux premens, id est, sensus cùm nostræ, tùm aliorum inopiæ. Hîc debemus circumspicere, quid domi, quid foris nos premit: debemus perpendere pericula publica & priuata: debemus angustias Ecclesiæ militantis in hoc mundo contra diabolum et eius membra cogitare, breuiter, omnes necessitates urgentes in hac uita animo cogitandæ sunt, quibus ad inuocandum excitabimur.

QVARTA causa est uictoria in tentationibus: unde Iacob. 1. iubemur orare quoties tentationibus infestamur. Et Christus inquit: Orate, ne intretis in tentationem. Non enim facilè uel insidijs diaboli, uel improbitate mundi, uel instigatione uitiosæ carnis superabitur, qui seriò & assiduè orat. Hinc Salomon: Turris fortissima nomen Domini, hoc est, inuocatio Dei aduersus omnia mala tutissimum est præsidium.

QVINTA causa, Satanæ uariæ technæ, qui nobis in doctrina & in moribus insidiatur. Paulus Ephes. 6. iubet nos gladium Spiritus, qui est uerbum Dei, sumere contra Satanam per omnem deprecationem & orationem.

SEXTA causa, fructus uberrimus orationis crebræ; nam consuetudo orandi nos in timore Dei

&

& pietate conseruat. Non enim facilè lapsui est expositus, qui perpetuis precibus munitus, pietatem seriò meditatur: contrà, qui orandi studium negligunt, uarijs casibus sunt obnoxij. Pleriq; qui rapiuntur ad supplicia, ignorant formam precandi à Christo præscriptam: & si qui nôrunt, interroganti fatentur se rarius orasse.

SEPTIMA causa, exempla sanctorum, quorum præcipua cura in uita fuit Deum seriò inuocare. Iudaicus populus ter in die orauit, manè, meridie, uesperi. Sic & Daniel fecit, atq; adeò alij multi, quorum laudatur pietas. Sed inter nos multos inuenies, qui loco orationis, non solùm manè, meridie & uesperi: uerumetiam integris noctibus & dieb. scelera perpetrant, ut molle puluinar diabolo faciant, quò securius in illorum pectoribus quiescere poßit. Has grauißimas causas seriò nos cogitare oportet, quò ueternum nostrum pellamus, & ad seriò inuocandum excitemur.

Sed quidnam his causis grauißimis præteritis, inquiunt, Deus scit quibus indigemus, et ipse nobis benè uult: Nam est noster Pater, ergo non opus est, ut nos fatigemus precibus. Respondeo: uerum quidem est, quòd Deus sciat quibus indigeamus, et uerè est noster Pater, modò eius filij simus per fidem, neq; ideò petimus, ut Deum doceamus quid ignoret. Sed rursus sciendum est, quòd non uult turbari ordinem à se institutum. Vt enim instituit quòd uelit nos alere cibo et potu, quod tamen posset facere sine

sine istis medijs: ita uult ut bona, quæ cùm ad salutem nostram, tùm ad huius uitæ sustẽtationem pertinent, impetremus precibus quæ ex fide manant. Non habetis, dicit Iacob 4. quia non petetis: petitis & non accipitis, quia malè petitis. Et Christus dicit: Dominus dabit Spiritum sanctum petentibus, non dicit ociantibus aut securè uiuentibus. Petendũ est igitur, modò salutaria nobis cupiamus. Agnoscendum est utrumq;, & Dei bonitas, qui paratus est ad dandum petentibus, et nostra inopia, qui ne Spiritum trahere ualemus, nisi nos sustentet.

Tertia circumstantia, quisnam sit inuocandus: de hac circumstantia non opus esset dicere, nisi inuenirentur adhuc qui sanctos, nescio quos, inuocant. Quare dicam breuiter de hac summopere necessaria circumstantia. Et disertè dico, quòd solus Deus sit inuocandus. Hic solus Deus est Pater, Filius, et Spiritus sanctus. Filius ut idem Deus cum Patre et Spiritu sancto est inuocandus. Deinde est etiam inuocandus, ut Mediator inter nos & Deũ. Quòd solus Deus sit inuocandus, quatuor rationibus confirmatur, quarum Prima est mandatum: Nam de solo Deo inuocando mandatum habemus. Nũc autem cùm nihil placet Deo sine fide, et fides non potest esse sine uerbo: sequitur neminem esse inuocandum, nisi de quo mandatum habemus.

Secunda est promißio: nulla inuocatio habet promißionem, nisi quæ fit ad Deum, igitur temerè inuocamus id, quod non est Deus.

Tertia est exemplum: nulla exempla sanctorum habemus, qui sanctos inuocârunt: Quare nos insistamus illorum uestigijs, & nulli deferamus hunc diuinum cultum, nisi cui debetur, hoc est, soli Deo.

Quarta est manifesta prohibitio: Dominum Deum tuum adorabis, et illum solum coles. Quare certißimum tenendum est, quòd Diabolus inuexerit inuocationem creaturarum, hoc est, sanctorum propter tres fines. Primùm, ut Christo suum honorem reciperet. Deinde, ut ignominia afficeret demortuos sanctos: Præterea, ut perirent idolatræ qui sanctos inuocant. Moneo uos igitur, qui adhuc in errore estis, ut resipiscatis maturè, ne præter expectationem incidatis in manus Dei uiuentis. Neq; iuuat, quòd quidam se hoc facere dicant bona intentione: nam omnis intentio hominis in rebus salutis est mala, nisi quæ regitur uerbo Dei et Spiritu sancto. Sic enim ipse Deus dicit: Prauæ sunt cogitationes hominis à principio. Et Paulus dicit: Animalis homo, (id est, qui non habet Spiritum Dei) non percipit ea quæ sunt Dei.

Quarta circumstantia: per quem inuocandum. Scriptum est enim quòd Deus non exaudiat peccatores: Est nobis datus Mediator Iesus Christus, in cuius nomine inuocabimus, quemadmodum nos hodiè Christus in Euangelio docet, inquiens: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. Huius ergo fiducia, non nostra dignitate freti inuo-

ti inuocabimus, certi quòd Deus per ipsum uelit nos exaudire. Verùm quia hæc Christi sententia est insignis & plena consolatione, uolo eam distinctius explicare: nam multas admonitiones utiles continet hoc dictum IN NOMINE MEO, id est, propter me & in agnitione & fiducia mei, multa complectitur: Nam docet, monet & consolatur.

Quid quæso docet? 1. Excludendam esse dignitatem nostram. Non enim freti nostra dignitate: sed Christi patrocinio inuocabimus. 2. Separãdam esse à pia oratione Hypocrisin. Pharisæus in sua oratione multa gloriabatur de sua sanctitate: Non sum, inquit, ut cæteri homines: offero decimas de omnibus quæ poßideo: ieiuno bis in Sabbato. Hic non in Christi nomine inuocauit: sed fretus sua sanctitate, uerba fudit inania potius quàm orauit. 3. Gloriationem Ethnicam deponendam esse. Ethnici enim putârunt se exaudiri, cùm ipsi prius id à Deo meruissent, ut Agamemnon putauit se exauditum iri propter suas Hecatombas. 4. Docet discrimen inter Christianam orationem et aliorum omnium hominum. Sola enim fides in Christum facit discrimẽ inter orationem Christianorum & aliorum. Turcæ, Iudæi, Ethnici & similes putant se quidem inuocare, sed reuera non inuocant, quia fiducia Mediatoris sunt uacui, nec agnoscunt illum Deum esse, qui est Pater, Filius, & Spiritus sanctus.

Cuius rei monet hoc dictum, IN NOMINE

MEO? Monet nos nostræ cœcitatis. Nam cùm Christus iubet nos petere in nomine suo, non est dubium, quin magna sint illa, quæ sunt nobis petenda. Hoc ergo dicto admoniti, aperiamus oculos et circumspiciamus, quæ publica, quæ priuata: quæ interna, quæ externa: quæ spiritualia, & quæ corporalia bona sunt petenda nobis: & contrà quæ mala sunt deprecanda.

Quomodo consolatur nos hoc dictũ, IN NOMINE MEO? Consolatur nos contra duo orationis impedimenta maxima, quæ sunt indignitas et diffidentia. Contra indignitatem enim nostram, uult nos opponere suam dignitatem, cùm ait: Petite in nomine meo. Contra diffidentiam uult nos suam promißionem opponere. Verùm multi non accipiunt quod petunt, quia malè petunt, fidem Christi negligunt, aërem potius uerberant Battologia inani, quàm cœlum ardenti fidei affectu penetrant. Hi non possunt iustè conqueri, quòd sæpè orent, & nihil impetrent. Quare ne in illorum inueniamur numero, ex fide oremus.

Quinta circumstantia est de rebus, quas petere & quas deprecari oportet. Res petendæ sunt in discrimine triplici. Vel enim agitur gloria Dei, uel agitur salus nostra, uel bona ad huius uitæ commoditatem spectantia aguntur.

Gloriam Dei ante omnia propagari petimus, iuxta illam precationem: Sanctificetur nomen tuum. Verùm hîc non debemus Deo modum præscribere;

bere: ipse enim scit optimè, quo modo sua gloria illustrari poßit: sed uera fiducia petere, & persuadere nobis quòd nos exaudire uelit.

Salutem nostram etiam petimus, sed absq; omni conditione, quia habemus uniuersalem promißionem salutis. Omnis enim qui inuocauerit nomen Domini, hic saluus erit.

Verùm bona, quæ ad hanc uitam faciunt, petamus cum duplici conditione, uidelicet si uel gloriam Dei impetratio eius, quod petitur, non impedit, uel nostram salutem remoratur.

Ad eundem modum mala, quæ cum his generibus bonorum pugnant, deprecanda sunt. Primi & secundi generis mala sunt deprecanda sine conditione: at ea mala, quæ nobis in hac uita molesta sunt, deprecanda sunt cum conditione non impeditæ gloriæ Dei & nostræ salutis: omnia enim gloriæ Dei postponenda sunt. Hæc sint dicta de oratione. Deus det gratiam, ut radicem agant in cordibus nostris per Iesum Christum, cui honor & gloria in secula seculorum, Amen.

IN DIE ASCENSIONIS DOMINI, Marc. 16.

DIscumbentibus undecim, apparuit Iesus, & exprobrauit illis incredulitatem suam, & cordis duritiem, quòd his, qui ipsum uidissent resuscitatum, non credidissent.

Et dicebat eis. Ite in mundum uniuersum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui uerò non crediderit, condemnabitur. Porrò signa eos, qui crediderunt, hæc subsequentur. Per nomen meum Dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si quid lethale biberint, non nocebit eis. Super ægrotos manus imponent, & benè habebunt. Itaq; Dominus quidem, postquã locutus fuisset eis, receptus est in cœlũ, & consedit a dextris Dei. Illi uerò egressi prędicauerunt ubiq;, Domino cooperante, & sermo-

ſermonem confirmante per ſigna ſubſequen-
ia.

ENARRATIO TEXTVS.

HOc feſtum in Eccleſia inſtitutum eſt propter Articulum fidei noſtræ, in quo profitemur nos credere in Ieſum Chriſtum aſcendentem in cœlum, poſtquam à ſua glorioſa reſurrectione 40. diebus cum ſuis diſcipulis fuiſſet conuerſatus. In hoc feſto, ut in alijs, tria ſunt perpendenda. Primùm hiſtoria cum ſuis circumſtantijs. Deindè beneficium, quod nobis collatum eſt. Poſtremò, uerus uſus & meditatio hiſtoriæ. Hæc tria ſe offerent in enarratione huius Euangelij: cuius ſumma eſt, quod Dominus 40. die à ſua reſurrectione apparuerit diſcipulis ſuis, quibus, exprobrata illis prius incredulitate & cordis duritie, dat mandatum prædicandi Euangelium per orbem terrarum, & quis fructus ex prædicatione ea perueniet ad auditores, modò Euangelium fide receperint, oſtendit. Præterea ut fides prædicationi illorum habeatur, promittit ſe miraculis doctrinam confirmaturum. Hoc dato mandato uiſibiliter in cœlum aſcendit, & ſedet ad dextram Patris. Verùm diſcipuli, mandato eius obtemperantes, profecti ſunt prædicatum Euangelium, quod Dominus ſequentibus ſignis confirmauit. Hæc Euangelij ſumma eſt. Loci tres:

I. Reprehenſio Apoſtolorum.
II. Inſtitutio miniſterij uerbi.
III. Aſcenſio Chriſti in cœlum.

DE PRIMO.

Quadragesimo die à resurrectione apparuit discipulis, exprobrauitq́ eis incredulitatem illorum & duritiem cordis, quòd his qui uiderant eum surrexisse non crediderunt. *Duo reprehendit in discipulis: Duritiem cordis & incredulitatem, hoc est, radicem & eius fructum. Radix est duritia cordis, quæ cùm ab origine sua, tùm à propria uiciositate sumit incrementa & uires: non enim potest homo, non afflatus Spiritu sancto, quicquam eorum intelligere, quæ sunt Spiritus Dei. Huius peßimus radicis fructus sunt plurimi & mali. Primus est, qui hîc præcipuè taxatur, incredulitas. Ex hac postea poßimi pullulant rami, ut inobedientia erga Deum, & quicquid est hac in uita scelerum & flagitiorũ. Ex quibus & radicis uirtus non suppreßa intelligitur, & quanta incrementa incredulitas sumserit, animaduertitur. Nam hoc est firmißimum indicium, ubi peccatum regnat, illic incredulitas, ueluti imperatrix, cor hominis occupat.*

Præter ea nos hinc discamus primùm, ut nos imbecilles, exemplo Apostolorum imbecillium, non desperemus, etiamsi statim non poßimus cœlestia mysteria percipere. Semper enim Ecclesia habet sua quædam uulnera, in quæ Dominus noster suum uinum & oleum infundat. Nec est quòd quisquam speret se omnẽ imbecillitatem posse exuere, donec hoc mortale corpus gestauerit. Verùm quemadmodum

dum

dum olim populus Dei, introductus in terram promissam, habuit uicinos hostes Philistæos, contra quos perpetuum bellum geßit: ita nos in Ecclesiam Christi introducti, & internos & externos hostes habemus, contra quos bellum gerendum est nobis, ne ignauia torpeamus. Alterũ, quod hîc discamus, est, ut ex Christi facto non abijcientis rudes discipulos et imbecilles, cogitemus quàm habeamus clementem Pontificem, qui non abijcit nos propter imbecillitatem, modò aliqua fidei scintilla in nobis fuerit. Deinde & huius exemplo & nos discamus clementer & leniter cum imbecillioribus agere.

DE SECVNDO.

Cùm Christus ascensurus in cœlum, mandatum dat discipulis, dicens: Euntes in mundum uniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, Qui uerò non crediderit, condemnabitur: Instituit modum erigendi sui regni, & eius regni fructum indicat.

Duobus modis erigitur regnum Christi: Verbo & Sacramento. Eius fructus est salus ciuium: Contrà, omnes qui non fuerint in hoc regno ciues, damnationis sententiæ subiaceant. Hîc uidemus magnum esse discrimen inter regni mundi & regni Christi administrationem: neq; id mirum est. Mundi enim regnum carnale est: Christi uerò spirituale. Illud legibus hominum: hoc uerbo Dei erigitur & conseruatur.

Cæterùm quia uerba Domini singulares doctrinas continent, uolo eam paulò fusius & distinctius explicare, quò magis animum Christi erga nos, & beneficia Euangelij intelligamus.

Primùm dicit: Euntes in mundum uniuersum. Vides mandatum: mittit enim discipulos suos, non ad unam aliquam nationem: sed ad omnes homines latè per orbem habitantes. Hinc diuitias misericordiæ Dei & precium uictimæ Christi æstimemus. Misericordia Dei est, ut omnes, qui per peccatum damnati erant, audiant uocem filij Dei de salute per Christum consequenda. Neq; enim hoc putandum est, quòd Deus uoluerit uocem Filij hominis in uniuerso mundo sonare, ut fructu eius maxima pars destitueretur: sed potius, ut audientes uiuerent, & saluarentur per Christum, modò prædicationem Apostolicam fide reciperent.

Hoc clarius explicatur uoce: prædicate seu proclamate. Quibus? Omni creaturæ, hoc est, omnibus hominibus, absq; omni conditione personarum, nationum, sexuum. Est. n. Deus amans hominum, & uult omnium salutem, iuxta illud: Vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. Sed quid debent Apostoli proclamare? Euangelium, hoc est, lætum nuncium deuictis hostibus generis humani, qui sunt peccatũ, mors, Diabolus & infernus: de pace facta inter Deum et homines: de salute æterna, quam credentes in Christum hæreditate consequentur. Hæc summa est Euangelij:

ngelij: uerùm ut hæc summa intelligatur melius, efinitionem uberiorem dabo, quam etiam breuiter cripturæ testimonijs declarabo.

Euangelium est doctrina diuinitus reuelata, in ua annunciatur liberatio à peccato, maledictione ꝛ ira Dei, & proclamatur remißio peccatorum, lus & uita æterna, credentibus in Filium Dei, ropter eiusdem filij Dei uictimam, ut bonitas & isericordia Dei prædicetur, utq; liberati per fium fructos Euangelio dignos ex fiducia filij proerant.

Hæc definitio multa continet, quæ ordinè recensebimus & confirmabimus.

PRIMVM dixi, quòd Euangelium sit doctrina diuinitus reuelata, id quod ex eo confirmatur, quòd est Rom. 16. ubi Paulus Euangelium mysterium absconditum à seculis pronunciat, quibus uerbis apertißimè significat, ex humana ratione non pendêre Euangelium. Num si ratio ullo pacto potuisset suo acumine hanc doctrinam perspicere, nequaquam mysterium absconditum à seculis dicendum fuisset.

DEINDE dictum est in definitione, quòd in Euangelio annuncietur liberatio à peccato, maledictione legis & ira Dei. Dicit enim Daniel Propheta Christum ablaturum esse peccatum, & Paulus maledictionem Legis per Christi aduentum, abolitam esse docet: Pater cœlestis de cœlo dicit se placatum propter filium. Hoc uerißimum esse experiun-

periuntur etiam omnes pij testimonium habentes Spiritus sancti, per quem clamant: Abba Pater. Quod profectò non facerent, nisi certò statuerent, ablatum peccatum, maledictionem legis abolitam, & iram Dei placatam.

TERTIO loco additur, quod in Euangelio proclametur remißio peccatorum, salus & uita æterna: ita enim ipse Dominus ait Luc. 24. Sic scriptum est, & ita oportebat Christum pati, et prædicari in nomine eius pœnitentiam, et remißionem peccatorum omnibus gentibus. Et in hodierno Euangelio dicit: Qui crediderit saluus erit. Et ipse Dominus dicit: Qui credit in filium, habebit uitam æternam. Quid multis? uniuersa scriptura remißionem peccatorum, salutem & uitam æternam pollicetur omnibus amplectentibus Euangelium.

Verùm quia hæc beneficia non contingunt omnibus: Cain enim, Iudas, Saul et multi alij perierũt, et hodie, proh dolor, magna pars mundi ruit in æternum exitium, additur in definitione QVARTO loco, quòd hæc beneficia contingant credentibus. Clarè. n. dicit Dominus: Qui credit in me non peribit: sed habebit uitam æternã. Ne quis aũt hoc ex operum conditione pendêre existimet, Paulus iustificari hominem sine operibus scribit, & idem pronunciat uitam æternam donum Dei esse per Iesum Christum, id est, contingere credentibus in Christum, non suo merito: sed Christi beneficio.

QVINTO additur: propter filij Dei uictimam.

mam. Sic.n.ait Paulus, Per redemtionem quæ est in Christo Iesu. Vox enim ἀπολύτρωσις, qua Paulus utitur, significat redemtionem, quæ fit soluto precio pro capitis pœna. Tale precium pro nobis soluit Christus, quando pro nobis factus est peccatum, ut nos fieremus iusticia Dei in ipso, 2. Cor. 5.

SEXTO additur: ut bonitas & misericordia Dei prædicentur. Quod confirmatur exemplo cohortis Angelorum canentis nato Domino hunc hymnum: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, & hominibus bona uoluntas. Hoc ideò esse factum existimemus, ut omnes qui hunc Christum agnoscunt, discant castißimorum Angelorum exemplo bonitatem & misericordiam Dei prædicare, præsertim cùm natura clamitet reddendam esse gratiam benè meritis.

POSTREMO in definitione Euangelij additur, ut fructus Euangelio dignos edant liberati per Euangelium. Dicit enim Paulus Ephes. 2. nos in Christo Iesu creatos ad bona opera, in quibus ambulandum est. Et idem Paulus dicit, nos in luce debere ambulare, cùm simus lucis filij. Quomodo enim, quæso, conuenit, nos ex seruitute peccati exemtos esse, & tamen peccati seruitute & eius iugo premi? Apparuit, inquit Paulus, gratia Dei salutaris omnibus hominibus, ut abnegatis omni impietate & humanis desiderijs, sobriè, piè & iustè uiuamus in præsenti seculo.

Cùm igitur firmis rationibus ostendimus per

Euange-

Euangelium tollit peccatū, maledictionem et iram Dei, & succedere in horum locum iusticiam, salutem & uitam æternam propter Christum, dum in ipsum credimus, & quòd uelit nos Deus, propter hoc beneficium suam bonitatē prædicare, ac in tota uita gratitudinem ostendere, sequitur Euangelium esse, sicut dixi, doctrinam diuinitus reuelatam, in qua annunciatur liberatio à peccato, maledictione legis & ira Dei, & proclamatur iusticia, salus & uita æterna, omnibus credentibus in Christum, propter eiusdem uictimam, ut bonitas & misericordia Dei prædicetur, & ut liberati per Euangelium dignos Euangelio fructus edant.

Hæc de Euangelio sint dicta. Quòd autem additur de Baptismo, quo beneficium Euangelij applicatur & obsignatur, dicam alio tempore, quod & audiuimus Dominica prima quadragesimæ.

DE TERTIO LOCO.

Iam sequitur locus, qui est proprius huius Festi: nam quòd Dominus in cœlum ascenderit, narrat Euangelista. Quare de ascensione Christi in cœlum, quæ est Articulus fidei nostræ, pauca dicam, idq; clarißimè.

In hoc ergo Articulo de ascensione Domini sunt tria nobis in primis spectanda. 1. Descensus: nam prius quàm ascenderit, descendit. 2. Ascensio. 3. Fructus ascendentis Christi.

In descensu Christi de cœlo in terram duo spectanda sunt: Donum & exemplum. Donum quidem.

dem, quòd Christus de cœlo descenderit, & humanam naturam assumserit, ut per suã uictimam, peccata nostra expiaret. Per Christi enim uictimam placatus est Pater, & propter Mediatorem Christum ita humiliatum, omnes credentes recipiuntur & sunt filij & hæredes Dei. Ideò enim Dominus descendit de cœlo, ideò se humiliauit & deiecit, ut nos ascenderemus ex terris ad cœlos, & ut exaltaremur ad æternam uitam & gloriam. Exemplum uerò ut & nos descendamus & humiliemur. 1. Petri 2. Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum, ut sequamur uestigia eius.

Ascensus Christi in cœlum qualis fuerit, ostendit scriptura. Ascẽdit uisibiliter, corporali et Physico motu, & nubes suscepit eum in cœlum. Vnde illud: Ascendit supra omnes cœlos: Eph. 4. Neq;.n. ascendendo humanam naturam in diuinam mutauit, aut ita diffundit, ut sit ubiq; cum diuinitate.

Fructus ascendentis Christi est multiplex, sicuti ex uarijs scripturæ locis colligere est facile.

PRIMVS ergo fructus, quòd Christus sit triumphator suorum hostium, qui sunt peccatum, mors, diabolus, infernus. Hos enim hostes deuicit, & super eis triumphum egit, per suam gloriosam ascensionem. Deleuit peccatum, quando est factus uictima pro peccato. Deleto peccato exarmata est mors, nam peccatum est aculeus mortis. Destructa morte: Diabolus suas uires & arma amisit. Postremò quia infernus tantùm eos deuorat,

qui

qui sub peccato, morte & Diabolo sunt, sequitur Christum peccati, mortis & Diaboli uictorem, infernum quoq; deuicisse.

SECVNDO ascendit, ut sit nobis caput, quod in cœlum prius ascendit, quo nobis uiam monstret: unde Ioh. 14. Ego abeo paratum uobis locum, & assumam uos ad me.

TERTIO ascendit, ut de cœlo spargat radios suæ uirtutis in uniuersum mundum. Ephes. 4. Ascendit supra omnes cœlos, ut omnia impleat. Non ergo ascendit, ut abesset: sed ut præsenti uirtute regat cœlum & terram, & adsit suæ Ecclesiæ usq; ad consummationem seculi.

QVARTO ascendit, ut det dona hominibus, Ephes. 4. Ipse autem dedit, alios quidem Apostolos, alios Prophetas, alios Euangelistas, alios Doctores. Hoc est, ascendit ut sit efficax in ministerio, illud uirtutibus admirandis confirmans & obsignans in cordibus hominum.

QVINTO ascendit, ut habeamus in cœlo aduocatum. 1. Ioh. 1. Si quis peccauerit, habemus aduocatum apud Patrem, Iesum Christum iustum, & ipse est propiciatio pro peccatis nostris.

SEXTO ascendit, ut ad se corda nostra trahat, Matt. 6. Vbi est thesaurus tuus, illic & cor tuum. Coloss. 3: Si surrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus sedet ad dexteram Patris: debet ergo nostra conuersatio esse in cœlo, ubi noster saluator in gloria sedet, cui cum Patre

& Spiritu sancto sit honor, laus & gloria in secula seculorum, Amen.

DOMINICA SEXTA
POST PASCHA, Iohan. 16.

CVm uenerit Paracletus, quem ego mittam uobis à Patre, spiritus ueritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Quin & uos testes estis, quia ab initio mecum estis. Hæc loquutus sum uobis, ne quid offendamini. Alienos à Synagogis facient uos. Sed ueniet tempus, ut quisquis interficiet uos, uideatur cultum præstare Deo. Et hęc facient uobis, quia non noue-

runt Patrem neq; me. Sed hæc locutus sum uobis, ut cùm uenerit tempus illud, reminiscamini eorum, quòd ego dixerim uobis. Hæc autem uobis ab initio non dixi, quia uobiscum eram.

ENARRATIO TEXTVS.

EST & hoc Euangelium pars concionis Christi, quam habuit ad discipulos pridiè quàm pateretur: cuius summam nuper audiuimus. Hic autem textus continet promißionem aduocati Spiritus sancti, qui aderit Ecclesiæ, quando ipsa ab impio mundo persecutionem patietur. Nam Christus futurum esse pronunciat, ut tanta rabie ferantur aduersus Ecclesiam impij homines, & præsertim Iudæi, ut religionis Zelo ruant toto impetu contra pios: adeoq; persuadeant mundo cultum quendam Dei esse pios trucidare, eosq; extra suos cœtus eijcere. Huius autem furoris causam esse ait ignorantiam & cœcitatem, nimirum quòd nec Dei iram aduersus peccatum agnoscant, nec beneficia Christi intelligant. Loci tres.

I. Officia Spiritus sancti & ministrorum uerbi in Ecclesia.

II. Admonitio, ne pij scandalo offensi abijciant confeßionem & fidem.

III. De cruce piorum & eorum gloriosa liberatione.

DE PRIMO.

Cùm autem uenerit Paracletus, quem ego mittam uobis à Patre, is testabitur de me:

me: ſed & uos teſtabimini. Hæc uerba primam doctrinam huius Euangelij continent, nimirum quòd Spiritus ſanctus & Apoſtoli, adeoq; eorum ſucceſſores debeant teſtari de Chriſto.

De Spiritu ſancto hæc ſunt colligenda ex textu. 1. quòd ſit unus Deus cum Patre et Filio. 2. quòd ſit diſtincta perſona à Patre & Filio. 3. quòd procedat à Patre & Filio. 4. quòd detur Eccleſiæ à Chriſto. Cur autem detur Eccleſiæ exponitur, nimirum ut ſit Paracletus, ut ſit doctor ueritatis, ut teſtetur de Chriſto: de quibus officijs breuius ideò dicam, quia hæc ſunt repetenda die Pentecoſtes.

Cur uocatur Paracletus ſeu aduocatus? ut hac appellatione innuitur Eccleſiæ perſecutio & accuſatio ſiue condemnatio à prophano mundo: Ita expreßè ſignificatur, quòd non ſit deſerenda à Chriſto tempore perſecutionis: ſed Chriſtus mittat ei aduocatum, nempe Spiritum ſanctum.

Conditiones autem aduocati ſunt quatuor. Prima, ut adſit reo, id eſt, ei qui uim aut iniuriam patitur, ſeu accuſatur ab impio mundo. Secunda, ut cauſam hominis adeoq; totius Eccleſiæ in ſe recipiat tanquam ſuam. Tertia, ut doceat & admoneat errantem, & inſtruat ne cauſa cedat. Quarta, ut conſoletur afflictum: proinde cùm Spiritus ſanctus aduocatus dicitur, ſignificatur, quòd ſit Eccleſiæ patronus, cauſam eius in ſe recipiat, doceat ac conſoletur Eccleſiam.

Deinde dicit textus, quòd Spiritus ſanctus ſit

futurus Doctor ueritatis: quo nomine primùm indicatur, quòd homines suopte ingenio ueritatem salutarem assequi non possint. Deinde quòd ueritatis doctrina non sit legis sed Euangelij: legis enim doctrinam ratio aliquo modo suopte ingenio intelligit. Tum quòd Spiritus sanctus in docentibus & discentibus sit efficax. Facit enim ut docentes intelligant ueritatem, & discentes recipiant. Praeterea admonemur, ut hunc doctorem ueritatis imploremus, ut nobis clauem scientiæ donet, caueamusque, ne nostra impuritate ipsum castum Spiritum à nobis pellamus. Nam cùm sit sanctus, id est, mundus, castus & sanctos efficiens, non habitat in corde impuro, id est, in eo quod in suis sordibus se inuoluit, & ut sus in uolutabro se coinquinat.

Ad hæc dicit: hic Spiritus sanctus testabitur de me. Cuius officij participes etiam erunt ministri uerbi.

Sed quid testatur Spiritus sanctus de Christo? & quid de eodem testabuntur ministri uerbi? Primùm testatur Spiritus S. et ministri uerbi de Christo, quòd sit uerus Deus secundū scripturam, unus in diuinitate cum Patre & Spiritu sancto, sicuti nos in symbolo profitemur. Secundò testatur Spiritus sanctus, quòd Christus sit uerus Homo, iuxta symbolum: Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria uirgine. Tertiò testatur Spiritus sanctus, quòd Christus, etsi Deus et homo: tamen unus sit Dominus, unus Christus, una persona, quemadmodum

modum ſymbolum teſtatur, & Chriſtus ipſe de ſe, cùm ait: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo filius hominis, qui eſt in cœlo. Quartò teſtatur Spiritus ſanctus de Chriſti officio, quòd ſit Pontifex & rex. Pontifex quidem, quia uictima Patrem placauit, qui ſua interceßione nos Deo adducit. Rex uerò, quòd hoſtes noſtros deuicerit, peccatum, mortem, Diabolum, infernum, & ad iudicium ſit uenturus iudicatum uiuos & mortuos. Hæc quatuor ſpiritus teſtatur de Chriſto: hæc quatuor nobis in ſymbolo de Chriſto commendantur: Hæc quatuor omnes ſinceri miniſtri Dei teſtabuntur de Chriſto, donec uenerit ad iudicium.

DE SECVNDO.

Hæc locutus ſum uobis, ut non ſcandalizemini. Significat Chriſtus in quem finem ita multum de Eccleſia, de Spiritu ſancto, de ſua morte & reſurrectione dixerit: nimirum ut his confirmati, ne cum reliquo mundo ſcandalizentur. Hæc admonitio admodum neceſſaria eſt omnibus temporibus: nam mundus eſt plenus ſcandalis: Væh, inquit Chriſtus, mundo à ſcandalis: ſignificans grauia ſupplicia manere eos, qui ob ſcandalum ab Euangelio deficiunt. Vt autem unuſquiſq; noſtrûm rectè iudicare poßit de ſcandalo, plenam doctrinam de ſcandalo proponam.

Scandalum in genere eſt, quicquid impedit hominem à recto Euangelij curſu: hoc eſt, dictum, uel factum, uel apparentia, ut ita dicam, externa, quod

cuidam, uel causa, uel occasio offensionis est, ut à recto salutis cursu, uel impediatur, uel deflectat.

Huius scandali plura sunt genera. Est enim unum scandalum, quod datum uocant. Alterum quod acceptum nominatur, quæ qualia sunt, definitionibus & exemplis declarabo.

Datum igitur scandalũ, est quod oritur aut ex facto dicto'ue in se malo, aut ex facto dicto'ue in se indifferenti, id est, nec bono nec malo, sed intempestiuè commisso. Vtrumq; grauiter prohibitum est uoce Dei, et Christus pronunciat melius esse hominem demergi in medium maris, quàm ulli esse scandalo. Exempla sunt hæc: Arius negauit diuinam naturam in Christo, qua re plurimos offendit, et fuit et sibi et alijs multis causa æternæ damnationis. Dauid suo adulterio scandalo fuit omnibus sui regni incolis, qui nisi resipuisset, æternùm perijsset. Contra hoc scandalum orat Salomon, cùm inquit: Custodi me à laqueo quem posuerunt mihi, et à scandalo operantium iniquitatem. Hoc scandali genere maxima pars mundi offensa hæret in damnatione, & quotidiè multi præcipites dantur in ruinã hoc scandalo offensi, cùm priuatim, tùm publicè. Priuatim offenduntur pueri, serui, coniuges. Pueri uident parentes à cultu Dei abstinere, abstinent & ipsi: audiunt ipsos parentes iurare, iurant & ipsi eorum exemplo: audiunt eos impudicè loqui, illi mox exemplum imitantur: iniqua. n. tenacius hærent: uident potantes, fallentes, iniquè cum proxi-

mis

mis agentes, illi quoq; ut discipuli easdem artes discunt: sed uæh illis per quos hæc scandala fiunt. Illi enim seminarium Ecclesiæ Christi turbine et tempestate scandalorum deijciunt & calcant.

Hoc domesticum scandalum, est semen omnium malorum in mundo. Ea enim quæ pueri à parentibus discunt, retinẽt senes, et eadem quoq; suos pueros docent. Quare parentes qui Deum timent, summa cura cauere debent, ne suis pueris sint scandalo: piè igitur loquantur, rectè omnia agant, Deum colant, & suos pueros ad simile studium inuitent, ac eos in correptione & admonitione Domini erudiant, quemadmodum Paulus monet, & perpetuò meminerint huius dicti Christi, quod est Marci 9. Quisquis offenderit unum ex paruis istis, qui credunt in me, bonum esset ei potius, si circumponeretur saxum molare circa collum eius, et proijceretur in mare.

Præterea hoc scandalum etiam committitur cùm à magistratu, tùm à subditis. Vt cùm Hieroboam uitulum adorandum prostituit in Samaria: cùm idem tyrannide sanctos Dei Prophetas persecutus est. Est autem hoc scandalum grauißimum in ministris Ecclesiarum, cùm illi uel praua doctrina, uel impura uita, multis præbent occasionem malè loquendi de Euangelio, & pluribus infirmis efficacem occasionem lapsus præbent: ut sunt auari, scortatores, potatores, homicidæ & alij, qui suis moribus offendunt Ecclesiam, qui sa-

nè à cordatis Episcopis deponi deberent, ne sua ruina plures secum in lapsum traherent. Neq; subditi hîc excusari debent: uidemus enim qualis sit mundus: omnes corrupti sunt. Quis non ebrietate offendit? Quis non temeraria iurandi consuetudine scandalizat? quotus quisq; non aliquem laqueum struit ad offendiculum?

Verùm quia scandalum datum non est simplex. Aliud enim ex malo datur dicto aut facto. Aliud datur ex facto non in se malo, sed intempestiuè facto: sciendum est quòd primum genus absq; omni conditione fugiendum sit omnibus quibus salus æterna curæ est. Verùm quantum ad illud scandalum attinet quod datur ex indifferenti re, non semper fugiendum est, sed hoc iuxta hominum discrimen est agendum. Quidam homines sunt firmi, ut qui iam nôrunt Christianam libertatem: Quidam sunt infirmi, qui habent initia religionis: sed non sunt satis edocti de Christiana libertate: Quidam sunt obstinati & indociles et contumaces. Primùm genus non offenditur usu rerum indifferentium, imò potius gaudet de Christiana libertate. Tertium genus offenditur quidem, sed eos non curabis: sunt enim hostes Christi. Neq; ab usu rerum indifferentium abstinebis propter ipsos, multò minus abstinendum est à ueris uirtutibus: ut sunt uerus cultus Dei, uera inuocatio, uera fidei confeßio. Neq; à uera doctrina, sed Christi exemplo, inuitis etiam portis inferorum, uerum Euangelium doce

&

& profitere. Sic enim Christus fecit: sic Prophetæ: sic Apostoli, adeoq; omnes pij omnibus temporibus. Solet communiter dici, quòd qui rectè iudicat, rectè docet & rectè facit, non debeat propter scandalum abstinere ab eo quod rectum est. Hoc sanè uerißimum est, et confirmatur & Apostolorum exemplis. Verùm de medio genere hominum, hoc est, de infirmis, notanda est regula Pauli: Priusquam offendam infirmum meum fratrem, non uescar carnibus in æternum. Ad eundem modum de alijs rebus Adiaphoris iudicandum est: Nam in omnibus nostris factis, ratio mutuæ caritatis & ædificationis habenda est.

Verùm hoc datum scandalum, de quo iam dictum est, habet et aliam differentiam à discrimine personarum sumtam. Aliæ enim personæ in aliqua dignitate constitutæ sunt: aliæ obscuræ priuatam uitam degentes. Scandalum quod datur, à persona, in aliqua dignitate constituta multò est eo grauius, quàm quod datur à priuata persona, quæ non in dignitate aliqua est, atq; ideò meretur grauiora supplicia, cùm propter personam ipsam, quæ suum locum in quem à Deo euecta est commaculat, tùm propter homines alios, quibus lapsus causam præbuit efficaciorem, suo exemplo malo. Vt enim quò ingentius fuerit saxum cadens ab alta rupe, eò plura fragmenta facit, ita quò dignior fuerit persona, & in sublimiori dignitatis culmine constituta, eò plures in lapsum secum trahit cùm ca-

dit. Vt minister uerbi peccans ebrietate, scortatione, homicidio, aut alio flagitio, maiori offendiculo est, quàm miles, aulicus, aut nauta siue rusticus, atq; ideò maiori pœna coërcendus & puniendus est: nam plures secum in ruinam trahit. Ad eundem modum de alijs iudicandum est. Dauid in regno Iudaico, non solus adulter & homicida erat: attamen eius peccatum ob maius scandalum inde ortum, in conspectu Dei aliorum delictis multò fuit atrocius: Quare & grauioribus pœnis, præsertim corporalibus est punitus. Multò grauius peccat ebriosus paterfamilias, quàm seruus: Nam ille exemplum domesticum est: hic ut contemtus, non nisi ab improbis in exemplum trahitur. Atq; hactenus de dato scandalo.

Acceptum scandalum est, quod aliquis sibi sumit à rectis factis aliorum, aut alijs rebus: et est duplex: Humanum et Diabolicum. Humanum partim impiorum, partim piorum est. Impiorum quidem, quando impij offenduntur aut rectè factis piorum, aut libero Adiaphororum usu, aut etiam externa Ecclesiæ forma. Nam cùm impij uident cruce premi pios, & esse ueluti reiectamenta in mundo, occasionem inde maioris ruinæ accipiunt impij: ut Iudæi qui offendebantur humilitate Christi & calamitate Ecclesiæ, quemadmodum hodiè offenduntur multi uulneribus Ecclesiæ. Contrà, pij accipiunt scandalum, quando uident impios florere: quando Ecclesia à Tyrannis opprimitur: cùm multi in-

nocen-

nocentes trahuntur ad supplicia: cùm hæresibus turbari Ecclesiam animaduertunt. Verùm hoc scandalum rursus superant, partim cõfirmante eos Spiritu sancto: partim exemplis Ecclesiæ Christi: partim ardentibus precibus. Nec ullum præstantius est aduersus huius generis scandala remedium, quàm opponere perpetuam consuetudinem Dei, qui in hoc mundo ideò sinit Ecclesiam suam obrui uarijs calamitatibus, ut olim glorificetur cum filio suo dilecto Domino nostro Iesu Christo.

Diabolicum scandalum est, cùm homines præposterè captant, quæ ad peccandi licentiam obtendunt, ut Cham qui absq; dubio ita proteruè insultauit patri, ut sibi impunè peccandi licentiam acquireret. Tales hodiè uidemus permultos, qui uicia sanctorum patrum plusquam studiosè conquirunt, ut incestum Loth, ebrietatem Nohæ, concubinatum Abrahæ, adulterium & homicidium Dauid, periurium Petri, durius iugum quòd imposuit Ægyptijs Ioseph, rapinam Zachæi, ut sine pudore ad omnem nequitiam se prostituant: imò ex hominum uicijs quærunt, quomodo se obdurent ad Dei contemtum. Quare non immeritò hoc genus scandali Diabolicum uocatum est, ut quod calumnijs fulcitur in contumeliam Dei.

DE TERTIO LOCO.

Tertius locus est de persecutione seu cruce Ecclesiæ. De quo loco uide suprà Dominica tertia à Paschate.

DOMINICA PENTE-COSTES, *Euangelium Iohan.14.*

SI quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & manſionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, ſermones meos nō ſeruat: & ſermo quem auditis non eſt meus, ſed eius qui miſit me Patris. Hæc locutus ſum uobis, apud uos manens. Paracletus autem ille, qui eſt Spiritus ſanctus, quem Spiritum mittet Pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & ſuggeret uobis omnia, quæcunqꝫ dixi uobis. Pacem relinquo uobis, pacem

pacem meam do uobis, nõ quomodo mundus dat, ego do uobis. Ne turbetur cor uestrum, neq; formidet. Audistis quòd ego dixi uobis, Vado, & uenio ad uos. Si diligeretis me, gauderetis utiq;, quòd dixerim: Vado ad Patrem, quia Pater maior me est. Et nunc dixi uobis, priusquam fiat, ut cùm factum fuerit credatis. Posthac non multa loquar uobiscum. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Sed ut cognoscat mundus, quòd diligo Patrem. Et sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio: Surgite, eamus hinc.

ENARRATIO TEXTVS.

Hoc festum, quod Pentecosten, id est, quinquagesimam uocamus, est institutum in memoriam confirmati Euangelij die quinquagesimo à resurrectione Christi. Nam eo die Dominus noster mittit de cœlo Spiritum sanctum, qui sedet super Apostolos uisibiliter instar flammæ ignis, qui non solùm Apostolos in omnem ueritatem, iuxta promißionem Christi deducit: uerùm etiam toti mundo confirmat Iesum in cœlo esse, & inde hoc stupendo facto suam confirmat doctrinam. Sicut enim quinquagesimo die post Pascha Iudaicum, quod primum comederunt in Ægypto, lata est Lex: & eius doctrina magnis miraculis confirmata est, quemadmodum scribitur Exod. 19. Ita post uerum Pascha, id est, post occisum agnum Dei, qui est Iesus Chri-

Christus, uoluit Deus Euangelium filij sui confirmare hoc mirando facto, id est, uisibili donatione Spiritus sancti, quemadmodum in uespertina concione fusius audiemus.

Iam Euangelium dulcißimum accedamus, quod est etiam pars illius longæ concionis, quàm habuit Dominus ad discipulos pridiè quàm pateretur. Summa autem textus, quem audiuistis, est, quòd Christus tradat ueram notam fidei & dilectionis Dei, & eiusdem fidei & dilectionis fructus, nimirum ut discipuli sint pacatis conscientijs per Spiritum sanctum, quem promittit Patrem missurum in suo nomine. Monet etiam Christus de sua contra Satanam uictoria, ut uel ex hac uictoria cognoscat Mundus quàm carus sit Patri. Pertinent autem hæc omnia ad confirmandos discipulos, ne scandalo crucis à confeßione deficiant. Loci quatuor.

I. Vera nota fidei & dilectionis Dei.
II. Fructus & usus seruati uerbi Dei.
III. Promißio Christi de Spiritu sancto Paracleto.
IIII. De pace quam suis promittit Christus.

DE PRIMO.

Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. Hæc uerba diligenter obseruemus. Veram enim notam fidei & dilectionis Dei ostendunt. Qui diligit Christum, libenter ipsum audit: libenter seruat, quod audit: libenter facit quod seruat.

Hæc enim natura coniuncta sunt. Videmus inter homines hunc morem esse, quòd non sine tædio eos audiant, erga quos non optimè sunt affecti: Contrà nihil magis expeti, quàm ut magis audiant cum summa animi obseruantia eos, quos intimè amant, præsertim cùm sciant sapienter & prudenter, multa salutaria & utilia ab illis dici.

Sed quis est sermo Christi? Primùm agere pœnitētiam. Ita. n. et eius præco Iohannes Baptista, et ipse suam concionem est orsus. Hîc eius affectus erga nos indicatur: Nam sine pœnitentia impoßibile est saluari. Vnde dicit: Nisi pœnitentiam egeritis, omnes peribitis. Secundò, credere Euangelio, hoc est, statuere Christum sibi talem esse, qualis nobis per Euangelium annunciatur, id est, saluator, iustificator & redemptor. Huius fidei finis est salus animarum, 1. Pet. 1. & apud Iohannem: Qui credit in Filium, habet uitam æternam. Tertiò, ex hac fide fructum producere. PRIMVM, pietatem erga Deum seu cultum Dei. SECVNDVM, innocentiam uitæ, & sanctificationem animi et corporis. TERTIVM, dilectionem proximi manantem ex uera fide & sincero corde, & bona conscientia. QVARTVM, opus uocationis facere in timore, in gloriam Dei & utilitatem proximi. Has omnes uirtutes patientia uera ornat, quæ est quædam erga Deum sub cruce obedientia. Qui meus uult esse discipulus, inquit Dominus, tollat crucem suam & sequatur me.

Quid?

Quid? Cùm tàm multa requiris, An non sola fide iustificamur & saluamur? Verum quidem est: Sed discernendum est inter salutis causas, & obedientiam quam requirit à suis Deus. Sola fide iustificamur: sed iustificati noui facti sumus homines, nempe filij Dei, qui iam exemplo Patris nouam & beatam uitam degere debemus.

Verùm hîc quoq; tenendum est, quòd ut duplex nota est filiorum Dei: ita etiam duplex est nota filiorum Satanæ. Nota enim filiorum Dei, alia est interna, alia externa. Interna est pœnitentia, fides, pietas, bona conscientia. Externa est auditus uerbi, & honesta conuersatio inter homines. Nam ut Christus hîc indicat amorem sui uerbi et auditum, notam esse suorum discipulorum: Ita Petrus honestam conuersationem requirit inter homines, unde Deus glorificari, & Ecclesia ædificari poßit: At nota filiorum Satanæ interna est, esse sine pœnitentia, sine fide, sine pietate, mala conscientia, imperium malorum affectuum, externus contemtus uerbi et improba uita. Has notas obseruate, et unusquisq; seipsum examinet, utrum sit inter filios Dei censendus, an inter filios Satanæ. Si inter filios Satanæ se senserit esse, reuocet quàm primùm gradum, ne citius opinione præcipitetur in iudicium. Si inter filios Dei se intellexerit esse, agat gratias Deo, petat incrementa fidei, dilectionis & aliarum uirtutum, petat se confirmari Spiritu sancto, ne Satanæ technis à pio sanctoq; cursu abducatur.

DE

DE SECVNDO.

Et Pater meus diliget eum: & ad eũ ueniemus, & apud eum mansionem faciemus. Hîc recitantur dulcißimi fructus seruati uerbi Christi.

PRIMVS est, quòd Pater diligit seruantes uerbum Christi. Habet enim eos caros in dilecto, Ephe.1. Hoc quantum sit bonum ex eo intelligi potest, quòd qui in Christum non credunt, manent sub ira Dei, iuxta illud: Qui non credit in Filium, manet ira Dei super eum. Vbi ira Dei est, ibi peccatum, mors, damnatio, infernus, diaboli tyrannis, breuiter, omne malum. Contrà, ubi amor Dei, ibi uicti hostes sunt, ibi salus, ibi gaudium, ibi uita æterna. Cogitemus ergo de hoc primo fructu seruati uerbi Christi, ut eius cogitatione magis accendamur ad amorem uerbi.

SECVNDVS fructus est: & ad eum, inquit, ueniemus. Quo aduentu nullus honor maior esse poterit. Si Deus Pater, Filius et S. sanctus ueniunt ad eum, qui seruat sermonem Christi, profectò sequitur, quòd antea non uenerint ad ipsum: sed fuerit sub Diaboli potestate, et in regno tenebrarum, ubi mors & damnatio regnant. Magna amicitia est, si Rex uenit ad subditum, magnus honor est à maiori uisitari: sed huic honori nullus alius conferri potest, quòd Deus Pater, Deus Filius, & Deus Spiritus sanctus ueniunt ad hominem diligentem Christum, & seruantem sermonem eius.

TERTIVS fructus est, quòd non solùm Tri-

nitas ueniat ad hominem seruantem sermonē Christi: uerumetiam faciat mansionem apud eum, & in eo maneat. Significat Christus hac dulcißima promißione, audientes uerbum Christi et illud seruantes esse templa Trinitatis, in quibus habitat Pater, Filius & Spiritus sanctus. Tametsi autem tota Ecclesia, unum Dei templum dicitur: tamen singuli Christiani, singula Spiritus S. templa sunt. Ecce quàm magnifica est hæc promißio. Si quis promitteret misero homini magnum auri thesaurum, meritò sanè gauderet & exultaret, quòd è paupere et misero, diues & felix esset factus. Verùm hìc longè maximus thesaurus promittitur, nempe inhabitatio Trinitatis in nobis, quæ omnibus thesauris in infinitum præstantior est.

Sed quid facit Pater inhabitans in homine? quid Filius? quid S. sanctus? Pater homines in quibus habitat sua politia, protegit & tuetur aduersus furores satanæ, cùm in omnes incredulos plenum imperium exerceat Satan. Filius eosdem sua sapientia & luce docet & illuminat, contra omnes nebulas omnium tenebrarum. Spiritus sanctus eosdem sua sanctitate sanctificat, consecrat & ungit in Prophetas, reges, sacerdotes et sanctos Domini. In prophetas quidem, quia ea uidemus oculis fidei nostræ, quæ nullus corporalis oculus intueri potest: ea audimus aurib. fidei, quæ nulla auris corporalis percipere potest. De hoc Prophetico munere concionatur Iohel, quemamodum Lucas etiam meminit

Act.

Act.2. In reges, cum quia Dei filij effecti sumus per uictoriam Christi, tum quia uirtute Christi dominamur morti & inferno, Luc.22. dispono uobis regnum, quemadmodum pater disposuit mihi. In Sacerdotes, quia cùm credimus in Christum habemus ius offerendi Deo sacrificium laudis: habemus libertatem inuocandi Deum, per Christum unicum Mediatorem, et summum sacerdotem: habemus autoritatem docendi uerbũ Dei, sed quilibet pro suæ uocationis ratione, In sanctos uerò, quia per fidem in Christum, nõ aliter reputamur puri, quàm si Legẽ perfectè impleuissemus. Vide quàm multiplices fructus adfert secum obseruatio & amor uerbi Christi: nulla maior dignitas, nulla gloria, nullum decus magis eximium esse potest. Sed quid hinc discemus? ut dignè uiuamus tanto honore, ne nostra impuritate Deum expellamus è cordibus: sed potius ipsum perpetuis laudibus celebremus in uera pietate & sanctificatione. Quòd huius nos monere tanta dignitas debeat, docet Petrus 1. Petri 2. ubi ita ait: Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus quem sibi DEVS ut proprium uendicat, ut prædicetis uirtutes illius, qui è tenebris uos uocauit in admirabilem suam lucem. Qui quondam eratis non populus, nunc estis populus Dei: qui quondam non consecuti misericordiam, nunc estis misericordiam consecuti. Hinc infert Apostolus: Abstinete ergo à carnis cupiditatibus, quæ militant aduersus animam, &

conuerſationem ueſtram habete honeſtam inter gentes. Quot igitur beneficia Dei erga nos audimus, tot erunt nobis ſtimuli ad piè ſanctéq; uiuendum. Quare cùm Chriſtus hic tanta promittit, & cùm diuina Trinitas in credentibus habitet, demus operam, ut ſimus mundi & puri, quemadmodum decet templa Dei eſſe: ſimus ſpirituales reges, ut dominemur peccato, & non amplius ſeruiamus ei in concupiſcentijs noſtris: ſimus ſacerdotes, qui Deo uiuas hoſtias offeramus, eumq; ex fide Chriſti inuocemus: ſimus ſancti & ſegregati à prophanis mundi turbis, ne in priſtinas ſordes rurſus incidamus.

DE TERTIO LOCO.

Paracletus autem Spiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille docebit uos omnia &c. *Hæc eſt Chriſti promißio, qua pollicetur ſuis Spiritum ſanctum. Antea audiuimus, quæ ſit Chriſtianorum dignitas: nunc quid cum hac dignitate coniunctum ſit audiamus. Et quia hæc pro illorum dignitate explicare non poſſumus, uolumus infantum more de ſingulis, quæ hic dicuntur in hac magnifica promißione, balbutire. Continent igitur hæc pauca uerba ſeptem de Spiritu ſancto puncta, quæ breuiter recitabo, & ad noſtrum uſum accommodabo. Hæc enim puncta cauſas mißi & dati Spiritus ſancti continent.*

PRIMVM *dicitur Paracletus: hac de appellatione, etſi nonnihil dixi die abhinc octauo,*

tamen

tamen ea hodie repetere fortè non erit inutile.

Dicitur itaq; Paracletus, hoc est, aduocatus, ut adsit afflictis, illos doceat, illos consoletur, illorum causam tanquam suam in se recipiat, ac tandem nos impellat, ut clamemus ac ex corde dicamus: Abba Pater, Miserere nostri propter filium tuum, quem nobis saluatorem dedisti. Atq; hæc est prima causa dati Spiritus sancti.

SECVNDA est, ut nos uiuificet, atq; ideò dicitur Spiritus. Est autem duplex uita: una naturalis, qua omnia animantia uiuunt: Hæc durat ad breue tempus, nam morte tandem absorbetur. Alia uita Dei est, à qua dicit Paulus alienatos esse eos, qui non cognouerunt Christum. Huius uitæ autor est spiritus ille Christi, quem suis promisit discipulis. Hæc non est momentanea: sed perpetua, ut quæ Dei æterni propria est. Hanc uiuunt omnes, qui in filium Dei credunt, Gal. 2.

TERTIA causa mißi & dati Spiritus sancti est, ut sanctificet, à quo effectu sanctus dicitur: sanctificat autem dum in nobis fidem operatur, dum nos regenerat, dum nostram mentem, affectus & uoluntatem reformat: breuiter, dum efficit, ut simus nouæ creaturæ, iuxta Dei uoluntatem uiuentes.

QVARTA causa mißi & donati nobis Spiritus sancti, est, ut inter nos quandam confirmet caritatem: ideò à Patre ad filios mitti dicitur. Vt enim Pater intima storga & caritate complecti-

tur suos filios: ita nihil magis expetit, quàm ut filij, Patris unigeniti imitantes, fraternam inter se colant caritatem. Hoc facere decet eos, qui Deum communem Patrem agnoscunt: Qui uerò id facere recusant, illi uel filij nunquam fuerunt, uel turpiter à Patris ingenio degenerauerunt.

QVINTA causa mißi Spiritus sancti est, ut ab illo discamus qualiter Pater noster cœlestis erga nos affectus sit. Ideò dicit Dominus: Et docebit uos omnia. Quid? an aliud docebit, quàm quod Prophetæ & Moses docuerunt? An aliud quàm quod in scriptura nobis commendatur? Nullo pacto. Eadem enim docebit. An non sufficit scriptura? Sufficit quidem, quantum ad doctrinam attinet, non quantum ad nostrum captum: Nam etiamsi millies audiamus uerbum: tamen inefficax est, nisi ille intus doceat. Vnctio enim, ut inquit Apostolus, docet omnia.

SEXTO causa mißi & donati Spiritus sancti indicatur hoc dicto, In nomine meo, quo dicto significatur ultimus finis donati Spiritus sancti, qui est, ut in Christum credentes saluentur. Nam cùm Christus salus nostra sit, & Spiritus sanctus eius nomine mittatur, non est dubium, quin nostræ salutis causa mittatur.

SEPTIMA causa est, ut Christi sermonem in nobis confirmet. Ille uos, inquit, docebit omnia: ille surggeret uobis quæcunque dixi. Hæc de Spiritu sancto in Euangelio nostro, quod hodiè

in

in Ecclesia legitur, breuiter significantur, plura in symbolo adhuc breuius notantur: quæ sunt, quòd sit uerus Deus, & quòd tertia persona in diuinitate, quòd uiuificet & sanctificet, & quòd in illum uiua fiducia, ut in Patrem & Filium, recumbere debeamus. Verùm de his plura aliâs, & quædam nuper audiuimus.

DE QVARTO.

Pacem meam relinquo uobis, pacem meam do uobis, non quomodo mundus dat, ego do uobis. Hæc promißio Christi etiam est magnifica, & maior sanè quàm mundus intelligit. An non dicit Christus, sicuti nuper audiuimus, in mundo pressuram habebitis, et uos eijcient de synagogis suis? Sic est. Ideò Christus distinguit inter duplicem pacem: pacem mundi, & pacem suam. Pax mundi qualis sit, nemo non intelligit: At pax Christi qualis sit, soli filij Dei intelligunt. Nam ea est de qua Euangelium sonat, de qua prima Dominica à Paschate copiosè dixi. Verùm ut breuiter ea repetam: Pax CHRISTI est reconciliatio nostri cum Deo, remißio peccatorum, donatio Spiritus sancti, ac uita æterna, iuxta orationem Ecclesiæ: Deus, qui corda fidelium Sancti Spiritus illustratione docuisti, da nobis, quam mundus dare non potest, pacem, et ut corda nostra sint tranquilla. Hanc pacem donet nobis filius Dei, cui cum Patre & Spiritu sancto sit honor & gloria in secula, Amen.

FERIA SECVNDA PENTECOSTES, Iohan. 3.

SIc Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Non enim misit Deus filium suum in mundum, ut condemnet mundum, sed ut seruetur mundus per eum. Qui credit in eum non condemnatur: Qui uerò non credit, iam condemnatus est, quia non credit in nomen unigeniti filij Dei, Hæc est autem condemnatio, quòd lux uenit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. Erant enim

enim opera eorum mala. Omnis enim qui mala agit, odit lucem, nec uenit ad lucem, ne arguantur opera ipsius. Qui autem operatur ueritatem, uenit ad lucem, ut conspicua fiant facta ipsius, quòd per Deum sint facta.

ENARRATIO TEXTVS.

Heri audiuimus, confirmatum esse Euangelium Iesu Christi per stupendum miraculum, uidelicet, quòd miserit Christus de cœlo Spiritum sanctum uisibili forma, quem non solùm senserunt Apostoli, uerumetiam uiderunt omnes, qui eo die adfuerunt Hierosolymis: quemadmodum narrat Lucas Acto.2. Hodie Ecclesia proponit Euangelium, in quo Christus proponit summam eius doctrinæ, ad quam confirmandam, datus erat Spiritus sanctus in die Pentecostes. Colloquitur autem Christus cum Nicodemo, qui fuit ex Pharisæis, et princeps Iudæorum, quemadmodum audiemus latius Dominica Trinitatis. Huic proponit Christus in textu, quem legi, salutis & damnationis causas, monstratq; unde sit et salutis origo, & unde damnatio ueniat. Dicit Christum ideò datum esse, ut credentes per ipsum saluentur: reliquos testatur hærere in sua damnatione: quemadmodum clarè uidebimus in textus enarratione. Loci:

I. *Commendatio dilectionis Dei et misericordiæ erga homines.*

II. *Instrumentum, quo hominibus applicantur beneficia Christi, signatur.*

III. Consolatio piorum contra tentationem peccati & iudicij.

IIII. Discrimen inter credentes et nō credentes.

DE PRIMO.

Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret. His paucis uerbis commendatur nobis Dei dilectio & misericordia: idq; non nudis uerbis: sed facto omnium maximo. Non est enim uera dilectio, quæ uel in corde tantùm latet, uel in lingua sedet: sed quæ ex intimo cordis affectu proficiscens, uoce & facto se declarat. Quomodo ergo hîc diligit Deus? Diligit adeo, ut etiam Filium suum pro mundo redimendo dederit precium redemtionis, ut sua morte, morti & damnationi addictos redimeret. De hac Dei dilectione loquitur Paulus Rom. 5. Commendat nobis suam caritatem Deus, quòd cùm adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus sit. Et Rom. 8. Si Deus pro nobis, quis contra nos? qui etiam proprio Filio non pepercit: sed pro nobis omnibus tradidit eum. Quotidiè maxima argumenta caritatis Dei erga homines contemplamur in tota uita & rerum gubernatione. Verùm illa caritas, quæ ita in rebus huius uitæ relucet, uix est tenuis umbra illius summæ dilectionis, qua nos in filio (quem dedit in amarißimam mortem pro nobis) complectitur. Hæc Dei dilectio habet summam misericordiam coniunctam, de qua in multis locis Moses, Prophetæ, et Psalmi concionantur, unde pauca testimonia desu-

desumam, ad nos confirmandos de uoluntate Dei erga nos. Moses Exod. 34. ita ait: Dominator Domine Deus misericors, & clemens, & multæ miserationis, & uerax, qui custodis misericordiam in millia, qui aufers iniquitatem & scelera atq; peccata. Deut. 5. Ego sum Dominus Deus tuus, & faciens misericordiam in multa millia diligentib. me, et custodientibus præcepta mea. Esa. 16. Et præparabitur in misericordia solium. Ionæ 4. Scio enim quia tu Deus clemens & misericors, patiens & multæ miserationis, & ignoscens super maliciam. Dauid Psal. 32. Misericordia Domini plena est terra. Et Psal. 102. Secundum altitudinem cœli à terra, corroborauit misericordiam suam super timentes se. Item Psal. 103. Misericordia Domini à seculo usq; ad seculum super timentes eum, & iusticia eius super filios filiorum. Item in eodem Psalmo: Pius & clemens Dominus, lentus ira, & magnus misericordia, non secundũ iniquitates nostras agit nobiscum, neq; secundum iniquitates nostras retribuit nobis: sed secundum altitudinem cœli à terra præualuit misericordia eius super timentes eum. Sicut miseretur pater filiorum: ita miseretur DOMINVS timentibus eum. Huiusmodi sunt multa scripturæ testimonia, quæ nobis dilectionem & misericordiam Dei inenarrabilem commendant, & eius dilectionis & misericordiæ amplitudinem, effectum & applicationem monstrant. Amplitudo enim misericordiæ Dei in his cernitur,

tur, quòd se in millia extẽdat, quòd impleat terram, quòd excedat cœlum & terram, quòd sit ueluti Pater misertus filiorum. Effectus enim seu fructus cernitur in eo, quòd tollat peccatum, quòd iustificet peccatores, quòd à pœna debita absoluat. Hæc misericordia in filio fundata est, quia sua uictima iusticiæ Dei satisfecit, & sua obedientia erga legem Dei iusticiam nobis comparauit. Applicatio huius misericordiæ fit diligentib. Deum, timentib. ipsum, et custodientib. præcepta eius, hoc est, credentibus in Christum, qui ex fide nouam obedientiam præstant. Sed de hac re plura in secundo loco dicenda sunt: Nos hîc uerba textus altius perpendamus. Ita, inquit, Deus dilexit mundum. Quis diligit? Deus, Quem diligit? Mundum. Hîc siste gradum, & de hac uoce cogita. Diligit mundum: ergo salutaris ipsius dilecto non ad solos Iudæos pertinet: sunt. n. pars mundi. Diligit mundum: ergo nõ paucos quosdam de mundo, ut sanctos & probos, qui in mundo sunt: imò Christus ideò uenit in mundum, ut peccatores saluos faceret. Quid ergo per mundum significat? Omnes homines qui sunt in mundo. Ecce, inquit Iohannes, agnus Dei q tollit peccata mundi. Item, Deus uult omnes homines saluos fieri. Quotiescunq; ergo audimus Deum mundum diligere, cogitemus nos partem mundi eius esse, quem diligit. Quî fit quòd diligat cùm simus peccatores? Deus duo in nobis inuenit. Vnum quod ipse fecit: Alterum quod à nobis profectum est. Quòd simus homines

hominces constantes animo & corpore, ab ipso est: hanc suam creaturam diligit Deus. Quòd autem simus peccatores, non ab ipso habemus: sed à nobis ipsis profectum est: hoc odit Deus, & pro hoc expiando dedit Filium, & uult ut illi, qui uolunt misericordiæ ipsius esse participes, hoc in se mortificent perpetua pœnitentia. Sed quomodo Deus mundum diligit? ut dederit filium pro eo, nempe ut ipse mundi peccatum in se reciperet, & pro eo moreretur in cruce. Magna sanè dilectio, qua nulla maior esse potest. Verùm hìc ratio offenditur, quæ Dei consilium non intelligit, ac ita obijcit. An non Deus est omnipotens? Est sanè. Nonne omnia quæ uult potest? potest profectò. An nõ ergo fuisset melius, si alio modo suam erga homines dilectionem ostendisset? Respondet Augustinus. Si fecisset aliter neq; hoc placuisset. Placuit, inquit Paulus, per stultam prædicationem saluos facere credentes. Quare nos seposito rationis iudicio, dicamus cùm Dauide: Lucerna pedibus meis uerbum tuum. Deinde hoc sciendum est, quòd Deus non solùm sit omnipotens: uerumetiam iustißimus, maximè misericors et sapientißimus. Lapsum erat genus humanum in peccatum. Quid hìc requirebat iusticia? Certè ut secundum peccati magnitudimem puniretur genus humanum. Vt peccatum fuit infinitum (nam eo infinitum bonum offensum erat) ita requirebat Dei iusticia, ut uel infinitas pœnas lueret genus humanum, uel fieret insta pro pœna compensatio. Hanc

compen-

compensationem nemo potuit præstare, nisi Deus. Verùm quia Deus non debuit pœnam, assumsit humanam naturam filius Dei, & in ea satisfecit pro peccatis mundi. Atq; ita Deus se non solum omnipotentem, uerumetiam iustißimum, maximè misericordem et sapientißimum declarauit. Solus enim ille inuenit uiam, quam ratio inuenire non potuit. Dedit filium, qui diuina potentia superauit peccatum, mortem, Diabolum & infernum, qui sua misericordia nos recepit, qui sua iusticia Dei iusticiæ satisfecit, qui sua sapientia uiam salutis inuenit.

DE SECVNDO.

Vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat fidem æternam. Hîc instrumentum proponitur, quo nobis beneficia Mediatoris Christi applicantur. Verùm quia hæc uerba sunt filij Dei, & præcipuus flos seu clenodium totius sacræ scripturæ, uolo ea singulatim perpendere, et quid doctrinæ ex singulis uocibus sit hauriendum ostendam.

PRIMVM inquit: Omnis, Hæc uox, omnis medetur duabus grauißimis tentationibus, quarum una est de particularitate: altera de indignitate propter multitudinem peccatorum. Multi sunt, qui fatentur quidem Deum propicium esse multis propter Christum: sed dubitant, an ad se quoque pertineat tantum bonum. Hæc grauis est tentatio, cui medetur filius Dei hac una uoce omnis. Nam si ad omnes se non extenderet beneficium Christi, nequa-

nequaquam dixisset omnis: sed multi, aut quidam. Demus ergo Christo laudem ueritatis, & firmiter unusquisq; statuat, Christi beneficia ad se quoque pertinere. Deinde alia tentatio oritur ex cogitatione magnitudinis peccatorum, quam augent ærumnæ præsentis uitæ. Huic quoq; medetur Christus hac uoce, omnis. Non enim dicit omnis iustus, uel minora peccata committens, sed omnis, scilicet qui in hoc uasto mundo inuenitur. Hoc confirmat etiam precium redemtionis. Sanguis Christi, inquit Iohannes, emundat nos ab omni iniquitate, id est, ab omni eo, quod à nobis iniquè perpetratum est contra legem Dei. Nemo ergo desperet propter magnitudinem morbi: Medicus Christus sapiens est, & efficax remedium contra omnes morbos habet, suam mortem & obedientiam.

DEINDE sequitur secunda uox, Qui credit: qua uoce distinguitur genus humanum in duo genera hominum, quorum alij credunt, alij non credunt. Credunt, qui statuunt Christum sibi propicium esse, iuxta promißionem: Non credunt, qui condemnant Euangelium, qui nolunt Christo fidem adhibere, hi sua culpa non credunt. Beneficium quidem se ad omnes extendit, & omnibus offertur iuxta mandatum Christi: sed tantùm à credentibus accipitur, iuxta mandatum & promißionem Christi: Euntes in mundum uniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ, qui crediderit saluus erit. Ecce omnibus offertur beneficium,

cium: sed soli credentes illud apprehendunt: reliqui uerò sua culpa pereũt. Tametsi.n. Deus sua misericordia uult omnes saluos fieri: tamen uult iusto suo iudicio perire incredulos, quos saluari uoluisset, si salutem fide amplecti non recusassent.

TERTIA uox est, In eum, Is enim saluatur, qui in eum, id est, in Dei filium, uerum hominem et saluatorem mundi Iesum Christum credit. Quid est in eum Credere? est desperare de teipso, & omnia bona sperare ab ipso.

QVARTA uox sequitur, non pereat. Hac uoce duo indicantur. Primùm, q̃ omnes nõ credentes in Christum damnationis sententiæ subiaceant. Alterum, quòd solius Christi merito homines sola fide ab hac damnationis sententia absoluantur. Est ergo hoc maximum beneficium Euangelij, liberari à commerito exitio & æterna damnatione.

QVINTA uox, sed habeat uitam æternam. Hoc est summum Euangelij beneficium, Mors æterna debetur nobis ex nostro merito: uita æterna debetur nobis ex Christi merito: modò in eum firma fiducia usq; ad finem recumbamus. Ex his iam firmum discrimen colligendum inter Legem et Euangelium: inter opera et fidem. Lex promittit uitam æternam: sed facientibus legem. Verùm quia nemo legi satis facere potest, sequitur neminem per legem uitam æternam consequi. Euangelium promittit uitam æternam gratis omnibus qui in Christum credunt, quia Christus pro omnibus

bus ijs legis iuſticiæ ſatisfecit. Fides igitur accipit gratuitum beneficium, quod lex adfert cum condi tione impletæ legis: Verùm nacti hoc beneficium fide, debemus opera facere, non ut illis mereamur cœlum & uitam æternam: ſed ut filij Dei, ipſi ueram obedientiam, & noſtram fidem ex ſuis operibus declaremus in omni pietate & honeſtate.

DE TERTIO.

Non enim miſit Filium ſuum Deus in mundum, ut condemnet mundum: ſed ut ſaluetur mundus per ipſum. Qui credit in eum, non condemnabitur: Qui autem non credit, iam iudicatus eſt, quia non credit in nomen unigeniti filij Dei. *Hæc uerba tertium locum continent, nempe conſolationem & terrorem. Illa conſolatur credentes, agnoſcentes ſua peccata: hoc terret contumaces qui in Chriſtũ nolunt credere. Cùm aũt dominus facilè uideret, quæ eſſet hominum infirmitas, & maximè eorum, qui uerè ſententiam legis cogitant. Illi.n. dum audiunt mortis ſententiæ ſubiacere omnes, qui legi plenam obedientiam non præſtant, non poſſunt non paueſcere ad legis minas: hos igitur conſolatur Chriſtus & ait:* Non miſit Deus filium ſuum, ut condemnet mundum, ſed ut ſaluetur mundus per ipſum. *Loquitur de primo ſuo in mundum Aduentu, qui fuit ad ſaluandum peccatores agentes pœnitentiam. Hac enim dulci inuitatione uſus eſt: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, &*

ego reficiam uos. Item, Non ueni uocare iustos: sed peccatores ad pœnitentiam. Quotquot ergo uoci Christi obtemperant et pœnitentiam agunt, liberi sunt à iudicio condemnationis. Ita enim ait ueritas, qui credit in eum, non iudicatur, scilicet iudicio condemnationis. Hæc promißio consolabitur nos aduersus leges & conscientiæ sententiam. Is enim qui uenturus est iudex uiuorum & mortuorum, dicit clara uoce: qui credit in eum non iudicatur. Huius promißionis fiducia aduersus minas legis, terrores mortis, flãmas inferni, tyrannidem Diaboli, in hora mortis erit nobis necessaria: non enim fieri potest, ut ipsa æterna ueritas mentiatur. Hactenus de consolatione credentium: De terrore eorum, qui nolunt Euangelio credere, sequitur. Qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomen unigeniti filij Dei. Quid? An non ergo aliud futurum est iudicium? Imò ad iudicandum ueniet filius hominis suo tempore, quemadmodum promisit. Quid ergo est quod dicit, Iam iudicatus, id est, condemnatus est? Hoc dicto ostendit, qualesnam sint omnes filij Adam sine fide, id est, sine Christo Mediatore, uidelicet quòd sint iudicati, id est, condemnati, scilicet quantum ad causam attinet & materiam. Causa enim & materia damnationis in ipsis est, quæ est transgreßio Legis diuinæ, & contumax rebellio aduersus Deum. Prætereà legis sententia, olim à Deo creato primo homine proposita, & deinde repeti=

repetita in monte Sina est, quòd maledictus sit omnis, qui non obedierit Deo iuxta ipsius mandatum. Ad hanc maledictionem obligati sunt omnes, qui non credunt in filium Dei, qui solus eorum maledictionem in se recepit, qui in se crediderint. Hoc ita esse significant quæ sequuntur: Hoc est autem iudicium, quòd lux uenit in mundum, & dilexerũt homines magis tenebras quàm lucem. Hoc est, ideò homines condemnabuntur, quia lucem filij Dei fide non receperunt: sed potius in sua ignorantia permanere uoluerunt, idq; ideò, quia eorum opera erant mala.

DE QVARTO.

Omnis enim qui malè agit odit lucem, & non uenit ad lucem, ut non arguantur opera eius. Fures cùm furari uolunt tenebras amant: Ita homines qui nondum ad benè agendum sunt nati per fidem Christi, toto impetu ad malè agendum feruntur, ideò lucem Euangelij oderunt: cùm contrà, qui sincerè agit, benè sibi conscius, uenit ad lucem, id est, sua opera manifestè facit, non ueretur hominum conspectum. Id est, qui uenit ad Christi lucem, et eius spiritu benefacere didicit, is non manet diutius in ignorantiæ tenebris, sed ut lucis filius ambulare conatur. Hinc ergo discamus, primùm differentiam inter credentes & non credentes. Discrimen enim ab operibus petendum est, sicuti Dominus in alio loco ait: Bona arbor, bonum fructum facit: Mala uerò malum

producit fructum. Deinde etiam discamus, quòd lux Euangelij non ferat, ut ueteribus tenebris inuoluamur. Huc tot Cristi adhortationes & Apostolorum. Apud Matthæum ait Dominus: Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut glorificent Patrem cœlestem. Et Paulus ait: Lucis filij estis, tanquam in luce ambulate. Ad eundem modum & Petrus: Ad quem accedentes lapidem uiuum, ab hominibus uerò reprobatum, à Deo quidem electum, & honorificatum, & ipsi tanquam lapides uiui superædificamini, domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias acceptas Deo per Iesum Christum: nemo igitur cogitet per Euangelium datam esse licentiam peccandi. Euangelium à peccato liberat, quare non uult ut liberati amplius peccati iugo se submittant. Si, inquit Saluator, filius uos liberauerit, uerè liberi eritis: Qui facit peccatum, seruus est peccati. Cùm igitur liberi simus per Iesum Christum, libertate nostra ita utamur, ut simus serui non peccati: sed Dei per Christum Iesum Dominum nostrum, cui honor in secula, Amen.

FERIA TERTIA PENTECOSTES, Iohan. 10.

AMen amen dico uobis, qui non intrat per ostium in stabulum ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Qui autem intrat per ostiũ, pastor est ouium. Huic ostia-

oſtiarius aperit, & oues uocem eius audiunt. Et proprias oues uocat nominatim, & educit eas: Et cùm proprias oues emiſerit, ante eas uadit, & oues illum ſequuntur, quia nouerunt uocem eius. Alienum autem non ſequentur, ſed effugient ab eo, quia non nouerunt uocem alienorum. Hoc prouerbium dixit eis Ieſus: Illi autem non cognouerunt quæ eſſent, quæ loqueretur eis. Dixit ergo eis iterum Ieſum: Amen amen dico uobis, ego ſum oſtium ouium. Omnes quotquot ante me uenerunt, fures ſunt & latrones, ſed non audierunt oues eos. Ego ſum oſtium, per me

si quis introierit, seruabitur, et ingredietur, et egredietur, & pascua inueniet. Fur non uenit, nisi ut furetur, & mactet ac perdat. Ego uerò ut uitam habeant, & abundantius habeant.

ENARRATIO TEXTVS.

Heri audiuimus de uita æterna, quam consequimur fide Christi: hodie nobis monstratur uerum ostium & ostiarius, ne quis à uera uitæ æternæ ianua aberret, & quærat uiam aliam, aut ostium per quod ad uitam peruenire non potest. Vt autem hũc Euangelij textum melius intelligamus, obseruanda est eius occasio & scopus, unde summa sententiæ colligetur. Occasio fuit: Christus sanauit hominem cœcum, qui cœcus à natiuitate fuerat: quo facto suam declarauit diuinitatem, & se Mesiam olim promissum ostendit. Verùm Pharisæi & scribæ, qui tùm habebantur pastores populi Dei offendebantur, ut qui Christo honorem Messiæ & pastoris ueri promißi inuidebant: contra quorum impietatem se tuetur, & uerum pastorem esse defendit. Scopus ergo est, ut monstret uerum ouile, id est, ueram Ecclesiam definiat, cuius ipse solus sit uerus pastor. Habemus occasionem & scopum huius concionis: Summa autem est, quòd & confutat Scribas, qui se pro ueris pastoribus uenditârunt, et se asserit uerum pastorem esse, in cuius ouili sunt quotquot audiunt ipsius uocem, & se sequuntur, et ab alienis, id est, à falsis pastoribus discedunt.

Loci duo:

I, De falsis pastoribus.

II. De uero pastore & ouili uero.

DE PRIMO.

Amen amen dico uobis, qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. *Hæc descriptio est falsi Prophetæ, & unius proposito exemplo, omnes falsos Prophetas intelligit. Falsus Propheta est qui non intrat per ostium. Quid est non ingredi per ostium? est aliam salutis uiam proponere, quàm solum Christum. Quicunq; igitur à Christo aberrat, ab ostio oberrat, et est falsus pastor. Arius negauit Christi diuinitatem, aberrauit ergo ab ostio: Est enim Christus uerus Deus. Eontinus Christi humanitatem negauit, aberrauit igitur ab ostio: est enim Christus homo uerus. Sabellius posuit in Christo duas personas, aberrauit igitur ab ostio: est enim Iesus Deus & homo unus Dominus & unus Christus. Papistæ dicunt, quòd non solo Christi merito saluemur, errant igitur ab ostio: Christus enim solus mundi saluator est. Pharisæi & Papistæ obtrudunt nobis humanas traditiones loco Euangelij, quare ab ostio aberrant, & intrant in ouile, id est, in Ecclesiam per aliam doctrinam, quàm Mosis, Prophetarum, Psalmorum & Apostolorum: hoc enim est ascendere aliunde. Obseruemus igitur hinc ueram notam falsorum Prophetarum, quæ est aliunde, quam per uerum Christi*

Euangelium, & per Christum ipsum ascendere in ouile, & sumere sibi docendi officium. Hi falsi doctores sunt fures & latrones. Latrones dupliciter sunt: Primùm, quia sentiebant suam doctrinam satis esse ad salutem, & eam esse quæ sola pasceret, cùm tamen non sit intellectus uerbi nisi aperiente Christo & ueluti recludente ostium. Secundò, quia nouas etiam traditiones comminiscebantur, quas putabant ad salutem conducere: Quemadmodum etiam à Papistis factitatum esse manifestum est, qui hoc opus, hanc missam, hoc rosarium, hanc inuocationem sanctorum, hunc ordinem docuerunt salutem mereri. Fures præterea sunt: quia primùm dolo ueram doctrinam auferunt. 2. Cor. 11. sicut Serpens Euam seduxit astutia. Deinde, quia postquam ueram doctrinam suffurati sunt, obtrudunt impiam doctrinam, qua manus impiorum confortant & contristant cor iusti, Ezechielis 13.

Sed quid est quod postea in textu sequitur: Quotquot ante me uenerunt fures sunt & latrones? Non'ne Moses, Elias, Esaias, Helisæus, Hieremias, Daniel, et multi alij uenerunt ante Christum? si uenerunt ante ipsum, fuerunt fures & latrones, sicuti hîc Dominus clarè pronunciat. Illi uenire dicuntur ante Christum, qui sine Christo ueniunt, qui sine ipsius doctrina & spiritu ueniunt: uerùm sancti Dei Prophetæ uenerunt cum Christi spiritu & doctrina: ergo non ante Christum uenerunt, nec fuerunt fures aut latrones: sed

ueri pastores ouilis Christi. Hinc rectè Augustinus: cum illo ueniunt qui cum uerbo Dei ueniunt. Ego, inquit, sum uia, ueritas & uita. Si ipse est ueritas, cum ipso ueniunt qui ueraces fuerunt. Quotquot ergo ueniunt sine illo sunt fures et latrones, id est, ad furandum & occidendum ueniunt spontè. Fures quidem sunt, quia quod alienum est, suum esse dicunt. Latrones, quia & quod sunt furati occidunt. Videte ergo quantum periculum sit à falsis doctoribus: oues Christi sibi uendicant, ut fures: easdem occidunt, ut latrones. Meritò ergo Christus in Euangelio hortatur omnes, ut caueant sibi à Prophetis falsis, id est, à falsis pastoribus, qui ueritatem Dei non adferunt.

DE SECVNDO.

Qui autem intrat per ostium, pastor est ouium. Hîc de bono pastore agit, et definit bonũ pastorem esse, qui per ostium intrat. Sunt aũt quatuor genera bonorum pastorum. Primùm. n. Deus ipse pastor suarum ouium dicitur, iuxta illud Hier: 22. Ecce ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris, ad quas eieceram eas, et conuertam eas ad rura sua, & crescent, & multiplicabuntur. Item Psal. 23. Dominus pastor meus, nihil mihi deerit, in hoc loco pascuæ me collocauit. Deinde Christus Deus & homo est etiam pastor uerus, sicuti in hoc Euangelio testatur & nuper audiuimus. Ego sum pastor bonus: quod inde probauit, quòd suas oues uita redimeret. Tertium genus pastorum, sunt

pij doctores, de quib. loquitur Dominus apud Hieremiam: Suscitabo inter eos pastores et pascent. Et Christus Petrum pastorem facit cùm ait: Pasce oues meas. Quartum genus pastorum est magistratus ciuilis. Vnde Dauid rex, pastor populi dicitur: et olim reges pastores populorum dicebantur. Verùm de primo & ultimo genere pastorum non loquitur Dominus in hoc Euangelio: sed tantùm de medijs generibus, hoc est, de seipso et alijs pijs doctoribus Ecclesiæ: De quibus nonnihil dicam: sed breuius, quia nuper de hac materia dictum est, Bonus igitur pastor in genere est: Primùm, qui intrat per ostium, id est, qui cum Christo uenit & adfert uerum Euangelium, quemadmodum Prophetæ et Apostoli olim fecerunt, & hodie oẽs quotquot sincerè docent Euangelium. 2. pascit oues, nõ caduco, sed salutari pabulo, scilicet uiuifico uerbi Dei. 3. ostiarius hic aperit, id est, Christus facit, ut uerbum sit efficax & proficiat ouibus ad salutem. Nisi. n. Christus aperit, frustra laboratur, nec oues efficaciter pascũtur. 4. proprias oues uocat nominatim, h. ẽ. nouit suas oues, amat & cura singulari cõplectitur. 5. uadit ante eas. Quomodo? doctrina, uita & cruce. Debet enim bonus pastor esse forma gregis in doctrina, uita & cruce. 6. oues illum sequuntur, scilicet in doctrinæ puritate, in uitæ sanctimonia, & patientia sub cruce. Sed quare oues sequuntur illum? 1. Quia uocem eius agnoscunt. 2. Quia ab alieno fugiunt: nam eius uocem non nouerunt.

uerunt Habemus hîc descriptionem non solùm ueri pastoris. uerumetiam uerarum ouium, quæ in uno sunt ouili summi pastoris Dei. Quid est ouile? Est Ecclesia Catholica. Quæ sunt oues? omnes qui uocem pastoris audiunt, eum sequuntur, & fugiunt ab alienis pastoribus, qui reuera non sunt pastores: sed fures & latrones. Hîc tenendæ sunt differentiæ ueræ Ecclesiæ, & falsæ Ecclesiæ. Veræ Ecclesiæ propriæ notæ sunt hæ, quas qui non habet, sciat se non esse de ouili Christi.

Quæ sunt istæ notæ ueræ Ecclesiæ seu ueri ouilis Christi? Prima est uox incorrupta doctrinæ cœlestis, iuxta illud: oues meæ uocem meam audiunt. 2. usus Baptismi integer. 3. usus Cœnæ Dominicæ iuxta Christi institutionem. 4. usus clauium iuxta mandatum Christi. 5. crux. 6. mutua ouium Christi caritas. 7. mutuæ pro se inuicem preces. 8. conseruatio ministerij uerbi. Hæ sunt ueræ notæ Ecclesiæ Christi, quas paucioribus uerbis comprehendere licet: ut discamus primam notam esse ouium Christi, incorruptam Euangelij uocem. Secundam, legitimum usum sacramentorum. Tertiam, obedientiam erga ministerium uerbi. In his enim tribus continentur octo illæ quas posui.

Habemus in genere, quis sit bonus pastor, & quæ sint ueræ oues: nunc ea accommodemus ad exempla. Primùm ad Christum summum pastorem & eius oues, Deinde ad alios uerbi ministros, qui sub Christo pastore, etiam dicuntur pastores.

Chri-

Christus probat se bonum Pastorem esse ex eo, quòd uitam suam ponat pro ouibus: is enim de cœlo descendit, ut quæreret quod perierat, ut sanaret quod languidum erat, et consolidaret uulnera ouibus à lupis inflicta. Hic præceßit oues doctrinæ puritate, uitæ innocentia & cruce: hic pascit oues saluifico pabulo Dei, id est, uerbo Euangelij: hic oues errantes colligit: hic lupos pede suo arcet. Breuiter nihil carius habet salute suarum ouium. Huius oues sunt Abel, Abraham, Isaac, Iacob, Dauid, Ioseph, Anna, Maria, Simeon & multi alij, qui relicto errore, uoci Christi præbuerunt aures, eum sequentes in doctrina, uita & cruce, quem etiam suo tempore sequentur in gloria. Si enim cum illo patimur, cum illo glorificabimur. Huius oues sunt hodie quotquot Euangelio credunt, & Christum uera confeßione & pietate colunt.

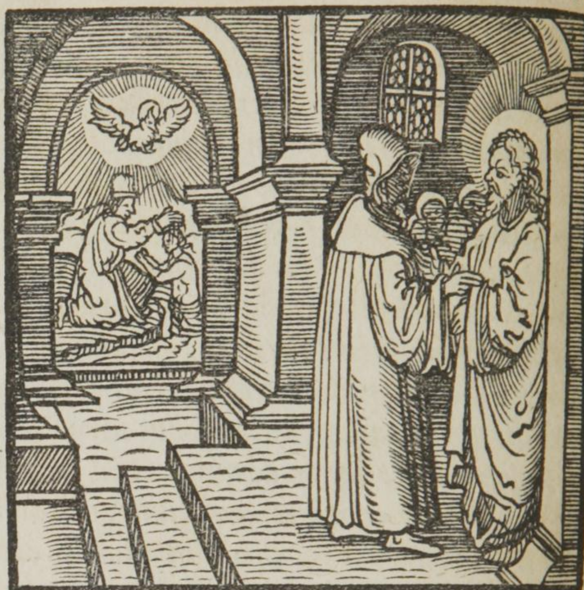
Quem autem fructum oues Christi à suo pastore, qui & ostium est & ostiarius, expectabunt, Christus ostendit, cùm inquit: Per me si quis introierit, saluabitur & ingredietur et egredietur, & pascua inueniet. Hoc est, si quis relictis tenebris, me lucem secutus fuerit, ingredietur scilicet fide, & egredietur confeßione, pietate & caritate, & pascua inueniet, scilicet per uerbum uitæ in hoc mundo & æternam beatitudinem in futura uita.

Deinde sunt boni pastores omnes pij ministri uerbi, qui exemplum Christi in pascendis ouibus sequun-

sequuntur. Talis fuit Helias, talis Hieremias, talis Esaias, tales Apostoli, tales hodiè omnes qui Christum sincerè prædicant, et oues præcedunt doctrina, uita et cruce, qui lupos non fugiunt: sed arcent ab ouili Christi gladio spiritus & ardentibus precibus. Hi etiam habent proprias oues, eos qui eorum uocem audiunt, ac ipsos sequuntur in doctrina, pietate & patientia. Quid? an non oues ad solum Christum pertinent? Pertinent quidem. Quomodo ergo dicit eas pastorum esse qui eas pascunt? Sunt pastorum si curam spectes: solius uerò Christi, si possessionem et uerum dominium. Is. n. suo pretioso sanguine sibi oues suas acquisiuit. Verũ quia nuper etiam audiuimus concionẽ de pastore et ouibus, nolo hîc plura dicere: sed cõmendo uos omnes summo pastori nostro Iesu Christo, cui cum Patre & S. sancto sit honor & gloria in secula, Amen.

DOMINICA TRINITATIS, *Euangelium Ioh. 3.*

ERat homo ex Pharisęis, Nicodemus nomine, princeps Iudæorum. Hic uenit ad *IESVM* nocte, et dicit ei: Rabbi, scimus quòd à Deo ueneris Magister. Nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. Respondit Iesus, et dixit ei: Amen amen dico tibi: Nisi quis natus fuerit è supernis, non potest uidere regnum *DEI*. Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest

test homo nasci cùm sit senex? Num potest in uentrem matris suæ iterum introire ac nasci? Respondit Iesus: Amen amen dico tibi, Nisi quis natus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei. Quod natum est ex carne, caro est, & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Ne mireris, quòd dixi tibi, Oportet uos nasci è supernis. Spiritus ubi uult, spirat, & uocem eius audis, sed nescis unde ueniat, & quò uadat: sic est omnis qui natus est è spiritu. Respondit Nicodemus & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri? Respondit Iesus et dixit ei: Tu es ille Magister Israelis, & hæc ignoras? Amen amen dico tibi,

tibi, quod ſcimus loquimur, & quod uidimus, teſtamur, & teſtimonium noſtrum non accipitis. Si terrena dixi uobis, & non creditis, quomodo ſi dixero uobis cœleſtia credituri ſitis? Et nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit è cœlo, filius hominis, qui eſt in cœlo. Et ſicut Moſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat uitam æternam.

ENARRATIO TEXTVS.

Hoc feſtum meritò noſtri ſymboli ſeu fidei feſtum dici poterit. Eſt enim inſtitutum, ut doceatur in Eccleſia de Deo, qui eſt unus & uerus in eſſentia, trinus in perſonis, & de eius erga Eccleſiam beneficijs. Nam poſtquam ſuperioribus dominicis de Chriſto, eiusq; beneficijs, de dilectione Patris mittentis Filium in mundum, de miſsione Spiritus ſancti ad confirmandum Chriſti Euangelium dictum eſt: commodum iudicauit Eccleſia hæc omnia ſimul coniungere, & de ijs hoc docere: quò breuiter in memoriam, quæ fuſius declarata ſunt, reuocentur. Proponit aũt Eccleſia hunc textum Euangelicum, quem audiuiſtis, ſapienti conſilio: Nam in eo beneficia Dei erga Eccleſiam proponuntur. Vt enim Pater Filium mittit, ut fiat uictima pro peccato, ita Spiritus ſanctus datur, qui credentes ad uitam æternam regenerat. Eſt ergo

ſumma

summa præsentis Euangelij, quòd regenerati fide Christi sint hæredes uitæ æternæ, beneficio & merito Christi, quem Pater misit. Vt autem certum teneamus ordinem, in hac concione dicam.

I. De noticia Dei.

II. De spirituali regeneratione.

III. De cōsolatißimo Christi dicto: Sicut Moses exaltauit serpentem in deserto: ita oportet exaltari filium hominis &c.

DE PRIMO.

Cùm noscere Deum sit uita æterna, operæ precium est, ut homines ad ueram noticiam Dei aspirent. Est aũt noticia Dei duplex. Vna est gentilis, naturalis, & Philosophica, & hæc est imperfecta. Nam mundi sapientes, qui uerbo Dei non erant instituti, in quatuor errarunt. 1. in substantia. 2. in personis. 3. in prouidētia. 4. in uoluntate. Epicurei ab omnibus exploduntur, qui negârunt ullum Deum esse. Sapientes, qui unum Deum sunt confeßi, errârunt in substantia: nam non putârunt hunc esse Deum, qui est Pater, Filius & S. sanctus. Nec rectè iudicarunt de personis. Prouidentiam Dei quidam sustulerunt: quidam uniuersalem negârũt: putârunt enim Deum maxima curare, non autem hæc terrena. Voluntatem Dei de gratuita misericordia ignorârunt prorsus: at quod punire uelit aliquando contumaces propriæ conscientiæ testimonio admonebantur. Sed unde gentes hanc qualemcunq; noticiam Dei habuerunt? Dauid & Paulus

lus ex creatura eas hanc de Deo noticium habuisse testantur. Paulus.n. Rom.1.ait: Id quod dē Deo cognoscitur, manifestum erat ipsis: Deus.n. eis manifestauit. Nam quæ eius sunt inuisibilia, dum per res creatas intelliguntur, ex creatione mundi peruidentur, æterna scilicet eius tùm potentia, tùm diuinitas, ad hoc, ut sint ipsi inexcusabiles. Dauid dicit: Cœli enarrant gloriam Dei, et opera manuum eius annunciat firmamentum: hoc est, Cœlū quod uidemus ostendit Deum opificem. Sūma aūt cognitionis Philosophicæ de Deo huc redit. Primum homo res conditas contemplans huc perducitur, ut aliquem esse fateatur, à quo hæc omnia sint condita, et cuius uirtute administrentur cuncta: inde uerò ad æternam eius potentiam ac diuinitatem peruehatur necesse est. Siquidem eum, qui omnia condiderit, rebus omnibus conditis antiquiorem, ac proinde æternum esse oportet: & incredibilis ista uis, quæ tantæ moli regendæ sufficiat, excellentior sit necesse est, quauis alia etiam præstantißima uirtute. Idipsum autem est, quòd Deum uocamus, qui rursus nisi unus sit, certè neq; is sit, qui omnia condiderit, neq; qui omnia administret, ac proinde nec æternus neq; omnipotens, deniq; nec Deus fuerit. Hæc summa noticiæ Dei est, apud mundi sapientes: Cuius noticiæ usus est triplex. Primus, ut homines Deum ex creaturis agnoscant. 2. ut agnitum uenerentur. 3. ut non colentes Deum agnitum sint inexcusabiles. Primus & secundus proprius est finis

noticiæ Dei. Tertius est accessorius hominum culpa. Altera noticia Dei est ex scriptura seu ex uerbo Dei, quæ noticia summatim in symbolo continetur Apostolico, quæ est, ut credamus esse unum Deum: ut credamus esse tres personas in una diuinitate: ut cognoscatur uoluntas Dei, & eius erga Ecclesiam beneficia: ut modus à nobis intelligatur, per quem beneficiorum sanctæ Trinitatis participes fieri poßimus.

Verũ ut hæc Dei noticia plenior à nobis haberi poßit, quatuor membra de hac salutari Dei noticia proponam & explicabo: quorum primum erit confirmatio, q. tantùm sit unus Deus. Secundum, ostensio quòd sint tres personæ in una diuinitate. Tertium, quid in singulis personis sit spectandum. Quartum, quinam sit salutaris usus noticiæ Dei.

PRIMVM, confirmatio petenda est ex testimonijs. Testimonia aũt confirmantia unitatem Dei sumam ex Mose, Prophetis, Psalmis & Apostolicis scriptis. Moses Exod. 20. Deu. 5 ait: Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, non habebis alios Deos corã me. Deut. 6. Audi Israël: Dominus Deus noster Deus unus est, Esaiæ 43. Ante me nõ est formatus Deus et post me non erit: Ego sum ego sum Deus, & nõ est absq; me salutare. 44. Ego primus & nouißimus, & absq; me non est Deus. Psal. 18, Quis Deus præter Iehouah, & quis fortis præter Deum nostrũ Paulus 1. Cor. 8. scimus quòd nõ sit alius Deus quàm unus. 1. Tim. 2. unus est Deus. Hæc

us. Hæc testimonia & multa alia, unum esse Deum euidenter conuincunt, id quod etiã Catholica confitetur Ecclesia, dum ait: Credo in unum Deum.

SECVNDVM de personis: esse aũt tres personas in una diuina natura, non multiplicata: sed una numero manente, ratio non capit: Quare potius hoc mysterium est uenerandum, quàm scrutandum. Hinc Bernardus: scrutari hoc temeritas est, nosse uerò uita est æterna. Et Salomon: scrutator maiestatis opprimitur à gloria. Quare hîc rationem nostram sub uerbo Dei captiuam teneamus, et scripturæ testimonijs de tanto mysterio credamus. Cur autem Ecclesia credat tres esse personas una diuina natura, hæc est ratio: unus tantùm est Deus, quòd iam multis testimonijs probatum est: Pater est Deus, Filius est Deus, Spiritus sanctus est Deus: Ergo Pater, filius et Spiritus sanctus unus est Deus. Quòd autem Pater sit Deus, similiter Filius & Spiritus sanctus, probatur quadrupliciter, 1. ex claris scripturæ uerbis, 2. ex operibus. 3. ex cultu qui debetur Patri, Filio & Spiuitui sancto. 4. ex Ecclesiæ perpetuò consensu.

Clara scripturæ uerba sunt Matth. 3. Pater sonat de cœlo: Filius stat in fluuio: Spiritus sanctus descendit, ut columba super Christum. 1. Iohan. 5. Tres sunt qui testimonium perhibent in cœlo, Pater, Verbum & S. sanctus, & hi tres unum sunt.

Deinde idem opera ostendunt. Pater creat, Filius creat, & Spiritus sanctus creat: Pater iusti-

ficat, filius iustificat, & Spiritus sanctus iustificat: Pater omnia gubernat, filius omnia gubernat, & Spiritus sanctus omnia gubernat. Hæc opera creationis, iustificationis, & gubernationis Dei sunt propria. Quare cùm hæc Patri, Filio & Spiritui sancto communiter tribuantur, diuinam eorum naturam fateri necesse est.

Idem confirmat & cultus. Pater inuocatur, Filius inuocatur, Spiritus sanctus inuocatur: nunc autem solus Deus inuocandus est, & in solum Deum credere licet: Quare Pater, & Filius, & Spiritus sanctus Deus unus est.

Huc & testimonium Ecclesiæ pertinet. Hæc est aũt fides Catholica, ut unum Deum in Trinitate, et Trinitatem in unitate ueneremur, non confundentes personas, nec substantiam diuidentes. Nam alia est persona Patris, alia Filij, alia Spiritus sancti.

TERTIVM de ijs quæ spectãda sunt in personis. In personis spectãda sunt quinq; 1. essentia. 2. persona. 3. personalis distinctio. 4. opus. 5. uolũtas.

Essentia seu natura eadem est Patris, Filij & Spiritus sancti. Non est enim aliud Pater, aliud filius, aliud Spiritus sanctus: Nam una est diuina essentia & natura simplex, atq; ideo dicitur Pater esse in Filio & Spiritu sancto, Filius in Patre & Spiritu sancto, Spiritus sanctus in Patre & Filio.

ALTERVM, quod spectandum est in Trinitate, est persona, uidelicet q, alia sit persona Patris alia Filij, alia. S. sancti. In hac personarum Trinitate, ni-

te, nihil est prius, nihil posterius, nihil maius, nihil minus: idq; nec tempore, quia omnes personæ sunt coæternæ, nec natura, quia omnes sunt unius & eiusdem essentiæ, nec dignitate, quia sunt coæquales, nec intellectu, quia simul intelliguntur.

TERTIVM, quod est spectandum in personarum Trinitate, est personalis distinctio. Hîc primùm obseruandum est, quomodo Deus à creaturis discernatur: Deinde, quomodo personæ diuinæ à se inuicem distinguantur. Distinctiones, quibus Deus à creaturis distinguitur, sunt hæ. 1. in una & indiuidua natura non multiplicata, sunt tres personæ. 2. Deus est mens æterna. 3. Deus est creator. 4. Deus est in mundo & supra mundum. 5. Deus est in omni loco & in nullo loco. Hæ quinq; proprietates soli Deo competunt, & nulli creaturæ.

Personæ à se inuicem distinguuntur duplicibus proprietatibus, interioribus & exterioribus. Interiores sunt gignere, nasci, procedere. Solus Pater gignit filium: solus filius nascitur è Patre: solus Spiritus sanctus procedit ab utroq;. Exteriores proprietates sunt, mittere & mitti. Solus Pater mittit: Filius & Spiritus sanctus mittuntur, sed diuersimodè. Filius missus assumsit humanam naturam, in qua uictima factus est: Mittitur Spiritus sanctus in corda, ut nouam lucem in cordibus accendat.

QVARTVM, quod in personis considerandum dixi, est opus Trinitatis. Hic obseruanda est regula Augustini, Opera diuinitatis ad extra sunt

indiuisa: sed seruata cuiusq; personæ proprietate. Pater creat, filius creat, Spiritus sanctus creat. Pater regenerat, Filius regenerat, & Spiritus sanctus regenerat. Sed pater creat per Filium, & res creatas Spiritus sanctus conseruat: Pater regenerat in Filio per Spiritum sanctum.

QVINTVM, quod considerandum in personis dixi, est uoluntas: quæ qualis sit docent. 1. facta præterita & præsentia. 2. præcepta. 3. comminationes & promißiones legales. 4. promißiones Euangelij. 5: exempla. 6. ἀπροσωποληψία, seu quòd non sit acceptor personarum. Hæc omnia simul docent, quòd Deus irascatur peccantibus, & uelit eos punire, & quòd uelit peccatum remittere omnibus ad Mediatorem confugientibus, & dare eis uitam æternam, nulla nationum aut populorum habita ratione.

Iam usus restat qui est multiplex. Primùm igitur hæc rectè formabunt iudicium nostrũ de Deo. Talem enim Deum agnoscere debemus, qualem se patefecit uerbo & testimonio, iuxta uersiculum: Ecce Deum credas quod de se prædicat ipse. Secundò hæc docent nos rectè sentire de creatione, quæ est opus totius Trinitatis. 3. Rectè sentire de reparatione generis humani, quæ est etiam opus totius Trinitatis, ut suprà dictum est. 4. Hæc confirmant Articulos fidei nostræ de Deo & Trinitate. 5: Hæc nos ad rectè inuocandum instruunt. Inuocatio enim in hunc solum Deum est dirigenda, qui est

est Pater, Filius et Spiritus sanctus. 6. Nos hæc monent, ut solicitè et sanctè uiuamus, tanquam in Dei conspectu. Hæc sint de Deo et Trinitate dicta, quæ omnia in symbolo nostro breuiter indicantur.

DE TERTIO.

Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest intrare in regnum Dei. Hæc est secunda doctrina quam proposui, quæ ut melius intelligatur, duo sunt obseruanda. Primùm cum quo loquatur Christus. Alterum, quæ fuerit huius dicti occasio. Qualis autem fuerit cum quo locutus est Christus, exponit textus. Fuit uir honestus & nobilis: fuit princeps Iudæorum: fuit Pharisæus, qui uixit inculpatè secundum legem. Occasio autem fuit hæc. Nicodemus uenit ad Christum nocte, qui ut Pharisæus iudicauit se iustum ex legis operibus, sacrificijs & sabbatismis: quare mirabatur Iohannem nouam doctrinam proponere de iusticia & Baptismo, quam ipse legis doctor ignorabat. Huius igitur iudicium præuenit Christus hoc dicto: Nisi quis natus fuerit denuò, non potest intrare in regnum Dei. Ad hæc uerba stupescit Nicodemus & ait: Quomodo potest homo cùm sit senex iterum nasci? cui Christus: Amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest intrare in regnum DEI. Hìc Christus dicit se non de carnali natiuitate, quemadmodum eum intellexit Nicodemus, loqui: sed de spirituali, quam necessari-

am esse eo probat, quod prior nostra natiuitas est immunda. Quod natum (inquit) est ex carne, caro est. Id est, quicquid nascitur in hac uiciositate naturæ, immundum et reum est, atq; ideò regni Dei non est capax. Huc addit modum regenerationis, Spiritus ubi uult spirat, & uocem eius audis, sed nescis unde ueniat, aut quò uadat: sic est omnis qui natus est ex spiritu. Hoc est, quemadmodum uentus tùm primùm sentitur, quando spirat, tametsi nemo nouit unde ueniat, aut quò uadat: ita spiritualis hæc regeneratio fit occulto quodam modo uirtute Spiritus sancti, quæ cùm facta est, sentitur per noui hominis nouos motus.

Verùm ut hæc intelligamus, obseruanda sunt organa & instrumenta huius spiritualis natiuitatis. 1. Semen huius natiuitatis est uerbum Euangelij, quod annunciatur uoce ministrorum. 2. Spiritus sanctus, qui in prædicatione Euangelij est efficax, operatur fidem qua & assentimur uerbo Dei, & statuimus nobis Deum esse propicium propter Filium, & simul innouat naturam ad nouam obedientiam. 3. Cùm hæc beneficia accipiuntur fide, tanquam in agrum cordis, homo regenitus mox sentit in se motus Spiritus sancti: aqua foris adhibetur, tanquam sigillum, internæ regenerationis, & testimonium collatæ gratiæ Christi. Huius regnerationis effectus conspiciuntur in mente, in affectibus, in uoluntate, in externis operibus. Nam mens luce Dei illustratur, affectus purgantur, uoluntas

fit

fit promta, et obedientia noua omnium uirium incoatur: breuiter, qui credit regenitus est.

DE TERTIO.

Sicut Moses exaltauit serpentem in deserto, ita oportet exaltari filium Dei, ut omnis qui credit in eum non pereat: sed habeat uitam æternam. *Historia exaltati serpentis in deserto est in quarto libro Mosis cap. 12. quàm figuram hic Christus ad suam personam applicat, dicens:* Sicut Moses exaltauit, serpentem. Hoc *Christi dictum multa continet.* PRIMVM *enim apertè testatur, quòd lex non tollat peccatum: nam si lex tolleret peccatum, non opus esset expiatione per uictimam Christi. Deinde cur sit datus Meßias, & cur filius Dei assumserit humanam naturam indicat: datus est enim ut exaltaretur in cruce, & ita per eum salus mundo contingeret. Præterea ostendit hoc dictum, Christi regnum spirituale esse & æternum. Tum docet qualis sit iusticia, qua consistimus coram Deo, seu quomodo participes redimur beneficiorum Christi, uidelicet cùm credimus in Christum exaltatum, id est, mortuum in ara crucis. Postremò dulcißima est consolatio hîc proposita, quòd gratia hæc, quæ est in cœlum aditus, offeratur omnibus: Id quod indicat uniuersalis particula* OMNIS *qui credit. Nos igitur bonam spem concipiamus de salute, quæ omnibus offertur per Iesum Christum, cui cum Patre & Spiritu sancto sit honor in secula seculorum, Amen.*

DOMINICA PRIMA POST TRINITATIS, EVangelium *Luc.16.*

HOmo quidam erat diues, qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidiè splendidè. Erat autem quidam mendicus, nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius hulcerosus, cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa diuitis. Sed & canes ueniebant, ac lingebant hulcera eius. Accidit autem ut moreretur mendicus, & deportaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & diues, ac sepultus est, atq; in tartaro sublatis oculis suis, cùm esset in tormentis, uidit Abraham eminus, & Lazarum in sinu eius. Et ipse clamans, dixit, Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ac refrigeret linguam meam, quia crucior in flamma hac. Dixit autem Abraham: Fili recordare, quòd receperis bona tua in uita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autem hic solatio fruitur: tu uerò cruciaris. Et super hæc omnia inter nos & uos hiatus ingens firmatus est, ut ij, qui uolunt hinc transire ad uos, non possint, neq; istinc huc transcendere. Ait autem: Rogo ergo te Pater, ut mittas eum in domum patris mei: habeo enim

enim quinque fratres: ut testificetur illis, ne & ipsi ueniant in hunc locum cruciatus. Ait illi Abraham: Habent Mosen ac Prophetas, audiant illos. At ille dixit, Non pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, resipiscent. Ait autem illi: Si Mosen & Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

ENARRATIO TEXTVS.

A Dominica Aduentus huc usq;, proposita est doctrina de singulis Articulis, fidei nostræ: nunc in sequentibus Dominicis, usq; ad dominicam Aduentus, proponitur de miraculis Christi, & fidei natura uerisq; fructibus: idq; ideo, ut miraculorum doctrina confirmetur Euangelij ueritas & doctrina de fide, et fructibus eius nos ad bona opera excitemur. Docet aūt Christus de bonis operib. quinq; modis. 1. Interdum enim simplci doctrina est contentus, ut cū dicit: Estote misericordes: agite pœnitentiam, facite fructus pœnitentia dignos. 2. Interdum suum exemplum proponit, quod suos uult imitari, ut cùm dicit: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. 3. Interdum proponit parabolas, ut de bono uillico, de uirginibus decem, de semine in terram iacto, quales multæ sunt paßim in Euangelicis historijs. 4. Interdum minis utitur, ut cùm dicit: Nisi abundauerit iusticia uestra, plus quàm scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Item, uæ uobis Scribæ,

Phari-

Pharisæi, hypocritæ etc. 5. Interdum proponit præmia & pœnas in illustribus exemplis, quemadmodum hoc Euangelio facit. Breuiter, nihil non agit Dominus, ut suos honestæ uitæ studiosos faciat.

Iam accedamus ad hodiernum Euangelium: Cuius summa est, quòd Christus Dominus propositis duobus exemplis dehortetur ab impietate & crudelitate aduersus pauperes, & exhortetur ad pietatem, & constantiam in ferendis ærumnis huius uitæ. Nam ut diuitis Epulonis exemplo docet, quæ pœna maneat impios: ita pauperis Lazari exemplo hortatur ad pietatem & honestam uitam in timore DEI. Vsus ergo erit, ut diuites & crudeles erga suos proximos, uideant tanquam in tabula, quas pœnas olim luent, si non resipiscant maturè, Deinde, ut pauperes pij & afflicti in hac uita huius pauperis Lazari exemplo se erigant, & patienter expectent liberationem & beatam requiem, si in fide ad mortem perseuerauerint.

Loci tres:

I. Descriptio huius Epulonis, cũ suis doctrinis.
II. Descriptio Lazari, cum suis consolationibus.
III. Dictum Domini: habent Mosen et Prophetas.

DE PRIMO.

Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura & bysso. In hoc primo loco quatuor sunt obseruanda: quæ sunt, 1. generalis reprehensio eorum, qui sunt crudeles in pauperes. 2. causa damnationis huius diuitis. 3. uerus usus diuitiarum. 4 sta-

4. Status animarum impiorum post hanc uitam.

PRIMVM ergo cùm hic Epulo damnatur, in genere reprehenduntur omnes qui ſunt duri in pauperes, & qui cùm ipſi affluunt diuitijs, nulla cura pauperum tanguntur, quales multi ſunt in mundo. Hæc reprehenſio etiam ad eos pertinet, qui neq; conſilio, neque re miniſterium uerbi, aut egentia Eccleſiæ membra iuuant, quare unuſquiſq; apud ſe cogitet, & huius Epulonis damnatione admonitus ſapere diſcat.

Cauſa damnationis huius Epulonis non ſunt diuitiæ & ſplendor ueſtium & deliciæ in cibis, modò temperatæ fuiſſent, quod ex ipſo Euangelio patet: nam pauper Lazarus in diuitis Abrahami ſinum receptus eſt. Si enim diuitiæ fuiſſent efficaces cauſæ damnationis, damnatus fuiſſet & Abraham: damnatus fuiſſet Dauid, & multi reges, & alij qui diuites fuerunt. Verùm diuitiæ, ſplendor & huiuſmodi alia, occaſio poſſunt eſſe damnationis, quando uidelicet homines iſtis abutuntur in contumeliam Dei & contemtum proximi, in ſuperbiam et luxum. Sed quæ fuerunt cauſæ damnati huius Epulonis? tria horrenda mala, quæ in textu diſertè notantur: quorum primum fuit ſecuritas carnalis, quæ habuit ſecum hæc mala, quòd nõ egerit pœnitentiam, quòd nullam ſenſum iudicij & iræ Dei habuerit, quòd nulla cura officij tangeretur. Nam hæc perpetuò ſecum habet carnalis ſecuritas. Alterũ malum, propter quod damnatus fuit hic

hic Epulo, erat luxus & crapula, quibus & corpora & animæ grauantur, ne quid poßint homines de rebus suæ salutis cogitare. Tertium malum, quod causa fuit damnati Epulonis, erat neglectus Lazari, quæ res satis indicat, quòd nullam fidem habuerit: ubi enim fides uera est, non potest in miseros & egenos esse crudelitas. Propter has tres causas damnatus est Epulo, cuius exemplo multi quotidiè ad damnationem certam properant, qui suis diuitijs securitatem, crapulam & neglectum membrorum Christi fouent. Quare si nobis salus cordi est, maturè resipiscamus, caueamusq; , ne donis Dei in nostram perniciem abutamur.

TERTIO loco ex hoc exemplo colligendum est per contrarium, quis sit uerus usus diuitiarum, qui uerus usus in his quatuor est positus.

PRIMVS est, ut conferamus partem nostrarum facultatum ad conseruationem ministerij, quem usum confirmat primùm finis hominis: est enim homo conditus, ut Deum agnoscat & celebret. Quare & bona quæ habet, ad istum finem referenda sunt. Deinde hunc usum confirmant sæpius repetita mandata Dei. Deus enim mandat, ut Ecclesiam nostris facultatib. iuuemus. Præterea hunc usum stabiliunt piorum regum & sanctorum exempla, qui nihil in uotis magis habuerunt, quàm suis diuitijs ministerium uerbi ornare, & conseruare. Contra hunc primum & pium diuitiarum

tiarum usum peccant multi: inter quos sunt primùm, qui suas diuitias conuertunt ad ruinam ministerij, quemadmodum multi tyranni olim & hodiè faciunt. Deinde qui auferunt bona Ecclesiastica & sibi occupant. Tum etiam, qui ex suis facultatibus nihil conferunt ad conseruandum ministerium uerbi. Præterea & illi, qui uel precibus, uel artibus alijs bona Ecclesiastica ad se honesto titulo transferunt, quasi essent Ecclesiæ ministri, cùm sint prorsus canes muti, qui nec unquam seruierunt Ecclesiæ, aut Reipub: nec possunt unquam seruire, uentres pigri, & bestiæ inertes, qui tamen Prælati, Canonici & uicarij & Abbates salutari uolunt.

SECVNDVS uerus & legitimus diuitiarum usus est, ut earum partem conuertamus ad conseruandam & ornandam Rempublicam: in qua uiuimus. Sunt enim Respublicæ Ecclesiæ hospitia: quibus etiam gratitudinem debemus, etiamsi alia commoda ad nos non peruenirent. Contra hunc usum multi peccant, ut sunt: qui iusta tributa non soluunt: qui iniusta exigunt: qui tributa non conuertunt ad rerumpublicarum conseruationem, sed ad luxum & crapulam.

TERTIVS usus rectus & legitimus diuitiarum est, ut unusquisq; suum statum honestè tueatur sine sordibus. Contra quem peccant primùm, qui potationibus, commessationibus, uestibus suo statui non conuenientibus suas res abliguriunt, quem-

quemadmodum multi faciunt. Deinde etiam auari, qui sordibus suis oblectantur, & suum statum honestè, ut decet, non tuentur, qui & malè uestiuntur, & malè edunt, cùm interim eorum pecunia ærugine corrumpatur in arca.

QVARTVS diuitiarum uerus usus & legitimus est, ut partem aliquam in pauperes erogemus, & maximè in eos, qui cum paupertate pietatem coniunxerunt. Est enim hæc potißima causa, cur Deus sinit esse pauperes inter nos, ut faciat periculum, an ipsius misericordiam imitari uelimus, iuxta mandatum Christi: Estote misericordes, sicut Pater uester cœlestis misericors est. Contra hunc usum etiam multi peccant cum hoc diuite Epulone, cuius olim in supplicijs erunt socij, qui ipsum magistrum crudelitatis erga egenos in hoc mundo sint secuti.

QVARTVM sequitur, quod in Epulonis exemplo cōsiderandum dixit, uidelicet, qualisnam sit status animarum eorū, qui ex hac uita sine fide discedunt. Nam cùm Christus dicit diuitem Epulonem apud inferos sublatis oculis uidisse Abrahamum eminus, et petiuisse intingi extremum digitū Lazari in aquam, ad refrigerandam linguam suam, depingit tabulam, quæ statum animarum impiorum post mortem repræsentat: in qua hæc notantur. 1. summus cruciatus & conscientiæ perpetuus uermis. 2. memoria crudelitatis quam exercuerant in miseros. 3. uotum recreationis per eorum officia

in

in quos in hac uita crudeles erant. 4. quòd non sit futurus finis tormentorum, et quòd frustra expetatur ulla in tormentis refectio. Quod enim hic Dominus per colloquium Epulonis & Lazari depingit propter nostrum captum, id ipse Epulo in sua conscientia sensit, quam Dominus, qui omnia nouit, ignorare non potuit. Hæc igitur impietatis pœna ad seriam pœnitentiam inuitet, ne inuiti ad pœnam pertrahamur.

DE SECVNDO.

Et erat quidem mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius, ulceribus plenus, cupiens saturari de micis, quæ cadebent de mensa diuitis, & nemo dabat. In hoc Lazari exemplo multa sunt obseruanda, unde nos & doctrinam et consolationem capere poterimus.

PRIMVM hic confirmatur cōcio Petri, qui dicit iudicium à domo Dei incipere: punit enim suos in hac uita Deus, ut tanquam freno quodam retineantur in officio. Si enim omnia succederent illis ex uoto, ebrij facti felici rerum successu, à pietate deflecterent ad impietatem. Vnde Moses de populo Iudaico dixit: Sedit populus manducare et bibere, & surrexit ad ludendum, hoc est, in idolatriam & alia scelera lapsus est. Quare memores simus dicti Pauli 1. Cor. 11. Cùm iudicamur, id est, affligimur, à Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur. Ad paternum igitur Dei animum respiciamus, quoties duris afficimur in hac uita, et

cruce admoniti timeamus Deum piè & innocenter uiuendo.

DEINDE hoc exemplo Lazari docemur non omnes coram Deo miseros esse, qui in hac uita sint calamitosi: nec econtrà omnes placere Deo, qui in hac uita uidentur felices & beati. Lazarus in hac uita miser fuit: sed Deo erat carus. Epulo in hoc mundo felix: sed Deo displicebat. Quæ causa? Lazarus timuit Deum ex uiua fide: Epulo autem Deum non timuit, fide enim uacuus erat.

TERTIO, in Lazaro uidemus exemplum prouidentiæ Dei. Iacet contemtus & spretus: uerùm cùm nunc absq; omni consolatione iaceret, uenerunt canes & linxerunt ulcera eius: quo significatur, quòd Deus non sinat pios ita calamitatibus obrui, quin consolationes ærumnis admisceat. Neq; enim dubium est quin prouidentis Dei factum sit, ut canes uenirent & lingerent ulcerosum in maiorem damnationem diuitis Epulonis & familiæ eius. Nam familia Domini sui impietatem est imitata: textus enim dicit, & nemo dabat te.

QVARTO obseruemus hic communem sortem piorum & impiorum. Moritur Epulo, moritur & Lazarus. Mors quidem utriq; est communis: sed non mortis euentus. Epulo enim per mortem ad miseriam transijt: Lazarus uerò ad felicitatem peruenit.

QVINTO hîc obseruetur in Lazaro Angelorum ministerium. Epulo uiuum Lazarum contem-

temsit: sed mortui animam Angeli deportant: qui in uita contemtus erat, in morte curatur & honoratur ab Angelis Dei. Neq; hoc in solo Lazaro accidit: sed quod de illo legimus, commune est omnibus. Nam ut piorum animæ Deo curæ sunt: ita à sanctis Angelis in portum salutis & felicitatis deportantur.

SEXTO in Lazari exemplo uidemus qualis status sit animarum piorum post hanc uitam. Deportatur Lazarus in sinum Abrahæ. Quid est sinus Abrahæ? Sicuti Abraham ideò pater fidelium dictus est, quia penes ipsum depositum fuit æternæ uitæ fœdus, quod fideli custodia seruatum filijs suis primùm, deinde cunctis gentibus quasi per manus tradidit: Filij eius uocantur, quicunq; eiusdem promißionis sunt hæredes: Ita post mortem dicuntur in eius sinum colligi, quia eiusdem cum eo fidei fructum percipiunt. Nam quemadmodum filij, dum uespere ab operibus diurnis domi congregantur, & ueluti in sinu paterno fouentur, ita pij post labores exhaustos in hac uita, post mortem colliguntur in beata requie, ubi benè & beatè habent usq; ad resurrectionem mortuorum. Hic Abrahæ sinus uocatur etiam Paradisus, ut in illo Christi dicto ad latronem, Hodie eris mecum in Paradiso: ubi est iuxta Psalmum, Abundantia læticiarum ex uultu Dei, et perpetuæ iucunditates in dextra eius. Breuiter, Beati qui in Domino moriuntur, quia perpetuò cũ Domino erũt, et perpetuo gaudio fruentur.

Porrò quantum ad colloquium Abrahæ & Epulonis attinet, sciendum est, quòd ista acciderunt spiritualiter. Ita enim apud se cogitauit Epulo in tormentis, & tale responsum accepit iste in propria conscientia.

SEPTIMO obserua in Lazaro imaginem Ecclesiæ in hac uita. Est enim afflicta & contemnitur à potentibus & diuitibus huius mundi.

DE TERTIO.

Habent Mosen & Prophetas, audiant illos. Hæc grauißima est admonitio in primis utilis. Hoc enim dicto multi damnantur.

PRIMVM damnatur omnis qui Mosen & Prophetas non recipit. Nam hi dati sunt diuinitus, ut ad Deum nos ducant, & salutis uiam monstrent. Qui ergo hos non recipit, manet in sua dãnatione.

SECVNDO damnantur recipientes, sed tamen pluris facientes humanas traditiones, & potius uitam instituunt iuxta præcepta hominum, quàm iuxta præcepta Dei, contra apertum Dei interdictum. Ita enim ait apud Heremiam cap. 20. In præceptis meis ambulate, & non in præceptis patrum uestrorum.

TERTIO damnatur hîc Gregorius Papa, Anabaptistæ & alij Enthusiastæ, qui nouas de cœlo reuelationes quærunt, ac magis fumis uiciosi & melancolici cerebri, quàm uoci cœlesti credunt: imò relinquunt uerbum & prorsus abijciunt.

QVARTO, discamus hinc magnificare do-

ctrinam

ctrinam Mosis, Prophetarum & Apostolorum, quæ lucerna nobis erit ad æternam salutem, modò eius ductum sequamur: nullum enim habet mundus præstantius clinodium, quàm uerbum Dei. Hoc Dauid pluris fecit, quàm aurum præstantißimum: hoc Lazarus in mundo pauper diues erat coram Deo: hoc Iob in medijs ærumnis se erexit. Quare & nos charißimi, amemus uerbum Dei, sciamus esse instrumentum, quo nobis offertur thesaurus omnium preciosißimus Christus Iesus & per illum uita æterna, quam donet nobis Pater cœlestis per eundem Iesum Christum, cui honor & gloria in secula seculorum, Amen.

DOMINICA SECVNDA TRINITATIS, Luc. 14.

HOmo quidam apparauerat cœnam magnam, & uocauit multos, misitq; seruum suum hora cœnæ, ut diceret inuitatis: Venite, quia iam parata sunt omnia. Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi, & necesse mihi est exire & uidere illam, rogo te, habe me excusatum. Et alter dixit, Iuga boum emi quinq;, & eo ad probandum illa, rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit, Vxorem duxi, & ideo non possum uenire. Ac reuersus seruus, renunciauit hæc Domino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit seruo suo: Exi citò in pla-

teas & uicos ciuitatis, & pauperes ac debiles, claudosq; & cæcos introduc huc. Et ait seruus: Domine, factum est, ut imperasti, & adhuc locus est. Et ait Dominus seruo: Exi in uias & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea. Dico enim uobis, quòd nemo uirorum illorum qui uocati sunt, gustabit cœnam meam.

ENARRATIO TEXTVS.

Sicuti proximo die Dominico impedimentum salutis esse contemtum proximi in Epulone ostensum est: ita in hoc Euangelio, aliud impedimentum cauendum docemur, ne uidelicet nostras possessiones & negocia, curasq; rerum mundanarum pluris faciamus, quàm Euangelium Christi, ne'ue sinamus nos commodis & uoluptatibus huius mundi impediri & occupari, quò minus ueniamus ad cœnam, ad quam per Euangelij prædicationem uocamur.

Porrò occasio huius parabolæ, fuit uox cuiusdam Pharisæi in conuiuio, ad quod Christus erat inuitatus. Nam cùm Christus pronunciasset retributum iri in resurrectione iustorum ijs, qui sunt liberales erga pauperes, Pharisæus Christi sermonem approbaturus ait: Beatus qui comedit panem in regno Dei. Verùm quia Christus huius Pharisæi, & maximæ partis gentis Iudaicæ mores peruersos & præposterum studium uidit: proponit hanc parabolam, in qua & Iudæorum iustam reiectio-

iectionem, & gentium gratuitam receptionem pingit. Cuius parabolæ ſcopus & finis eſt, ne ſinamus huius uitæ res caducas nobis impedimento eſſe, quo minus in cœnam cœleſtem inuitati per Euangelium ueniamus.

Loci quatuor.

I. Magnitudo miſericordiæ Dei pingitur in hac cœna.

II. Ingratitudo mundi notatur in ijs qui uocati recuſant uenire.

III. De coactione, quomodo cogat & per quos.

IIII. Comminatio pœnæ eorum, qui Euangelium non recipiunt.

DE PRIMO.

Quanta ſit miſericordia Dei erga genus humanum, multis indicijs oſtenditur. Nam non ſolùm uox Dei, uerumetiam ingentia Dei beneficia erga totum mundum, & præcipuè erga Chriſti Eccleſiam ineffabilem miſericordiam Dei teſtantur. Miſericordia (inquit Dauid) Domini plena eſt terra. Argumentum maximum huius miſericordiæ eſt datus filius, ut mundum in extremam miſeriam dimerſum redimeret, idq; per ſuam mortem & paſſionem, quò homines ab hac miſeria liberati, donarentur æterna uita, quæ hîc cœna magna dicitur, Et in Matthæo nuptiæ regis: ad quam cœnam magnam homines uocantur, ex mera Dei miſericordia, quò in ea ſaturentur delicijs ſpiritualibus in omni æternitate.

Verùm ut nobis magis dulcescant lauticiæ huius cœnæ, circumstantias quæ in textu notantur, proponam seorsum, & quid doctrinæ & admonitionis ex singulis petendum sit dicam.

PRIMA itaq; circumstantia in hac cœna spectanda, est de eo, qui ad hanc cœnam inuitat: nam inde eius æstimatio dependet. Quis ergo instruit hanc cœnam? Num rex aliquis mundanus? Non: Imò magnifacienda esset eius regis liberalitas & laude extollenda misericordia, qui miseris et pauperibus regale conuiuium & magnificè instructum pararet. Sed quis est? Deus Pater cœlestis Dominus dominantium & rex regum, solus diues & lauticijs abundans. Hæc circumstantia bonitatis & misericordiæ Dei clarißimum testimonium est.

SECVNDA circumstantia est, quòd hic Paterfamilias Deus ad cœnam inuitet. Sed quid cœnæ nomine significatur? Ipsum Euangelium eaq; omnia, quæ cum Euangelio coniuncta sunt: ut est salus et uita æterna. Vide quanta misericordia hìc relucet. Sed quæ ratio est appellationis? Cur hæc tanta bona cœna dicuntur? Id fit sanè non sine magnis causis, quarum de numero sunt tres præcipuè. PRIMA, quia Euangelium æternum gaudium, et nunquam finienda bona promittit. Vt enim cœna in extrema diei parte apponitur: ita bona quæ Euangelium offert, post multos exhaustos in ærumnis huius uitæ labores, credentibus ex mera Dei misericordia donabuntur. SECVNDA causa est

est, quia ſicut ueſpera, quãdo cœna inſtrui ſolet, est finis diei: ita ætas, in qua per miniſterium prædicationis omnes ad Epulas diuinæ cœnæ inuitantur, extrema est. TERTIA, quia Euangelium extrema uox Dei est in mundo, poſtquam nulla alia est expectanda: ſicut cœna ultimum in die cibum proponit. Nunquam enim alia de cœlo ſonabit uox Dei: ſed hæc eadem Euangelij uox ſonabit uſq; ad iudicij extremi diem.

TERTIA circũſtantia est in hac uoce MAGNA, qua cõmendantur nobis diuitiæ miſericordiæ Dei: non enim Deus unum & alterum regem & ſapientem inuitat ad ſuam cœnam: ſed totum mundum. Non prætermittit pauperes, non diuites negligit, non nobiles excludit, non ruſticos aut ciues à ſuo conuiuio arcet, non paruos contemnit, non magnos faſtidit: ſed omnes promiſcuè per orbem ſparſos homines inuitat ad magnam illam cœnam: nam textus & magnam cœnam eſſe, & multos inuitatos teſtatur:

QVARTA circumſtantia est de modo inuitationis. Modus exprimitur hiſce uerbis: Et miſit ſeruum ſuum hora cœnæ, ut diceret inuitatis. Hîc ſerui nomine intelliguntur Prophetæ, Apoſtoli & omnes pij Doctores, quos inde ab initio mundi miſit Deus inuitatum ad hanc cœnam. Ad hanc cœnam ipſe Deus Patriarcham Nohæ inuitauit. Hic inuitatus reliquum mundum uice Dei uocauit. Deinde cùm ob ſuam ingratitudinem mundus

diluuio perijsset, inuitatur uoce Dei Abraham ad hanc cœnam. Præterea cùm mundi malicia creuisset super terram, unum populum peculiarem elegit Deus, in quo sæpè excitauit Prophetas, ut ad hanc cœnam inuitarent: idq́; continuauit paterfamilias, donec proprium filium misit, Dominum nostrum Iesum Christum, quem inuitati suspenderunt in crucem. Qui excitatus à mortuis, misit Apostolos in uniuersum mundum, ut ad hanc lautißimam cœnam omnes gentes inuitarent.

QVINTA circumstantia est de hora cœnæ. Quænam est ista hora? Tempus gratiæ et tempus gloriæ. Tempus gratiæ est, quo annunciatur hominibus liberalitas & misericordia patrisfamilias, quod in tres partes distribuitur. In promißionem, exhibitionem, & tempus secutum exhibitionem. Promißionis tēpus fuit inde ab Adam usq; ad Christum natum ferè 4000. annorum. Deinde exhibitionis tempus erat, dum Christus ipse in carne hìc in terris uersatus est, prædicauit, obtulit seipsum precium redemtionis pro inuitatis ad hāc cœnam. Tempus secutum exhibitionem est inde à mißione Apostolorum in mundum uniuersum usq; ad diem iudicij: in quo tempore & nos sumus, & inuitamur ad hanc cœnam uoce ministrorum uerbi. Tempus gloriæ est æternitas, quando in cœlesti gloria accubabimus non solùm cum Abraham et Isaac: sed cum Deo Patre, Deo Filio, Deo Spiritu sancto, & fruemur æterno gaudio & lætitia in Christo Iesu domino nostro.

Sexta

SEXTA circumstantia est inuitandi forma. Venite (inquit) quia parata sunt omnia. Hoc est, ut in Baptistæ & Christi inuitatione uidemus: Agite pœnitentiam & credite Euangelio: appropinquat.n.regnum cœlorū. Hæc inuitatio requirit pœnitentiam, hoc est, prioris uitæ mutationem, ut discedamus à malo et faciamus bonum, & requirit fidem, id est, ut credamus hanc cœnam nobis apponi, non nostrum ob meritū, sed ex mera misericordia propter Filium, qui nobis à Deo datus est sapientia, iusticia, sanctificatio, redemtio. His.n.donis & ueluti uestibus filij Dei in cœnam æternæ uitæ intrabimus. Nam sapientia sua Christus mentes nostras reformat: iusticia sua nos ornat, cùm in eum credimus: sanctificatione sua nos purificat, ac tandem recipit in suum cœnaculum, ubi erit perpetua redemtio, gloria et felicitas. Atq; hactenus de primo loco, in quo commendatur nobis misericordia Dei, quæ est à progenie in progeniem super omnes timentes eum, ut uirgo mater Domini canit.

DE SECVNDO.

Sed omnes cœperunt uno animo se excusare: Recusarunt enim uenire ad cœnam hanc cœlestem. Quemadmodum enim sus pluris facit cœnum in quo se commaculat, quàm aurum aut preciosas gemmas: ita homines sordib. suis inuoluti fugiunt splendorem tantæ cœnæ. Qua in re, tria deploranda sunt mala: Miseria generis humani, maxima ingratitudo, & corruptum iudicium.

Miseria

Miseria est quòd peccatis et maledictione oppreßi homines, non solùm non eluctari de suis malis conantur, uerumetiam ipsis sordibus delectantur: tantum abest, ut remedium quærãt. Atq; hoc est, quod Christus dicit: Nemo uenit ad me, nisi quem Pater traxerit. Ingratitudo est, quòd homines inuitati ad gratuitam cœnam, id est, gratuitam liberationem à peccato ab ira Dei, à maledictione legis, ab inferno, à Diabolo, ad remißionem peccatorum, ad fauorem Dei, ad iusticiam, ad cœlum, ad Deum, ut cum illo beati uiuant in omni æternitate recusant tamen uenire. Quis hanc ingratitudinem satis deplorare potest. Corruptum iudicium est, quòd homines pluris faciant finita bona, quàm æterna: pauca, quàm multa: caduca, quàm firma: terrena, quàm cœlestia: conseruantia hanc uitam ad modicum tempus, quàm conseruantia animam et corpus in æterna uita. Stultus ne iudicatur, qui præfert lutum auro? Sanè stultißimus, ut qui nihil rectè iudicare poßit. Multò stultior est, imò in infinitum stultißimus, qui præfert mortem uitæ, peccatum iusticiæ, infernum cœlo, diabolum Deo: Breuiter, infinita mala infinitis bonis. Hoc nostrum corruptißimum iudicium agnoscamus, & petamus nostras mentes noua luce reformari, ut rectè intelligamus, quæ uera bona sunt: ordinatè appetamus, quæ rectè iudicamus, & usq; ad finem perseueremus in quærendis ijs quæ ordinate appetimus.

Postquam aũt hæc in genere dicta sunt de mise-

ria generis humani, de ingratitudine summa & corruptißimo iudicio hominum: textum uideamus qui uarios modos excusationis continet. Primũ dicit: Et oẽs cœperũt una sententia recusare. Hoc est, maxima pars mundi ingrata contemsit gratuitò oblatũ beneficium. Primus ergo dixit: Agrũ emi, necesse habeo exire & uidere eum, rogo te, habe me excusatum. Hîc describitur primum genus hominum excusantium se, quo sub genere omnes continentur, qui potentia sua freti recusant uenire ad hanc præclaram cœnam. Neq; tamen potentia est efficax causa huius excusationis: sed occasio tantùm in ijs, qui suam potentiam à Deo esse nõ agnoscunt, qui sua potentia nitũtur, hoc est, baculo arundinis. Nam cùm peccatum, mors, infernus, Diabolus inuadit, hominum potentia non ualet: hîc n. sola potentia ualet, nempe Euangelium Christi, quod Paulus definit esse potentiem Dei ad salutem omni credenti. Quòd autẽ hæc potentia, & agrorum poßeßio non sit efficax causa recusatæ huius opiparæ cœnæ ostendunt exempla: potens fuit Dauid, & habuit agros plurimos: potens fuit & Nero, & habuit agros. Quorum ille inuitatus ad nuptias uenit, hic recusauit. Quare? Quia ille usus est potentia in gloriam Dei: hic eadem est abusus in sui interitum. Nam ea deceptus recusauit uenire ad hanc cœnam. Hîc ergo monemur rectè uti agris nostris, ne sint nobis impedimento, quò minus ad hanc cœlestem cœnam ueniamus: exempla omitto.

Alter

Alter uerò dixit: Iuga boum emi quinque, et proficiscor ad probandum ea: rogo te, habe me excusatum. Hîc describitur alterum genus hominum excusantium se, quò minus ad cœnam uenire poßint: sub hoc genere cõtinentur diuites huius mundi. Quid? an diuitiæ sunt causæ efficaces huius recusationis? Nequaquam. Fuit Abraham diues, fuit & Epulo diues, de quo nuper audiuimus: sed Abraham non impeditus est suis diuitijs. Nam pluris fecit hanc cœnam, quàm terrenas diuitias. Contrà, Epulo Ebrius fuit suis diuitijs, atque; ideò uenire recusauit. Sunt enim diuitiæ quando à malis possidentur, ueluti esca, qua illecti capiuntur & necantur: ideò Christus dicit eas spinas esse: et difficilè pronunciat diuitem posse intrare in regnum cœlorũ. Plato Philosophus rectè dixit, diuitias cæcas esse sine prudentia, & acutùm cernere, quando sequuntur prudentiam. Ita & nos possumus dicere, diuitias spinas esse sine pietate, & rosas quando pietatem sequuntur. Nam pij diuites suis diuitijs ueluti rosis quibusdam ornant ministerium uerbi, ornant Respublicas & propriam domum. Quicunque; ergo huius mundi diuitias habet, det operam, ut earum administratrix sit pietas & caritas, ut in sanctis Patriarchis & regibus, alijsque; multis pijs & sanctis hominibus uidemus.

Et alius dixit: duxi uxorem, propterea non possum uenire. Hîc describitur tertium genus hominum recusantium uenire ad hanc cœnam: quo sub

sub genere cōtinentur omnes, qui huius mundi uoluptatibus dediti Euangelium Christi non curant. Ducere uxorem non est per se aut malum, aut causa recusationis: sed tantùm occasio in quibusdam, qui non rectè utuntur dono Dei. Abraham habuit uxorem & multi pij, qui tamen non propterea recusarunt obtemperare Euangelio: Quare coniuges dent operam, ut Christum secum habeant, caueant ne occasionem mali à bono sumant. Hactenus audiuimus tria genera hominum excusantium se, q non uenirent inuitati ad hanc cœlestem cœnam: sed ex his intelligemus omnia, quæ hominibus impedimento sunt, cur Euangelio non auscultent.

DE TERTIO.

Seruus reuersus domū, nunciat patrifamilias quæ responderunt, & rursus missus multis collectis pauperibus & claudis, iubetur cogere homines, ut intrent, quò impleatur domus conuiuij. In hac coactione nobis proponitur summa cōsolatio. Deus enim non solùm promittit, nō solùm inuitat multos, non solùm mandat: sed cogit & compellit intrare suam cœnam. Sed quomodo compellit? Multis sanè modis. Parentes in familia cogent suos domesticos, & disciplina domestica assuefacient eos, ut Christum audiant, piè & sanctè uiuant. Hinc illud Pauli: Educate pueros in disciplina & correptione Domini. Magistratus similiter coget edictis, bonis ordinationibus, exemplo, sublatione Idololatriæ: quemadmodum Eze-

chias

chias & Theodosius fecerunt, qui instrumenta Idololatriæ sustulerunt. Omnium autem maximè ministrorum uerbi est cogere comminationibus & obiurgationibus, quemadmodum Christum, Prophetas & Apostolos fecisse legimus.

DE QVARTO.

Nemo uirorum illorum, qui uocati fuerunt & recusarunt uenire, gustabunt cœnam meam. Hoc est, omnes contemtores Euangelij excluduntur de uita æterna. Nam ira Dei manet in omnes, qui non credunt in Filium. Hæc summa est quarti loci.

Cæterùm usus totius hodierni Euangelij triplex est. Primus, ut considerata magnitudine misericordiæ Dei, gratias agamus per Iesum Christum. Secundus, ut caueamus ne ullo prætextu nos subducamus ab obedientia erga Euangelium. Tertius, ne exemplo potentum, diuitum & uoluptariorum seducamur, & ruamus in proprium exitium: sed potius totis uiribus demus operam, ut in hanc cœlestem cœnam includamur, per Dominum nostrum Iesum Christum, cui cum Patre & Spiritu sancto sit honor & gloria in secula seculorum. Amen.

DOMINICA TERTIA

POST TRINITATIS. ,Luc. 15.

ACcedebant ad Iesum omnes Publicani & peccatores, ut audirent illum. Et murmura-

murabant Phariſæi ac ſcribæ, dicentes: Hic peccatores recipit, ac cibum capit cum illis. Dicebat aũt ad illos parabolam hanc dicens. Quis ex uobis eſt homo, qui habet centum oues,& ſi perdiderit unam ex illis,non'ne relinquit nonaginta nouem in deſerto,& uadit ad illam quæ perierat, donec inueniat eam. Et cũm inuenerit eam, imponit in humeros ſuos gaudens, ueniensq́ domum, conuocat amicos & uicinos,dicens illis: Gaudete mecum,quia inueni ouem meam, quæ perierat. Dico uobis, quod ita gaudium erit in cœlo ſuper uno peccatore reſipiſcente, magis quã ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indi-

gent pœnitentia. At quæ mulier habens drachmas decem, si perdiderit drachmam unam non'ne accendit lucernam, & uerrit domum, quæritq́ue diligenter, donec inueniat? Et cùm inuenerit, conuocat amicas & uicinas, dicens: Gaudete mecū, quia inueni drachmam quam perdideram. Ita dico uobis, gaudium erit coram Angelis Dei, super uno peccatore resipiscente.

ENARRATIO TEXTVS.

Occasio hodierni Euãgelij hæc est. Cùm tanta esset bonitate Dominus noster præditus, ut neminem quantumuis afflictum et magnum peccatorem fastidiret, imò potius omnes ad se inuitaret, iuxta illud Matth. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam uos: factum est q, ipsi publicani, cognita hac misericordia et bonitate, ad eum uenirent, quò gratiæ omnib. liberalißimè oblatæ participes fierēt. Atq; ideò Christus non uoluit eos tantùm uoce consolari, sed facto & conuersatione. Inuitatus proinde ab ijs uenit et comedebat cum illis: idq; ea de causa, ut eos Deo Patri lucrifaceret, hoc est, conuerteret eos à uijs suis peßimis ad ueram & salutarem pœnitentiam, quò à maledictionis reatu absoluti hæredes fierent uitæ æternæ per Iesum Christum. Hoc Christi factum obseruantes Pharisæi, ut erant superbi, tumentes sua Pharisaica, id est, falsa iusticia, murmurant, ac tacitè Christum uiolatæ legis diuinæ accusant. Sed

quid

quid ad hæc Christus? utrosq; docet. Publicanos quidẽ, quod uenerit saluatũ peccatores. Pharisæos uerò, cur cũ peccatoribus conuersetur: unde colligitur Christi regnum pugnare cum Pharisæorũ opinione et Satanæ regno. Nam ut Christi regnum est misericordia et remißio peccatorũ, adeò ut Angeli in cœlo gaudeant super singulis peccatorib. pœnitentiam agentibus: ita Satanæ regnum est crudelis immanitas et peccati inundatio quædam. Loci duo.

I. Murmur Pharisæorum, & cur Christus sit conuersatus cum peccatoribus.

II. Docetur parabolis duabus, cur Christus in hunc mundum uenerit, et quid nos facere oporteat, modò saluari uelimus.

DE PRIMO.

Appropinquabant ei publicani et peccatores, ut audirent eum, & murmurabant scribæ & Pharisæi, dicentes: hic peccatores recipit, & manducat cum illis. Hic proponuntur nobis duo hominum genera, et eorum diuersa studia. Vnum publicanorum et peccatorum, qui Christum accedunt, ut illum audiant, ut ad ipsius ouile aggregentur et saluentur. Postquam. n. audiuerunt Christum nullos peccatores reijcere: sed omnibus gratiam, modò pœnitentiam agere nõ recusarent, offerre, ipsum accedere nõ dubitârunt, spe magna salutis concepta. Alterum Pharisæorum & Scribarum. Hi Christi factum & misericordiam erga peccatores improbârunt, atq; ideo murmurârunt,

dicentes: hic peccatores recipit, & manducat cum illis.

Porrò huius Pharisaici murmuris plures sunt causæ, quarũ nonnullas recitabo, ut uideamus quo spiritu sint locuti, nosq́; caueamus, ne simili morbo laborantes, aliorum salutem impedire uideamur.

PRIMA ergo causa est Diaboli inuidia, quæ propria est diaboli et membrorum eius. Hæc enim corum cordibus infixa efficit, ne uidere poßint, Christum & publicanos unà conuersari. Tanta enim inuidia erga publicanos laborârunt, quòd noluerint eos bonorum conuersatione emendari. Huius generis Pharisæi plures sunt hodiè, quàm qui Pharisæorum titulum agnoscunt.

SECVNDA causa murmuris fuit intolerabilis superbia in Scribis & Pharisæis, qua ut canes publicanos spreuerunt, adeò ut cibum capere cum illis, aut domum eandem cum illis intrare recusarint.

TERTIA causa murmuris fuit opinio iusticiæ & sanctitatis. Nam ut se iustos tantùm ex paternis obseruationibus & sacrificijs, reliquosq́; ut iniustos contemserunt (ut ille qui ait: Non sum sicut cæteri peccatores, nec ut ille publicanus, ieiuno bis in Sabbato etc. ita eos, qui hanc sanctitatis laruam non habuerunt, strenuè tanquam anathemata & res abominabiles aspernabantur.

QVARTA causa fuit studium Christo infamiæ notam inurere. Nam uulgo persuadere conaban-

nabantur Christum talem esse, quales essent illi cum quibus uersaretur.

QVINTA causa fuit zelus legis diuinæ, sed falsus. Mandatum. n. legis suo murmuri prætexuerunt: lex enim præcipit Exod. 23. ne conuersentur cũ Insulis terræ. Item Exod. cap. 34. præcipitur, ne unquam cum habitatoribus terræ illius amicitiam iungerent, ne ipsis foret in ruinam, hoc est, ne illorum praua corrupti consuetudine idolatræ efficerentur, & prophani legis diuinæ contemtores. Nam, ut Paulus inquit, modicum fermentum corrumpit totam massam, et ut est in uersiculo quodã: Morbida facta pecus totum corrumpit ouile. Vt una à liuore alterius liuorem contrahit: sic & malo consortio homines facilè deteriores fiunt. Sicuti & Medea quodam in loco dicit: Malarum fœminarum ingressus me malam reddidit. Huc & illud Salomonis: Qui tetigit picem, coinquinabitur ab ea. Item: Qui communicauerit superbo, induet superbiam: Et Syrac: Omnis homo sibi similẽ sociat. Huiusmodi scripturæ testimonia multa haud dubiè congesserant Pharisæi, ut Christum infamarent.

Sed quid dicemus ad istas scripturæ sententias? pleræq; ex illis habent adiunctas causas prohibitæ cum peccatoribus conuersationis, et ut summatim dicam, prohibent adiuncta scripturæ testimonia, ne infirmi, qui facilè deteriores fieri poßint, conuersentur cum ijs, qui conuerti nolunt, sed potius in hoc totis incumbant uiribus, ut alios sibi nequitiæ

ſuæ ſocios adiungant. Primùm non potuit Chriſto conuenire: non enim erat infirmus, ut peccatorum conſuetudine contaminari poſſet, quare interdictū legis non in illum quadrat. Dicit. n. diſertè lex, unde reliqua dicta manant: Ne fortè peccare te faciant in me, ſi ſeruieris dijs eorum, quòd tibi certè erit in ſcandalum. Alterum non conuenit in publicanos, quibus cum Dominus hîc conuerſatus legitur. Non enim Chriſtum uoluerunt ſibi ſuæ nequiciæ ſocium adiungere: uerùm accedebant, ut audirent illum, & ex auditu fidem conſecuti ſaluarentur. Cùm ergo & Chriſtus motus miſericordia conuerſetur cum illis, ut eos adducat in ſtabulum ouium, unde aberrârunt: & publicani ſitientes ſalutem, cupiant ſubleuari ab onere peccatorum ſuorum, quod ſenſerunt grauißimum eſſe, iniuſtè aduerſus Chriſtum murmurant: quos in uiam reuocare conatur propoſitis his parabolis: una de centum ouibus, altera de decem drachmis.

Iam ex ijs, quæ dicta ſunt ad criminationes Phariſæorum, oritur quæſtio. Nam poſtquam reſponſum eſt, ſcripturas, quæ malorum conſuetudinem damnant, ad infirmos pertinere, quæri poteſt, cùm nos infirmi ſimus, quid nos facere oporteat, an omnino & perpetuò fugere debeamus Phariſæos. Ad hanc quæſtionem reſpondeo. Sunt fugiendi, & non ſunt fugiendi. Imbecilles qui conſcij ſunt ſuæ imbecillitatis, quòd uidelicet ſint faciles et proni ad lapſum, edocti propria experientia, ipſi fugient conuerſa-

uersationem eorum, à quibus sibi metuunt, ne illorum pice inquinentur & scabie inficiantur. Nam, ut dicit Iustinus martyr, mēs hominis ex malorum consuetudine scabiem quādam sibi acquirit et multis malis succis impletur. Hoc Patrumfamiliarium, magistratus, & ministrorum uerbi officium est, ut caueant, ne tales ferātur, quorum conuersatione simplices reddantur deteriores. Paterfamilias nullum seruum debet ferre in sua familia, qui pueris suis sit scandalo. Magistratus gladio coërcebit blasphemos. Ministri uerbi obiurgationibus primùm castigabunt impuros: quòd si nihil ista uia proficiunt, debent eos eijcere de Ecclesia per excommunicationem, ut pij & simplices sciant, quòd sibi cauere debeant ab istorum conuictu. Quòd autem huiusmodi fugiēdi sint, docet et hoc Pauli dictum, 2. Thessal. 3. Denunciamus autem uobis fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi, ut subducatis uos ab omni fratre, qui ordinatè se gerit, & non ex tradita doctrina quàm accepit à nobis. Hoc ergo sit dictum de infirmis, qui omnino sibi cauere debent ab improborum consortio. Verùm quantum ad eos attinet, qui benè sunt instituti, & qui in officio sunt publico, quorum interest oues errantes ad Christum adducere, illi possunt, imò debent nonnunquam cum improbis conuersari, sicut Medicus conuersatur cum ægroto, non ut ipsius ægroti scabie inficiatur, sed ut sua arte & curandi peritia eum sanitati restituat. Ad eundem mo-

dum non modò licet, uerumetiam necessitas officij, & fides in ministris uerbi requirit, ut improborum maliciam retegant & sanent, quantum quidem fieri potest: uerùm si morbus fuerit incurabilis, sequentur medicorum exemplum, & quod curare non poßint, amplius non curent: sed Deo totam rem cum dolore committant.

DE SECVNDO.

Quis ex uobis homo, qui habet centum oues &c. Hac parabola docet Christus duo. Vnum cur in mundum uenerit: Alterum, quod ex priori pēdet, cur conuersetur cum peccatoribus: unde sequitur confutatio murmurantium Pharisæorum. Cur in mundum uenerit, docet exemplo pastoris. Nam quemadmodum pastor in desertum uadit, ut quærat ouem amissam: ita Christus in mundum uenit, ut homines per peccatū in desertum abductos quærat. Deinde quia officium est Christi, quærere peccatores, ut reuocentur ad salutem, quod sanè fieri non potest, quin cum eis conuersetur: hinc sequitur improbandum esse murmur Pharisæorum aduersus Christum, qui eum à legatione sua absterrere uoluerunt, ne sanarentur infirmi. Aptè ergo alibi testatur: Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Hæc summa est parabolæ de ouibus: eandem rem proponit parabola de muliere quærente pecuniam amissam. Iam parabolam de ouib. particulatim uideamus, quò nobis fiat dulcior, perspecta Christi pastoris solicitudine pro nobis.

Homo

Homo ille habens centum oues Christus Iesus est, uerus pastor, qui animam suam pro ouibus posuit, Iohan. 20.

Per ouem errantem intelliguntur omnes, qui se in deserto uagari intelligunt, id est, agnoscunt se peccatores, & cupiunt recipi, sicut hi Publicani fecerunt. Agnouerunt se peccatores, audiuerunt famam de uero pastore, atq; ideò ab illo recipi uoluerunt, dum audiunt: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, ego reficiam uos. Atq; ita textus nobis paradigma ouis errantis proponit in Publicanis, qui uocem Christi audientes ad ipsum ueniunt, ac suum errorem agnoscunt.

Per nonaginta nouem oues intellige omnes homines in mundo, qui cùm hæreant in suis peccatis et damnatione: tamen hoc non animaduertunt, imò se iustos et beatos putant, atq; ideò Christum audire recusant. Putant enim se iustiores esse, quàm ut Christo iusto opus habeant: putant se magis sanos, quàm ut Christi medici opera indigeant. Quòd hi per nonaginta nouē oues intelliguntur, ipse textus apertè conuincit. Nam nonaginta nouem oues conferuntur Scribis et Pharisæis, id est, hypocritis, qui se iustos gloriabātur. Habemus quis sit pastor, quæ sit ouis errans, & quæ nonaginta nouem non errantes: Iam uideamus. 1. Quando errare cœpit ouis. 2. Quomodo uenit pastor errantem quæsitum. 3. Quomodo inuentam reportet in stabulum, sanet & pascat. 4. Quid acciderit inuenta oue.

Quando ergo errare cœpit ouis? Primùm cùm abducta est per lupum in desertum. Hoc est, cùm Satan primos parẽtes à Deo abduxit. Deinde quoties reuocati homines à uijs suis peßimis sunt rursus insidijs Satanæ abducti ab ouili. Ita & hodie, quoties à recta salutis uia, uel in doctrina, uel in moribus flectimus, erranti oui comparamur.

Quomodo uenit Christus pastor quæsitum ouem errantem? uenit primùm in spiritu, idq; in sanctis Prophetis & Patriarchis, quoties eos excitauit, ut hominibus uiam salutis monstrarent. Sic uenit misso Mose, misso Helia, Helisæo, Isaia et alijs multis. Deinde uenit in carne, quando assumsit humanam naturam & est pro nobis passus.

Quomodo quærit, & quæsitam reportat in stabulum? Quærit errantem ouem prædicatione Euangelij, dum iubet prædicari Euangelium: & reportat in stabulum, quando credentes in Ecclesiam congregat. Subijt enim in desertum et inuentam ouem imposuit humeris, hoc est, credentes in se merito suæ crucis in Ecclesiam perduxit.

Quomodo reportatam ouem in stabulum sanat & pascit? Sanat omnes contritiones eius suo sanguine, dum credentes in se absoluit à reatu, & donat sua iusticia. Pascit, dum donat eos Euangelij pabulo, & eos fouet suo Spiritu. Hæc beneficia pastoribus erga ouem errantem maxima sunt.

Sed quid accidit inuenta oue? Conuocat amicos et uicinos, dicens: Congratulamini mihi,

quia

quia inueni ouem meam quæ perierat. *Quid autē hoc ſit exponit, cùm ait:* Dico uobis, quòd ita gaudium erit in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, plus quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia. *Ecce quid accidit quando peccator pœnitentiam agit. Ipſi Angeli Chriſto paſtori congratulantur. Gratulātur autē Angeli in cœlo propter tria. Primùm, quia homines cum illis conditi ſunt ad celebrandum Deum, quod non poteſt fieri ab illis, qui non agunt pœnitentiam. Illi.n. omnes laudes Dei, quantum in ſe eſt, impediunt. Deinde, quia uident regnum augeri per acceſsionem nouorum ciuium. Tertiò, quia nihil magis illis gratum eſt, quā ſi uideāt regnum Satanæ aboleri, quòd fit cùm homines pœnitentiam agunt. Sed quinam ſunt illi nonaginta nouem iuſti, qui non indigent pœnitentia? an ullus igitur eſt abſq; peccato? Certè nullus eſt ſine peccato. Omnes enim aberrârunt et inutiles facti ſunt. Sed peccatores ſunt triplices. Sunt enim peccatores, qui ſe iuſtos eſſe putāt, et propterea dicuntur non opus habere pœnitentia: quòd ſanè de ipſorum de ſeipſis iudicio eſt intelligendum: nam reuera nullus eſt, qui non indiget pœnitentia. Deinde ſunt peccatores, qui ſciunt ſe habere peccata, & nihilo minus pergunt in peccatis, non morantes accuſantem legem Dei. Sunt quoq; peccatores, qui agnoſcunt peccatum, id eſt, oderunt peccatum, atq; ideò agunt pœnitentiam & confugiunt*

ad

ad Christum. Primùm & secundum genus intelliguntur per nonaginta nouem: per tertium intelligitur una errans ouis. Nonaginta nouem non agentium pœnitentiam similitudinem referunt Scribæ & Pharisæi. Publicani referunt ouem illam unam errantem. Quid hic docemur? Maximam esse multitudinem eorum qui pereunt, & minimã esse quæ recipitur, id est, uix unum ex centũ singulis. Hinc illa Christi querela: Multi sunt uocati, sed pauci electi, id est, probi, qui uocanti Christo per suũ Euangelium obtemperant. Hoc in exemplis uidemus. Ante diluuium maxima pars mundi secuta est Caini nequitiam, adeò q̃ tantùm octo homines reperti sint iusti, qui per arcam saluati sunt. Deinde rursus per multos annos Melchizedech & Abraham soli fuerunt pij ferè. Præterea ex magnis illis ciuitatib. Sodoma & Gomorra et alij, solus Loth cum suis filiab. euasit, reliquis propter sua peccata incendio interemtis. Neq; aliter hodie fit: à plurimis contemnitur Euangelium, à paucißimis recipitur. Hoc ergo periculo admoniti agamus pœnitentiã, ne cum maxima parte ingratißimi mundi pereamus. Dominus clemens est ad nos recipiendos: Angeli expectant resipiscentiam: nostra propria salus agitur, quam Christus omnibus peccatorib. offert agentibus pœnitentiam, cui honor in secula Amen.

DOMINICA QVARTA TRINITATIS, Luc. 6.

Estote

ESTote misericordes, sicut & Pater uester misericors est. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemnare, & non condemnabimini. Remittite, et remittetur uobis. Date, & dabitur uobis: Mensuram bonam & confertam, et concussam atq; exũdantem dabunt in sinum uestrũ. Eadem quippe mensura qua metimini, metientur alij uobis. Dicebat autem illis similitudinem: Numquid potest cæcus cæcum ducere? Non'ne ambo in foueam cadunt? Non est discipulus supra magistrũ suum, perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister ipsius. Quid autem uides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, qui in oculo proprio est, non animaduertis? Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, sine eijciam festucam, quæ in oculo tuo est, ipse in oculo tuo trabem non uidens? Hypocrita, eijce primùm trabem ex oculo tuo, & tunc perspicies, ut eijcias festucam, quæ est in oculo fratris tui.

ENARRATIO TEXTVS.

HÆc Christi concio pertinet ad tertiam pœnitentiæ partem. Scitis. n. q; sint tres partes: Contritio, Fides, & Noua obedientia. Contritio peccatum agnoscit, detestatur ac fugit: Fides ad Christũ confugit, qui à peccato liberat, et credentes iustificat: Noua obediẽtia uersatur in quatuor, quæ sunt: pietas erga Deũ, sanctimonia uitæ cuiusque

que

que apud sese, caritas proximi, & diligentia uocationis ad quam quisq; uocatus est. Cùm autem hæ sint partes nouæ uitæ, proponit Christus in hoc Euangelio exhortationem ad caritatem erga proximum, quam hîc per suas partes designat, et quoniam ueluti prima eius proles est misericordia erga proximũ, hortatur ad misericordiam, per quam intelligit omnia officia, quæ nobis alij alijs in hac uita debemus. Quicquid enim alter alteri debet, cùm soluerit, non amplius debet, excepta una caritate, quam non ita possumus reddere, quin semper simus debitores. Vnde Paulus Ro. 13. Nihil cuiquam debeatis, nisi mutuam dilectionem. Vt autem hoc Euangelium clarius intelligamus: Duo dicam.

I. Quæ sint dilectionis seu misericordiæ opera, quæ nobis hîc commendantur.

II. Quæ sint rationes, quibus Christus nos hîc hortatur ad præstandam misericordiam, id est, opera caritatis proximo.

DE PRIMO.

Estote misericordes &c. Cùm filius Dei suos discipulos hortatur ad misericordiam, significat et quo affectu erga nos mutuò esse debeamus, et quòd in hac uita ob multas infirmitates alij aliorum opera indigeant. Quod præceptum si hodiè amplecteretur, qui Christiani dici uolunt, minus esset dissensionum & minus calamitatum. Volumus quidem omnes discipuli Christi dici: sed nemo uult facere quod præcepit. Famulus imperio sui heri obedit, ancilla

ancilla oculos suos habet intentos in matremfamilias: imò nemo est, qui non magis suis in mundo superioribus auscultat, quàm multi, qui Christiani dici uolunt, suo Christo Deo & saluatori obtemperant, qui pro illis pependit in cruce, et cœlum meruit. Sed quæ est causa? quia uerbis tantùm sunt Christiani, non corde. Qui enim uerè Christianus est nihil prius in uotis habet, quàm ut Christo suo, à quo & nomen et salutē habet obtemperet. Quare uos moneo, ut deposita illa carnali securitate Christo obtemperetis, & diligenter obseruetis ex hoc Euangelio, quæ officia à nobis erga proximos nostros requirat. In genere quidem requirit dilectionem, sicuti ait ad discipulos suos: Diligite uos inuicem, sicuti ego dilexi uos: in hoc cognoscent, quòd discipuli mei sitis, si uos mutuò dilexeritis. Nihil aliud hîc requirit, cùm ait: Estote misericordes. Qui enim diligunt: misericordes sunt, Et qui sunt misericordes, diligunt: ita fons aquam, & aqua fontem ostendit. Verùm ideo potius hoc loco Christus usus est misericordiæ uocabulo, quia indolem ueræ dilectionis monstrat.

Hæc misericordia, quæ ex dilectione proficiscitur, & à Christo suis discipulis in hoc Euangelio commendatur, quatuor partibus constat: quarum prima in ipso corde est, quæ est candor & Philanthropia quædam, qua & candidè de proximo sentimus, & semper meliora de ipso speramus Hunc candorem notat Christus per contrarij remotio-

motionem, cùm inquit: nolite iudicare. Hinc Apostolus 1. Cor. 13. Caritas non cogitat malum. Atq; hic sensus primæ partis misericordiæ est. Non est ergo quòd quisquam hoc dicto, nolite iudicare, existimet tolli uel iudicium de discrimine uirtutum & uiciorum in hominibus, uel officium patrisfamilias, præceptoris, magistratus ciuilis & ministri uerbi, uel debitam fraternam correptionem, qua alius alium errantem in uiam ex mandato Christi reuocare debet: sed tantùm libidinem animi, qua sumimus nobis officium malè de alijs sentiendi contra caritatis regulam. Quantum. n. ad iudicium attinet discriminis honestorum & turpium, regula est nobis Lex Dei firma & immota: Quicquid enim lex Dei dicit turpe aut honestum, id nos quoq; tale iudicare debemus. Qualis enim esset insensibilitas ista non discernere? Debemus ergo iudicare & discernere inter Neronis tyrannidem, & Fabricij clementiam: atq; ita de cæteris. Patresfamilias habent mandatum instituendi proles suas in disciplina et correptione Domini. Item, Salomon uult parentes castigare suos pueros: Et Heli sacerdos punitus est propterea, quòd cùm uideret filios suos Ophni & Phinees malè se gerere, cùm in cultu diuino: nam meliores partes sacrificiorum furati sunt, tùm in uita, nam libidine se contaminârunt, non eos iudicio paterno castigarit. Hinc manifestum est, quòd dictum Christi non tollat patrumfamilias officiū, quod sanè exercere non possunt

sunt sine iudicio, & discrimine rectè & secùs factorum. Præceptores præterea quid facerent sine iudicio? Alij. n. discipuli sunt uerberibus cogendi, ut faciant officium: alijs sufficit admonitio: illorum quidem ignauia castiganda: horum uerò industria est laudanda: Hîc quæso non iudicio præditus esse debet Pœdagogus pius? Neq; aliter de magistratu iudicandum est. Punire debet malos, et tueri bonos, quòd sanè fieri nequit sine iudicio: & Deus cùm approbat magistratum, manifestè iudiciũ eius probat, cùm sine iudicio magistratus tantùm inanis sit titulus. Ministri uerbi alios recipient in Ecclesiam, alios excludent, an non illis conceditur iudicandi facultas? alios consolari debent, alios increpare: quod sanè requirit magnum iudicium. Quantum ad fraternam castigationem attinet, manifesta est præceptio Christi Matth. 18. Si peccauerit frater tuus te conscio, uade & argue eum inter te & ipsum solum. An non hîc cuilibet Christiano mandatur iudicandi officium? Ita sanè est. Quare cùm Christus dicit: Nolite iudicare, non tollit necessaria officia superiorum in hac uita, nec eneruat disciplinam Ecclesiasticam: sed tantùm cohibet petulantiam hominum, qui uel corrupto iudicio, malè de proximis sentiunt, uel citra fidem & caritatem ius censorium sibi in alios uendicant, quod uicium pleriq; cùm insectantur in alijs, sibi impunè permittunt. Vix ullus se iustè excusare potest.

SECVNDA pars misericordiæ, quam Chri-

ſtus erga proximum requirit, notatur his uerbis: Nolite condemnare, quo dicto requirit, ut benignè et amanter de proximo loquamur renunciantes turpiſsimo illi uicio, quo proni ſumus de alijs malè loqui, & eos innocenter condemnare: Breuiter, uult Chriſtus, ut uoce & lingua noſtra quæramus proximi honeſtum nomen & incolumitatem. Pertinet quoq; hoc doctum ad priuatam condemnationem, qua alius alium ex malicia condemnat, non ad officia magiſtratus & miniſterium uerbi, qui Dei ſententiā ex officio illis demandatam pronunciant ſæpè in malos. Sic Petrus Ananiam & Saphyram, ut eſt in Actis Apoſtolorum, condemnauit: ſic Paulus Alexandrum & Hymenæum: ſic Chriſtus pronunciauit ſententiam damnationis in hypocritas, cùm diceret: Væh uobis Scribæ, Pharisæi et Hypocritæ: ſic cùm condemnamus Antichriſtum, pronunciamus iudicium Dei in ipſum. Sed hìc caueat unuſquiſq;, ne ſine uerbo Dei ex petulantia potius quàm uero iudicio condemnet.

TERTIA pars miſericordiæ eſt, iniuriam ei qui nos offendit condonare. Hoc exigitur ex uerbo: Dimittite. Nam cùm ſint multæ mutuæ offenſiones, quas ſi nobis inuicem non condonaremus, non poſſet ulla tranquillitas eſſe, imò rumperetur uinculum humanæ ſocietatis: Quàm hoc officium ſit neceſſarium omnib. pijs, ex precationis forma, quàm Chriſtus nobis præſcripſit, facilè eſt iudicare, illic enim iubemur orare: Dimitte nobis debita

noſtra,

nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Hanc adiectionem, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, esse summè necessariam docet parabola de debitore decies mille talentorum Matt. 18. Simile est, inquit, regnum cœlorum homini regi, qui ponit rationes cum seruis suis. Quemadmodum enim hic Rex supplici seruo condonauit totum debitum, gratis ex mera liberalitate: ita Deus Pater, confugientibus in uera pœnitentia ad Christum, condonat gratis ex mera liberalitate omnia debita, id est, peccata. Verùm sicut Rex ille seruum ingratum & durum aduersus conseruos, reuocat ad pœnam, & quod antea supplicanti condonauit, iam à contumaci & duro in conseruos repetit: ita Deus Pater postquam recepit gementes in gratiam, uult nos imitari suum exemplum benignitate erga proximum, ut ipsi in nos peccanti condonemus, idq́; exemplo Patris cœlestis.

Hic oritur obscura quæstio. Si condonandum est ijs, qui nos offenderunt, uidetur consequi, quòd accusare quenquam ob factam nobis iniuriam non liceat. Ad hanc quæstionem sic respondeo. Distinguendum est inter ipsam accusationem, & id quod homines mali accusationi adijciunt. Accusare quidem per se non est uiciosum: nam Paulus 1. Cor. 16. permittit Christianis arbitros & iudicia. Deinde Euangelium non abolet politicam ordinationem. Præterea Deus in suo populo constituit iudices, qui causam inter fratrem & fratrem iudica-

rent, quod sanè fieri non fuisset necesse, nisi licuisset accusare. Certum est igitur, quòd accusare per se, modò læsus quis sit, & inuria affectus, non sit interdictum Christianis. Verùm quantum ad id, quod homines accusationi adijciunt, ut sunt multi uiciosi affectus, intemperantia, ulciscendi libido, inimicitia, pertinacia et similes, sciendum est, quòd isti affectus sunt prorsus abijciendi, modò Christianus esse uelis. Deinde discernendum est inter eum, qui læsit seu rem tuam retinet, & deprecatur culpam & restituit quod iniuria tenebat, & inter eum, qui uel læsit & rem tuam retinet, & pergit lædere & rem tuam occupare. Vt illi deprecanti condones Christi præceptum & caritas suadet: & hunc accuses petendo non tàm uindictam, quàm magistratus defensionem, Christus permittit, & multi sancti suis exemplis confirmant. Est præterea discernendum inter eum qui te solum offendit, & eum qui Deum offendit & Ecclesiam turbat. De illo intelligendum est Christi præceptum, non de hoc. Nam Caritas Dei & proximi requirit, ut quantum potes, tollas quæ cultum Dei impediunt, & scandalo sunt Ecclesiæ. Breuiter, uera fides & caritas satis docebunt, quando accusare sit uicium & quando rectè factum.

QVARTA pars misericordiæ signatur hisce uerbis: Date & dabitur uobis. Hoc præcepto exigitur, ut indigenti proximo consilio & opere adsimus. Consilio, quoties illum à recto aberrare uidemus:

demus: opere uerò, aliâs dando eleemosynā largius, aliâs mutuando hilariter, etiamsi simile officium ab eo non expectemus. Nam mutuare cum expectatione alicuius officij uicißim præstādi uulgare officium est, etiam inter Ethnicos et peccatores, qui nondum sunt in familiam Christi per Euangelium uocati. Hactenus de misericordia, quam ex dilectione & Christi mandato debemus proximo, & de partibus eius, quæ sunt quatuor, uidelicet: benè sentire de proximo: benè de eodem loqui: erranti noxam condonare, & indigenti, consilio & opere adesse: nunc breuiter de secundo loco dicemus.

DE SECVNDO.

Quinq; argumentis utitur Christus in hac exhortatiōe ad misericordiā, et ad ea officia, quæ sunt præstanda proximo, quæ nunc ordinè recensebo.

PRIMVM notatur his uerbis: Sicut Pater uester misericors est. Id est, exercendo misericordiam respicite ad Patrem uestrum cœlestem: debent enim parentum mores ac facta esse norma uiuendi filijs. Cùm ergo uidemus Patrem nostrum cœlestem summè misericordem esse, decet ut eius imitemur exemplum. In hoc argumento plures circumstantiæ sunt perpendendæ. 1. quòd Pater noster cœlestis sit omnipotens, nullius indigens, & tamen nobis miseris tantam præstiterit misericordiam. 2. q nos simus miseri peccatores. 3. quòd ille cœlestis Pater nos ex mera misericordia recipit in gratiam. 4. quòd nos natura filij iræ eramus, Ephes. 2.

5. quòd hæc sit eius uoluntas, ut filij ipsius effecti, paternum imitemur exemplum. 6. ut quemadmodum ille nobis benefecit gratis: ita et nos alijs gratis præstemus, quod nisi fecerimus horibiliter peccamus. 1. contẽnimus eius mandatũ. 2. degeneramus ab ipso. 3. polluimus nos sceleribus, quæ sunt opera filiorum Satanæ. 4. abijcimus fidem. 5. proximus noster nostra culpa miser iacet, cuius miseria tangi deberemus. Hæc perpendant qui Christiani esse uolunt.

SECVNDVM argumentum sumitur ab utilitate, quæ ad nos ipsos uenit. Nolite, inquit, iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini. Dimittite & dimittetur uobis: Date & dabitur uobis. Hic partes illas misericordiæ, quas requirit, promißionibus suis confirmat. Propositio officij est: Nolite iudicare. Promißio mercedis: seu confirmatio propositionis est: & non iudicabimini, & sic de alijs. Sensus ergo est. Qui candidè de alijs sentit, is quoq; sentiet idem sibi ab alijs præstari: qui benè de alijs loquitur, idem expectabit ab alijs: qui condonat benignè, is inueniet facilitatem similem, si is aliquando offenderit: qui consilio & opere indigentibus adest, is uicißim indigens sentiet auxilium, idq; me efficiente. Verùm contrà: qui malè sentit de alijs, idem expectabit: qui malè loquitur, malè audiet: qui iniuriam uindicat, iniuriam patietur: qui negat consilium & opem

opem indigenti, is quoq; indigens frustra opem ab alijs expectabit.

TERTIVM argumentum his uerbis proponitur: Nunquid potest cœcus cœcum ducere? Non'ne ambo in foueam cadunt? quasi diceret, Quemadmodum se habet dux cœcus ad cœcum ducendum: ita se habet homo malè docens & uiuens, ad eos quos doctrina & uita ducere deberet. Sed quando cœcus ducit cœcum, uterq; in foueam cadit: proinde qui perperam docet & malè uiuit, & alijs et sibi occasio est lapsus. Vt igitur hoc malum uitetur, rectè agendum est cùm in doctrina tùm in moribus.

QVARTVM argumentum signatur his uerbis: Non est discipulus supra magistrum: perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister eius. Boni discipuli exemplum sui magistri imitari debent: proinde cùm Christiani sint discipuli Christi, decet ut uita & moribus, quantum quidem id fieri potest, exprimant.

QVINTVM argumentum petitur à consideratione propriorum erratorum. Quid uides festucam in oculo fratris &c. Festuca in oculo fratris est erratū fratris leue: trabs in tuo est erratum magnum. Debet ergo unusquisq; sua potius uitia considerare, quàm aliena, & prius ante suam ianuam, ut dici solet, purgare. Quod ut uerè faciamus, donet nobis Christus, cui cum Patre & Spiritu sancto honor & gloria in secula, Amen.

DOMINICA QVINTA POST TRINITATIS, Luc.5.

FActum est autem, cùm turba immineret Iesu, ut audiret uerbum Dei, & ipse stabat iuxta stagnum Genezareth, & uidit duas naues stantes ad stagnum, piscatores autem descenderant ex illis, & abluebant retia. Ingressus autem in unam nauem, quæ erat Simonis, rogauit eum, ut à terra abduceret pusillum. Et sedens docebat de naui turbas. Vt cessauit autem loqui, dixit ad Simonem, Duc in altum, & laxate retia uestra in capturam. Et respondens Simon dixit illi; Præceptor, per totam

totam noctem laborantes, nihil cepimus, tamen tuo iussu laxabo rete. Et cùm hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam. Rumpebatur autem rete eorum. Et annuerunt socijs, qui erant in altera naui, ut uenirent & adiuuarent ipsos. Et uenerunt, atque impleuerunt ambas naues, ita ut mergerentur. Quod cùm uideret Simon Petrus, accidit ad genua Iesu, dicens: Discede à me Domine, quia homo peccator sum. Stupor. n. circumdederat eum, & omnes qui cum illo fuerant, super captu piscium quem ceperant: similiter autem Iacobum & Iohannem filios Zebedæi, qui erant socij Simonis. Et ait ad Simonem Iesus: Ne metuas, posthac homines capies. Et subductis in terram nauibus, relictis omnibus, secuti sunt eum.

ENARRATIO TEXTVS.

Occasio huius Euangelij hæc fuit: Turba auida uerbi Dei est secuta Christum quocunq; perrexit, ut ipsum audiret: in quem cùm turba ueluti incumberet præ uisendi & audiendi studio, cogitur nauem Petri ingredi, atq; ex ea docere turbam. Verùm ut suæ doctrinæ fidem faciat, iußit eis, ut retia dimitterent, qui antea conquesti erant se tota illa nocte frustra laborasse: quod cùm fecissent, magnam multitudinem piscium ceperũt, adeò ut ne duo quidem nauigia pisces caperent. Hoc miraculo confirmati spectatores, ut doctrinam eius

receperunt, & ipsius diuinam potentiam agnoue-runt. Et cùm Petrus miraculo edoctus metueret, erigitur à Domino, & accipit promißionem, quòd postea esset futurus piscator hominum. Hæc est summa præsentis Euangelij, quæ eò pertinet, ut non solùm exemplo huius turbæ doceamur, primùm quærendum esse regnum Dei: uerùmetiam ut confirmemur de potentia Christi. Ostendit enim Christus, quòd habeat curam suorum, declarat quòd nemo quicquam in sua uocatione præstare poßit, nisi ipse laboranti adsit, ac operi ueluti manum adhibeat, quemadmodum dicit: Sine me nihil potestis facere. Et Psalmus ait: Nisi Dominus ædificauerit domum, frustra uigilat qui custodit eam. Loci quatuor.

I. Neceßitas audiendi uerbum Dei commendatur in exemplo huius turbæ, quæ adeò auidè Christum audiuit.

II. Imago Ecclesiæ, Doctorum & auditorum uerbi.

III. Miraculum præsens, & eius usus.

IIII. Exemplum Petri cùm in captura piscium, tùm in agnitione Christi imitandum.

DE PRIMO.

Factum est autem, cùm turba irrueret ad eum, ut ipsum audiret. Exemplum huius turbæ docet Euangelium auidè audiendum esse. Neque enim adeò auidè secuta fuisset hæc turba Christũ, nisi eius doctrinam summè necessariam esse intel-lexisset.

lexisset. Sequitur ergo Christum hæc turba, non ut obseruet ipsum: non ut in uerbis comprehendat: non ut irrideat, quemadmodum Scribæ, Pharisæi & Hypocritæ fecerunt: sed ut audiat uerbum Domini, & salutis pane saturetur. Est enim uerbum Dei panis cœlestis, cuius dulcedo est supra mel & fauum, ut in Psalmo dicitur. Concurrit igitur hæc turba tanquam famelici ad eum, qui largam aliquam Eleemosynam distribuit: idq; non immeritò. Quemadmodum enim corpus saturatur pane corporeo, quia est corporeum et ipsum: ita anima pane spirituali, qui est uerbum Dei, alitur: ipsa enim spiritualis est. Deinde ut appetitus cibi est signum sanitatis, & fastidium eiusdem, ægrotantis & languentis corporis indicium est: ita appetitus uerbi Dei est animæ benè se habentis signum: & econtrà, uerbi Dei fastidium arguit animæ languentis ægritudinem. Imitari ergo nos debemus (si nos uerbi fastidium capit) eos, qui corpore ægro sunt. Vt enim illi Medicos consulunt, ut dato pharmaco conualescant, & cibum appetant: ita nos (si uerbum Dei fastidit & ad illud nauseat anima nostra) debemus Christum Medicum quærere nostris precibus, ut ille animas nostras sui uerbi, hoc est, panis salutaris capaces reddat: ne fame nerbi DEI destituti pereamus. Verbum enim Dei est cibus cœlestis, hoc est, panis uitæ, & potus, de quo qui bibit, non sitiet in æternum, Iohan. 4.

Cæterùm

Cæterùm ut cum hac turba poßimus esurire panem uitæ, & sitire potum cœlestem, cogitanda est huius cibi neceßitas, qua perspecta, nemo non hunc cibum expetet, nisi qui suam salutem omnino non curat obcæcatus & dementatus à Diabolo.

PRIMA neceßitas hæc est, quòd neceßè sit mori omnem animam, quæ ad finem usq; destituetur hoc cibo cœlesti. Nam primùm uitam consequimur, quando ex uerbo fidem concipimus. Deinde uerbum est cibus fidei, quo ipsa alitur & nutritur. Hæc neceßitas confirmatur Domini dicto: Qui non crediderit, morietur. Fides enim aliunde non est, quàm ex audito uerbi, Rom. 10.

DEINDE sine hoc cibo manet homo sub ira Dei. Qui non credit (inquit Christus) ira Dei manet super eum.

PRÆTEREA hic cibus est, qui confortat ad uitam æternam. Hinc Paulus: Euangelium est potentia omni credenti ad salutem.

POSTREMO, ut uno uerbo dicam, uerbum Dei semen est incorruptibile, sicuti Petrus Apostolus docet, quo regignimur et nascimur per gratiam filij Dei, qui antea propter primorum parentum peccatum & nostrum nati eramus filij iræ. Vt ergo natura nascimur filij iræ, id est, damnationis ad mortem æternam: ita gratia per semen uerbi Dei nascimur filij gratiæ, id est, benedictionis ad uitam æternam. Qui enim credunt, sunt filij Abrahæ & hæredes promißionis. Proinde si salus

lus animæ nostræ: si euasio mortis, iræ Dei, & damnationis: si dignitas, qua adoptamur in filios Dei, nos moueat, simus auidi uerbi Dei, illud audiamus & conseruemus, idq; non solùm exemplo huius turbæ: uerumetiam totius Ecclesiæ, quæ nihil magis expetit, quàm satiari hoc uerbo Dei.

DE SECVNDO.

Ascendens Iesus unam nauim, in qua sedens docuit turbam stantem in littore. His uerbis pulcerrimè pingitur status Ecclesiæ militantis & fluctuantis in hoc mundo: In qua pictura obseruanda sunt tria. Nauis ipsa: Christus sedens in naui: & turba stans in littore. Nauis ipsa adumbrat Ecclesiam: Christus notat omnes sinceros Doctores: Turba stans in littore significat uerbi auditores. Iam quemadmodum nauis in mari orta tempestate horribiliter concutitur: ita nihil in mundo magis concutitur quàm Ecclesia: id quod totius mundi historia docet. Quàm tristis fuit concußio huius nauis, quando Cain suum fratrem occidit. Deinde in Sodoma sanctus Loth: & Abraham in peregrinationibus suis. Præterea Ecclesia Dei quantum est concussa primùm in Ægypto, & deinde 40. annis, ut taceam de persecutionibus quas Ecclesia perpessa est omnibus temporibus, sub iudicibus, sub regibus, in captiuitate Babylonica. Et ut omittam alia, de nostro tempore dicam, quantum concutitur Ecclesia, ac ijs qui uolunt ciues Ecclesiæ uideri: alij hæresibus, tanquam horrendis tempe-

tempestatibus ab ipso Diabolo emißis, in eam impetum faciunt. Quid non Sacramentarij, quid non alij sectarij, Anabaptistæ, libertini faciunt, ut hanc nauiculam Petri euertant? Pontifices eam hæreseos condemnant: Iudæi derident: Turca aspernatur: ciuilis magistratus apud multos seditionis eam insimulat, quemadmodum in Historia impij Achab legimus, qui Heliæ sanctißimo Prophetæ hæc uerba obiecit: An non is es qui turbas Israel? Quid dicam de noua inuadendi Ecclesiam ratione, quam ipsi inuenerunt, qui Euangelici esse & dici uolunt? Impiè & sacrilegè bona, quæ pertinent ad conseruandum ministerium uerbi, conuertunt in prophanos usus. Atq; adeò Satanas cum omnibus suis membris in hoc incumbit, ut fluctuantem Christi Ecclesiã euertat: sed fortior est Christus, quam ut portæ inferorum aduersus eam præualeant.

Dixi de Ecclesiæ fluctuatione: unde & quanta sint ministrorum uerbi pericula facilè est intelligere. Vt enim Christus in naui sedet: ita & illi maximam periculorum molem sustinent, & multi ad grauißima rapiuntur supplicia. At turba stat in littore, hoc est, maxima pars auditorum sunt extra periculum: nam cùm oritur aliqua tempestas, uel se occultant, uel, prorsus discedunt. Hæc sint breuiter de concußione Ecclesiæ dicta.

DE TERTIO.

Et dixit Dominus ad Simonem: Duc in altum, & dimitte retia ad capturam. Tunc respon=

respondens Simon, ait illi: Magister per totam noctem laborantes nihil cepimus, tuo tamen iussu laxabo rete. Et cùm hoc fecissent concluserunt multitudinem copiosam &c. *Hæc descriptio miraculi est. Petrus desperans de piscibus, iussu Christi demittit rete, & cepit copiosam multitudinem, ita ut duo nauigia eos ferre non potuerint. Etsi autem hoc miraculum editum est, cùm ad confirmandam doctrinam Christi, tùm ad fidem spectatorum roborandam: tamen suo quodam modo ad nos quoq; pertinet.* Nam *quicquid præscriptum est, in nostram doctrinam præscriptum est, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus.* Dicam *itaq; quomodo nobis seruiat præsens miraculum.*

PRIMVM *certificabit nos hoc miraculum de ueritate* Euangelij: *est enim ueluti authenticum sigillum, quo* Deus Pater Euangelium *filij sui obsignat.* Nam *quidquid miraculorum Christus,* Prophetæ, *Apostoli unquam ediderunt, eò spectat, ut doctrinam confirmet.* Ita *& in* Marco *& in Epistola ad* Hebræos *legimus.* Marcus *ait cap.16.* Dominus *cooperatus est Apostolis, & confirmabat uerbum sequentibus signis.* Ad Hebr. 2. *Doctrina salutis confirmata est* Deo *contestante signis & prodigijs, & uarijs efficacijs, & Spiritus sancti distributionibus.*

SECVNDO *hoc præsens miraculum conuincit, quòd Christus non solùm sit hominum terræq;*

ræq; Dominus: sed etiam maris: unde fides nostra hanc concipiet fiduciam, ut statuat nihil uel in mari posse huic potenti Domino resistere, quin possit suos potenter ab omni periculo eripere: sicuti Ionam Prophetam ex ore Cœti eripuit sua diuina uirtute. Non est igitur quòd formidemus uel Diabolorum, uel hominum, uel maris crudelitatem: modò uiua fide in Christum recumbamus. Vnde Iohannes: Hæc est uictoria, quæ uincit mundum, fides uestra.

Ad hæc docet præsens miraculum, unde laboris nostri benedictio & incrementum rerum proueniat. Petrus tota nocte laborauerat, sed frustra. Quare? quia benedictionem ex sua industria & non ex fonte benedictionis Christo quæsiuit: Verum postquam iussu Christi soluit retia, cepit magnam piscium multitudinem: quò docemur, quòd omnis benedictio ex uerbo Christi pendeat. Contra hoc peccant quatuor genera hominum.

PRIMVM increduli, qui existimant omnem benedictionem pendêre ex proprio labore, aduersus quorum stulticiam Dauid cecinit Psalmum: Nisi Dominus ædificauerit domum, frustra uigilat qui custodit eam.

DEINDE impij, qui ex usuris & malis artibus, hoc est, ex benedictione Satanæ putant rerum & substantiarum prouenire incrementa: et profectò multi uidentur inde ditescere. Sed contrà Salomon dicit: Benedictio Domini diuites facit. Neq;

enim statim aliquis rectè diues dicitur, cùm multa possideat. Aliud est panis: aliud robur panis. Multi panem habent, & alia bona: quorum alij ijs uti non possunt: alij ijs ad luxum & superbiam abutuntur: alij inde se quotidiè ingurgitant: alijs sunt instrumenta libidinum, & tyrannidis exercendæ. Qualis, quæso, hæc est benedictio? Contrà, pius qui mediocres habet facultates, suis rebus utitur in gloriam Dei, subsidium aliorum, & prædicat datorem bona conscientia.

TERTIVM genus hominum, qui hîc peccant, eorum est, qui postquam audierunt ex benedictione Domini rerum incrementa esse, fiunt remißiores, & negligunt suæ uocationis laborem, cùm Dauid in Psalmo contrà dicat: Beatus uir qui timet Dominum, & in mandatis eius uolet nimis: labores manuum tuarum manducabis: Beatus es & benè tibi erit. Hîc Dauid rerum ordinem præscribit agendi. Primo loco est timor Dei. 2. desiderium & summa uoluptas in Dei mandato. 3. labores uocationis commendantur. 4. additur promissio: & benè tibi erit. Hanc regulam si multi sequerentur hodiè, sentirent Domini benedictionem.

QVARTVM genus hîc peccantium, eorum est, qui nec Deum inuocant, quando eius benedictione utuntur: nec eius auxilium implorant: nec agunt ipsi gratias pro sua benedictione.

Discamus ergo hîc ex præsenti miraculo & laborandum esse, & laboris successum et benedictio-

l nem

nem à solo Deo esse in quocunq; statu aliquis fuerit, Si quis præsit alijs ut magistratus, præfectus, paterfamilias, ita cogitet: laborem strenuè in timore Dei: Deum colam, et inuocem, ut meis laboribus adsit. Colonus quando arat suum agrum, quando seminat, quando conuehit in horreum, Deum habeat præ oculis, sciat omnem benedictionem à Domino esse, illum inuocet, ut sibi laboranti adesse uelit, & benedictionnem suam largiri. Ita etiam concionator faciat, doceat, admõeat, exhortetur: sed iussu Christi in timore Dei. Sed obijcies fortè: ego officium facio, colo agros, prædico Euangelium, instituo familiam, sed frustra. Nullum habet successum mea industria. Disce hîc à Petro quid tibi desit. Petrus laborauit frustra, donec assumsit Christum in nauem secum. Proinde tu exemplo Petri credito Christo, noli remissus esse, sed in nomine Christi laborato, & uidebis benedictionem Domini.

Sed uideo (ais) peßimos quoq; fortunatißimos esse, et contrà pios sæpè uideo miserrimos. Respondeo? Respice finem. Quare hoc responsum Dauidis, quod est in Psalmo 36. obserua. Vidi (inquit) impium fortem et uirescentem, instar lauri uiridis, et transiui, & ecce non fuit, & quæsiui eum, & non est inuentus. Ita omnis gloria impiorum est ueluti fumus pertransiens. Contrà, qui timet Dominum non commouebitur in æternum. Exempla habemus. Vbi quæso nunc sunt Gigantes illi gloriosi? absorpti sunt diluuio. Vbi diues epulo? in tormentis iacet.

Contrà,

Contrà, ubi Abraham? ubi Dauid? ubi pauper Lazarus? In cœlo, ubi uera beatitudine fruuntur: horum beatitudine imitemur.

DE QVARTO.

Quod cùm uideret Simon, procidit ad genua Iesu dicens: Exi à me Domine, quia homo peccator sum. Hîc uide quid Petro & socijs eius acciderit ex ista piscium captura, Petrus timet horribiliter, & iubet Christum à se exire. Quid? an non potius debuisset dicere: Mane apud me Domine, ut felix sit nobis piscatura? Petrus ut se peccatorem miserum: ita Christum ex miraculo iustum & diuina potentia præditum agnoscit. Quare & ipse ad genua procumbit. Cupiunt quidem homines Dei præsentiam, sed mox ubi adesse intelligitur, conscientia eos reos peccati peragente, fugiunt & timent, donec diuina uoce eriguntur, & sentiunt contra peccati conscientiam consolationem: quemadmodum hîc Dominus timentem erigit dicens: Noli timere, ab hoc tempore homines capies, Hîc non solùm erigit Petrum, uerumetiam eum eligit in Apostolum, ut suo tempore uerbo prædicationis homines capiat. Nam ut pisces reticulo: ita homines uerbo prædicationis capiuntur, & de mari peccatorum in Ecclesiam Christi colliguntur, ut non moriantur: sed ut æternum beati uiuant, per Christum Iesum Dominum nostrum, cui honor, laus, & potentia in secula seculorum, Amen.

DOMINICA SEXTA POST TRINITATIS, Matth. 5.

DIco uobis, Nisi abundauerit uestra iusticia plusquàm scribarum et Pharisęorum, non potestis ingredi in regnum cœlorum. Audistis quòd dictum sit ueteribus, Non occîdes: quisquis autem occiderit, obnoxius erit iudicio. At ego dico uobis, quòd quisquis irascitur fratri suo temerè, obnoxius erit iudicio. Quicunqꝫ uerò dixerit fratri suo, Racha, obnoxius erit concilio. Quisquis autem dixerit, fatue, obnoxius erit gehennæ incendio. Itaqꝫ si obtuleris munus tuum ad

aram, & illic recordatus fueris, quòd frater tuus habeat aliquid aduersum te, relinque illic munus tuum coram altari, & abi, prius conciliieris fratri tuo, & tum ueniens offer munus tuum. Habeto beneuolentiam cum aduersario tuo citò, dum es in uia cum illo, ne quando te tradat aduersarius iudici, & iudex te tradat ministro, & in carcerem coniiciaris. Amen dico tibi, non exibis illinc, donec persolueris extremum quadrantem.

ENARRATIO TEXTVS.

HIC textus est pars concionis, quàm habuit Christus in monte ad discipulos, quos recèns elegerat, in qua, ut summatim dicam, eos docet, quòd nō soluendæ legis gratia uenerit: sed implendæ. Et quoniam Pharisæi legis interpretes peruersè & malè legem Dei interpretati sunt, Christus eorum errorem corrigit, ac legem interpretatur. Illi enim legis doctrinam ad externa facta pertinere putârunt: contrà, Christus ad intimos animorum recessus eam pertinere conuincit. Deinde præscribit Christus in eadem concione formam Eleemosynæ dandæ, ieiunij rationem, et precandi modum. Quæ omnia eò spectant, ut homines intelligant, quàm procul absint à legis Dei perfectione, & quàm necessarius fuerit Christi aduentus, in quem omnis qui credit, uindicatur à iure legis & damnationis. Hæc sint dicta de summa concionis Christi quam habuit in monte. Verùm particula eius concionis,

quæ hoc die in Ecclesia proponitur, sicuti audiuistis, reprehendit Pharisaicam iusticiam, & proposito legis Quinto præcepto, ostendit quantum aberrârunt in interpretando legem Pharisæi. Nam ut hi putârunt satis esse hominem manu non occidere: ita Christus non solùm reos huius legis pronunciat, qui homicidium externum committunt: uerùm etiam omnes, qui cogitant aliquid aduersus proximum, sicuti mox audiemus. Loci duo:

I. De triplici iusticia, Pharisaica, Legali, & Christiana.

II. Explicatio Quinti præcepti.

DE PRIMO.

Nisi abundauerit iusticia uestra plus quã Scribarum & Pharisęorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Vt hæc ritè intelligamus, necesse est dicere de triplici iusticia: de Pharisaica, quam Christus hîc reprehendit: de Legali iusticia quam Deus sua uoce nobis commendat: et de Christiana iusticia, qua sola consistimus coram Deo.

Pharisaica iusticia describitur Mat. 15. cuius descriptionis hæc sunt peculiaria capita. PRIMVM accusant Christum: tantum abest, ut eum redemtorem agnoscant. DEINDE, omnia faciũt in hoc, ut spectentur ab hominibus: sunt hypocritæ, apparent foris religiosi & sancti: cùm interim sint hostes Dei & omnium piorum, quos ut rabiosi canes insectantur. TVM, irrita faciunt præcepta Dei propter traditiones hominum. Nam in locum præcepto=

ceptorum Dei substituunt mandata hominum, ut Deus illis colatur, uelit nolit. Hæc maxima contumacia in Deũ est. Nam hic non solùm contemnitur Deus, et plus tribuitur humanæ stulticiæ, q̃ sapientiæ Dei: uerumetiã traditionibus humanis studium pietatis erga Deũ aboletur, & opera caritatis extirpantur. AD HÆC, appropinquant Deo labijs & cor eorum longè est ab illo. PRÆTEREA, dicuntur comedere domus uiduarum, dum eas sub sanctimoniæ specie auarè ad se pertrahunt. HUC ACCEDIT, amant primos accubitus, qua re notatur eorũ superbia. POSTREMO, claudunt regnũ cœlorum ante homines, dum falsa interpretatione legis homines à fide Christi abstrahunt. Breuiter, sunt similes sepulcris dealbatis, ut Christus ait: foris.n. apparent sancti, intus uerò scatent impuris affectibus, Exemplum habemus in Pharisæo, qui ascendit in templum cum Publicano, qui non solùm gloriatus est de suis bonis operibus, ieiunio & decimis, uerumetiã proximo suo detraxit, ita apertè totam legem Dei primam & secundam tabulam transgressus, & nihilominus putauit se iustum, & suis operibus meruisse cœlum. Ex his quæ hactenus dicta sunt, hanc iusticiæ Pharisaicæ descriptionem possumus colligere. Iusticia Pharisaica consistit in externis moribus, uacans timore Dei & fide in Deum, quæ ut à Deo pro suis operibus cœlum expectat: ita ab hominibus larua fictæ sanctitatis laudem uenatur. Non est igitur mirum, quòd Christus

dicat: Nisi abundauerit iusticia uestra plusquam scribarum & Pharisęorum, non ingrediemini in regnum cœlorum. *Hæc sint dicta de Pharisaica iusticia: iam de legali iusticia pauca dicamus.*

De legali iusticia quatuor dicã. 1. Quid sit. 2. An quisquam iustificetur lege. 3. Quis sit usus legis. 4. Quomodo lex credentib. in Christum sit abrogata.

Iusticia legalis est obedientia perfecta, pura & perpetua erga legem Dei: seu est perpetua & perfecta dilectio Dei & proximi. Ita enim Lex dicit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, ex tota anima, ex omnibus uiribus, et proximum tuum sicut teipsum. Neq; enim lex Dei, quæ est regula iusticiæ legalis, requirit externam obedientiam tantùm: sed ab omni homine requirit perfectam, puram & perpetuam obedientiam erga Deum, & simul promittit uitam & salutem obedientibus, & comminatur mortem æternam hanc obedientiam non præstantibus. Non est contenta externa larua: sed requirit cor purum, affectus congruentes cum lege Dei, uoluntatem promtißimam erga Deum. Deinde in omnibus uiribus, interioribus & exterioribus plenam & perpetuam harmoniam congruentem ad uoluntatem Dei. Huiusmodi iusticiam à lege requiri patet ex interpretatione Christi, & ex illo Pauli dicto: Lex est spiritualis, ego autem carnalis: requirit ergo spiritualem obedientiam.

Habemus qualis sit legis iusticia: iam secundo loco

loco quæritur, an ullus in toto humano genere hac legali iusticia poßit iustificari. Ad quam quæstionem simpliciter respondeo, quod nemo unquam post lapsum Adæ extiterit præter solum Christum, qui legis obedientia est iustus factus coram Deo, id quod quatuor rationibus confirmabo.

PRIMA: Natura humana est impura et peccati contagione fœdata, nõ ergo magis potest producere puram obedientiam erga Deum, quàm turbulentus & fœdatus fons producat puram et limpidam aquam: & quam arbor putrida bonos fructus producat. Vnde Iesa. 64. clamat, omnem iusticiam nostram esse similem impurißimo panno.

SECVNDA: Omnes homines experiuntur obedientiam, quam præstant erga legem Dei, habere quatuor conditiones cum lege Dei pugnantes. Primùm enim hominum obedientia est temporanea, sed lex Dei requirit perpetuam. Deinde est contaminata. Impurum enim est cor hominis, unde proficiscitur. Tertiò est imperfecta, Non enim præstatur iuxta exactam legis regulam. Quartò est fucata malis opinionibus.

TERTIA: Scriptura disertè pronunciat nullum iustum esse lege, ne unum quidem. Et Dauid inquit: si iniquitates obseruaueris Domine, quis sustinebit? Item, Non iustificabitur in conspectu tuo (scilicet per opera legis) ullus homo.

QVARTA: Si iustificari possent homines ex operibus legis, nõ opus haberemus iusticia Christi.

Hinc Paulus Gal:2. Si ex operibus est iusticia, Christus frustra mortuus est. Est enim ille mortuus propter peccata nostra, et excitatus propter iustificationem nostri. Hinc iam patet, quòd nullus habeat eam iusticiam quam lex requirit.

Iam sequitur tertia quæstio de usu legis, quis sit. Vsus legis diuinæ est triplex: scilicet externus, internus, & spiritualis. Externus pertinet ad hunc externum hominem, ut honestè in hac uita uiuamus, quem usum habet communem cum ciuilibus & humanis legibus. Internus pertinet ad ueterem hominem, nam nobis lex reuelat iram Dei monstrato peccato. Spiritualis usus pertinet ad nouum hominem, ut fide incoëmus obedientiam Deo præstare secundum suam legem, quantum quidem fieri potest in hac corruptione, quæ obedientia Deo grata est propter fidem in Christum.

Sequitur quarta quæstio. Cùm.n. pia mens audit legem pronunciare maledictos omnes, qui non præstant legi perfectam obedientiam, incipit legis sententiam metuere. Hîc proinde sciendum est, quòd Dei lex sit pijs abrogata et prorsus abolita, quantum quidem ad maledictionem attinet: Christus.n. maledictionem legis in se pro nobis, modò in Christum credimus, recepit. Vnde Paulus: Christus factus est pro nobis maledictum. Et Ioh.3. Omnis qui non credit in Filium, ira Dei manet super eum. Et in Epistola: Sanguis Iesu Christi emundat nos ab omni iniquitate, id est, à maledictione, quæ nobis pro

pro iniquitate nostra deberetur. Atq; ita habemus breuiter dictum, quænam sit legalis iusticia: quod legis operibus nemo iustificetur: Quis sit legis usus: & quatenus lex Dei abrogata sit: Nunc de iusticia Christiana pauca dicenda sunt, ut intelligamus, qua in re Pharisaicæ præferenda sit.

Iusticia Christiana est obedientia Christi credenti imputata. Iustus enim Euangelicè is dicitur, cui Deus peccata condonat, & imputat iusticiam Filij sui et acceptat gratis ad uitam æternam. Quicunq; enim credit in Christum, dum à reo fit non reus, et ab iniusto fit iustus ob Christi iusticiam sibi imputatam, dicitur iustificari. Quòd autem iusticia Christi imputetur credenti, probatur multis scripturæ dictis. Qui credit in eum qui iustificat impium, imputatur fides eius ad iusticiam. Et Rom. cap. 5. Quemadmodum inobedientia unius hominis multi constituti sunt peccatores: ita obedientia unius Iesu Christi multi constituentur iusti. 2. Corinth. 5. Eum qui non nouit peccatum, fecit peccatum, ut nos fieremus iusticia Dei in ipso. Quòd autem ad hanc Euangelicam iusticiam non requirantur opera legis, probant multa testimonia. Roman. 3. Arbitramur hominem fide iustificari absq; operibus legis. Et Gal. 2. scimus quòd non iustificetur homo ex operibus legis, sed ex fide Iesu Christi, & nos in Iesum Christum credimus, ut iustificaremur ex fide, & non ex operibus legis. Hinc iam concluditur, quòd iustificatio Christiana sit credentis perso-

personæ in Christo, absolutio à peccato, imputatio iusticiæ Christi, & acceptatio ad uitam æternam gratis propter Christum.

Hæc breuiter sint dicta de triplici iusticia: nunc pauca addam de discrimine: et primùm dicam quomodo Christiana iusticia differat à legali iusticia. Deinde quomodo à Pharisaica.

PRIMVM ergo discrimen inter legalem iusticiam & Christianam est, quòd legalis ex operibus legis sit: Euangelica uerò sine operibus legis. SECVNDVM, quòd legalis sit operantis, & Euangelica sit credentis. TERTIVM, quòd legalis non imputetur gratis, sed sit ex merito propriæ obedientiæ: Euangelica uerò imputetur sine merito propriæ obedientiæ. QVARTVM, quòd legalis sit formalis, ut quæ ex iustis actionibus hominis formetur: Euangelica uerò imputatiua sit, cùm iustæ Christi actiones credenti imputantur. Proinde iustificari dicitur legaliter, qui ab iniusto fit iustus ob suam iusticiam & legis impletionem, iuxta illud: Qui fecerit ea homo, uiuet in eis: Sed Euangelicè iustificari dicitur, qui à reo fit non reus ob iusticiam Christi, quæ fide apprehenditur. Iusticia legalis est perfecta obedientia hominis erga legem Dei: sed Christiana seu Euangelica iusticia est obedientia Iesu Christi, imputata credenti. Iustus legaliter est, qui iustè agit iuxta legis sententiam: sed iustus Euangelicè dicitur, cui Deus peccatum condonat, imputat iusticiam Christi, & acceptat

ad uitam æternam gratis propter Christum. Iustificatio legalis est approbatio hominis coram Deo ob integritatem & perfectionem suæ obedientiæ erga legem Dei: sed iustificatio Christiana seu Euangelica, est approbatio hominis coram Deo ob integritatem & perfectionem obedientiæ Christi erga Deum Patrem.

Habemus discrimen inter iusticiam Christianam et legalem: nunc uideamus, quomodo Christiana iusticia Pharisaicam iusticiam excedat. Excedit autem Christiana iusticia Pharisaicam his quatuor. Causa: qualitate: effectu: fine. Causa Christianæ iusticiæ est Deus, Christi meritum et fides apprehendens oblatum beneficium: sed causa Pharisaicæ iusticiæ est Hypocrisis hominis, ignorantia iusticiæ Dei & externa traditionum humanarum obseruatio. Qualitas iusticiæ Christianæ est in Christo obedientia et impletio legis: sed iusticiæ Pharisaicæ qualitas externa tantùm larua est fictæ & mentitæ sanctimoniæ. Effectus iusticiæ Christianæ est nouitas spiritus, timor Dei, uera pietas, inuocatio, uera humilitas, patientia & incoata obedientia erga legem Dei, adeò quòd fide iustificatus homo, nihil magis in uotis habeat, quàm ut Deo obtemperet: Breuiter, summa eius uoluptas in lege Domini est, postquam scit damnationem sublatam esse Christi merito: sed iusticiæ Pharisaicæ effectus, est superbia, gloriatio coram Deo, superstitio, contemtus proximi, Breuiter, talis est fructus, qualis arbor.

Non

Nou enim potest mala arbor bonum fructum facere. Finis iusticiæ Christianæ est habere pacem cum Deo accessum ad Deum, gloriam Deo tribuere, & tandem uitam æternam consequi gratis propter Christum: sed finis Pharisaicæ iusticiæ est sibi ipsi laudem tribuere, Deo eripere, & apud homines gloriari, quam tandem sequetur horribilis pœna, nisi fiat ad Dominum conuersio. Hæc iam sint dicta de triplici iusticia & earum differentijs, quas tenere admodum utile est.

DE SECVNDO.

Quintum præceptum, non occides, interpretatur Dominus, ut Pharisæorum falsam interpretationem confutet. Illi tantùm putauerunt externum homicidium prohiberi: At Christus penitius legem introspicit, et tria alia addit præter externum homicidium. Audiuistis (inquit) quòd dictum sit antiquis: non occîdes, quisquis autem occiderit, tenebitur iudicio, id est, quicūq; hominem occiderit, reus erit coram iudicio: loquitur enim hîc de externo homicidio et eius pœna, quæ est damnatio ciuilis per legem. Iudicium dicebatur, in quo Triumuiri sedebant, quando causarum dijudicatio erat facilis. Qui enim externum homicidium manu perpetrauit, sententia legis reus erat mortis, quam sententiam pauci potuerunt pronunciare. Hîc tantùm loquitur de iudicio humano ex legis sententia. Iudicium enim spirituale satis notum fuit, quod erat maledictio. Sequitur interpretatio.

At

At ego dico uobis: Qui irascitur fratri suo, reus est iudicio. *Hic iram ponit inter genera homicidij. Hanc prohiberi quinto præcepto non animaduerterent Pharisæi. Quare dicit:* At ego dico uobis, *quasi diceret, Pharisæi uolunt, quod solus is uiolet quintum præceptum, qui manu sua occidit hominem: sed ego dico uobis, quòd plus requirat ista lex. Nam prohibet etiam iram, quæ non proficiscitur ex iusta causa, & tendit ad bonum finem.*

Deinde addit & aliud peccatum quinti præcepti: Et quicunque dixerit fratri suo Racha, *id est, qui ullo signo significat proximi contemtum, est reus coram concilio. Præterea qui dixerit fratri suo, fatue, reus est gehennæ, id est, qui conuicijs & contumelijs obruerit proximum reus est legis diuinæ, atque adeò obnoxius pœnis inferni. Breuiter, quinto præcepto prohibentur. 1. omnia cogitata, quibus malè de proximo cogitamus. 2. omnia signa contemtus proximi. 3. omnia dicta acerba in proximum, ut conuicia, ludibria. 4. externum homicidium: Et contrà, omnia opera mandantur quæ cum his pugnant, ut candidè iudicare de proximo, signis ostendere candorem erga proximum, benè loqui de proximo, & eius personam defendere & tueri aduersus iniuriam.*

Cæterùm ut Christus ostendat, quàm sit necessarius amor proximi, & quàm sit perniciosa iniuria qua proximus afficitur, duo consilia, quæ argumenta continent, proponit.

Vnum ſumitur à damno, in quod incurrit homo iniurius proximo coram iudicio diuino. Alterum, à damno, in quod incidit coram iudicio humano, qui proximum læſit.

Prius ſic habet: Si obtuleris munus tuum ad altare &c. proponit exemplum, quòd conueniebat iſti tempori & iſti populo, ſtante Republica Moſis. Eſt autem dicti huius hæc ſententia. Deus non iudicat tuum munus ſibi gratum et acceptum, ſi fratrem tuum odis: hoc eſt, nullus cultus Deo eſt acceptus, qui ab eo præſtatur, qui caritate erga proximum eſt uacuus. Sed quæ eſt huius Regulæ ratio? Deo nihil gratum eſt, quod ab eius hoſte proficiſcitur, ἄδωρα γὰρ τῶν ἐχθρῶν δῶρα. Iam autem Iohannes dicit: Si quis dixerit, diligo Deum, & odit fratrem, mendax eſt. Nam dilectionis Dei fructus perpetuus & naturalis eſt dilectio proximi. Qui (ait Dominus) diligit me, ſeruat mandata mea. Vbi ergo fructus hic non adeſt, arborem quoque abeſſe certum eſt. Quicunq; ergo proximum non diligit, fruſtra ſacrificium offert.

Oratio in ſcriptura ſacrificiũ eſt: ſed fruſtra oras, ſi odis proximum. Gratiarum actiones ſunt tituli labiorum, quos ſi uis Deo placere, reconciliare prius cum proximo, et poſtea ex fide offerto. Crux eſt ſacrificium modò fide temperata fuerit: Nam ſine fide eſt iuſtum peccati ſupplicium. Sabbatiſmus eſt Deo gratus cultus: ſed contaminatur proximi odio. Eleemoſyna in ſcriptura dicitur ſacrificium boni

boni odoris: sed Paulus dicit: Si insumsero totam substantiam in pauperes, et caritatem non habeam, nihil sum. Atq; ita de omni opere, quod Deus requirit, iudicandum est. Hic unusquisq; seipsum examinet, & non adhibeat dolosam stateram.

SECVNDVM sic habet: Habeto beneuolentiam cum fratre tuo, cùm adhuc in uia es &c. Qui offendit & lædit proximum, incurrit in manus magistratus, & conijcietur in carcerem, unde non eximetur, donec pro damno satisfecerit. Quare ne hoc fiat, maturè tibi reconciliandus est proximus. Cùm itaq; sine caritate & frustra Deum colis, & in periculum coram Magistratu incidis, consultum est, ut sis proximo carus. Huc accedit sententia Dei: Iudicium absq; misericordia sentiet, qui non fecit misericordiam: Huc parabola pertinet de debitore, cui Dominus condonauit totum debitum, &c.

Cæterùm Papistæ ex hoc loco suum purgatorium extruunt, de quo hodiè in suis templis concionantur: Quibus respondeo.

1. In his uerbis nulla fit mentio purgatorij: sed carceris, in quem conijcitur à Magistratu, qui proximum læsit.

2. Quia confugiunt ad allegoriam, sciant se infirmo niti fundamento. Primùm enim nulla allegoria est recipienda, nisi quæ expresso uerbo confirmari potest. 2. nulla allegoria quæ pugnat cum Analogia fidei est probanda. 3. nulla allegoria, in qua

uel est aliquid absurdi, uel ex qua aliquid absurdi sequitur, est admittenda. Huic proinde præcepto cùm nullus satisfacere poßit, agamus pœnitentiam, confugiamus ad Christum, et Deinde conemur Deo iuxta hoc præceptum obedire, quantum fieri potest per auxilium Christi, cui gloria in secula seculorum, Amen.

DOMINICA SEPTIMA POST TRIN: *Marc. 8.*

IN diebus illis, cùm turba admodum multa esset, nec haberent quod manducarent, accersitis ad se Iesus discipulis suis, ait illis: Miseri-

Misericordia tangor erga turbam, quia iam triduo manent apud me, nec habent quod edant, & si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient in uia. Quidem enim ex eis è longinquo uenerant. Et responderunt ei discipuli sui: Vnde istos quis poterit hîc satiare panibus in solitudine? Et interrogauit eos: Quot panes habetis? Illi uerò dixerunt, Septem. Et præcepit turbæ discumbere super terram. Et acceptis septem panibus, cùm gratias egisset, fregit, deditq; discipulis suis, ut apponeret. Et apposuerunt turbæ. Et habebant pisciculos paucos, & cùm benedixisset, iussit apponi & hos. Comederunt autem & saturati sunt, ac sustulerunt quæ superfuerant fragmentorum septem sportas. Erant autem qui comederunt ferme quatuor mille, & dimisit illos.

ENARRATIO TEXTVS.

HOc anni tempore proponitur istud Euange*lium, quia est messis: idq; ideò, ut admoneamur, quòd fruges et fructus terræ generentur* Dei *benedictione: unde admonebimur gratitudinis erga* Deum *pro isto munere. Statuere igitur absq; omni dubitatione debemus, quòd* Deus *terræ nascentia nobis largiatur, ad huius uitæ sustentationem, quibus reuerenter uti debemus tanquam donis,* Dei *manu nobis porrectis et datis, idq; in* Dei *gloriam, proximi utilitatem et status nostri sustentationem.*

 Porrò

Porrò summa Euangelij est, quòd præterquam q. Christus hoc miraculo probet se uerum Meßiã esse, præditum diuina potentia, etiam ostendat se habere curam eorum, qui se sequuntur, iuxta promißionem ipsius. Quærite primùm regnum Dei et iusticiam eius, et reliqua adijcientur uobis. Loci tres.

I. Sors eorum qui Christum sequuntur in hac uita.

II. Affectus Christi erga eos qui se sequuntur.

III. Recta utendi Dei donis ratio.

DE PRIMO.

Cùm turba multa esset, nec haberet quod ederet &c. In hac turba tanquam in tabula ostenditur nobis, qualisnam sit sors eorum, qui Christum sequuntur in hoc mundo. Per multas enim tribulationes ad regni cœlestis possessionem peruenire oportet. Hæc turba uenit in desertum, ubi non est panis: sed fames, periculum, mors. Eandem fortunã experientur omnes, qui Christum sequi uolunt: ideò non frustra Christus iubet, ut qui uelit suus discipulus esse, abneget semetipsum, tollat crucem suam & sequatur. Et Paulus: Omnes qui uolunt piè in Christo uiuere, persecutionem patientur. Verùm sit Deo gloria, sors tamen nostra melior est, quàm eorum qui in mundo beati uidentur. Nam finis & exitus erit lætus: ideò Christus ait: Beati qui lugent, quia consolationem accipient.

Sed quæ causa est, quòd discipuli Christi in hoc mundo affligantur? hoc mirum non est. Quod præ-

ceßit in capite, sequetur in mēbris, donec hic mundus steterit: idq; ideò quia sunt in deserto, hoc est, in mundo inter membra satanæ: quæ Christum & eius membra ferre non possunt. Id quod olim prædictum fuit: Semen serpentis mordebit calcaneum seminis mulieris: hoc est, Satan cum suo semine persequetur Christum & eius membra. Nam ubi Satan uidit crescere Christi regnum, & suū destrui, fremit & irascitur, & tanquam saucius leo insurgit aduersus oues Christi, ut eas deuoret. Hoc est quod Petrus dicit: Diabolus tanquam Leo rugiens circumit, querens quem deuoret. Leo.n. amißis catulis et præterea famelicus, in quæuis quæ ei obuiam fiunt insurgit, ut uastet, deuoret & perdat. Simile studium est Satanæ, quando uidet se suos catulos amittere, id est, eos, qui prius fuerunt sub eius potestate, conuerti ad Christum, armat suos satellites aduersus Ecclesiam, ut alij eum oppugnent Hypocrisi, alij Sophistica, alij tyrannide, alij scandalis & schismatibus: quemadmodum omnibus temporibus fecerat, et hodie non cessat: & si aliud non potest, conatur eam fame necare in deserto. Verùm Christus contrà regnum, quod suo sibi acquisiuit sanguine, fortiter tuetur, dat Spiritum sanctum, dat panem, excitat pios doctores, qui pabulo cœlesti eam pascant, & in medijs periculis adest opitulator, quemadmodum hoc presenti facto declarat: usque adeò furiosus Satan & rabiosi hostes Ecclesiæ non præualebunt aduersus eum. Nam ipse excubias a=

git super Ecclesiam, et eam strenuè tuetur. Nec est quod quisquam aliter existimet Christum hodie affectum esse erga suam Ecclesiam, q̃ fuit erga hanc turbam: Tametsi.n.non semper Ecclesiam suam uisibilibus miraculis defendit: tamen spiritualiter inuisibiliterq; non minora miracula hodie edit in gubernanda Ecclesia. Non est enim personarum apud ipsum respectus, sed fidei & bonæ causæ. An non magnum miraculum est, quòd illum unicum uirum beatum Lutherum, Satan & totus mundus aduersus ipsum armati, non potuerint pilum capitis eius mouere? An non magnum miraculum est hodiè, quòd Pontifex cum florentißima mundi parte non poßit ECCLESIAM abolere? Conatur quidem Papa cursum Euangelij flumine sanguinis Martyrum impedire, sed quò plures occiderit, cò plures quasi ex eorum sanguine nascuntur, sicut in Hispania & Gallia hodiè uidere est.

Muniamus ergo nos cõtra furores Satanæ et potißimum contra scandalum deformitatis et paupertatis Ecclesiæ: nec deficiamus à Christo propter ulla terriculamenta Satanæ: nec abijciamus confessionem, etiamsi famẽ nos in hoc deserto pati sit necesse, nec sinamus nos moueri eorum exemplo, qui propter persecutionem et famem discedunt à Christo, quemadmodum populus Iudaicus fecit, dum fame et persecutionibus à uicinis hostib. premeretur. Ita enim Hieremiæ Prophetæ contumeliosè restiterunt, quemadmodum legitur Hier. 44. Sermonem,

quem

quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te: sed faciendo faciemus omne uerbum, quod egreditur de ore nostro, ut sacrificemus reginæ cœli (id est, Soli) & libemus ei libamina, sicuti fecimus nos et patres nostri in urbibus Iuda, & in plateis Ierusalem, & saturati sumus panibus, & benè erat nobis, malumq; non uidimus. Verùm ex eo tempore, quo cessauimus sacrificare reginæ cœli, et ei libare libamina, indiguimus omnibus, et gladio & fame consumti sumus. Sed quid respondet illis Hieremias sanctus ille Propheta? Non ita est, inquit, sed propter abominationes uestras et multa scelera uos punit Deus, & quòd nolueritis ambulare in præceptis Domini. Ad eundem modum hodiè multos inuenies, qui ob famem, caritatem annonæ et alia incommoda, uolunt deficere à Christo & eius Euangelio. Dicunt enim, quando habuimus Missas, quando Monachos aluimus, quando sanctos inuocauimus, abundauimus omnibus bonis: sed postquam hæc noua doctrina uenit, plurima cum illa mala uenerunt: non est tantus timor Dei (inquiunt) minor est inter homines caritas: maiora & frequentiora dissidia: maior tyrannis: omnia cariora sunt. Ita se homines excusant, ne sequantur Christum. Sed si uis scire causas horum malorum, ego dicam. Seruus sciens uoluntatem Domini (inquit Christus) uapulabit plagis multis. Nos scimus quod rectum est, & non facimus. Ideò Deus nos punit pluribus plagis. Deinde & aliæ sunt causæ,

 nempe

nempe tyrannis Diaboli, qui magis sæuit in Ecclesiam Christi, quàm in alios cœtus mundi, idq; Deo permittente, ut probentur electi, id est, ut periculum faciat de ijs, qui uerè Christo adhærent, & eum corde colunt & non labijs. Vos igitur adhortor propter Christum & propriam uestram salutem, ut malorum hominum blasphemis uocibus non permittatis uos corrumpi, ut à Christo deficiatis, propterea quod oporteat illum in desertum sequi. ubi est crux, ubi est fames, ubi sunt lupi, ubi mile mortis pericula: Imò potius mentes nostras in cœlum leuemus, ubi Christus sedet ad dexteram Patris in gloria cœlesti. Neq; enim alia uia nos in cœlum perueniemus quàm ipse, qui est caput & nos membra. Is in hac uita famem & frigus, & alia dura passus est: hæc & nos patienter feramus: quod si fecerimus, olim cum illo glorificabimur.

DE SECVNDO

Et ait Dominus ad discipulos: Misereor super turba, quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent. Et si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient in uia. His uerbis describitur affectus Christi erga turbam se sequentem. Dolet corporis famem: multò magis putandus est dolere animæ famem: Nam ut anima corpore multò est nobilior: ita animæ fames multò est perniciosior. Quid facit ergo misericors Dominus? Corpus alit corporali cibo, animam spirituali: corpus pane terreno, animam pane cœlesti, hoc

hoc eſt, uerbo Dei. Hîc ratio noſtra, quæ uult ſapere in rebus diuinis, etſi ſtulta eſt, quærit. Quid? an non Chriſtus eſt Deus? cur igitur non ſtatim edito miraculo illos pauit? aut ſine pane illos ſuſtentauit? Noluit ordinem naturæ ſine magna cauſa mutare. Ordo aũt diuinitus inſtitutus eſt, ut quemadmodũ corpus pane: ita anima alatur & ſuſtentetur uerbo Dei. Et hoc eſt quod dicitur in Moſe: Non in ſolo pane uiuit homo, ſed ex omni uerbo, quod procedit ex ore Dei. Non ergo uult, ut aliquid contra hunc diuinum ordinem expectemus: ſed ut ipſius diuina miſericordia nitamur, expectantes ab eo auxilium in tempore oportuno. Hunc diuinum ordinem fanatici inuertũt. Scribitur de duobus Eremitis, qui, cùm incidiſſent in latrones, nec haberent quod ederent, grauem famem ſunt perpeßi: quorum tandem latrones miſerti, panes eis præbuerunt comedendum. At illorum unus ait: non comedam niſi panis mihi diuinitus detur. Alter accepit cum gratiarum actione et comedit: et paulò pòſt, qui expectauit de cœlo panem, mortuus eſt fame: et alter euaſit incolumis, qui non miraculum expectauit, ſed tanquam ex manu Dei ſumſit panem ſibi à latronibus oblatum. Anabaptiſtæ hodiè etiam hunc ordinem inuertunt. Chriſtus iußit prædicari Euangelium, ut illo alatur anima tanquam pane ſpirituali: ſed Anabaptiſtæ, contemto uerbo, nouas reuelationes expectant ſine uerbo. Vnde fit, ut in laqueos Diaboli incidant, qui ſe conuertit in Angelum lucis, ut eos

præcipitet in damnationem. Vt ergo ordinem diuinitus institutum non inuerteret, Christus differt miraculum: Sed tandem uincit affectus, quem erga suos habet plusquã paternum. Nam qualis sit Christi affectus erga suos, non solùm Euangelista in hoc Euangelio ostendit, cùm dicit: Misericordia commoueor erga turbam: uerumetiam Propheta Iesaias cap. 49. pulcerrima figura ostendit: Nunquid (inquit) obliuisci potest mater infantis sui, ut nõ misereatur filij uteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te. Hunc affectum Christi erga suos etiam parabola de filio prodigo pingit. Quid dicam de similitudinibus & parabolis? Crux Christi ostendit, qualem Christus habuerit erga suos affectum. Adeò enim nos amauit adhuc hostes, quòd ignominiosissimam mortem pro nobis redimendis subiret. Sed quò hæc spectant? Primùm eò, ut induamus filialem affectum erga Deum Patrem & Dominum nostrum Iesum Christum. Deinde, ut agnito eius erga nos amore, nihil sit nobis in uita carius, nihil dulcius, nihil preciosius, quàm eius uoluntati nos totos subijcere, ac ipsius uoci obtemperare: in qua re consistit perfectio Christiana in hac uita. Ita legimus patrem nostrum Abrahamum fecisse, qui postquam audisset à Domino: Ambula coram me & esto perfectus, accipit mandatum, ut filium suum unigenitum Isaac, quem peperit ei Sara in senectute, mactaret. Sed quid ille? Mox uoluntati Domini

mini obediuit, & instructa lignorum strue filium mactare uoluit: sed Angelus Domini eum retraxit. Hoc facto Dominus ait ad Abraham: Iam scio quòd times me. Videmus hìc in patre nostro Abraham, quo fuerit erga Deum obedientiæ studio, qui ne filio suo unigenito parcere uoluit: sed mactare ad mandatum Domini. Sed proh dolor, multos inuenies, qui ne unum quidem affectum iussu Dei clementißimi Patris iugulare uolunt, tantum abest, ut patris Abrahæ exemplum imitari cupiant. Præterea affectus Christi paternus erga nos, debet nos admonere similis beneuolentiæ & amoris erga fratres. Exemplum dedi uobis (inquit) diligite uos inuicem, sic uti ego uos dilexi.

DE TERTIO.

Miraculum hoc præsens, quo Deus septem panibus & paucis pisciculis alit quatuor millia hominum, eò spectat, ut confirmet ueritatem Euangelij Christi, & augeat fidem turbæ præsentis, de quo plura iam non dicam: sed uolo nonnihil de modo rectè utendi donis Dei loqui, quo nos excitemur ad gratitudinem erga Deum, & rectè utamur benedictione Domini.

PRIMVM ergo hoc obseruandum est, quòd in manibus Christi orantis & gratias agentis Patri cœlesti crescat panis: unde docemur omnem benedictionem à Domino esse, quemadmodum Paulus 1. Timoth. 4. docet, cùm ait: Omnis creatura Dei bona est. Hìc paululum subsiste, & cogita res

quas habes, cibum & potum esse Dei creaturam, non tuam creaturam: Quare furem agis, si ab inuito quicq̃ abstuleris: quod facis quoties uteris creaturis Dei sine gratiarum actione & inuocatione Dei. Quicquid.n. habes tanquam tuum, alienum est & illicitum, nisi illud ab eo petas. Hinc est q̧ Christus doceat suos orare: Panẽ nostrum quotidianum da nobis hodie. Vide hic: Idem panis dicitur noster & Dei. Noster est, quando labore partus est iusto: Dei est, quia ipsius est creatura, qua non licet tibi uti, nisi antea eam ab ipso petieris. Propterea Paulus etiam addit: sanctificatur.n. per uerbum Dei & precationem. Sanctificatur, id est, eius usus fit nobis purus & licitus, ut ipsa creatura uti poßimus conscientia bona. Sed quomodo sanctificatur? per uerbum et precationem. Per uerbum quidem fidem intellige, quam uerbum requirit. Ex uerbo enim fide apprehenso duo profitemur nos credere. VNVM, creata esse omnia hominum causa à Domino pro immensa ac infinita sua sapientia. ALTERVM, nos ex eorum esse numero, qui ius illud iustæ in reliqua animantia dominationis in Adamo deperditum, per gratiam in Christo recepimus, ut hanc uitam tueamur, quam ipsius amplificandæ gloriæ impendamus. Hanc fidei profeßionem sequitur oratio, ut nobis det Dominus, ut bona cõscientia dapibus ab ipsius manu acceptis cum omni timore ac reuerentia frui poßimus. Postremò gratiarum actione, repetitis etiam precibus, con-

uiuia nostra claudemus: ita nobis sanctificantur cibi. Verùm ij, quibus non hoc pacto sanctificantur cibi, duplicem iniuriam faciunt. PRIMVM enim Deũ spoliant suo honore, quem non inuocant & agnoscunt datorem omnium bonorum esse. DEINDE creatura Dei in uita abutuntur: unde Paulus dicit, creaturam uanitati subiectam esse. A qua uanitate Deus apud Oseam cap. 2. promittit se liberaturum creaturam. Etsi autem hæc, quæ iam dicta sunt, satis mouere nos possunt, ut rectè utamur creaturis Dei exemplo Christi, tamen ut magis nostra socordia uincatur, rationes quasdam recitabo, quæ nos commouebunt.

PRIMA: ipse Christus qui omnia condidit, petijt & egit gratias, quoties donis Dei fuit illi utendum: multò magis id nos decet facere, qui prorsus mendici sumus in conspectu Domini.

SECVNDA: pulli coruorum suo more inuocant, & Dominus eos pascit. Vnde Dauid dicit, Dominum dare escam pullis coruorum inuocantibus eum. Coruus enim pullos suos implumes non agnoscit pro suis, quare eos deserit: sed Dominus, ne pereant, uermiculis illos alit, donec nigrescant: tum enim mater redit & agnitos alit.

TERTIA: Turcæ bis in die conueniunt ante prandium & cœnam, petituri benedictionem Domini, & nos Christiani negligimus.

QVARTA: Ethnici semper sua prandia inceperunt à sacrificijs et inuocatione, tametsi rectè inuocare non potuerunt. Quin-

QVINTA: Ecclesia inde usq; ab initio mundi usura donis Dei incepit à benedictione. Nihil enim inuocatione fuit illi frequentius. Nam precibus nostris Deum inuitamus ad nostra prandia, cui sit honor & gloria in secula seculorum, Amen.

DOMINICA OCTAVA TRINITATIS, Matth. 7.

CAuete uobis à Pseudoprophetis, qui ueniunt ad uos in uestitu ouium, sed intrinsecus sunt lupi rapaces. A fructibus ipsorum agnoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis uuam, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor

arbor bona fructus bonos facit: putris autem arbor fructus malos facit. Non potest arbor bona fructus malos facere, neq; arbor putris fructus bonos facere. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, exciditur, & in ignem conijcitur. Igitur ex fructibus ipsorum agnoscetis eos. Non quisquis dicit mihi, Domine, Domine, introibit in regnum cœlorum, sed qui fecerit uoluntatem Patris mei, qui in cœlis est.

ENARRATIO TEXTVS.

Occasio huius Euangelij duplex fuit. Vna erat doctrina Christi, quam in 5.6.7. capite proposuit Dominus. Altera, falsorum doctorum apud Iudæos uanitas: qui partim deprauabant doctrinam Mosis & Prophetarum, partim abolebant. Mandat ergo omnibus Dominus, ut & discant, quæ recta sunt, & caueant à corruptelis falsorum doctorum. Proinde hîc Dominus Medicus animarum, imitatur fideles corporum Medicos. Nam ut illi postquam ueram medicinam tradiderunt, quæ noxia sunt cauenda docent: ita filius Dei Saluator ac Medicus noster, primo quidem loco præscribit animæ salutarem medicinam: postea uerò, quæ cauenda sunt, monet. Summa autem huius Euangelij hæc est, quòd ut fugiendi sint falsi Prophetæ, qui ex fructibus suis agnosci possunt: ita uera pietas non sita sit in uana religionis professione: sed in uera pœnitentia & conuersione.

Loci tres.

I. Mandatum uitandi falsas Prophetas.

II. Falsorum Prophetarum descriptio.

III. Præmonitio Christi: Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit uoluntatem &c.

DE PRIMO.

Cauete à falsis Prophetis &c. Hoc mandatum Christi uniuersale est, quod ad omnes homines pertinet: quare diligenter perpendendum est & obseruandum. Verùm in hoc mandato tria sunt spectanda: Necessitas: obligatio: & usus, de quibus ordinè dicam.

Necessitas sanè maior est, quàm uulgus intelligit. Nam Diabolus hostis Christi & humani generis inimicus, nihil non facit, ut uel regnum Christi prorsus aboleat, uel deformet scandalis. Ad quod utitur uarijs technis suo more. Aut. n. doctrinam sanam prorsus tollere conatur, quemadmodum in Turcia fecerat: aut eam corruptelis suis deprauare nititur, quemadmodum in Paradiso fecit, et postea omnibus temporibus: aut Sacramenta mutilat & peruertit, sicuti in Papatu et in multis locis fecerat: aut mores et uitam hominum, suo ueneno inficit. Scripturam igitur & sanam doctrinam inuadit, ut unum ad minimum ex his quatuor obtineat. 1. Vt persuadeat nobis, quòd non simus curæ Deo. 2. Vt tentemus aliquid contra nostram uocationem

tionem facere. 3. Vt instituamus cultũ contra mandatum Dei. 4. Vt omni turpitudine & iniusticia inuoluamur. Quoduis horum effecerit hostis iste, homines captiuos tenet. Nam qui Dei prouidentiam negat, Epicurus damnatus est: qui uocationem suam fraudulenter obit, infideli deterior est: qui cultum instituit contra Dei interdictum, Deum contemnit, & est Diaboli potius, quàm Dei seruus: qui uitam turpem uiuit, seruus est peccati, & stipendiarius mortis & Satanæ. Sed quid remedij est contra hæc mala? Doctrinæ puritas, & abstinere à falsis Prophetis. Doctrinæ enim puritas nos Deo esse curæ docet, adeò quòd Dominus in numero habeat omnes pilos capitis nostri: eadem nos retinet in uocatione nostra: & formam ueram colendi Deum tradit: Præterea ueræ sanctimoniæ ac uitæ inculpatè transigendæ regulam continet.

SECVNDVM, quod spectandum admonui in hoc primo loco, est obligatio. Quæri autẽ potest, an hæc obligatio sit omnium, aut tantùm gubernatorum Ecclesiæ. Multi enim putant se excusari, si eis obtemperent, qui habent ordinariam uocationem: quibus Propheta Ezechiel cap. 3. imò spiritus Christi, qui in Ieremia loquitur, respondet his uerbis: Speculatorem dedi te domui Israël, & audies ex ore meo uerbum, & annunciabis eis ex me. Si ego dixero ad impium, morte morieris, & non annunciaueris ei, nec locutꝰ fueris, ut auertatur à uia sua impia et uiuat: ipse impius in iniquitate sua morietur:

tur: sanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem tu annunciaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab iniquitate sua & uia sua impia: ipse quidem in iniquitate sua morietur: tu autem animam tuam liberasti. Hoc Prophetæ dictum satis ostendit errare eos, qui putant satis esse, si suis parochis obtemperauerint, siue benè siue malè doceant. Si sic esset, Turcæ & Ethnici essent saluandi, quorum multi suis obtemperârunt Doctoribus. Sciendum est igitur, obligari omnes, ut falsos Prophetas fugiant, tanquam suæ salutis pestes. Nam mandatum Christi est manifestum, quòd hic datur omnibus: loquitur enim turbis. Et Iohan. 1. Epistolæ. 4. ait: Ne cuiuis spiritui credatis: sed probate spiritus, an ex Deo sint, quoniam multi Pseudoprophetæ exierunt in mundum. Et Christus dicit: Oues meæ uocem meam audiunt. Sed quid hic facit tyrannus Papa. Dicit ad se & suos rasos pertinere dijudicationem doctrinæ. Quid, quæso, impudentius cogitari aut dici potest? an non hoc est sponsæ Christi imperare, & dominium sibi usurpare in sortem Domini contra prohibitionem Petri Apostoli, cuius successorem se esse gloriatur? Iohannes Baptista dicit se ministrum sponsæ esse: sed Papa uult sponsæ dominari. Christus cupit sibi sponsam seruari castam: sed Papa eam nefando adulterio contaminat: proponit ei doctrinas dæmoniorum, quibus adulterari discit. Paulus dicit: Desponsaui uos uni uiro, ut uos uirginem castam exhibe-

am Christo. Hæc desponsatio fit per fidem purißimi & castißimi uerbi Dei: Sed Papa, qui se Petri successorem gloriatur, hanc uirginem mille adulterijs conspurcat: quando eam abducit ab amplexu Christi sponsi ad idolatrias uarias & cultum sanctorum.

TERTIVM, quod spectandum proposui in hoc primo loco, est usus huius prohibitionis: Cauete à falsis Prophetis: qui usus sanè est multiplex.

PRIMVM .n. hæc prohibitio monet fore in Ecclesia falsos doctores: quod Dominus etiam significauit parabola de homine mittente bonum semen in agrum, et inimico, qui uenit et in eundem seminauit zizania. Tanta enim est rabies Diaboli, ut nunquam quiescat, quin uerbum Dei corrumpere conetur: quòd facere cœpit statim conditis primis parentibus in Paradiso: et hodiè (pròh dolor) in toto terrarum orbe grassatur. Hoc cùm scimus, diligentiores nos esse & cautiores oportet.

SECVNDO, hæc prohibitio: Cauete à falsis Prophetis: excitare nos debet ad acrius ueræ doctrinæ studium: unde Paulus optat, ut Philippenses crescant in omni cognitione. Et Christus dicit: Scrutamini scripturas, et discite à me. Si uos manseritis in sermone meo, uerè discipuli mei estis, & cognoscetis ueritatem, & ueritas liberabit uos.

TERTIO, hæc prohibitio conuincit, quòd Ecclesia & poßit deponere falsos doctores, & in

eorum locum substituere ueros doctores. Frustra enim iuberemur à falsis Prophetis abstinere, nisi eos deponere liceret ab officio et docendi munere, & ueros ministros in eorum locum substituere. Laudandi igitur sunt pij Reges & Principes, qui de reformatione Ecclesiarum & conseruatione ministerij uerbi sunt soliciti.

QVARTO ostendunt et hæc prohibitio, quo modo sint accipienda uerba eorum qui docent. Si uera docent, audiendi sunt, nõ secùs atq; Deus ipse. Ita. 11. ait Dominus: Qui uos audit me audit, qui uos spernit me spernit. Si falsa docent, sunt non secùs atq; Satan ipse fugiendi. Nam ut Satan Euam seduxit mala doctrina: ita qui falsa docent, homines à gratia Dei, imò à regno cœlesti deturbant, quemadmodum in Papatu factum esse nemo non nouit.

DE SECVNDO.

Qui ueniunt ad uos in uestitu ouium, sed intus sunt lupi rapaces. In huius loci declaratione quinq; ordinè uidebimus. 1. Vnde ueniant falsi Prophetæ & quò. 2. Quæ sint illorum in scriptura appellationes: unde periculi magnitudo intelligi potest. 3. Quæ sit externa species falsorum doctorum. 4. Quodnam sit illorum studium, quæ intentio. 5. Quas habeant notas, unde à ueris Prophetis discerni queant.

Si quæris unde ueniunt et quo: breuiter respondeo: ueniunt à Satana excitati, idq; in uineam Domini, hoc est, in Ecclesiam. Exempla sunt multa. In

paruam

paruam illam Ecclesiam Adam, Euæ, Abelis, uenit falsus doctor Cain, qui armatus à Satana, proprium fratrem tandem propter diuersam religionem occidit. Deinde multi sunt secuti falsi Prophetæ usq; ad diluuium, quo & ipsi falsi doctores, & ipsorum discipuli sunt puniti. Mox à diluuio rursus Satan misit falsos Doctores in Ecclesiam, qui adeò uineam Domini uastarunt, quòd ueritas Dei solummodo manserit apud paucos quosdam de familia Sem. Sic et postea usq; ad Christum semper in Ecclesiam falsi doctores subintrârunt, et sæpißime penes ipsos fuit summa rerum administratio, cùm politica tùm Ecclesiastica. Resuscitato Christo, multi uenerunt falsi Prophetæ, & omnibus temporibus fuerunt plurimi. Papa tandem uerus Antichristus innumeros emisit hæreticos. Monachos potißimum, qui miserrimè Ecclesiam Christi falsa doctrina lacerârunt. Et hodiè paßim sunt falsi doctores. Breuiter, ubicunq; Christus suum bonum semen iacit in agrum, ibi Satan mox addit suum semen zizaniorum. Christus igitur non frustra hortatur, ut caueamus à falsis Prophetis.

Scimus unde ueniant falsi doctores & quò ueniant: iam ut periculi magnitudo perpendatur, quædam ex ipsorum nominibus recitabo. 1. uocantur generali nomine falsi Prophetæ, id est, tales qui uidentur esse ueri doctores, habentes ordinariam succeßionem & potestatem, & sunt nihilominus mendaces, ut qui in locum ueræ doctrinæ, Satanica

mendacia & humana somnia substituunt, quales in Papatu fuerũt multi. 2. A Iohãne Apostolo uocantur spiritus mali, tùm q, à Satana, qui malus est, sint missi, tùm quòd sint alijs occasio mali et damnationis. 3. A Iuda Apostolo uocantur nubes sine aqua, similes Cain, Balaam & Choræ. Væ h ipsis, inquit, nam uiam Cain ingressi sunt, & deceptione mercedis, qua deceptus fuit Balaam, effusi sunt, & contradictione Choræ perierunt. 4. Vocantur à Paulo canes, cùm quia lacerant uerbum Dei, tùm quia oues ab ipso ouili Christi arcent. 5. Vocantur mali operarij, quia malè laborant, & finis laboris eorũ est, cùm ipsorum exitium, tùm eorum damnatio, qui eis auscultant. 6. Vocantur ab Apostolo Iohanne Antichristi, nõ quòd negant Christum, sed quia doctrinam Christi peruertunt, & uita sua Christo aduersantur. 7. A Paulo uocantur inimici crucis Christi, quia non tribuunt salutis principium, medium & finem unius Christi merito. In hoc Euangelio dicuntur lupi, sed habentes laruam ouinam, hoc est, simulantes se homines mansuetos esse: sed fraudibus tamen occultè in ouile Christi instar lupi insilientes, lacerantes & occidentes oues Christi falsa doctrina, & simulata sanctimonia.

Sed quæ est externa species falsorum doctorũ, Veniunt, *inquit Christus*, in uestitu ouium. Loquitur hic Dominus non in genere de omnibus malis doctoribus: sed tantùm de uno genere. Nam quidam sunt, qui benè docent & malè uiuunt: quidam

qui

qui malè docent, & malè uiuunt: quidam qui malè docent, & benè uidentur uiuere. De hoc tertio Prophetarum genere hîc Dominus loquitur. Nam ex his maximum est periculum.

Quodnam est eorum studium? Hoc docet Christus pulcra imagine, cùm eos dicit lupos esse. Vt lupus hoc studet, ut oues ab ouili auertat. Deinde ut abigat in siluam. Tertiò, ut deuoret & perdat: ita falsi Prophetæ oues, id est, pios & mansuetos homines, fraudibus conantur abducere à uera Ecclesia, & abigere in desertum, ubi non est pabulum uerbi Dei, ut eis dominentur, & ad postremum trucident non tam corpora, quàm animas. Quàm hoc uerum sit, docet Turcia à suo malo Propheta decepta: docet Papatus ab Antichristo Romano in errorem præcipitatus: docent multæ nationes, quæ à Libertinis & Anabaptistis in horribiles furores sunt abductæ.

Sed dicis: Quomodo possum ergo rudis imperitus in hac opinionum uarietate iudicare, qui sint ueri et qui falsi doctores? Vt poßimus iudicare & discernere inter pastorem & lupũ, Christus nobis lupi notas monstrat, et suis proprijs notis falsos doctores delineat. Veniũt, inquit, ad uos in uestitu ouium. Videntur, si laruam externã respicis, sanctißimi, imò Angeli Dei: Verùm si laruam detrahis, lupos agnosces, primùm quia non sonant uocem Christi, imò alieno sono abducunt oues Christi à suo uero ouili in desertum, ut hominum con-

scientias occidant, et animas eorum perdant. Atq; hæc est una nota. Addit præterea et aliam, cùm ait: à fructibus eorum cognoscetis eos. Hìc diligenter cauendum est, ne folia pro fructu agnoscas. Mala interdum arbor habet speciosa folia: & rursus bona nonnunquam fructum quidem copiosum habet, sed folia non ita speciosa. Sed quinam sunt ueri prophetarum fructus? Sunt triplices: Cultus, doctrina, mores conformes doctrinæ. Verus Propheta cultum, doctrinam, & mores habet iuxta præscriptum uerbi Dei. Falsus Propheta habet cultum ab hominibus excogitatum doctrinam humanarum traditionum & mores externè quidem honestos: sed meram hypocrisin redolentes.

DE TERTIO.

Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit uoluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum. Hoc Domini dictum duplicem doctrinam continet: unam de damnandis, alteram de saluandis. Loquitur autem de ijs, qui in externa Ecclesiæ societate sunt: nam de alijs non dubium est, quin damnentur. Sed quinã damnantur? qui gloriantur de Christo, & non faciunt uoluntatem Patris cœlestis. Quinam sunt illi? qui iactant fidem quam non habent, id est, profitentur fidem sine pœnitentia & pia uita: hos damnari pronunciat Christus: neq; id mirum est. Nam huiusmodi horribiliter peccant. Primùm

peccant mendacio, quia Deo mentiuntur. 2. Contumelia, quia abutuntur sanguine Christi, effuso pro nobis, non ut indulgeamus omnibus furoribus libidinum & tyrannidis: sed ut deleatur peccatum & Deo sanctificemur. 3. peccant furto, quia spoliant Deum suo honore. 4. homicidio, quia primùm seipsos falsa persuasione deinde & proximum occidunt malo exemplo. 5. Prophanant templum Spiritus sancti. Quinam saluantur? Qui faciunt uoluntatem Patris cœlestis. Verùm hîc multi impingunt. 1. Qui gentes saluari dicunt, qui honestè in mundo uiuunt: quos confutat hoc dictum: Qui non credit, ira Dei manet super eum. 2. Qui dicunt suam regulam esse uoluntatem Dei, contra quos Christus dicit: Frustra me colunt docentes mandata hominum. 3. Qui dicunt legem esse uoluntatem Dei: quod quidem uerum est: sed si qui hanc uoluntatem facerent, saluarentur, tum nemo saluaretur. Quæ est ergo uoluntas, quam facientes saluantur? Christus respondet Iohan. 6. Hæc est uoluntas Patris, ut credant in eum quem misit ille. Sic enim dicit Dominus: Qui credit in Filium, habet uitam æternam. Hæc fides habet secum pietatem & caritatem germanos suos fructus, quos edunt pij per Iesum Christum, cui gloria in secula seculorum, Amen.

DOMINICA NONA
TRINITATIS, Luc. 16.

IEsus dicebat ad discipulos suos: Homo quidam erat diues, qui habebat dispensatorem, & hic delatus est apud illum, ut qui dissiparet bona ipsius. Et uocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationem dispensationis tuæ. Non enim poteris posthac dispensare. Ait autem dispensator intra se: Quid faciam, quia Dominus meus aufert à me dispensationem? Fodere non ualeo, mendicare erubesco. Scio quid faciam, ut cùm amotus fuero à dispensatione, recipiant me in domos suas. Conuocatis itaque singulis debitoribus Domini sui, dicebat primo: Quantum debes Domino meo? At ille dixit: Centum batos olei. Dixitq́ue illi: Accipe cautionem tuam, & sede citò, & scribe quinquaginta. Deinde alteri dixit: Tu uerò quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi: Accipe cautionem tuam, & scribe octoginta. Et laudauit Dominus dispensatorem iniquum, quòd prudenter fecisset. Quia filij huius seculi prudentiores sunt filijs lucis in natione sua. Et ego uobis dico, Facite uobis amicos ex mammona iniusto, ut cùm defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula.

ENARRATIO TEXTVS.

HOrtatur Christus in hoc Euangelio suos discipulos ad beneficentiam erga proximum, idq;

idq; parabolico exemplo: cuius summa hæc est. Oeconomus alicuius hominis prædiuitis est solicitus, qd sibi amoto ab officio fiat: multò magis Christiani, qui sunt Oeconomi Dei in uarijs donis, debent esse soliciti quid sibi eueniat, reddida ratione, id est, ubi ex hac uita excesserint. Verùm ut Oeconomus quærit amicos in mammona iniquitatis, qui se amotum ab officio recipiant: Ita Christiani suis bonis & donis obstringant sibi pauperes, qui suo testimonio in æterna tabernacula se recipiant. Hæc Euangelij præsentis est summa: uerùm ut nobis in instructionem uberiorem cedat, quatuor tractabo locos. Loci quatuor.

I. Reprehensio abusus donorum Dei.

II. Beneficentiæ erga pauperes causæ.

III. Querela, quòd filij huius seculi sint prudentiores filijs lucis.

IIII. Vsus diuitiarum, & merita bonorum operum.

DE PRIMO.

Cùm textus hîc proponit nobis dispensatorem, qui dißipauit bona Domini sui, in uniuersum reprehenditur abusus donorum Dei. Nam quis est, qui donis sibi à Deo collatis non magna ex parte abutitur? Hoc quale sit, aliquot exemplis declarabimus. Sapientia data est alicui, ut alios imperitos & rudes iuuet ac regat consilijs: sed nunc dolo et imposturis seruit. Diuitiæ conferantur ad Ecclesiæ membra fouenda: at nunc inutilibus pompis &

sumti-

sumtibus impenduntur. Lingua concessa est homini, ut ea utatur ad docendum quæ honestá & pia sunt, & ad ferendum ueritati testimonium: sed nunc quid fit? maledictis, conuicijs, periurijs, obtrectationibus et blasphemijs ancillatur. Vires collatæ sunt ad iusticias & rerum bonarum defensionem: ac nunc tyrannorum præsidia sunt, quibus utuntur ad euertendam ueritatem, ad euertendas honestas respublicas. Ad eundem modum, alia dona Dei sunt in magno abusu, qui abusus sanè non aliundè proficiscitur, quàm ex his fontibus.

PRIMVM, peccatum quod in nobis habitat huiusmodi germina producit & quò minus fuerit spiritus imperio subactum, eò plura mala progignit. Est.n. omnium malorum camarina profundissima, quæ in totum in hac uita expurgari nequit.

DEINDE, ipse Diabolus aduersarius noster sitiens damnationem nostram insidiatur hominibus, & quærit mille perdendi uias, ut regno Christi, in hoc mundo abolito, uel in angustißimum redacto, suum regnum stabiliat.

TVM, peßima mundi exempla, quibus incitamur ad imitationem. Mala enim cõsuetudo, ut quidam ait, pabulum est nequiciæ. Et Paulus ait: Exiguum fermentum corrumpit totam massam.

AD HÆC, hoc malum etiam auget gubernatorum negligentia, qui homines non cogunt disciplina seueriori ad rectè faciendum officium. Verùm nos, qui Christiani dici gloriamur, deberemus retine=

retineri in officio, harum rerum cogitatione.

PRIMVM mandatum Dei perpetuò nobis in animo fixum: commonefaceret nos de officio. DEINDE, honestas ipsa & uirtutis decus nos extimularet, ne turpiter donis Dei abuteremur. TERTIO loco rei dignitas stimulos adderet. Quid. n. dignius filijs Dei est, quàm ut se conforment ad exemplum clementißimi patris. QVARTO loco uocatio nostra. Sumus enim uocati od sanctitatem, ut et nos sancti simus, & sanctus sit rerum, quas Dominus nobis conceßit, usus: hæc cogitare seriò debemus.

DE SECVNDO.

Cùm totum hoc Euangelium proponatur, ut nos ad beneficentiam erga proximos nostros excitemur: dicam de beneficentia hæc ordinè. Primùm causas recitabo, quibus ad beneficentiam nos excitari oporteat. Deinde de fructibus. Tum de beneficentiæ modo iuxta certas regulas.

Deus in lege magnam rationem uidetur proponere, cùm dicit: Diligas proximum tuum ut teipsum. Quasi dicat: hæc una ratio est cur nos mutuo diligamus, q. homo homini sit proximus. Cuius dilectionis pulcerrimum exemplum proponitur in Samaritano, qui hominem, qui inciderat in latrones adeò solicitè & diligenter curauit. Beneficentia igitur præstanda est homini ab homine, quia homo homini proximus est: idq; multis rationibus 1. ratione creationis: idem enim Deus creauit nos

homi-

homines. Nũc uidemus quanta ſit in multis animantibus pietas, quæ ſe mutuis officijs iuuant & alunt, ut in ciconijs uidere eſt. 2. homo homini eſt proximus ratione ſimilitudinis: nam omnes homines ad Dei ſimilitudinem conditi ſunt, et habent omnes eandem humanam naturam. 3. homo homini proximus eſt ratione communis uitæ & humanæ societatis. Atq; hæc triplex ſocietatis ratio eſt nobis cõmunis, non ſolùm cum omnib. Chriſtianis: uerumetiam cum omnibus in mundo hominibus, Ethnicis et Iudæis. Verùm Chriſtianus Chriſtiano proximus eſt, primùm ratione myſtici corporis. Nam omnes qui in Chriſtum credimus, Chriſtum induimus, & eius membra ſumus, et ipſe caput noſtrum, et uiuimus ex eodem ſpiritu Chriſti. Hæc ſanè ſocietatis ratio, meritò nos ad mutua officia præſtanda excitaret, ſi ſeriò de hac ſocietate & myſtica coniunctione noſtri in uno corpore cogitaremus, tum profectò, quemadmodum manus famulatur reliquis membris, & ſic alia alijs: ita & nos propter hanc myſticam copulam, in uno corpore nos mutuis officijs proſequeremur. 2. Chriſtianus Chriſtiano eſt proximus ratione regenerationis, quia in filios Dei patris renaſcimur. Cùm igitur fratres uterini in hac uita ſibi inuicem officia communicant, multò magis id nos decet, qui Deum communem Patrem interpellamus, et dicimus: Pater noſter qui es in cœlis. 3. Chriſtianus Chriſtiano eſt proximus ratione uocationis: Nam ad unitatem ſpiritus in uinculo

culo pacis uocati ſumus Epheſ. 4. 4. Chriſtianus eſt Chriſtiano proximus ratione futuræ gloriæ: nam omnes ex fide eandem immortalitatis gloriam expectamus, ubi ſocij erimus in omni æternitate, Deum unanimiter celebrantes.

Hæc ſint dicta de cauſis beneficentiæ mutuæ inter homines: ſed fines qui ſunt? quatuor ſunt præcipui. 1. gloria Dei. Hîc finis meritò filios Dei moueret ad beneficentiam. 2. ſubleuatio indigentis proximi, qui eſt caro noſtra. 3. Exemplum, quo alij ædificentur et inuitentur ad ſimilem beneficentiam. 4. præmium: nam Chriſtus ait: qui dederit uni ex meis diſcipulis meo nomine hauſtum frigidæ aquæ, non perdet mercedem ſuam.

Verùm quia de beneficentiæ modo quæri poteſt de eo etiam nonnihil adijciam. Salomon Prouerb. 5. Bibe aquam de ciſterna tua, & fluentia de medio putei tui, fontes tui deriuentur foras: ſint tibi ſoli & non alienis tecum. Hîc tria coniungit, Primum ut ipſe tuis bonis fruaris. Secundum, ut communices alij. Tertium, ut ſis ipſe Dominus tuarum facultatum: non uno die omnia profundas. Breuiter, uerbum Dei, fides & caritas, ubi ſunt regulæ certißimæ eſſe poſſunt. Sed de hac re plura ubi de uſu diuitiarum agetur.

DE TERTIO LOCO.

Filij huius ſeculi prudentiores ſunt filijs lucis in generatione ſua. Hæc eſt querela grauißima, quòd filij huius ſeculi ſint prudentiores filijs

lis lucis in generatione sua. Hoc est, homines prophani magis sunt soliciti pro acquirendis temporalibus, quæ tantùm spectant ad præsentem uitam, idq́; ad breue admodum tempus, quam Christiani sunt soliciti pro bonis cœlestib. acquirendis æternum duraturis. Hæc deploranda sanè cæcitas est. Corpus curatur, anima negligitur. Quàm uerùm hoc Christi dictū sit quis non uidet? Da mihi rusticum, qui non magis est solicitus pro acquirenda possessione & alenda familia, quàm Christianus aliquis est pro acquirendis thesauris cœlestibus. Mercator nauigat mare, experitur multa pericula sæpè damnum magnum facit, patitur frigus & æstum, idq; non una hora, non uno die, non uno anno, sed toto uitæ tempore, tantùm ut terrenas corradat possessiones: at Christianus uix patitur unius horæ moram, ut uerbum Dei audiat, ut Sacramentorum distributione intersit. Multas horas consumunt in nugamentis & fabulis: uix una hora, imò uix minima horæ particula uacat Deum inuocare, & cum Iesu Christo in orationib. nostris colloqui. Sed quæ sunt huius cœcitatis causæ? duæ sunt præcipuæ. Vna quæ & aliorum malorum causa est, uidelicet corruptio humanæ naturæ, quæ facit ut homo sit pronior ad malum, quàm ad bonum. Altera causa huius cæcitatis est, quia bona terrena sunt sensibilia, et ideò fortius mouent animum, quia bonum non mouet nisi cognitum: unde Augustinus: Inuisa, id est, non uisa diligere possumus, incognita nequa-

nequaquam. Sensibilia autem sunt magis cognita, quàm spiritualia, quia sensibilia sunt cognita per experientiam, spiritualia tantùm per fidem. Quid ergo faciendum est? conabimur abundare in cognitione rerum cœlestium, quò etiam abundemus in eorum sensu. Quare Paulus optat Philippensibus, ut abundent in cognitione & sensu, ad hoc, ut sint sinceri & absq; offendiculo ad diem usq; Christi.

DE QVARTO.

Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. *Mammona iniquitatis dicitur, uel quia diuitiæ sunt irritamenta malorum, uel quia sunt falsæ & mendaces opes. Nam dici non possunt mammona iniquitatis, quia iniustè sunt partæ: nam Eleemosyna ex iniustè partis, Deo non placet. Porrò duo sunt nobis hoc loco excutienda. Vnum, doctrina de diuitijs: Alterum, quid sit quòd dicat:* Cùm defeceritis recipient uos in æterna tabernacula.

Tametsi autem ante octo septimanas cùm Euangelium de Epulone & Lazaro explicarem, dixi nonnihil de diuitijs: tamen nunc breuiter integram doctrinam de diuitijs repetam. Nihil enim prohibet bonam cantilenam canere sæpius. Dicam autem de diuitijs tria.

PRIMVM, *quænam rationes acquirendarum diuitiarum licitæ sint.*

SECVNDVM, *qualiter nos Deus erga diuitias uelit esse affectos.*

TERTIVM, quis diuitiarum rectus & legitimus usus.

Quantum itaq; ad legitimas rationes acquirendi diuitias attinet, omnium primùm incoandum est à regula, Christi Matth. 7. Quærite primùm regnum Dei & iusticiam eius. Prima igitur & præcipua cura esse debet animæ, ut illa sit in Deo diues. Deinde, quia hæc uita opus habet adminiculis, iuxta Dei ordinationem quæri possunt facultates, licetq; ijs, quæ ad uitam cultumq; necessaria sunt, quærendis operam dare, idq; non solùm sanctorum exemplis: ucrumetiam mandato Dei confirmatur. Deus enim benedictionem promittit piè laborantibus. Tertiò, lucrum, quod nobis laborantibus accedit ex benedictione Dei, capiendum est, tanquam ex manu Dei: neq; malis artibus uti debemus quibus facultates aliorum ad nos trahamus: fructum præterea laboris nostri tanquam iustam mercedem percipere licet. In contractibus absint fraudes & fallaciæ: apertè & simpliciter agamus omnia ea fidelitate, quam ipsi ab alijs uellemus requirere: sit labor legitimus in legitima uocatione, ut bona conscientia gloriari poßimus, nos in ullius fraudem nihil egisse.

Hactenus de recta ratione acquirendi diuitias: nunc quomodo affectos nos esse decet erga partas diuitias breuiter exponam. Singularis enim ars adhibenda est, ne diuitiæ partæ nobis in spinas & laqueos conuertantur. Quod ne fiat, Dauidis et Pauli se-

li sequamur consilia, quorum ille quidem Psalmo 6. ait: Si affluant diuitiæ, noli cor apponere. Hic uerò 1.Tim.6. Diuitibus in seculo præcipito, ne efferantur, ne'ue sperent in diuitiarum incertitudine: sed in Deo uiuo. Est itaq; præcipuum, ne diuitiarum huius seculi cupiditate ducamur: ne ijs animum aut fiduciam adijciamus: eas à nobis abdicare simus parati, quoties & quando Deo libuerit: siue habeamus eas, siue ijs careamus, tanquam res caducas & fragiles reputemus: et solam benedictionem Dei omnibus rebus mundi anteferamus, absit fallax spes in incertas diuitias, absit superbia & contemtus pauperum, adsit spes in diuitiarum largitore, adsit pius humilisq; animus.

Atq; ita habemus quomodo erga diuitias nos affectos esse oportet: Nunc pauca de uero diuitiarum usu adijciam. Dixi cùm Euangelium de Epulone tractarem, quadruplicem esse legitimum diuitiarum usum: quorum Primus est, ut seruiant gloriæ Dei, promouendæ religioni & conseruando ministerio uerbi. Si enim nati sumus, ut Deum glorificemus, profectò huic rei, quicquid habemus, seruire debet. Secundus usus est, ut eas, in quibus uiuimus, respublicas iuuemus & ornemus nostris facultatibus. Qua de causa tributa hilari animo soluenda sunt. Tertius usus est, ut ipsi nos, pro conditione nostri status, honeste alamus: nostram familiam foueamus: ut domus nostra pro facultatum ratione honestè conseruetur, sine fœda

auaricia et stulta profusione. Quartus & postremus usus est, ut fontes nostri, iuxta Salomonis consilium, deriuentur foras: hoc est, ut liberales simus erga pauperes: diuites in bonis operibus: quò multi nostris bonis gaudere poßint, nobiscum Deo Patri domini nostri Iesu Christi gratias agentes, qui abundè suppeditat omnia. Contra hunc quadruplicem usum diuitiarum, multi peccant, quemadmodum audiuimus in Euangelio de Epulone diuite et paupere Lazaro.

Dixi de diuitijs: Nunc restat explicare, quid sibi uelit dictum: Vt cùm defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Non'ne solus Christus recipit credẽtes in cœlestia tabernacula? quomodo ergo hìc dicitur, quòd pauperes, quos fecerimus nobis amicos de mammona iniquitatis, sint nos recepturi in æterna tabernacula? Primùm, manifestum est, Christum hoc loco dirigere sermonem ad credentes. Nam in principio textus scribitur: Et dixit Iesus discipulis suis, id est, iustificatis et habentibus uitam æternam in Christo. Deinde, manifestum & hoc est, quòd uita æterna sit donum Dei per Christum Iesum: sequitur ergo alium modum esse, quo pauperes eos, qui in se liberales fuerunt, recipiant in uitam æternam, quàm quo Christus recipit. Quomodo ergo recipient in æterna tabernacula? ut testes et approbatores fidei nostræ: nam ex fructibus de fide iudicant, qua sola sciunt homines saluari. Eadem sententia alijs uerbis

bis sæpè in scriptura proponitur. Deus reddet unicuiq; iuxta opera sua, non quòd opera mercantur cœlum: sed quia sunt indicia fidei & timoris Dei: sicut contrà, mala opera ex incredulitate proficiscuntur. Simus ergo memores huius dicti, & eo nos excitemus ad beneficentiam erga proximum, imitantes exemplum Christi saluatoris nostri: cui honor & gloria in secula seculorum, Amen.

DOMINICA DECIMA TRINITATIS, *Luc.* 19.

ET ut appropinquasset Iesus ciuitati, uidens eam, fleuit super illam, dicens: Si cognouisses & tu, & quidem in isto die tuo, quæ ad pacem tuam pertinent, curares. Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Quia uenient dies in te, & circundabunt te inimici tui uallo, & cingent te & coangustabunt te undique, & solo æquabunt te, & filios tuos qui in te sunt. Et non relinquent in te lapidem super lapidem, eò quòd non cognoueris tempus uisitationis tuæ. Et ingressus in Templum, cœpit eijcere uendentes in illo, & ementes, dicens illis: Scriptum est, Domus mea domus precationis est, uos autem fecistis illam speluncam latronum. Et docebat quotidiè in Templo. Principes autem Sacerdotum & scribæ quærebant illum perdere &

primores plebis, nec inueniebant quid facerent. Totus enim populus pendebat ab ore eius, cùm audirent illum.

ENARRATIO TEXTVS.

DVæ sunt partes huius Euāgelij, quarum una docet, quid egerit Christus extra ciuitatem Hierusalem: Altera, quid postquam in ciuitatem est uentum, in Templo egerit. Extra ciuitatem, ciuitatis futuram calamitatem deflet, & simul uaticinatur de totius urbis et populi interitu: qua re & suum affectum erga genus humanum ostendit, & quanta sit ira Dei in peccatores non agentes pœnitentiam clarè indicat. Deinde ingressus Templum, reprehendit abusum templi: eijcit ementes & uendentes in templo: testatur templum esse domum orationis, id est, domum dicatam Deo & eius cultui: nec decere hanc domum prophanis negocijs prophanare. Sunt autem (ut dixi) duæ partes huius textus: Vna de fletu Christi, & uaticinio eiusdem de uastatione urbis & interitu populi. Altera de facto Christi in templo. Sed hæ duæ partes plures in se locos & doctrinas continent, quare de ijs sigillatim dicam.

DE PRIMA PARTE.

Huius primæ partis loci sunt duo, qui sunt.

I. Vaticinium Christi contra ciuitatem Hierusalem, cum suis circumstantijs.

II. Huius partis usus in nostra Ecclesia.

DE

DE PRIMO.

In hoc primo loco multæ concurrunt circumstantiæ, quæ sunt: 1. affectus Christi erga genus humanum. 2. uaticinium ipsum. 3. tempus uisitationis. 4. unde poterant agnoscere tempus uisitationis. 5. quare non agnouerint tempus uisitationis suæ. 6. pœna neglectæ uisitationis. 7. mora uisitationis.

PRIMA: Videns Christus ciuitatem, fleuit super illam. Hîc Christi fletus illustre testimonium est misericordiæ Dei erga humanum genus. Nam non secus Dominus noster, quàm pijßimus pater suorum liberorum, quos æquè ac se diligit, perditionem deplorat. Quæ sanè perditio habet nullam aliam causam, quàm ingratitudinem erga Euangelium. Quî enim fieri potuit, ut filius Dei, qui uerus homo natus in hoc fuit, ut sua uictima ab æterna damnatione genus humanum liberaret, non de tanta hominum ingratitudine doleret, quos ad salutem ab initio creauit, & postea mißis Prophetis & Apostolis ad pœnitentiam reuocauit.

SECVNDA: Quia uenient dies super te, & circundabunt te inimici tui uallo, & prement te undique, & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt. Hîc Christus uaticinatur de calamitate, quæ superuentura erat super Hierusalē: quæ quidem calamitas 40. anno postea ipsis contigit. Huius calamitatis historiam diuidam in tres partes, quarum prima erit aßignatio eorum, quæ contigerunt ante deuastationem

urbis. Secunda, enumeratio malorum quæ in obsidione experti sunt ciues. Tertia, notatio calamitatis, quæ secuta est urbis direptionem.

Quid cōtingit ante deuastationem urbis? Multa sanè, quibus Deus istum populum ad pœnitentiam reuocare uoluit, ut uaticinia, signa, prodigia, præsagia. Vaticinia, ut hoc Christi uaticinium, de quo audiuimus, cuius et Zacharias cap. 12. meminit his uerbis: Et erit in die illa, ponam Ierusalem lapidem oneris cunctis populis. Omnes qui eleuabunt eam lacerando lacerabuntur, & colligentur aduersus eam omnia regna terræ.

Prodigia quoq; præcesserunt. Integro anno apparuit Cometa super ciuitatem Ierusalem, repræsentans ignitum gladium: Currus bellici et equites in cœlo uisi sunt concurrere.

Signa: Ianua templi noctu spontè aperta est: uox in templo audita est, migremus hinc, migremus hinc.

Præsagia: Homo plebeius, Iesus nomine, clamauit in plateis, uox ab occidente, uox ab oriente: qui quò magis castigabatur à Magistratu, eò magis clamauit. His uaticinijs, prodigijs, signis & præsagijs inuitauit Dominus populum Iudaicum ad pœnitentiam, sed frustra: quare secuta est grauißima pœna.

De pœna ergo dicamus. Primo die azymorum incepit obsidio, & perdurauit usq; ad octauum diem septembris. Mox oritur in ciuitate intestina seditio:

ditio: qua amici & consanguinei se mutuis uulneribus trucidant: ex cadaueribus mortuorum oritur grauißima pestis, adeò ut ne mortui quidem sepeliri potuerint. Accedit fames, quæ tanta fuit, quòd matres proprios liberos comederint: et ut de alijs rebus turpißimis taceam, in seditione ciuili, in qua conciderunt duo millia hominum, templum incenditur et penitus incēdio uastatur: postea ab hostibus prima ciuitatis pars capitur: deinde altera, tandem tota ciuitas uenit in hostium potestatem.

Post obsidionem tantus contemtus superati populi fuit, quòd septem millia de nobilioribus & præcipuis sint deputata publicis et seruilibus operibus, & multi spectaculis publicis sint reseruati. Multitudo interfectorum præter illos, qui peste perierant in ciuitate, fuit nonaginta septem millium: qui erant infra annum 16. à militibus uenditi sunt. Honestæ matronæ & uirgines stupratæ sunt à militibus. Postea rursus sub Domitiano noua est orta persecutio, nam Domitianus inquirebat omnes, qui Dauidem uel Christum ulla propinquitate attigerunt. Hæc de pœna corporali secuta contemtum filij Dei sint dicta: cum qua coniuncta erat pœna spiritualis in conscientia, & tandem cruciatus æternus in inferno secutus est.

TERTIA: Si cognouisses & tu, & quidem in hac die. Tempus uisitationis est quo Deus uisitat, aliâs ad puniendum peccatores, aliâs ad benefaciendum pijs, idq; multis modis. Verùm po-

tißimum tempus uisitationis misericordiæ Dei, fuit tempus prædicationis Christi, quando & illos et totum mundum inuitauit ad pœnitentiam, offerens gratiam & uitam æternam pœnitentibus. De hoc tempore loquitur Dominus.

QVARTA: Vnde poterant Iudæi cognoscere tempus uisitationis suæ? Multa habuerunt præclara argumenta. 1. Miracula potentiam Christi manifestarunt. Si, inquit, mihi non creditis, credite operibus meis: illa enim de me perhibent testimonium. 2. Daniel hoc uisitationis tempus apud Babylonios prædixit. 3. Iam translatum erat regnum Iuda, iuxta uaticinium Iacob, Gen. 48. Non auferetur sceptrum de Iuda donec ueniet Silo, id est, Semen mulieris, qui est Christus Dominus. 4. Ne offenderentur paupertate Christi, admoniti erant à Zacharia Propheta, qui cap. 9. ait: Ecce Rex tuus ueniet pauper. 5. Testimonium Iohannis de Christo. 6. Vox Dei Patris super Christum in baptismo & in monte. Hæc & multa alia poterant Iudæos certificare de Christi præsentia & tempore uisitationis eius.

QVINTA: Sed quare non cognouerunt tempus uisitationis suæ, qui adeò multis signis erant admoniti? Duo fuerunt uelamina: unum carnale, alterum spirituale. Carnale quidem, quia irretiti mundi uoluptatibus, illecebris, & curis, non poterant considerare ea, quæ ad animæ salutem spectant: sed cogitârunt, sicuti scribitur Sap. 2. Exiguum

guũ & cum tædio eſt tempus uitæ noſtræ, & non eſt refrigeriũ in fine hominis, & non eſt, qui agnitus ſit reuerſus ab inferis. Venite fruamur bonis quæ ſunt, & relinquamus ubiq; ſigna lætitiæ, nam hæc eſt pars noſtra. Sic irretitus fuit diues Epulo, quem quidam ſcribunt ciuem fuiſſe Hieroſolymitanum: ſic et ille qui dixit (cùm iam horrea ſua plena frugibus uideret) fruere nunc anima mea delicijs. Sed quid accidit illi? In medijs delicijs uocatus eſt ad pœnam. Spirituale uerò uelamen fuit, de quo hîc loquitur Chriſtus. Et Paulus Rom. 1. Tradidit eos in reprobam mentem. Et Theſſ. 2. Dedit illis efficacem errorem, ut credant mendacio, qui ueritati noluerunt obedire. Atq; ita iuſtum eſt Dei iudicium.

SEXTA: Pœna neglectæ uiſitationis, quæ eſt duplex. Carnalis & temporalis, Spiritualis & æterna. Ad pœnas temporales & carnales pertinet iſta horrenda urbis uaſtatio: Item omnes calamitates in humano genere, quæ calamitates nos meritò admonere deberent pœnitentiæ. 6

SEPTIMA: cauſa dilatæ pœnæ. Hanc Paulus Rom. 2. explicat, dum ait, diuitias bonitatis Dei & longanimitatem inuitare ad pœnitentiam: Deus enim tardus ad iram, id eſt, ad uindictam, idq; ideò, ut nos tandem agnitis peccatis noſtris, ingemiſcamus & confugiamus ad Chriſtum uera fiducia. 7

DE SECVNDO.

Cùm Paulus dicit, Omne quod ſcriptum eſt, in noſtram doctrinam ſcriptum eſſe, uideamus quis ſit huius doctrinæ uſus. Pri-

Primùm itaq; nos, qui in Christum credimus & sumus Ierusalem Dei sancta, audiamus uocẽ Christi deflentis peccata nostra, & discamus quomodo erga nos sit affectus. Deinde agnoscamus tempus uisitationis nostræ, quia nos uisitauit Deus in hoc regno mirabiliter. Primùm suo uerbo: quòd sanè purè in omnibus Ecclesijs Daniæ proclamatur. Sed quia parum fuimus Euãgelio obedientes, uisitauit nos bello, fame, peste & singulos uarijs modis. Verùm si non egerimus pœnitentiam, idq; maturè, uisitabit nos rursus bello, peste, fame, & tandem nos omnino delebit. Agamus igitur pœnitentiam: promittamus emendationem: amplectamur Euangelium Christi: breuiter, piè & sanctè uitam instituamus, ut poßimus euadere in die iræ.

DE SECVNDA PARTE.

Et ingressus in Templum &c. In hac secunda huius Euangelij parte sunt quatuor circumstantiæ potißimum obseruandæ,

PRIMA, impietas Pontificum. Templum Salomonis fuit ordinatum propter has causas: non ut exerceatur mercatura in eo: sed ut illic uerbũ Dei doceretur, & in illud populus Dei conueniret & oraret: quemadmodum ipse Salomon inquit in dedicatione Templi: Quodcunq; orauerit populus tuus in loco isto (id est, in templo hoc) exaudies in loco tabernaculi tui in cœlo, & cùm exaudieris, propicius eris. Præterea fuit ordinatum lege, ut iuxta templum fierent mactationes secundum legem.

gem. Contra hæc omnia fecerunt Pharisæi et Pontifices, Contemserunt .n. uerbum Dei, exercuerunt prophanas mercaturas, imò, ut ipse Christus inquit, fecerunt ex templo Dei speluncam latronum. Trucidantur homines à latronibus, ut latrones occisorū bona ad se conuertant: Pontifices autem falsa doctrina ac praua interpretatione scripturæ multa hominum millia trucidârunt, dum illorum animas sacrilegè priuarunt æterna beatitudine. Hinc satis liquet, quàm fuerint isti pontifices impij in Deum: qui non solùm ipsi contemserunt uerbum Dei: uerum etiam alijs occasio fuerunt contemtus, contumaciæ & tandem perditionis.

SECVNDA, eiectio ementium & uendentium de Templo. Christus enim eijcit ementes & uendentes, idq; externa ui: quo facto, primùm testatur se improbare impietatem Pharisaicam. Deinde declarat se uerum regem & pontificem esse istius populi: Regem quidem, quòd manum admoueat ad tollendam impietatem, quemadmodum Ezechias fecit, cùm tolleret æneum serpentem propter idololatriam populi: Pontificem uerò, quia ueram doctrinam defendit, & reprehendit Pharisaicas corruptelas. Præterea hæc eiectio fuit paterna quædam admonitio de futura templi deuastatione, nisi resipiscerent. Ad hæc, facto hoc admonet de pœna, in quam incurrent omnes impij, qui abusi fuerint templo Dei, nimirū, quòd à Christo aliquando sint à templo eijciendi, Hinc prætea

rea

rea discant utriq;:magistratus dico & gubernatores Ecclesiarum. Illi quidem manu & externa ui tollere impietatis instrumenta : hi uerò gladio spiritus, hoc est, uerbo Dei amputare omnem superstitionem: quantum quidem fieri potest. Sic fecit beatus Theodosius, qui omnes imagines & idola de templis sustulit. Sic fecit pijßimus princeps Iohannes Fridericus dux Saxoniæ. Horum exemplum imitatus est sanctißimæ memoriæ Rex Daniæ Christianus, eius nominis tertius cuius beneficio adhuc Scholæ & Ecclesiæ in hoc regno gaudent.

TERTIA est de templo Dei:quod est duplex, manufactũ seu uisibile, et spirituale seu non manufactũ. Vtrũq; est domus orationis. Domus mea, inquit Christus, est domus orationis. Vsus manufacti templi præcipuè in his positus est, Primùm, ut sit locus publicus, in quo doceatur & audiatur uerbũ Dei. Deinde ut illic administrentur Sacramenta. Tum, ut illic conueniant pij, oraturi pro cõmunib. neceßitatibus. Postremò, ut sit locus in quo fiat publica confeßio religionis. Sed quid fit in Papatu? pro uerbo Dei traditiones hominum obtrudũt: pro mysteriorum Dei distributione, sacrilegia horrendißima proponuntur: uenale habènt cœlũ: missam pro uiuis & mortuis iactant: spoliant Ecclesiam Sacramentis, cõtaminant sacramenta suis blasphemis additamentis: faciunt ex loco publicæ confeßionis Euangelij, conciliabulum hypocritarum, qui conspirant aduersus Euangeliũ Christi. Hæc sint dicta

de

de manufacto templo, Nō manufactum et spirituale templum est, cùm tota Catholica Ecclesia, tùm singula eius membra. Ita. n. Paulus ait scribens Corinthijs: An nescitis, q, templum Dei sanctum sitis uos? Imò Christus ipse architectus huius templi ait: Si quis sermonem meum audit, ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Proinde et tota Ecclesia, et singula eius membra templum Dei dicuntur & sunt. Huius templi fundamentum est filius Dei: fundamentum enim aliud nemo ponere potest, præter id quod positum est, quod est Iesus Christus Dominus noster. Hoc templum erigitur à filio Dei: ædificatur à Prophetis, Apostolis, ministris uerbi, à pio magistratu, à sanctis Patribusfamilias, prout Dominus singulis dederit ædificandi gratiam. Hoc templum purgatur & conseruatur sanguine CHRISTI. Huius templi ostiarius est Spiritus sanctus, quando precibus & fide ianua eius pulsatur. Neq; hoc templum ociosum est. Nam in eo iugis est celebratio DEI, oratio perpetua, oblationes sanctæ, cultus DEI (ut uno uerbo dicam) indefessus: huic enim sancto usui dicatum est hoc sanctum DEI templum. Verùm homines qui indulgent suis libidinibus, suæ tyrannidi, usuræ, fraudibus, non solùm hoc templum DEI prophanant, eiecto ostiario Spiritu sancto, expulso Christo architecto: uerùmetiam fiunt templa Satanæ, in quibus sanguis CHRISTI contumelia afficitur: uerbum DEI ludibrijs exponitur: in locum

piarum

piarum precum succedunt inuocationes sanctorũ, execrationes, blasphemiæ, contumeliæ, &, ut uno dicam uerbo, laudes Satanæ illic personant.

Sed quid nos commonebit, ut templum Dei esse cupiamus? 1. Dignitas. Quæ enim maior gloria est, quàm esse templum sanctæ Trinitatis? 2. Vtilitas: nam hoc pacto transitur à Satanæ delubro (ubi mera mors et damnatio regnant) ad domum Dei et æternam felicitatem. 3. Finis conditionis hominis. Conditi enim sumus, ut simus templa Dei. Contrà, cogitandum est, quàm indignum sit, & quàm magnum sacrilegium, hoc templum sceleribus ullis contaminare. Proinde conandam; totis uiribus est, ut præstemus Deo in suo templo uerum cultum, & offeramus sacrificia labiorum nostrorum, hoc est, gratiarum actionem, & tura cordis nostri, hoc est, fidem & innocentiam.

QVARTA mundus longè aliter iudicat de ijs qui templa Dei sunt, quàm uerbum Dei. Mundus iudicat præclaros, potẽtes, sapientes, diuites in hoc templum recipi: sed contrarium docet uerbum Dei & monstrat exempla. Tametsi autem nullus reijcitur propter claritatem generis, potentiam, sapientiam, diuitias: tamen plerunq; fit, ut tales huius mundi negotijs impediti, minus de hoc spirituali templo cogitent. Exempla sunt Cain & Abel. Deinde Esau & Iacob. Ita semper diligit Deus infirma huius mũdi, ut quæ fortia sunt pudefaceret. Sed hoc nos non mouebit. Christus enim dicit: Noli

timere

timere puſille grex: placuit enim Patri dare uobis regnum, cui per Chriſtum cum Spiritu ſancto ſit honor in ſecula ſeculorum, Amen.

DOMINICA VNDECIMA TRINITATIS, Luc. 18.

IEſus dixit ad quoſdam, qui in ſe confidebant, quòd eſſent iuſti, & aſpernabantur cæteros, parabolam iſtam. Duo homines aſcendebant in Templum, ut precarentur: unus Phariſæus, alter Publicanus. Phariſæus ſtans hæc apud ſe orabat: Deus gratias ago tibi, quòd non ſim ſicut cæteri homines, raptores, iniuſti, adulteri, uelut etiam hic Publicanus.

Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo. Et Publicanus procul stans, ne oculos uolebat ad cœlum attollere, sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus propicius esto mihi peccatori. Dico uobis, descendit hic iustificatus in domum suam magis quàm ille. Quia omnis qui se extollit, humiliabitur, & qui se humiliat, extolletur.

ENARRATIO TEXTVS.

OCcasio huius Euangelij fuit, quòd postquam Christus docuisset de efficacia orationis & forma orandi, uoluit etiam illustria exempla proponere, in quibus & efficacis orationis, & hypocriticæ ostentationis naturam depingeret. Nam cùm nemo ritè orare potest, nisi idem sit prius iustus ex fide Christi, fit ut multi se iustos putent, & propterea se rectè orare arbitrentur: Quare necesse fuit discernere inter uerè iustos, & eos qui iusticiam simulant. Qui enim uideri uolunt iusti, & non sunt tamen, illi nequaquam inuocant: Verùm qui agnitis peccatis suis agunt seriam pœnitentiam, hi fide iusti effecti, soli efficaciter & uerè orare possunt. Ea itaq; de causa Dominus hîc nobis proponit duas imagines: quarum una est hypocriticæ orationis: altera ueræ & piæ inuocationis. Pharisæus, qui putauit se pium & iustum, & non fuit, hypocriticam orationem nobis agnoscendam præbet. Contrà, miser Publicanus, prosternens se coram Deo, & agnoscens suas sordes, & nihilominus

minus confugiens ad misericordiam, ueræ & salutaris orationis formam suo exemplo præbet.

Loci tres.

I. De iusticia Legis & Pharisaica uanitate.
II. De iusticia Christiana & uera pœnitentia.
III. Iudicium Christi de Pharisæo & Publicano.

DE PRIMO.

Dicebat ad quosdam qui in se confidebāt tanquam iusti &c. Hic necesse est dicere de legis iusticia: quæ sit: quis sit eius usus, finis & ius. Nam inde intelligemus quantum Pharisæi aberrant à uera iusticia.

Quæ est legis iusticia? Est perfecta obediētia omnium mēbrorum nostrorum interiorum & exteriorum erga legem Dei, cordis, affectuum uoluntatis, oris. Breuiter, omniū potentiarum et uirium corporis & animi: quam obedientiam non oportet esse momentaneam, sed perpetuam: non inanem, sed perfectam et absolutam: non contaminatam, sed puram & castā: qualis ab Adam præstari potuit ante lapsum, & qualis à sanctis Angelis in cœlo præstatur. Quòd talem deceat esse legis iusticiam, cùm Moses, tùm Christus docent his uerbis: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex toto robore, & omnibus uiribus tuis, et proximum tuum sicut teipsum. Deinde quia, ipse purus, sanctus & castus est, nihil potest illi placere, nisi purum, sanctum et castum. Et qui hanc iusticiam præstant, soli habent promißionem legalē.

Sic. n. ait Moses: Qui fecerit ea homo, uiuet in ei Hanc obedientiam perfectam & perpetuam qual Lex requirit, nullus homo, excepto solo Christo unquam præstitit. Quare omnes, qui se hac legis iusticia iustos putant, non tantùm cæci sunt et arrogantes: uerùm etiam blasphemi in legem Dei, quam metiuntur suo modulo, & non uoce Dei. Quòd aũ nullus Legi Dei satisfacere poßit, nuper dixi, & nunc breuiter idem uobis in memoriam reuocabo Primùm, nostra membra interiora & exteriora quibus exequi obedientiam erga legem deberemus sunt mutila et horrenda quadam ataxia uiciata, ita ut nihil rectè exequi poßint. Deinde Lex pecca tãquam fortißimus gigas nostra membra occupat etiam quando renati sumus, ut non poßimus præstare quæ uolumus. Hinc diuus Paulus clamat: ô infelix ego homo, quis liberabit me de corpore morti obnoxio. Item alio loco: Velle quidem adest mihi sed perficere non inuenio. Item? Non quod uolo bonum, hoc facio, sed quod non uolo malum, hoc ago. Ita regenerati promtam quidem uoluntatem habent, sed exequendi quod uolunt uiribus destituuntur, adeò domesticus noster hostis est importunus, et nos à bono retrahit. Quid dicemus ergo de illis quorum uoluntas nondũ est reformata, quales sun omnes, qui nondum sunt regenerati? Huc accedit Lex Dei sit spiritualis: nos uerò carnales. Ita enim Paulus iam fidelis dixit: Lex spiritualis, ego autem carnalis uenditus sub peccato. Hinc facile uidere

es

est, quòd à nobis legi debita obedientia præstari nõ possit. Qui enim fieri potest, ut caro spiritualem iusticiam præstet? Multas alias & plures rationes nuper adduxi, quibus ostendi, neminem in hac uita perfectam legi obedientiam præstare posse. Quid ergo fiet? hic uocem legis primùm audies. Quid illa dicit? Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus quæ scripta sunt in libro legis. Hic audis legis sententiam: Hæc legis uox te humiliet coram Deo et prorsus prosternet, ut agnoscas et fœditatem tui peccati, et iustam damnationem. Quid hìc faciendum? Possumus'ne hanc legis maledictionem declinare? nõ potes tuis uiribus: quare tibi uel pereundum est, uel quærendum remedium contra hanc legis damnationem: quod sanè non est aliud, quàm solus Iesus Christus, qui ideò uenit in mundũ, ut in se maledictionem legis reciperet, et omnes in se credentes liberaret à iure legis, id est, à damnatione, quam lex minatur transgressoribus suis: Hæc proinde, maledictio extendit se ad omnes homines qui non audiunt Christum, & uestiuntur eius iusticia, ut illa ornati appareant in conspectu Dei, Nam Christus est finis legis in iusticiam omni credenti, Rom. 10. Hæc de legis iusticia ideò à me dicta sunt, ut ostendam quàm uani fuerint Pharisæi isti, qui se iustos confidebant, & aspernabantur cæteros tanquam prophanos et iniustos. Sed quænam causa est, quòd hic Pharisæus cum sua turba confidat se esse iustum? cæcitas in causa fuit. Adeò enim

cæcus erat, quòd non uiderit legis mentem, imò uelamen tantùm legis uidit, & non introspexit in legis aditum, quemadmodum textus huius Euangelij satis indicat, ait enim: Gratias ago tibi, quia non sum sicuti cæteri homines, raptores, iniusti, adulteri, aut sicuti hic Publicanus. Literam igitur legis uidit, non spiritum, hoc est, tantùm in externis operibus hæsit, non spiritualem, quem requirit lex sensum considerauit.

Verùm ut hæc nobis clarius ponantur ob oculos, uideamus 1. qualia ipsius opera fuerint. 2. conferamus ea cũ lege Dei. 3. colligamus inde quid illi defuerit. 4. quàm multis peccatis reus constrictus fuerit, etsi se iustum coram hominibus uenditaret.

Opera huius Pharisæi fuerunt sine fide, profecta ex mera incredulitate & arrogantia. Iam cùm scriptura apertè dicit: Sine fide impoßibile est placere Deo: quis tam amens est, ut istam externam laruam iusticiam uocet?

Opera quæ iactat conferamus cum lege Dei. Lex requirit puram obedientiam: hîc ex impurissimo corde promit conuicia in Deum et in proximum. Lex iubet proximum diligere: is accusat, idq; corã tribunali Dei. Quid multis? Nihil ex Dei præscripto fecerat. An non est magnum, non esse raptorem? non iniustum? non adulterum? ieiunare & dare decimas? ista quidem non sunt contemnenda. Sed hic Pharisæus bona, quæ fecerat, miserè contaminauit philautia & superbia.

Quid

Quid ergo illi defuit? fons bonorum operum fides Christi, quæ per caritatem operatur. Vbi autem hæc non est, quantumuis speciosum uidetur opus, Deo tamen gratum esse nequit: imò potius abominatio est coram Deo, præcipuè quia accedit opinio iusticiæ, sicuti uidemus in hoc Pharisæo.

Vidimus unde profecta fuerũt opera huius Pharisæi, & quantum distent à legis iusticia, & quid illi defuerit: nunc quàm grauiter peccârit, & quã iniustus fuerit uideamus. Primùm ausus est Deum accedere et interpellare sine timore Dei, sine fide, sine pœnitentia, sine mediatore Christo, per quem solum patet aditus ad Patrem. Est'ne hoc graue scelus? Imò hic totam primam tabulam uiolat, & tanquam pedibus conculcat. Deinde ausus est puluis et cinis gloriari coram Deo, cùm tamen scriptum sit: Innocens coram te non est innocens, quanta quæso hæc superbia? Nónne tametsi et Deum & homines despicit: se tamen iustum simulat? Tertiò abusus est templo Dei, quod erat ordinatum ad deprecanda peccata publica et priuata. Sed quid hic facit è templo? prætorium in quo accusat alios, Quartò, totam secundam tabulam inuadit, & uiolat cõtra caritatis naturam, quæ peccata proximi aut curare, aut tegere solet, quid facit? Non sum, inquit, sicuti cæteri homines, raptores, iniusti, adulteri: imò hoc uidebatur ei parum. Quare cùm in supremo loco templi esset, respicit à tergo & uidet miserum Publicanum orantem, quem mox, ubi eum

uidit, accusat coram tribunali Dei. Neque sum, inquit, sicut iste Publicanus. Hic si uere pius fuisset, gratulatus fuisset publicano cum Angelis Dei, qui gaudent in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente. Verùm cùm accusat pœnitentem, satis arguit ex quo spiritu loquatur. Dedebat meminisse dicti Iesu Syrach: Hominem auertentem se à peccato ne despexeris. Omnis. n. in correptione sumus, id est, obnoxij uarijs casibus. Qui stat uideat ne cadat, inquit Apostolus. De ieiunio & decimis huius hypocritæ hoc tantum dico. Ieiunium, quo carnis ferocia domatur, est res non mala: uerùm si ieiunes, ut merearis aliquid à Deo, tuum ieiunium fit abominatio, Deus enim non uult coli humanis traditionibus: sed iuxta legis suæ regulam. De decimis hæc dico, quòd Deus ita ordinauit in sua republica, ut sacerdotes Leuitica tribus haberent unde uiuerēt. Et Christus dicit: Dignus est mercenarius mercede sua: &, Non obligabis os boui trituranti.

DE SECVNDO.

Quemadmodum in Pharisæo uidimus, qualis sit iusticia Pharisaica: & eius uanitatem ostendimus ex collatione ad legis iusticiam: Ita nunc sequitur secunda doctrina de iusticia Christiana, quæ nobis in hoc Publicano, tanquam in uiua quadam imagine repræsentatur. Verùm quia scriptura duobus modis de uirtutibus docet, nimirum regula, & exemplo: uolo primùm uidere, quid scriptura dicat de iusticia Christiana. Deinde idem ostendam in

Publicani exemplo, ut ita regula confirmetur exemplo.

Quantum autem ad regulam iusticiæ Christianæ attinet, hæc sunt clara dicta. Paulus Rom. 3. Omnes peccauerunt & priuantur gloria Dei, iustificamur autem ipsius gratia, per redemtionem quæ est in Christo Iesu, quam proposuit Deus propiciatorium per fidem in sanguine eius. Mox in eodem capite: Arbitramur hominem iustificari fide absq; operibus legis. 2. Cor. 5. Eum qui non nouit peccatum, fecit peccatum, ut nos fieremus iusticia Dei in ipso. Rom. 5. Sicut unius hominis inobedientia multi sunt constituti peccatores: ita unius rursus obedientia iusti constituentur multi. Et de Abrahamo: Credidit Abraham Deo, & imputatum est ei ad iusticiam. Et Dauid: Beati quorum remissæ iniquitates, & tecta sunt peccata. Huiusmodi sunt infinita dicta in scriptura de iusticia Christiana. Sed hæc pauca proposui, ut inde generalem doctrinam de iusticia Christiana colligam.

PRIMVM ergo ex his testimonijs colligitur, quòd Christiana iusticia non sit ex operibus, tametsi iustificatus iam benè operari incipit. Hoc ergo primùm tenendum est, q; opera excludantur ita, ut non sint huius iusticiæ causæ: sed effectus & fructus, ut postea dicam. 2. ex his dictis colligitur q; Christiana iusticia non sit obedientia in ipsis, sed in Christo. 3. quòd hæc Christi obedientia donetur homini, ut ea, et non sua sit iustus. 4. quòd quisquis

crediderit, huius iusticiæ Christi fiat particeps, ita ut illi imputetur tanquam sua. Christus enim est finis legis in iusticiam omni credenti. 5. q. quia peccatores sumus reconciliemur Patri per Christum, quem Pater proposuit propiciatorem. 6. quòd pro peccatis credentium effusus sit sanguis Christi, ita ut iusticiæ Dei seu legis sit satisfactum. 7. ex his omnib. collectis efficitur, quòd hæc iusticia Christiana constet absolutione à peccato, imputatione iusticiæ Christi, & acceptatione ad uitam æternam, gratis propter Christum. Hæc est summa doctrinæ Ecclesiæ Christi de Christiana iusticia: unde efficitur quòd Christiana iustificatio sit absolutio à peccato, imputatio iusticiæ Christi, & acceptatio ad uitam æternam, gratis propter Christum. Verùm hoc præterea tenendum est, quòd fides ipsa, qua iustificamur, sit efficax, & producat fructus Deo gratißimos per Iesum Christum. Vbi autem hic fructus non conspicitur, uix illic fides inuenitur. Nam cùm credimus simul renascimur in nouos homines, ut nouam Deo obedientiam præstemus.

Iam hanc ipsam doctrinam de Christiana iusticia uideamus in exemplo Publicani. Primùm (ut textus ait) stetit à longe. Indignitate enim sua territus, non audebat cum Pharisæo in conspectum maiestatis diuinæ prodire. Sic & Petrus procidens ad genua Christi ait: Exi à me, quia homo peccator sum. Similiter & Centurio: Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum. Hæc trepidatio in con=

in conſcientia hominis oritur ex noticià legis: ad huius normam cùm homo ſua facta examinat, cogitur exclamare, homo peccator ſum. Deinde non audet leuare oculos. Hic notatur pudor Publicani ob turpitudinem peccati ſui. 3. percutit pectus, quo ſignificatur lucta cum diffidentia & deſperatione. 4. cùm inquit, Deus &c. ſignificatur ad ſolum Deum confugiendum eſſe pro peccatis abolendis. Hactenus cum peccato, cum legis damnatione, cum diffidentia luctatus eſt: qua lucta uera contritio declaratur: Nunc ſequitur quomodo ſit eluctatus ab iſto ueluti inferno. Nam cùm dicit: Deus propicius eſto mihi peccatori, erigit ſe fide contra deſperationem. Nam hic animo recolit promiſsiones de Chriſto, quòd Deus uelit eſſe peccatoribus propicius, qui agentes pœnitentiam ad Chriſtum uera fiducia confugiunt. Ille enim eſt propiciatio pro peccatis noſtris. Cùm ita ſe erigit, ſibi peccatum, et Deo miſericordiam tribuit: ſe ægrotum agnoſcit, & Deum medicum: opponit miſericordiam peccato: ac ita ſtatuens Deum ſibi propicium eſſe, iuſtificatur ſola fide. Ad eundem modum Daniel fecit: Tibi Domine iuſticia, nobis autem confuſio faciei.

Atq; ita ex hoc Publicano diſcere poſſumus primum rationem ueræ pœnitentiæ et iuſticiæ Chriſtianæ. Nam ut uera pœnitentia eſt uerus dolor ob peccatum: ita Chriſtiana iuſticia eſt abſolui à peccato, cum Deum uera fiducia accedimus, ſicuti ſu-

prà dixit.2. possumus ab illo discere, qualis debeat esse uera oratio. Debet enim ex intimo animo proficisci in timore Dei, & niti propiciatione, quæ est in Christo Iesu. 3. debemus à Publicano discere submissè nos gerere cùm coram Deo, tùm coram hominibus.

Viuendum'ne igitur est more Publicanorum? sanè ita est, quatenus agunt pœnitentiam, quemadmodum hic fecit. Vt.n. Pharisæus iste non est contemtus propter externa opera honesta, quæ fecit: sed quia confidebat in opera: ita Publicanus hic nõ est laudandus ob peccata quæ fecerat: sed propter pœnitentiam, quæ secuta est: Imò habemus ab utroque quod utiliter discamus. Cum utroq; eundem est in templum: cum utroq; agendæ sunt Deo gratiæ: cum utroq; orandum est: A Pharisæo honesta externa opera facere: A Publicano animi pietatem et ueram fidem adferre discamus.

DE TERTIO.

Dico uobis: Descendit hic iustificatus in domum suam & non ille. Hic habemus iudicium Christi de Pharisæo & Publicano. Publicanus (inquit) descendens de templo, in domum suam rediit iustificatus fide. Pharisæus autem non rediit iustus, sed potius condemnatus. Hoc confirmat generali sententia: Quia omnis, qui se exaltat humiliabitur: & qui se humiliat exaltabitur. Pharisæus se exaltauit, existimans se iustum legis operibus, quæ nulla habuit: ideò humiliatus est sententia

tentia damnationis. Publicanus se humiliauit pecca ti confeßione, humili inuocatione, fiducia in miseri cordiam Dei per Christum, ideò exaltatus est gratia absolutionis & gloria beatitudinis. Huius exemplo ut & nos humiliemur faxit Christus, cui cum Patre & spiritu sancto sit gloria in secula, Amen.

DOMINICA DVODECIMA TRINITATIS, Marci 7.

IEsus rursus egrediens de finibus Tyri ac Sidonis, uenit ad mare Galilææ, per medios fines Decapolis. Et adducunt ei surdum, impeditæq; linguæ, & deprecantur eum, ut impo-

ut imponat illi manum. Et cùm apprehendisset eum de turba seorsim, misit digitos suos in auriculas eius, & sputo emisso, tetigit linguam eius, ac suspiciens in cœlum, ingemuit et ait illi: Ephata, quod est, aperire. Et statim apertæ sunt eius aures, & solutum est uinculum linguæ eius, ac loquebatur rectè. Ac præcepit illis, ne cui dicerent. Sed quò magis ille eis præceperat, hoc potius amplius prædicabant, & supra modum stupebant, dicentes: Benè omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui.

ENARRATIO TEXTVS.

Hoc Euangelium continet unum ex miraculis Domini, quibus ipse ostendebat potentiam, uoluntatem & officium suum. Potentia ostenditur in eo, quòd imperet omnibus rebus creatis, aliâs mari, aliâs uentis, aliâs Diabolis, aliâs morbis, ut hìc. Voluntas indicatur ex eius promtitudine ad iuuandum: est enim promtißimus ad opem ferandam omnibus inuocantibus se. Officium, quòd sit saluator iuxta nomen suum, quod est Iesus. Hæc tria in singulis ferè Christi miraculis conspiciuntur, quibus nos rectè uti discamus. Potentia siquidem Christi Domini, aduersus mundi tyrannidem, Sophisticam & hypocrisin, atq; adeò aduersus totum Satanæ regnum uti debemus. Voluntatis cognitionem opponamus aduersus carnis nostræ peruersam uoluntatem & iudicium. Officij cogitatione mu-

In Christi miraculis tria conspiciuntur.

ne muniamus nos aduersus omnes Antichristos, qui Christum suo officio spoliare uolunt. Hæc tria, ut in speculo quodam contemplari licet in præsenti Euangelio. Hic surdus & mutus tenetur captiuus à Diabolo: sed quid ad hoc Christus? Potentiam suam declarans, aperit aures eius, & linguam soluit inuito et repugnante Diabolo. Deinde, cum hunc calamitosum & miserum iuuat, ostendit se affici eius calamitate, atq; ita uoluntatem suam erga ipsum indicat. Postremò declarat officium, dum se promtum ad hunc iuuandum & alacrem exhibet. Significat enim hoc facto missum esse se, ut afflictos & calamitosos iuuet. Habemus quid Christus ostendat in suis miraculis: Iam summam præsentis Euangelij uideamus. Christus adductum surdum et mutum ad se sanat: quo facto significatur, quòd Christus uenerit in mundum, ad iuuandos eos, qui ad se ueniunt, iuxta illud: Omnis qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Loci tres.

Summa Euangelij. Christus uenit ad iuuandos afflictos.

I. Exemplum illorum, qui hunc surdum & mutum ad Christum portant.
II. Factum & miraculum Christi.
III. Fructus huius miraculi apud spectatores.

DE PRIMO.

Exiens iterum de finibus Tyri &c. Antequam ueniamus ad primam doctrinam, obseruanda est præsentis miraculi occasio, quæ fuit profectio Christi & locus profectionis.

Profectio ipsa indicat, quàm sedulus Dominus in suo

Profectio

LOCVS. in suo officio, & quàm auidè sitierit salutem nostram. Locus ostendit, quòd etiam gentes uelit suorum beneficiorum fieri participes. Venit enim quærere quod perierat.

Iam primam doctrinam uideamus. Adducunt ei surdum & mutum: & deprecantur eum, ut imponat illi manus. Hìc duo obseruanda sunt: Primùm, quid faciãt hi baiuli. Deinde quid petant.

Baiuli faciunt. Quid faciunt? Apportant ad Christum surdum & mutum. His paucis uerbis Christiana uita describitur: quam descriptionem rectè intelligere nostra interest, ut poßimus illorũ exemplum dextrè imitari. Primùm.n. Christum agnoscunt Meßiam: Deinde fidem in ipsum habent: utrumq; declarant hoc facto. Nemo enim Christum accedit ut saluatorem, & eum inuocat, nisi qui in ipsum credit. Vt enim nemo credit, nisi qui audit: ita nemo inuocat, nisi qui credit, Rom. 10. Hac ratione fides concepta ex uerbo uitæ, est Christianorum salus.

Est'ne ociosa hæc fides? Non. Hìc eius triplex

Fidei fructus triplex.

I fructus indicatur. Primus est confeßio: nam hic suo facto & uoce confitentur Christum. Quemadmodum enim corde creditur ad iusticiam: ita ore fit

Descriptio uitæ Christianæ

II confeßio ad salutem. Secundus est inuocatio Christi. Sunt enim fides et inuocatio ita connexæ, ut citius calorem ab igne separes, quàm eas à se inuicem diuellas.

III Tertius fructus fidei est dilectio fraterna, quã hi baiuli corde, opere, et ore declarant, hunc afflictum & miserum Christo apportantes.

Vides

Vides iam quales fuerint hi baiuli? uides'ne totam uitam Christianam in illorum facto, tanquam in tabella depictam? Sed quare hoc factum & scriptum est? ut ego & tu habeamus exemplum pietatis erga Deum & caritatis erga proximum. Hæc est forma ueræ Christianæ uitæ. In Christum itaq; cum his nos credere oportet: Christum cum his confiteri necesse est: eundem cum his inuocare fides postulat: proximum præterea horum exemplo corde, ore & opere, diligere & iuuare decet. Quodnam, quæso, maius dilectionis opus, quàm hominem captiuum sub Diaboli potestate, afflictum & miserum, & coram hominibus spretum extremeq; contemtum adducere ad Christum, et tantam curam pro aliena salute suscipere?

Exemplum pietatis & charitatis.

Hîc discant diuites, pauperes, nobiles, ignobiles, ciues & rustici quid illos deceat, modò non frustra Christianum titulum iactare uelint. Vnusquisque pro ratione suæ functionis conetur quàm plurimos Christo adducere, eum inuocare, & solicitudinem piam suscipere pro aliorum salute.

Hîc oritur quæstio. Hic surdus fidem nõ habuit: non enim potuit uerbum audire, unde fides concipitur: sanatur tamen à Christo ob alienam fidem: uidetur ergo quòd homo aliena fide saluari poßit. Respondeo, Christus aperit linguam muti, et inuocatus dat infirmo fidem, quam nactus infirmus sua propria, non aliena fide saluatur. Deinde discernendum est inter corporalia beneficia & salutem

Utrum aliena fide sanatus surdus

q æternam

Oratio pro alijs ualet. Vide fol: 526 corpor doctrina.

æternam. Corporalia beneficia pij possunt etiam impijs à Deo impetrare: salutem autem non possunt ipsis impetrare, nisi ipsi quoq; prius fidem ex uerbo Dei conceperint. Nisi enim pij impetrare possent impijs beneficia corporalia, non posset stare mundus in hoc tantorum scelerum & scandalorum diluuio.

Baiuli QVID à Christo petiuerint.

Hæc dicta sint de facto horum baiulorum, & eius utili imitatione: iam quid à Christo petierint uideamus. Deprecabantur eum (inquit textus) ut imponat illi manum: nam per impositionem manuum obseruârunt Christum antea multis contulisse sanitatem. Verùm ut istum ritum nos intelligamus, quatuor de impositione manuũ sunt obseruanda.

1. Quàm antiqua sit hæc consuetudo impositionis manuum.
2. Quorum fuerit alijs manuum imponere.
3. Ad quid & in quem finem manus impositæ sint.
4. Quæ sit manus ratio symbolica.

Antiquitas ritus imponendi manus.

Quantùm ad antiquitatem ritus imponendi manus attinet, scriptura ostendit, quòd à Patribus sit hæc consuetudo accepta. Legimus enim Gen. 48. quod Patriarcha Iacob manus imposuerit filijs Ioseph, Manasseh et Ephraim. Quæ consuetudo postea lege Iudæis commendata est: & peruenit hic ritus usq; ad tempora Christi, qui et ipso usus est, & usum illius ad Apostolos suos transmisit. Quòd aũt manuum impositione coniuncta fuerit oratio, pa-

Impositio manus coniuncta fuit oratio.

tet

tet ex 19.cap. Matth. ubi ſcribitur, quòd oblati ſint pueri Chriſto, ut manus eis imponeret & oraret.

Habemus quàm ſit antiqua conſuetudo manuũ impoſitio: iam quorum fuerit alijs imponere manus uideamus: id quod ex facto Iacob & aliorum colligitur. Mos enim fuit ut maiores minoribus, parentes liberis, ſacerdotes populo manus imponerent. Fuit enim ſolennis ceremonia, quæ penes illos erat, qui præeminebant autoritate.

Quorum fuit imponere manus.

Sed quem in finem iſte ritus inſtitutus erat? quintuplex finis à ſcriptura colligi poteſt. 1. Quòd benedicendi ſeu orandi cauſa factum ſit, ut Matt. 19. & Marci 7. oſtenditur. 2. Offerendi cauſa: ſolebant enim ſacerdotes manus imponere capitibus uictimarum. 3. Sanandi gratia, ſicuti Chriſtus ſæpè ſuas manus impoſuit ſanaturus, qui ſibi offerebantur. 4. Vt precando conferretur Spiritus ſanctus, ut in Actis Apoſtolicis legimus. 5. In conſecratione miniſtrorum uerbi manus imponebantur ijs, qui ordinabantur ad miniſterium.

In quem finem instituta impositio.

Iam de ſymbolo manuum nonnihil adijciamus. Qui benedixerunt impoſitis manibus, fungebantur uice DEI: manus ſignificabant auxilium & fauorem DEI: impoſitio manuum ſignificabat eum, cui imponebantur manus, eſſe ſub fauore & protectione Dei, & benedici à Deo. In benedictionibus optabatur auxilium & fauor Dei: in ſacrificijs hoſtiæ dicabantur Deo: in ſanationibus manus DEI ſe exeruit, dum ſanitati reſtituit ſua poten-

Symbolum Impositionis.

tia ægrotos: similiter in donationibus S. sancti, manus significabant præsentiam Dei: in consecrationibus sacerdotum, hæc erat significatio impositionis manuum, quòd qui ordinabantur, dicarentur Deo tanquam hostiæ, probarentur Deo & ordinarentur ad opus diuinum. Hæc sint dicta de primo loco, nempe de facto horum baiulorum, & impositione manuum: nos autem obseruemus breuiter, quid confirmet hic locus, quid confutet, & cuius nos moneat. Confirmat quòd filij Dei spiritu Dei ducantur, et exerceant se pietate et caritate. Confutat eos, qui fidem inanem iactant sine uera pietate erga Deum, & caritate erga proximum. Monet nos, ut præstemus opera fidei interna & externa, modò uelimus inter filios Dei censeri.

DE SECVNDO.

Secunda doctrina, quam proposui, est de facto & miraculo Christi. Vt autem hoc factum intelligamus, quædam sunt de miraculis Christi obseruanda. Prophetæ, Christus et Apostoli ediderunt miracula, ut doctrinam, quam docuerunt, confirmarent à Deo esse, et ut homines conuicti miraculis de ueritate Dei, crederent et credentes saluarentur. Hos præcipuos fines fuisse miraculorum ostendit Iohannes Euangelista cap. 2. ubi ita ait: Hoc principium signorum fecit Iesus in Cana Galilææ, et manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli. Hîc duo signantur fines: gloria Christi, et fides Apostolorum. Gloria aũt Christi potentiam diui=

Fines miraculorum.

diuinam, affectum erga genus humanum, & officium doctrinæq; ipsius certitudinem complectitur. Verùm discernendum est inter Prophetas, Apostolosq; & Christum. Prophetæ & Apostoli non sua uirtute ediderunt miracula. sed diuina Christi uirtute, cuius spiritus per os eorum loquebatur. Christus uerò sua propria potentia edidit miracula. Quare ut Prophetæ & Apostoli suis miraculis declarârũt se fuisse Christi seruos: ita Christus suis miraculis se Dominum et Deum ipsorum ostendit. Verùm si quæris, cur hodiè non etiam edantur miracula à ministris uerbi: scies quod miracula, postquam confirmarunt gloriam Christi, & ueritatem Dei, defuncta sint suo munere: quare non amplius sunt expectanda miracula, sed contenti esse debemus doctrina Prophetica & Apostolica, quam Deus olim multis confirmauit miraculis. Hæc sint de miraculis dicta in genere: Nunc ad hodiernum, miraculum descendamus, in quo sunt multæ circumstantiæ obseruandæ, quarum singulæ singularem doctrinam & admonitionem continent.

Prophetæ & Apostoli miracula ediderunt.

Christus miracula edidit.

Cur hodie non edantur miracula.

PRIMA: Christus apprehendit eum de turba seorsim. Sed quare hoc fecit? propter duo: scilicet tempus et significationem. Propter tempus quidem, quia nondum uoluit suum regnum propagari toti mundo. Nõdum enim peregerat hostiam: nondum fregerat interstitium, quòd erat inter Iudæos et gentes: quod postea factum est, quando armauit discipulos hoc mandato: Ite in mundum uni

uersum, prædicate Euangelium omnibus gentibus. Propter significationẽ uerò, quia qui Christũ desiderat medicũ, debet à turba malignantium discedere. Nulla enim est consensio Christi cum Belial.

SECVNDA: Misit digitos suos in aures eius. Hoc sanè non frustra factum est. Nam & eo signo declarauit precium carnis suæ quam assumsit, ut eius uictima humanum genus restitueretur pristinæ sanitati, quam per peccatum amiserat, & significat suũ uerbum nec audiri nec intelligi posse, nisi aures digito Christi aperiantur, id est, nisi Spiritus sanctus cordis nostri aures aperiat.

TERTIA: Et expuens tetigit linguam eius. Hoc symbolo significat & loquendi facultatem à se esse, et quòd per media uelit in Ecclesia esse efficax.

QVARTA: Suspexit in cœlum. Hoc gestu significat suum animum ad Patrem cœlestẽ eleuatum esse, quem precatus est non solum pro hoc: sed pro omnibus afflictis. Oratio. n. non est tàm oris sonus, quàm cordis supplex eleuatio ad Deum: quæ cordis eleuatio symbolo oculorum suspiciẽtium in cœlum significatur. Vnde Dauid: Ad te Domine leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis. Cuius et nos monemur cum dicimus: Pater noster qui es in cœlis

QVINTA: Ingemuit. Magnum certè necesse est esse, propter quod tantus heros ingemiscat. Non ergo solùm in hunc mutum, quem unico nutu liberare à suo malo poterat, respexit: sed intuetur

tuetur in hæc quinq;. 1. peccatum, quod causa est omnium calamitatum in humano genere. 2. in tyrannidem Diaboli, qui ita oppresserat genus humanum: cum qua tyrannide se bellum initurum nouit. 3 in legis maledictionem, quam in se reciperet, quò nos absoluamur à reatu. 4. in amarißimam suam mortem, quam erat perpessurus pro toto humano genere. 5. in maximæ partis mundi ingratitudinem, præuidebat enim, quòd multi suum beneficium essent contemturi prorsus: multi ignauia sua essent neglecturi: adeò ut minima pars mundi sua beneficia in salutem amplecterentur.

SEXTA: alloquitur hunc mutum & dicit, Ephata, hoc est, tu aperire. Non frustra hîc Marcus hebraica uoce usus est. Hac enim uoce primùm indicat Christus, quæ sit sua diuina potentia, qui uerbo et imperat, & facit quæ uult: unde fides nostra non solùm de diuinitate Christi confirmatur: uerumetiã omnes eos in tuto esse intelligit, qui sub eius imperio sunt, & se eius fidei committunt. 2. hac uoce indicatur quanta sit uerbi Dei efficacia, præsertim ubi uera fide apprehenditur. 3. quòd nemo saluari poßit sine Christi uerbo, quo imperat nobis quæ decent à nobis fieri. 4. hoc mandato APERIRE significat, quòd uoluntas hominis requiratur in salutis negocio, non quòd uoluntas non reformata manu DEI poßit, aut uelit: sed ne, cùm mouetur & formatur à Spiritu sancto, Spiritui sancto repugnet. 5. quòd opus salutis sit to-

tum Christi, non hominis, quemadmodum Hebraicum uocabulum indicat.

SEPTIMA: Et statim apertæ sunt aures eius, & solutum est uinculum linguæ eius, & loquebatur rectè. Hoc ipsum miraculum est & beneficium Christi erga hunc afflictum hominem. Quo miraculo indicatur, quod ad iussum Christi et ad prædicationem uerbi ipsius soluamur à catenis diaboli, ne amplius illis constricti teneamur. Hoc miraculum, ut summatim repetam, confirmat quòd Christus & poßit & uelit iuuare omnes afflictos, qui ad se afferuntur et suam opem implorant. Destruit eorum errorem, qui Christū tanquam seuerum iudicem fugientes sanctos inuocant. Monet præterea nos, ut in calamitatibus constituti ad Christum solum fide & inuocatione fugiamus.

DE TERTIO.

Et præcipit illis ne cui dicerent: Quantò autem magis eis præcipiebat, eò magis prædicabant & admirabantur. Christus prohibet ne patefacerent hoc factum: huius mandato obtemperasse oportuit: Quare bonum, quod secutum est, non illorum inobedientiæ, sed Christi bonitati adscribendum est. Voluit enim hoc factum latère usque ad suam resurrectionem.

Sed quis fructus manauit ex hoc Christi miraculo? Primùm spectatores conceperunt fidem in Christum. Deinde prædicabant hoc factum et Deum glorificabant: quæ Dei glorificatio ultimus finis

nis est omnium operum Christi. Sed quid est Deum prædicare? Dei prædicatio oritur ex noticia Dei, quæ in his sita est: ut rectè iudices de diuina substantia & diuinis personis, ut statuas eum fontem omnium bonorum: ut ad eum per Christum confugias in omni necessitate: ut palàm tuam fidem cum his confitearis: ut tuo exemplo præluceas alijs, quò multi tuo exemplo moti ad Christum confugiant, cui cum Patre, & Spiritu sancto sit honor in secula, Amen.

DOMINICA XIII. TRINITATIS, Lucæ 10.

CONuerſus Ieſus ad diſcipulos ſeorſim, dixit: Beati oculi, qui uident, quæ uos uidetis. Dico enim uobis, quòd multi Prophetæ & reges uoluerunt uidere, quæ uos uidetis, & non uiderunt, & audire, quæ uos auditis, & non audierunt. Et ecce quidam legiſperitus ſurrexit, tentans illum, dicens: Magiſter, quid faciendo uitam æternam poſſidebo? At ille dixit ad eum: In lege quid ſcriptum eſt? Quomodo legis? Ille reſpondens dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis uiribus tuis, & ex tota mente tua: & proximum tuum ſicut teipſum. Dixitque illi: Rectè reſpondiſti, Hoc fac & uiues. Ille autem uolens iuſtificare ſe ipſum, dixit ad Ieſum. Et quis eſt meus proximus? Reſpondens autem Ieſus dixit: Homo quidam deſcendebat ab Hieroſolymis in Hiericho, & incidit in latrones, qui etiam deſpoliauerunt eum ueſtibus, ac uulneribus inflictis, abierunt ſemimortuo relicto. Accidit autem ut ſacerdos quidam deſcenderet eadem uia, uiſoq; illo, præteriịt. Similiter & Leuita, cùm iret iuxta locum, cùm acceſſiſſet ac uidiſſet eum, præteriịt, Samaritanus autem quidam iter faciens, uenit ad eum, & uiſo eo, miſericordia motus eſt, & accedens obligauit uulnera eius, infundens oleum ac uinum, & imponen-

ponens illum in suum iumentum, duxit in diuersorium, & curam eius egit. Et postero die egrediens, depromtos duos denarios dedit hospiti, & ait ei: Curam illius habe, & quodcunque præterea insumseris, ego cùm rediero, reddam tibi. Quis ergo horum trium uidetur tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui exercuit misericordiam in illum. Ait igitur illi Iesus: Vade & tu fac similiter.

ENARRATIO TEXTVS.

DVæ sunt partes huius Euangelij: in quarum priori agit Christus cum suis discipulis de uera beatitudine, docetq́; in qua re ea consistit, nimirum in sui cognitione: in posteriori disputatur de recta uia uitæ æternæ, de lege Dei, de dilectione Dei & proximi: ubi paradigmate proposito docet, quis sit proximus habendus.

Loci quatuor.

I. *Quæ sit uera beatitudo.*

II. *Quæstio Legisperiti de consequenda uita æterna, cum Christi responsione.*

III. *Summa capita legis diuinæ.*

IIII. *De parabola, qua docetur, quis sit nobis proximus.*

DE PRIMO.

Iesus conuersus ad discipulos seorsim, dixit: Beati oculi qui uident quæ uos uidetis: Dico enim uobis, quòd multi &c. *Hìc docet*

Christus

Christus,quænam sit uera beatitudo, & quodnam sit uerum & solidum gaudium hominis in hac uita, uidelicet uidere filium Dei. Si ergo soli illi sunt beati,qui filium Dei uident, sequitur nullos suis operibus & meritis beatitudinem consequi. Quare hæc Christi uisio meritò expetenda est.

Verùm sciendum,dupliciter filium Dei uideri, nempe in hac uita & futura. In hac uita uidetur tripliciter. 1. carnaliter tantùm. 2. carnaliter & spiritualiter simul.3.spiritualiter tantùm.

Carnaliter tantum uidit maxima pars Iudaicæ gentis, quæ tamen damnata est: proinde carnalis Christi uisio non est per se salutaris: imò cedit potius in maiorem damnationem.Hero des uidit Christum,Pilatus similiter,Iudas & Caiphas, & multi impij alij, quorum interitus docet non esse salutarem uisionem Christi externam, ubi non est uera fides in Christum.

Carnaliter et spiritualiter simul uisus est Christus à Magis, Maria, Simeone, Zacharia, Zachæo, Apostolis,et multis alijs, quorum uisio fuit illis salutaris, quia non solùm Christum externis oculis uiderunt,sed etiam lumine cordis: quod manifestè conspicitur in illa muliere, quæ Christi pedes lotos lacrimis suis absterfit capillis, quæ à Christo audit, peccata sua esse remissa,propter fidem quam in ipsum habuit. De hac uisione præcipuè loquitur hîc Dominus, cum ait:Multi Prophetæ & Reges cupierunt uidere quæ uos uidetis, & non uiderunt.

Spiri=

Spiritualiter tantùm uidet Chriſtum, omnis qui credit in eum: Ita enim Chriſtus ipſe interpretatur, cùm dicit: Sicut Moſes exaltauit ſerpentem in deſerto: Ita oportet exaltari filium hominis, ut omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat uitam æternam: Sic uidit Chriſtum Abel in ſuo ſacrificio: ſic Abraham, de quo teſtatur Chriſtus, dicens: Abraham uidit diem meum & gauiſus eſt. Sic hodiè nos Chriſtum uidemus quotquot in ipſum credimus. Quòd autem, qui ita Chriſtum uident, ſint beati, teſtatur hoc dictum Domini ad Thomam: Beati qui non uiderunt & crediderunt. Nam in Euangelio ipſum uidemus, ubi facie ad faciem nobis apparet, ut in imaginem eius transformemur.

Hactenus de primo genere uiſionis et eius partibus, quo Chriſtus in hoc mundo uidetur? Altera uiſio ſequitur, quæ eſt in futura gloria, ubi illum perfectiſsimè uidebimus, & perpetua lætitia afficiemur fruentes ipſius dulciſsimo conſpectu.

Sed qua de cauſa pronunciat beatos qui Chriſtum uident? Primùm, quia Chriſtus eſt uerbum uitæ, ſine quo nulla eſt ſalus expectanda. Hoc.n. uitæ uerbum ab æterna morte liberat credentes. Nam ut qui Chriſtum non uidet et potiſsimum oculis fidei, in carcere & ſub manu Diaboli manet: ita qui Chriſtum uidet, uictor eſt mundi, atq; omnium malorum, iuxta illud Iohannis: Hæc eſt uictoria, quæ mundum uincit, fides ueſtra. An non uidemus multos pios malè in hac uita habere & rapi ad gra-

uiſsima

uißima supplicia? Respondeo. Sunt beati propter euentum. Est enim futura lætißima liberatio ab omnibus malis, quibus pij obruuntur in hac uita. Ideò Christus dicit in Matthæo: Beati qui lugent, quoniam consolationem accipient.

DE SECVNDO.

Quidam legis interpres surrexit, tentans eum & dicens: Magister, quid faciendo, uitam æternam possidebo? Ille respondit: Diliges Dominum Deum tuum &c. Et ut in Matthæo habetur: Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Vt hoc Christi responsum rectè intelligamus, obseruandum est, esse duo genera hominum, cum quibus Christus agit. Quidam enim sunt hypocritæ: quidam agunt seriam pœnitentiam. Hypocritæ superbi & tumidi opinione propriæ iusticiæ, putãt se non opus habere Christo: atq; ideò eum persequuntur: nunc tentando illum: nunc calumniando ipsius doctrinam: nunc persequendo ipsum. Hi cùm quærunt uiam salutis, monstrat eis legem, & dicit: Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Qui uerò pœnitentiam agunt, & quærunt à Christo salutis uiam, non mittuntur à Christo ad Legem & Moysen, sed ad se eos recipit, & iubet eos in se credere. Quòd cum faciunt donat eis suam iusticiam, ne maledictioni legis sint obnoxij. Hoc exemplis illustrabimus. Pharisæus de quo nuper audiuimus, iustus sibi uisus est, sed iniustus à Christo est pronunciatus, eò quòd legis iusticiam, quam iactita-

stituit, non habuit. Contra, Publicanus qui peccata sua secum in templum attulit, quæ illic deflet, & confugit ad misericordiam, iustus descendit in suam domum. Si iustus, uitæ quoq; æternæ hæres erat. Apud Matthæum interrogat Legisperitus Christum & dicit: Quid faciam ut poßideam uitã æternam? Respõdit Christus: Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Contrà, miser Latro peccator in cruce agit pœnitentiam, & ex fide inuocat Christum, cui Christus dicit: Hodiè eris mecum in Paradiso, id est, in uita æterna. In hoc Euangelio accedit etiam Legis interpres, tentaturus Dominum & ait: Quid faciendo uitam æternam poßidebo? Cui Dominus respondit: Diliges Dominum Deum tuum, & proximum sicut teipsum. Quod perinde est, ac si dixisset: Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. At mulieri peccatrici Lucæ 7. ait: Fides tua te saluam fecit. Atq; ita Christus cum duobus generibus hominum agit, pro quorum uarietate monstrat rectam in cœlum uiam.

Quare uiam per Legem monstrat, cùm nemo unquam per illam uiam poßit in cœlum uenire? Quia est uia rectißima in cœlum, iuxta illud: Qui fecerit ea homo, uiuet in eis. Hanc ergo monstrat Christus suis contemtoribus. Quicunq; enim Christum contemserit, aut peribit æternum, aut Legi satisfaciet, quod est illi impoßibile. Deinde est alia uia in cœlum, quæ tantùm patet ijs, qui in Christum, qui est uia in cœlum, credunt.

DE TERTIO.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis uiribus tuis, ex tota cogitatione tua: & proximum tuum sicut teipsum. *Hæc est summa Legis diuinæ & epitome Decalogi. In utroq; horum præceptorum quatuor sunt spectanda. 1. Affectus qui ab homine requiritur erga Deum & proximum. 2. Obiectum, nempe Deus & proximus. 3. Causæ obedientiæ seu dilectionis Dei et proximi. 4. Modus dilectionis.*

Affectus, quem requirit Lex, est dilectio, quæ placere non potest, nisi sit sincera & careat omni hypocrisi. Nihil enim potest placere Deo quod est fucatum: quia ipse est absq; omni fuco, sanctus, purus & sincerus.

Obiecta, hoc est, res circa quas uersari debet affectus dilectionis sunt Deus & proximus.

Causæ dilectionis Dei & proximi proponuntur in præcepto. Deus enim diligendus est, quia est Deus & Dominus noster: proximus uerò, quia est proximus noster.

Modus dilectionis etiam exprimitur: Deus. n. ex toto corde, ex tota anima, ex tota cogitatione est diligendus: proximus est diligendus, ut te ipsum diligis. Verum, quæ breuiter notauimus, fusius sunt explicanda.

Dilectio seu caritas in genere est intimus affectus rem quampiam amanter et beneuolè complectendi,

stendi, adeò ut animus eius studio ardeat, cupiatq́; ei quàm optimè. Hæc caritas duplex est: Vnà Dei erga creaturam, Altera creaturæ erga Deum, & alias res. Dei erga creaturam caritas rursus est duplex. Vna uniuersalis, qua complectitur omnem suam creaturam, eam sustentat et continet, ut suum statum tueatur: hæc caritas dicitur etiam uniuersalis misericordia. Altera est peculiaris, qua Deus ex intimo cordis affectu Ecclesiam suam caram habet in Filio: hac motus Filium dedit, iuxta illud: Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret: hac motus Spiritum sanctum donat: hac motus conseruat Ecclesiam: Breuiter, hæc caritas facit, ut se totum suæ Ecclesiæ donet. Huius dilectionis Dei cogitatio consolabitur nos contra sententiam Legis, contra acerbitatem crucis, contra tentationes in mortis articulo. Hæc etiam dilectio Dei facit, ut Deus castiget suos filios & rursus afflictos sanet.

De caritate Dei erga creaturam dixi: Iam sequitur de caritate creaturæ erga Deum & homines, atq; res alias. Hæc caritas est affectus intimus, quo Deus diligendus est ab homine, & secundum Deum proximus, perinde ut nos ipsi. Est itaq; & hæc creaturæ caritas duplex: Vna qua Deum prosequimur: altera qua creaturam. Ea autem caritas qua creaturas complecti nos decet, plures habet gradus: quorum primus est, quo fratres necessitudine spiritus Christi nobis coniunctos diligimus.

Secundus, quo eos, qui aliqua necessitudine carnali nobis deuincti sunt, prosequimur. Tertius, quo reliquos ignotos amamus. Quartus, quo inimicis benefacere laboramus. Quintus, quo reliquas creaturas singulas pro suæ dignitatis statu complectimur.

Causæ dilectionis Dei

Quæ causæ sunt dilectionis Dei, seu cur Deum diligemus? Etsi satis ex præcepto cognosci potest, tamen altius causas repetam & distinguam. Dilectio itaq; hominis erga Deum 1. accenditur ex memoria beneficiorum Dei erga nos, & ex cogitatione immensæ dilectionis ipsius, qua nos prosequitur. 2. augeri debet ex uiuo sensu fauoris Dei erga nos, quem omni momento experimur. 3. in primis inflammari debet ex spe & fiducia promissorum bonorum. Hæ causæ sunt in uerbis his: Dilige Dominum Deum tuum. Est Dominus, id est, defensor: Deus, gubernator & saluator: Tuus, ut omnia bona ab eo expectes.

Modus dilectionis

Habemus utcunq; qualis res sit dilectio DEI, qua homo Deum diligere debet. Deinde, & causas uidimus: sed modus dilectionis quis est? is in textu expressus est his uerbis: ex toto corde tuo, ex tota anima, ex totis uiribus, ex tota cogitatione. Hæc uox TOTO tria significat, quæ coniuncta esse debent caritati hominis erga Deum. Primùm, quòd caritas hominum erga Deum debeat esse perfecta: deinde, pura: tum, perpetua. Ex toto ergo corde Deum diligere dicuntur, qui perfectè, purè, & perpetuò ardent dilectione Dei: ita ut il-

lum

tum solum timeant, in illum solum cõfidant, in illũ solum spem collocent. Ex tota anima dicuntur diligere Deum homines, cùm ipsorum uoluntas eius uoluntati diuinæ perfectè, purè, & perpetuò in omnibus respondet: id quod precamur fieri, cùm dicimus: Fiat uoluntas tua. Ex totis uiribus diligitur, cùm omnia membra interiora & exteriora perfectè, purè, & perpetuò se ad obsequendum Deo conuertunt. Ex tota cogitatione diligitur, cùm nullum interuallum sentitur, quo nõ diligitur Deus purè, perfectè, & sanctè. Hic modus est solidæ dilectionis Dei, quæ in nullo mortalium unquam fuit post lapsum, nisi in solo Christo: licet quædam eius tenuia principia sunt in renatis. Cuius signa sunt quatuor.

PRIMVM, obedientiam erga Deum omnibus rebus mundi anteferre, iuxta illud: Qui diligit me, præcepta mea seruabit, & Pater meus diliget eum.

SECVNDVM, reuerenter in timore Dei sacra mysteria tractare.

TERTIVM, exemplo alios ad diligendum Deum inuitare.

QVARTVM, ipsum proximum propter Deum diligere. Vbi hæc quatuor concurrunt, illustria habes signa incoatæ caritatis erga Deum: quæ indies in renatis noua incrementa sumere debent.

Dixi de primo capite Legis, nempe de dilectione erga Deum: nunc de secundo dicam, uidelicet de dilectione proximorum. De qua hæc tria obseruentur: Causæ dilectionis, modus, & ordo. Causæ duæ sunt præcipuæ: Vna mandatum Dei: Altera natura, quia homo homini proximus est. Mandatum Dei est, ut diligamus alter alterum. Christus præcipit: Diligite uos inuicem. Huic mandato non obedire grauißimum scelus est. Altera causa est natura, uidelicet quòd homo homini sit proximus, idq; multis modis: Ratione creationis: ratione similitudinis: ratione regenerationis: ratione communis uitæ: & ratione futuræ gloriæ, de quibus coniunctionis gradibus nuper dictum est.

Causa dilectionis.

fol. 573.

Quomodo diligendus est proximus? Respondet Dominus: Dilige proximum tuum ut te ipsum. Quomodo autem quisq; seipsum diligat, à seipso discat.

Ordo dilectionis antè indicatus est, ut maximè diligantur, qui nobis spiritu Christi cõiuncti sunt. Deinde secundo loco, qui nos aliqua neceßitudine carnali attingunt. Tertiò, inimici etiam diligendi sunt, quemadmodum Christus docet Matth. 5. & Christus hìc paradigmate proposito, explicat: Hæc sint dicta de Legis duobus capitibus, quibus neminem plenam præstare obedientiam posse manifestum est: & nuper quatuor rationibus ostendi.

Fol. 596 537

Lex proposita

Neq; tamen ideò frustra hæc lex est proposita. Primùm enim hìc docemur, qualis fuerit integer homi-

hominis status ante lapsum. Tùm.n. homo potuit 2
huic legi satisfacere. Deinde hîc intelligimus quan- II
ta sit deprauatio naturæ, cùm uidemus quàm pro-
cul absimus à perfecta legis obedientia. Tùm mone- III
mur, ut cognita imbecillitate et immunditia nostra
confugiamus ad Christum, qui est perfectio legis
in iusticiam omni credenti. Ad hæc, erudimur quis IIII
sit finis legis, & quæ sint summa capita religiosæ
uitæ, in qua nos exercebimus. Postremò hinc admo- V
nemur, ut cogitemus, qualis sit futura obedientia
sanctorum angelorum et hominum in uita æterna.

DE QVARTO.

Ille autem uolens iustificare seipsum, dixit ad Iesum: & quis est meus proximus? *Cum hic Legis interpres aliud responsum accepisset quàm expectauit, ne confusus uideretur tacere, opinione iusticiæ legis tumens quærit, quisnam sit suus proximus: cui longè aliud responsum dat Christus, quàm expectauit: & ut eliciat confessionem ab ipso Legisperito, proponit longam parabolam, & ait:* Homo quidam descendebat à Ierusalem in Iericho &c. *Sèd cùm omnis homo alteri sit proximus, cur non simpliciter respondit.* Homines *omnes sibi inuicem sunt proximi?* Hæc *responsio uisa fuisset & facilior & breuior? hoc fecit* Do*minus, ut corrigeret malam* Pharisæorum *&* Le*gisperitorum interpretationem. Hi enim interpretabantur legem hoc pacto.* Dilige *amicum tuum, & odi inimicum tuum. Horum ergo iudicio,*

qui amici erant, sibi etiam proximi iudicabantur: quem errorem Christus Matth. 5. refutat, & docet inimicos etiam diligendos esse. Quia igitur de amicis conuenit inter Christum & Legisperitum, nam uterq; confitebatur amicos diligendos esse. Christus conatur efficere, ut Pharisæus inimicos in numero proximorum confiteatur. Omnes enim homines aut amici, aut inimici nobis sunt. Amicos pro proximis habere fatetur Pharisæus. Verùm quia de inimicis est quæstio, Christus proponit parabolam hanc de Iudæo & Samaritano, hoc est, de duobus, qui acerrimi hostes ex professione fuerunt. Iudæus enim extremè odit Samaritanum, & tanquam canem habebat: nec Samaritanus hoc ignorare potuit. Sed quid fit? Iudæus incidit in latrones, spoliatur, uulneratur, relinquitur semiuiuus. Venit hîc Samaritanus post Iudæos, qui uulneratum præterierunt, & non moti sunt eius calamitate, & fert misero opem: præstat ei caritatis officia, imponit eum in iumentum suum, portat in diuersorium, habet eius curam: transigit cum hospite, ut illum amanter & benè foueat: promittit se soluturum si quid ultrà in eius curationem exposuerit. Quis horum, inquit Christus, uidetur tibi fuisse proximus illi: Leuita'ne qui præterierat? an Sacerdos, aut hic Samaritanus? Respondit Pharisæus: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Iesus: Vade & tu fac similiter. Fatetur Pharisæus Samaritanum præstitisse

stitisse saucio caritatis officia, ideoq́; proximum eius rectè dici. Vnde conficitur hæc responsio, quòd omnis homo sit homini proximus. Verum ut deprimat supercilium Pharisæi, iubet illum ire & imitari Samaritanum: quo dicto ostendit Pharisæum procul abesse à perfectione legis. Quare nos Samaritanum imitemur quantum possumus per Christi gratiam, cui cum Patre suo & Spiritu sancto sit honor, laus, & gloria in secula seculorum, Amen.

DOMINICA XIIII. TRINITATIS, Luc. 17.

FActum est, dum iret IESVS Hierosolymam,

mam, tranſibat per mediam Samariam & Galilæam. Et cùm ingrederetur quendam uicum, occurrerunt ei decem uiri leproſi, qui ſteterunt procul, intentaq; uoce dixerunt: Ieſu præceptor, miſerere noſtri. Quos ut uidit, dixit illis: Ite oſtendite uos ſacerdotibus. Et factum eſt, ut inter eundem mundati ſint. Vnus autem ex illis, ut uidit quòd mundatus eſſet, regreſſus eſt, cum magna uoce glorificans Deum. Et procidit in faciem ad pedes eius, gratias agens ei. Et hic erat Samaritanus. Reſpondens autem Ieſus, dixit: Non'ne decem mundati ſunt? Nouem autem illi ubi? Non ſunt reperti qui redierint, ut darent gloriam Deo, niſi hic alienigena. Et ait illi: Surge, uade, fides tua te ſeruauit.

ENARRATIO TEXTVS.

SVmma huius Euangelij eſt, quòd Chriſtus ſit uerus Meßias, Deus & Homo, qui ſola ſua potenti uoluntate poteſt iuuare quos uult, uult autem iuuare omnes, qui ad ſe confugiunt, quemadmodum horum decem leproſorum exemplum oſtendit. Hos enim non contemnit, ut multi alij: ſed ſuum paternum erga eos animum declarat, dum inuocantes ſanat et liberat à morbo cùm fœdißimo, tùm contagioſißimo. Neq; aliter affectus eſt erga ullos, quàm erga hos miſeros, modò horum exemplo ipſius opem implorent. Diſcamus ergo & nos intuentes in hos leproſos, qualem habeamus Pontificem,

cem, nimirum non solùm talem, qui nostris afficiatur calamitatibus: uerùm etiam eum, qui potenti sua uoluntate, quos suam sentit implorare opem, iuuare poßit, et ab omni miseria uindicare. Quemadmodum enim discedentes hos, imò iam absentes purgat: ita etiamsi coràm non aspiciatur, iuuare potest: Quare accedamus ad eum firma fiducia in omnibus neceßitatibus nostris, certi quòd simus auxilium inuenturi in tempore opportuno. Hæc breuiter sint dicta de summa & usu huius Euangelij.

Loci tres.

I. De his decem Leprosis.

II. Cur eos mittat Dominus ad Sacerdotes.

III. De gratitudine huius Samaritani, & ingratitudine nouem reliquorum.

DE PRIMO.

In prima huius Euangelij doctrina, quam de leprosis proposui, hæc ordinè dicam: quàm contemti fuerint leprosi in populo Israëlitico: quid horum factum nos doceat: quomodo multi spirituali lepra infecti opus habeant medico Christo: & quid ex Christi facto de ipsius affectu erga nos colligamus.

Leprosi apud Iudæos immundi habebantur, & indigni qui inter Israëlitas uersarentur, idq; propter fœdißimum et contagiosißimum morbum, quo contaminati erant: & circumferebant ex mandato legis diuinæ signa opprobrij & luctus, quibus admonebantur suæ impietatis et flagitiorum, propter quæ in talem miseriam incidissent. Numeran-

14 cap. 13 tur aut̃ in Leuitico quinq; notæ, per quas ab alijs hominibus dignoscerentur, ne ipsorum contagione polluerentur. Vna, fuit uestis dissoluta. Altera detectum caput. Tertia, os uelatum. Quarta, habitatio ab hominum consuetudine separata. Quinta, publica proclamatio, qua immundi proclamabantur, ut qui indigni essent, qui inter Israëlitas conuersarentur. Hîc facilè est cogitare, in quanto dolore fuerint, & quàm misera fuit illorum conditio: tamen in his malis positi confugiunt ad Christum. Vnde nos remedia contra triplicem tentationem colligamus, quarũ prima prouenit ex cogitatione miseriæ & fœditatis peccati nostri. Secunda ex indispositione nostra, quòd non simus satis compositi ad compellandum tantum Heroa, hoc est, Saluatorem nostrum Iesum Christum. Tertia manat ex cogitatione meritorum, quæ nulla habere nos animaduertimus. Exemplo enim horum Leprosorum non sinamus nos his rebus absterreri, quò minus ad unicum nostrum medicum & saluatorem confugiamus.

Iam uideamus quid hi decem Leprosi fecerint. Cùm ingrederetur (*inquit textus*) Dominus in uicum quendam, occurrerunt ei decem uiri Leprosi, qui steterunt à longè, & leuauerunt uocem, dicentes: Iesu præceptor, miserere nostri. *Hîc habemus exemplum in Leprosis ueræ humiliationis, fidei, inuocationis & confeßionis.*

Quòd stent à longè humiliationis signum est: nam propter morbum suum, & morbi causam pec-

catum

catum se in animo prosternunt coram Deo, agnoscunt suam miseriam, peccati turpitudinem, iustissimam legis sententiam damnatoriam aduersus se: atq; ita uerè humiliantur coram Deo: quæ humiliatio primus est gradus ad gloriam, sicut superbia primus gradus est ad ignominiam, quod & Dominus ipse testatur, cùm ait: Omnis qui se exaltat, humiliabitur, qui autem se humiliat, exaltabitur. Horum ergo exemplum & nos imitemur, et nos prosternamus in uera pœnitentia coram Deo: quod si fecerimus, fiet nobis secundum Christi dictum: Qui se humiliat, exaltabitur.

Quòd accedunt Christum, fidei testimonium est, quam ex auditu famæ ipsius habuerunt. Audiuerunt enim absq; omni dubio hanc dulcißimam uocem Christi, qua tam paterne omnes ad se inuitat, et omnibus suam gratiam offert: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos, & inuenietis requiem animabus uestris. Hanc uocem: Venite omnes qui laboratis, audiuerunt, & conceperunt spem, ut se non excluderet, qui se omnibus benignè offerret. Quare concepta fiducia, erigunt se & Christum accedunt. Horum exemplo, quo paterna promißio confirmatur, & nos excitemur ad benè sperandum de Christo in omnibus nostris ærumnis. Fides

Huius fidei fructus sequitur inuocatio. Ita enim orant: Iesu præceptor miserere nostri. In hac sua ardentißima oratione, Primùm agnoscunt se nulla Fructus Fidei

habere

habere merita: sed potius horrenda peccata. Nam qui dicit MISERERE, nullum iactat meritum, nullam sentit dignitatem, imò potius confitetur suam indignitatem, & se agnoscit indignum beneficio. Deinde in hac oratione agnoscunt Christum uerum Meßiam esse, uictorem mortis & omnium calamitatum: agnoscunt ipsum mitem & misericordem, qui afflictis non addit afflictionem, sed potius medetur afflictis & eos sanat. Hoc exemplum orandi & nos imitemur, & uerè Christum talem cogitemus & inuocemus, qualem illum in hac sua oratione describunt.

Exemplum confessionis.

Habemus etiam in his leprosis exemplum confeßionis, quæ nunquam potest ab oratione auelli, et sanè confeßio Christi non carebat periculo eo tempore. Potentißimi enim & sapientißimi persequebantur Christum, & confeßionem eius prohibuerunt, quemadmodum legimus Iohannis 6. Vbi Pharisæi obiurgant cœcum, cui uisum restituerat Dominus, propterea quòd Christum sit confessus. Verùm nos imitemur exemplum horum leprosorum. Nam tametsi grauis uideatur afflictio, quæ propter confeßionem subeunda est: tamen salus, ad quam tendit confeßio, maior & certior est, quàm ut ullis terriculamentis ab ea deficiamus.

Lepra Spiritualis quid?

Dixi de lepra corporali, & horum leprosorum laudabili facto: nunc breuiter lepram spiritualem describam, & eius remedia tradam. Lepra spiritualis est labes & contagio mentis, cordis & affe-

&uum

ctuum hominis: ita ut nulla pars in homine sit pura & munda. Hæc lepra habet etiam notas suas, quarum prima est separatio à domesticis Dei & cœtu sanctorum Angelorum & hominum. Secunda est caput detectum, hoc est, nuditas à donis Spiritus sancti, plena opprobrio: de qua apud Ezechielem: Nuda eras & confusione plena. Tertia, est os uelatum, hoc est, fœdus halitus & spiritus pestifer pessimorũ colloquiorũ, quæ ex impuro proueniunt corde. Quarta, habitatio ab hominum consuetudine separata, qualis est diuitis Epulonis, qui habitat procul à beatorum domo. Quinta, publica proclamatio, hoc est, legis maledictio, quæ publicè proclamatur in omnes, qui non agunt pœnitentiam, hoc est, in spiritualiter leprosos.

Sed quid est remedij contra hanc lepram spiritualem? nulla humana arte est curabilis. Vnicus est medicus qui eam purgare potest, qui est Iesus Christus: ad quem si leprosus uenerit, & se coram illo humiliauerit, inuocans eum & petens sanationem, mox hic sapientissimus medicus sanguine suo primùm abluit sordes huius spiritualis lepræ: deinde suo spirituali oleo fouet affecta membra, donec plenè sanantur. Hic igitur adeundus est fidei pedibus: huius pharmacum, quod uoce Euangelij offertur, cordis ore, id est, fidei recipiendum est: & ab eo impetrandum est oleum illud efficax, quo uires amissæ reparantur: atq; cauendum ita, ne hoc salutari pharmaco uerbi Dei, & oleo salutari Spiri-
tus

tus sancti amissis, rursus in lepram incurramus: quod si fecerimus, difficilior erit postea curatio. Nam postquam aliquis morbus nimis altas radices egit, maiori cum difficultate curatur.

DE SECVNDO.

Quos ut uidit, dixit eis: Ite & ostendite uos sacerdotibus. Quos solo nutu abeuntes sanauit, hos ad sacerdotes mittit: qui tametsi improbi et auari erant, tamen ministerio fungebantur diuinitus instituto. Sed quare illos ad sacerdotes mittit? multæ & magnæ causæ fuerunt.

Cur ad Sacerdotes leprosi mittuntur.

PRIMA, ut ita probaret fidem illorum, an suo uerbo & promissioni crederent. Solet enim Deus uarijs modis suorum in fide constantiam explorare: non quidem in eorum damnum aut malum: sed ut fides explorata, & ueluti igni tentationum decocta fiat probatior. Ita Abrahami fides est explorata, dum iubetur ire mactatum unigenitum filium: sic explorata fides mulieris Syrophœnissæ, & multa sunt exempla, ut Iob, Ioseph, Dauid & aliorum omnium.

SECVNDA, ut hoc suo facto ministerium publicum diuinitus ordinatum approbet. Habebant enim Sacerdotes mandatum cognoscendi & iudicandi de lepra: qui benè purgatos reciperent in cœtum publicum, alijs exclusis. Nam si secùs fecisset, uideretur Mosaicam Legem uiolare, ad quam non soluendam, sed implendam præstandamq; uenerat.

TER-

TERTIA, quia lex & sacerdotium fuerunt testimonium de Christo, quemadmodum ipse ait: Lex & Prophetæ ferunt testimonium de me. Nam quòd sacerdotibus iniunctum erat, ut iudicarent de lepra, accepta oblatione pro leprosi sanati purgatione, typus fuit uirtutis Christi, qui non solùm de lepra iudicare, sed eam emundare potest: idq; proprij corporis uictima & precioso sanguine.

QVARTA, ut ex miraculo discerent sacerdotes uerè aduenisse Meßiam. Sic enim prædixit Esaias, quòd Christus suam præsentiam declararet stupendis miraculis, inter quæ etiam numeratur hoc, quòd cœcos illuminaret & leprosos purgaret. Sacerdotes igitur, uiso hoc miraculo diuino, debebant ex prophetia Esaiæ conclusisse, Iesum filium Mariæ uerum fuisse Meßiam olim Patribus promissum, præsertim cùm omnes prophetiæ de aduentu Christi in hoc tempus collimarent.

QVINTA, ut sacerdotes hoc miraculo conuicti de Aduentu Christi ueri Meßiæ, mitterent suos auditores & populum ad Christum corporum & animorum medicum peritißimum: quòd tamen non fecerunt, ne quid suo quæstui discederet. Habent multos æmulatores hoc tempore, præsertim in Papatu.

SEXTA, ut hi leprosi testimonio sacerdotum recepti, suam gratitudinem ostenderent erga Deum & ordinarium ministerium.

Cæterùm præter has ueras causas, propter

quas

quas misit Christus hos leprosos ad sacerdotes, Papistæ finxerunt aliam, nimirum, ut sacerdotib. confiteamur peccata nostra, enumeremus omnia peccata cum omnibus suis circumstantijs: quòd sanè impoßibile est. Textum proinde hunc detorquent Papistæ in peregrinum sensum, et sua allegoria fabricant laqueos, quibus miseræ conscientiæ horribiliter constringuntur. Atq; ita ex consolantißimo Euangelio conscientiarum carnificinam faciunt. Quid? Non ergo priuata confeßio est retinenda? Est sanè: sed non propter hanc allegoriam: neq; more Papistico, qui omnium peccatorum enumerationem tanquam iudices exigunt, & negant ullam fieri remißionem, si non fiat plena enumeratio peccatorum, quæ nemo, ut testatur Dauid, intelligit, tantum abest, ut ea quis enumerare poßit.

Auricularis confessio retinetur.

Sed quæ sunt causæ, cur retinetur confeßio auricularis in nostris Ecclesijs: Propter eius utilitates, quæ sunt maximæ.

PRIMA, ut in priuato isto colloquio instituantur rudes & ignari, qui opus habent instructione in Catechismo.

SECVNDA, ut in ea iuuenũ et adolescẽtum exploretur profectus. Nam boni est pastoris non solùm publicè pietatis doctrinam tradere: uerùm etiam eius officium requirit, ut Pauli exemplo domi experiatur, quousq; sui auditores in pietate profecerint. Nam in isto priuato colloquio segnes stimulis excitabit: eorum, qui multum profecerunt

diligen-

diligentiam laudabit & ad similem perseuerantiam excitabit.

TERTIA, in hoc priuato colloquio exigitur ratio fidei ab ijs, de quorum fide ac religione iusta potest haberi dubitatio.

QVARTA, in eo colloquio infirmæ conscientiæ doctrina, consilio & consolatione iuuantur, præsertim cùm aliquo scrupulo conscientiæ perplexæ teneantur. Hi enim sibi rectè consulunt, si ad suos pastores se recipiunt, ut erigantur ac consolationem capiant.

QVINTA, tametsi qui uerè in Christum credit, absolutus est à peccato: nam cùm peccatum sit defectus à lege Dei & uoluntate, cum obligatione ad æternam mortem & damnationem, absolutus absq; dubio est omnis, qui credit promißioni gratuitæ, iuxta illud: qui credit in Filium, habet uitam æternam: ex quo sequitur ueram absolutionem esse liberationem hominis credentis, ab obligatione ad æternam mortem & damnationem: tamen prodest etiam omnibus priuatim audire Euangelium, quo annunciatur ministri ore remißio peccatorum credentibus & hæreditas regni cœlorum, Nam tum demum aperitur regnum cœlorum, quando Euangelium prædicatum fide recipitur.

DE TERTIO.

Vnus autem ex illis, uidens quòd mundatus esset, regressus est cum magna uoce, glorificans Deum, & cecidit in faciem ante Ie-

ſum, gratias agens. In hoc Samaritano uidemus pulcerrimum gratitudinis & gratiarum actionis exemplum. Verùm, ut nos eius excitemur exemplo, dicam nonnihil de uera gratiarum actione hoc ordine. Primùm, quæ ſit, & quas habeat cauſas. Deinde, quæ ad eam requirantur: & Poſtremò, pro quibus rebus gratias agere nos oporteat.

Quantùm ad primum attinet, uera gratiarum actio eſt agnitio & confeßio beneficiorum acceptorum, unà cum gratitudine mentis & prædicatione bonitatis Dei. Hoc clarè in Samaritano noſtro apparet: agnoſcit ſe mundatum à ſua lepra: hoc publicè confitetur: ac grata mente ad Chriſtũ redit, ei gratias pro beneficijs agens & prædicans eius bonitatem. Hæc uera gratiarum actio habet cauſas. 1. noticiam Dei benefacientis. 2. noticiam ſui. 3. perceptum beneficium. 4. affectum ardentem fide & prædicatione Dei, quæ omnia uidemus in hoc Samaritano. Huc accedunt exempla, quæ ad hanc gratitudinem nos excitabunt.

Habemus quæ ſit gratiarum actio, et quas habeat cauſas: iam quæ ad eam requirantur uideamus. Requiruntur autem duo. 1. uirtutes quæ nunquam à uera gratiarum actione ſeparari poſſunt. 2. legitimus modus gratiarum actionis. Virtutes præcipuæ ſunt duæ: ueritas & iuſticia: Veritas, ut candidè & apertè agnoſcit benefactorem Deum (ut hic Samaritanus facit) ita excludit hypocriſin & mendacium. Hypocriſin quidem, ut non ore tantùm

agas

agas gratias, ut Pharisæus fecit, sed mente & uoce simul. Mendacium quidem, ne Deo asscribas successum in rebus turpibus: ut si latro uellet Deo gratias agere pro optimo spolio, & adultera pro lepido amatore. Iusticia excludit superbiam & abusum rei: & econtrà admonet gratitudinis, humiliationis & inuocationis.

Modus agendi gratias & huius Samaritani exemplo, & hoc Pauli dicto: Gratias ago Deo per Iesum Christum, satis indicatur. Cùm enim ait Apostolus per Iesum Christũ, Primùm significat, quòd in gratiarum actione fides debeat prælucere. Deinde ut agnoscamus nos per Christum accepisse beneficium. Tum, ut omnia ad gloriam Dei referamus. Postremò, ut & sciamus nostram gratitudinem per Christum placere, & quòd accessum habeamus ad Patrem per eundem Iesum Christum, ut pro acceptis beneficijs gratias agamus.

Iam quæstio sequitur, pro quibus sint agendæ gratiæ. Iob pro plagis acceptis agit gratias: hîc Samaritanus pro plaga ablata agit gratias: Vnde sequitur, quòd & pro malis & pro bonis sint agendæ gratiæ, sed diuersimodè.

Pro malis quidem cùm ages gratias, ut pro cruce & alijs ærumnis, quatuor facies. 1. onus premens admonebit te peccati & pœnitentiæ. Nam est testimonium iudicij Dei propter peccatum. 2. crucem & quamuis aliam calamitatem accipies tanquam optimi Patris uirgam, erudientis te &

castigantis, ne cum emorigeris pereas. 3. pro hac paterna castigatione agas seriò Deo gratias. 4. supplex petes aut liberationem à premente onere, aut mitigationem cum conditione non impeditæ gloriæ Dei & propriæ tuæ salutis.

Pro bonis ages gratias cum perpetua gratitudinis promißione. Hæc de uera gratiarum actione dicta sint. Sed, pròh dolor, unus ex decem redit, alij nouem accepto beneficio abeunt ingrati. Vnde Dominus: Non'ne decem mundati sunt, & nouem ubi sunt? non est inuentus qui rediret & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena. Hîc uides exemplum horrendæ ingratitudinis eorum, qui recèns accepti beneficij sunt obliti. Tales sunt pleriq; in mundo. Sed quid illis factum est? excussa fide, manserunt in damnatione, cùm interim hic Samaritanus audit: Surge, uade, quia fides tua te saluum fecit. Hunc et nos sequamur ad nostrum saluatorem unicum, qui est Christus Dominus, cui cum Patre suo & Spiritu sancto sit honor, laus & gloria in secula seculorum, Amen.

DOMINICA XV. TRINITATIS, Matth. 6.

NEmo potest duobus Dominis seruire, Aut enim hunc habebit odio, & alterum diliget: aut huic adhærebit, & alterum negliget. Non potestis Deo seruire & Mammonæ,

monæ. Propterea dico uobis, ne ſitis ſoliciti uitæ ueſtræ, quid eſuri ſitis aut bibituri, neq; corpori ueſtro, quib. indumentis uſuri. Nonne anima pluris eſt, quàm cibus, & corpus pluris quàm iudumentum? Vertite oculos ad uolatilia cœli, quia non ſerunt, neq; metunt, neq; conuehunt in horrea, & Pater ueſter cœleſtis alit illa. Non ne uos longè præcellitis illa? Quis autem ex uobis ſolicitè cogitando, poteſt addere ad ſtaturam ſuam cubitum unum? Ac de indumento quid ſoliciti eſtis? Cognoſcite Lilia agri quomodo creſcant, non laborant, neq; nent, attamen dico uobis, ne Salomonem quidem in uniuerſa glo-

sa gloria sua sic amictum fuisse, ut unum ex his. Quòd si gramen agri, quod hodie cùm sit, cras in clibanum mittitur, Deus sic uestit, An non multò magis uobis id faciet, ô parum fidentes. Ne sitis igitur soliciti, dicentes, quid edemus, aut quid bibemus, aut quibus operiemur? Nam omnia ista gentes requirunt. Nouit enim Pater uester cœlestis, quòd opus habeatis his omnibus. Quin potius quærite primùm regnum Dei, & iusticiam eius, & hæc omnia adijcientur uobis. Ne sitis igitur soliciti in crastinum, nam crastinus dies curam habebit sui ipsius. Sufficit sua diei afflictio.

ENARRATIO TEXTVS.

HOC *Euangelium pars longæ istius concionis est, quam Christus habuit coram discipulis suis, Matth. 5. 6. & 7. cap.* In *qua parte auaritiam et diffidentiam damnat, ut quæ stare non possunt cum cultu* Dei. Nemo enim, inquit, potest duobus dominis seruire. *Deinde multis argumentis à prouidentia* Dei *sumtis dehortatur à profana & Ethnica cura rerum huius uitæ: quæ cura partim oritur ex ignoratione prouidentiæ* Dei, *partim ab innata diffidentia. Postremò suis firmam et certam regulam præscribit:* Quærite primùm regnum Dei, & cætera adijcientur uobis. V*erùm, ne quis ignauiæ hoc dictum patrocinari existimet, addit:* Sufficit enim diei malicia sua.

Hæc

Hæc Euangelij summa est: nunc quosdam locos proponemus, qui sunt.

I. Sententia Domini: Nemo potest duobus dominis seruire.

II. Quanta sit prouidentia & cura DEI pro nobis.

III. Mandatum & promißio Christi: Quærite primùm regnum Dei, & cætera adijcientur uobis.

DE PRIMO.

Nemo potest duobus Dominis seruire, Aut enim unum odio habebit, et alterum diliget, &c. Per duos Dominos, quibus Christus dicit neminem seruire posse, intelligere debemus res duas, quæ ita sibi inuicem sunt aduersariæ, ut unà esse nequeant: sed ubi una earum fuerit, alteram cedere necesse sit. Qualia sunt, exempli gratia, uicia & uirtutes: cœlestia & terrena: caro & spiritus: uerus cultus Dei & idololatria, sub qua continetur auaricia: Deus et diabolus. De quib. Paulus ita pronunciat: quæ est conuenientia Christi & Belial? Quòd aūt nemo poßit huiusmodi dominis seruire, in promtu est ratio: quia contraria imperant & exigunt à suis seruis: idcircò si huic obtemperas, mox facis contra alium, & contrà. Populus Israël (sicut habetur 3. Reg. 18.) uoluit Domino uero Deo seruire & Baal simul: quorum errorem corrigens Helias Propheta, ait ad eos: Vt quid claudicatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini eum:

si autem Baal, sequimini eum, quasi diceret: Vos uultis duobus Dominis seruire, qui uobis contraria imperant, quod fieri non potest absq; alterius contemtu. Nam cùm Baal colitis, Deum fœdo adulterio offenditis. Hoc uicium in eodem populo reprehendit Hoseas Propheta. Sed homines ita sibi consultum uolunt. Ethnici quidem Deum & Diabolum coluerunt: illum album, hunc nigrum pingentes: interrogati cur istud facerent, responderunt. Deum colimus, ut nobis benefaciat: Diabolum uerò ueneramur, ne nobis malè faciat. Ad eundem modum hodiè quidam superstitionem Papisticam retinent magna ex Parte, & nihilominus uerbum Dei & ueram religionem se amplecti simulant. Hodiè nos auariciæ & uentri seruire uolumus, & simul nos ueros Dei cultores esse gloriamur. Verùm hoc fieri non potest. Qui Diabolum colit, Deo renunciauit: qui Papisticam idolomaniam amplectitur, fontem uerbi Dei turbauit: qui auariciæ seruit, Dei cultor esse nequit: id quod Dominus in hoc Euangelio potißimum monstrare constituit. Qui sic? quia Paulus Timotheo scribens, ait: Qui uolunt ditescere, incidunt in tentationes & laqueos Diaboli, & desideria multa & inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum auaricia: quàm quidam appetentes aberrârunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. Hic Paulus graphicè ingenium auariciæ depingit, cum qua ex diametro pugnat pietas & cultus

cultus Dei. Habent enim contrarios effectus. Qui 1 Tim. 6
auariciæ seruit, incidit in laqueos Diaboli: qui Deo seruit, perrumpit laqueos Diaboli: Auaricia demergit hominem in interitum & perniciem, cultus Dei inde liberat: auaricia à fide abducit, cultus Dei in fide retinet: auaricia implicat hominem doloribus multis, cultus Dei hominem ad æterna gaudia introducit: Auaricia est radix omnium malorum, cultus Dei est fons omnium bonorum. Non igitur mirum est quòd Christus dicat: Nemo potest Deo seruire & Mammonæ. Nam inter se pugnant & diuersa sectantur studia. Deus imperat, ut consulas commodis fratris tui: sed auaricia suadet, ut tibi uiuas, ut in diuite Epulone uidemus. Deus imperat, ut ex tuis facultatibus largiaris egenti: Mammon iubet ut per fas & nefas rapias aliena. Deus uult, ut sis sobrius: Mammon imperat luxum & uoluptates. Verùm hîc notandum est, quòd Dominus non neget aliquem posse habere diuitias, & simul seruire Deo. Occupationi occurrit
Nam Abraham habuit diuitias, Dauid, Ioseph in Ægypto, Ezechias, Iosias, Theodosius, Cornelius et multi alij, qui nihilominus Deo seruierunt. Quare? quia non seruierunt diuitijs, sed diuitiæ ipsis famulabantur. Ideò Dominus disertè dicit: Nemo potest seruire Deo & diuitijs. Seruire diuitijs quid est? Est cor apponere, ut Dauid loquitur: est per fas & nefas opes cumulare: est cum iniuria opes proximi retinere, & non iuxta Dei consilium istas compensare, est diuitia- Seruire Diuitijs quid.

rum cumulandarum gratia à fide & timore Dei deficere, & uarias cumulādi diuitias uias quærere. Verùm cùm auariciæ præcipua causa sit prophana solicitudo uentris, Christus istam causam conatur auellere. Imitatur enim peritos medicos, qui cùm morbum aliquem curare instituunt, indicato morbi periculo, radices & causas morbi prius expellere satagunt.

DE SECVNDO.

Ne sitis soliciti uitæ uestræ, quid manducetis, neque corpori uestro quid induamini. His uerbis Christus non prohibet piam & sanctam curam, sed Ethnicam & prophanam. Ne igitur quis putet hoc Domini dictum patrocinari socordiæ: dicam pauca (priusquàm ad argumenta uenero, quibus nos Dominus uocare à prophana illicita cura conatur) de cura licita & illicita. Necesse est enim hîc cautum esse, & diligenter alteram ab altera distinguere. Nam ut nulla maior pestis est ueri cultus Dei, quàm Ethnica & prophana cura & solicitudo: ita nihil magis optandum, quàm ut unusquisque solicitè ambulet coram Deo in uocatione sua. Sciendum est igitur triplicem esse curam: Vna prophana est & Ethnica: Altera necessaria & sancta. Tertia mixta ex illis. Media est non solùm licita: sed sancta & necessaria, adeò ut qui hanc non habeat, inter filios Dei censeri nequeat.

Impia seu Ethnica & prophana solicitudo & cura

cura est, quæ oritur ex diffidentiæ & prouidentiæ Dei ignorantia. Hæc Ethnica cura in Euangelio hodierno uoce filij Dei damnatur, & interdicitur filijs Dei multis adhibitis argumentis, quemadmodum postea uidebimus. Hæc cura prophana & prohibita interdum carnis dicitur, cùm quia ex carnis corrupto iudicio sine fide proficiscitur, tùm quia scopum habet carnalem, nimirum præsentis uitæ quietem & securitatem.

Solicitudo, quam dixi necessariam, piam & sanctam, sine qua nemo potest censeri inter filios Dei, commendatur nobis scripturæ testimonijs & multis sanctorum exemplis. Rom. 12. dicitur: qui præest in solicitudine. 1. Timoth. 5. Si quis suorum & maximè domesticorum curam non habet, fidem abnegauit, & est infideli deterior: Abraham, Isaac, Iacob piam suæ familiæ curam habuerunt: Ioseph in Ægypto septem annorum curam piè in se recepit ad imperium Pharaonis, postquam prædixisset de septem fertilibus annis, & alijs septem sterilibus, qui fertiles illos sequerentur: Daniel in Babylonia: pij Reges & Prophetæ in populo Dei non tanta gesserunt sine hac sancta cura. Paulus 2. Corinth. 11. Coloss. 2. Thess. 2. suam solicitudinem pro Ecclesia testatur: sic Reges pro suis regnis, Patresfamilias pro suis familijs: ministri uerbi pro suis auditoribus: Præceptores pro suis discipulis, Breuiter, singuli in sua uocatione sanctam curam habere possunt, imò debent, si ritè suo fungi offi-

gi officio uelint. Verùm ne hæc sancta & necessaria cura ullo uicio contaminetur, sciendū est quinq; ad eam requiri: quorum Primum est mandatū Dei. Mens enim pia nihil aggredi debet sine mandato Dei. Honesta igitur erit uocatio, cuius pia & sancta cura esse debet. Deinde, cura illa sancta à fide proficisci debet. Nam sine fide Deo nihil placere potest. Tertiò, quia nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra uigilat qui custodit eam, adhibenda est inuocatio & gratiarum actio. Inuocatio quidem, qua auxilium Dei petamus: gratiarum uerò actio, qua successum Deo tribuamus, & non nostræ prudentiæ aut dignitati. Est siquidem optimum remedium aduersus solicitudinis Ethnicæ tentationem, precibus ardentibus ad Deum confugere: id quod Paulus docet Philip. 4. his uerbis: De nulla re soliciti sitis, sed in omni re per precationem & obsecrationem cum gratiarum actione, petitiones uestræ innotescant apud Deum. Quartò, cura nostra principaliter debet tendere in gloriam Dei. Etsi enim nostræ domus incolumitas spectari potest: tamen principalis finis erit gloria Dei. Quintò, si parum cura nostra & labor uotis respondeat, submittamus nos paternæ uoluntati Dei in uero timore & humilitate, iuxta consilium Petri dicentis: Humiliamini sub potenti manu Dei, ut uos exaltet in tempore exaltationis, omnem solicitudinem uestram proijcientes in eum, quoniam ipsi cura est de uobis. Et Psalm. 54. Iacta super Dominum

curam tuam, & ipse te enutriet, & non dabit in æternum fluctuationem iusto.

Mixta cura est, quæ partim pia apparet, partim prophana cõuincitur: ut cùm curamus quidem quæ officij nostri sunt, id quod Deus à nobis seriò requirit: sed propter innatam in nobis dubitationem de prouidentia Dei limites transgredimur, ac in officium Dei sacrilegè irrumpimus: ut cùm paterfamilias rectè & piè instituit liberos, familiam suã curat, sed nimia trepidatio et anxietas, ad impatientiam impellit, quando uotis nõ respondet labor et cura ipsius. Iactet igitur pius hanc curam in Dominum, & strenuè faciat officium, nec sinat suam piam curam Ethnica diffidentia conspurcari, quò abiecta Ethnica diffidentia & anxietate, pax nobis internè constet, ac erga homines simus modestiores & mansuetiores, cum quibus eidem Domino seruiamus, excusso iugo Mammonæ & Ethnicæ solicitudinis. Hæc dixi de triplici solicitudine, ut sciamus, à qua Dominus dehortetur nos in hoc Euangelio. Non enim dehortatur à pia & sancta cura, qualem & ipse omnium maximè sustinuit, sed à prophana & Ethnica. Quibus autem id faciat argumentis, id nunc ex textu uidebimus. Ponuntur autem hìc ordinè sex argumenta, quibus confirmatur prouidentia & cura Dei pro nobis, quare decet ut Ethnicam solicitudinem, quæ ex ignoratione prouidentiæ Dei proficiscitur, abijciamus.

PRIMVM, Non'ne anima plus est quàm esca,

esca,

esca,& corpus plus quàm uestimentum? Hoc est, si Deus id quod maius est sine uestra cura dedit, quare non daret quod minus est: si ergo sine uestra cura dedit animam et corpus, quæ magna sunt, cur non daret uictum & amictum, quibus ista indigent, ut persistant et non collabantur, præsertim cùm ipse hæc omnia in nostros usus condiderit.

SECVNDVM: Respicite uolatilia cœli, quæ non serunt neque metunt, neque congregant in horrea sua &c. Hoc est, Pater cœlestis alit aues cœli, quæ uobis longè sunt inferiores, si dignitatis gradum respicitis, cur non uos, quos ad imaginem suam creauit, aleret. Hoc argumento Dauid se consolatur, dum inquit: Qui dat escas pullis coruorum inuocantibus eum.

TERTIVM: Quis uestrum cogitans potest adijcere ad staturam suam cubitum unum: & de uestimentis quid soliciti estis? Quasi diceret, uana ista solicitudo uestra est. Deus dat staturam corporis sine tua cura, cur non daret uestimentum sine prophana diffidentia de Deo, quasi is tibi adesse in tuo labore recusaret.

QVARTVM: Considerate Lilia agri quomodo crescunt. Lilia in agris succum ex terra attrahunt, ita antea disponente Domino: & ita pulcrè uestiuntur, adeò ut ne Salomon in omni gloria sua coopertus sit, sicut unum ex istis. Cùm hoc Deus præstat Lilijs, quæ breui marcescent, & comburentur, cur non uos uestiret, quos ad æternam uitam creauit

Quin=

QVINTVM: Hæc omnia gentes inquirunt. *Quasi dicat, uos olim more gentium ignari eratis prouidentiæ Dei & uacui fide: sed nunc scitis Deum curam pro uobis habere, cur igitur Ethnica diffidentia necessaria uitæ quæritis?*

SEXTVM: Scit Pater uester quòd his omnibus indigeatis. *Hæc diligenter nota. Non dicit: scit Deus tremendus Zelotes, conditor cœli & terræ, uisitans iniquitatem in filios, sed dicit: scit Pater: cuius Pater? uester. Qualis? cœlestis. Hic quia cœlestis est, est & optimus & omnipotens & sapientißimus: quia optimus, uult dare quæ bona sunt: quia omnipotens, potest quæ uult, dare: quia sapientißimus, nouit quomodo, quid, & quando dare conueniat.*

DE TERTIO.

Quærite primùm regnum Dei, & iusticiam Dei, & cætera adijcientur uobis. *In hoc breui dicto Christi sunt duo, Mandatum & promißio. Mandatum quidem est,* Quærite primùm regnum Dei, & iusticiam Dei. *Promißio uerò,* & cætera adijcientur uobis. *Primo ergo loco mandatum uideam. Deinde promißionem.*

Mandatum est, ut quæramus regnum Dei & iusticiam Dei. Hic quæritur qualenam sit regnum Dei, & quæ Dei iusticia. Deinde quis quærendi modus. Regnum Dei triplex in scriptura est, scilicet: potentiæ, gratiæ & gloriæ. Potentiæ regnum non iubet nos quærere, sed gratiæ, unde est tran- Regnum Dei triplex.

situs

tus ad regnum gloriæ. Quodnam est regnum gratiæ? Est in quod ex mera gratia recipimur, dum credimus Euangelio. Nam Euangelium est ueluti præconis uox, qua inuitamur ad hoc regnum: de hoc loquitur Christus alibi: Regnum Dei inter uos est. Hoc ergo regnum est gratia Dei, quam Euangelium Christi offert: promissio est ianua: introductor Spiritus sanctus, qui nos sanctificat & regenerat lauacro aquæ per uerbum. Breuiter, hoc gratiæ regnum est misericordia, remissio peccatorum, gaudium conscientiæ, liberatio à regno Satanæ. Quæ est iusticia Dei quam iubet nos quærere? ea absq; omni dubio est noua uita et obedientia, quam Deus à filijs suis requirit.

Regnum gratiæ.

Promissio est: & cætera adijcientur uobis. Hoc est, quæ pertinẽt ad huius uitæ sustentationem donabũtur uobis. At Paulus, id quod nemo dubitat, sedulò quæsiuit regnum Dei, qui tamen 2. Cor. 11. conqueritur se fame & siti laborasse. Deinde sanctus Iacob laborat frumenti & aliorum uictualium inopia, adeò quod cogatur cum tota familia ire in Ægyptum, ne cum suis fame pereat: uidetur ergo hæc Christi promissio uana esse. Respõdeo. Promissio Christi non fallit: ueritas enim mentiri nequit. Nam Christus, qui est medicus noster, non ignorat quando apponenda & quando detrahenda sint remedia. Non tàm nostram imprudentiam, quàm suam sapientiam consulit. Hoc proinde pro certo habeamus, quòd suos non deseret. Quòd autem nobis aliquan-

aliquando necessaria desunt, multæ sunt causæ. 1. ut exerceamur patientia. 2. ut interdum nostra peccata istis plagis puniantur. 3. quia sæpè superflua quærimus, iustè & rectè necessarijs caremus. 4. propter abusum rerum quas habemus. 5. quia non agimus gratias. 6. quia diffidimus Deo. 7. quia interdum bona, quæ accipimus, nostro studio & industriæ magis, quàm Deo donāti asscribimus. Quare si uolumus benedictionem Domini, confiteamur & faciamus cū Propheta, qui ait: Tua sunt omnia Domine, & quæ de manu tua accipimus tibi reddimus. Hîc ut fatetur Propheta omnia Dei esse: ita omnia in laudem Dei conuertit: quod ut nos quoq; faciamus donet nobis Pater cœlestis, per Iesum Christum, cui gloria in secula seculorum, Amen.

Causa crucis

DOMINICA XVI.

TRINITATIS, Luc. 7.

IEsus ibat in ciuitatem, quæ uocatur Nain, & ibant cum eo discipuli eius multi, turbaq; copiosa. Cùm autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suæ. Et hæc uidua erat, & turba ciuitatis multa cum illa. Quam cùm uidisset Dominus, misericordia motus est super eam, dixitq; illi: Noli flere. Et accessit, tetigitq; loculum. Porrò qui portabant, substiterunt. Et ait: Adolescens tibi dico, surge,

& resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri suæ. Accepit autem omnes timor, & glorificabant Deum dicentes: Propheta magnus surrexit inter nos, & Deus uisitauit plebem suam. Et exijt hic rumor in uniuersam Iudæam de eo, & omnem finitimam regionem.

ENARRATIO TEXTVS.

PAulus Apostolus scribẽs Romanis dicit: Quæcunq; scripta sunt, in nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus: Quapropter cùm legimus hodiernum Euangelium dulcißimum, sciamus ꝙ non solùm ad illam uiduam de Naim pertineat, uerum-

uerumetiam ad totum genus humanum. Christus enim in hoc Euangelio testatur de sua diuina potentia, de affectu suo erga afflictos, & de officio suo. Primùm siquidem testatur se Dominus omnipotentem esse, dum morti quæ est aculeus peccati imperat. Deinde testatur suum affectum erga nos, dum huius mulieris ærumnis afficitur: testatur suum officium esse, ut destruat opera Diaboli. Ideò enim in mundum uenit, quemadmodum Moses, Prophetæ, ipse Christus et Apostoli testantur. Hæc in genere consideranda sunt in hoc Euangelio. Cæterùm quò nos inde maiorem percipiamus fructum, tres locos proponam, quos in hac concione tractabo.

I. Qualis sit affectus Christi erga nos.

II. Præsentis miraculi declaratio cum suis circumstantijs.

III. Imago totius generis humani.

DE PRIMO.

Narrat Euangelista Historiam de quodam adolescente mortuo, cuius funus efferebatur, ut sepeliretur: quòd cùm uideret Dominus, misericordia motus est. Nam dum hanc afflictam mulierem intuetur, altius cogitat. Venit illi in mentem lapsus humani generis, tyrannis Diaboli, calamitatum magnitudo, quibus humanum genus propter peccatum premitur. Cogitat suum officium esse, ut has munitiones Satanæ destruat. Vidit enim in hac muliere exemplum humanæ miseriæ, quæ ipsum de lapsu hominis & de suo officio admonuit.

Duo ergo ex hoc loco colligamus: Vnum, quales nos sumus: Alterum, qualis Christus erga nos. Nos sumus reuera miseri afflicti, & damnati, nec possumus nostris uirib. è tantis malis eluctari. Christus est Deus & homo: qui uenit, ut saluet quod perijt: qui hîc suum affectum declarat erga genus humanum. Neq; enim aliter affectus est erga nos, quã erga hanc uiduam. Afficitur huius calamitatibus, afficitur & nostris: hanc iuuat, uult & nos iuuare. Hoc est planè quod Apostolus dicit, Hebræis scribens: Habemus Pontificem, qui condolere potest nostris infirmitatibus. Imò maiorem affectum erga nos habet, quàm hæc uidua habet erga unicum suum filium, quem hic plorans comitatur ad sepulturæ locum. Ita enim Propheta ait: Nunquid potest mulier obliuisci infantis uteri sui, & si illa oblita fuerit, ego non obliuiscar tui.

Homo

Christus

Heb: 5

Esa. 49.

Sed quæ causæ sunt huius ineffabilis dilectionis Christi erga nos, qui sumus multis sceleribus & sordibus defœdati? certè hîc nullum est nostrum meritum nulla ex nobis dignitas: sed sunt quatuor causæ quibus filius Dei mouetur, ut tanta nos complectatur beneuolentia.

Causæ dilectionis Christi erga nos.

PRIMA est affectus paternus: nam ab ipso conditi sumus: proinde iure creationis ipsius sumus. Et tametsi nos plenos sordibus & sceleribus nouit: tamen aliquid de suo in nobis adhuc reperit, nimirum quòd simus ipsius creatura. Misereris omnium Domine (inquit sapiens) & nihil odisti eorum quæ fecisti.

Sapien. 11 cap.

SE-

SECVNDA, *dignitas creationis: nimirum quòd ad Dei imaginem conditi simus, iuxta illud: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Et quia hæc imago ex potißima sui parte abolita per peccatum erat, ipse Dominus uenit, ut eam rursus repararet: quod fit, dum in ipsum uera fide intuentes transformamur in imaginem Dei.

TERTIA, *finis creationis.* Creati enim nos sumus, ut simus templum Dei, Deum celebrans. Etsi autem hoc templum erat iam peccato prophanatum, tamen, materia adhuc reliqua erat, ex qua Christus nouum templum extrueret.

QVARTA, *destructio regni satanæ*, ad quod destruendum Dominus in mundum uenit, & huius destructionis specimen quoddam editum est hoc miraculo. Christus sæpè congressus est cum Satana, sæpè illum in fugam uertit: quem tandem uicit resurgens ex mortuis. Hæc uictoria Christi in extremo die cernetur perfecta, quando extremus hostium mors abolebitur. Hæ quatuor causæ mouerunt Dominum nostrum, ut assumta carne fieret homo: & in carne, hoc est, in humana natura, in anima et corpore pateretur pro humano genere.

Tametsi autem hic Christi affectus nobis sæpè commendatur uerbo Dei, multis comprobatur miraculis, atq; adeò obedientia ipsius filij Dei, qui obediens fuit Patri usq; ad mortem crucis: tamen tria sunt, quæ nobis aliud persuadere moliuntur: Lex, conscientia, calamitatum moles, qua obrui-

mur in hac uita. Hæc enim nos à Christo abiectos clamitant.

LEX

Lex dicit: Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro Legis: & nemo non est, qui se non uidet infinitis modis Legem transgressum esse. Intueamur in Euam, quæ ob unum præceptum uiolatum maledictionis sententiæ subiacuit. Quid nos, quoties Deum offendimus?

CONSIENTIA

Hanc Legis sententiam confirmat conscientiæ trepidatio, quæ est instar mille testium, sicuti in Prouerbio dicitur: Conscientia mille testes. Huc illud Poëtæ. Conscia mens, ut cuiq; sua est, ita concipit intra pectora, pro meritis spemq; metumq; suis.

D. BERNARD.

Et diuus Bernardus ait: Mala conscientia delictorum nostrorum ipsa testis est, ipsa iudex, ipsa tortor, ipsa carcer, ipsa accusat, ipsa iudicat, ipsa damnat. Quid quæso grauius est, quàm talem nocte dieq; suo gestare in pectore testem. Huius conscientiæ testimonio multi uicti sibi ipsis uitam ademerunt, dum hanc accusantem & testantem aduersus se ferre non potuerunt.

CRVX

Accedit moles calamitatum, quæ sententiam legis & conscientiæ confirmant. Contrà has tres grauißimas tentationes, in uera pœnitentia opponamus Iesum Christum. Is uenit in mundum, ut maledictionem legis tolleret, peccatum aboleret, omnes calamitates credentium in se, conuerteret in gloriam, sed ita tamen, ut omnia ordinatè fiant.

Est hic desertum uastum, unde transeundum est nobis in patriam. Populus Israël non statim uenit in requiem promissam. Ioseph in Ægypto non sine carcere ad tantam dignitatem peruenit. Christus non sine cruce, morte & sepultura intrauit in gloriam. Quapropter & nos per crucem oportet intrare in gloriam. Ita enim Paulus ait: Si patiemur cum illo, etiam cum illo regnabimus. Qui certamen fugit, frustra coronam expectat. Nemo, inquit Apostolus, coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Idem ait: Salui facti sumus spe. Opponamus ergo maledictioni Legis Christum, qui pro nobis factus est maledictum. Opponamus conscientiæ accusanti Christum absoluentem à peccato. Si Filius uos (inquit) liberauerit, uerè liberi eritis. Opponamus præsentibus ærumnis crucem Christi & consilium Dei, qui uult nos esse conformes imaginis Filij sui. Breuiter, in uera pœnitentia & fide confugiamus ad Thronum gratiæ, Dominum nostrum Iesum Christum. In hoc uno inueniemus auxilium in tempore oportuno. Is enim ait omnibus in se credentibus: Noli timere pusille grex, quia placuit Patri dare uobis regnum. Atq; ita non sinamus ullam rem in cœlo, in terra, in inferno, persuadere nobis, quòd Christus sit aliter affectus erga nos, quàm fuit erga hanc uiduam. Proinde hinc discamus longè aliud DEI iudicium esse quàm mundi. Deus & Mediator noster Iesus Christus non reijcit more mundi calamitosos & mise-

ros, sed omnes recipit, quotquot ad se ueniunt, iuxta ipsius promißionem: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego refocillabo uos, & inuenietis requiem animabus uestris. Præterea hinc discant uiduæ piæ, qualem habeant patronum, aduocatum & consolatorem: Discant et hinc gubernatores Ecclesiarum, non auersari miseros & calamitosos: discant magistratus Christi exemplo, nō spernere, non reijcere, non damnare miseros & calamitosos, sed eos amanter potius fouere & consolari. Deinde discamus nos mutuo caritatis affectu & officijs pijs prosequi. Hæc sint dicta de prima huius Euangelij parte: Sequitur secunda.

Doctrinæ

DE SECVNDO.

In præsentis miraculi declaratione multæ circumstantiæ sunt: quarum singulæ habent suam doctrinam, quare eas ordinè cum suis doctrinis et admonitionibus recitabo.

PRIMA: Cùm efferebatur funus, sequebatur uidua mater, & turba ciuitatis cum ea. Hîc duo uidemus: quorum primum est, honor & pompa funebris. Honestè demortui corpus deducunt ad sepulturæ locum: sic & sancti Patres fecerunt. Abraham honorificè suam uxorem sepelijt. Ioseph cum magna turba deducit funus Iacob Patriarchæ. Iacob & Esau honorificè patrem Isaac sepeliunt. Breuiter, apud omnes pios magnus fuit honos sepulturæ: idq; propter spem resurrectionis corporum, & futuram immortalitatis gloriam.

Hoc

Hoc ſanctorum Patrum exemplum imitatur Eccleſia hoc tempore: tametſi multos inuenies, qui ſuos mortuos abijciunt tanquam cadauera porcorum. In noſtris funeribus huiuſmodi ſolennitas adhibetur: Pij præſentes ſequuntur funus: canitur: pulſatur: prædicatur aliquando.

Qui ſequuntur funus, 1. ſuum amorem teſtantur erga mortuum. 2. hoc facto edunt exemplum fidei ſuæ de reſurrectione mortuorum. 3. admonentur quòd ſuo tempore (quando uiſum fuerit Domino) ſequuantur, & his mundi calamitatibus per mortem ualedicant. Sequuntur.

Deinde canitur, idq́; ut Pſalmis pijs conſolentur uiui, & ut agant Deo gratias pro eo qui mortuus eſt, ſi in confeßione uera diſceßit. Canitur

Pulſatur non ſolùm, ut conuocetur populus ad deducendum funus: uerumetiam ut uiui admoneantur tubæ Dei, qua in extremo die omnes mortui excitabuntur. Pulſatur

Poſtremò prædicatur, ut qui deducunt funus, aliquid doctrinæ & conſolationis contra mortem ſecum domum reportent. Hæc breuiter ſint dicta de prima circumſtantia, & de pompa funebri, quæ apud nos ſeruatur. Prædicatur.

SECVNDA, Dominus dicit uiduæ: Noli flere. Hìc quæritur, num liceat deflere mortuos. Exempla ſanctorum & ſcriptura fletum ſuper mortuos admittunt: Deut: ultimo totus populus in deſerto defleuit Moiſen mortuum: Abraham defle-

uit Saram uxorem suam: Ioseph uir sanctus multos dies defleuit patrem Iacob: Dauid luget filium Ammon: Israël Samuelem: Martha Lazarum. Ipse Dominus etiam defleuit Lazarum. Iesus Syracides capite 38. ait: Fili in mortuum produc lacrimas, & quasi dira passus incipe plorare, & ad iudicium contege corpus ipsius, et non despicias sepulturam ipsius Sed Ieremias cap. 22. ait: Nolite deflere mortuos. Et Christus hîc dicit mulieri, Noli flere. Has antilogias Paulus conciliat 1. Thes. 4. ubi ait: Nolite autem ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini, sicuti cæteræ gentes, quæ spem non habent. Prohibetur ergo luctus Ethnicus, qui nullam spem habet consolationis per resurrectionem mortuorum: & conceditur luctus moderatus, qualem habent, quibus consolatio est proposita.

Sed dicamus breuiter, postquàm in consolationis mentionem incidimus, unde Christiani se consolari possunt in morte suorum amicorum. 1. cogitent uoluntatem Dei cui obtemperandum est. 2. cogitent uniuersalem conditionem. Omnibus enim nobis semel moriendum est. 3. cogitent iustitiam Dei. Quid enim iustius, quàm ut qui dedit uitam, rursus ad se eam recipiat et conseruet, quando uisum fuerit. 4. cogitent Dei sapientiam, qui nouit solus, nobis'ne magis expediat uiuere an mori. Multos enim è medio tollit, ne uel ipsi peiores fiant, uel plures ærumnas in hac mortali uita perpetiantur. 5. cogitent mortuum liberatum esse ab omni-

omnibus ærumnis huius uitæ. 6. cogitent frustra magnum luctum suscipi pro ijs, qui luctu reuocari non possunt. Ita Dauid 2. Regum 12. se consolatus est, luxit ægrotante puero, quo mortuo surrexit, se lauit & comedit. 7. cogitent immodicè lugentem corpori suo nocere, & ita in Deum peccare. 8. cogitent non mortuo inuidendam immortalitatis beatitudinem. Beati enim, (ait scriptura) qui in Domino moriuntur. 9. Cogitent resurrectionem Christi & nostram, quæ in extremo fiet die. Hæc enim cogitatio commune remedium esse debet, non solùm aduersus dolorem, quem pro mortuis concipimus: uerumetiam contra omnes calamitates animi & corporis. Verùm obijciet aliquis. Solatio uitæ sum destitutus, ergo non ipsum qui mortuus est, sed teipsum & iacturam, quam inde habes, defles. Naturale est flere. Verum est: sed uincat gratia naturam. Hæc sint breuiter in hac secunda circumstantia addita de consolatione in morte carorum.

TERTIA: tangit Dominus loculum, in quo iacuit hic mortuus: quo tactu indicat suum corpus organum fuisse acquirendæ nobis uitæ ac salutis.

QVARTA: loquitur adolescenti & ait: Tibi dico adolescens, surge. Ita etiam puellam excitauit, ut in Marco habetur: sic & Lazarum quatriduanum, ut est in Iohanne. Hic docemur, quòd & Christus sit potentior morte, & quòd uerbum ipsius sit uerbum uitæ & salutis.

Quin-

QVINTA: *Mortuus surgit ad uocem Christi, & hoc miraculum est. Surrexit qui erat mortuus: cœpit mox loqui: & Dominus dedit illum matri suæ.*

SEXTA: Accepit omnes timor, & glorificabant Deum dicentes: Propheta magnus surrexit in nobis, & Deus uisitauit plebem suam, & exijt hic sermo in uniuersam Iudæam de eo. *Hic duplex fructus miraculi describitur. Vnus attingit præsentes auditores: alter manauit ad alios, ad quos huius miraculi rumor peruenit. Præsentes spectatores hinc fidem conceperunt, unde timuerunt Deum, uero cultu glorificârunt Deum, agnouerunt Meßiam uenisse, quem & confeßi sunt. Deinde hic rumor peruenit ad alios, qui fuerunt in Iudæa & finitima regione, qui & ipsi conceperunt fidem in Meßiam: Et hodiè iste rumor ad nos uenit, unde agnoscamus Christum esse uerum Meßiam, esse potentiorem morte: concipiamus in ipsum fidem: prædicemus Deum corde, uoce, confeßione & moribus: ita futurum est, ut olim læti per ipsum ad æternam uitam excitemur.*

DE TERTIO.

Diuus Ambrosius imaginem Ecclesiæ hic proponi dicit: quæ quia nostras conditiones pingit, digna est explicatione. Vidua, inquit, significat Ecclesiam: adolescens mortuus quemlibet peccatorem uiuentem sine pœnitentia: Loculus notat corpus peccati: Vidua lamentatur suum filium mortuum,

hoc

hoc est, Ecclesia ob impœnitentiam sceleratorum lamentatur, et rogat Christum, ut ipsos moueat & ad se pertrahat suo uerbo et spiritu. Christus igitur iubet, ut sistant baiuli. Peccator.n.à quatuor baiulis gestatur ad infernum, qui sunt 1. spes diuturnioris uitæ. 2. consideratio alienæ culpæ. 3. præsumtio diuinæ misericordiæ. 4. adulatio societatis prauæ. Si autem uis resurgere à morte peccati, necesse est ut audias Christum, qui iubet baiulos sistere. Primùm ergo depones fiduciam longioris uitæ, quia uita incerta est, sicuti multorum experientia docet: & periculum in promtu est, ut uidere est in diuite Epulone. Deinde non debes alienam uitam tibi proponere imitandam: sed exemplo Abraham Deo te subijcies, confides in illum, emendabis mores, sciens quòd errantium multitudo neminem sit excusatura in iudicio. Non iuuit Adam quòd diceret: Mulier, quam dedisti mihi, dedit mihi de pomo. 3. depone præsumtionem misericordiæ Dei. Nam hæc præsumtio est magnus Dei contemtus, Rom. 2. 4. reijce adulatores, qui te ad mala solicitant. Quo facto recumbe in Christum uiua fiducia, & ipse te uiuificabit ad æternam uitam, quam donet nobis Christus, cui sit honor in secula, Amen.

Peccator a quatuor baiulis ad infernũ gestatur

DOMINICA XVII. TRINITATIS, Lucæ 14.

ACcidit, ut introiret Iesus in domum cuiusdam principis Pharisæorum Sabbato

to ad capiendum cibum. Et ipsi obseruabant eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Et respondens Iesus, dixit ad Legisperitos & Pharisæos dicens: Num licet Sabbato sanare? At illi tacuerunt. Ipse uerò apprehensum, sanauit eum ac dimisit. Et respondens ad illos dixit: Cuius uestrum Asinus aut bos in puteum cadit, & non continuò extrahet illum die Sabbato? Et non poterant ad hæc respondere illi. Dicebat aūt & ad inuitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos. Cùm inuitatus fueris ab aliquo ad nuptias, ne accumbas in primo loco, ne quando ho-

do honoratior te sit inuitatus ab illo, & ueniens is, qui te & illum uocauit, dicat tibi, Da huic locum, & tunc incipias cum rubore extremum locum tenere. Quin potius cùm uocatus fueris, uade, accumbe in nouissimo loco, ut cùm uenerit qui te inuitauit, dicat tibi, Amice, ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Quia omnis, qui se extollit, deijcietur, & qui se deijcit, extolletur.

ENARRATIO TEXTVS.

Occasio huius Euangelij fuit hæc. Christus à Pharisæo quodam ad prandium inuitatus, obseruatur à discumbentibus, idq́; ideò, ut habeant quod accusent, uel in dictis uel in factis Christi. Hæc enim est improbitas mundi, ut quemadmodum uicia pallient uirtutum larua: ita honesta facta & ueram uirtutem infamia proscindere nõ uerentur: Tanta est malicia hominum. Verùm Christus eorum improbitate nequaquàm absterretur, sed obtinet antiquum, ac officium suum exerit è medio hostium, nobis relinquens exemplum, ut in rectè factis non desinamus progredi, etiamsi totum mundum nobis aduersum animaduerterimus. Miserum itaq; hunc Christus sanat, potentiam suam diuinam, promtißimam iuuandi uoluntatem erga miseros, & officium suum, ob quod in mundum uenerat, declarans. Deinde ueram Sabbatismi rationem explicat,

plicat, & facto suo ueluti definit uerum Sabbatismum. Quare ut simul arguit & Pharisæorum superbiam & in scripturis inscitiam: ita ad ueram humilitatem hortatur. Hæc de summa præsentis Euangelij. Loci autem sunt tres.

I. De Sabbato atq; eius ueris operibus.

II. De miraculo, quo confirmatur uerus usus Sabbati.

III. De uera humilitate.

DE PRIMO.

Cùm Dominus Sabbato inuitatus esset à quodã Pharisæo, & offerretur hydropicus quidam ante illum, quærit ab illis, qui sibi plus alijs sapere uidebantur, nunquid liceat Sabbato curare. Ideò autem hanc quæstionem proponit, quia sicuti alias scripturas suis corruptelis, ita etiam Sabbatismum infecerant Pharisæi. Verùm quia quæstio est de Sabbato, nos doctrinam integram de Sabbato proponemus, & quatuor ordinè dicemus. 1, cur Deus Sabbatum instituerit. 2. quisnam sit uerus usus Sabbatismi Iudaici. 3. qualia nostra festa esse deceant. 4. de ueris Ecclesiæ ceremonijs & earum finibus.

Causa instituti Sabbati.

Cur ergo Deus Sabbatum instituit? Quinq; causæ præcipuæ numerantur: quarum prima est, ut esset perpetuum symbolum quietis Dei post creationem mundi, quem sex diebus cum omnibus suis ornamentis & contentis creauit. Hæc causa aßignatur Genes. 2. ubi Moses ait Dominum præcepisse Sabbatum sanctificari, quia eo die à creatione quieuit.

euit: septimus dies est Sabbatum Domini: sex enim diebus fecit Dominus Deus cœlum & terram. Secunda causa instituti sabbati fuit, ut esset figura et antitypon sabbatismi Christi. Figurabat.n. Sabbatum, q Christus uerum Pascha et noui cœli et nouæ terræ creator requiesceret in sepulcro die sabbati, & ageret uerum Sabbatismum. Quapropter seuerè præcepit populo Iudaico ut Sabbatum obseruarent. Et sapientiæ suæ consilio inscrutabili ordinauit, ut Christus uerus agnus Pascalis in ipso die Paschatos mactaretur et occideretur, & proximum Sabbatum requiesceret in sepulcro. Tertia, fuit etiam institutum Sabbatum, ut esset symbolum promißionis. Promisit. n. Deus suo populo Sabbatismum, id est, requiem. Iesai. 14. Et erit in die illa, cùm requiem tibi dederit Deus à labore tuo, & à cõfusione tua, et à seruitute dura, qua antea seruisti. Triplicem autem requiem expectabit populus Dei. Primam à labore præsentium ærumnarum in hac uita. Secundam à tentationibus quibus nos propria concupiscentia et Diabolus adoritur. Tertiam à seruitute diaboli, ut ille nunquam poßit nos redigere in suam seruitutem, et durum iugum. Quarta, ut esset certum tempus docendi, et discendi uerbum Dei, seu ut esset tempus, in quo fieret publica Religionis profeßio, in qua pij consolationem caperent, & rudes erudirentur ad pietatem. Isai. 58. Si uocaueris Sabbatum delicatum: tunc delectaberis super Domino. Iob cap. 22. Tunc super omni-

Requies triplex.

potentem delicijs afflues et eleuabis ad Deum faciem tuam. Non enim ad ludendum et potandum: sed ad laudandum & orandum Deum institutum est Sabbatum. Vnde Augustinus uerè dicit, tali die minus malum esse arare, quàm ludere. Quinta politica est, quæ populo Dei Deut. 5. commendatur his uerbis: Obserua diem Sabbati, ut requiescat seruus tuus, et ancilla tua et tu. Et postea: non facies in eo quicquam operis, tu, et filius, & filia tua, seruus et ancilla, bos et asinus, & omne iumentum tuū. Atq; ita habemus et ueras causas, et uerum usum Sabbati Iudaici. Etsi aūt Iudaicum Sabbatum unà cum alijs ceremonijs Mosis abolitum est et abrogatum, quantum ad septimæ diei septimanæ obseruationēm attinet: tamen quantum ad usum attinet est perpetuum, utpote quod & iuris diuini et naturalis est. Vt enim Deus uult coli & suum uerbum sonare: ita natura dictat omnino necessarium esse, ut sit quoddam tempus sacris rebus destinatum. Necesse est igitur certos ordinari dies, in quibus fiant publici congressus certis horis, & doceatur discaturq; uerbum Dei, quò omnia fiant in Ecclesia ordinatè & decenter, ut Paulus Corinth. docet.

Porrò in nostris festis duo sunt obseruanda: Vnum quid sit uitandum: Alterum, quid sit faciendum. Vitāda sunt tria. 1. Externus labor, idq; ideò, ut anim9 totus poßit uacare cultui diuino, hoc est, ut uacet audire uerbum, illud discere & meditari. proinde magistratus officium est curare, ne serui-

Tria sunt uitanda

libus

libus operib. impediatur cultus Dei isto tempore. Verùm hic sciendum est, quatuor esse exceptiones, quæ laborãtes isto tempore excusant. 1. Necesitas: Nam & Dominus excusat discipulos suos uellicantes spicas die septimo Mat. 12. 2. Vtilitas Ecclesiæ, sicut sacerdotes fecerunt in die sabbati omnia, quæ in Ecclesia uidebantur necessaria, non impediti Sabbati religione. 3. Proximi utilitas et salus, quare et Dominus curat hunc hydropicum die Sabbati. 4. Superiorum autoritas, quibus obtemperandum est. Verùm superiores caueant, ne se superiorem offendant, dum inferiores se nimiùm grauant. Exceptiones

Habemus quæ sunt in nostris festis uitãda: nunc quid in illis faciendum sit uideamus. PRIMVM itaq;, quoniam Iudæi occupati erant in mactandis sacrificijs et offerendis, mactemus et nos sacrificia propriorum corporum, & offeramus uitulos labiorum nostrorum: agamus seriam pœnitentiam: glorificemus Deum corde, ore, confeßione & moribus: offeramus thymiama cordis nostri, id est, fidem & spem: offeramus sacrificium beneficentiæ, quo sacrificij genere (ut inquit Apostolus ad Hebræos) exhilaratur Deus: simus ad dandam Eleemosynam impigri: foueamus Ecclesiæ imbecillia membra: sanemusq; ea quantum id fieri potest, idq; exemplo Christi aliorumq; sanctorum, qui se in ueris Sabbati operibus exercuerunt. Quid nobis sit faciendum die Sabbati

Restat ut nonnihil dicamus de cæremonijs. Cæremoniæ sunt ritus & ordinationes ad regendam

Ecclesiasticam politiam institutæ. Hæ si sunt licitæ (de impijs enim ceremonijs nihil dicam) aut habent apertum uerbum Dei, ut Baptismus et cœna Domini: aut faciunt reuera ad conseruandam doctrinam et politiam Ecclesiasticam, et sunt à Senatu Ecclesiastico ordinatæ, uel à pio magistratu. Hæ ceremoniæ duos habent fines. Sunt enim ordinatæ decori & ordinis gratia. Decori partes sunt duæ: Prior est, ut excitemur ad pietatem illis adminiculis: Posterior, ut modestia et grauitas in pietatis tractatione eluceat. Ordinis partes sunt tres. PRIMA, ut præsidentes habeant certam regulam agendi. SECVNDA, ut auditores assuefiant ad obedientiam & disciplinam. TERTIA, ut benè composito Ecclesiæ statu paci & tranquillitati consulatur. Hæc sint breuiter de ceremonijs pijs dicta, et eorum finibus & finium partibus.

DE SECVNDO.

Secunda doctrina, quam proponit hoc Euangelium, est de miraculo, quo sanatus est hydropicus. In hoc Euangelio sunt quatuor obseruanda: Quæstio, sanatio, defensio facti, & usus.

Quæstio ab ipso Christo proponitur, an liceat Sabbato curare Ad hanc nihil respondent Pharisæi. Si enim negassent licere, uisi fuissent crudeles in miserum hydropicum. Si affirmassent, transgressores legis se esse timuissent. Tacent igitur, ut explorent quid Dominus uelit facere. Si non sanasset, dixissent illum uel non potuisse, uel noluisse huic afflicto

afflicto opem ferre. Si sanasset, putarent se habuisse iustam causam accusandi Christum, tanquã transgressorem Sabbati, adeoq; legis diuinæ contemtorem, Hic utrinq; est periculum. Sed Dominus non moratus illorum Sophisticam, apprehendit hunc miserum hydropicum, eum sanat intuentibus Pharisæis, atq; sanum dimittit. Quo facto, ut in principio dixit, declarauit potentiam, uoluntatem, & officium suum. Nunc sequitur tertio loco defensio facti. Cuius, *inquit*, uestrum bos aut Asinus in puteum cadit, & non extrahit illum die Sabbati. *Quasi dicat, aut licet curare hominem in die Sabbati aut non licet. Si licet: cur me obseruatis tanquam legis transgressorem, si hoc facio? Si non licet: cur asinos & boues seruatis uos die Sabbati? quid illi contrà? & non poterant (inquit Euangelista) ad hæc respondere. Sed quis usus est hydropici huius sanati à Christo? Duplex, Vnus generalis, de quo dixi, uidelicet ut hoc miraculo Christus ostenderet suam potentiam, uoluntatem, officium, ueritatem suæ doctrinæ, & inde fides in spectatoribus confirmaretur. Alter specialis. Nam hic hydropicus ex sua haud dubiè intemperantia inciderat in hunc morbum. Quare & nos discamus, quòd Christus non contemnit eos, qui se sua culpa coniecerunt in morbos, modò hunc hydropicum imitentur, hoc patiuntur se ab illo tangi & sanari, hoc est, si cordis affectu Christum accedant si ipsius uerbo credunt, agunt pœnitentiam, agno-*

ſcunt iuſtam iram Dei, ſi propter Chriſti meritum precantur culpæ condonationem, & plagæ aut ſanationem, aut mitigationem.

DE TERTIO.

Dicebat autem ad inuitatos, qui primos accubitus elegerunt: cùm inuitatus fueris ad nuptias &c. Vt hac parabola ſuperbiam damnat: ita ueram humilitatem quæ eſt rariſsima uirtus docet: de qua hoc ordinè dicam. Primùm, quid ſit humilitas. Deinde, quot ſint eius genera. Tertiò, quas habeat cauſas, cùm efficientes, tùm impedientes. Quarto loco quis ſit fructus & quæ præmia ueræ humilitatis.

Quantum ad primum attinet, ut ſciamus quid ſit humilitas, debemus uidere quos ſcriptura humiles uocet. Vocat autem Paulus humiles, quos Chriſtus uocat pauperes Spiritu, quales ſunt, qui omnis propriæ uirtutis, ſapientiæ et iuſticiæ fiducia, exinaniti, quicquid boni eſt ad ſolum Deum referunt Proinde humilitas eſt uirtus, qua ueriſsima noſtri agnitione nobis ipſis uileſcimus, omnis propriæ uirtutis, ſapientiæ, iuſticiæ fiducia exinaniti, nos coram Deo proſternimus, ac in eo ſolo omnia bona per Chriſtum quærimus. Illuſtre exemplum eſt in Magdalena, in latrone, in publicano, in Dauide & alijs multis ſanctis. Hæc uera eſt humilitas, de qua Chriſti promiſsio eſt intelligenda: Beati pauperes ſpiritu. Habemus quid ſit humilitas: iam quotuplex ſit uideamus. Eſt itaq; humilitas duplex: una, qua

coram Deo nos prosternimus: altera, qua coram hominibus nos submittimus: sed cauendum est, ne superbia laruam humilitatis inducat, quam si homo detrahere non potest, Deus certè eam pudefaciet. Sed, illa larua omissa, dicamus de uera humilitate, quæ Deum & hominem respicit. Humilitas coram Deo est uerus timor Dei, ex agnitione nostræ infirmitatis & bonitate Dei erga nos natus: qualis fuit humilitas Manassis in carcere, qui posteaquam genua corporis propter angustiam carceris flectere non potuit, flexit genua cordis. Ita Abraham se humiliauit, quando se puluerem & cinerem fatebatur. Vera humilitas coram hominibus est uera dilectio, qua nos nemini præferimus superbè sed omnibus nos sincere accommodamus. Huius humilitatis exemplum maximum habemus in Filio Dei, cuius exemplum ut imitemur, monet Paulus Philip. 2. Ita humilis fuit beata uirgo, Anna prophetissa & multi alij.

Iam de causis, sicuti promisi, tertio loco, dicendum est, quæ sunt sanè multæ. PRIMA, Mandatum Dei. Primùm enim præceptum requirit humilitatem erga Deum: tota secunda tabula requirit humilitatem erga hominem. SECVNDA, Exemplum Christi, unde Paulus Phili. 2. Hoc sentite in uobis, quod et in Christo, qui cùm esset Deus, assumsit formam serui. TERTIA, Consideratio tui ipsius, quid fueris ante ortum, quid sis ab ortu ad occasum, quid futurus sis post hanc uitam.

Fuiſti ſemen & ſanguis in utero materno, iam es in deſerto miſeriarum huius uitæ, & tandem eſca eris uermium. QVARTA, quòd bona, ſi quæ habes, non tua ſint, ſed Dei, tibi in aliorum bonum collata. Si ergo inde ſuperbis, aut malè eis uteris, pœnæ tibi horribililes metuẽdæ ſunt QVINTA, cogitatio quòd Deus poßit tibi auferre quicquid habes donorum, ſi illis abuſus fueris, & illi ſoli laudem non tribueris. SEXTA, quòd multi qui minora dona uidentur habere, quam tu, ſæpè utiliorem operam collocent Reipub. & Eccleſiæ, quàm tu. Nam ut Deus eſt robur panis: ita uis, qua aliquid gratum illi fit. Atq; iſtæ ſunt cauſæ ſex, quæ coniunctæ ueram humilitatem efficiunt: quam impediunt duo mala: contentio & inanis gloria. Quare Paulus Phil. 2. ait: nihil ex contentione aut inani gloria, ſed per humilitatem alij alios ſe ipſis exiſtiment excellentiores. Qui enim contendendi libidine laborãt, ut deſtituuntur caritate, ita uera humilitate ſunt uacui: & ex diametro pugnat cum humilitate inanis gloria. Habemus iam, quid ſit humilitas, quotuplex & quas habeat cauſas: nunc ſequitur, quod quarto loco promiſi me dicturum, de eius præmijs & germanis fructibus.

Qui uerè humilis eſt, triplicem fructum, Primùm coram Deo, ſecundum coram hominibus, tertium in ſeipſo, conſequetur.

Coram Deo hic primus fructus eſt, quòd uerè humilis habeat Deum in ſe habitantem. Vnde Iſaias

as 57. in sancto habitans, cum contrito & humili spiritu. Et 66. Ad quem respiciam, nisi ad contritum spiritu & trementem sermones meos. Luc. 2. Deus exaltat humiles. 1. Pet. 5. Deus superbis resistit humilibus dat gratiam.

Coram hominibus percipit humilis hunc fructum. Quemadmodum superbus ab omnibus contemnitur: ita uerè humilis ab omnibus honoratur: eum honestum nomen & fama comitatur.

In seipso hos percipit humilis dulcissimos fructus. 1. humilitas est mater pudiciciæ, et patientiæ. 2. est uia ad sapientiam, Prouerb. 11. Vbi est humilitas, ibi & sapientia. 3. est custos timoris Dei et fidei. 4. est opitulatrix inuocationis & ueluti exauditionis in Domino conciliatrix. Psal. 101. Prospexit Dominus in orationem humilium. 5. humilitatem gloria comitatur, Matth. 5. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Matth. 24. Qui se humiliauerit, exaltabitur. Prouerb. 29. Humilem spiritu suscipiet gloria, non quòd humilitas ista mereatur: sed quòd ista contingant humilibus propter humilitatem Christi, cui gloria in secula seculorum, Amen.

DOMINICA XVIII. TRINITATIS, Matth. 22.

CVM audissent Pharisæi, quòd obturasset Iesus os Saducæis, conuenerunt in u-

num, & interrogauit eum unus ex eis, legis doctor quispiam, tentans eum, & dicens: Magister, quod est mandatum magnum in lege? Ait illi Iesus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est primum & magnum mandatum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum perinde atq; teipsum. In his duobus mandatis tota Lex & Prophetæ pendent. Congregatis autem Pharisæis interrogauit eos Iesus dicens: Quid uobis uidetur de Christo? cuius filius est? Dicunt ei: Dauid. Ait illis: Quomodo ergo Dauid in Spiritu uocat eum Dominum? dicens:

dicens: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis: Donec ponam inimicos tuos, subsellium pedum tuorum. Si ergo Dauid uocat eum Dominum, quomodo filius eius est? Et nemo poterat ei respondere quicquam, neq; ausus fuit quisquam ex eo die eum amplius interrogare.

ENARRATIO TEXTVS.

HOc Euangelium continet summam doctrinæ Christianæ, uidelicet doctrinã Legis & Euangelij. Pharisæus proponit quæstionem de Lege, Christus rursus de Euangelio: sed diuerso consilio. Pharisæus enim de lege interrogat tentandi & calumniandi causa: Christus aũt eo animo quærit de Euangelio, ut errantes Iudæos & Pharisæos deducat in ueram Legis & Euangelij cognitionem. Illi enim quia putârunt homines ex legis operibus iustificari, Euangelium contemserunt, putantes non esse opus alia doctrina ad salutem consequendam, quàm legis, quorum errorem confutat Christus. Vide hic Christi bonitatẽ. Tametsi Pharisæi ex malicia interrogant: tamen Christus ex officio respondet, et tradit absolutã doctrinam de Lege & Euangelio. Proinde summa Euangelij est, quòd Christus totam Legem & Prophetas reuocet ad hæc duo capita, quæ sunt dilectio DEI & dilectio proximi. Deinde de Meßia quærit, hoc est, de seipso, ut ostendat qualis sit, nimirum Deus & homo,

homo, qui ideò promissus erat patribus, ut destrueret opera Diaboli, & benedicerentur in ipso omnes cognationes terræ, qui sacerdos effectus iram Dei placaret, soluto precio pro nobis. Loci tres:

I. De Saducæis, quibus Dominus os obstruxit.
II. Quæstio de legis summa, & norma cultus (Dei.
III. Quæstio de Meßia.

DE PRIMO.

Pharsæi audientes, quòd silentium imposuisset Saducæis, conuenerunt in unum. Tametsi Pharisæi & Saducæi inter se diuersam religionem, & diuersas opiniones defendebant: Tamen in hoc conueniunt, quòd utriq; se Christo opponant. Herodes & Pilatus fuerunt hostes: uerùm in hoc conueniunt, quòd ambo cupiunt Christum è medio sublatum. Ita impietas conspirat aduersus Christum & eius sanctum Euangelium. Quantum autem ad id, quòd dicit Christum silentium imposuisse Sadducæis, attinet, sciendum est, quòd Sadducæi, qui negârunt animas uiuere post mortem, & sustulerunt resurrectionem mortuorum, Christum impugnârunt, ut uel suæ sententiæ subscriberet, uel exponeretur ridendus rudi populo, qui ab istis doctoribus erat seductus. Adorti sunt ergo Christum hoc modo: si resurrectio mortuorum erit, multa incommoda, multa dißidia, & magnæ absurditates sequentur. Hoc ita probare conantur. Mulier quædam apud nos fuit, quæ nupserat septem uiris, uni post alterum: iam si futura est

ra est resurrectio mortuorum, resurget ista mulier, resurgent et septem mariti, quos habuit illa. Iam si unus ex illis ei adhæserit, alij mouebunt ei lites, si omnes simul cum illa unà habitauerint, nihil erit mulieri molestius & uiris difficilius. Cùm igitur hæc absurda sequerentur resurrectionem mortuorum, malè asseritur resurrectio mortuorum. Hæc fuit eorum racionatio, quorum officium erat rectè populum instituere de spe uitæ æternæ, à qua perfidè homines auocant, & tamen iusti uideri uolunt. Sed his Christus os obstruit, & ita silentium imponit, ut conuicti uerbis Christi, non habeant quod dicant. Hos ergo reprehendit, confutat & docet. Reprehendit quòd ignorent scripturam, & tamen uoluerint esse scripturæ doctores. Confutat manifestè proposito exemplo: Deus est Deus uiuorum. Deus est Deus Abraham, Isaac & Iacob: Ergo Abraham, Isaac & Iacob uiuunt. Sed si illi uiuunt: uiuunt, aut secundum corpora, aut animas: non secundum corpora, quia illorum sepulcra nostis, igitur secundum animas, quas uos mori cum corpore falsò dicitis. Nunc autem animæ uiuunt, ut suo tempore redeant in corpora, ut qui bona fecerant in hac uita, mercedem recipiant, & qui mala, luant supplicia iusta. Hæc summa est confutationis. Quid docet? Duo. Vnum, quod mortui resurgant potentia & uirtute Dei, cui nihil impoßibile est. Potuit ex nihilo omnia creare, cur non poterit animas ad corpora reuocare, præ-

sertim

ſertim cùm illud & decreuerit & ipſius iuſticiæ & gloriæ interſit. Paulus Phil.2. ait: Nos expectamus ſaluatorem de cœlo Chriſtum Ieſum, qui transfigurabit noſtra contemta corpora, ut fiant conformia glorioſo corpori ipſius, per eam potentiam, qua poteſt ſibi omnia ſubijcere.

Cùm igitur ratio noſtra incipit diſputare de reſurrectione, opponamus illi quatuor. Decretum Dei, omnipotentiam Dei, iuſticiam, & gloriam Dei.

Decretum, quia ordinauit & propoſuit ſe uelle excitare mortuos. Hoc decretum, quia Deus eſt immutabilis, nunquam antiquabit. Et extant huius decreti quædam exempla. Chriſtus Dominus reſurrexit à mortuis: Enoch uiuus in cœlum translatus eſt: Helias in curru ardenti in cœlum uiuus ſubuectus eſt.

Omnipotentia opponatur rationi, quæ putat impoßibilem eſſe reſurrectionem mortuorum. Si.n. non poßit facere quæ decreuit, non eſſet omnipotens. Si non omnipotens, neq; Deus dici poſſet.

Iuſticia eſt, ut reddat benè meritis præmia, & impijs ſupplicia. Iam uidemus quòd in hac uita, pijs ut plurimum malè ſit, impijs uerò benè. Sed nunc cùm iuſticia Dei requirat, ut benè bonis ſit, et malis malè, & id non fit in hac uita, neceſſe eſt aliam uitam reſtare, in qua Deus iuxta ſuæ iuſticiæ normam pijs uitam æternam, impijs uerò infernales pœnas reddat.

Gloria

Gloria Dei etiam opponenda est Sadducæorum opinioni & rationi nostræ. Deus condidit hominem in suam gloriam, ut se perpetuò prædicet & glorificet: quod sanè non fieri posset, nisi esset resurrectio mortuorum.

Præterea docet Christus Sadducæos de statu hominum post resurrectionem. Non erit illic usus coniugij, non erit procreatio sobolis, sed uiuent perpetuò in omni æternitate casti, sicut Angeli Dei. Quare non est metuendum bellum inter maritos multos, qui unam et eandem uxorem unus post alium in hac uita habuerunt. Hæc sint dicta de Sadducæis, confutatione errorum eorum, et confirmatione nostri de resurrectione mortuorum: cuius fidem in nobis confirmabunt, decretum Dei immutabile, potentia qua sibi omnia subijcere potest, iusticia, qua reddit unicuiq; iuxta facta sua, gloria, quæ illi redditur à sanctis in omni æternitate.

DE SECVNDO.

Procedit Pharisæus, interrogat Christum quodnam sit summum legis præceptum. Dominus respondet: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex totis uiribus tuis, hoc est maximum & primum mandatum. Secundum est huic simile: Diliges proximum tuum sicut teipsum, In his duobus mandatis tota Lex & Prophetæ pendent. Id est, quicquid Prophetæ & Moses de uero cultu DEI docent, sub his

duobus

duobus capitibus continentur. Cùm nuper Dominica decimatertia Trinitatis & sæpè aliâs de lege Dei dixi, quæ sit: quis eius usus: quòd nemo poßit ei satisfacere: & quomodo pijs sit abrogata, nolo hîc eadem repetere, sed duo dicam: Vnum cur Christus secundum mandatum de diligendo proximo, dicit simile esse primo, de diligendo Deo. Deinde, quia Christus dicit, totam Legem & Prophetas in his duobus mandatis pendêre, idq; ideò, quia quicquid Moses & Prophetæ docuerunt de cultu Dei, his contineatur: dicam pauca de uero cultu Dei, ut nobis certa eius ratio constet.

Quantum ad primum attinet, sciẽdum est, quod secundum præceptum de amando proximo non dicatur simile primo uel ordine, uel obiecto, uel gradu dilectionis. Nam ordine primum præceptum prius est. Obiectum primi præcepti est Deus, ut secundi præcepti obiectum est homo proximus. Gradus dilectionis requirunt, ut summum bonum maximè ametur: deinde reliqua quæ suo ordine iuxta suæ dignitatis gradus. Non est ergo secundum primo simile ordine, obiecto, aut gradu dilectionis. Quomodo ergo est simile? Primùm affectu dilectionis, quia utrumq; requirit puram dilectionem. Deinde obligatione. Nam utrumq; nos obligat uel ad obedientiam, uel ad pœnam. Postremò consecutione obedientiæ. Qui enim dicit se diligere Deum et proximum suum odit, mendax est, ait Apostolus Iohannes. Hoc sit breuiter dictum, quomodo secundum

dum præceptum ſit ſimile primo de diligendo Deo: nunc de uero cultu Dei dicam, quoniam de dilectione Dei & proximi præcepta, materiam cultus Dei continent.

Vt igitur doctrinam de uero Dei cultu melius intelligamus, quatuor quæ ad eius explicationem faciunt ordine dicam. 1. tradam regulam, ad quam exigendus & probandus eſt cultus Dei. 2. oſtendam cultus Dei ſolidum fundamentum. 3. quodnam opus rectè dici poßit cultus Dei aperiam. 4. indicabo, quinam homines uerum cultum Deo præſtare poßint. His quatuor ritè cognitis, conſtabit nobis quænam ſit uera colendi Deum ratio.

Quantum ergo ad regulam cultus Dei attinet, hoc ſtatuatur pro generali et immota regula, quòd nullus cultus Deo placeat, niſi quem ipſe inſtituit. Hanc regulam nō omnes recipiunt, quare nobis eſt firmis fundamentis munienda. Primùm itaq; Deus apud Iſaiam Prophetam, & Chriſtus in Euangelio hanc regulam confirmat his uerbis. Fruſtra me colunt docentes doctrinas mandata hominum. Et Spiritus ſanctus per os Pauli Coloß: 2. damnat omnem cultum, quem homines ſibi fingunt. Et Dominus apud Ieremiam dicit: In præceptis meis ambulate. Deinde impoßibile eſt placere Deo ſine fide. Cultus autem præſtatur, ut placeat: quare ex fide fieri eum neceſſe eſt: ex fide autem fieri nequit, niſi habeat mandatum et manifeſtum uerbum. Fides enim ex uerbo pendet. His certißimis rationibus ita con

firmatur regula cultus Dei, ut qui contradicere pergit, stultior esse uideatur, quàm qui negat solem exortum esse, cùm sit clarißimus dies. Hanc igitur regulam firmiter teneamus, nec sinamus eam à nobis extorqueri ulla sophistica.

Huius regulæ usus est multiplex. 1. hac regula stabilitur autoritas legislatoris. Vbi enim in rep. liberum est unicuiq; condere leges, uilescit autoritas superioris Domini. Hanc autoritatem sibi uendicat Dominus in præcepto primo, cùm inquit: Ego sum Iehoua Deus tuus &c.

Secundus usus huius regulæ est, quod liberet hæc regula ab errore, ne erremus in colendo Deo.

Tertius est, quod impediat superstitiones et petulantiam hominum, in excogitandis nouis cultibus.

Hactenus de regula cultus Dei sit dictum, uidelicet quòd nullus cultus Deo placeat, nisi quem ipse instituit, & de huius regulæ confirmatione usq;: nunc quod secundo lòco proposui, breuiter dicam de fundamento cultus Dei.

Fundamentum autem hoc positum est cùm in cognitione Dei uera, tùm in cognitione nostri ipsorum. Cognitionem Dei consequimur uerbo & testimonio uerbo addito. Vtrumq; enim nos docet. 1. quòd Deus sit fons omnis uirtutis, sapientiæ, iusticiæ & ueritatis. 2. quòd illi omnis gloria tribuenda sit. 3. quòd ad iuuandum sit promtißimus. 4. quòd uelit omnes ad se confugere in quouis periculo. Cognitionem nostri consequimur ex duabus

rebus:

rebus: ex consideratione imaginis Dei, ad quam homo creatus est, & ex præsentium uirium nostrarum æstimatione. Consideratio imaginis deducit nos ad cogitationem finis, propter quem creati sumus homines rationales, monstratq; officium, in quo nos perpetuò occupari decet, nimirū ut referremus imaginem Dei in omni sanctitate & puritate. Æstimatio præsentium uirium cogit nos fateri, quòd nequaquàm debitum officium præstare ualeamus. Pertinet igitur hæc duplex cognitio eò, ut Deo quidem omnem gloriam tribuamus: nobis uerò omnem gloriandi materiam adimamus: monstratq; nobis hæc cognitio nostras sordes & imbecillitates. His ita explicatis de regula cultus Dei & eius uero fundamento: accedam ad illud, quod tertio loco proposui, & clarè definiam quis sit cultus Dei.

Est itaq; cultus Dei opus mandatum à Deo, factum ex fide, in celebrationem gloriæ Dei principaliter. Hîc primùm indicatur, quæ opera sint cultus Dei, nempe sola illa, quæ Deus in lege sua præcepit, quemadmodum ex regula suprà tradita clarè liquet. Deinde additur fides, unde opus debet procedere. Est enim illa omnis operis boni effectrix: idq; ideò, quia nullum opus potest placere Deo, nisi prius persona placeat: placet autem persona fide. Sacrificat Cain: sacrificat Abel. Vterque habuit mandatum Dei: sed sacrificium Cain non fuit cultus Dei, sicut Abelis fuit. Quare? quia

Cain fidē non habuit, Abel uerò habuit. Dant eleemosynam Cornelius Act. 9. & Pharisæus. Vterq; mandatum habuit: sed opus Cornelij fuit cultus Dei, quod ex fide profectum est. Pharisæi uerò fuit abominatio, quia persona Deo non placuit. Duo rustici arant agros, hic Deo cultum tribuit arans in timore Dei, expectans benedictionem à Deo: Alter non placet, quia fide & timore Dei uacat. Vterq; tamen habet mandatum operis: In sudore uultus tui uesceris pane tuo. Ancillæ duæ præstant obedientiam suæ heræ fortè in uerrendo pauimento, & ambæ habent mandatum Dei: sed illa, quæ fidem ad laborem affert, cultum Deo reddit: quæ uerò fide destituitur, facit quidem quod debet ex officio, sed eius opus cultus Dei dici non potest.

Præterea opus mandatum, & ex fide factum, debet tendere in gloriam Dei principaliter. Hoc confirmatur Isaiæ testimonio: omnem qui inuocat nomen meum, in gloriam meam creaui eum, formaui eum, feci eum. Sed quid est Deum glorificare? Breuiter, est illi omnem gloriam tribuere, & cum corde, ore, confeßione & moribus celebrare.

Sequitur quod quarto loco me dicturum promisi, scilicet quinam poßint Deo uerum cultum præstare. Hoc tametsi ex superioribus colligi potest, tamen illud hîc breuiter dicam. Illi soli Deum colere possunt, qui habent ad illum accessum: soli autem filij Dei habent ad illum accessum: Quare illi possunt soli Deo uerum cultum præstare. Sunt autem

autem filij omnes qui credunt in nomen eius, Ioh.1. & hi per fidem accessum habent ad Patrem. Rom. 5. Et ea de causa Christus docens suos orare, iubet dicere: Pater noster qui es in cœlis, significans tantùm filios inuocare posse. Hæc de uero cultu Dei sint dicta, cuius summa continetur dilectione Dei, & dilectione proximi: nunc restat ut dicam de tertia doctrina.

DE TERTIO.

Quid uobis (inquit) uidetur de Christo, cuius filius est? Dicunt ei, Dauidis est filius. Pharisæi putârunt se iustos esse Lege: quod si uerum fuisset, frustra Christus promissus fuisset. Sic enim Paulus Galat. cap. 2. ait: Si iusticia est ex Lege, Christus frustra mortuus est. Quærit igitur Dominus de Meßia, id est, Christo, ut ea mentione excitet eos ad cognoscendum & meditandum finem legis, & cogitandum cur Meßias esset promissus. Quòd si recte fecissent, ita fuissent ratiocinati: Meßias est promissus, ut tollat peccatum, sicut ipse Isaias testatur: Ipse languores nostros tulit. Gene. 15. In semine tuo benedicentur gentes. Ergo necessum est, ut non tantùm sit homo filius Dauid: uerumetiam Deus Dominus Dauidis, quemadmodum & Psalmus testatur: Dixit Dominus Domino meo. Ex hac ratiocinatione & rectè de Lege & rectè de Christo iudicassent, & Christum ut uerum saluatorem fuissent amplexi, cui sit honor in secula seculorum, Amen.

DOMINICA XIX. TRINITATIS, Matth. 9.

IEsus ingressus nauem, traiecit, ac uenit in suam ciuitatem. Et ecce, adduxerunt illi paralyticum in lecto decumbentem. Cumq; uidisset Iesus fidem illorũ, dixit paralytico, Bono animo esto fili, remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam è scribis dicebant intra sese, hic blasphemat. Et cùm uidisset Iesus cogitationes illorum dixit: Quare uos cogitatis mala in cordibus uestris? Vtrum enim est facilius dicere, Remittuntur tibi peccata: an dicere, Surge & ambula? Vt autem scia-

tis, quòd potestatem habeat filius hominis in terra remittendi peccata, tunc dicit paralytico, Surge; tolle tuum lectum, & abi in domum tuam. Et ille surrexit, abijtq; in domum suam. Turbæ uerò quæ uiderant, admiratæ sunt, & glorificauerunt Deum, qui dedisset potestatem talem hominibus.

ENARRATIO TEXTVS.

HOc Euangelium continet unum ex miraculis, quibus Dominus suam potentiam, uoluntatem et officium testatur, & simul confirmat suæ doctrinæ certitudinem. Narratur enim in præsenti Historia, quomodo Christus paralyticum sanet, quod factum nõ excipiunt auditores eodem modo. Pharisæi. n. blasphemant: turba uiso miraculo admonetur de præsentia Dei: confirmatur de Christi doctrina: unde non solùm timorem & fiduciam concipit, uerumetiam ueros edit fidei fructus & prædicat bonitatam Dei. Est proinde hoc Euangelium, ueluti pictura quædam, in qua regnum Christi in hoc mundo depingitur, in quo sunt qui infirmos ad Christum deducunt. Sunt etiam qui murmurant, ut Pharisæi omnibus temporibus. Sunt quoq; qui uerè timent Deum, eumq; ob sua facta glorificant. Inter hos uarios auditores stat in medio Christus, recipit ad se uenientes, neminem ob miseriam contemnit, sanat uulnera, remittit peccata, ac suo Spiritu sancto ueluti balsamo preciosißimo, liuores nostros mitigat & sanat. Hæc summa & hic

ſcopus eſt hodierni Euangelij, quod docendi cauſa in tres diuidam locos.

I. De ijs qui hunc paralyticum in lecto iacentem ad Chriſtum portant, ut ſanet ipſum.

II. Murmur Phariſæorum accuſantium Chriſtum, & eius defenſio.

III. Miraculorum Chriſti finis & uſus.

DE PRIMO.

Et aſcendens Ieſus in nauiculam &c. Hic omnium primùm animaduertenda eſt occaſio miraculi hic à Domino editi. Chriſtus, inquit, aſcendit in nauiculam, transfretauit et uenit in ſuam ciuitatem, id eſt, Capernaum. Illic enim frequentius erat. Quæ cauſa fuit huius profectionis? fuerat in terra Geraſenorum, ubi dæmoniacum curauit, & cùm dæmones peterent, ut ſibi liceret in porcos intrare. Dominus annuit, & ita grex porcorum ruit in mare præceps & ſuffocatus eſt. Hoc cùm uiderent incolæ, uenerunt ad Ieſum rogantes ipſum, ut à ſe diſcederet. Pluris enim ſuos fecerunt porcos, quàm Chriſtum cum ſuo Euangelio: qui ſanè hodie multos ſocios habent, quos iure uocare poſſumus Geraſenitas. Duo ergo hic obſeruentur: Vnum, quod nobis uitandum proponitur. Alterum, quod omnibus pijs imitandum commendatur. Vitanda eſt ingratitudo Geraſenorum, qui pluris petaſonem, quàm ſalutem fecerunt. Quorum ſimiles maxima pars eorum eſt, qui Chriſtiano nomine gaudent. Imitanda nobis proponitur induſtri

Christi, qui quamuis occasionem nactus, pomeria sui regni dilatare studuit. Vt enim hac sua profectione ostendit, quantum hominum sitiat salutem: ita nobis omnibus commendat suo exemplo in officio diligentiam.

Iam sequitur prima huius Euangelij pars. Et ecce offerebant ei paralyticum in lecto iacentem, & uidens Iesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili, Remittuntur tibi peccata tua. In hac prima huius historiæ parte habemus quatuor, quæ obseruare utile fuerit. Primum exemplum baiulorum. 2. Paralyticus ipse. 3. respectus Christi in fidem eorum. 4. quomodo excipitur paralyticus à Christo.

In baiulis ex certis indicijs prodit se illorum fides, quæ ita ardet ubicunq; uerè est, ut nullis cineribus eius flāma suffocari poßit. Hæc fides uel inde concepta erat, quòd ipsum docentem & sanantem prius uiderant, uel ex fama, quæ ad eos peruenerat de factis Iesu, summa est, quòd sibi persuaserint, quòd afflictos reciperet et iuuaret. Hæc uiua horum baiulorum fides quintuplicem fructum edit: quorum primus est confeßio Christi, quam tum confiteri in tanta hostium rabie fuit arduum & rarum. Secundus, inuocatio, quæ non magis abesse potest a fide, quàm calor ab igni. Omnia enim uota credentium, quæ nunquam intermittuntur, sunt inuocationes. Tertius, fortitudo animi, quòd se exposuerint periculo uitæ propter confeßionem

BAIVLOR fides

1 Confessio

2 Inuocatio

3 Fortitudo.

Christi: Nam Pharisæi, Scribæ & præcipui homines in isto populo persequebantur omnes, qui Christo aliquid honoris tribuerunt. Quartus, dilectio proximi, qua sincerè proximum suum complexi sunt. Quintus, labor & molestia propter salutem proximi. Nam non solùm portant illum, quod fuit caritatis intimæ: uerumetiam cùm rectà ad Christum propter turbam uenire non possent, ascendunt tectum et per tabulatum demittunt languentem: quod factum non caruit periculo.

4 Dilectio

5 Labor.

1 Petri 3.

Quid nos hinc discemus? Cum his baiulis uel inuito mundo confiteamur Christum: inuocemus ipsum, cùm pro nobis ipsis, tùm pro alijs: exponamus nos periculo propter ueritatem Euangelij, si res ita postulauerit: intimè diligamus proximum, non solùm affectu, sed opere etiam, et nullos detrectemus labores, modò eis prodesse ualeamus.

ALTERVM, quod in hac prima parte obseruandum dixi, est ipse paralyticus, in quo tria sunt obseruanda. Morbus, morbi causa, & quòd se ad Christum portari uoluerit. Morbus fuit paralysis, quæ est ubi alterum latus aut dextrum, aut sinistrum, sensum & motum perdit. Morbus sanè grauißimus, quo totum officium hominis impeditur. Causa morbi duplex: Vniuersalis, quæ est peccatum originis in omnibus hominibus: & specialis, quæ ortum habuit uel ex intemperantia, uel à grauiori aliqua perturbatione animi. Quòd autem se ad Christum portari uoluerit, significat se fidem habere

habere in Christum, quemadmodum & ipsi qui illum portârunt.

Hoc exemplum paralytici imitemur & nos. Morbum nostrum internum & externum agnoscamus, peccatum nostrum fateamur, & cum hoc paralytico sinamus nos ad Christum unicum medicum portari.

TERTIVM, quod in hac prima parte considerandum admonui, est q, Iesus uiderit fidem illorum, hoc est, baiulorum & paralytici. Vnde hæc discamus: primùm, quo sit erga nos Christus affectu. Non enim aliter est erga nos quàm erga hunc paralyticum affectus. Nam non est personarum acceptor Dominus. Deinde, quòd Christus nõ tam magnitudinem peccatorum respiciat, quàm fidem. Hæc impetrat à Christo salutaria animæ & corpori. Quamuis autem existimem hunc paralyticum aliquam scintillulam fidei habuisse: tamen non repugno, si quis dicat baiulos habuisse fidem & non ipsum paralyticum. Non est enim insolens, beneficia corporalia, imò etiam spiritualia impetrari aliena fide. Vt enim aliquis sua sapientia potest efficere, ut alius euadat sapiens: ita qui credit, sua fide potest alijs fidem impetrare. Verùm sicut nemo est sapiens aliena sapientia, sed sua: ita nemo saluatur aliena fide, sed sua propria. Hic ergo discamus & orare pro alijs, ut gratia Dei illis augescat, & petere ab alijs, ut suis nos precibus Deo commendent. Multum enim ualet deprecatio iusti.

Quar=

QVARTVM, quod in hac prima parte spectandum proposui, est modus, quo hunc paralyticum excepit, qui hisce uerbis exprimitur: Confide fili: remissa sunt tibi peccata tua. Hic duo perpendantur: Vnum, cur ita exceperit hunc afflictum: alterum, excipientis oratio.

Hic paralyticus petit liberationem à morbo corporis: cur ergo dicit, remissa sunt tibi peccata tua? Magnæ sunt profectò & graues causæ.

PRIMA est, ut doceat morbos stipendia peccati esse, ut Paulus dicit: stipendium peccati mors. Et Christus Iohan. 5. dicit cuidam quem sanauerat: Ecce sanus factus es, caue ne posthac pecces, ne quid deterius tibi eueniat. Et 1. Cor. 11. Propter irreuerenter usurpatam Domini Cœnam, multi fuerunt mortui & multi infirmi.

SECVNDA, ut doceat unde sit incoanda curatio corporis, nimirum ab animo, cuius maculæ prius sunt expurgandæ, quàm adhibeas corporis medicinam. Seruemus igitur hunc in nostris morbis curandis ordinem. Primùm agnoscamus morbum: Deinde agamus pœnitentiã, & petamus propter Christum remißionẽ peccatorũ: tum utamur medijs ordinatis in timore Dei, & cum gratiarum actione: & agnoscamus medicum ministrum Dei esse, qui uice Dei manum nobis curandis adhibet. Syra. 38.

TERTIA, ut hac oratione Pharisæos arguat, qui nec de sua persona, nec officio sincerè iudicârunt. Semper enim sunt, qui in operibus Dei quærunt,

runt, quod cauillentur:.quod nos monebit, ne officium nostrum minus diligenter obeamus.

QVARTA, ut hanc occasionem nactus, plenius doceret de sua persona, affectu erga homines, & officio ad quod erat à Patre in mundum missus.

Iam expendamus orationem Domini. Ait enim paralytico: fili confide, remittuntur tibi peccata tua. Hæc uerba filij Dei sunt, quare diligenter sunt expendenda. Hæc uox FILII opponenda est desperationi, quam ei morbus præsens persuadere uoluit. Vox CONFIDE opponenda est maledictioni, quam mala conscientia misero conata est persuadere PECCATA, inquit, TVA. Hic gratia superabundat peccatum. Vox REMITTVNTVR opponenda est somnio satisfactionis meritorum & iusticiæ legis. Remittuntur, inquit, peccata: beneficium gratiæ huic misero uoce sua accommodat. Habemus ergo hîc doctrinam salutis, remißionis peccatorum, iustificationis & adoptionis. Hæc enim beneficia perpetuò cohærent ita connexæ, ut à se inuicem diuelli nequeant. Fidem requirit: credenti remitti peccatum: absolutum à peccato adoptat in filium, & ut iustum acceptat, quem iustificauit etiam glorificabit, collata æternæ salutis beatitudine. Nec est alia ratio ulla consequendi salutem, quàm quæ in hoc exemplo nobis commendatur. Paralyticus tria facit, agnoscit peccatum suum: agnoscit se iustè puniri ob peccatum confidit in filium Dei. Christus rursus tria: Remittit pec- Ratio consequendi salutem.

tit pec-

tit peccatum, adoptat in filiū, et acceptat ad uitam æternam. Tu hoc exemplū imitare. Agnosce seriò peccatum: agnosce iustum Dei iudicium: & confidito in filium, & uerè senties, quòd Christus sua beneficia sit tibi collaturus. Hæc sint de prima huius Euangelij doctrina dicta: sequitur secunda.

DE SECVNDO.

Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se, hic blasphemat. Et cùm uidisset cogitationis eorum, dixit: ut quid cogitatis mala in cordibus uestris? Hìc Scribarum murmur & Christi responsio docent quomodo regnum Christi & Satanæ inter sese concurrunt. Habemus hìc duo: quorum alterum est accusatio scribarum accusantium Christum: Alterum est Christi iustissima defensio. Accusatio scribarum hæc fuit. Iste

Accusatio scribarum.

blasphemus est. Quare? quia dicit se remittere peccata, quod solius Dei est. Est enim usu scripturæ blasphemia, creaturæ tribuere, quod est Dei proprium: Iam dimittere peccatum est Dei propri-

43. um, quod uel ex Isaia constat, ubi Dominus per os Prophetæ ait: Ego sum, ego sum, qui iniquitates tuas deleo propter me, & peccatorum tuorum non recordabor ultrà. Hinc iam immota consequentia existimant sè concludere Christum blasphemum esse hoc modo. Quicunq; sibi tribuit quod Dei est proprium, est blasphemus: iste Iesus sibi tribuit, quod est Dei proprium. Igitur iste Iesus est blasphemus. Et profectò uera fuisset ratiocinatio, si Chri-

stus fuisset scribis similis, hoc est, si merus homo esset & non Deus. Videte quæso quantò sunt nostri Papistæ & Monachi deteriores his scribis. Scribæ uerbo Dei edocti, defenderunt hanc propositionem: Nemo potest remittere peccatum nisi solus Deus. Verùm Papistæ remißionem peccatorum tribuunt sanctorum meritis, mißis & indulgentijs: quæ non communicant gratis: sed uendunt magna pro pecunia. Mirabile sanè mercatorum genus. Vendunt quod non habent: uendunt fumos uerborum & accipiunt aurum, ementibus promittunt cœlum, sed conferunt infernum.

Sed quid dicemus de ministris uerbi? Remittunt'ne illi peccatum? Non remittunt ipsi, sed annunciant remißionem peccatorum omnibus, quos inuenerint similes huic paralytico esse, non dant de suo, sed offerunt alienum mandato Christi, offerunt remißionem peccatorum uoce Euangelij. Quicunq; hanc uocem fide recipiunt, remißionem peccatorum accipiunt absq; omni dubio. Dicit enim Christus qui uos audit, me audit.

Sed quid Christus ad hanc accusationem facit? Defensio Christi.
Visis cogitationibus eorum dixit, Quid cogitatis mala in cordibus uestris? Quid est facilius dicere: Remittuntur tibi peccata tua, an dicere, surge & ambula. Hic Christus tria facit. 1. uidit cogitationes eorum, quod est solius Dei. Vnde scribæ debebant cogitasse, quòd Christus plus esset, quàm merus homo, nemo enim hominum potest alterius

terius ſcire cogitationes. Solus.n.ſpiritus Dei ſcrutatur profunda cordium. 2. arguit eos. Quid, inquit, cogitatis mala in cordib. ueſtris? quaſi diceret: Vos de me peruerſe cogitantes peccatis. Notemus ergo, quòd malæ cogitationes ſint peccata. 3. ſigno uiſibili confirmat occultam ſuam diuinitatem, quaſi diceret, uos dicitis: Qui tribuit ſibi quod eſt ſolius Dei, eſt blaſphemus. Nomini enim Dei et famæ nocet. Hoc ſanè uerum eſſe fateor. Sed quòd me Deum eſſe non creditis, erratis: quare uos blaſphemi eſtis, non ego. Vt autem hoc oſtendam, & cõuincam me uerum Deum eſſe, hunc paralyticum ſolo nutu ſano: quod ſanè diuinæ eſt potentiæ. Si hoc poſſum diuina potentia, cur non etiam peccata remitterem? Quis poteſt morbum penitus tollere, niſi qui morbi cauſam tollit? Iam ueſtris oculis uidetis me morbum tollere: Cur non etiam creditis me poſſe auferre peccatum morbi cauſam: ita Chriſtus ad facta ſua prouocat, quæ de ipſo teſtimonium ferunt. Ita enim apud Iohannem dicit: Si mihi non creditis, credite operibus meis, quæ teſtimonium perhibent de me. Ex hac ergo ſecunda doctrina tria diſcamus. 1. perpetuam pugnam eſſe inter regnum Chriſti & Satanæ: ſemper enim murmurat Satan & uarias technas excogitat, ut Chriſti regnum inuadere poßit, iuxta illud: Tu inſidiaberis calcaneo eius. 2. Chriſtum ſua ſapientia & potentia ſuperare potentiam & conſilia Satanæ, iuxta illud: non eſt ſapientia, non eſt conſilium aduer-
ſus

sus Dominum. 3. ut nos ei subijciamus, et eũ uerum Deum agnoscamus & confiteamur cum omnibus, qui in uera pœnitentia ad illum confugiunt.

DE TERTIO.

Videntes autem turbę timuerunt & glorificârunt Deum. Hîc habemus effectum & fructum huius miraculi apud spectatores, quem fructum Euangelista sua historia ad nos transfert. Sæpè de miraculis Christi dictum est, ideò hîc pauca dicam. Christus hoc miraculo confirmauit suam diuinam potentiam, suam paternam uoluntatem erga homines, suum officium, quod est saluare, ad quod est missus, & ueritatem suæ doctrinæ obsignauit tanquam authentico sigillo & regio. Deinde in auditoribus concepta est fides, timor Dei è fide manauit, & ex fide Deum glorificauerunt corde, uoce, confeßione & moribus. Hinc ergo & nos ista quatuor de Christo colligamus, ac unà cum his spectatoribus concipiamus fidem, timeamus Deum, glorificemusq; eum, qui est laudandus in secula seculorum, Amen.

DOMINICA XX. TRINITATIS, Matth. 22.

SImile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Et emisit seruos suos, ut uocarent inuitatos ad nuptias, & nolebãt uenire: Rursum emisit alios seruos, dicens: Dicite inuitatis: Ecce prandiũ

meum paraui, tauri & altilia mea mactata ſunt, & omnia parata, uenite ad nuptias. Illi autem neglexerunt & abierunt, alius in uillam ſuam, alius uerò ad negociationem ſuam. Reliqui uerò tenuerunt ſeruos eius, & contumelijs affectos occiderunt. Rex autem cùm audiſſet, iratus eſt, & miſſis exercitibus ſuis, perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum ſuccendit. Tunc ait ſeruis ſuis. Nuptiæ quidem paratæ ſunt, ſed qui inuitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus uiarum, & quoſcunq; inueneritis, uocate ad nuptias. Et egreſsi ſerui eius in uias, congregauerunt omnes quotquot inuenerunt, malos pariter ac bonos, & impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentibus. Ingreſſus autem Rex, ut uideret diſcumbentes, ubi uidit illic hominem non ueſtitum ueſte nuptiali, ait illi: Amice, quomodo huc intraſti, non habens ueſtem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dicit Rex miniſtris: Ligatis pedibus, & manibus eius, mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentium. Multi enim ſunt uocati, pauci uerò electi.

ENARRATIO TEXTVS.

Quod Chriſtus perpetuò facit, id etiam in hodierno Euangelio facit. Nam ut bonus & fidelis Pater ſuos liberos ad uitam honeſtam hortatur, idq; uarijs modis: Ita Chriſtus Dominus

& Pater futuri seculi non una uia contentus est, sed multas tentat, quò suos in officio retineat. Aliàs enim id agit blandis uerbis, ut cùm apud Matt: 11. Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Aliâs paternis promißis, ut cùm dicit: qui uenerit ad me, dabo illi aquam uiuam. Aliâs muneribus, cùm præsentia confert beneficia. Aliâs minus, ut cùm dicit Marci 12. Veniet & perdet colonos istos, et dabit uineam suam alijs. Ad eundem modum in hoc Euangelio, partim minis agit, proposito paradigmate. Minatur enim extrema ijs, qui recusauerint ad suas uenire nuptias induti ueste nuptiali: partim promißionibus, quòd uenientes & ornatos ueste nuptiali uelit magnificè excipere & benè tractare. Proinde huius Euangelij summa est, quòd Christus requirat à suis uitam adeò sancta uocatione dignam, & minetur ijs horrenda supplicia, qui in Ecclesia uixerint sine pœnitentia & sanctificatione, quæ uestis illa nuptialis est, quam hic sponsus requirit. Loci tres:

I. Explicatio parabolæ nuptiarum.

II. Reprehensio eius qui in nuptijs sedet sine ueste nuptiali.

III. Querela Christi: Multi sunt uocati, pauci electi.

DE PRIMO.

Simile factum est regnum cœlorum homini Regi. Vt autem quò nobis fiat dulcius præsens Euangelium, similitudines huius partis uideamus, quæ sunt multæ.

Regnum coelorum quid sig[nifica]t.

PRIMA: Regnum cœlorum hoc loco significat Ecclesiam cōgregatam, uoce Euangelij, quod à Petro uocatur gens sancta & regnum sacerdotum, genusq́; electum.

Rex.

1 Tim: 5

SECVNDA: homo rex significat Deum Patrem cœlestem, quem Paulus Regem Regum et Dominum dominantium appellat.

REGIS FILIVS

TERTIA: regis filius est Dominus noster Iesus Christus, de quo inquit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Hunc Dei filium Dauid sponsum nominat ornatum decoro sancto.

NVPTIÆ

QVARTA: huic filio pater nuptias fecit, quando nostra causa eum nasci uoluit ex beata uirgine, qui tanquam sponsus, ut loquitur Dauid, de thalamo suo procedit. Hic Ecclesiam sibi tanquam sponsam adiunxit, & eam sibi desponsauit, iuxta hoc Hoseæ Prophetæ dictum: Sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in iusticia et iudicio, & in misericordia, & in miserationibus, & sponsabo te mihi in fide, & cognosces Dominum.

Incoatæ.

Hæ nuptiæ, quantum ad humanum genus attinet incoatæ sunt per sponsalia, mox creatis primis hominibus. Deus enim dum condidit hominem ad sui cognitionem & amorem, dum ornauit, primos parentes iusticia originali, impressa eis imagine Dei, hæc sponsalia celebrauit. Verùm hæc sponsalia mox sunt uiolata artibus Satanæ, qui hominem ad nefarium adulterium pellexit, ut deficeret à suo uero sponso, ad turpißimum adulterum diabolum: quam

Sponsalia uiolata.

iniuriam

iniuriam sponsus contemtus ultus est, dum adulteram nudam statuit, ablata imagine regis & detractis ornamentis nuptialibus. Sed ô admirandam bonitatem sponsi, sponsam sibi ademtam & fœdißimè pollutam redimere statuit: atq; ita statim spem huius redemtionis facit Pater sponsi data promißione seminis, tandem quando uenit plenitudo temporis, emittit Pater suum filium, natum ex Maria uirgine, factum sub lege, ut sponsam, quæ sub maledictione Legis erat, redimeret: quod factum est, quando seipsum precium statuit, quo redemta est & erepta è manibus adulteri Satanæ.

Quantum autem ad singulos homines attinet, initiantur per fidem & baptisma, quemadmodum ipse sponsus ait: Desponsabo te mihi in sempiternum, & desponsabo te mihi in iusticia & iudicio & misericordia & miserationibus, & desponsabo te mihi in fide, & cognosces Dominum.

In hac desponsatione duo in uniuersum spectanda sunt: Vnum est pactio sponsi & eius promißio: Alterũ pactio sponsæ, qua ipsa obligatur suo sponso. In pactione sponsi sunt tria. 1. beneuolentia & amor sponsi gratuitus quo ipsam spõsam absq; omni eius merito complectitur. 2. significatio durationis cõiugij inter Christum sponsum et Ecclesiam sponsam. Desponsabo te mihi, inquit, in perpetuũ. Manet igitur perpetuus Ecclesiæ spõsus. 3. Enumeratio dotũ, quas suæ sponsæ largitur sponsus Christus, et numerantur hîc quatuor: Iusticia, iudicium,

In desponsatione duo spectanda sunt.

AMOR SPONSI.

DVRATIO CŌIVGII.

DOS.

pietas & miseratio. Iusticia propria sponsam suam ornat, dum remißis peccatis, illi suam imputat obedientiam, qua sponsa decora apparet, & pulcra in conspectu Patris sponsi. Iudicio eam ab iniuria uindicat, tuetur, ac errãtem in uiam reuocat. Pietate, hoc est, uera storga coniugali eam amplectitur. Est enim pietas hîc caritas ex intimis animi receßibus promanans. Miserationibus eandem prosequitur, dum quotidiana condonat errata, et eius calamitatibus afficitur. Hæc quatuor sunt in pactione sponsi. Verùm in pactione à parte sponsæ duo sunt: Agnitio beneficij cum celebratione Dei, & fides qua recumbit sponsa in sponsi pectus, & ab eo omnia bona promissa absq; omni diffidentia expectat. Ex hac mutua pactione, nos doctrinam, consolationem & fiduciam concipiamus, ne fracti ullis aduersis ab hoc sponso deficiamus, qui suam sponsam nunquam deserit, nisi illa prior fidem coniugij perfidè uiolauerit. Deinde hîc etiam discimus, quòd quicunq; fidem Christi non habet, non sit Christi, sed est nephario adulterio pollutus. Hinc patet, quàm uerè dixerit Iohannes in sua Apocalypsi: Beati qui ad cœnam agni uocati sunt.

In sponsæ pactionibus spectanda.

INVITATORES

QVINTA: Quinã sint inuitatores ad has magnificas nuptias obseruandũ est. Primùm itaq; Deus æternus sponsi pater sua uoce ad has nuptias inuitat. Deinde multi sancti Patres ante diluuiũ. Post diluuium Nohe, Melchizedech: Iosepb & Moses in Ægypto: sancti Prophetæ et reges in terra Ca-

naan: Daniel in Iudæa. Post hos uenit Paranymphus Iohannes Baptista, et digito monstrauit sponsum, qui et ipse cum Apostolis clamauit et inuitauit ad has nuptias, dicens: Venite, omnia parata sunt.

SEXTA: Apparatus nuptialis est considerandus. Vt enim in nuptijs hominum mactantur tauri, oues, boues et feræ: Ita hic quoq; nuptiarum apparatus instituitur splendidissimus. 1. panis non corruptibilis, sed uiuus de cœlo nobis apponitur, de quo qui ediderit, non esurit in æternum. 2. potus adest aqua uitæ. Ita enim ipse sponsus ait: Si quis biberit ex aqua, quam ego dabo, non morietur. 3. corpore suo et sanguine fatigatos nos refocillat sponsus. 4. ornat nos suis uestibus, dum ipsum per Baptismum induimus. Ita enim S. sanctus ait per os Pauli: Quotquot baptisati sunt Christum induerunt. 5. bellaria sunt fructus de arbore uitæ, unde uires sponsa habitura est, ut nunquam moriatur.

Apparatus. PANIS Potus Refocillatio Ornatus Bellaria

SEPTIMA: Illi autem, inquit textus, recusarunt uenire. Quid? Quæ est hæc ingratitudo? Inuitati nolunt uenire? Quid impediuit eos? 1. Hospes illorum domesticus peccatum inhabitans. Hic hospes suis illecebris detinet eos, quò minus ad has nuptias inuitati ueniant. 2. hostis sponsi, hoc est, diabolus uias occupat omnes, & intercludit uarijs modis accessum ad nuptias. 3. negocia uaria. Alius enim uillam, alius boues, alius uxorem, alius aliud curat: Reliqui uerò tenuerunt seruos eius et occiderunt. Hoc uerissimum esse docet mundi historia.

Ingratitudo inuitatorum.

Ad has nuptias inuitauit Abel, ſed Diabolus emiſſo ſuo ſatellite Cain, ipſum occidit. Ad has centum & uiginti annos inuitauit Nohe, ſed ab inuitatis deriſus contemnitur. Ad has Ioſeph in Ægypto inuitauit, ſed ab impudica adultera accuſatus in carcerem conijcitur. Ad has inuitauit Moſes, ſed multa patitur ab inuitatis. Ad has nuptias inuitant Patriarchæ & reges ſanctiſsimi, ſed illorum uox ſperni tur. Tandem uenit Paranymphus ipſe Ioannes, ſed ab Herode trucidatur. Ad has inuitat ipſe Sponſus filius Dei, ſed in patibulo crucis ſuſpenditur. Ad has inuitant Apoſtoli, et deinde omnes pij miniſtri uerbi, quos Diabolus adortus, partim Sophiſtica, partim tyrannide, partim hypocriſi necare contendit. Adeò maxima pars mundi ingrata recuſat ad has filij Dei nuptias uenire.

Ingratitudo punitur.

OCTAVA: Quid rex ad hæc? Primùm iraſcitur, quod ſanè non mirum eſt. Vidit enim ſe contemni et ſuas nuptias ab ijs, qui quicquid habent boni, uelint nolint, ei acceptum ferre coguntur. 2. punit corporaliter: id quod mundus ingratus, quem per diluuium occidit Dominus, expertus eſt. Hoc Sodomiticum incendium teſtatur: hoc excidium Hieroſolymitanum conuincit. 3. punit ſpiritualiter in hac uita tenebris et ignorantia, poſt mortem æternis ſupplicijs. Exempla huius pœnæ ſunt Græcia, Turcia, Italia, & maxima florentiſsimaq; pars totius orbis terrarum. Hoc ſeriò, ſed fruſtra reſipiſcens in inferno teſtatur diues ille Epulo, qui illic æternis pœnis cruciatur.

NONA: *An rex nuptias, quas instituerat, propter hominum ingratitudinem intermittit? Minimè, sed ait seruis suis:* Nuptiæ *quidem paratæ sunt, sed qui erant inuitati, non erant digni.* Hoc *etsi de ingratitudine totius mundi intelligi potest: tamen potißimum Christus hic agit de* Iudæorum *ingratitudine, quibus hac oratione comminatur exclusionem à nuptijs filij* Regis.

Non intermittit Rex nuptias ꝓpter ingratos.

Ite ergo ad exitus uiarum, & quoscunq; inueneritis uocate ad nuptias. *En liberalitatem huius regis.* Iubet *ad nuptias filij inuitare omnes absq; conditione gentis et personarum.* Loquitur *.n. de uocatione gentium ad* Euangelium. *Et diligenter obseruandum est, quod dicit: quoscunq; inueneritis uocate ad nuptias. Sed quando hoc dictũ est ministris sponsi? Quãdo Christus dixit:* Ite *in mundum uniuersum, & prædicate* Euangelium *omni creaturæ, qui crediderit & baptisatus fuerit, saluus erit, qui uerò non crediderit, condemnabitur.*

DECIMA: *& egreßi serui eius in uias, congregauerunt omnes quos inuenerunt, bonos et malos, & impletæ sunt nuptiæ discumbentibus.* Hoc *factum est post diem* Pentecostes, *postquam armati fuerunt* Apostoli Spiritu *sancto, & deinde usq; in hunc diem per* Euangelij *ministros.*

DE SECVNDO.

Intrauit autem Rex, ut uideret discumbẽtes, & uidit hominem non uestitum ueste nuptiali, & dicit ei: Amice, quomodo huc

intrasti, non habens uestem nuptialem? Hic locus primùm docet, quòd in cœtu Ecclesiæ uisibili debeant mali commixti esse bonis, usq; ad extremũ diem: id quod etiam parabola de zizanijs docet. Nec est speranda talis Ecclesia in hac uita, qualem Anabapistæ fingunt. Est enim Ecclesia persimilis agro, in quo crescit cum zizanijs triticum. Quemadmodum enim triticum ibi manet triticum, etsi plurimum zizaniæ subinde oriatur: Ita Ecclesia sancta manet, tametsi quædam habeat putrida membra. Sunt quidem Ecclesiæ membra quotquot profitentur Christi religionem: sed alia sunt uiua, alia mortua. Viua sunt, qui uiuam habent fidem: Mortua sunt, qui religionem profitentur sine uiua in Christum fiducia. Qui autem sunt extra uisibilem Ecclesiæ cœtum, hostes doctrinæ, nec uiua nec mortua membra sunt.

Sequitur, quòd rex ingressus uiderit hominem nõ indutum ueste nuptiali. Quænam est ista nuptialis uestis? Hoc necessarium est scire, ut nuptiarum Christi dulcedine perpetuò frui liceat. In extremo die in conspectu huius regis stabunt duo genera hominum, quorum alij recusarunt uenire ad has nuptias, quales sunt Turcæ, & Impij Iudæi & multæ prophanæ gentes hodiè. Horum neminem habere uestem nuptialẽ manifestũ est, quarum tamen multi ciuilem honestatem amant. Quare ista externa ciuilitas Aristidis, Fabricij, Fabij Maximi, Catonis, nequaquã est uestis ipsa nuptialis, quam hîc requirit.

rit. Alij uenerunt ad nuptias, hoc est, ad prædicationem Euangelij sc in externum Ecclesiæ cœtum receperũt. Verùm hi nõ sunt unius generis. Quidã enim suis operibus fidunt et putant suam turpitudinem tectam uestitu operum suorũ: An hic uestis nuptialis est? nequaquam: nam excluduntur a nuptijs, Nemo aũt qui uestem nuptialem adfert, à nuptijs excluditur. Alij nulla habent opera nisi mala: sed gloriantur de fide, & iactant se fideles esse, & hanc suam uanam gloriationem existimant uestem esse nuptialem, sed frustra. Dicit enim Dominus de talibus hypocritis: Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: Sed qui Patris mei uoluntatem facit, qui in cœlis est. Alij uerè credunt, hoc est, qui mortificant carnem & uiuunt Spiritu, cogunt pœnitẽtiam et innocentiam meditantur. Hi soli uestem nuptialem habent. Siue ergo fidem uiuam siue sanctificationem dixeris uestem nuptialem, non erraueris. Nam uocatio ad nuptias ut fidem, ita sanctificationem ueram requirit. Quòd autem hæc sit uestis nuptialis in Abele, Abrahamo, Magdalena & alijs multis sanctis apparet. Neq; mirum est, huiusmodi uiuam fidem uestem nuptialem esse. Nam qui credit, eius peccatum remissum est, & ira Dei ablata est, is filius Dei est. Nam scriptum ust: dedit potestatem filios Dei fieri quotquot credunt in Nomen eius. Qui credit in eum, habet uitam æternam. Deinde crederdenti imputatur iusticia Christi, quã homo ornatus

Qui uestem nuptialem habent.

apparet

apparet iustus in conspectu Dei. Verùm hîc cauendum est, ne laruam aliquam pro uera ueste sumas, id est, ne inanem fiduciam pro uera & uiua fide iactes. Si uis ergo eius notas habere, scito has esse. Vbicunq; est uera fides, ibi simul adest pœnitentia, uerum odium peccati, ueri terrores, rursus consolatio in corde accensa per Spiritum sanctum studium gloriæ Dei promouendæ inter homines, officia caritatis, seu, ut uno uerbo dicam, uera sanctificatio, quæ non est aliud, quàm separatio à prophanitate mundi per mortificationem carnis, & applicatio ad Deum per uiuificationem spiritus. Hæc sanctificatio ubicunq; est, in perpetua lucta est posita. Nam caro militat aduersus spiritum. Sanctificatio hæc non uno perficitur momento: sed toto uitæ tempore crescit: id quod uita sanctorum facilè docere potest. Hæc sint dicta de ueste nuptiali.

NOTÆ VESTIS

Sed quid quæso fiet eis qui hanc uestem non habent? Hoc textus his uerbis docet: ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium. Tenebræ exteriores notant supplicia & tristicias quæ sunt extra regnum Dei, nempe in inferno. In has tenebras missus est diues Epulo, et omnes quotquot ueste nuptiali non inueniuntur induti eò conijcientur.

DE TERTIO.

Multi sunt uocati, pauci uerò electi. Hoc Christi dictum duo cōtinet, nempe prædicationem misericordiæ et bonitatis Dei (qui omnes uocat ad

nuptias

nuptias filij sui. Neq; ullos uocare putãdus est, quos non uult interesse nuptijs filij sui) & querelam de ingratitudine maximæ partis totius mundi. Multi sunt (inquit) uocati. Iußit.n.sponsus, ut Apostoli irent in orbem uniuersum & uocarent ad nuptias has omnes, & ut suprà dixit: Vocate ad nuptias quoscunq; inueneritis. Sed pauci sunt electi, id est, pauci habent uestem nuptialem. Electi.n.dicuntur, quia ab alijs segregati sunt, & præ alijs sunt eximij. Ideò Petrus dicit, Christianos electos esse in sanctificationẽ spiritus, id est, ut spiritu sint sancti. Deus uult quidem omnes homines saluos fieri, ut Paulus docet, et parabola hæc ostendit, imò Christi uox Matth.11. hoc conuincit: Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, ego reficiam uos. Hoc dictum opponamus omnib. hostibus gratiæ Dei. Si ergo Deum respicis, Deus uult omnes homines saluos fieri, et ad cognitionem ueritatis peruenire, et uocat omnes promiscuè ad nuptias filij sui. At si homines respicis, pauci sunt electi, id est, pauci auditũ Euangelium fide recipiunt & spiritu sanctificantur. Quare causa damnationis non est in Deo: sed in nobis ipsis quærenda est. Quoties uolui (inquit Christus) congregare filios tuos, & noluisti. Ecce duo hic habes: Christus uoluit. Ierusalem noluit. Monemur proinde hoc dicto, quòd non satis sit audire Euangelium: sed obtemperare Euangelio oportet. Nam ideò prædicatur, ut Petrus docet, ut mortificemur secundum carnem, & uiuamus secundum spiritum.

Hæc

Discimus I. Hæc sint dicta de hodierno Euangelio: ex quo discamus Deum nos nõ ad perditionem, sed ad beatitudinem creasse, et omnia quæ ad ueram beatitudinem spectant gratis præparasse. Deinde quòd
II qui damnantur sua damnentur culpa, ut qui nolint Euangelio obtemperare. Quare si nobis salus curæ est, induamus uestem nuptialem, & meditemur ueram sanctificationem per Iesum Christum Dominum nostrum, cui cum Patre & Spiritu sancto sit honor in secula seculorum, Amen.

DOIMNICA XXI.

TRINITATIS, Iohan: 4.

Erat

ERat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capernaum. Hic cùm audisset, quòd Iesus aduenisset à Iudæa in Galilæam, abijt ad eum, & rogabat eum, ut descenderet ac sanaret ipsius filium, siquidem is agebat animam. Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa & prodigia uideritis, non creditis. Dicit ad eum regulus: Domine, descende priusquam moriatur filius meus. Dicit ei Iesus: Vade filius tuus uiuit. Credit homo sermoni, quem dixerat ei Iesus, & ibat. Iam autem eo descendente, serui occurrerunt ei, & nunciauerunt, dicentes: Filius tuus uiuit. Sciscitatus est ergo horam ab eis, in qua melius habuisset. Et dixerunt ei: Heri hora septima reliquit eum febris. Cognouit ergo pater, quòd illa hora erat, in qua dixisset sibi Iesus, filius tuus uiuit. Et credidit ipse, & domus eius tota. Hoc iterum secundum signum edidit Iesus, cùm uenisset à Iudæa in Galilæam.

ENARRATIO TEXTVS.

HOc Euangelium docet nos, quò sit in omnib. huius uitæ calamitatibus fugiendum: nimirum ad omnis salutis & felicitatis fontem Iesum Christum: quod etiam Isaias monet cùm ait: Haurietis aquas de fontibus saluatoris. Ad hunc fontem non pedibus, sed affectibus: non ratione, sed fide accedendum est. Docet præterea hoc Euangelium, quàm promtus sit Christus ad iuuandum, qui nullum,

lum, qui ad se uenit, dimittit sine consolatione. Nõ enim aliter est affectus erga quenquam, quàm erga hunc regium uirum & aulicum de aula Herodis: quem non solùm uerbo consolatus est, uerumetiam miraculo eum iuuit. Summa propterea Euangelij in illud Ioëlis dictum includitur: omnis qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Loci tres:

I. De humanis calamitatibus, earum causa & remedio.

II. De increpatione, qua Christus hunc regium increpat.

III. Veræ fidei natura & indoles.

DE PRIMO.

Erat aulicus quidam, cuius filius infirmabatur. Hic mœstus pater & ægrotus filius mundi calamitates nobis ob oculos ponunt: quæ sicuti sunt pœnæ peccatorum: ita etiam ueluti conciones quædam sunt iudicij diuini, quibus ad pœnitentiam inuitamur, sicuti hic aulicus mœstus propter filij morbum sentit suum peccatum & illud deplorat. Huc pertinet illud Isaiæ: Angustia erit illis disciplina. Verùm ut bonitatem Dei erga nos consideremus melius, dicam quibus modis Deus potißimum solcat nos ad pœnitentiam inuitare: sint autem præcipui sex modi.

PRIMVS: proponit doctrinam legis, qua tanq̃ in tabula pingit peccata nostra: ostendit mentis cæcitatem: dubitationẽ de prouidentia Dei, de promißionibus & comminationibus: ostendit affe-

ctuũ impuritatem: ostendit cordis fœtorem, uoluntatis auersionem à Deo & omnium uirium ataxiam. Deinde in secunda legis tabula, iniusticiam nostram erga homines et impuritatem affectuum nostrorum, adeò ut si quid iusti in tota nostra uita antequam ad Christũ conuersi fuerimus appareat, id sit non secus, quàm pannus tabe et impurißimo sanguine fœdatus: id quod Isaias conqueritur his uerbis: omnis iusticia nostra tanquàm pannus sordidißimus. Has nostras sordes ideò nobis lex proponit, ut earum fœtore admoniti agamus pœnitentiam, & discedamus à uijs nostris peßimis.

SECVNDVS: magnitudo calamitatum internarum, quas nemo satis describere et deplorare potest, neq; ullius hominis tanta calamitas unquam fuit, quin aliquis nostrûm poßit in eã incidere, sicuti piè monet Ambrosius, cùm ait. aut sumus, aut fuimus, aut possumus esse quod hic est. Quãta fuit calamitas Adam, qui non solùm uidit unum filium alterum occidere: uerumetiam uidit nongentis annis tristißimos nepotum suorum lapsus. Quantus fuit cruciatus in animo Dauidis, cùm stupra filiarum, fratricidia filiorum uidit? quid dicam de paucis? omnes homines morsum serpentis sentiũt, qui morsus aliò nõ spectat, quàm ut inde cognoscamus iustißimum iudicium Dei, & confugiamus ad ueniam per ueram pœnitentiam. Manasse rabiosè insurrexit aduersus Ecclesiam Dei 25. annis, & se horrendis modis contaminauit: nec unquam cogi-

tasset de agenda pœnitentia, nisi in Babylonicum carcerem fuisset abductus: ubi angustia carceris dedit illi intellectum. Ibi enim ex calamitatum magisterio doctus, flectit genua cordis, & ueniam peccatorum supplex petit, quam & impetrat.

TERTIVS: proponit nobis Deus aliena exempla, tragicos lapsus & multorum horrenda supplicia, ut illis admoniti agamus pœnitentiam. Omnes.n. lapsus hominum, qui in historijs sacris et prophanis proponuntur, eò pertinent, ut nos cautos reddant. Caim lapsus in peccatum obrutus est æternis pœnis: Saul deficit à Deo & non reuersus est per pœnitentiam, sed est ira Dei oppressus. Multi hodiè ab Euangelio deficientes, incidunt in laqueos diaboli: unde nunquam extricare se possunt. Quare horum horrendis lapsibus & tristissimo supplicio admoniti, agamus maturè pœnitentiam, ne Deus iratus nos abijciat: & simus memores dicti Poëtæ: Felix quem faciunt aliena pericula cautum.

QVARTVS: concionatur aliquando Deus per tempestates, terræmotum, horrendos aspectus in cœlo, quales uisi sunt ante destructionem Ierusalem: ut cometæ instar gladiorum, quales uidit hæc ætas per multos, quorum admonitu nisi egerimus pænitentiam, in pœnas incidemus grauissimas. Hoc anno, qui est à natiuitate Christi 1561. uisus est in cœlo uir cruci affixus, habens in capite coronam spineam. Pluit sanguis, & alia multa quotidiè conspiciuntur. Quoties ergo offeruntur nobis

huiusmodi uisa cœlestia, sciamus Deum inuitare nos ad pœnitentiam his symbolis suæ iræ. Cùm aũt Dominus dicit: nolite à signis cœli metuere, uult ut agamus pœnitentiam, ne mala quæ minantur signa nos obruant. Nam omnibus pœnitentibus cooperantur in salutem.

QVINTVS: proponitur nobis mors filij Dei, in qua Deus ostendit maximam suam iram aduersus peccatum: et simul inuitat ad pœnitentiam. Is enim in cruce expandit brachia sanguine madida, & inuitat totum mundum ad pœnitentiam, & offert gratiam omnibus pœnitentiam agentibus. Quicunq; ergo differt pœnitentiam, contemnit filium Dei, suo tempore pœnas horrendas luiturus.

SEXTVS: incertus uitæ huius exitus. Vita enim nostra similis bullæ est, & flori, qui est in agro, qui hodie floret, cras in ignem mittitur. Huius uitæ imbecillitatem proponit nobis etiam diuus Iacobus. Vidimus multos, qui sine pœnitentia uixerant, subitanea morte tolli, adeò ut locus ad pœnitentiam non sit illis relictus. Securis (inquit Iohannes) ad radicem arborum posita est. Et Salomon dicit: si ceciderit arbor ad austrum aut ad aquilonem, in loco, in quem ceciderit ipsa arbor, ibi erit, id est, talis iudicaberis, qualem te in hora mortis inuenerit iustus iudex.

Ecce quot modis Dominus nos ad pœnitentiam inuitat. Ipse ait: Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. Hanc suam uoluntatem de-

clarat, cùm tot modis adeò paternè ad pœnitentiam inuitat: quæ sanè ad pœnitentiam inuitatio ad omnes spectat.

Sed Paulus dicit, Deum nō multos sapientes secundum carnem, non multos potentes, non multos præclaro genere natos elegisse: sed idē dicit: Deus uult homines omnes saluos fieri. Quomodo ergo non eligit? Dicitur Deus eos non elegisse, non quia non uoluit eorum salutem, sed propter euentum, hoc est, quia sapientia huius mundi, potentia et claritas generis multos inescat & abstrahit ab obedientia Euangelij. Dauid fuit diues et potens: fuit etiam diues & potens Nero: quorum ille non est inescatus suis diuitijs et potentia, ut deficeret ab Euangelio: hic uerò qui pluris fecit præsentem fortunam, quàm futuræ uitæ gloriam, à diuitijs suis damnationis materiam sumsit. Isaac fuit claro genere natus, fuit & Ismaël clarus: sed non utriq; fuit par studium. Ismaël enim claritate sui generis contentus promißiones spreuit: contrà, Isaac fide promissionis iustificatus et saluatus est. His exemplis clarè docetur, quòd Dominus neminem abijciat propter dona, quæ in ipsum cumulauit. Nam potentiæ, diuitiæ, claritas generis, bona Dei dona sunt, quib. qui rectè utitur felix est: Qui uerò male, sua culpa uertit sibi dona Dei in damnationis instrumenta. Consilium ergo Pauli amplectamur, modò nobis salus curæ est. Is enim ita dicit 1. Cor. 7. Qui utuntur hoc mundo, sint tanquam non utentes. Vult Christiani

ſtiani hominis animum rebus terrenis non occupari, ut nos à uia recta uitæ abducant. Sic nos uult uiuere, quaſi ſingulis momentis migrandum ſit ab hac uita. In omnibus ergo rebus præſentis uitæ corda habeamus erecta ad meditationem uitæ cœleſtis. Huc illud Pauli: quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus ſedet ad dexteram Patris.

DE SECVNDO.

Dixit Ieſus ad eum: Niſi ſigna & prodigia uideritis, non creditis. Hîc Chriſtus increpat aulicum, & uirum qui fuit in magna dignitate & ſingulari autoritate apud Herodem: quod tamẽ rarò fecit Chriſtus, præſertim cùm homines triſtes petentes opem ad ſe uenirent. Hinc nos diſcere debemus, non eſſe adulatores aulæ & dicere placentia: ſed exemplo Chriſti ulcus tangere, ut dolor ſentiatur, ut poſtea felicior cura adhiberi poßit. Quantum autem ad hanc Chriſti increpationem attinet, ſciendum eſt, quòd increpet Deus aliâs ut Iudex, aliâs ut Pater: ut ſit alia increpatio iudiciaria, alia paterna. Iudiciaria, qua ut Iudex increpat impœnitentes, ut Scribas, Phariſæos, Hypocritas, qualis illa apud Matthæum, Væ uobis ſcribæ, Phariſæi & Hypocritæ. Hæc horrenda eſt comminatio æternæ dãnationis, cui ſubiectus eſt totus mundus, qui contemnit Euangelium, iuxta illud: Qui non credit, iam iudicatus eſt. Hæc increpatio nos meritò mouere debet, ut fugiamus peccata, ne incidamus in manus Dei uiuentis, & noſtra culpa ab-

iecti æternùm pereamus. Hîc leuemus oculos, & mores mundi uideamus.

Multi alieni à pietate uideri non uolunt, sed spe diuturnioris uitæ procrastinant pœnitentiam. Multi decipiuntur stoicis imaginationibus & dicunt: si sum prædestinatus ad uitam æternam, non est quòd ego magnopere sim solicitus: siue benè, siue malè agam, Deus decretum suum propter mea scelera non mutabit. Hæc horrenda est blasphemia. Primùm, quia hoc horrendo dicto Deo fit summa iniuria, qui neminem uult damnari, sed saluari, idq; per salutem, id est, Iesum Christum, quem fide amplecti oportet. Non iußit Dominus prædicari Euangelium huic uel illi, sed omnibus promiscuè, & addit conditionem: Qui crediderit, saluus erit, qui non crediderit, condemnabitur. Hoc Dei decretum nullum fatum mutabit. Proinde sic sentiendum est: ut quemadmodum Hector apud Homerum ait: Hoc augurium optimum est pugnare pro patria: ita fatum minime fallax est Euangelio credere, modò salutem uelis.

Alij, qui audiunt misericordiam magnam esse, uolunt peccare: et quando illis uisum fuerit pœnitentiam agere. Hæc cogitatio multos prostrauit & prosternit hodiè. Paulus dicit: Ne seducamini: Deus non irridetur. Quicquid seminauerit homo, hoc & metet.

Alij multitudinem peccantium sibi proponũt. Is (inquit) non minus salutem suam uellet, quàm ego:

go: Deus non tantam multitudinem perdet. Sed uide quid acciderit in diluuio. Christus spiritu per os Nohæ prædicauit spiritibus, hoc est, illis quorum animæ nunc sunt in carcere: sed maxima pars orbis terrarum Christi spiritum concionantem audire recusauit, adeò quòd tantùm octo homines seruati sint. Nihil hîc iuuit malorum multitudo. Quinq; ciuitates, quarum capita fuerunt Sodoma & Gomorra, uocem Loth contemserunt. Quid iuuit illos multitudo? Non'ne ad unum omnes perierunt, excepto uno uiro Loth, cum duabus filiabus? Quare caueamus, ne nos turba peccantium à pœnitentia impediat: fugiamus impiorum uoces, qui nos ad peccandum inuitant, meminerimus dicti Christi, qui mentiri nequit: nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis.

DE TERTIO.

Et credidit homo sermoni, quem dixit ei Iesus, & ibat. Hîc primùm obseruandum est, quòd Christus non reiecerit hunc alienum, propterea quòd ipsius fides erat infirma. Reprehendit quidem fidei imbecillitatem, sed non abijcit. Non enim arundinem fractam diminuit Dominus, nec linum fumigans extinguit, sed potius sanat & excitat. Discipulos obiurgat ob uacillantem fidem, sed non eos tanquam indignos à se repellit. Nouit enim quæ sint imbecillitates nostræ: nouit quantis arietibus concutiatur fides nostra: nouit quòd in omni homine sit dubitatio horribilis.

Sed Philippus dicit Eunucho petenti baptiſmũ: ſi perfectè credideris. Ergo ſi baptiſmus conferri nequit ſine perfecta fide, neq; alia beneficia ſunt expectanda. Hic ſunt duæ quæſtiones: Vna de dubitatione: Altera de perfectione fidei. Quantũ ad dubitationem, ita reſpondeo. Fides eſt firma et infirma: ſed ſecundum diuerſa principia. Si .n. carnem reſpicis, ſubinde ſuboriũtur dubitationes. Sara, cui promiſſum fuit ſemen, riſit, et ex carnis ſenſu magnam dubitationem habuit. Sic Abraham et multi ſancti, quoties carnis ſenſu tanguntur, dubitare nonnihil incipiunt. Caro .n. perpetuò aduerſatur ſpiritui: nec eſt quòd quiſquam tantum robur fidei expectet, quin ſubinde carnis arietibus concutiatur. Verùm ſi ſpiritum reſpicis, fides firma eſt, nihil ambigit. Abraham, inquit Paulus, non hæſitauit diffidentia, eò quòd fuerit effœtus, & uxor Sara fuerit ſterilis & natura & ætate, ſed dedit gloriam Deo, qui præſtare poſſet quod promiſerat.

Quomodo perfecta eſt fides? non ne quotidianis incrementis indiget? Eſt perfecta fides, et tamen indiget quotidianis incremẽtis. Perfectam habuit fidem qui dixit: Credo DOMINE, ſed auge fidem meam. Hoc pulcerrima hac ſimilitudine oſtendi poteſt. Puer recèns natus eſt homo perfectus. Vir adultus eſt homo perfectus. Ita eſt cum fide. Fides eſt perfecta, quæ Chriſtũ perfectum recipit et apprehendit, ſed opus habet quotidianis incremẽtis, quò abſoluta fiat ſuis partibus. Sicut puer etſi perfectus

ctus est homo: tamen uictu et alimento indiget, quo iustam quantitatem acquirat: ita qui credit, opus habet perpetua meditatione uerbi Dei, opus habet pane cœlesti, opus habet potu spirituali, quò indies noua incrementa accipiat: id quod in Apostolis uidemus. Petrus fidem habuit, quando dixit: quò ibimus, uerba uitæ habes. Verùm hæc Petri fides maiores uires habuit, & ueluti adulta fuit die Pentecostes, quando spiritum Christi uisibiliter nactus prodijt in medium, & Christo una concione tria millia hominum adduxit. Ita in cæteris quoq; crescere debet fides: Cuius si substantiam respicis, statim ubi concepta fuerit ex uerbo, est perfecta: si uerò quantitatem, quotidianis incrementis augescit.

Quantum aũt ad actiones fidei attinet, pulcerrime ostenduntur in hoc aulico. Primùm etenim urget fides hunc aulicum, ut in suis calamitatibus ad Christum confugiat, tanquam ad uerißimum & peritißimum medicum omnium morborum et calamitatum. Deinde eum impellit, ut Christũ inuocet, petatq; ab eo auxilium. Ad hæc facit, ut non statim Christum deserat, ubi ad primam petitionem non impetrat quod uult: sed ut urgeat Christum precando: ut non sinat se asperiori responso terreri ab eo, quem unicum saluatorem agnoscit. Hoc enim dum fit, impetrat à Christo quod uult: undè crescit magis, et fit ad petendum alacrior et ardentior, et edit fructus cõfeßionis et glorificationis, sicuti hîc dicitur: & credidit ipse, & domus eius tota.

Hinc ergo ſex fidei proprietates colligere licet, quas habet perpetuas.

PRIMA, fides nos ad Chriſtum in noſtris calamitatibus petitum auxilium impellet: non nouit ſanctos quos inuocet, ſed ſolum Chriſtum, quem agnoſcit unicum Mediatorem eſſe inter Deum & hominem.

SECVNDA, ubi Chriſtum acceßit, eum inuocat, non ſua dignitate, ſed eius clementia & miſericordia freta.

TERTIA, non ſi mox non impetrauerit ocioſa quieſcit & deſpondet animum, ſed in orando perſeuerat.

QVARTA, impetrat quod uult: uult autem quod in Dei gloriam cedere poteſt.

QVINTA, poſtquam impetrauit quæ uoluit, magis creſcit & iuſtam quantitatem accipit.

SEXTA, edit fructum confeßionis & prædicationis Dei. Et diligenter obſeruanda eſt hæc clauſula, Credidit ipſe, & domus eius tota. Simile refert Lucas de Cornelio. Hinc ergo diſcamus noſtram familiam ad pietatem aſſuefacere, ſimus ei typus & forma doctrinæ, rudes inſtituamus, delinquentes corripiamus, deſides excitemus: Breuiter, omnia faciamus, ut quot ſunt familiæ, tot ſint & Eccleſiæ. Verùm qui nullam curam familiæ habent, ut piè inſtituatur, fidem quidem iactare poſſunt: ſed tantùm fumum fidei habent, & non ueram fidem, quæ perpetuò frugifera eſt per Ieſum Chri-

Christum Dominum nostrum, cui laus & gloria in secula seculorum, Amen.

DOMINICA XXII.
TRINITATIS, *Matth. 18.*

ASsimulatũ est regnum cœlorum homini regi, qui uoluit conferre rationem cum seruis suis. Et cùm cœpisset conferre, oblatus est ei unus, qui debebat ei decem milia talentorum. Cæterùm cùm is non esset soluendo, iussit eum Dominus uenundari, & uxorem eius & liberos, & omnia quæ habebat, ac fieri solutionem. Procidens autem seruus ille, adorabat eum, dicens: Domine esto patiens

tiens erga me, & omnia tibi reddam. Miſertus autem Dominus ſerui illius, abſoluit eum, & æs alienum remiſit ei. Egreſſus uerò ſeruus ille, inuenit unum de conſeruis ſuis, qui debebat ei centum denarios, & iniecta in eum manu, obtorto collo trahebat, dicẽs: Solue quod debes. Et procidens conſeruus eius, rogabat eum dicens: Eſto patiens erga me, & omnia reddam tibi. At ille nolebat, ſed abijt & coniecit eum in carcerem, donec redderet debitum. Porrò cùm uidiſſent conſerui eius quæ fiebant, indoluerunt ualde, & uenerunt, aperueruntq́ Domino ſuo omnia quæ facta fuerant. Tunc accerſiuit illum Dominns ſuus, & ait illi: Serue ſceleſte, totum debitum illud remiſi tibi, cùm obſecraſſes me, Non'ne oportuit & te miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus eram? Et iratus Dominus eius, tradidit eum tortoribus, quouſq́ redderet totum quod debebatur ſibi. Sic & Pater meus cœleſtis faciet uobis, ſi non remiſeritis ſuo quiſq́ fratri de cordibus ueſtris delicta illorum.

ENARRATIO TEXTVS.

Occaſio huius Euangelij *fuit interrogatio* Petri, *qui Chriſtum interrogat, quoties remittat peccãti aduerſus ſe fratri, an uſq; ſepties.* Huic Dominus *reſpondet.* Non *dico tibi uſq; ſepties, ſed ad ſeptuagies ſeptem, ſcilicet peccata. Septuagies ſeptem*

septem sunt 490. quo numero significatur, quòd fratri resipiscenti toties condonabimus offensam, quoties in nos peccauerit. Posuit enim numerum finitum pro infinito. Verùm quia hoc durum uidebatur Petro, Dominus proponit parabolam, cuius hæc est sententia. Deus Pater cœlestis condonat nobis sæpißimè contra se peccantibus: Quare nos quoq; fratribus resipiscentibus, qui nos læserunt, condonabimus. Pertinet igitur hoc Euangelium ad tertiam partem pœnitentiæ, uidelicet ad nouam uitam ex fide degendam: cuius nouæ uitæ quædam pars est, mutua erratorum quæ incidunt condonatio. Quò autem hæc parabola clarius intelligi posſit rerum collationem instituam hoc modo. Quemadmodum homo prædiues creditor habet se ad debitorem pauperrimum, sed humiliantem se, prosternentem se coram creditore, & petente ueniam: sic se habet Deus erga peccatores humiliantes se in uera pœnitentia coram Deo prosternentes se et petentes remißionem peccatorum propter Christum. Sed creditor diues humilianti se debitori debitum condonat. Ergo Deus pœnitenti ex misericordia condonat omnia sua peccata. Iam sicut Deus se habet erga peccatores sæpißime aduersus se delinquentes: sic habebit se Christianus erga fratres seu conseruos suos in se delinquentes. Proinde ut Deus condonat gratis nobis errata nostra: Ita & nos offensas, quibus læsi sumus à fratribus, remittemus. Verùm contrà, quemadmodum creditor habet se

bet se aduersus eum debitorem, cui cōdonauit prius debitum, & postea eum crudelem deprehendit aduersus fratrem suum: sic se habet Deus erga eos, quos receperat prius in gratiam: & postea reprehendit crudeles erga proximum suum. Sed creditor huiusmodi ingratum hominem reuocat ad rationes reddendas. Ergo & Deus reuocat ad seuerum iudicium, qui fuerant duri erga proximos. Proinde, condonandum est proximo, quotiescunq; aduersus nos peccauerit. Loci tres.

I. Vera agendi pœnitentiam ratio.

II. Commendatio misericordiæ Dei erga peccatores.

III. Officia mutua Christianorum condonare & condonari.

DE PRIMO.

Parabola creditoris & debitoris pulcerrimam agendæ pœnitentiæ rationem proponit, qua non est alia illustrior in toto nouo testamento: Quare omnes eius circumstantias perpendamus: Quis sit creditor: Quando exigat rationem: Cur debeamus: Quantum debeamus: Quid faciendum ubi urgeatur ratio: Quomodo satisfiat iusticiæ Dei, quæ efflagitat, ut soluatur quod debetur.

Quis est creditor? Deus Rex cœlestis. Is nos donauit multis bonis: formauit nos ad suam imaginem, dedit lucem in mente, rectitudinem in corde & uires interiores & exteriores, quibus potuimus ei obedientiam præstare.

An non hæc sunt abolita per peccata primorũ parentum? Verum quidem hoc est: sed dona, quæ contulit Adam, ad totam eius posteritatem pertinebant. Cùm ergo ille noster parens amisit dona, et se & nos secum in mortem coniecit, proinde rectè repetit à nobis Deus, quod in nostro parente amisimus: imò multis modis nos auximus debitum, ut eius summa ita magna sit facta, ut nemo poßit eam soluere, etiamsi se & sua omnia uendat.

Quando hic creditor exigit rationem? Etsi autem perpetuò nos huius debiti admonet: tamen potißimum rationem exigere putandus est, Primum, quoties nostra conscientia peccati nos coarguit, & ueluti nos ad tribunal Dei prouocat. Deinde, quando S. sanctus in ministerio legis uenit, & arguit peccatum, & prouocat ad pœnam nisi fiat solutio. Præterea, quando signa iræ Dei conspiciuntur, uel in cœlo, uel in terra. Ad hæc, cùm cruce aut morbo uexamur, quæ sunt ueluti ministri Dei, qui nos ad soluendum debitum urgent.

Sed cur peccata uocantur debita? Quoniam quemadmodum debita ciuilia obligant ad solutionem: ita peccata ad satisfactionem pœnæ, nisi fiat solutio.

Cur debemus? hoc iam dictum est. Debemus.n. tantum quantum apud parentem nostrum Adam deposuit, quod totum amisimus, & insuper nouis debitis nos onerauimus, quotidianis transgreßionibus aduersus Dei sanctißimam legem, illius in nos iram prouocantes.

Quanta

Quanta eſt debiti ſumma? Reſpondet creditor, quòd debeas decem millia talentorum, & quòd tu non habeas obulum, tantum abeſt, ut tantum debitum unquam ſoluere poßis. Decem præcepta continent debiti partes. Exigitur à te timor Dei, dilectio, fiducia, patientia, in primo præcepto: quia hanc obedientiam non præſtitiſti & ſoluiſti, debes pœnam. Ita examinandum eſt debitum in ſingulis præceptis primæ & ſecundæ tabulæ: unde magnitudo debiti colligenda eſt.

Sed quid hîc faciendum eſt? Imitari debemus exemplum huius debitoris, qui ſe proſternit coram ſuo creditore, ſe humiliat, petit ueniam, quam & conſequitur. Hoc eſt, Agnoſcamus peccati magnitudinem: dolebimus ex corde, quòd non reddiderimus quod debuimus: & confugiemus fiducia Christi ad Patrem cœleſtem, petentes ueniam & condonationem debiti: quod cùm fecerimus, habemus promißionem, quòd uelit nos, condonato toto debito, in gratiam recipere. Hoc clarè in præſenti miraculo indicatur: cuius rei nunc aliquot exempla proponam ad nos excitandos.

Exm Mulieris peccatricis.

Mulier peccatrix Luc. 7. agnoſcens ſuum debitum, confugit ad gratiam, & uiua fiducia recumbit in Chriſtum, quam Dominus mox pronunciat conſecutam eſſe condonationē debiti. Ita enim ait: Remiſſa ſunt ei peccata multa. Sed ibi additur: quia dilexit multum. Chriſtus non eam dicit debito ſatisfeciſſe dilectione: ſed poſtquam nacta eſt ſolutionem,

tionem debiti dilexit: id quod Christus apertè proposita hac parabola indicat. Nam cùm Pharisæus offenderetur, quòd Christus non reijceret hanc mulierem, tanquam peccatricem, & ministerium eius non improbaret tanquam impurum, ita eius peruersum iudicium corrigit. Duo debitores (inquit) erant cuidam creditori: unus debebat denarios quingentos, alter quinquaginta. Cùm autem illi non essent soluendo, condonauit utrisq;. Horum igitur dic uter plus diligit? Respondens Pharisæus dixit existimo quòd is cui condonatum plus est. At ille dixit ei: rectè iudicasti: & conuersus ad mulierem, dixit Simoni: uides hanc mulierem. Ingressus sum in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti, hæc autem lacrimis rigauit pedes meos, & capillis capitis sui extersit, Osculum mihi nõ dedisti, hæc aũt nõ intermisit deosculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti, hæc autem unguento unxit pedes meos: Cuius rei gratia dico tibi, quòd remissa sunt peccata eius multa: nam dilexit multum. Cui enim paululum remittitur, paululum diligit. Dixit autem ad eam: remissa sunt tibi peccata tua. Hîc apertè uidemus, quòd nacta remißionem debiti dilexerit. Nam remißionem peccatorum debet noua obedientia sequi, quæ dilectionis nomine hîc significatur.

Videamus quoq; exemplum Dauidis, in quo conspiciuntur hi duo motus, quos in peccatrice uidimus: ingens pauor et consolatio. Nam cùm à Pro- Exemplum Dauidis.

pheta Nathan arguitur de rapta coniuge alterius, & de nece mariti, existunt in Dauide horrendi pauores propter magnitudinem debiti sui, quales pauores sæpe describit: Non est pax oßibus meis à conspectu peccatorum meorū, Agnoscit iram Dei aduersus peccatum: dolet propterea quòd offendit Deum: metuit se abijci à Deo, sicuti antè uiderat horribiliter abijci Saulem: deniq; metuit æternas & præsentes pœnas. Hic fuisset dolore extinctus, nisi audiuisset consolationem à Propheta, uice Dei: non morieris, Dominus abstulit peccatum tuum. Hac audita consolatione accenditur in eo fides, quæ apprehendens absolutionem, incipit intueri misericordiam Dei, & in mediatore acquiescit.

Exemplum Publicani. Luc. 18.

Nuper audiuimus pulcherrimum exemplum in Publicano, qui adeò agnouit magnitudinem sui debiti, quòd ne oculos leuare sit ausus: tamen audita misericordiæ Dei magnitudine, erigit se fide & precatur: Deus propicius esto mihi peccatori: atq; ita totius debiti gratuitam remißionem accepit.

Hæc exempla nobis proponamus, quæ clarè mōstrant nobis pœnitentiæ et remißionis peccatorum doctrinam: q, remißio peccatorum sit debiti gratuita condonatio, quæ illi contingit, qui agit pœnitentiam, & confugit ad misericordiam Dei propter Christum. Etsi autem hæc remißio omnino gratuita est si nos respicimus: tamē si Christum respicimus, qui pro peccatis nostris horrenda sustinuit supplicia, facta est Deo sufficiens pro debito nostro solutio.

Note-

Notemus proinde REMISSIONIS uocem, REMISSIO.
quæ uel unica multiplicem in se continet doctrinam. Primùm destruit doctrinam Monachorum de satisfactionibus. Nam si salus contingit per remissionem debiti iuxta Euangelium, quis furor est dicere salutem contingere propter satisfactionem debiti. Nam remißio & satisfactio ita inter se pugnant, ut eidem nequaquam conuenire poßint. Deinde, omnia merita humana euertit. Quomodo.n. quod gratuitum est, ex merito esse potest? Apertè Paulus inquit: Ei qui operatur, merces confertur non ex gratia, sed ex debito: ei uerò qui non operatur, sed credit in eum, qui iustificat impium, imputatur fides eius ad iusticiam. Quemadmodum & Dauid inquit: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorū tecta sunt peccata. Tertiò, euertit remißionis nomen compensationem, quam Papistæ docent, quæ compensatio debet fieri, ut docent, per peregrinationes, ieiunia, eleemosynas. Ignem quoq; purgatorij extinguit. Si enim est remissum debitum, cur punitur debitor. Postremò remißionis uox ianuam gratiæ miseris peccatoribus aperit, in agone mortis salutis est portus & omnis consolationis fons. Hæc sint dicta de primo loco.

Rom. 4

Psal. 32

DE SECVNDO.

Quia hic textus de parabola creditoris, quanta sit dilectio & misericordia DEI erga genus humanum, indicat, nonnihil de ea dicam. Est autem duplex Dei misericordia. Vniuersalis una, qua fi-

nit solem suum oriri super bonos & malos: & peculiaris, qua, ut carißimus Pater, Ecclesiam filij sui complectitur: de qua Christus. Ioh. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat uitam æternam. Nullo maiori testimonio potuit cœlestis pater suam erga nos declarare misericordiam, quàm quòd dederit filium, qui nos à commerita damnatione per mortem suam redimeret, & daret uitam æternam. Quoties igitur audimus nominari misericordiam Dei hæc cogitemus.

Miseria generis humani

1. Cogitabimus quanta sit miseria generis humani priùsquam in gratiam recipiatur. Iacet genus humanum prostratum & uulneratum à Diabolo, cuius ueneno insuper infectum, nihil spirat præter peccatum, propter quod æternis pœnis est obnoxium.

Causæ miseriarum.

2. Huius miseriæ causæ sunt cogitandæ, quæ sunt cùm peccata primorum parẽtum, tùm nostræ propriæ sordes. Etsi enim illorum lapsu obnoxij sumus sententiæ damnationis: tamen quotidiè nouis peccatis obligamur ad grauiores pœnas.

3. Philanthropia Dei & clementia erga genus humanum est cogitanda. Apparuit, inquit Paulus, Philanthropia & benignitas Dei salutaris omnibus hominibus. Quæ potuit maior Philanthropia esse, quàm quòd nos non abiecerit propter tantam turpitudinem & fœditatem.

Victima filij.

4. Cogitandum est Antilytron, hoc est, uictima filij,

filij, qua succurritur miseriæ humanæ & peccatum aboletur. Eum qui non nouit peccatum, fecit peccatum, ut nos fieremus iusticia Dei in ipso, 2. Cor. 5.

5. Cogitanda est uia, per quam nos uenire possumus in possessionem misericordiæ Dei: illa uia monstrata est in primo loco, quæ nulla est alia, quàm uera pœnitentia. Via peruenienti.

6. Cogitandum est, quousq; se diuina misericordia extendat, q. non ad paucos quosdam pertineat, uel ad homines unius ætatis: sed promiscuè ad timentes eum. Ita. n. canit beata uirgo edocta spiritu Christi, quem conceperat iam ex S. sancto: Misericordia Dei à progenie in progeniem timentibus eum, id est, omnibus qui agunt pœnitentiam. Quousq; se extendat.

7. Cogitanda est perpetua gratitudo in tota uita, ut Deum pro tanta misericordia glorificemus corde, ore, confeßione & moribus. GRATITVDO

8. Cogitandum est, ut soliciti simus in tota nostra uita regenda, ne nostra culpa tantum bonum amittamus, quemadmodum hic debitor fecit. SOLICITVDO.

DE TERTIO.

Tertiam doctrinam proposui de mutua condonatione erratorum, quæ incidere solent. Nam hæc coniuncta est cum fide remißionis peccatorũ. Sunt autem duo cum fide remißionis peccatorum coniuncta, nempe gratia & donum. Gratia est ipsa iustificatio, qua hominib. credentibus imputatur iusticia Christi remißis peccatis: de hac dictum est in primo loco. Donum est ipsa donatio spiritus sancti GRATIA DONVM.

qua homo sola fide iustificatus simul regeneratur, sanctificatur, hoc est, mortificatur carne & uiuificatur spiritu. Mortificatur caro, quando aboletur peccandi consuetudo: uiuificatur spiritus, quando nouam obedientiam Deo præstare incipimus. Huius uiuificationis quædam particula est condonatio mutua, qua alij alijs peccata & offensas condonant. Quàm sit hæc condonatio necessaria, hodiernum Euangelium apertißimè ostendit, sicuti in præfatione dixi. Christus iußit nos precari: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Vult enim Christus nos imitari Patris sui exemplum.

Verùm sunt duo genera hominum, qui nos offendunt: quidam offendere pergunt et non petunt condonationem: quidam postquam senserunt se offendisse, mox supplices ueniam petunt. Quantùm autem ad illos attinet, qui pergunt offendere, offensas remittas hoc modo. Deposito uindictæ affectu eum amare non desines, quin etiam beneficium rependes loco iniuriæ, quamuis de illo, ut meretur, sinistrè sentis. Nam cùm Deus hostibus nos benè uelle iubet, non ideò protinus exigit, ut probemus in ipsis quæ ipse damnat: sed tantùm animos nostros uult esse purgatos. At quantum ad illos attinet, qui postquam læserunt, mox ueniunt & deprecantur ueniam, debemus nos fratres in gratiam recipere, ut de ijs rectè sentiamus, simulq; persuasi deletam coram Deo esse peccati eius memoriam.

Porrò sciendum est, quòd duplex offensio contingit inter fratres: una læditur frater à fratre: Altera læditur Ecclesia, scandalo uidelicet, cùm quis malè uiuit et agit, etiamsi nostræ personæ aut rebus nullam inferat iniuriam. Ita læsit incestuosus ille Ecclesiam Corinthiacam, quem resipiscentem in gratiam recepit. Hæc condonatio seu remißio est duplex: odium aduersus eum depones: Deinde confugientem ad gratiam recipies, & tanquam fratrem illum complecteris, quem antea fugisti, ne ipsius maculis te inuolueres. Hæc sint breuiter dicta de tertio loco, qui requirit mutuam condonationem incidentium erratorum inter homines, idq; exemplo Patris cœlestis, qui tantum debitum nobis condonauit propter Christum, cui gloria in secula seculorum, Amen.

DOMINICA XXIII.
POST TRINITAT. Matth. 22.

ABeuntes Pharisæi, consilium cœperunt, ut illaquearent Iesum in sermone. Et ad illum mittunt discipulos suos cum Herodianis, dicentes: Magister, scimus quòd uerax sis, & uiam Dei in ueritate doceas, neq; cures quenquam, non enim respicis personam hominum. Dic ergo nobis, quid tibi uidetur? Licet censum dare Cæsari, an non? Cognita autem Iesus malicia eorum, ait: Quid me

tentatis hypocritę. Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait ad illos: Cuius est hęc imago & subscriptio? Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Et his auditis, mirati sunt, & omisso eo abierunt.

ENARRATIO TEXTVS.

Consilium sanctorum patrum, qui hoc Euan*gelium in* Ecclesia *proponendum iudicârunt, fuit, ut extaret doctrina in* Ecclesia *de discrimine spiritualis regni Christi & regnorum mundi. Deinde ut scirent pij, quatenus obediendum sit politico magistratui.*

Occaſio autem huius Euangelij fuit malicia Phariſæorum, qui iuxta uaticinium Dauidis conſilia inierunt aduerſus Dominum et aduerſus Chriſtum eius, quò ipſius regnum euertant, & ſuam ſuperſtitionem ſtabiliant.

Verſatur autem totum Euangelium in hac quæſtione: Iure'ne populus Dei externo & politico magiſtratui eſſe ſubiectus, et ei tributa dare et obedire debet. Chriſtus ad hanc quæſtionem ita reſpondet. Eccleſia ijs omnibus, quibus eſt obiecta, obedientiam debet. Cùm ergo populus Iudaicus & Deo ſubiectus ſit, nam ab eo in peculiarem populum eſt electus, & Cæſari, qui armis eum ſubiecit, Deo reddere quod illi debetur, & Cæſari quæ ſunt Cæſaris debet. Hoc reſponſum eo pertinet, ut doceat Eccleſiam ſuam debere ſubiectam eſſe magiſtratui ciuili, atq; tributa ſoluere & tantiſper obedire, donec aliquid contra uerbum Dei & legem naturæ præcipiat. Loci duo.

I. De hypocriſi & uſitata ingratitudine erga bene meritos.

II. De quæſtione Phariſæorum et de magiſtratu.

DE PRIMO.

Tunc abeuntes Phariſæi conſilium inierunt, ut caperent eum in ſermone. Hoſtes Chriſti fuiſſe Phariſæos teſtatur tota Euangelica hiſtoria. Et tametſi nec in doctrina quicquam, nec in uita erat quod poterant reprehendere: tamen omnes quærunt occaſiones, ut innocẽti ſint moleſti, eumq;

traducant, tanquàm qui malè doceret & malè uiueret. Hoc perpetuum fuit hypocritarum studium in mundo, Exemplum habemus in Ecclesia Dei hodie. Monachi et Pharisæi Papistici benè nôrunt nostram doctrinam, quam docemus, ex Mose, Prophetis et Apostolorum scriptis desumtam esse, nec aliquid habent, quod iure reprehendere poßint in multorum piorum ministrorum moribus: tamen uarias excogitant calumniandi artes, mille uias quærunt ad abolendum Euangelium, potius uiderent Turcam regnare quàm Euangelij puritatem conseruari. Vnde tanta rabies? unde hæc malicia? sunt satellites Satanæ, quare non est mirum, si in castra Christi irrumpere conantur. Deinde hactenus fuerunt in magno precio, & salutabantur sanctißimi patres: nunc autem detecta illorum hypocrisi uilescunt, et illorum superstitio explosa contemnitur. Totas igitur uires intendunt, ut cursum Euangelij cadaueribus & sanguine sanctorum intercludant. Sed Deo sit gratia, Ecclesia Christi est ædificata super firmißima rupe, ut portæ & consilia uiresq; inferorum aduersus eam præualere nequeant. Hoc proinde cùm sit perpetuum, non est mirandum, quòd hi Pharisæi suo faciant more.

Videamus ergo quibus artibus Christi regnum inuadãt. Euangelista noster quatuor illis tribuit artes, quibus utuntur prius quàm manum admouent. Primùm, consilium. Consilium, inquit, inierunt. Est.n. consilium actionis fundamentum. Conueni-

unt

unt ergo, conferunt sua nepharia consilia, & quò quisq; sit in consultando nequior, eò maiorem laudē reportat. Hoc longè antè præuidit spiritus Christi in Dauide, quemadmodū habemus in 2. Psalmo. Quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania. Verè inania, quia Dominus fatuabat consilia eorum. Deinde notatur hîc, quò omnia ipsorum consilia tendebant. Vt (inquit Euangelista) caperent eum in sermone. Vt ita captus exponeretur ludibrio populi: infamaretur eius doctrina: uilesceret autoritas: atq; ad extremum raperetur ad supplicium, ut contumeliosus in Deum, hæreticus & maleficus. Vides scopum consultationis Pharisæorum. Tertio loco sequitur qualenam, inuenerint consilium. Placuit istis bonis consiliarijs, ut mitterent suos discipulos cum Herodianis. Astutè admodum, ut haberent præsentes testes, qui possent ipsum apud Herodem traducere, si quicquam dixisset, quod aliâs minus placuisset. Hos discipulos egregiè hypocrisi instruxerunt, ut essent ad fallendum magis idonei. Nulli.n.citius fallunt, quàm qui cûm externam sanctitatem et comitatem simulant, occultè fallere instituunt. Quartò describitur horum hypocritarum oratio in hunc modum, Magister, scimus quòd uerax sis, & uiam Domini uerè doceas, & quòd non sit tibi cura de aliquo. Hoc est principium orationis illorum: quod sanè si uerba spectes aptißimum est. Continet enim duo: Primùm agnoscunt eum magistrum, deinde

deinde tribuunt ei uirtutes, quas habere oportet fidelem doctorem. Cùm eum uerbis agnoscũt Dominum, uolunt non hostes, sed amici, imò discipuli uideri, qui magno discendi desiderio teneantur. Cùm tribuunt ei uirtutes, quas uerus doctor habere debeat, fraudulẽter se insinuant Domino, ut nihil sibi ab illis periculi esse credat. Sed nullum est consilium, nulla prudentia aduersus Dominum. Sed quænam sunt illæ uirtutes, quas Christo tribuũt? PRIMA est ueritatis studium: Scimus (inquiunt) quòd uerax sis. SECVNDA, certitudo doctrinæ: & uiam Dei (inquiunt) in ueritate doceas. TERTIA est constantia & animi fortitudo? & non (inquiunt) est tibi cura de aliquo. Quare? Quia non respicis personam alicuius (& hæc est quarta uirtus) Non enim (inquiunt) respicis personam hominum. Hæ quatuor uirtutes sunt magnæ, & requiruntur ab omnibus Dei ministris. Veritatis studium facit, ut excußis ignorantiæ tenebris, ueritas illucescat. Certitudo doctrinæ facit, ne uariæ doctrinæ uentis, & rumorum uanitate fluctuemus. Constantia & animi fortitudo inuictum in officio reddit. Quòd non personas hominum respiciat Doctor efficit, ut ueritas non metu aut alia resupprimatur. Has uirtutes Dominus Iohanni Baptistæ tribuit: & quòd fuerit eis uerè præditus ostendit effectus: Nam cùm Herodes accepißet per uim uxorem fratris sui Philippi, audacter illi restitit, non ueritus personam, quam sustinuit

nuit Herodes. Dicit enim: Non licet tibi habere uxorem fratris tui: propter quod paulò pòst raptus est ad supplicium. Huiusmodi uirtutes habuit & Helias, qui impio regi restitit, & apertè illi in os dixit: Tu perturbas Israël, & domus patris tui. Verùm hoc qui non faciunt, uerius mercenarij dicendi sunt quàm ueri pastores. Hactenus de machinis hypocritarum aduersus Christum.

DE SECVNDO.

Quæstio sequitur, qua ita putant se Christum posse cõstringere, ut non habeat quò euadat. Licet (inquiunt) censum dare Cæsari an non? Hîc putârunt quòd necessariò & simpliciter alterum ex his duobus esset responsurus, licere, aut non licere. Si dixisset licere: turbam offendisset, quia inuita istud onus sustinuit, ac ita habuissent accessum ad ipsum perdendum, deficiente ab eo turba: At si dixisset non licere: aderant Herodiani, qui mox illum tanquam seditiosum rapuissent ad pœnam. Quid ergo ad hanc quæstionem Dominus? Duo facit, Primum obiurgat eos, Deinde soluit quæstionem. Cognita, inquit Euangelista, Iesus nequicia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ. Hic experiuntur uerum esse, quod illi antea adulandi gratia dixerant: non respicis personas hominum. Quæstionis solutionem hoc pacto instituit: Ostendite mihi numisma census: at illi obtulerunt ei denarium. Cuius est imago hæc (inquit) & superscriptio? Dicunt ei, Cæsaris. Tunc ait illis:

Reddi-

Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. Quæstio soluta est, ita ut nec ueritatem tacuerit Dominus, nec ansam calumniandi habuerint Pharisæi. Quare confusi mirati sunt & abierunt. Adeò nullum consilium, nulla prudentia ualet contra Dominum.

Sed quid hæc Christi responsio nos docet? Primùm discernit inter regnum Cæsaris et Dei, id est, inter regna mundi et Ecclesiam. Deinde distinguit inter personas, quæ his diuersis regnis præsunt. Tum docet obedientiam præstandam esse in utroq; regno, hoc est, ut Deo suus cultus tribuatur in spirituali suo regno, & politico magistratui debita præstentur officia. Hoc loco dicendum esset, quid Deo debeatur, et quid politico Magistratui: uerùm quia sæpius aliâs dictũ est de cultu Dei, hîc de magistratu dicam, quò admoneamur, q̃ piè nos de magistratu sentire oporteat. Dicam igitur quinq; de magistratu. 1. unde et quid sit. 2. quæ cõditiones boni magistratus esse debeant. 3. quod officium, quiq; fines sint administrationis politicæ. 4. qualenam magistratus ius existat in subditos & subditorum bona. 5. quid magistratui suo debeant subditi,

PRIMVM, quod proposui, nempe unde & quid sit magistratus, Paulus Rom. 13. declarat, ubi docet magistratum à Deo esse: Non enim (inquit) est potestas nisi à Deo, quæ uerò sunt potestates, à Deo sunt ordinatæ. Quod quidem de iure imperij intelligendum est, non de confusione, quæ sæpè in impe-

imperijs propter ſcelera hominum cernitur. Dum itaq; boni magiſtratus præſunt, Deum ueluti propinquum nobis cernimus, & nobis eorum, quos conſtituit, manu imperantem. Contrà, cùm impij magiſtratus præſunt, impietas quidem à Diabolo & praua uoluntate imperantis eſt: ſed Deus iratus laxat frena tyrannis & impijs, ut ita ingratitudinem hominum ulciſcatur.

Habes unde ſit magiſtratus: quid autem ſit, idem Paulus definit: nempe quòd ſit ordinatio Dei ſubditis in bonum, dum honorantur boni, & puniuntur mali corporalibus pœnis.

SECVNDVM, quod propoſui, fuit de conditionib. boni magiſtratus, quæ Moſis 12. quatuor recenſentur, nimirum ut Iudex ſeu Magiſtratus ſit ſapiens, timens DEI, uerax ac minime auarus. Sapientia gubernat actiones, ne in adminiſtratione per errorem peccet, ac peruertat iudicium. Timor Dei efficit, ut Deum reſpiciat in omnibus cauſis, caueatq; ne quicquam committat, quo illum offendat. Veritas monet, ne falſas legum interpretationes & ſycophantias admittat. Odium auariciæ ſinceritatem in iudicando conſeruat. Vbi enim munerarij iudices ſunt, actum eſt de æquitate. Nam ſi perſonæ acceptio corruptio eſt iudicij, ut nullus ſit æquitati locus, profectò auaricia efficit, ut iudex potius perſonam quàm cauſam intueatur. Quiſquis igitur magiſtratu fungens precio ducitur, æquum & bonum perſpicere non poteſt.

Munere

Munere enim excæcantur oculi sapientum et peruertuntur uerba iustorum. Hinc est quòd auari iudices furum socij dicantur ab Isaia.

TERTIVM, quod proposui de magistratu, fuit de eius officio, de quo nunc agam. Ostendam autem magistratus officium cùm ex testimonijs scripturæ, tùm per exempla illustrium hominum, qui magistratus cum laude functi sunt. Officium magistratus in genere est, ut sit custos diuinæ legis, hoc est uerè religionis conseruator. Hoc autem officium tum demum exercet pius magistratus, cùm exemplo Dauidis, Iosiæ, Ezechiæ, tollit idolatriam & idololatriæ occasiones: ut Ezechias æneum serpentem diminuit: Iosias templum purgauit à uarijs idolis: Moses uitulum confregit: Dauid exhortationibus populum ad uerum cultum Deo præstandum adduxit. Nam si magistratus à Deo ordinatus est, ut sit minister Dei homini in bonum, debet utique, quæ homini noxia uidet, pro uiribus amoliri, ne reipublicæ bonum & ciuium salus impediatur. Deinde curabit magistratus exemplo Iosiæ, ut uera religio proponatur, conseruetur & propagetur, impijs doctrinis abolitis. Quanquam autem distincta sunt officia magistratus ciuilis & ministerium uerbi: tamen in hoc conuenire possunt & debent, ut gloriam Dei & salutem generis humani simul quærant, sed seruata utriusq; legitima ratione: hoc est, ut magistratus ciuilis edicto & gladio, minister autem uerbi doctrina, exhortatione, obiurgatione

&

& comminatione impietatem tollere, & gloriam Dei quærere conentur. Præterea, quia religio sine docentibus et discentibus conseruari nequit, Magistratus officium est scholas erigere, stipendijs conseruare, ut docentes et discentes pietatis studijs incumbere poßint. Ad hæc, Ezechiæ & regis Niniuæ exempla commonefaciant magistratū, uel præsentem, uel imminentem iram Dei solennib. ad Deum precibus, ueráq; ad Dominum conuersione auertere studeant. Atq; hæc quidem ad eam partem legis referenda sunt, quæ ad religionem potißimū spectat. Quantum autem ad externum politicum statum attinet, idem officium est magistratus boni in sua republica, quod est honesti patrisfamilias in sua domo, nimirum ut quemadmodum pater liberos disciplina regit, castigat contumaces, bonos honore afficit, largitur præmia, breuiter in hoc totus incumbit, ut sua familia quàm optimè constituta uideatur: ita magistratus in sua republica facere debet, ut uerè Pater patriæ dici poßit.

Verùm si quis officia magistratus numerata sibi cupiat, is sciat primum magistratus officium esse studium pacis, ut in tranquillitate Deū colamus abolitis superstitionibus, quæ ueram religionem corrumpunt, ac pietati ueræ sunt impedimento. Secundum magistratus officium est, ut singuli sua officia rectè faciant, quòd fieri non potest, nisi ubi legum maneat autoritas & executio. Leges enim ferre, quas executio non sequitur, rerumpublica-

rũ pernicies est: quare ut honestas leges magistratui ferre licet, ita caueat oportet, ne in contemtum ueniat, quod fit, quando nõ sequitur executio. Tertium officium est, ut puniat sontes, et insontes tueatur iuxta legum præscriptum, et prudentem moderationem. Ex his facilè est colligere, quinam sint fines magistratus, nimirum quòd sit ordinatus propter Deum ad Ecclesiæ et rerumpublicarum utilitatem: quare rectè dicitur, quòd gubernatio, religio, & propria domus principi curæ esse debeant.

QVARTVM, quod promisi me dicturum, est de iure magistratus in subditos & subditorum bona. Zenephon Philosophus hanc legem tradit magistratui: Regula regi non affectus, sed lex esse debet, Vnde sequitur, tantum iuris magistratum habere in subditos et illorũ bona, quantum leges consentientes Decalogo & legi naturæ permittunt. Habet igitur ius iuxta quartum præceptũ imperare subditis, necessaria officia, cùm ad publicam incolumitatem, tùm ad singulorum utilitatem faciẽtia.

Restat quod quinto loco proposui de officio subditorum erga magistratum. Potest autem officium subditorum erga magistratum ad quatuor capita reuocari, ut primum sit, iuxta quartum præceptum, honorare magistratum, hoc est, suspicere & uereri ipsum tanquam ministrum & legatum Dei: ita ut ipsum honores, timeas, candidè de ipso iudices, errata in meliorem partem accipias, non cum uulgo magistratui detrahas. Nam id se-

uere

uerè prohibetur uerbo Dei: Principi populi tui ne maledicas. Maledictionis uoce omnes calumniæ & detrectationes intelliguntur. Secundum, edictis parêre cùm in tributis dandis, tùm in alijs quoq; rebus, quatenus per religionem & legem naturæ liceat. Huc illud Pauli pertinet: Admoneto illos, ut principibus & potestatibus subditi sint, ut magistratib. pareant, ut ad omne opus bonũ sint parati. Tertium, orare pro magistratu. Adhortare, inquit Paulus, ut fiant deprecationes, obsecrationes, interpellationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus in eminentia constitutis, ut placidam & quietam uitam degamus, cum omni pietate & honestate. Quartum, non irrumpere in partes officij magistratus: sed magistratui cognitionem deferre, si quid ad reipublicæ salutem pertinere uideatur. Hæc sint dicta de magistratu. Deus det nobis gratiam, ut & Deo uerum cultum & magistratui nostro debita præstemus officia, per Iesum Christum Dominum, cui gloria in secula seculorum, Amen.

DOMINICA XXIIII.

TRINITATIS, Matth. 9.

PRimas quidam uenit, & adorauit Iesum dicens: Filia mea modò defuncta est, sed ueni, & impone manum tuam super illam, ac uiuet. Et surgens Iesus secutus est eum, ac discipuli eius. Et ecce, mulier quæ sanguinis

profluuio laborauerat duodecim annos, accedens à tergo, tetigit fimbriam ueſtimenti illius, dixerat enim intra ſeſe: Si tantùm tetigero ueſtimentum illius, ero ſalua. At Ieſus conuerſus, ut uidit illam, dixit: Confide filia, fides tua ſaluam te fecit. Et ſalua facta fuit mulier à tempore illo. Et cùm ueniſſet Ieſus in ædes primatis, uidiſſetq́ tibicines, & turbam tumultuantem, dicit illis: Secedite, non enim mortua eſt adoleſcentula, ſed dormit. Et deridebant illum. Cùm autem fuiſſet eiecta turba, introgreſſus tenuit manum illius, & ſurrexit adoleſcentula. Et emanauit rumor hic in totam terram illam.

ENAR-

ENARRATIO TEXTVS.

IN hoc Euangelio clarißimè describitur, quomodo Dominus noster opem ferat suæ Ecclesiæ subiectæ cruci. Quemadmodum. n. Christus saluator noster erga hunc primatem & hanc afflictam mulierem est affectus: sic etiam est affectus erga me et te, adeoq; omnes, qui horum, hoc est, huius primatis & huius mulieris exemplo ad ipsum confugiunt, iuxta illud uaticinium Ioelis de Christo: Omnis qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Cum hoc uaticinio & Christi uerba & facta consentiunt. Verba sunt: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, ego uos reficiam. Facta multa occurrunt: Cæcos sanat, leprosos purgat, hunc Iairum et hanc mulierem exaudit, & se implorantibus fert opem. Hæc est ergo summa huius historiæ, quòd Dominus duo edat miracula: sanat mulierem, quæ duodecim annos laborauerat morbo; excitat huius Iairi filiam, quæ defuncta erat: utroq; facto suum erga omnes animum declarat. Loci tres:

I. Exemplum huius mulieris, eius cōditio, fides, inuocatio & sanatio.

II. Exemplū Iairi, & excitatio puellæ mortuæ.

III. Derisio qua Christus ridetur ab hostibus suis.

DE PRIMO.

Etsi primo loco fit mentio principis Iairi, qui uenit ad Christum: tamen prius dicam de hac muliere patiente fluxum sanguinis, quia ponitur in medio historiæ de principe hoc. In hac itaq; mulie-

re quatuor sunt nobis perpendenda. 1. conditio eius. 2. fides. 3. inuocatio. 4: eiusdem à morbo, quo laborauit, sanatio: quorum singula singularem doctrinam & admonitionem continent.

Conditio mulieris fuit, 1. fuit mulier simplex et timida. 2. duodecim annos fluxum sanguinis passa fuit, unde facilè cogitare est, quàm fuerit exhausta & imbecillis. Qui uno mense tam graui morbo laborat, satis miser & afflictus est, quid dicemus de hac, quæ tot annis est uexata? 3. addit Marcus, quòd multa passa sit à medicis, quorum alij alijs pharmacis miseram excarnificarunt. Huc accedit quòd iam suas facultates consumserat: unde in hoc grauißimo morbo ad mendicitatem erat redacta: neq; tanti sumtus quicquam profuerunt, imò quotidiè fuit deterius. Morbum hunc corporis morsus conscientiæ acerbiorem fecerat: Nam cùm scriptura dicit, eum qui peccat contra Dominum, incidere in manus medici, quid aliud potuit cogitare, quàm Deum se abiecisse. Hæc fuit huius mulieris conditio dura satis: morbus corporis, mala conscientia, mendicitas, contemtus. An propterea est abiecta coram Deo? An propterea Christus eam reiecit? Nequaquam. Venit enim propter afflictos: uenit propter peccatores. Nos ergo huius mulieris exemplo admoniti, erigamus nos in nostris calamitatibus, agnoscamus iustam iram Dei aduersus nos propter peccata. Audiuimus quæ fuerit conditio huius mulieris, sequitur fides.

Accel

Accefsit retrò, & tetigit fimbriam uesti-menti eius, si tetigero (cogitat) tantùm uesti-menti fimbriam eius, salua ero. Hæc uox satis declarat, qualis fuerit eius fides. Certò sibi persua-sit, q; si tantùm tangeret fimbriam uestimenti illi-us, consequeretur salutem. Vnde tanta fides? Ex uni uersali promißione, quàm sibi accõmodauit. Nouit absq; dubio hanc Christi promißionem: Venite ad me omnes etc. Hîc primùm tribuit Christo laudem ueritatis. Deinde generale dictum sibi accõmoda-uit hoc modo. Omnes uocat ad se, omnibus promit-tit opem, uult omnes laborantes reficere: Ego sum in numero laborãtium, ego sum ex ea turba, quam totam ad se uocat: uerè igitur statuo, quòd me uelit iuuare. Videmus quomodo hæc mulier fidem ex-citauit: Iam hoc ad nos accommodemus.

Quoties te premit crux internè uel externè, agnosce istam crucem esse ueluti concionem quan-dam, qua tua miseria & damnatio tibi ob oculos ponitur. Deinde uerbum promißionis & exempla intuere, et cogita Deum non esse acceptorem per-sonarum: sed uelle omnium misereri in Christo Ie-su. Hac fiducia Christum inuoca: & statue illum te uerè uelle exaudire & dare quod petis, nisi uene-num petieris, id est, nisi petieris id quod tibi non sit utile, seu quod impediat gloriam Dei: & hoc dictum: Venite ad me omnes, tibi applica: quod cùm feceris consolationem senties.

Verùm ista mulier habuit Christum præsentem,

quem oculis uidit: A me procul abest. Ista tentatio est carnis, contra quam primum opponito promissionem Christi: Ego ero uobiscum usq; ad consummationem seculi. Deinde, quòd Dominus Thomæ dixit: Beati qui crediderunt & non uiderunt. Præterea, quòd Christus nō sit acceptor personarum: & in aliquot exemplis declarauit, cùm hic esset præsens in carne, quomodo uellet agere cum reliquis se inuocaturis.

At sum peccator magnus. Credo: sed Christus uenit in mundum peccatores saluos facere. Ita dicit primùm ipse: Non ueni ad uocandum iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Hoc Paulus repetens ait: Certus sermo & omni approbatione dignus, quòd Christus Iesus uenit in hunc mundum saluos facere peccatores. Item, Apparuit gratia salutaris omnibus hominibus. Deinde intueamur exempla misericordiæ Dei. Adam coniecerat totum mundum in damnationem, sed agit pœnitentiam & recipitur: Paulus persecutus est Ecclesiam Christi, Petrus negauit Christum, Manasses se horrendis idololatrijs, & copioso sanctorum sanguine se polluerat: sed resipiscentes in gratiam sunt recepti. Qua re declaratur: quàm uerùm sit dictum illud apud Prophetam: Viuo ego, nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. Huc illæ Christi asseuerationes: Amen amen dico uobis: qui credit in me, non peribit, sed habebit uitam æternam: Has sententias & hæc exempla opponito cogitationi

tioni de peccatorum magnitudine, & scito misericordiam excedere peccatum, & gratiam abundare supra delictum.

At nescio an sim prædestinatus? Hæc grauißima est tentatio, ab ipso Satana profecta. Quis est lapsus? Adam cum sua posteritate: nam fuimus in illo tanquam in massa communi, humani generis. Quis accepit promißionem? Non ne Adam? Ergo quemadmodum lapsus es in Adam: ita cum eodem es promißionis particeps, modò promißionis uerbo fidem adhibere uelis. Deinde clarum est Pauli dictum: Deus uult omnes homines saluos fieri, & ad cognitionem ueritatis uenire. Huc facit, quòd Christus mandatum uniuersale dat suis discipulis: Ite in mundum uniuersum, prædicate Euangelium, qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui uerò non crediderit, condemnabitur.

At fides est donum Dei, quod dat quibus uult? Vide quàm multa caro inuenit, quib. sibi ipsi uiam ad salutē intercludit? fides est donum Dei, sed hoc modo confertur. Proponit tibi uerbum, huic ut credas iubet, et in cogitatione uult esse efficax: Sed tu caue, ne cum Iudæis resistas S. sancto, quod Stephanus suis obiecit. Christus cùm uideret ciuitatem Ierusalem, et cogitaret de eius uastatione, flens dixit: Quoties uolui te congregare, sicut gallina colligit pullos suos, & noluisti. Ecce Christus uult, nec aliud uult quàm Pater. Quid uoluit? congregare filios Ierusalem ad suum ouile: sed Ierusalem

noluit, decepta à ſuis ſeductoribus, falſis prophe=tis, & ineſcata diuitijs, potentia, uoluptatibus & curis huius mundi, noluit Chriſto ſuo Paſtori obe=dire. Quare ut iuſto Dei iudicio: ita propria culpa perijt. Promiſsionibus igitur diuinis, eiſq; uni=uerſalibus freti, & confirmati exemplis, cum hac muliere in doloribus & cruce confugiamus ad Chriſtum, ita futurum eſt, ut inueniamus auxili=um in tempore oportuno. Fidem huius mulieris ui=dimus: nunc quod tertio loco in hac muliere ſpe=ctandum dixi uideamus, uidelicet qualis fuerit hu=ius mulieris inuocatio.

Sed tacet, loquitur apud ſe, tangit tantùm fim=briam ueſtimenti Ieſu. Nulla hîc auditur oratio. Verum quidem eſt: nulla orantis uerba hîc recitan tur, ſed ſunt hîc orationis ſigna & orationis effe=ctus. Signa ſunt quòd accedit, tangit fimbriam, & apud ſe cogitat de eius clementia et intimo cordis uoto miſericordiam ſibi præſtari expetit. Hoc uo=tum non ſecùs quàm ardentiſsimas preces exaudi=uit Chriſtus. Effectus ſunt conſolatio & ſanatio.

De Moiſe etiam legimus, quòd cùm labia non uiderentur moueri, tamen audit à Domino, quid clamas ad me? unde docemur, quòd oratio, quæ nu=bes penetrat, non ſit labiorum motus, non ſit uer=borum βαττολογία, et multiloquium: ſed potius ſupplex animi eleuatio ad Deum, qua fide Chriſti aliquid à Deo petitur. Hoc etiam confirmatur Da=uidis teſtimonio, qui ait: Ad te Domine leuaui ani=mam meam.

Porrò,

Porrò, quia nullus cultus maior est, quàm rectè Deum inuocare, & oporteat pios perpetuò in hoc cultu occupari, uolo breuiter quædam de recta inuocatione dicere. Dixi paulò antea quid sit oratio: nunc quas conditiones perpetuò habere debeat ostendam. Sunt autem quinq; perpetuæ conditiones & ueluti proprietates piæ orationis, quæ sunt, 1. quomodo noster animus compositus esse debeat ad orandum. 2. quid nos ad orandum impellat & urgeat. 3. quis sit à nobis inuocandus. 4. quo fundamento freti prodeamus in conspectum Dei oraturi. 5. quid sit petendum, & quando cum conditione, & quando sine conditione.

PRIMA: Animus noster in hunc modum compositus esse debet. Primùm exuenda est omnis cogitatio propriæ gloriæ, sicut hæc mulier nihil nisi sordes in se agnouit. Deinde inopia sentiatur, quam sanè maximam hæc afflicta mulier sensit. Tùm in uera pœnitentia homo se prosternat coram Deo, idq; potius animo quàm corpore. Id hanc mulierem fecisse inde apparet, quòd à tergo accesserit. Postremò, certa fide ad orandum incendatur animus. Nam nisi quis certam fidem attulerit, uerba fundit potius quàm precatur. Huiusmodi etiam fidem hanc mulierem ad Dominum attulisse ex superioribus manifestum est.

SECVNDA: Causæ, quæ nos ad orandum impellent, sunt multæ. Hæc mulier absq; dubio cogitauit de mandato Dei, in quo seriò à nobis hunc

cultum

cultum requirit. Deinde promißiones non ignorauit, alioqui tanta fiducia ad orandum non prodijsset. Quicquid (inquit Christus) petieritis in nomine meo, Pater dabit uobis. Sensit præterea & Diaboli tyrannidem & suam inopiam, unde mota auxilium quærit ab eo, qui solus iuuare potest. Considerauit quoq; exempla: uidit Iairum Dominum inuocasse pro filiæ ualetudine, & multa alia exempla cogitauit. His multis causis ad precandum est excitata. Proinde & nos erigamur ad Deo hunc cultum inuocationis præstandum, 1. mandato Dei. 2. promißionibus. 3. cogitatione tyrannidis Diaboli 4. sensu propriæ miseriæ & inopiæ. 5. sanctorum exemplis.

TERTIA: Quis inuocandus? solus Deus, qui est Pater, Filius & Spiritus sanctus: nec Angeli, nec homines sunt inuocandi. Hoc enim æternum Dei mandatum est: Inuoca me in die tribulationis. Item, Dominum Deum tuum adorabis, & illum solum coles. Inuocare enim creaturam summa est idololatria, propter quam mundus horribiliter punitur, quia talis idololatria in Deum summa blasphemia est.

QVARTA: Iure quæritur quo fundamento nixi prodeamus in conspectum Dei. Nam si nos intueamur, cõfusio faciei nostræ nos à precando absterret. Deinde scriptura dicit, Deus peccatores non exaudit. Certum est, quod nemo fretus sua dignitate poßit orare. Quare quærendus est ille unus

Media-

Mediator inter Deum & hominem Christus Iesus, qui se pro nobis interpellatorem offert, dum ait: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. Huius ergo dignitate habemus accessum ad Deum Patrem.

QVINTA: Quid orandũ sit. Triplicia sunt precanda & triplicia deprecanda. 1. gloriam Dei sanctificari inter homines precabimur. 2. salutem animæ. 3. necessaria ad præsentis uitæ conseruationem: & contrà deprecabimur, 1. quicquid impedit gloriam Dei. 2. quicquid aduersatur nostræ saluti: 3. quicquid nobis in hac uita molestum est. Hæc statuamus nos impetraturos, & præsertim quæ primo & secundo loco ponuntur. Tertij generis bona & mala deprecari oportet cum cõditione non imminutæ gloriæ Dei, aut impeditæ nostræ salutis.

QVARTVM, quod proposui de hac muliere, est eius sanatio: in qua quid Christus dixerit & egerit, & quid illi acciderit, dicendũ est. Quid dixit Christus? Confide filia: fides tua te saluam fecit. Et hoc cùm diceret, diuina sua uirtute mulierem sanauit. Quid accidit mulieri? & salua facta est mulier ex illa hora. Hîc habemus multa. 1. q̈ qui credunt adoptantur in filios, iuxta illud: Dedit potestatem, ut filij Dei fierent, quotquot credunt in nomen eius. 2. qualis sit affectus Christi in afflictos. 3. q̈ fides quoduis à Deo impetret. 4. quòd Christus hîc declarat suam diuinam potentiam, ostendit uoluntatem, monstrat officium, ac ueritatem Euangelij

gelij confirmat. De his propter temporis breuitatem plura non dicam.

DE SECVNDO.

In hoc Iairo primate habemus etiam exemplum fidei, inuocationis, confeßionis, et ſpei. Ecce princeps acceßit. Hic habes fidẽ: Et adorauit eum. Habes fidei fructum inuocationem. Hæc duo confeßionem continent. Domine, inquit, filia mea modò defuncta eſt: ſed ueni, & impone manum tuam ſuper eam, & uiuet. Ecce quanta cum ſpe precatur. Nos ergo ex hoc diſcamus, in noſtris neceßitatibus Chriſtum accedere, illum ex fide inuocare, confiteri, & certò ſtatuere nos ab illo impetraturos, quæ nobis ſalutaria ſunt. Sed quid facit Chriſtus? Sequitur illum, & cùm ueniſſet Ieſus in domum principis, & uidiſſet tibicines & turbam tumultuantem, dicebat: Recedite, & eiecta turba, dixit puellæ: Puella ſurge: & ſurrexit puella, & exijt hæc fama per uniuerſam terram illam. Quia circumſtantiæ huius exempli congruunt ferè cum exemplo mulieris, ſufficiant hac uice, quæ de muliere dixi.

DE TERTIO.

Cùm Chriſtus diceret: puella nõ eſt mortua, ſed dormit, deridebant eũ. Hic tria intueamur. Primùm, q mundus non ſolùm ſit ingratus erga Chriſtum benefactorem: uerumetiam derideat ipſum. Quare hoc? quia cæcus eſt mundus, & ideò de Chriſti doctrina et factis non poteſt rectè iudicare.

care. Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. Caro non nisi carnem sapit. Sapientia carnis inimicicia est cum Deo. Nisi ergo cum mundo uelimus errare & fieri derisores, audiamus Euangelium, quò mens rectius de operibus Dei instruatur. Secundum, quòd hîc non solùm intueri: sed etiam mirari oportet, est quod Christus nihilominus pergat in suo sancto proposito. Non absterretur uel summa ingratitudine mundi, ut suam Ecclesiam deserat. Dominatur in medio inimicorum suorum. Tertium, quod hîc obseruare decet, est Christi exemplum. Si ergo deridemur propter confeßionem, intueamur filium Dei, & contemnamus istos derisores, qui sunt Diaboli moriones. Non malicia mundi nos turbabit, sed exemplum filij Dei nos consolabitur, qui nobis adest iuxta suam promißionem: Ego ero uobiscum usq; ad consummationem seculi. Huic nostro unico Mediatori, unà cum Patre & Spiritu sancto, sit honor & gloria in secula seculorum, Amen.

DOMINICA XXV.

TRINITATIS. Matth. 24.

CVM uideritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta, stantem in loco sancto, qui legit, intelligat. Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: qui in tecto, non descendat, ut tollat quicquã de domo sua: & qui in agro, non reuertatur, ut tol-

ut tollat uestes suas. Væ autam prægnantibus & lactantibus in illis diebus. Orate autem, ut non fiat fuga uestra hieme, neq; Sabbato. Erit enim tunc afflictio magna, qualis non fuit ab initio mundi, ad hoc usq; tempus, neq; fiet. Et nisi decurtati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro. Sed propter electos decurtabuntur dies illi. Tunc si quis uobis dixerit: Ecce hîc Christus, aut illic, nolite credere. Surgent enim Pseudochristi, & Pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri posit) etiam electi. Ecce prædixi uobis. Si ergo dixerint uobis. Ecce in deserto est, nolite exire: Ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & apparet usq; ad Occidentem, ita erit aduentus filij hominis. Vbicunq; enim, fuerit cadauer, illic congregabuntur Aquilæ.

ENARRATIO TEXTVS.

HÆc Domini concio continet insignem admonitionem, admodum hoc periculoso tempore necessariam: nam cùm Paulus dicit: Quæcunq; scripta sunt, in nostram doctrinam scripta sunt, nō est quòd putemus hæc propter solos Iudæos dicta & scripta esse: sed potius propter nos, qui iam uiciniores sumus extremo die, quàm Iudæi fuerunt. Est autem hæc concio & plena terrore & consolantißima. Nam si impios & non agentes pœnitentiam

tiam respicis, nulla concio magis terribilis esse potest: illis.n. horrendas pœnas comminatur: sin autē ad pios & agentes pœnitentiam respicis, concio hæc plena est consolatione. Nam his ab omnibus ærumnis liberationē promittit, Cùm hæc, inquit, uideritis, leuate capita uestra, quia appropinquat redemtio uestra. Porrò occasio huius concionis, fuit discipulorum Christi interrogatio duplex, qui sumta occasione ex prædictione uastationis urbis Ierusalem, de qua in hoc ipso capite præcedit uaticinium, quæsiuerunt primùm quando id fieret. Deinde de signo Aduentus Domini quærunt. Ad has quæstiones respondet Dominus, non ut eorum carnale desiderium expetebat: sed prout ipse sciuit eorum instructioni ad salutem utile esse. Summa huius concionis est, quòd Christus prædicit tempus uastationis Ierusalem, & monstrat aduentus sui signa ad iudicium. Loci duo.

I. Responsio Christi & eiusdem prædictio.
II. Huius doctrinæ usus.

DE PRIMO.

Responsio Christi habet duas partes, in quarum priori respondet ad primam interrogationem, uidelicet qua interrogârunt discipuli, quando Ierusalem uastaretur: in posteriori ad secundam interrogationem, in qua quærunt discipuli de aduentu Christi ad iudicium.

Prior pars continet signa, quæ præcedent uastationem urbis Hierosolymitanæ, quæ multa hîc

enumerantur, non solùm in textu, quem audiuistis, sed etiam in principio huius capitis.

PRIMVM signum est, quòd ueniant Pseudochristi, hoc est, homines uani, qui mentientur se Meßias & saluatores esse: id quòd etiam accidit. Nam tres præcipui nobiles fuerunt unus post alium, qui magnam multitudinem hominum post se traxerunt. Teudas, uir quidam Ægyptius, et Simon Magus. Teudas Cuspio administrante rempublicam suasit populo, ut acciperent substantias suas, & se sequerentur ad Iordanem. Illic enim se recepit suo nutu diuisurum aquas, ut ipsi siccis pedibus transirent, & ita asserta libertate seruitutem Romanorum declinarent. Cui obtemperans stulta turba, ad Iordanis ripam, cùm frustra expectaret miraculum, est trucidata. Ægyptius ille suis sequentibus salutem & requiem promisit. Verùm illi quoq; delusi suæ temeritatis iustas dedêre pœnas. Simon Magus, qui cùm à Petro pecunia non posset emere donum conferendi uisibiliter Spiritum sanctum, & audiuisset à Petro: Pecunia tua sit tecum in maledictionem, excogitauit aliam uiam, quam Diabolicis artibus fucauit, & pietatis laruam eam induit: dixit igitur se uirtutem Dei esse, cuius præstigijs multi decepti sunt. Quare autem id Deus permiserit, Paulus ad Thess. respondet: quia non uoluerunt credere ueritati, dedit eis Deus efficacem illusionem, ut crederent mendacio. Hac pœna digni sunt, qui ad claram Euangelij lucem spon=

tè cæ=

tè cæcutiunt. Deinde admonitionem continet textus. Ita enim ait Christus: Videte ne quis uos seducat, multi uenient in nomine meo, dicentes, ego sum Christus. Hæc horribilis Iudaici populi pœna nos admoneat timoris Dei, et reuerentiæ erga Euangelium Christi.

SECVNDVM signũ, quod præcederet uastationem urbis Ierusalem. Audituri estis (inquit) bella & rumores bellorum. Huiusmodi bella multa præcessisse uastationẽ Ierusalem testãtur historiæ. Primùm 2000. ob petulantiam militis illudentis genitalibus Iudæorum occisi sunt. Deinde latrones publicè grassabantur, qui gladijs sub pallijs tectos gestantes, quosuis obuios trucidârunt. Adhæc Cæsareæ sunt trucidati 2000. Scytopoli tredecim millia. Ascaloni 2500. Ptolemaide uiginti millia. Alexandriæ quinquaginta millia. Damasci decem millia trucidati sunt. Ecce quàm uera fuerit prædictio Christi, & quàm grauiter punitus sit populus Iudaicus ob suam ingratitudinem. Quid dicam de fame, de pestilentia, et de terræmotu, quæ contigerunt iuxta Christi uaticinium? Hæc omnia peccata istius populi monstrant, sed fuerunt tantùm præludia quædam ad illa mala quæ secuta sunt.

TERTIVM signum, persecutio discipulorum. Inuisi (inquit) eritis cunctis gentibus propter nomen meum. Hæc persecutio incepit à nece sanctißimi Stephani, & postea quotidiè magis ac magis creuit. Fuit autem discipulorum Christi affli-

ctio quadruplex. 1. corporum. Nam alij flagellabantur: alij crucifigebantur: alij alio supplicij genere afficiebantur. 2. afflictio fuit ex scandalo defectionis ab Euangelio. Multi enim persecutionum acerbitate fracti defecerunt ab Euangelio cum summo dolore discipulorum Christi. 3. afflictio discipulorum Christi fuit à Pseudoprophetis, quorum plurimi fuerunt isto tẽpore, de quibus Epiphanius scribit: ut Simoniani, qui Simonis Magi sectatores fuerunt: qui Simon postea in medio urbis Romæ collapsus interijt. Hos sequuntur Menandriani, Menandri sectatores. Saturniliani sequaces: Basilidiani, qui Basilidẽm quendam imitabantur: Nicolaitæ, qui Nicolai, qui erat unus de septem diaconis, turpitudinẽ sectati sunt: Gnostici quorum infiniti fuerunt furores: taceo Ebionem & Cherinthum, qui naturæ diuinæ in Christo hostes fuerunt. Ecce quàm multa agmina falsorum doctorum habuerunt, qui simplicitate Euangelij filij Dei contenti esse noluerunt. Quarta afflictio discipulorum fuit petulantia, contumacia & ingratitudo totius populi.

QVARTVM signum, et prædicabitur regni Euangelium in uniuersa terra in testimonium omnibus gentibus. Hoc factum esse testatur Paulus cùm ait: An nõ audiuerunt? atq; in omnem terram exiuit sonus eorum. Hactenus de signis præcedentibus uastationem Ierusalem: nunc in textu typus uastationis signatur: **Cùm uideritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Prophe=**

Propheta stantem in loco sancto. Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes. *Quasi diceret, tunc ipse exercitus, qui uastaturus est* Ierusalem, *appropinquabit.* Hæc *abominatio fuit scelerum et idolatriæ populi* Iudaici, *qua totus ferè iste populus erat infectus. Abominatio quidem dicitur propterea, quòd* Deo, *ut res fœdißima displicuit.* Desolationis *abominatio dicebatur propter pœnam quæ secuta est: quæ pœna fuit desolatio & uastatio populi* Iudaici.

Hactenus de prima responsione ad priorem discipulorum quæstionem de uastatione Ierusalem: *sequitur responsio ad secundã interrogationem, quæ fuit de* Christi *aduẽtu, in qua quatuor sunt spectãda.* Primùm, *q͂ iubeat cauere signa falsa.* Si quis uobis dixerit: Ecce hîc Christus aut illic, nolite credere. Alterum, *quòd admoneat discipulos, ne per oscitantiam suæ admonitionis obliuiscãtur.* Ecce, *inquit*, prædixi uobis: *quasi diceret.* Velim *uos perpetuò huius meæ prædictionis memores esse, ne exemplo aliorum obliti mei, abijciatis confeßionem.* Tertiũ, *quòd aduentus ipsius non sit futurus in angulis mundi aut in deserto: sed quòd sit conspicuus toti terrarum orbi.* Sicut, *inquit*, fulgur exit ab oriente, & apparet usq; ad occidentem: ita erit & aduentus filij hominis. *Non est ergo quòd credatis illis, qui uenient et mentientur Meßiæ nomen. Quartum, est electorum collectio ad Christum:* Vbicunq;, *inquit*, fuerit cada-

uer, illuc congregabuntur & aquilæ. Hoc eſt, *quemadmodum Paulus interpretatur: cùm Chriſtus ad iudicium uenerit obuiam rapiemur Chriſto in aërem, & ſic cum eo perpetuò erimus.*

DE SECVNDO.

Cùm iſta, quæ contigêre Iudæis, ſigna ſint eorũ quæ contingent in extremis diebus, in quos nos incidimus ante aduentum Chriſti, par eſt ut aſpiciamus ea, quæ noſtro ſeculo fiunt, & uideamus quomodo cum iſtis congruant. Inter ſigna ſuprà audiuimus primum, q̧ eſſent uenturi qui ſe Meßiam eſſe fingerent, cui ſimile ante paucos annos in Germania accidit. Nã quidam Hollandus Dauid Georgius nomine finxit ſe Chriſtũ, qui multos ſeduxit, qui poſtea mortuus, et deinde effoſſus et combuſtus eſt. Fuerunt & alij tùm ex Iudæis, tùm ex alijs, qui malè cùm ſuis ſectatoribus perierunt. Deinde quantũ ad bella attinet et rumores bellorum, Turcia docet & aliæ multæ nationes, quàm iſtud ſignũ benè in hoc ſeculum quadret, & certè metuenda ſunt adhuc grauiora. Tùm quanta ſit perſecutio Eccleſiæ in multis regnis, in Turcia, in Græcia, in Italia, Hiſpania, Hollandia, quotidiani rumores ad nos allati docent. Multæ ſubindè oriuntur ſectæ, maxima eſt ingratitudo: mundi erga Euangelium, et corruptiſſimi ſunt plerorumq; mores. His accedit et quartũ ſignum aduentus Domini iudicium, q̧ prædicetur Euangelium in uniuerſo ferè orbe terrarum. Etſi autem id publicè non fiat ubiq; in publico loco: tamen

men in omnibus regnis mundi sunt aliqui, qui Euangelium audiunt. Cur prædicatur? nobis in testimonium: idq; dupliciter. Testimonium enim salutis est, si Euangelio credimus: testimonium iustæ nostræ damnationis erit, si fuerimus Euangelio increduli. Vsus iam colligamus prædictionis Christi.

PRIMVS est, de quo iam dixi, uidelicet quòd ista omnia contigerunt nobis quoq; in doctrinam, ut inde cogitemus, quid immineat ingratißimo mundo ante aduentum Domini ad iudicium.

SECVNDVS: Hæc nobis ob oculos ponunt magnitudinem & felicitatem peccatorum nostrorum, & sunt ueluti præludia pœnarum, quas sustinebunt, qui non egerint pœnitentiam.

TERTIVS: Admonemur hic, quæ ultio illos manet, qui sanguine sanctorum se polluũt. Qui uos persequitur, inquit Christus, me persequitur. Quare? Quia propter Christi Euangelium et eius confeßionem ista fit persecutio. Nunc lætantur quidã aduersarij Christi cùm malefecerint: Verùm futurum est, ut satis acerbas luant pœnas effusi sanguinis fidelium, qui de terra clamat ad Deum, et expetit uindictam, quam iustus iudex reddet illis tempore suo, iuxta illud: Mihi uindicta, & ego retribuam, tempore oportuno labetur pes eorum. Dominus differt pœnam, & iuxta diuitias bonitatis suæ & longanimitatis inuitat ad pœnitentiam. Non enim delectatur in perditione peccatorum, sed mauult omnes resipiscere & uiuere, quemadmodum

ipse apud prophetã testatur his uerbis: Viuo ego, dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. Verùm qui hac bonitate diuina abutitur, thesaurizat sibi iram in die iræ.

QVARTVS usus huius prædictionis est, q admoneat nos pœnitentiæ. Christus cùm quidam sibi referrent, quomodo Pilatus miscuisset sacrificia Iudæorum sanguine, & q turris Siloe collapsa 13. uiros occidisset, ait: Nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. Nam asseuerat hoc non tantùm factum esse propter eos qui istic perierũt, sed etiam propter alios, qui eorum casu admoniti resipiscerent. Multò magis calamitas populi Iudaici nos admonebit pœnitentiæ, præsertim cùm causa non sit dissimilis. Illi enim potissimum puniebantur propter religionis contemtum. Quid quæso hîc non est simile? Quare admoniti casu Iudaici populi maturè resipiscamus, ne prius opinione nostra incurramus in manus Domini uiuentis.

QVINTVS usus, quòd ex persecutione Ecclesiæ, quæ tùm fuit maxima, discere debeamus, quòd ciues regni Christi in hoc mundo non debebant florere, & externo imperio mundi gaudere. Vt enim Ecclesia Christi non est affixa certo loco ita ipsius gloria & decus partim in conscientia piorum est, partim in expectatione reuelationis Iesu Christi est posita.

SEXTVS usus est, ut ciuibus regni Christi nos adiungamus, non persecutionum mole absterriti à

riti à confeßione. Tametſi enim omnes, qui piè in Chriſto uolunt uiuere, patiuntur perſecutionem: tamen Chriſtus eos beatos eſſe pronunciat, quia præſentem afflictionem ſequetur gloria, ad quam nulla patet uia, niſi per crucem.

SEPTIMVS, ut incommodo Iudæorum & damno ſimus cautiores. Ne igitur erremus cum Iudæis, ſequamur lucernam uerbi Dei. Hæc enim nos ſola tutos ab errore facere poteſt. Lucerna, inquit Dauid, pedibus meis uerbum tuum, & lumen ſemitis meis. Et Paulus uult nos uerbum Dei prætendere tanquam facem ardentem.

OCTAVVS, ut admoneamur, ut ſupereminentibus malis opponamus uerbum Dei, quod eſt turris fortißima. Ita enim Salomon inquit: Turris fortißima nomen Domini, ad quam confugiet iuſtus & ſaluabitur. Hi in curribus (inquit Dauid) hi in equis, nos autem in nomine Domini inuocabimus. Eſt autem nomen Domini ſupplex oratio, quæ ex uera Chriſti fiducia proficiſcitur, quæ fiducia eſt uictoria mundi. Ita enim ait Apoſtolus: Hæc eſt uictoria, quæ uincit mundum, fides ueſtra. Quare ſic? quia Chriſtum inuocat mundi uictorem, Chriſtum præſentem habet, contra quem portæ inferorum nihil poſſunt. Oremus ergo, ne uel mens phanaticis opinionibus inuoluatur, uel fiducia labaſcat in tantis tumultibus.

NONVS, ut muniamus nos etiam aduerſus ſcandala, quæ ſunt plurima futura: quæ cùm uene-

rint, meminerimus dicti Christi: Ecce prædixi uobis. Neq; scandala illa sunt futura eiusdem generis. Alia. n. erunt scandala persecutionis, alia paucitatis confitentium Christum: alia defectionis. Multi enim prorsus in istis malis, quæ uentura sunt, renunciabunt Christi nomini eiusq; Euāgelio, et rursus se subijcient Satanæ: multi erunt autores diuersarum sectarum in isto exiguo cœtu, qui Christum confitebuntur. Contra hoc muniri nos uult Christus: & quia mala præscita minus nocent, uoluit Christus suam Ecclesiam de his præmonitam esse.

DECIMVS, ut nos uiuentes in timore Dei, expectemus aduentum Domini nostri Iesu Christi, qui nobis plenam redemtionem adferat: quæ redemtio est ueluti omnium beneficiorum Christi finis, ad quam alia beneficia destinantur. Est enim hic ordo beneficiorum Christi, qui 1. Cor. 1. describitur his uerbis. Christus factus est nobis sapientia à Deo, iusticia, iustificatio, & redemtio, ut qui gloriatur, in Domino glorietur. Sapientia nobis est, cùm nobis reuelat uoluntatem Patris in Euāgelio. Iusticia, quando credentibus Euangelio ipsius iusticia nobis imputatur. Sanctificatio fit nobis, quando iustificati donamur S. sancto, cuius uirtute iam nouam uitam meditamur. Tandem erit nobis redemtio, quando perfecta salus nobis per ipsum continget, cui cum Patre & Spiritu sancto sit honor, laus & gloria in secula seculorum, Amen.

IN

IN FESTO PVRIFICATIONIS MARIÆ, EVANgelium Luc. 2.

POsteaquam completi fuiſſent dies purgationis eorum ſecundum Legem Moſi, adduxerunt eum Hieroſolymam, ut ſiſterent eum Domino, ſicut ſcriptum eſt in lege Domini, Omne maſculinũ adaperiens uuluam, ſanctum Domino uocabitur, & ut darent hoſtiam, ſecundum quod dictum eſt in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum. Et ecce, homo erat Hieroſolymis,

mis, cui nomen Simeon, & homo iste iustus & pius, expectans consolationem Israël, & spiritus sanctus erat super eum. Et responsum acceperat à Spiritu sancto, non uisurum se mortem, nisi prius uideret Christum Domini. Et uenit per spiritum in templum. Et cùm inducerent puerum Iesum parentes, ut facerent secundum consuetudinem Legis pro eo, ipse quoq; accepit eum in ulnas suas, & laudauit Deum, ac dixit: Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum uerbum tuum in pace. Quia uiderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum. Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israël.

ENARRATIO TEXTVS.

IN hoc festo tractatur pars historiæ Christi, uidelicet quomodo sit oblatus in templo iuxta legem: & quomodo Simeon uir iustus agnouerit Iesum Mariæ filium uerum Meßiam esse, idq; ex instinctu Spiritus sancti, à quo responsum acceperat, se non moriturum, priusquam uiderent oculi eius Christum Dominum: quem cùm uidisset, accepit eum in ulnas suas, benedixitq; ei: quo facto, carmine suam gratitudinem erga Deum ostendit. Debemus autem hîc reuocare in memoriam, quæ hactenus audiuimus de Christo, ut eius perpetuam historiam cognoscamus. Audiuimus itaq; primùm de natiuitate eius gloriosa, quod natus sit in Bethlehem. Secundò, de

dò, de eius circumcisione, quòd octauo die sit circumcisus. Tertiò, quomodo à Magis sit agnitus & honoratus. Iam sequitur eius oblatio in Templo, quæ oblatio secundum Legem contigit, exactis sex septimanis ab eius natiuitate. Loci tres.

I. Oblatio Christi in Templo.
II. Simeonis descriptio & benedictio.
III. Simeonis carmen.

DE PRIMO.

Deus in ueteri Testamento uarios offerendi ritus ordinauerat, idq; non ut sacrificandi opere iustificarentur homines coram Deo: Si enim sanguis taurorum & hircorum abolere potuisset peccatum, Christus non uenisset in carnem, ut sui corporis uictima peccatum expiaret: sed fuerunt aliæ causæ, quarum de numero sunt hæ.

PRIMA, ut isto exercitio gentium idololatria impediretur. Nam cùm omnes homines etiam barbarißimi tanguntur quadam religionis reuerentia, uolunt suo iudicio ritus colendi Deum instituere: uerùm quia nullus Deo placet, nisi quem ipse instituit, ordinauit ipse Deus per Moysen uarios cultus, ut multitudine rituum, quos Deus ordinârat, impediretur populus Iudaicus ab idololatria, & seruiret uni Deo, qui eos de terra Ægypti eduxerat, infinitaq; alia beneficia spiritualia & corporalia præstiterat.

SECVNDA, ut interna pietas his externis adminiculis exerceretur. Neq; enim ista externa sa-

crificia per se cultus erant, sed tantùm ueri cultus excitamenta: id quod ex Esaia patet, ubi Dominus externa sacrificia abominatur sine interna animi pietate.

TERTIA, ut essent publica testimonia gratiarum actionis, quibus populus iste et excitaretur & confirmaretur, testareturq; palàm se hunc Deum colere, qui eos in terram Canaan introduxisset, & miraculosè in deserto pauisset.

QVARTA, ut hoc pacto confirmaretur ministerium uerbi: ut ministri cultus Dei, & sacerdotes haberent quo alerentur. Qui seruit, inquit Paulus, altari, uiuat de altari. Et Christus: Dignus est operarius mercede sua. Hanc consuetudinem retinuerunt in Ecclesia olim, quando ad uerbum audiendum & ad celebrationem Sacramentorum conuenerunt. Pij contulerunt pro modo suarum facultatum aliquid ad ministros uerbi et pauperes alendos: quæ contributio collecta uocabatur. Hinc & decimandi ratio fluxit.

QVINTA, ut istæ oblationes ueteres essent umbra futuræ uictimæ Christi, & ueluti præludium, quo admonerentur de uenturo Christo. Hoc pij benè intellexerunt, Abel, Noe, Abraham. Non enim putârunt se suis uictimis abolere peccatum & mortem: sed confisi sunt uictima Christi, cuius uirtute & ipsorum peccata sunt expiata. Abel cùm suas uictimas mactaret, sic cogitauit, 1. uidens sanguinē uictimæ, cogitauit de peccato generis humani

mani, quod pœnam æternam meruerat. 2. prospe=xit ad significatum. Nam suam uictimam cogitauit figuram esse promißi Seminis, hoc est, Christi, qui sua uictima esset peccatum expiaturus. 3. hac cogitatione fides Abelis confirmabatur, & crescebat, qua & coram Deo iustificatus est, & placuit Deo 4. hanc fidem sequebatur gratiarum actio, & uitæ nouitas. Hoc pacto offerentes Deo placuerũt. Hoc sit dictum de sacrificijs ueteris testamenti in genere: nunc de ea sacrificiorum forma dicam, cuius in hoc Euangelio fit mentio.

Prole nata duplex præceptũ erat positum. Vnũ de matre quod septimanis extra cœtum hominum esse deberet. Alterum de puero nato. De matre hoc præceptum erat, ut nata mascula prole, extra cœtum esset 37. dies: sed nata fœmella, duplicabatur numerus. Nam tùm extra cœtum publicum esse debuit 74. dies. Id quod non factum fuit propter mulieris indignitatem, sed propter duas alias causas, nempe neceßitatem & significationem. Neceßitas fuit, ut isto pacto consuleretur mulieris sanitati, quæ post dolores partus habet opus quiete, quo uires colligere poßit: et deberent pij mariti imbecillitatis uxorum isto tempore rationem habere: & mulieres etiam oporteret cùm propter se, tùm propter alias hanc naturæ legem seruare. Significatio fuit, ut ista exclusio significaret, omnes natos ex Adam propter peccatum, in quo nascuntur, exclusos esse à Deo, et ideò opus habere expiatoria Christi uictima.

Alte=

Alterum præceptum erat de nato puero, idq; duplex. Vnum generale, Alterum de primogenitis.

Generale erat mandatum, ut expletis diebus, quibus mulier excludebatur à cœtu Eccleſiæ, offerrentur ſacrificia ſiue pro filio, ſiue pro filia quocunq; ordine nati eſſent. Hoc ſacrificium primùm admonebat, quòd pueri nati eſſent peccatores, et ideò opus haberent mũdatione et remiſſione peccatorum. Deinde, ut iſto pacto conſecrarentur Deo. Tùm, ut parentes ſcirent ſe pueros generare Deo, et non ſibi, aut Satanæ. 4. propter ſignificationem, nimirum ut eſſent typi offerendi Chriſti.

Speciale mandatum erat de primogenitis, tàm in hominibus, quàm in iumentis, ut offerẽtur Deo. Primùm in memoriam iſtius magni beneficij, quòd Dominus, reſeruato populo Iſraëlitico, percuſſerit primogenita Ægypti ab homine uſq; ad pecus. Deinde propter ſignificationem, uidelicet quòd unigenitus Dei & primogenitus Mariæ, olim eſſet offerendus pro nobis liberandis ab Ægypto peccatorum. Hoc ſit dictum de lege & eius ſignificatione: nunc ad oblationem Chriſti ueniamus.

Lex iubet, ut omne primogenitum aperiẽs uuluam, conceptum ex uirili ſemine iſto pacto offeratur: Sed Chriſtus nõ erat ita humano more conceptus, ſed de ſpiritu ſancto erat conceptus, et natus de caſtiſſima uirgine: ergo non erat obligatus lege, ut more aliorum primogenitorum offerretur in Templo. Reſpondeo: Chriſtus etiam erat liber, ne conci-

conciperetur & nasceretur homo, & postea circumcideretur & pateretur: sed qui liber fuit, factus est omnium seruus, ut omnes liberos faceret: Siue ut Augustinus ait: Deus est factus homo, ut homines Deos faceret. Paulus dicit eum factum esse sub Lege, ut eos qui sub Lege erant redimeret. Ideò hic primogenitus etiam in templo offerri uoluit.

Sed quando fuit primogenitus? nemo unquam talis extitit primogenitus. 1. fuit primogenitus diuina sua natura: erat enim filius Dei æternus. Ego, inquit, hodie genui te. 2. humana natura fuit primogenitus Mariæ. Nullum enim ante illum genuerat, neq; pòst genuit. 3. gratia, Primus enim homo natus est, qui Deo oblatus per se placuit. 4. uirtute, quia est primogenitus mortuorum. 5. ut per ipsum nos noui homines nascamur.

Præterea obseruandum est, quòd Maria obtulerit duos pullos columbarum, quo eius significatur paupertas. Nam ditiores agnum offerebant. Nos hinc discamus non pudere nostræ paupertatis, Christus pauper nasci uoluit, ut nos diuites faceret, modò ipsius diuitias grata mente accipere uoluerimus.

DE SECVNDO.

Et ecce homo erat in Ierusalem, cui nomen Simeon. Hic habemus primùm descriptionem Simeonis, & deinde eius benedictionem. Primùm prædicatur ob iusticiam. Ita enim inter suos uixit, quòd ab omnibus uir bonus & iustus sit ha-

bitus, Non uult hoc Euangelista, quòd fuerit ita iustus, ut non opus habuerit aliena iusticia: Nam in suo carmine fatetur Christum suum esse saluatorem: sed quòd uixerit inculpatè inter homines & honestè, ut qui nemini malè fecerit, sed omnib. pro uiribus bene fecerit. Qui talis est, à Cicerone, imò ab omnibus iustus dicitur. 2. Prædicatur ob pietatem: timuit enim Deum. Timoris nomine totus cultus Dei intelligitur. Qui enim Deum timet, ut caueat omnia quibus ipsum offendi nouit: ita facit quicquid illi gratum senserit. Hic timor ex fide ortum habet. Alius timor Dei est sine fide, qui non est cultus Dei: talis est in omnib. impijs. Semper enim metuunt aduersus se iudicium Dei: qui potius uellent Deum non esse, quàm propter sua scelera puniri. Talis non fuit timor qui in Simeone prædicatur. Nam sequitur, quòd expectauerit consolationem Israël: quo dicto ostenditur, quòd ardenti affectu expectauerit Christi aduentum. Sciuit enim uaticinia Iacob & Danielis in istud tempus respicere: Quare ardentius expectauit & cupiuit sibi uitam prorogari, donec præsentem Christum uideret. Neq; mirum est, cum tanto affectu expectasse Christum, Nam erat, ut inquit Euangelista, plenus Spiritus sancti. Talis fuit hic sanctus uir.

Sed quodnam fuit præmium huius pietatis? Accepit responsum à Spiritu sancto, ut non uideret mortem, priusquam uideret Christum Dominum: cuius impulsu uenit in Templum. Sed quid illic fecit?

cit? cùm parentes Ioſeph & Maria introducerent puerum, accepit eum in ulnas, & laudauit Deum. Iam habet hic ſanctus ſenex quod adeò ardenter poſtulauit, & fert Chriſto teſtimonium, publicè profitetur hunc Ieſum Chriſtum eſſe, qui Patribus erat promiſſus.

Habemus quæ Simeonis fuerit pietas: nunc ipſam nobis proponamus. Primùm ſenes, deinde & alij diſcant ab illo timere Deum: diſcant iuſtè & ſanctè inter homines uiuere: diſcant Chriſtum recipere in ulnas ſuas, hoc eſt, in corda ſua: hunc prædicent, laudent, confiteantur: quòd ſi fecerint, olim cum Simeone mercedem copioſam in cœlis accepturi ſunt.

DE TERTIO.

Sequitur canticum Simeonis. Nunc dimittis ſeruum tuum Domine, ſecundum uerbum tuum in pace. Hoc canticum multis ſeculis in Eccleſijs cani ſolitum eſt, & nos quando funera ſepeliuntur, illud ipſum canere conſueuimus. Continet enim doctrinam de Chriſto, & docet unde ſumma conſolatio ſit petenda, maximè cùm ex hac uita nobis diſcedendum erit. Quò autem hoc carmen melius intelligamus, illud diuidam in duas partes, in quarum priori ſibi gratulatur ſenex Simeon: in poſteriori Chriſti regis beneficia erga totum mundum breuiſsimè complectitur.

Prior pars eſt: Nunc dimittis Domine ſeruum tuum, ſecundum uerbum tuum in

pace, quia uiderunt oculi mei salutare tuum. Hîc Simeon senex sibi gratulatur, quòd corporeis oculis uiderat Christum, quemadmodum respõsum acceperat à Spiritu sancto. Etsi enim prius illum uidit oculo fidei, sicut de Abrahamo ait Dominus: Abraham uidit diem meum & gauisus est: tamen quia acceperat à Spiritu sancto promißionem, ut Christum præsentem corporeis oculis uideret ante obitum, ualde hoc intuitu est delectatus, & magno fidei robore nunc petit liberationem, ut aggregetur ad patres suos in pace. Sed uide, accepit promißionem, ut uideret Christum Domini. Hîc offertur infans pauper, nulla externa species hîc apparet, nisi contemtus. An hac externa specie offenditur? non. Quem uidit minimum corporeis oculis, hunc uidit maximum fidei luminibus: quem in forma serui aspexit oculo corporis humilem, hunc nouit Regem regum & Dominum dominantium esse. Neq; ignorauit Prophetiam Zachariæ de illo, qui ait: Ecce Rex tuus uenit pauper. Sciuit eum non uenire, ut occuparet regna mundi, sed ut Regnum Dei daret credentibus. Hinc & nos discamus scripturis credere, & Christum & ipsius Ecclesiam intueri, non tantùm oculis corporeis, sed multò magis oculis fidei. Sed quoniam petit se iam dimitti, ut hanc ærumnosam uitam morte commutet, satis ostendit Christi regnũ non esse huius mundi, sed æternum, quod in pace conscientiæ positum est. Quasi diceret: Da mihi nunc, ut in pace & fe-

liciter

liciter moriar. Hinc doctrinam & consolationem hauriamus. Doctrinam quidem, quòd uisio Christi spiritualis, quæ fit per fidem, facit ut lætus hominis sit exitus ab hac uita, quia qui Christum ita uidet ante mortem, quam sequatur lucem ad uitam habet. Qui sequitur me (ait Dominus) non ambulat in tenebris. Contrà, qui Christum non uidet, à morte præsentis uitæ transit ad æternas tenebras. Consolationem uerò, quia qui Christum uident in articulo mortis, habent quo se consolentur: sciunt se iam dimittendos esse in pace: sciunt se non ituros ad tenebras, sed ad gaudium æternum. Latro quia non solùm in cruce uidit Christum oculis corporeis miserrimè afflictum, sed etiam eundem oculis fidei uictorem mortis, audiuit à Domino: Hodie mecum eris in Paradiso. Sic Stephanus moriturus uidit Christum, et summa cum uoluptate animi & gaudio Domino dixit: In manus tuas Domine commendo spiritum meum. Ad hunc modū & tu, cùm iam morbus te grauat, fide aspice Christum saluatorem, & ab illo pete, ut te in pace dimittat, id est, sinet ab hac uita discedere, & in requiem omnibus fidelibus promissam intrare. Hæc cogitatio faciet, ut hunc mundum & præsentis uitæ calamitates, fortiter contemnamus, & mentem nostram consolemur spe salutis, quàm nobis promisit qui mentiri nequit. Sequitur altera pars Cantici.

Quod parasti ante faciem omnium populorum. Lumen ad reuelationem gentium,

& gloriam plebis tuæ Israel. *Hic breuiter duo indicantur. Vnum, quæ sunt beneficia Christi. Alterum, quibus destinata sunt illa beneficia. Beneficia sunt, salus, lumen, gloria. Sine ergo Christo mundus in damnatione, tenebris & ignominia hæret, idq́; propter peccatum: Nam Christus damnationem tollit, & reddit salutem: tenebras aufert, & affundit lumen: ignominiam amouet, & gloriam tribuit. Quanta quæso sunt hæc? sanè nemo ea satis æstimare potest.*

Sed quibus beneficia illa destinata sunt? omnibus populis, iudæis & gentibus: uerùm fide sunt accipienda. Offeruntur enim uniuersaliter omnibus: ea est enim inscrutabilis Dei bonitas, sed additur conditio: qui crediderit, hic saluus erit, qui non crediderit, condemnabitur. Quare nos si hæc bona cupiamus cum Simeone, hunc Iesum saluatorem & Dominum in ulnas cordis nostri recipiamus, firma fiducia in illum recumbentes. Huic nostro saluatori sit honor & gloria in secula seculorum, Amen.

IN FESTO ANNVNCIATIONIS MARIÆ, Lucæ. 1.

IN mense autem sexto, missus est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad uirginem desponsatam uiro, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid, ac nomen uirginis Maria. Et ingressus

Angelus ad eam dixit: Aue gratiosa, Dominus tecum, benedicta tu inter mulieres. Illa uerò cùm uidisset, turbata est super oratione eius, & cogitabat, qualis esset salutatio? Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria, nacta es enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero, & paries filium, & uocabis nomen eius IESVM. Is erit magnus, & filius altissimi uocabitur. Et dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris ipsius, regnabit'que super domum Iacob in æternum: & regni eius non erit finis. Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo erit istud, quandoquidem uirum non cognosco? Et respondens Angelus, dixit ei: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod nascetur sanctum, uocabitur filius Dei. Atque ecce, Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua, & hic mensis est sextus illi, quæ dicebatur sterilis: Quia non erit impossibile apud Deum omne uerbum. Dixit autem Maria, Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum uerbum tuum. Ac discessit ab illa Angelus.

ENARRATIO TEXTVS.

Hoc festum continet historiam conceptionis Iesu Christi, quæ nunciatur uirgini ab Angelo Dei. Olim enim 3960. anno ante hanc conceptionem, promisit Deus Semen mulieris, quod con-

triturum erat caput ſerpentis, id eſt, quòd demoliturum erat opera Diaboli, peccatum & mortem. Huius promiſsionis memor Deus mittit Angelum ſuum ad caſtiſsimam uirginem, cui annunciat, quòd ſit conceptura ex Spiritu ſancto ſine uirili ſemine, et paritura filium, qui ſit futurus ſaluator mundi. Hæc ſumma eſt hiſtoriæ, cuius ſunt quinq; præcipua membra, quæ ſunt.

I. Deſcriptio Legationis.
II. Salutatio Angelica.
III. Conſolatio turbatæ uirginis.
IIII. Expoſitio legationis.
V. Conceptionis ratio.

DE PRIMO.

In deſcriptione huius Legationis plures ſunt obſeruandæ circumſtantiæ, quarum ſingulas ſeorſim conſiderabimus, quò aliquid doctrinæ ad nos confirmandos inde hauriamus.

PRIMA: tempus eſt. In menſe, ait, ſexto, ſcilicet à conceptione Iohannis Baptiſtæ, qui iuxta uaticinia Prophetarum erat futurus præcurſor Domini, ut pararent homines uiam regi ſuo aduenienti. Et fuit 20, annus poſtquam ſceptrum ablatum eſt. Nam ita à Iacob Patriarcha prædictum erat: Non auferetur ſceptrum de Iuda, donec ueniat Silo, id eſt, mulieris Semen, quod promiſſum erat primis Parentibus. Hæc igitur temporis circumſtantia conuincit hunc filium uirginis uerum Meſsiam eſſe. Nam eo tempore eſt natus, quo eum

eum nasciturum prædixit Spiritus Dei in Prophetis. Deinde, quantum ad diem attinet, hoc est memorandum, quòd in eundem anni diem incidit mactatio Agni Phase, conceptio Christi, & Paßio eiusdem: quo die etiam putant sancti patres, Adamum fuisse creatum. Hæc commendant nobis ueritatem promißionum diuinarum, Distulit diu Deus mittere filium post factam promißionem, sed tamen mansit uerax in suis promißis. Promisit se Filius uenturum ad iudicium, sed differt: ueniet tamen ubi ei placitum fuerit.

SECVNDA: legatus est Angelus Gabriel. Quare? Primum, ut seruaretur diuina ordinatio. Nam ut antea Deus solitus erat mittere Angelos, qui hominibus nunciarēt uoluntatem Dei: ita nunc mittitur Angelus, ut seruiat saluti hominum. Hoc enim Angelorum officium esse docet Apostolus ad Hæbræos cap. 1. Deinde, quia Angelus malus primæ perditionis fuit causa, conueniebat, ut bonus Angelus reparandæ salutis primus esset nuncius. Tertiò, hoc quoq; uirgini castißimæ conueniebat, ut ad eam castißimus mitteretur legatus.

TERTIA: quòd hic legatus à Deo missus sit. Imperatorum & regum legati auidè expetuntur, ut sciatur quid tanti principes uelint. Ecce hic summus, qui mittit, imperator, et magnus, qui mittitur, legatus. Quare meritò in admirationem excitari debemus.

QVARTA: locus, ad quem mittitur, signa-

tur. Mittitur enim in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth. Hoc ideò factum est, quia ita prædictum fuit. Deinde, Deus ostendit se quæ humilia sunt in terra respicere. Quare non est, quòd quisquam se abiectum putet, propterea quòd uel pauper uel abiectus sit in terra.

QVINTA: ad quam personã mittitur, nempe ad uirginem desponsatam uiro. Debuit quidem Christus à uirgine concipi, & à uirgine nasci, iuxta uaticinia Prophetarum. Quatuor etenim hominum in mundum propagationes fuerunt, 1. fuit solius Adam, qui ex limo terræ formatus est. 2. fuit solius Euæ, quæ è costa Adam ædificata est. 3. fuit solius Christi, qui ex purißima uirgine natus est. 4. communis est omnium aliorum hominum, qui ex seminibus maris & fœminæ nascuntur.

Conceptus est igitur et natus ex uirgine Christus. Primùm, quia si ex uiri & mulieris semine fuisset natus, in peccatis fuisset conceptus & natus. Sed decuit eum, qui uenit, ut tolleret peccatum, absq; peccato esse. Deinde, uaticinijs debuit satisfieri. Gen. 3. dictum erat, Semen mulieris conteret caput serpentis. Gen. 49. Non auferetur sceptrum de Iuda, donec ueniat Silo, id est, eius scilicet mulieris filius. Esa. 7. Ecce, ait, uirgo prægnans pariet filium. Præterea, conueniebat ita fieri propter significationem spiritualis regenerationis, quæ non ex uoluntate carnis, neq; ex uoluntate uiri, sed ex Deo est. Vnde Augustin: Oportebat caput

put nostrum insigni miraculo secundum corpus nasci de uirgine, ut significaret sua membra secundum spiritum nascitura.

Quòd autem hæc uirgo fuerit uiro desponsata, habuit etiam suas causas. Nam & hac ratione matrimonij dignitas commendatur, & consultum est pudiciciæ & famæ uirginis, imò etiam datus est custos uirgini, qui eius curam haberet.

SEXTA: quòd Ioseph fuerit de domo Dauid: idq; ita conueniebat, primùm propter oracula. Fuit enim prædictum, ut Christus aduenienes nasceretur de prosapia Dauidica: id quod ipsis Scribis & Pharisæis ignotum erat.

DE SECVNDO.

Secundum membrum huius Euangelicæ historiæ est salutatio Angelica, quæ est: Aue gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. Hic cogitemus de Eua prima parente & sanctißima uirgine matre IESV, & obseruemus, quàm diuersas uoces audiuerint. Eua audiuit: Multiplicabo ærumnas tuas. Ærumnæ autem maledictionis signa sunt ante fidem. Maria audiuit: χαῖρε, id est, gaude. Et causam addit: plena es gratia, id est, Deus te in gratiam recepit, & delegit te unam ex toto humano genere, cui singulare præstabit beneficium. Dominus est tecum, hoc est, tu habes Deum protectorem & saluatorem. Benedicta tu inter mulieres, hoc est, quemadmodum Eua erat maledicta inter mulieres,

res, imò omnes mulieres erant maledictum propter illam: ita tu benedicta es ex dono & fauore Dei. Tibi.n.tanta contigit felicitas, ut Seminis promißi mater sis futura. Hæc est sententia salutationis, unde facile est colligere, quàm stulti sunt, qui hinc uolunt facere precationem, qua inuocant beatam uirginem contra manifestum uerbum Dei: quibus hoc dictum uolo hoc tempore: maledictus omnis, qui inuocat creaturam, & qui detorquet scripturæ uerba ad stabiliendam horrendam idololatriam, in contemtum filij Dei, in ignominiam sanctißimæ uirginis, & in sui certißimam perniciem. Quando docetur in Ecclesia de uera inuocatione, etiam ostenditur, quòd inuocatio sanctorum sit cultus Diabolicus, in Ecclesiam à Diabolo inuectus.

DE TERTIO.

Audita hac insolita salutatione, turbatur, & apud se cogitat, qualisnam sit ista salutatio. Cui Angelus: Ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam apud Deum. *Vide hîc quid faciat uerbum Dei. Primùm terret, deinde consolatur. Ne timeas, inquit, quasi dicat: non uenio, ut tibi aliquid triste annunciem, non uenio prædicaturus iram Dei aduersus te. Nam inuenisti gratiam apud Deum. Hîc habemus firmam doctrinam, quòd sola gratia Dei timorem expellat. Reliqua omnia adiunctum habent timorem. Amici adiunctum timorem habent, ne nos deserant cùm maximè eis opus habeamus: sanitas timorem habet ne perdatur:*

diuitiæ

diuitiæ non poßidentur sine metu. Nam amitti possunt, & amissæ dolorem relinquunt: potentia timet, ut quæ à superiori uincatur: sola gratia Dei timorem expellit. Qui in hac est, ipse potest & in uita & in morte liberè insultare Diabolo, & omnibus eius artibus. Hæc gratia quia poßidetur fide, augetur pijs exercitijs, nobis omnibus operæprecium est cauere, ne eam nostra culpa amittamus. Ea enim amissa, nihil est reliquum præter turbationem conscientiæ & maledictionem.

DE QVARTO.

Ecce concipies in utero & paries filium, & uocabis nomen eius Iesum. Hæc propositio legationis est, cuius sensus est: ego ex mandato Dei tibi denuncio, quòd sis iam mater futura, & filium parias, quem uocabis Iesum. Hîc haud dubiè castissima uirgo cogitat de pomisso Semine: audit sibi nomine Dei denunciari, quòd sit paritura filium, quem Iesum appellare iubetur. Hoc nomen IESVS, quod Saluatorem significat, intellexit opponi maledictioni & morti, in quam primi parentes ob suam transgreßionem inciderant. Hoc nomen solet fusius explicari die Circumcisionis: quare nunc ad reliqua pergo.

Hic erit (inquit) magnus. Verè magnus, ut pote filius altißimi: uerè magnus, qui potentem Satanam uinceret: uerè magnus, qui maxima daret: uerè magnus, cuius regnum æternum. Dabit illi (inquit) Dominus Deus sedem Dauid patris sui.

& regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. *Hanc descriptionem si obseruemus, quatuor de Christo hîc dici inueniemus.* Primùm *enim eius ueram humanitatem indicat, cùm dicit illum nasciturum ex uirgine.* Deinde *eius diuinitatem non tacet.* Dicit *enim:* Filius altissimi uocabitur. *Filius altißimi est eiusdem naturæ cum altißimo.* Tertiò, *cùm addit,* hic erit magnus, *significat unionem personalem.* Etsi *enim est* Deus *& homo: una tamen persona est, non duæ.* Quartò *loco notatur eius officium, quòd sit* IESVS *&* REX, *qui regnabit in æternum.* Quomodo *de Christo dici potuit, quòd esset habiturus sedem* Patris *sui, cùm ipse dicit,* Regnum *meum non est ex hoc mundo, quemadmodum etiam euentus declarauit: &* Dauidis *regnum fuit politica administratio in* Iudæa*:* Vmbram *regni tenuit* Dauid*: hic eius filius ueritatem regni occupat.* Regnum Dauidis *fuit figura & umbra* Christi, *& ideò unum regnum dicitur utrumq; quia illud est umbra, hæc est ueritas eiusdem regni.* Deinde, *mos scripturæ est diuina externis rerum imaginibus depingere, ut nostræ infirmitati seruiat collatio.*

DE QVINTO.

Dixit aũt Maria ad Angelum: quomodo fiet istud, quoniam uirum non cognosco: *quasi diceret.* Quomodo *possum absq; uiro grauida fieri corporaliter (ut tu dicis) cùm nondum*

cogno-

cognouerim uirum. Sciuit castißima uirgo ordinem diuinitus sancitum esse, ut homines conciperentur ex semine uirili & muliebri: neq; contrarium exemplum uidit aut audiuit post creationem primorum Parentum. Quare hoc suæ rationis iudicium & experientiam in ordine diuinitus sancito secuta, quærit: quomodo fiet istud, quoniam uirum non cognosco, an aliquo insolito more hic fiet conceptus? Et respondens Angelus, dicit ei: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoq; & quod nascitur ex te sanctum, uocabitur filius Dei. Hic modum conceptionis declarat Angelus, & causam conceptionis transfert à natura ad Deum naturæ opificem. Quasi diceret: Non concipies ex uirili semine, sed ex tuo semine solo nascetur tibi filius, idq; operante non natura, sed gratia. Spiritus enim sanctus sua diuina uirtute faciet, ut ex tuo semine nascatur uerus homo. Hinc Augustinus: Per gratiam Dei, seu potentiam Dei & operationem Spiritus sancti, de carne uirginis assumtum est, quod uerbo est unitum: idq; ideò, quia si ex uirili semine fuisset, cùm omnibus natis ab Adam immundus extitisset. Quòd autem ex carne natum est, caro est, mendacium est, uanitas est, Iohan. 2. Nunc autem per Christum oportuit fieri gratiam & ueritatem. Non igitur potuit de uiro concipi, sed oportuit id fieri occulta quadam Dei uirtute: quò omnis peccati purus & sanctus,

nos

nos quoq; purificaret et sanctificaret, futurus Patri hostia sancta & incontaminata. Deinde de Spiritu sancto conceptus est, ut sciamus q, quicquid filius loquatur, esse ipsißimam Patris uoluntatem. Est enim Spiritus sanctus amor Patris & filij substantialis. Præterea, quia Spiritus sanctus est spiritus sanctificationis & purificationis. Hic enim ex sanguine, quem purificauerat, Christi corpus ædificauit, ut esset mundum & immune ab omni peccato, ut suprà quoq; dictum est. Hæ causa fuerunt & sunt, quòd non decuerit Christum nasci ex uiri semine, sed per efficaciam Spiritus sancti. Id Angelus insinuat cùm dicit: ideoq; quod nascitur ex te sanctum, filius Dei uocabitur.

Etsi autem beata uirgo his uerbis Angeli fidem habuit: tamen ut sit confirmatior uirginis fides, addit ei signum quo certificatur. Et ecce, inquit, Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua, & hic mensis est sextus illi, quæ uocatur sterilis: quasi diceret. Tu apud te ratiocinaris contra naturæ legem & ordinem diuinitus institutũ fieri, ut uirgo concipias & uirgo parias: sed ego tibi aliud ostendam, quod etiam est contra naturæ ordinem, Elizabeth cognata tua est sterilis natura et ætate: natura quidem, quia tot annis uixit cum marito sine prole, adeò quòd in eius ignominiam sterilis sit uocitata: ætate uerò, quòd iam excesserit annos pariendi, etiamsi maximè olim fuisset fœcunda. Verùm hic sextus mensis est

eſt à quo concepit, ita Deo ordinante & uolente. Quare hoc ſigno te confirmes, uerè futurum eſſe, ut tu quoq; parias.

Vide hic conſuetudinem Dei, qui nunquam nudo uerbo agit cum homine, ſed ſemper ſignum aliquod externum addit, quò noſtræ imbecillitati magis ſe accommodet, dum ſuam uoluntatem menti per uerbum, & ſenſibus per ſigna externa uerbi ſignacula offert ueluti ſpectandum. Sic nobis per Euangelium hodiè ſuam patefecerat uoluntatem, quam externis ſignis obſignat, Baptiſmo & Cœna Dominica.

Deus verbo suo semper signum addit.

Verùm in hoc colloquio Angeli cum uirgine obſeruandum eſt dictum, quo ait: Non erit impoſſibile apud Deum ullum uerbum. Hoc uerbum et hæc uox Angeli duo continet. Primum, ueritatem & certitudinem promiſſorum diuinorum obſignat. Deinde monet nos ut potentiam Dei opponamus omni carnis ſenſui & iudicio, & ſtatuamus Deum ueracem eſſe, etiamſi tota rerum machina aliud nobis perſuadere moliretur, utq; dicamus cum uirgine: fiat ſecundum uerbum tuum: uerbo uoluntatem reuelas: potentia uoluntatem adimples, ut tibi ſoli ſit gloria. Peccator es, deploras tuam miſeriam, ſed audi uerbum uoluntatis: Nolo mortem peccatoris. Item: Omnis qui inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit. Include in hoc uerbo & uoluntatem & potentiam Dei, cui nihil reſiſtere poteſt. Quando uicinus morti tri-

ſtaris, confugito ad Chriſtum & audi uerbum. Beati qui in Domino moriuntur. In hoc uerbo coniunge uoluntatem & potentiam Dei, & certò ſtatuito mortem tibi fore uiam ad beatitudinem: idq; per Chriſtum Ieſum Dominum noſtrum, cui cum Patre & Spiritu ſancto honor, laus & gloria in ſecula, Amen.

IN FESTO IOHANNIS BAPTISTÆ, *Lucæ* I.

ELizabethæ impletum eſt tempus pariendi, & peperit filium. Et audierunt uicini & cognati eius, quòd magnificè Dominus miſericordia ſua uſus eſſet erga illam, & gratulabantur ei. Et factum eſt in die octauo, uenerunt ad circumcidendum puerum, & uocabant eum nomine patris ſui Zachariam. Et reſpondens mater eius, dixit: Nequaquam, ſed uocabitur Iohannes. Et dixerunt ad illam: Nemo eſt in cognatione tua, qui uocatur iſto nomine. Innuebant autem patri eius, quî uellet uocari eum. Isq; poſtulatis tabellis ſcripſit, dicens: Iohannes eſt nomen eius. Et admirati ſunt uniuerſi. Apertum eſt autem os eius ilicò, & lingua eius, & loquebatur laudans Deum. Et peruaſit timor omnes uicinos eorũ, & per omnem montanam regionem Iudæis diuulgabantur omnia uerba hæc, & poſuerunt omnes, qui audierant, in

in corde suo, dicentes: Quidnam puer hic erit? Et manus Domini erat cum illo. Et Zacharias pater eius repletus est Spiritu sancto prophetauitq;, dicens. Laudandus Dominus Deus Israël, quia uisitauit & fecit redemtionem populo suo. Et erexit cornu salutis nobis, in domo Dauid pueri sui. Sicut locutus est per os Sanctorum, qui à seculo fuerũt, Prophetarum suorum: Fore, ut seruaremur ab inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos. Vt uteretur misericordia erga patres nostros, ac memor esset testamenti sui sancti. Præstaretq; iusiurandum, quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, ac daret nobis. Vt sine timore, de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiremus ipsi, cum sanctitate & iusticia coram ipso, cunctis diebus uitæ nostræ. Et tu puer Propheta altissimi uocaberis, præibis enim ante faciem Domini, ad parandum uias eius, Ad dandam scientiam salutis populo ipsius, per remissionem peccatorum eius. Per uiscera misericordiæ Dei nostri, quibus uisitauit nos oriens ex alto. Vt illucesceret his, qui in tenebris & umbra mortis sedebant, ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Puer autem crescebat, & corroborabatur spiritu: & erat in desertis, donec ueniret dies, quo ostendendus erat apud Israëlitas.

ENARRATIO TEXTVS.

ETsi autem prophana idolatria est inuocare sanctos, id quod à Papistis in sanctorum festis factitatum est: tamen aliquot sanctorum festa retinere est perutile, idq́; multis de causis. Prima, utile admodum est, ut cognoscatur historia Ecclesiæ: nam inde doctrinam, confirmationem & consolationem petere possumus. Secunda, dulce est cogitare beneficia Dei erga Ecclesiam, unde singularis fructus pijs accedit pectoribus. Tertia, ut gratiæ Deo agantur pro beneficijs DEI erga Ecclesiæ membra. Quarta, ut perpensis uarijs sanctorum casibus, obfirmemus animos nostros aduersus præsentes & futuros casus, quos experiri necesse est. Quinta, ut sancti sint nobis in pœnitentia, & uita, cultu, confeßione, constantia, patientia, et alijs uirtutibus, quasi exemplaria, ad quæ nostram uitam formemus. Sexta, ut pijs suspirijs sanctorum expetamus consortium. Hæ & aliæ graues sunt causæ, cur sanctorum festa quædam in Ecclesia retinemus. Vtinam non abuterentur multi sanctorum festis et alijs, ad suas uoluptates & insanias: quemadmodum hoc festo præcipuè multi abusi sunt in Papatu, dum in nocturnis saltationibus, amatorijs corollis, perpotationibus, ne dicam alia turpiora, hoc festum celebrârunt, quo non Deo, eius Angelis, & sanctis placuerunt, sed Satanæ seruierunt in contumeliam Dei, Angelorum & sanctorum. Hæc sunt breuiter dicta de festis sanctorum, & eorum

recto

recto usu: de hoc festo unum tantùm locum tractabò, nempe historiam Iohannis, unde aliquot admonitiones extruam.

DE HISTORIA IOHANNIS BAPTISTÆ.

IN Historia Iohannis Baptistæ hæ perpendantur circumstantiæ: Parentes, conceptio, natiuitas, educatio, uocatio, officium, de Iohanne testimonium Christi, mors, & ea quæ circa mortem & post mortem contigerunt.

Parentes Baptistæ fuerunt Zacharias sacerdos uir sanctus, et inculpatæ uitæ, & Elizabeth mater fuit, ut ætate prouecta: ita pietate eximia. De utrisq; ita testatur Euangelista Lucas cap. 2. Erant iusti ambo coram Deo, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini irreprehensibiles, & non erat illis filius, eò quòd esset Elizabeth sterilis, & ambo proceßissent in diebus suis. Hæc descriptio continet, qua fuerint pietate parentes Iohannis, qua uixerint innocentia, & quòd iam senium adepti solatio senectutis destituti fuerint, eò quòd Elizabeth sterilis fuerit, non solùm natura, dum adhuc iuuencula erat: uerumetiam ætate, cùm iam anus esset facta. Verùm contra naturæ cursum, & sterilitatis incommodum tandem consequuntur, quod magno desiderio à Deo petiuerant. Hæc proinde circumstantia de parentibus Iohannis multa docet. 1. quòd preces piorum tandem exaudiantur. 2. quòd ab officio non sit discedendum

dum propterea quòd diutius differri postulata uidentur. Est.n. pulsandum, donec nobis gratiæ ostium aperiatur. 3. quòd afflicti in fide manentes & innocentiam tuentes, tandem consolationem consequantur. 4. quòd qui matrimonio sunt copulati, debeant in timore Dei uiuere, & irreprehensibiles esse. 5. quòd ministri uerbi & ipsorum uxores debeant alijs prælucere in omni genere uirtutum. Vt enim Zacharias maritus officij dignitatem ornauit sanctitate uitæ: ita Elizabeth uxor sanctam uitam et inculpatam degit. Sciuerunt enim se in eum dignitatis locum euectos esse, unde ipsorum uita alijs magis conspiceretur. Vtinam non essent multi, qui Zachariam prædicant & non Zachariam uiuunt: uerùm hi suum inuenient iudicium.

SECVNDA circumstantia est conceptionis, in qua plura sunt consideranda. Nam primùm conceptio Zachariæ patri fungenti suo officio in Templo prædicitur ab Angelo: quod cùm non credit senex effœtus, mutus efficitur in pœnam suæ incredulitatis. Hîc primùm se offert officium sanctorum Angelorum, qui sunt nuncij Dei, & ministri Ecclesiæ Dei, ut eam defendant, ei seruiant iuxta Dei uoluntatem. Sed de Angelis dicenda sunt plura die Michaëlis. Deinde, hîc obseruetur, quòd Deus soleat exaudire eos, qui officio suo ritè fungentes ex fide inuocant. Qui enim officio commisso non rectè, quantùm potest, fungitur, fide uacuus est, & orare nequit. Quare nos Zachariæ exem-

plum

plum ſequentes, & ritè fungamur noſtro munere, & ardenter Deum inuocemus, ut noſtris neceßitatibus ſuccurrat. Eſt enim ſuarum promißionum memor. Præterea hic docemur, quòd Dei actio, & conſilium non impediatur, impedimentis naturæ. Etſi enim Zacharias erat effœtus: Elizabeth sterilis & natura & ætate: Dei tamen conſilium procedit, & Elizabeth concipit iuxta decretum Dei. Hinc regulam generalem extruamus, uidelicet quòd nihil decretum & conſilium Dei impedire poßit. Decreuit mortuos excitare, ſed naturæ hoc uidetur fieri non poſſe. Cui hic magis credendum, naturæ'ne an uoci Dei? Deo reddatur ueritatis laus, & certò statuamus, quòd qui omnipotens eſt ueritas & uerißima omnipotentia, uelit & poßit præſtare quicquid decreuit. Concipit ergo ſterilis, & effœtus ſenex fit Pater aduerſante natura, ſed mandante naturæ autore, quem puer in utero matris agnouit, quando adueniente Maria poſt conceptionem ad uocem Angeli, in utero exaltauit in teſtimonium, quòd DEVS recipiat infantes, & uelit ab eis coli, iuxta Pſalmum: Ex ore infantium & lactentium perfeciſti tibi laudem. Verùm de hac re plura dicenda ſunt die Viſitationis beatæ uirginis.

TERTIA circumſtantia eſt natiuitatis, de qua in hunc modum Lucas: Vocabis, inquit Angelus ad Zachariam, nomen eius Iohannem, & erit gaudium tibi & exultatio, & multi in

natiuitate eius gaudebunt: & cùm natus esset Ioannes, uicini quod acciderat Elizabeth audientes, prædicarunt misericordiam Dei & congratulati sunt Elizabethæ. *Hæc circumstantia admonet nos gratitudinis erga* Deum *pro acceptis beneficijs:admonet nos congratulationis, ut congratulemur illis quibus* Deus *benefacit:admonet nos officij piorum parentum,ut nostros infantes* Deo *commendemus: admonet nos gaudij, quod ex benedictione* Domini *percipimus,& illud ad* Dei *gloriam referamus.*

QVARTA *circumstantia est educationis* Iohannis, *de qua* Euangelista : Puer crescebat & confortabatur spiritu, & erat in deserto, usque in diem ostensionis suæ ad Israël. *Et cum in deserto esset, ut narrat* Matthæus, *habebat uestimentum,de pilis Camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos. Esca autem eius erant locustæ & mel siluestre. Hæc est educationis satis asperæ descriptio. Quia enim arduum erat futurum ipsius officium,non in delicijs erat educandus, sed potius erat assuefaciendus laboribus ab initio.Nam,ut ille inquit,à teneris assuescere multum est.*

Sed quid nos hinc discemus? Monasticen' ne? nequaquam. Quidnam igitur? tria hinc discere debemus:sobrietatem, obedientiam erga Deum, & assuefactionem. Sobrietas enim & continentia hoc Iohannis *exemplo non solùm futuris ministris uerbi, uerumetiam omnib. Christianis commendatur.*

Deinde

Deinde, obedientia erga Deum in nostra uocatione commendatur nobis. Non enim putandum est, quòd Iohannes hoc opus et uiuendi genus eligeret, tanquam sanctius esset in deserto uiuere, quàm in theatro hominum: sed uocationi obtemperandum putauit. Assuefactio præterea commendatur nobis hoc exemplo, ut durioribus assueti, non frangamur laborum mole, si quando duriora ferenda sunt. Delicatè educati effœminati redduntur, ut ad nihil præclarè agendum sint idonei, quemadmodum experientia in multis docet. Zona pellicea circa lumbos eius, symbolum erat certaminis, quod illi futurum erat in officio suo cum Scribis, Pharisæis, Herode, & alijs regni Christi hostibus.

QVINTA circumstantia est uocationis Iohannis. De hac circumstantia ita scribit Lucas: Factum est uerbum Domini super Iohannem Zachariæ filium. Hoc uerbum fuit uocationis, qua diuinitus uocatus est ad ministerium. Hîc nobis commendatur modestia, ut exemplo Iohannis expectemus uocantis uocem, siue Dei sine medijs, quod olim sæpius fiebat: qua ratione sunt uocati Prophetæ, Apostoli, & alij interdum: siue Dei per media, hoc est, per homines, penes quos ius est uocandi ad aliquod ministerium in Republica siue Ecclesia. Contra hoc modestiæ exemplum peccant curiosi, qui sine uocatione rumpunt in officia, per fenestras potius & tectum, quàm per ostium. Huiusmodi sunt, qui uel per amicos, uel per munerum

largitionem aucupantur officia Ecclesiastica, idq; non ut Deo seruiant, et Ecclesiam ædificent, sed ut suo uentri consulant, quæ res nō benè cedere solet.

SEXTA circumstantia est officij, de qua Lucas hoc modo: Et uenit in omnem regionem Iordani finitimam, prædicans baptismum pœnitentiæ in remißionem peccatorum, sicuti scriptum est in libro Esaiæ: Vox clamantis in deserto, Parate uiam Domini, & rectas facite semitas eius &c. Habemus officium Iohannis, uidelicet ut baptizet & prædicet pœnitentiam, ut paret uiam Domino, ut Christum Dominum monstret.

Quia autem primus Dei minister fuit qui baptizauit ex mandato Dei, Baptista dictus est: quia prædicauit pœnitentiam, Propheta est dictus: quia Christum monstrat, Elias est uocatus, ut spiritu Eliæ ueniens Domino uiam pararet. In huius officio multæ uirtutes lucent: ut constantia, fortitudo, confeßio, crux, defensio ueritatis, ardor & studium propagandi Regni Christi. Herodem non timuit, Pharisæos non est reueritus, sed officium constantißimè tuebatur usq; ad mortem.

SEPTIMA circumstātia est testimonij Christi de Iohanne. De hac circumstantia scribitur Matthæi 11. ubi Iohannes coniectus in uincula, mittit duos discipulos ad Iesum, ut quærerent, num is sit, qui uenturus sit, an alius sit expectandus. Verùm post responsum Christi, subijcitur testimonium Christi de Iohanne. Quid existis, inquit, in desertum

tum uidere? num arundinem? uerùm quia hoc Christi præconium de Iohanne declaratum est tertia Dominica Aduentus, nolo de ea plura dicere.

OCTAVA circumstantia est de morte Iohannis, & de ijs quæ circa mortem & post mortem contigerunt. In morte: occasio, causa, mortis genus & exemplum Iohannis.

Occasio fuit hæc: Herodes accepit fratris sui uxorem, qua usus est ut sua. Hoc quia Iohannes uidit esse contra Legem Dei, & naturæ honestatem, dicit Herodi: Non licet tibi habere uxorem fratris tui: quod cùm ægrè tulisset Herodes, mittit Iohannem in carcerem. Herodes ante hoc Iohannis factũ amabat Iohannem: Habuit illum pro Propheta Dei: usus est interdum eius consilio: sed postquàm à Iohanne taxari cœpit ipsius incestus, & impura uita, ex amico fit inimicus Herodes: Iohannes in carcerẽ tanquam maleficus conijcitur. Huius Herodis exemplum multi hodiè imitantur. Complectuntur ueros Dei seruos, donec non offendant, donec uicia non carpant: sed mox ubi morbum indicauerint, ut phrenetici in medicos manus inijciunt.

Causa mortis fuit iuramentum Herodis. Nam cùm Herodes in conuiuio uidisset filiam Herodiadis saltantem, adeò placuit Herodi puellæ saltatio, quòd iurârit se daturum quicquid peteret, etiam ad dimidium regni. Puella hoc audito, currit ad matrem, interrogat quid petat. Mater, quæ Iohannem odio prosequebatur propter reprehensam eius libi

dinem,

dinem, iubet ut petat caput Iohannis baptistæ, quod & impetrat. Nam mox misso carnifice obtruncatur Iohannes, & caput illius puellæ traditur. Habemus causam mortis Iohannis & mortis genus. Ecce hîc ad puellulæ petitionem iugulatur maximus ille heros, quo non fuit inter natos mulierum maior, iuxta Christi testimonium. Hæc sanè sors est Ecclesiæ. Hîc uidemus Christi regnum sanguine parari & sanguine seruari.

Exemplum hoc Iohannis omnib. sinceris Christi ministris imitandum est, ut uidelicet eligant potius mortem, quàm ut ad peccata hominum conniueãt: certi quòd is, qui Iohannis sanguinem tanquã oblationem gratißimam suscepit, etiam sui curam in medijs flammis sit habiturus: cui sit honor, laus, confeßio & gloria in secula seculorum, Amen.

IN FESTO VISITATIONIS MARIÆ, Lucæ I.

EXurgens autem Maria in diebus his, abijt in montana cum festinatione, in ciuitatem Iuda, & intrauit in domum Zachariæ, ac salutauit Elizabeth. Et factum est, ut audiuit salutationem Marię Elizabeth, salijt infans in utero eius. Et repleta est Spiritu sancto Elizabeth, exclamauitq; uoce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui. Et unde hoc mihi, ut ueniat

niat mater Domini mei ad me? Ecce enim ut facta est uox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit præ gaudio infans in utero meo. Et beata quæ credidisti, quoniam perficientur ea, quæ dicta sunt tibi à Domino. Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum. Et exultauit spiritus meus, in Deo seruatore meo. Quia respexit ad humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magnifica qui potens est, & sanctum nomen eius. Et misericordia eius in progeniem & progeniem, timentibus eum. Præstitit robur per brachium suum, dispersit superbos cogitatione cor

dis

dis ipſorum. Detraxit potentes de ſedibus, et erexit humiles. Eſurientes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes. Suſcepit Iſraël puerum ſuum, ut memor eſſet miſericordiæ. Sicut locutus eſt ad patres noſtros, nimirum Abraham, & ſemini eius in æuum, Manſit autem Maria cum illa circiter menſes tres, & reuerſa eſt in domum ſuam.

ENARRATIO TEXTVS.

CVR feſta de ſanctis inſtituta ſint in Eccleſia cùm aliâs, tùm ipſo die Iohannis Baptiſtæ dictum eſt. Summa autem eò redit, ut habeamus exempla pœnitentiæ & miſericordiæ Dei, ſeu ut explicatius dicam. Primùm, ut cum illis lapſis non deſperemus de uenia, ſed aſpiremus ad gratiam, ſeriam pœnitentiam peccatorum exemplo ſanctorum agentes. Deinde, ut fidem illorum imitemur: quemadmodum Paulus monet, Abraham fidem nobis commendans: Rom: 4. Tùm, ut mores ſanctorum exprimere conemur honeſtè, piè, & iuſtè uiuentes, & abnegantes omnem impietatem & mundanas concupiſcentias, ut Paulus ad Titum docet.

In hunc uſum & hoc feſtum inſtitutum eſſe cogitemus, non ut ſanctam uirginem inuocemus, quod impia eſt idololatria, ſed ut habeamus, quo & animum noſtrum, & uitam informemus ad pietatem & uirtutem, exemplo huius caſtiſsimæ uirginis.

Summa

Summma autem huius Historiæ est, quòd Maria uirgo, postquàm & se cognouit ex Spiritu sancto concepisse, & sciuit Elizabetham cognatam iam in sua senectute prægnantem esse, proficiscatur ad suam cognatam Elizabeth, eam salutat, atq; ita colloquuntur de eo quod acciderat, & se mutuò confirmant. Quo facto, Maria ut suæ gratitudinis erga Deum signum ederet, Psalmum componit, & canit in laudem Dei. Loci duo.

I. Historia uisitationis.
II. Canticum uirginis.

DE PRIMO.

In Historia uirginis quatuor præcipuè sunt spectandæ circumstantiæ, quæ sunt,

1. Mutuum officium uirginis & Elizabethæ.
2. Salutatio uirginis.
3. Elizabethæ testimonium de fide uirginis.
4. Miraculum infantis in utero matris gestientis.

Prima Circumstantia.

Exurgens Maria in diebus illis, abijt in montana cum festinatione in ciuitatem Iuda, & intrauit in domum Zachariæ. Beata uirgo fructum suæ fidei pulcherrimum edit, nempè caritatis erga proximum. Illa enim cùm iuuencula esset, anum Elizabetham non contemnit, sed cum festinatione accedit, ut eam iuuet & consoletur, sic cogitans: Ecce cognata mea est senio confecta: præterea etiam, quòd natura denegatum

fuit,

fuit, miraculo est fœcunda facta, eget proinde mea opera: uolo itaq; ad eam proficisci, ut mutuis nos consolemur colloquijs, & ut ei ministrem.

Hinc iuuenculæ Matronæ discant, quomodo eas effectas esse erga grandæuas deceat. Maria etsi maioribus donis erat ornata, quàm ullà fœminarum in mundo fuit: non tamen inde superbit: non cogitat, ego'ne tantis donis ornata seruirem isti anui: sed potius, quò maior sit, & præstantiorib. donis pollens, eò magis ad seruiendum alijs sit obnoxia. Ioseph tametsi somniauit solem et Lunam & undecim stellas se adorare, quo somnio significabatur, quòd parentes ipsius & fratres aliquando ipsum essent ut Dominum ueneraturi: nõ tamen inde superbit, sed seni parenti seruit, et est obediens iuxta regulam Syracidæ: Quantò maior es, eò magis te ipse humilia in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam: congregationi pauperum affabilem te facito, & seniori humilia animam tuam. Qui iuxta hanc regulam et Mariæ exemplum uitam instituit, uberrimum reportabit fructum. Primum enim inueniet gratiam apud Deum: nam ut Deus superbis resistit: ita humilibus dat gratiam. Deinde, inueniet gratiam apud homines. Vt enim omnes oderunt superbos, ita humiles & affabiles amore prosequuntur. Præterea, meretur ut ipse senex effectus honoretur à iunioribus. Vt enim iustũ iudicium Dei est, ut qui iuuenis senes contemsit, ipse senex contemtibilis fiat ita iusticia Dei est, ut qui iuuenis

uenis reueritus est senes, & eos in honore habuit, senex honoretur & ametur à ieuenibus.

Discant & hinc uirgines nostræ, non circumcursitare per alienas domos, non ocio indulgere, sed cum festinatione piè & modestè res suas agere: nisi potius placuerit ipsis Dinæ imitari exemplum, quæ ignominiam domum secum tulit, quàm beatæ uirginis, quæ decus & perpetuum honestatis testimonium secum reportauit. Olim nullus thesaurus pudentia uirginibus erat carior: at nunc et uestibus et gestibus omnem impudiciciam produnt multæ, quarum pleræq; iustas suæ impudiciciæ pœnas luunt.

Secunda Circumstantia.

Secunda circumstantia est salutationis. Nam ingressa domum uirgo mox salutat Elizabetham. Salutatio amica humanitatis, humilitatis, & beneuolentiæ est testimoniū. Salutandi forma apud Iudæos usitata fuit: Pax tibi: & pax huic domui, quæ salutandi forma de multis reb. nos admonet. Primùm enim hæc salutandi ratio est confeßio, qua omnem pacem, omnem fortunam, adeoq; omnia prospera à Deo esse cōfitemur. Secundò, est petitio. Qui enim sincero corde dicit: Pax tibi, perinde est, ac si diceret: te Pater cœlestis oro, ut huic tuam largiare pacem: hunc tua protectione munias aduersus Satanam Ecclesiæ tuæ hostem implacabilem. Tertiò, salutatio est adhortatio, qua hortamur quem salutamus, ut Deum inuocet, ut se, suam domum, liberos

&c. tueatur. Quartò, salutatio & pacis precatio est significatio quædam, quòd hostes habeamus, qui nobis perpetuò struunt insidias: unde monemur, ne stertamus, sed uigilemus, ne incautos nos opprimant. Quintò, pia salutatio est gratiarum actio. Nam cùm precamur alijs à Deo pacem, publicè agnoscimus Deum esse autorē pacis, quem hac confeßione prædicamus. Discamus ergo ab hac uirgine mutuis salutationibus nos inuicem excipere.

Tertia Circumstantia.

Tertia circumstantia est testimonium Elizabethæ de fide uirginis. Et repleta est S. sancto Elizabeth, & exclamauit uoce magna ac dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui &c. Beata es quæ credidisti, quoniam perficientur, ea quæ dicta sunt tibi à Domino. Elizabeth impletur S. sancto, à quo certificatur de conceptione uirginis. Nā cùm contra naturam sit uirginem gestare uterum, oportuit autorem naturæ doctorem esse gratiæ & doni quod contigit præter naturam. Deinde ut edocta erat à Spiritu sancto, fidem uirginis prædicat, cùm ait: Beata es quæ credidisti: quæ breuis sententia plura docet. Primùm enim inquit omnes esse miseros qui sunt sine fide. Deinde docet, quòd credentibus contingat beatitudo uera, quæ est in Christo Iesu beatitudinis fonte uberrimo. Tertiò, indicat quis sit fructus fidei, cùm ait: Quoniam perficientur ea, quæ dicta sunt tibi à Domi-

no

no, quasi dicat: Etiamsi omnium hominum experientia reclamat, etiamsi natura negat, etiamsi ratio contrà statuit: tamen perficietur quòd tibi à Domino dictum est, uidelicet quòd uirgo paries Filium iuxta Dei uerbum. Hinc discamus & nos, quæ sit uera fidei indoles, & exemplo uirginis uerbo Dei adhibeamus fidem, etiamsi tota rerum natura contrarium polliceri uideatur.

Quarta Circumstantia.

Ad salutationem uirginis exultat puer in utero matris: & gestu quodam adesse significat in utero uirginis Meßiam. Hoc sanè magnum miraculum fuit, quòd puer nondum in mundum editus, naturæ reparatorem agnouerit. Quo miraculo & fides Elizabeth ac Mariæ confirmatur, & bonitas Dei erga infantes declaratur, qui olim promisit Abrahamo, quòd uellet ipsius Deus esse, & seminis eius in sempiternum: in cuius promißionis certitudinem legem sanxit, ut infans octo dierum circumcideretur: quæ promißio, cùm ad nos pertineat, impiè et impudenter faciunt Anabaptistæ, qui nolunt Christianorum infantes baptizari, hoc est, nolunt eos obsignatione gaudere, qui gratiæ cœlestis iuxta promißionem sunt hæredes. Anabaptistæ ita aiunt: Qui audit et credit baptizandus est: Infans uerò non audit nec credere potest: Quare nullo pacto est baptizandus. Sed falluntur miseri. Sic potius deberent colligere. Infantes Christianorum habent promißionem: igitur hæc promißio est

ipsis baptismo obsignanda, sicut infantibus Iudæorum obsignata fuit circumcisione. Promißionis uerbum offert gratiam: promißionis Sacramentum obsignat gratiam et symbolo docet: quemadmodum die Cœnæ Dominicæ dictum est. Proponamus igitur nobis Iohannem, qui in utero matris plenus Spiritu sancto hæres est gratiæ communis omnibus infantibus, qui habent promißionem.

Sed dicunt: hoc erat miraculum. Fateor fuisse miraculum, & sanè magnum miraculum, sicuti omnia opera Dei in Ecclesia sunt miracula. Verùm hoc addo, quòd hoc ipsum miraculum docet nos, quòd pueri poßint esse capaces Spiritus sancti. Si sunt capaces Spiritus sancti: si sunt filij Abrahæ: si sunt secundum promißionem hæredes: si Christus eos recipi mandat: cur non baptizandi? Præsertim cùm baptismus istarum rerum sit quædã obsignatio.

DE SECVNDO.

Maria audita oratione Elizabethæ de beneficio sibi facto, uidelicet quòd esset Mater Meßiæ futura, sui animi gratitudinem erga Deum declarat, quem celebrat in hoc Psalmo, cùm propter ingens illud beneficium, quod sibi contingit, tùm propter misericordiam, potentiam & ueritatem, quæ exercet erga homines, dum timentes se misericordia in gratiam recipit, contumaces iustè punit, & quod olim promisit Patribus, iam tandem uerè complet. Vsus huius Psalmi est, ut cognita misericordia Dei credamus: ut cognita potentia timeamus: ut cognita ue=

ta ue=

ta ueritate ſperemus,ac expectemus cum patientia, quæ Deus nobis ex gratia promiſit. Miſericordiam opponamus peccato: potentiam tyrannidi diaboli: ueritatem tentationibus omnibus,quas caro uel Satan ſuggerit. Atq; his de cauſis Eccleſia uetus ordinauit,ut quotidiè in cœtu piorum caneretur hoc uirgineum carmen, Nunc ſingulos uerſus breuiter explicemus.

1. Magnificat anima mea Dominum.
2. Et exultat ſpiritus meus, ſuper Deo ſaluatore meo.
3. Quia reſpexit me humilem ancillam, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

Hoc eſt:Ego magnificè Deum prædico,& tota gaudio perfundor, idq́; ſuper Deo ſaluatore meo. Is enim meum gaudium, qui mihi tantam præſtitit ſalutem.Is reſpexit & gratuito fauore complexus eſt me humilem & uilem ancillam,quæ iam ſpreta, uilis, inſtar uilium ſeruulorum uixi:atq; ita reſpexit,ut non poſthac uilem & contemtam,ut antea, ſed beatam me prædicent omnes ætates: cui tanta gratia facta eſt, ut ſim mater futura Meßiæ, qui Saluator eſt meus & omnium in ſe credentium.

Ex Mariæ exemplo hoc diſcamus. 1. agnoſcere noſtram uilitatem, & proſternere nos coram Deo in uera pœnitentia. 2. agnoſcere beneficia Dei erga nos.3.prædicare Deum ob ſua beneficia.4. alios ad gratitudinem noſtro inuitare exemplo.

4. Quia magnificè mecum egit potens ille, cuius sanctum est nomen.

Nulla hic iactat merita pudica uirgo: nihil suis tribuit uiribus, sed omnia accepta fert Deo, *qui solus potens est, & cuius solius nomen sanctum existit, ut quod summam mereatur reuerentiam.* Deus *enim quoties nominatur, debet ob sanctitatem prædicari, quæ relucet in omnibus operibus eius, in ingenti misericordia, in iusto iudicio, in potentia & ueritate, quemadmodum particulatim uirgo in suo exponit Psalmo.*

5. Et cuius misericordia in omnes ætates parata est timentibus ipsum.

Hic uersus tria docet. Primum, quòd Deus *sit misericors. Secundum, quàm latè se extendat* Dei *misericordia. Tertium, quibus illa infinita contingat misericordia.* De Dei *misericordia multa sunt illustria dicta & exempla.* Ero *(inquit)* Deus *tuus & seminis tui usq; in seculum. Item:* Ego *sum* Deus *faciens misericordiam. Et apud Esaiam:* Ego *adsum, quia misericors sum* Dominus Deus *tuus. Et Syracides: Pius & misericors est* Deus, *& remittet in die tribulationis peccata. Hinc Paulus* Deum *uocat* Patrem *misericordiarum, inquiens: Benedictus* Deus *&* Pater *Domini nostri Iesu Christi,* Pater *misericordiarum, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. Exempla huius declaratæ misericordiæ sunt plurima, quarum summum est, quòd Filium suum unigenitum dederit, ut saluetur*

mundus per ipsum. Huc illud: Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in illum non pereat, sed habeat uitam æternam. Imagines huius misericordiæ sunt, filius prodigus, Samaritanus, ouis perdita.

Quàm latè se extendit hæc Dei misericordia? Respondet Virgo: in progenies progenierum, hoc est, in omnes ætates, in omnes nationes, iuxta illud: Misericordia Dei plena est terra. Huc illud Psalmi: Misericordia Domini à seculo usq; ad seculum. Iusticia Dei Adam miseriæ subiectus est cum tota sua posteritate: Misericordia Dei Adam gratiæ particeps factus cum sua posteritate, modò illi sua culpa non accersiuerint sibi iudicium. Huc illud Esaiæ: Dedi te in lucem gentium, ut salus sis mea usq; ad extremum terræ. Et Simeon: Lumen quod parasti omnibus populis.

Quibus contingit ista misericordia? Respondet Maria: timentibus eum. Hoc ipsum Dauid hisce attestatur uerbis: Misericordia Domini à seculo usq; in seculum super timentes eum. Et rursus: Prope timentes eum salutare ipsius. Vbi ergo timor Dei uerus, illic & misericordia Dei locum habet.

Sed quis est iste timor Dei? Est uera pietas & religio, qua sunt præditi, qui in Christum firma recumbunt fiducia. Est autem hîc diligenter obseruandum inter causam misericordiæ, & qualitatem eorum quibus contingit. Causa nulla est præ-

ter ἐυδοκίαν paternam in dilecto, ſicuti ipſe ait: Hic eſt Filius meus per quem placatus ſum. Qualitas eorum, quibus miſericordia contingit, non eſt meritum, ſed nota filiorum Dei, qui fide ſunt effecti filij, iuxta illud: Dedit poteſtatem, ut fierent filij Dei, quotquot credunt in nomen eius. Fide ſola naſcimur filij Dei, ſed filij Dei effecti debemus, ut filios Dei decet, in omni pietate & innocentia, & alijs uirtutibus uiuere, quas beata uirgo hic timoris uocabulo complectitur.

6. Fecit potentiam in brachio ſuo, diſperſit ſuperbos mente cordis ſui.

7. Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles.

8. Eſurientes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes.

Prædicat iudicium Dei in ſuperbos, & miſericordiam in humiles. Exempla infinita præbet ſacra hiſtoria & quotidiana experientia.

9. Suſcepit Iſraël puerum ſuum, memor miſericordiæ ſuæ.

10. Sicuti locutus eſt Patribus noſtris, Abrahamo & ſemini eius in æternum.

Hoc eſt: Promiſsionem miſericordiæ compleuit Deus miſſo Filio. Eſt igitur uerax & ob ueritatem celebrandus: cui ſit laus, confeſsio, & gloria miſericordiæ, potentiæ, iuſticiæ, ueritatis in ſecula ſeculorum, Amen.

IN

IN FESTO MICHAELIS, MATTH: XVIII.

IN illo tempore, accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: Quis est maximus in regno cœlorum? Et accersitum ad se puerum, Iesus statuit in medio illorum, & dixit: Amen dico uobis, Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut pueri, non ingrediemini in regnum cœlorum. Quisquis igitur demiserit semetipsum, sicut est puer iste, hic est ille maximus in regno cœlorum. Et qui receperit puellulum talem in nomine meo, me recipit. Qui

autem offenderit unum de pusillis istis, qui in me credunt: expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collum eius, ac demergatur in profundum maris. Væ mundo ab offendiculis. Necesse est enim ut ueniant offendicula, ueruntamen uæ homini, per quem offendiculum uenit. Quòd si manus tua, uel pes tuus obstaculo est tibi, abscinde eum, & proijce abs te. Bonum est tibi ad uitam ingredi claudum aut mutilum, potius quàm duas manus, uel duos pedes habentem, mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus offendit te, erue eum, & proijce abs te. Bonum est tibi, ut luscus intres in uitam, potius quàm ut duos oculos habens, mittaris in gehennam ignis. Videte ne contemnatis unum ex pusillis. Dico enim uobis, quòd Angeli eorum in cœlis, semper uident faciem patris mei, qui in lis est. Venit enim filius hominis seruare quod perierat.

ENARRATIO TEXTVS.

HOC festum in Ecclesia ideò ordinatum & receptum est, ut discamus beneficia Dei *erga nos, qui dederit nobis Angelos custodes. Quare de Angelis potißimum hoc die docenda est* Ecclesia. *Verùm, quia* Euangelica *lectio, quæ hodiè tractari solet, continet singulares doctrinas: uolo primùm textum* Euangelij *explicare.* Deinde *nonnulla de Angelis dicere.*

Occa-

Occasionem huic Euangelicæ lectioni præbuit arrogantia discipulorum Christi, qui postquam Christus sui abitus mentionem fecisset, contendunt de primatu, quos Christus ab errore reuocat, & statuit puerum in medio eorum, dicens: Nisi fueritis sicut pueri, non intrabitis in regnum cœlorum. Dehortatur præterea à scandalo, & commendat nobis pueros, ut eos in Ecclesiam recipiamus, scientes talium esse regnum cœlorum. Loci quatuor.

I. Disputatio Apostolorum de primatu & eorum reprehensio.

II. Admonitio de cauendo scandalo.

III. Mandatum Christi de recipiendis pueris.

IIII. Angelorum natura & officium.

DE PRIMO.

Discipuli accedunt Iesum dicentes: Quisnam maximus est in regno cœlorum? Hîc primùm obseruanda occurrit cæcitas discipulorum Christi, non intelligentium adhuc, qualenam sit Christi regnum. Somniabant fore ciuilem administrationem, in qua Christus, ut summus Monarcha, Discipuli uerò ipsius sub eo, tanquam duces, dominarentur toti terrarum orbi: ideò quærunt quisnam illorum sit futurus summus, & à Christo proximus. Adeò stupenda cæcitas eorum mentes fascinauerat.

Deinde licet hîc uidere uirus diaboli, quòd fuit etiam efficax in illis Dei organis, nempe discipulis Christi, qui erant destinati Apostoli & legati re-

gis

gis Christi in spirituali eius regno. Quid facit? deterrimo uicio superbiæ eos commaculat, adeò ut iam de primatu disputent, hoc est, quisnam eorum sit aliorum futurus Dominus.

Quid Christus facit ad hanc discipulorũ suorum stultam arrogantiam? Potuit sanè iustè eos reijcere ut superbos & minimè idoneos, qui suo spirituali regno administrando præficerentur: hoc tamen non facit, sed eos paternè admonet, & ut corrigit errorem: ita superbiæ uicium seuerè taxat. Ita enim ait: **Et cùm aduocasset puerulum Iesus, statuit eum in medio eorum, & dixit: Amen dico uobis, nisi conuersi fueritis & fiatis ut puerulí, nequaquam ingrediemini in regnum cœlorum.** Hìc exemplo et doctrina docet, quales uelit habere administratores sui regni. Vult æqualitatem, quantùm quidem ad animorum affectionem attinet: non uult, ut unus alterum tanquã ex alto despiciat: sed ut amanter sint erga se inuicem affecti, mutuis se prosequentes officijs: nõ uult ut more gentium alij alijs superbè dominentur in spirituali suo regno. Nam de regnis politicis alia ratio est. Deinde, hìc facit discrimen inter suum regnum & imperia mundana. Qui summus est in regnis mũdi, is ab omnibus uult coli & ministrari. Contrà, qui uult hìc summus esse, debet omnium esse minister, non uerbis, ut Papa, sed reuera, ut Paulus, Petrus, Apostoli, & alij sinceri Euangelij præcones. Ita maximus in Ecclesia Christi est, qui ma-

ximè

ximè ſeruit, minimus uerò qui maximè dominatur. Vt aũt Chriſtus ſuos diſcipulos ab iſta arrogantia reuocet, addit ſeueriſsimam cõminationem dicens: Niſi fiatis ut pueruli nõ ingrediemini regnũ cœlorum. Sed quid eſt quod uelit Dominus ſuos diſcipulos eſſe ſimiles puerilis? an non Paulus ſecus docere uidetur, cùm Corinthijs in hunc modum ſcribat: ne ſimus pueri ſenſibus? Chriſtus uult nos eſſe pueris ſimiles: Paulus uult nos eſſe pueris diſsimiles. Vtrumq; uerum eſt: Debemus eſſe pueris ſimiles, & rurſus debemus eſſe pueris diſsimiles.

Pueris ſimiles eſſe debemus, primum uera humilitate & abnegatione noſtri ipſorum, ſicuti Dominus ait: Quiſquis demiſerit ſeipſum, ſicuti eſt puerulus iſte. Eſt igitur omnis ſuperbia deponenda illi, qui uult Chriſti diſcipulus eſſe. Huc illud Chriſti: Qui uult me ſequi, abneget ſemetipſum, hoc eſt, qui uult meus diſcipulus eſſe, humiliter de ſe ſentiat, nihil ſibi arroganter tribuat. Deinde, pueris ſimiles erimus in meritorum ratione. Vt enim pueri non poſſunt aduerſus parentes de ſuis gloriari meritis: Ita nec diſcipuli Chriſti coram Domino ulla merita iactare debent, ſed fateantur ſe infantes, qui ſine paterna cura nihil poſſent. Tertiò, ſimiles erimus pueris affectu. Quemadmodum enim pueri ſe totos paternæ curæ committunt: ita diſcipuli Chriſti ſe totos in Chriſti fidem conijciant ab eo omnia ſalutaria expectantes. Quartò, ſimiles erimus pueris obediendi ſtudio.

Pueri

Pueri boni non disputant, quale sit quod mandat pater: sed quid, & eius uoluntatem agendi regulam sequuntur: sicuti Abraham fecit, qui ad mandatum Dei paratus erat ad mactandum filium unigenitum. Non cogitauit Abraham: quid hoc opus Deo proderit? mors filij mei mihi molestissima quidem est, & Deo nihil confert. Sed hoc potius, Tu mi Deus hoc mihi mandas: tuam igitur uoluntatem agendi regulam sequar, & tibi morem geram. Postremò pueris similes esse debemus malicia, hoc est, ut infantes malis artibus non student, non auarè colligunt, non turpem libidinem sectantur: ita discipuli Christi à malo abstinebunt.

Dissimiles autem debemus esse pueris. Primùm, ne pueriliter desipiamus, absurda sectantes, ut pueri faciunt, sensibus nondum firmatis. Deinde, ne imbecilles in fide simus, sicuti pueri, qui per ætatem non possunt res spirituales capere. Tertiò, ne indulgeamus lusibus carnalium affectuum. Quartò, ne instar puerorum in doctrina pietatis incerti & inconstantes fluctuemus, & ne, ut Paulus inquit, circumferamur quouis uento doctrinæ: sed sanctam exhibeamus infantiam, ad quam hortatur nos Petrus, cùm ait: quasi modò geniti infantes &c. I. Pet. 2.

Huc & præmium ueræ humilitatis apponit, cùm ait: Quisquis exceperit unum puerulum talem in nomine meo, me recipit Hoc diligenter expendatur. Primùm, Christus hoc dicto uult, ut om-

ut omnes pueros amanter complectantur, idq; ipsius nomine. Deinde, testatur quicquid in nomine suo collatum fuerit pijs, id ita se æstimare, ac sibi ipsi collatum esset. Quem non excitaret hæc promissio ad humanitatis officia erga suos, & maximè erga membra Ecclesiæ Christi? Ab altera parte admonet de pœna quàm luent, qui ullos in Christum credentes contemserint. Qui, inquit, offenderit unum ex paruis istis, qui in me credũt, præstiterit ei, ut suspendatur mola asinaria in collum eius, ut demergatur in profundo maris. Deberet uel hæc comminatio retinere nos in officio, ne tam faciles essemus ad offendendos alios. Sed de hoc loco sequitur.

DE SECVNDO.

Væ mundo à scandalis. Necesse est enim ut ueniant scandala: ueruntamen uæ homini per quem scandalum uenit. Hoc Christi dictum tria habet. Primum est prædictio, quòd mundus sit futurus plenus scandalis. Secundum est indicatio subobscura causarum scandalorum. Tertium est comminatio pœnæ, quam luet autor scandali.

PRIMVM nos docet, admonet, confirmat. Docet quid sit euenturum, hoc est, quòd mundus sit futurus plenus scandalis. Deinde, quòd ista scandala secum sint allatura hominibus VÆ, hoc est, pœnas, sub quibus homines super se VÆ clamabunt præ angustijs. Est autem uæ, ut Basilius ait: θρηνῶδες ἐπίφθεγμα, hoc est, flebilis acclamatio, qua

tio, qua suum dolorem testantur qui sub cruce gemunt. Tum, quòd Ecclesia non sit futura tranquilla in hac uita: sed cùm maximè quieta uidebitur, subitò excitabuntur tempestates, quibus mirum in modum concutietur. Erit Ecclesia in mundo similis Halcyoni aui, quæ in Mari oua parit, & pullos nutrit. Hæc nunquam sibi polliceri potest unum tranquillum diem, sed se in omnem euentum parat: tranquillo mari cum suis pullis gaudet: obortam tempestatem perfert fortiter, sperata tranquillitate animum alens. Sic Ecclesia est in mundo ut in mari, in quo gignit sibi liberos. Hæc nunquam secura esse potest à tempestatibus mundi, quæ sunt falsi Prophetæ, Diabolus, propria caro, praui hominum mores & exempla. Hæ tempestates cùm in Ecclesiam ingruunt, debet ipsa parata esse in omnem euentum: sed tandem omnia superabit per uictorē mundi Iesum Christum, quem cum fide apprehendimus, & nos uictores mundi euadimus, iuxta illud. Hæc est uictoria, quæ uincit mundum, fides uestra. Quare hæc uincit mundum? quia Christum habet.

Deinde, admonet nos hoc dictum Christi, ne uel ipsi autores scandalorum simus dicto aut facto, uel sinamus nos abduci scandalis, ac rursus relabamur in pristinas tenebras, ac à Christo saluatore turpiter deficiamus: sicuti multis hodiè accidit, ubi sophistæ & tyranni pro sua libidine omnia sursum ac deorsum uersant.

Tertiò

Tertiò, hoc dictum Christi nos confirmat in fide Christi. Nam cùm uidemus euentum prædictioni respondere, certificamur de Euangelio, & confirmatur fides, ne cum maxima parte mundi confeßionem abijciamus.

SECVNDVM, quod habet dictum Christi, est indicatio subobscura causarum scandali: Necesse est, inquit, ut ueniant scandala. Sed unde illa neceßitas? à Deo'ne? nequaquam. Deus enim non est autor malorum, uel delectatur scandalis sed irascitur autoribus scandali, sicuti pœnæ ostendunt. Vnde ergo? num à Diabolo? uerè à Diabolo. Nihil enim is aliud molitur, quàm ut Christi Ecclesiam scandalis in doctrina, moribus, in cruce euertat. Hic sibi adiungit Sophistas, Hypocritas, & tyrannos mundi, quos excitat, ut nihil intentatum relinquant, quod faciat ullo modo uel ad euertendam, uel lacerandam Ecclesiam: id quod historia Ecclesiæ docet, ante diluuium, post diluuium, in Ægypto, in deserto, in uarijs persecutionibus sub iudicibus, regibus, & ducibus, in captiuitate, post captiuitatem usq; ad Christum exhibitum. Deinde post Christum historia Ecclesiæ infinita testimonia habet scandalorum, quibus Satan Ecclesiam Christi horribiliter inuadit.

TERTIVM, quod Christi dictum habet, est comminatio pœnæ, quam autores scandalorum sustinebunt. Væ homini (inquit) illi, per quem scandalũ uenit. Significat ergo fore, ut quia alijs

ſunt ſcandalo grauißimis puniantur pœnis. Nec eſt dubium, quin de pœnis æternis loquatur.

Cæterùm, ut diligentius caueamus, ne fiamus autores ſcandali, breuiter dicam, quænam ſcandalorum genera ſint cauenda, quæ à ſuis cauſis differentias accipiunt. Vnum genus ſcandali eſt, quod oritur ex mala doctrina, ſeu ex corruptelis doctrinæ Eccleſiæ. Qui hoc pacto alijs eſt ſcandalo, diabolum patrem ſuum imitatur, qui primos homines hoc genere ſcandali euertit, Gen. 3. Alterum genus ſcandali eſt, quod oritur ex malis moribus, hoc eſt, cùm alij in te reſpicientes tuos malos mores induunt. Qui ita ſcandalo eſt hominibus, regnum Satanæ extruit, & demolitur Chriſti regnum: quare ſummoopere cauendum eſt. Quotus quiſq;, quæſo, hîc non dat ſcandalum? Siue ad clerum, ſiue ad populum, ſiue ad magiſtratum, ſiue ad ſubditos reſpicis, uides omnia plena ſcandalis morum, adeò ut non fruſtra Chriſtus dixiſſe uideatur. Væ mundo à ſcandalis.

Tertium genus ſcandali oritur ex abuſu rerũ, quæ ſua natura ſunt indifferentes, quod cauendum eſt, ne offendantur infirmi. Obſtinati et impij ſunt contemnendi, idq; Chriſti exemplo. Plura de ſcandalis aliâs diximus.

DE TERTIO.

Videte ne contemnatis unum ex pueris his. Dico enim uobis, quòd Angeli eorum in cœlis ſemper uident faciem Patris mei, qui in

in cœlis est. Hic Christus nobis pueros commendat, ne illos ullo pacto offendamus: et rationem subnectit: quia Angli eorum uident faciem Dei patris qui in cœlo est, hoc est, Cùm tanta cura Deus pueros complectatur, ut eis Angelos custodes dederit, non decet, ut nos eos inhonoremus. Hic obseruemus, quòd pueri habeant Angelos custodes, qui eos aduersus Satanam tuentur. Deinde, excitemur ad gratitudinem erga Deum pro tanto beneficio. Tum, studeamus pijs moribus eos retinere. Postremò, caueamus ne ulla impietate aut turpitudine illos à nobis arceamus, qui in cœlo gaudent piorum sanctitate & uitæ puritate.

DE QVARTO.

Quartum, quod proposui, fuit de Angelis, de quorum natura & officio pauca dicam, ut cùm sciamus quales custodes habeat Ecclesia, tùm intelligamus in quanto uersemur periculo.

Angelus est creatura Dei, spiritualis, intelligẽs, potens, condita in ministerium Dei & Ecclesiæ: à quo suæ conditionis fine quidam defecerunt, et facti sunt hostes Ecclesiæ, quidam autem non defecerunt, sed manserunt in sua innocentia, in qua Deo & Ecclesiæ seruiunt. De quibus Epistola ad Hæbræos ita ait: Non'ne omnes sunt ministratores spiritus, qui ministerij causa mittuntur propter eos, qui hæredes erunt salutis. De malis Dominus ait, quòd Satan cum suis sit mendax & homicida ab initio. Et Petrus dicit: Diabolus sicut Leo cir-

cumit, quærens quem deuoret. Hinc facilè est intelligere, quòd Ecclesia *in mundo sit ueluti ciuitas, quam ut* Angeli *boni intus defendunt: ita mali foris oppugnant. Cùm igitur in tanto uersamur discrimine, rogemus* Deum, *ut suis nos* Angelis *tueatur, cui laus, honor, & potestas in secula seculorum, Amen.*

IN FESTO OMNIVM SANCTORVM, *Matth. 5.*

CVm uidisset IESVS turbas, ascendit in montem, & cùm consedisset, accesserunt ad illum discipuli eius, & postquàm aperuisset os suum, docebat illos, dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam illorum est regnum cœlorum. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolationem accipient. Beati mites, quoniam ipsi hæreditatem accipient terræ. Beati qui esuriunt & sitiunt iusticiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Beati pacifici, quoniam hi filij Dei uocabuntur. Beati qui persecutionem patiuntur propter iusticiam, quoniam illorum est regnum cœlorum. Beati estis, cùm probra iecerint in uos homines, & insectati fuerint, & dixerint omne malum uerbum aduersus uos mentientes propter me: Gaudete

&

& exultate, quoniam merces uestra multa est in cœlis.

ENARRATIO TEXTVS.

Festa de Sanctis in Ecclesia instituta sunt, non sine grauißimis causis, quas ordinè recensebo, ut in nostrum commodum Sanctorum festis uti poßimus. Prima, ut cognoscatur Ecclesiæ historia. Id enim ualdè utile est: nam & inde Ecclesiæ statum, & quos habuerit defensores & hostes Ecclesia intelligimus.

Secunda, ut cogitentur beneficia Dei erga Ecclesiæ membra. Paulus ex persecutore factus est Apostolus. Petrus qui Dominum suum negârat, in gratiam est receptus. Magdalena peccatrix pro filia agnita est, dum in Christum fide recumbit. In mortis articulo Christus se contemplandum præbuit Stephano: atq; ita in singulis sanctis Dei singularia beneficia uidere est.

Tertia, ut consideratis hisce Dei beneficijs erga sanctos, nos agamus Deo gratias, quòd in miseros peccatores conuertentes se ad Dominum per ueram pœnitentiam, fuerit adeò misericors, & eos in gratiam receperit, & tot ornauerit beneficijs, ac spiritu suo in hoc deserto rexerit.

Quarta, ut uarij sanctorum casus perpendantur et conferantur cum periculis nostri temporis. Vt olim pij opprimebantur ab impijs: ita et hodiè. Olim sancti gaudebant sub pijs gubernatoribus, et interdum iugum grauius tyrannorum experiri co

gebantur: ita & hodie. In his casibus uarijs debemus nos erigere exemplo sanctorum.

Quinta, ut sanctos imitemur in pœnitentia, uita, cultu, confeßione, constantia, patientia, & alijs uirtutibus. Debent ergo sancti nobis esse ueluti exempla regulæ uitæ nostræ. Verbum Dei requirit pœnitentiã, cultum Dei, confeßionem, patientiam: sed sancti Dei huius uerbi exempla suppeditant.

Sexta, ut pijs suspirijs sanctorũ expetamus consortium, quo liberati tandem ex his angustijs, beati uiuamus cum Christo in omni æternitate: qua de causa Christus pronunciat suos discipulos beatos, etiamsi uarijs ærumnis in hac uita affligantur. Et huc pertinet hodiernum Euangelium de beatitudinibus uarijs, sicuti nunc audiemus: singulas ergo beatitudines ordinè declaremus. Locus unicus.

De beatitudine discipulorum Christi.

Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Hoc uersu ostendit Christus primum gradum ad summas opes. Summæ opes sunt posseßio regni cœlorum et æternæ uitæ. Gradus autem est ad has opes primus paupertas spiritus, quia contriti & contusi sentimus nos omnis iusticiæ esse inopes.

Quid? an non hæc paupertas nos excludit è regno cœlorum? Sicut rectè dicitur: primus gradus est ad sanitatem nouisse morbum, quia qui morbum nouit, quærit conueniẽs remedium: ita primus gradus est ad opes cœlestes paupertas spiritus, quia qui

qui hanc ſentit, quærit opes aliunde. Et ſicut morbus ſua natura gradus eſt ad mortem, niſi ſuccurrat medicus: ita hæc paupertas rectà ad infernum mitteret, niſi Chriſtus ſuas opes nobiſcum communicaret. Non ergo diuitiæ nobis contingunt ſpirituales merito paupertatis, ſed beneficio regis cœlorum, ad quem implorandum nos cogit ſenſus ſpiritualis huius paupertatis. Senſus ergo huius loci eſt, nihil eſſe cur illi ſe infelices eſſe putent, qui reuera ſentiunt in animo, ſe eſſe omnis iuſticiæ inopes, cũ iſte ſuæ inopiæ ſenſus ſit prim9 gradus, quo ad ſummas opes, id eſt, in regnum cœlorum aſcenditur, nõ quidem per ſe & ſua natura, ſed quia cogit nos illum quærere, qui ſolus uia eſt in cœlum.

Qualis autem ſit paupertas ſpiritualis, ex collatione facilius intelligi poteſt. Vt enim paupertas mendicitatis eſt non ſolùm ſumma inopia, uerumetiam eius publica profeßio: ita paupertas ſpiritus eſt non ſolùm ſumma opum cœleſtium, hoc eſt, iuſticiæ, ſanctitatis, & innocentiæ inopia: uerumetiam eius profeßio coram Deo, à quo petimus ut propter Chriſtum noſtræ ſuccurrat inopiæ: Hæc ergo paupertas ſita eſt in uera pœnitentia et expetitione opum cœleſtium.

Monachi abuſi ſunt hoc loco. Nam ex eo docuerunt, paupertate, id eſt, mendicitate homines mereri regnum cœlorum, cum Paulus apertè dicit, Rom. 6. Donum Dei eſt uita æterna per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Si donum eſt gratui-

tum, certè non comparatur paupertate, quæ sanè sua natura nihil meretur, sed est pœna, cuius causa est partim prodigalitas, partim pigritia.

Beati qui lugent, quoniam ipsi consolationem accipient. *Hæc mirabilis est concio.* Pronunciat *beatos lugentes, cùm nihil magis felicitati repugnet quàm luctus: uerùm* Christi *dictum intelligendum est non de luctus tempore, sed de euentu: nam ita ait:* quia consolationem accipient, *scilicet finito in hoc mundo luctu.* Hic *luctus causam habet partim spiritus paupertatem, partim ærumnas præsentis uitæ, quæ nos tanquam igni quodam excoquunt & explorant, & quasi stimulis nos excitant ad expetendum æternum gaudium, quod omnes lacrimas absterget.* Non ergo *luctus per se causa est felicitatis, sed quia compellit nos ad* Christum, *qui est autor omnis consolationis.*

Huc *proinde* Pauli *dictum pertinet:* Gloriamur *in tribulationibus, quia operantur patientiam: patientia probationem: probatio spem, spes autem nō confundit, quia* Deus *nos diligit.* Hinc *facilè intelligi potest,* Christum *nō loqui de quouis luctu, sed de luctu, qui est secundum* Deum, *non de luctu mundi.*

Beati mites, quoniam ipsi hæreditatis iure terram possidebunt. *Mites sunt placidi, mansueti, faciles, humani, qui suos affectus mitigant: qui læsi faciles sunt ad condonandam iniuriam: qui malunt rem perdere quàm cōtendere.* Hæc *uirtus mãsuetudo è timore* Dei *et uera humilitate nascitur,*

ſcitur, quam Chriſtus ſuis commendat, dicens: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. Regula eſt: Diſcipuli Chriſti mites eſſe debent. Exemplum regulæ eſt Chriſtus. Vult enim ut hanc uirtutem meditantes ſe intueamur. Non dicit Dominus: diſcite à me mortuos ſuſcitare, dæmones effugare, ſuper mare ſiccis pedibus ambulare, 40. dies & noctes ſine cibo uiuere, ſed hoc dicit: diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde. Hæc humilitas habet ſecum germanam dilectionem, de qua Dominus: in hoc cognoſcent omnes, quòd mei diſcipuli ſitis, ſi uos mutuò dilexeritis.

Sed quid promittitur mitibus? beatitudo, idq; propter euctum: nam hæreditatis iure terram poſſidebunt, non quòd in terra ſimus uicturi, ſed propter typum. Terra enim olim promiſſa patribus, fuit typus & figura regni cœlorum, atq; ideò ueritas umbræ nomen accepit.

Hoc loco qui abutuntur ad ſtabiliendum dogma de merito, ac ſi noſtris uirtutibus mereri cœlum poſſemus, ſtulti ſunt, non animaduertentes Chriſti uerba. Dicit enim eos poſſeſſuros iure hæreditatis terram. Vbi eſt illud hæreditatis ius? Non'ne ideò hæredes ſumus, quia in Chriſto gratis adoptati per fidem? nónne Paulus Dicit: Vita æterna eſt donum Dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Aliud eſt loqui de cauſis ſalutis, aliud de nouis qualitatibus eorum qui hæredes ſunt ſalutis.

Beati qui eſuriũt & ſitiunt iuſticiam, quo-

niam ipsi saturabuntur. Christiani in hac uita nunquam ita ex fontibus salutis hauriunt aquam, quin magis sitiant, quos hic consolatur Dominus, promittens fore, ut tandem saturentur: ex qua saturitate se felices profitebuntur. Quisquis esurit & sitit iusticiam, duo optat. Primùm, ut publicè glorificetur Deus recta doctrina, sancta uita, et confeßione. Deinde, ut priuatim singuli agnoscant Deum, fidem Christi concipiant, impleantur S. sancto, ac sancta puraq; uita iusticiã Dei meditentur. De hac satietate loquitur Dauid, quam tùm demum fore dicit, cum apparuerit gloria eius. Ibi.n. (ut est in Apocalypsi) sancti non esurient neq; sitient amplius.

Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Hic nobis commendatur misericordia erga miseros. Vult enim Christus suos discipulos, non tantùm tangi proprijs malis, uerùm etiam affici aliorum miseria: quod sanè est ueræ caritatis officium. Neq; Christus tantùm requirit, ut condoleamus ærumnis et miserijs aliorum: sed opus simul requirit: uult ut miseris manus auxiliatrices porrigamus. Ne aũt hominum ingratitudine frangantur, adiungit promißionem. Promittit enim fore, ut qui misericors fuerit in proximum, misericordiam rursus consequatur: idq; non solùm apud Deum, uerumetiam apud homines. Deus promittit misericordibus misericordiam, & facit etiam, ut inueniamus misericordiam apud homines, dum illorum animos flectit ad benefaciendum nobis.

Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum uidebunt. *Mundities cordis hîc nobis commendatur, quæ opponitur duobus maximis uicijs, astutiæ et libidini. Cùm opponitur astutiæ, est simplex candor, quo agimus cum hominibus sincerè & apertè sine obliquis fallendi artibus. Hoc ergo Christi dictum aduersatur iudicio plerorumq; hominum. Pleriq; enim tum demum se beatos putant, quando alios astutè circumuenire poßint ac fallere: unde & prudentiæ laudem & lucrum uenantur, & fauorem magnorum hominum aucupantur. Verùm Christus non uult, ut sui discipuli ita agant, sed ut potius sint contenti simplici candore, ut cor, manus, lingua quàm optimè consentire uideantur. His promittit ut Deum uideant, in cuius uisione summa est sita felicitas. At cùm mundities cordis opponitur libidini, est uera castitas, quam Paulus sanctitatem uocat, cùm inquit: Præstate sanctitatem, sine qua nemo uidebit Deum. Vt enim Deus abominatur libidines: ita summè delectatur castitate fidelium.*

Beati pacifici: quoniam ij filij Dei uocabuntur. *Hîc magnam & raram uirtutem suis discipulis commẽdat Christus. Pacifici sunt, qui paci et tranquillitati faciendæ et conseruandæ student, Hi quia diuersum studium à filijs Satanæ habent. filij Dei uocabuntur, ut qui Dei Patris exemplo pacis et trãquillitatis sunt autores, et multos suo hoc pacis studeo iuuant & oblectant. Quemadmodum*

.n. Balsamum preciosum integram domum sua replet fragrantia: ita unus uir pacis studiosus magnũ cœtum dißidentem in cõcordiam reducere potest. Non ergo immeritò Dauid concordiæ & pacis studium celebrat, ita canens: Ecce quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in unum. Sicut unguentum optimum super caput defluens super barbam, barbam Aaron, quod defluit per oram uestimentorum eius. Sicut ros Hermon qui descendit super montes. Vt. n. rore terra fœcunda redditur benedicente Domino: ita ubicunq; sunt multi pacis studiosi, fœcundæ sunt & felices politiæ, Ecclesiæ & œconomiæ. Contrà, ubi non est pacis studium, illic ariditas & siccitas, hoc est, summa miseria.

Beati qui persecutionem patiuntur iusticiæ causa, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Quia maximè concutit infirmorum animos scandalum persecutionis, ualdè commodè suos de cruce admonet, ut non fracti persecutionum acerbitate abijciant confeßionem: sed potius propositum regnum cœlorum intueantur: cuius potiundi desiderio magis contendant per tribulationes multas introire in regnum cœlorum. Imitemur ergo eorum exempla, qui dum currunt in stadio, respiciunt ad præmium, quod ab aganothete propositum est, et ita alacres properant, donec ad metam uentum fuerit: ita uult suos facere Christus: nõ uult segnitiem, sed infatigabile currendi studium, donec ad metam regni cœlorum perueniant.

Deinde

Deindè, cùm Chriſtus hìc unam perſecutionis cauſam ponit, nempe iuſticiam, uult ut ita uitam inſtituamus, ne pati cogamur noſtra culpa, ſeu propter noſtram iniuſticiam. Tùm enim perſecutio eſt iuſta pœna, non teſtimonium defenſæ iuſticiæ et ueritatis. Et Petrus monet, Ne patiamur ut iniuſti, ſed ut iuſti, idq́; exemplo Chriſti, Prophetarum, Apoſtolorum & multorum martyrum.

Beati eritis, cùm conuiciati fuerint uobis, & uos perſecuti fuerint, & dixerint, quiduis mali aduerſus uos, mentientes mea cauſa. *Exponit quid ſit pati perſecutionem propter iuſticiã,* Si conuiciati uobis (*inquit*) fuerint iniuſtè, ſi perſecuti uos fuerint odio Euangelij. Si dixerint omne malum mentientes. *Nã ſi uerum dixerint, non eritis beati. Si propter peccata ueſtra perſecutionẽ patiamini, nõ continuò eritis felices. Nã cauſa (ut inquit ille) facit martyrẽ, nõ ſanguis.*

Gaudete, *inquit*, & exultate, quoniam merces ueſtra multa eſt in cœlis. *Merces eſt cõpenſatio obedientiæ erga Deum in perſecutione præſtitæ. Non hoc dicto ſignificat Dominus nos cruce mereri cœlum, quia cœlum eſt filiorum hæreditas: ſed potius nos ad ferendã crucem extimulat, propoſita Patris clementia, qui nobis compenſationem laborum, quos ſuſtinemus in hac uita, pollicetur, quæ compenſatio in cruce fundata eſt D. N. Ieſu Chriſti, cui unà cum Patre & S. ſancto ſit honor, poteſtas, & gloria in ſecula ſeculorum,*

AMEN.

WITEBERGÆ

EXCVDEBAT IOHANNES CRATO.

ANNO D. M. LXV.

Mouentur Concionatores ad obiurgandum.
Seu castigandum hoies de pcto.

I Mandatum dei Esai 58 Clama ne cesses, exalta uocē tuam sicut tuba &c 1 ~~Cor~~ Timoth. 5 Peccantes coram uobis argue Mich. 6. Surge &c.

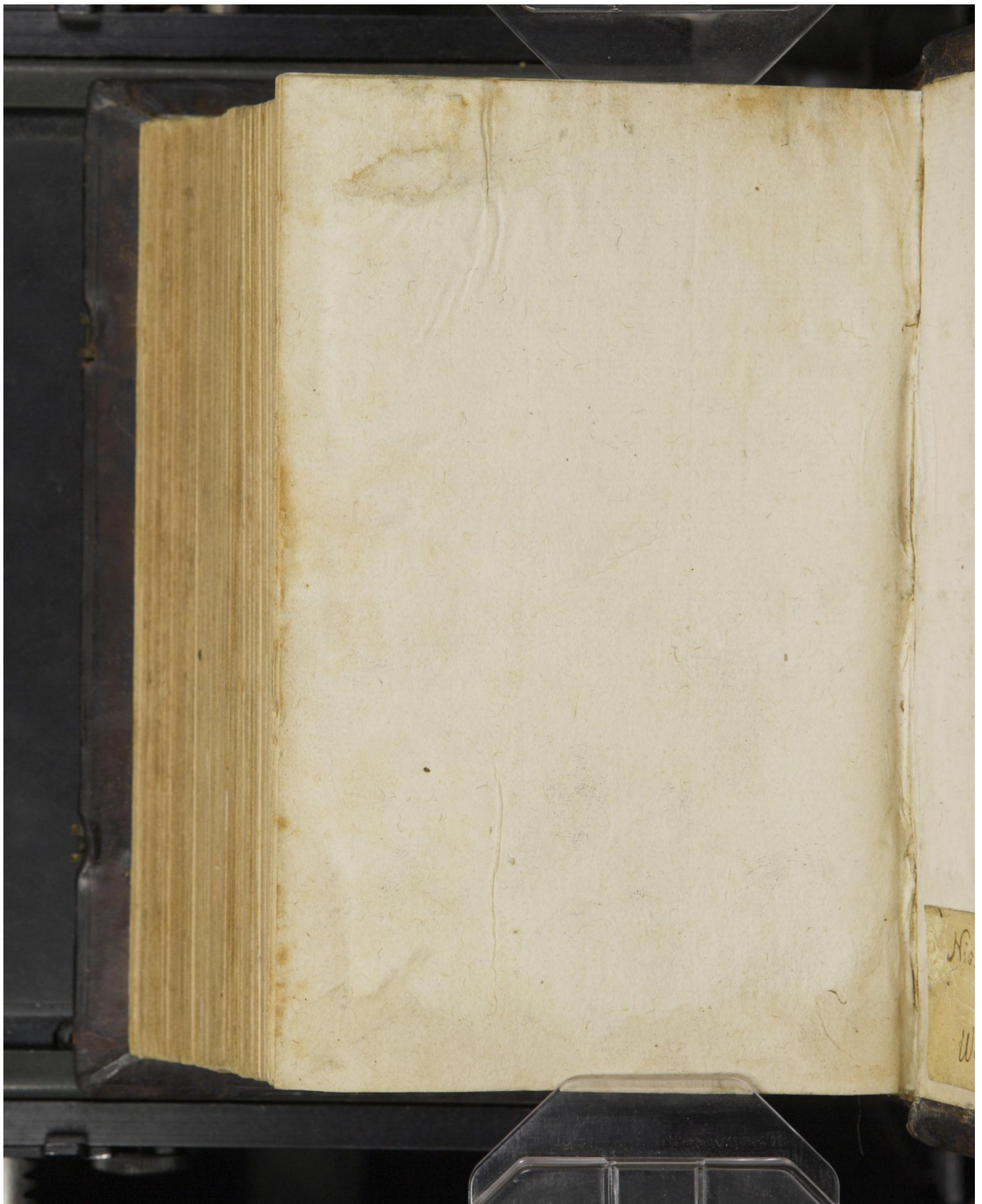
2 Exeplo Christi Apostoloz, & prophetarum, H Johannis reprehendit Herodis adulterium. Matt 14 .23.3 Reg.8

3 Salute hoium peccantium, q p castigationē reducuntr in uiam.

4 Christiana dilectione

5 officio. Ezechi 3 & 31 Nisi annuntia-ueritis peccatoribus delicta sua, requiram de manibus uestris sanguinem ipsoz

4 Quod castigatio non sit, nec redit sine fructu.

Nic. Hemmingii
Postilla.

Witeb. 1565.